

Lektira popularni klasici

11

Giovanni Boccaccio
DEKAMERON
(DIO PRVI)

Naslov izvornika: II Decameron
Prijevod: Jerka Belan i Mate Maras
Tumačenje: Mate Zorić

© Jerka Belan
© Mate Maras
© Mate Zorić

Izdavač: Globus media d.o.o.
Odranska 1/1, Zagreb

Tiskara: Vjesnik d.d.

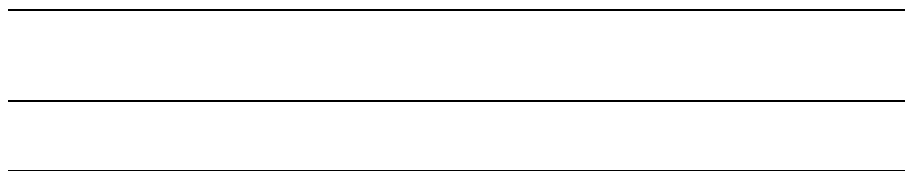
Dizajn knjige: Halid Malla

Ilustracija na naslovnici: CORBIS

ISBN 953-7160-30-0 (cjelina)
ISBN 953-7160-42-4

GIOVANNI BOCCACCIO
DEKAMERON
(DIO PRVI)

S talijanskog preveli
Jerka Belan i Mate Maras

DEKAMERON

PROSLOV

UVOD

DAN 1 — V

*POČINJE KNJIGA ZVANA DEKAMERON¹ PREZIVANA
KNEZ GALEOTTO,² KOJA SADRŽAVA STOTINU NOVELA
ŠTO IH U DESET DANA ISPRIPOVJEDIŠE SEDAM GOSPA I
TRI MLADIĆA*

Proslov

Čovječno je sažaliti se nad uciviljenima; i premda to svakomu priliči, najviše se iziskuje od onih koji su utjehu već tražili i našli je u drugih;³ a ako je ikada ikome ona bila potrebna, ili mu je bila draga, ili je u njoj već uživao, ja sam jedan od njih.⁴ Jer je od moje najranije mladosti pa do dana današnjega u meni preko mjere gorjela uzvišena i plemenita ljubav koja bi se činila, kad bih o njoj kazivao, možda mnogo viša nego što dolikuje momu nisku rodu;⁵ i premda su me razumni⁶ ljudi, koji su to doznali, zbog nje hvalili i mnogo više cijenili, ipak mi je s nje valjalo preveliku patnju podnositi, zacijelo ne zbog okrutnosti ljubljene gospe, nego zbog prevelika ognja koji je u mom duhu razbuktala slabo obuzdana žudnja; ona mi je, zato što mi ni u kakvim doličnim granicama nije dopuštala da budem zadovoljan, često mnogo više muke zadala nego što je bilo potrebno. U toj mi mucu toliko okrepe pružiše ljubazni savjeti gdje kojega prijatelja i njegove hvalevrijedne utjehe, pa sam čvrsto uvjeren da se zbog njih zbilo te nisam umro. Ali po volji Onoga⁷ koji je u svojoj beskonačnosti postavio neumitan zakon da sve na ovom svijetu ima konac, moja je ljubav, žarka kao nijedna druga, i koju nikakva snaga nukanja, ni savjeta, ni očite sramote, ni pogibao što se iz nje mogla izleći nije mogla ni slomiti ni pokolebati, sama od sebe tijekom vremena tako jenjala da mi je sada u duši ostavila samo onu slast što je obično pruža onomu tko nije plovio njezinim najtamnijim pučinama; stoga, gdje god je znala biti mučna, tu ćutim da je sada, kada je nestao svaki čemer, ostalo samo milje.⁸

Ali, premda je prestala patnja, nije izbljedjela iz sjećanja uspomena

na iskazana dobročinstva koja mi učiniše oni kojima, zbog njihove naklonosti prema meni, teški bijahu moji jadi; niti će, vjerujem, nestati sve do smrti. A jer zahvalnost valja, po mom mišljenju, među svim krepostima ponajviše hvaliti i protivno kудiti, da se ne bih pokazao nezahvalnim sam u sebi odlučih prema svojim skromnim mogućnostima, uzvraćajući ono što primih, sada kad mogu kazati da sam slobodan, ako ne onima koji mi pomogoše, kojima možda i ne treba zbog njihova uma ili dobre sreće, bar onima kojima je potrebno malo olakšanja pružiti. Pa koliko god bi moja pomoć, ili da kažemo utjeha, mogla biti ili jest vrlo mala onima koji je trebaju, ipak mi se čini da je valja ponajprije pmžiti tamo gdje se pokaže da je potreba najveća, jer će tu najviše koristiti, i jer će je tu najviše cijeniti.

I tko može zanijekati da nju, bila ona kakva mu drago, mnogo više valja pružati zaljubljenim gospama nego muškarcima? One u nježnim grudima, strahujući i stideći se, kriju ljubavni plam, a koliko je moćniji taj skriti nego onaj očiti, to znaju oni koji su ga kušali i kušaju; a povrh toga, pritiješnjene željama, voljama i zapovijedima otaca, matera, braće i muževa, najviše vremena provode zatvorene u malom krugu svojih odaja, i gotovo besposleno sjedeći, htjele ne htjele za to vrijeme u glavi prebiru različite misli koje sigurno ne mogu uvijek vesele biti. Pa ako zbog njih ikakva sjeta, potaknuta vatrenom željom, obuzme njihove duše, u njima joj valja s teškom patnjom trajati, ne potisnu li je nova preišljanja; a da i ne spominjem kako to žene mnogo teže podnose nego muškarci. To se zaljubljenim muškarcima ne događa, kako očito možemo vidjeti. Oni, ako ih ikakva sjeta ili teške misli more, imaju mnogo načina da ih olakšaju ili otjeraju; jer ako ih je volja, njima nitko ne brani da šeću i štošta čuju ili vide, da love ptice, divljač ili ribu, da jašu, kockaju se ili trguju. Svaki od tih načina ima u sebi snage da duh posvema ili djelomice privuče i od mučnih misli otrgne, bar na kratko vrijeme; poslije toga, ovako ili onako, dođe utjeha, ili jad jenja.

Dakle, da bih bar djelomice popravio grijeh Fortune koja tamo gdje je snaga slabija, kao što vidimo u nježnih žena, škrtija bješe svojom potporom, kanim kao pomoć i utočište onima koje ljube (jer je drugima dovoljna igla, vretena i motovilo),⁹ ispriповijedati stotinu novela, priča, parabola i pripovijesti,¹⁰ nazvali ih kako mu drago, što ih je u deset dana ispriповjedila čestita družba od sedam gospa i tri mladića koja se okupila u doba minule kuge i pomora," te nekoliko pjesmica što su ih rečene gospe sebi za zabavu pjevale. U tim će se novelama vidjeti ugodne i neugodne ljubavne zgode i drugi pustolovni događaji koji su se zbili i u davno doba i u naše vrijeme; u njima će već rečene gospe, koje ih uščita-

ju, jednako moći uživati u zabavnim zgodama što ih novele kazuju i naći koristan savjet, ako shvate čega se valja kloniti i kakav uzor valja slijediti; ali ne vjerujem da se to može dogoditi a da jadi ne minu. Pa ako se to zbude (dao Bog da bude tako), neka zahvale Amoru koji mi, oslobodivši me svojih okova, dade mogućnost da ih uznastojim rasonoditi.

*POČINJE PRVI DAN DEKAMERONA U KOJEMU SE,
NAKON PIŠČEVA IZLAGANJA ZAŠTO SE ZBILO DA SU SE TE
OSOBE KOJE SE ZATIM PRIKAZUJU MORALE SASLATI DA
ZAJEDNO PRIPOVIJEDAJU, POD VLADANJEM PAMPINEJE
PRIPOVIJEDA O ONOM ŠTO SE SVAKOMU NAJVIŠE MILI*

Uvod

Koliko god puta, preljupke gospe, pomislim na to kako ste sve vi po naravi ganutljive, toliko puta spoznam da će ovo djelo, po vašemu sudu, imati težak i mučan početak, kao što je bolno sjećanje na minuli pomor i kugu¹ pogubno i plačno općenito svakomu tko je to vidio ili drugačije upoznao, jer mu² upravo to na čelu³ stoji. Ali ne želim da vas to od daljnjeg čitanja ustraši, kao da ćete cijelo štivo u uzdasima i suzama provesti. Neka vam ovaj užasni početak bude ono što je putnicima vrletna i strma planina, iza koje se prostire krasna i ugodna dolina, koja im bude toliko ugodnija⁴ koliko je napornije bilo uspinjanje i silaženje. I kao što se na koncu radosti krije bol,⁵ tako se i nevolje okončavaju veseljem koje nastupa. Poslije ove kratke muke (kažem kratke, jer se sastoji od malo riječi) ubrzo će slijediti naslada i užitak koji sam vam prije obećao, što se možda ne bi očekivalo od ovakva početka da nije nagoviješteno. I zaista da sam vas prikladnijim putem mogao povesti onom čemu želim, a ne tako strmenitom stazom kakva je ova, rado bi to bio učinio; ali kako se nije moglo bez ovoga uvoda izložiti zašto se zbilo ono o čemu će se poslije čitati, gotovo me nužda goni da ga napišem.

Velim dakle da su godine od plodonosnoga Utjelovljenja Sina Božjega⁶ brojem do tisuću tristo četrdeset i osme bile stigle, kad je dični grad Firencu, najljepši od svih italskih gradova, pohodila smrtonosna kuga koja se, ili zbog djelovanja nebeskih tijela⁷ ili zato što je zbog naših zlih djela pravedan gnjev Božji posla na smrtnike da ih popravi, pošto nekoliko godina prije počeo u istočnim krajevima⁸ i liši ih bezbrojne množine života,

prelazeći iz mjesta u mjesto bez prestanka prema Zapadu nevoljno širila. I nije protiv nje pomagao ni ljudski razbor, ni naredbe po kojima su grad od mnoge nečistoće službenici za to određeni čistili i u nj zabranjivali ući svakomu bolesniku, ni mnogi dani savjeti o čuvanju zdravlja; ni k tome ponizna zaklinjanja što ih, ne jednom nego mnogo puta, i u naloženim procesijama i na druge načine vjernici Bogu zavapiše; te nekako u rano proljeće rečene godine ona užasno započe, i na neobičan način, svoje bolne posljedice pokazivati. I nije to činila kao na Istoku gdje je, komu god je tekla krv na nos to bio očit znak neumitne smrti, nego su se u njezinu početku javljale, jednako u muških i u ženskih, ili na preponama ili pod pazusima neke otekline, od kojih su jedne narastale kao obična jabuka, druge kao jaje, i neke više a neke manje, a puk ih je zvao micinama. I s ta dva spomenuta dijela tijela za kratko vrijeme počinjala se rečena smrtonosna micina širiti i rasti bez iznimke po svim njegovim dijelovima; i poslije toga su se znaci rečene bolesti počinjali mijenjati tako da su se mnogima ruke i bedra, i svi drugi dijelovi tijela osipali crnim ili modrim pjegama, u jednih krupnim i rijetkim, u drugih sitnim i gustim. Pa kao što micina isprvice bijaše bila, i još bješe, siguran biljeg buduće smrti, tako i one bjehu svakomu tko bi ih dobio.

A liječenju te bolesti nikakav savjet liječnikov i nikakav lijek kanda ne mogaše valjati ni koristiti; štoviše, ili što to narav bolesti ne dopuštaše, ili što neukost vidara (a tih se, osim mnoštva učenih, našlo bezbroj, i muških i ženskih, koji nikakva pojma o medicini nisu imali) ne poznašše od čega potječe, te sljedbeno tomu ne znaše joj prikladnim sredstvom doskočiti, ne samo da malo tko ozdravljaše, nego gotovo svi do trećega dana od pojave spomenutih znakova, tko brže tko sporije, a najviše njih bez groznice ili druge nevolje, umirahu. I bijaše ta kuga jača jer se s bolesnih doticajem prenosila na zdrave, kao što vatra zahvati suhe ili nauljene predmete⁹ koji joj se nađu u blizini. I zlo se sve dalje pogoršavalo; jer se nije samo razgovorom ili bavljenjem s bolesnicima prenosila bolest i uzrok opće smrti na zdrave, nego se činilo daje i onda kad bi netko samo dotaknuo ruho ili bilo što drugo što je bolesnik dirao ili upotrebljavao, ta bolestina prelazila na njega. Čudnovato je i čuti ovo što ću sada kazati: a da to mnoge oči i moje rođene ne vidješe,¹⁰ jedva bih se usudio u to i povjerovati, a nekmoli napisati, pa makar to čuo od čovjeka dostojna vjerovanja. Velim da je priljepčivost te zaraze o kojoj kazujem bila tolika da je prelazila ne samo s čovjeka na čovjeka, nego i ovo, što je čudnovatije, mnogo puta naočigled učini, to jest ako je stvari onoga čovjeka koji je bolovao ili umro od te boljetice dotakla neka životinja koja ne spada u ljudski rod, ne samo da bi je bolest zarazila nego bi je za kratko vrijeme

i ubila. U to se moje oči, kako je malo prije rečeno, među inim, jednoga dana čestito uvjeriše, kada dronjci nekoga siromaška, koji je umro od te boljetice, bijahu bačeni na ulicu, te se na njih sjuriše dvije svinje i po svom običaju prvo ih gubicom, a zatim zubima dohvatiše i na komadiće iskidaše, ali se malo poslije počеше grčiti i, kao da bijahu otrov progutale, obje svrh onih na zlo potezanih dronjaka padoše mrtve na zemlju.

Zbog takvih i mnogih drugih sličnih ili gorih slučajeva rodiše se svakakve predrasude i strah uljeze u one koji ostadoše živi; te su gotovo svi naginjali vrlo okrutnoj odluci, to jest da se sklanjaju i bježe od bolesnika i njihovih stvari; i radeći tako, svatko mišljaše da će svoje zdravlje sačuvati. A bilo je i takvih koji smatrahu da će se umjerenim životom i uzdržljivošću othrvati toj nevolji; i združivši se nekoliko njih, posve odvojeno od ostaloga svijeta življahu; i skupljajući se i zatvarajući u one kuće gdje ne bijaše ni jednoga bolesnika, da bi ljepše živjeli, vrlo umjereno uživajući najbiranija jela i odlična vina i kloneći se svakoga razvrata, ne trpeći da itko s njima govori ili da im izvana donosi vijesti o smrti ili o bolesnicima, čamili su uz glazbu i one užitke koji im bijahu dostupni. Dmgi, zavedeni suprotnim mišljenjem, tvrdili su da je najpouzdaniji lijek tomu zlu mnogo piti i uživati i skitati se okolo pjevajući i šaleći se, i zadovoljiti želju čime god se može, i smijati se i rugati svemu što se zbivalo; pa kako su govorili tako su i radili koliko god su mogli, danju i noću, sad u jednoj krčmi sad u drugoj, pijući bez reda i mjere i radeći sve to još i više po tuđim kućama, samo ako bi u njima otkrili nešto što im je godilo ili im se mililo. A to im je lako bilo činiti, jer su svi (kao da im više nije bilo života) i sebe i svoje poslove zapuštali: stoga su mnoge kuće postale opće dobro, te se njima i stranac služio, ako se kraj njih našao, kao što bi se njima služio gospodar; ali su usprkos toj životinjskoj nakani, koliko god su mogli, sveudilj izbjegavali bolesne. U tolikoj tuzi i nevolji našega grada bijaše gotovo posve srušen i uništen častan ugled zakona, kako ljudskih tako i Božjih, jer njihovi zastupnici i izvršitelji, kao i ostali svijet, bijahu svi pomrli ili se porazbolijevali, ili im bijaše preostalo tako malo čeljadi da ne mogahu više nikakve službe obavljati; stoga je svakomu bilo slobodno činiti što god ga bijaše volja. Mnogi se pak držahu srednjega puta između ta dva gore spomenuta, ne uzdržavajući se od jela koliko prvi, i ne podavajući se piću i razuzdanostima koliko drugi, nego po želji dovoljno uživahu, i ne zatvarajući se idahu naokolo noseći u rukama tko cvijeće, tko mirisne trave, tko raznovrsne mirodije koje često prinošahu nosu, misleći da je najbolje krijepiti mozak¹¹ takvim mirisima, jer se činilo da je zrak sav bio zasmrađen zadahom leševa i prožet vonjem bolesti i ljekarija. Nekoji su bili okrutnijega mišljenja (što možda bješe najpouzdanije),

govoreći da od kužne bolesti nema ni boljega ni tako dobra lijeka kao što je bijeg pred njom; i potaknuti tim razlogom, mnogi muškarci i žene napustiše svoj grad, svoje kuće, i rođake, i imovinu, i, ne brinući se ni za što osim za sebe, pobjegoše na tuđa ili na svoja imanja na selu, kao da gnjev Božji, hoteći kazniti ljudske opačine tim pomorom, ne seže tamo gdje su oni, nego se obara samo na one koji se zateknu među zidinama svoga grada; ili su mislili da u njemu nitko živ neće ostati, i da mu je kucnula posljednja ura.

I kao što nisu pomrli svi ti koji su tako različito mislili, tako nisu svi ni živi ostali; štoviše, mnogi su takvi oboljeli i posvuda su, kao što su sami dok bijahu zdravi davali primjer onima koji su zdravi ostali, gotovo posve napušteni skapavali. A da i ne spominjemo da se građanin građanina klonio, da se gotovo ni jedan susjed za susjeda nije brinuo, i da su se rođaci rijetko ili nikada pohodili, i to izdaleka; takav je strah ispunio srca ljudi i žena zbog te nevolje da je brat brata ostavljao, i stric sinovca, i sestra brata, i često žena svoga muža; čak su, što je još gore i gotovo nevjerojatno, očevi i majke izbjegavali pohađati i njegovati svoju djecu, kao da i nisu bila njihova. Zato nije preostajala oboljelima, kojih bijaše neprocjenjiva množina, i muških i ženskih, nikakva druga pomoć nego milosrđe prijatelja (a tih je bilo malo) ili pohlepa služinčadi koju su velike i neprimjerene plaće privlačile da služi, premda ih uza sve to nije bilo mnogo, a oni rijetki bijahu grubi muškarci i žene, nevični tim poslovima, koji mogahu poslužiti samo za to da dodaju ono što bi bolesnici zatražili, ili da uz njih bdiju kad budu umirali; ali obavljajući takvu službu često su gubili život zajedno sa zaradom. I zbog toga što su bolesnike napuštali susjedi, i rođaci, i prijatelji, a slugu bijaše malo, nastade običaj za koji se prije gotovo nikada nije čulo, da nijedna žena koliko god ljupka, ili lijepa, ili plemenita bila, oboljevši nije prezala od toga da je dvori muškarac, kakav god on bio, ili mlad ili drugačiji, i da mu bez truna srama otkriva svaki dio svoga tijela, kao što bi pred ženskom učinila, samo ako bi to nužda njezine bolesti iziskivala: to je možda bio uzrok što su poslije, one koje su ozdravile, bile manje čestite. A osim toga, smrt je pokosila mnoge koji bi možda živi ostali da im je tko pomogao; stoga je, što zbog nedostatka prikladne njege koju bolesnici nisu mogli imati, što zbog žestine pošasti, broj onih koji su danju i noću u gradu umirali bio toliki da je strašno bilo o tomu i slušati, a kamoli to vidjeti. Stoga se, gotovo od nužde, rodiše navike suprotne prijašnjim građanskim običajima među onima koji ostadoše živi.

Bijaše nekoć običaj (a i danas ga još vidimo) da se rođice i susjede skupe u pokojnikovoj kući i da tu zajedno s njegovim najbližima plaču;¹² s druge pak strane pred pokojnikovom kućom skupljahu se s njegovim rođacima

susjedi i mnogi drugi građani, a prema pokojnikovu staležu tu je dolazilo i svećenstvo, pa su ga njemu ravni na ramenima, uz pogrebnu svečanost s voštanicama i pjevanjem, nosili u onu crkvu koju bi on prije smrti odabrao. Svi ti običaji, kad žestina kuge poče uzimati maha, ili posve ili većim dijelom gotovo prestadoše, a umjesto njih se novi pojaviše. Jer ne samo da su ljudi umirali bez onih mnogih žena oko sebe, nego je mnogo bilo i onih koji su se bez svjedoka s ovim životom rastajali; i prerijetki su bili oni koje su ganutljivi plač i gorke suze njihovih bližnjih zapale; štoviše, umjesto toga najčešće se društvo smijalo, šalilo i zabavljalo; taj su običaj žene, zanemariivši velikim dijelom žensku samilost, da sebe spase najbolje naučile. I rijetki su bili oni čije bi mrtvo tijelo do crkve ispratilo više od deset ili dvanaest bližnjih; i nisu ih na ramenima nosili časni i ugledni građani, nego su se bili pojavili nekakvi mrtvonoše iz prostoga puka, koji su se sami grobarima nazivali i taj posao naplaćivali, te bi se podvlačili pod nosila i žurnim ih korakom, ne u onu crkvu koju je pokojnik prije smrti odredio, nego najčešće u najbližu nosili iza četiri ili šest svećenika, s malo svijeća a katkad bez ijedne; ovi su uz pomoć rečenih grobara, ne umarajući se predugim ili svečanim obredima, njega polagali u prvi prazan grob do kojega bi stigli.

Prosti puk, a možda i većina srednjeg sloja,¹³ pružao je mnogo potpuniju sliku bijede; jer je ove nada i sirotinja većinom zadržavala u njihovim domovima, pa su tako, držeći se skupa, na tisuće dnevno obolijevali; i kako nisu imali ni njege ni pomoći, gotovo svi su odreda umirali. I na ulicama su mnogi i danju i noću izdisali; za mnoge su pak, premda su u svojim domovima skončavali, tek po smradu tijela u raspadanju susjedi doznavati da su umrli: i ovih i drugih koji su posvuda umirali bijaše veliko mnoštvo. Susjedi su ponajviše postupali na isti način, ponukani više strahom da im ne naudi trulež mrtvacu nego samilošću prema preminulima. Sami su, ili uz pomoć nosača kad su ih mogli naći, izvlačili tijela preminulih iz njihovih domova i polagali ih ispred ulaza, gdje bi ih, osobito jutrom, bezbroj mogao vidjeti tko je prolazio gradom; tada bi poiskali nosila, a bilo je i takvih koji su ih, kad nije bilo nosila, odnosili na kakvoj dasci.

I nije se samo na jednim nosilima po dvoje ili po troje zajedno odnijelo, niti se to samo jednom dogodilo, nego ih se mnogo moglo nabrojiti na kojima su ležali muž i žena, dva ili tri brata, ili otac i sin, ili tomu slično. I bezbroj se puta dogodilo da su dva svećenika s križem pratili nekoga, pa bi drugi grobari s trojim ili četvorim nosilima pristali za njima; i umjesto da pokapaju jednoga mrtvacu kako su mislili, svećenici su ih imali šest ili osam, pa i više. I nitko im nije odavao počasti ni suzom, ni svijećom, ni pratnjom; dotle bješe došlo da su se ljudi manje brinuli za samrtnike

nego što bi se danas brinuli za koze; i tada se pokazalo veoma jasno da ono što naravan tijek stvari svojim sitnim i rijetkim nedaćama nije mogao naučiti mudrace, to jest da strpljivo moraju sve podnositi, to je veličina zla sada naučila i neuke ljude sviknuvši ih da ne haju. Kako kraj tolikoga mnoštva mrtvacu koje je u svaku crkvu svakoga dana i gotovo svakoga sata pritjecalo više nije bilo dovoljno posvećenoga zemljišta za grobove, osobito ako su po starom običaju htjeli svakoga položiti u zasebnu raku, kopale su se na grobištima kraj crkava, pošto sve već bješe, puno, goleme jame u koje su pokapali na stotine donesenih: i kad bi ih u njim složili, red po red kao što se ukrcava tovar na brod, pokrivali bi ih s malo zemlje, dok se ne bi jami do vrha stiglo.

I da više ne istražujem svaku pojedinost naših prohujalih nedaća koje se zbivahu u gradu, velim da ni okolica, dok su ta huda vremena njime vladala, nije ostala ni najmanje pošteđena, pa po razasutim selima i poljima (ne spominjući kaštela koja su u malome sličila na grad) ubogi i siroti težaci i njihove obitelji bez ikakve liječničke njege ili pomoći slugu, po putovima i po svojim imanjima i kućama, danju i noću jednako, ne kao ljudi nego gotovo kao životinje umirahu. Zbog toga oni, postavši u svojim navikama ravnodušni kao građani, nisu marili ni za svoje stvari ni za poslove; štoviše, kao da su očekivali da će ih toga dana smrt zateći, nitko se nije mučio oko budućega priploda marve, ili oko ljetine, ili oko svojih prošlih truda, nego su na silu nastojali potrošiti sve što su imali. Pa se tako događalo da volovi, magarci, ovce, koze, svinje i perad, čak i ljudima vrlo vjerni psi, istjerani iz svojih nastambi, po poljima gdje još bijaše napušteno žito, ni požnjeveno a kamoli pokupljeno, slobodno lutahu. I mnoge su se te živine, kao da imahu razbor, pošto bi se za dana dobro napasle, uvečer bez pastirskoga sjavljanja site vraćale u svoje staje.

Ostavivši okolicu i vrativši se gradu, što se još može reći doli da takva i tolika bijaše okrutnost Neba,¹⁴ a možda donekle i ljudi, te je između ožujka i idućega srpnja, koje od siline kužne bolesti, koje zbog toga što su mnogi bolesnici slabo njegovani u nevolji napušteni zbog straha što obuze zdrave, kako se pouzdano vjeruje, preko sto tisuća ljudskih stvorenja unutar zidina grada Firence izgubilo život, a da se možda prije toga pomora nije ni znalo da ih je toliko u njemu?¹⁵ Oh, koliko li je velikih palača, koliko krasnih kuća, koliko plemićkih domova, nekoć prepunih ukućana, gospode i gospa, opustjelo do posljednjega slugel Kolike su znamenite loze, kolika prostrana nasljedstva, kolika glasovita bogatstva ostala bez zakonitog baštinika! Koliko li je vrljih muževa, koliko krasnih žena, koliko ljupkih mladića, koje bi čak i Galen, Hipokrat i Eskulap¹⁶ smatrali posvema zdravim, ujutro još objedovalo sa svojim rođacima, drugovima

i prijateljima, a iste večeri večeralo na drugom svijetu sa svojim predim¹⁷

I ja se rastužujem kad se zavláčim među tolike nevolje: zato, želeći ostaviti po strani one koje u ovoj prilici ne moram spominjati, velim da se onda kad naš grad bijaše u takvu stanju i gotovo pust bez stanovnika, zbilu (kako poslije doćuh od osobe dostojne vjerovanja) da se u štovanoj crkvi Santa Maria Novella,¹⁸ jednoga utorka izjutra,¹⁹ kad tamo ne bješe gotovo nikoga drugoga, pošto su čule službu Božju u žalobnom odijelu kako je dolikovalo u to doba, našlo sedam mladih gospa koje su sve među sobom bile povezane ili prijateljstvom, ili susjedstvom, ili rodom, od kojih nijedna nije bila prevalila dvadeset i osmu godinu niti je bila mlađa od osamnaest,²⁰ svaka umna, i plemenite krvi, i lijepa obličja, i krasna vladanja, i ljupke čestitosti.²¹ Ispričao bih vam i njihova prava imena da mi opravdan razlog ne brani to reći, a taj je to što neću da se zbog onoga što su kazivale ili slušale, kako slijedi, bilo koja od njih poslije zasrami, budući da su danas običaji u pogledu zabava nekako skućeniji nego onda kada su zbog gore izloženih razloga bili mnogo slobodniji ne samo za njihovu dob nego i za mnogo zreliju; i ne želim dati povoda zavidnicima, koji su vazda spremni pecnuti svakoga tko čestito živi, da nedoličnim riječima i u čemu naude časti tih vrljih gospa. Ali da bi se bez zbrke moglo razumjeti ono što je svaka od njih rekla, odmah kanim svakoj dati prikladno ime, koje će ili potpuno ili dijelom odgovarati naravi svake od njih.²² Prvu i najstariju među njima nazvat ćemo Pampinea, a drugu Fiammetta, Filomena treću, a četvrtu Emilija, a zatim ćemo petoj reći Lauretta, a šestoj Neifile, a posljednjoj ćemo s razlogom dati ime Elissa.²³

Nije njih dovela nikakva posebna nakana, nego su se slučajno u jednom kutu crkve sastale, sjele gotovo u krugu, i uzdišući ostavile krunice i očenaše te počele među sobom razgovarati o tim tužnim vremenima i raznim stvarima.

A malo zatim, dok su druge šutjele, Pampinea ovako poče govoriti: — Gospe moje drage, često ste kao i ja mogle čuti da nikoga ne vrijeđa tko se pošteno služi svojim pravom. Prirodno je pravo svakoga tko se tu rodi da svoj život koliko može štiti, i čuva, i brani. I to se toliko priznaje, te se više puta zbilu da je čovjek nekažnjeno ubio čovjeka kako bi svoj život obranio. Pa ako to dopuštaju zakoni koji se brinu za dobro svakoga smrtnika, koliko je poštenije i nama i svakom drugomu da se za očuvanje svoga života ne škodeći nikomu poslužimo sredstvima kojima možemo! Svaki put kad dobro razmotrim kako se jutros vladamo i kako smo se prošlih jutara vladale, i pomislim koji i kakvi su naši razgovori, uviđam, a i vi to isto možete uvidjeti, da svaka od nas za svoj život strepi; i nimalo

se tomu ne čudim, ali se jako čudim [jer znam da je u svakoj od nas ženska narav) da ne tražimo nikakve obrane od onoga čega se sve s pravom strašimo. Stojimo ovdje, po momu sudu, kao da hoćemo ili moramo biti svjedoci koliko je mrtvih tijela spušteno u grob, ili da slušamo otpjevaju li ovdlašnji fratri, kojih se broj gotovo ni na što sveo, u određene ure svoju službu, ili da svakomu tko se pojavi svojom odjećom²⁴ pokazemo kakve i kolike su naše nedaće. A ako odavde izađemo, ili vidimo kako gradom pronose mrtvace ili bolesnike, ili vidimo one koje je javni zakon zbog njihovih krivica bio prognao kako se, ismjehujući ga, bahato šeću gradom jer znaju da su njegovi zastupnici ili mrtvi ili bolesni, ili ako talog našega grada, podgrijan na našoj krvi, nazivajući se grobarima, nama na jad jašu i šepire se posvuda, i nepristojnim se pjesmama rugaju našim nevoljama. Ništa drugo i ne čujemo osim: »Oni su umrli«, i »Ovi drugi su na umoru«; i, kad bi još bilo koga da plače, odasvud bismo čule bolne jadikovke. A vratimo li se svojim kućama (ne znam događa li se to vama kao meni), mene strah obuzme kad od mnogih ukućana u njoj ne nađem nikoga osim svoje sluškinje, pa osjećam kao da mi se kosa kostriješi na glavi; i čini mi se, gdje god po njoj krenem ili stanem, da vidim sjene onih koji su preminuli, i lica im nisu ona na koja bijah navikla, nego me nekim užasnim izgledom, ne znam kako im takav naglo postade, plaše. Zbog toga mi se i ovdje, i vani, i u kući čini da sam bolesna, tim više što mi izgleda kao da ovdje nitko nije ostao osim nas, ako je imao iole mogućnosti i mjesta da se skloni kao što mi imamo. A slušala sam i čula više puta (ako ih još ima takvih) da oni, ne praveći nikakve razlike između onoga što je pošteno i onoga što nije pošteno, samo ako im se prohtije, i sami i u društvu, i danju i noću, čine ono što im najviše užitka pruža. I nisu samo svjetovnjaci postali razuzdani i razvratni, nego i redovnici po samostanima, pretvarajući se da vjeruju kako im je sve dolično i dopušteno kao i drugima, pogazivši zakone poslušnosti, odaju se tjelesnim užicima misleći da će se tako spasiti. I, ako je tako (a jasno se vidi da jest), što radimo ovdje? Što čekamo? Čemu se nadamo? Zašto smo ljenije i sporije od svih ostalih građana kada je posrijedi naš spas? Smatramo li da smo manje vrijedne nego druge? Ili mislimo daje naš život čvršćim lancem vezan uz tijelo nego u drugih, i da se tako ni za što ne moramo brinuti što bi mu moglo naškoditi? U zabludi smo, varamo se: jer smo same glupe ako tako mislimo; koliko god se puta spomenemo koliki su i kakvi bili mladići i djevojke koje je pokosila ova nesmiljena pošast, vidjet ćemo tomu očit dokaz. I stoga, da zbog prenemaganja ili umišljenosti ne upadnemo u ono čemu možda na neki način, ako hoćemo, možemo umaknuti (ne znam hoćete li vi o tomu suditi kao što ja sudim), mislim da bi za nas najbolje

bilo da ovakve kakve jesmo, kao što su mnogi prije nas uradili i rade, izađemo iz ovoga grada; i da bježeći od nečasnih tuđih primjera kao od smrti odemo na naša imanja kojih svaka od nas ima u izobilju, da tamo u poštenju poživimo, i onom se veselju, onoj radosti, onom uživanju kojemu budemo mogle, ne prelazeći ni u čemu granice razboritosti, polja talasaju poput mora, i mnoštvo raznovrsnog drveća raste, a široko nebo, ako se i natmuri, ipak nam ne krati svojih vječnih ljepota, koje je mnogo ljepše pogledati nego puste zidine našega grada. Osim toga tamo je zrak mnogo svježiji, i ima mnogo više svega što je potrebno za život u ovim vremenima, i manje ima nevolja. Pa premda i tamo težaci umim kao građani ovdje, ipak je manje strašno, jer su tamo kuće i žitelji rjeđi nego u gradu. A ovdje s druge strane, ako dobro vidim, ne ostavljamo nikoga, čak bismo po Istini mogle reći da smo prije mi ostavljene; jer su nas svi naši, bilo da su umrli bilo da su od smrti pobjegli, ostavili same u tolikoj nesreći kao da i nismo njihove. Nitko nam dakle ništa ne može prigovoriti ako se ovakvoga savjeta držimo; ne držimo li ga se, mogu nas snaći i bol i jad, a možda i smrt. Stoga sudim, ako vam je pravo, da bi dobro bilo učiniti tako da uzmemo sa sobom svoje sluškinje da nas prate s onim što nam je potrebno, i da se danas ovdje a sutra ondje predamo veselju i zabavi kakvu nam ovo vrijeme može pružiti; i da toliko tamo ostanemo dok ne vidimo (ako nas prije smrt ne stigne) kakav je konac nebo ovomu odredilo. I podsjećam vas da nam nije zazor nije u poštenju otići nego kao mnoge druge u nepoštenju ostati.

Ostale gospe, čuvši Pampineju, ne samo što pohvališe njezin savjet, nego u želji da ga prihvate počеше među sobom podrobnije raspravljati o svemu, gotovo kao da su, tek što se odande dignu, odmah morale na put krenuti.

Ali Filomena, koja bijaše veoma razborita, reče: - Gospe, koliko god je to o čemu pripovijeda Pampinea izvrsno rečeno, ipak nam ne valja tako hitati da to učinimo kao što se čini da vam je želja. Sjetite se da smo sve same žene, a nijedna nije više djevojčica da ne bi znala kakve su pameti žene kad su zajedno, i kako se ravnaju bez muške glave. Mi smo prevrtljive,²⁶ svoje glave, sumnjičave, malodušne i plašljive; zbog toga jako sumnjam, ne uzmemo li nekoga dmogoga da nas vodi, neće li se ova družba raspasti brže i nečasnije nego bi nam to bilo potrebno; pa bi stoga dobro bilo razmisliti prije nego što počnemo.

Tada reče Elissa: - Zaista su muškarci glava ženama i bez njihova vodstva rijetko kada ikoje naše djelo valjanu koncu stigne; ali kako možemo naći te muškarce? Svaka od nas zna da je većina njezinih pomrla, a drugi koji su ostali živi, tko amo tko tamo, u različitim skupinama, a da i ne znamo

kamo, bježe od onoga čemu i mi nastojimo pobjeći; a uzeti neznance ne bi priličilo; jer gledamo li svoje dobro, valja nam naći načina da sve tako uredimo da ne nastanu neprilike i bruke tamo kamo idemo zabaviti se i odmoriti.

Dok su se među gospama vodili ovakvi razgovori, eto ti u crkvu trojice mladića,²⁷ od kojih ni onaj koji bijaše najmladi nemaše manje od dvadeset i pet godina, a u njima ni zla vremena, ni gubitak prijatelja ili rodaka, ni strah za same sebe nisu mogli ljubav ni ohladiti a nekmoli je ugasiti. Jedan se od njih zvao Panfilo, a Filostrato drugi i posljednji Dioneo,²⁸ sva trojica pristala i lijepa ponašanja; i baš bijahu pošli kao najveću utjehu u tolikim nevoljama potražiti svoje dragane, koje su sve tri slučajno bile među onih sedam spomenutih,²⁹ kao što su i neke druge bile u rodu s nekima od njih.

Još one njima ne zapeše za oči, kad njih vidješe one; zato Pampinea tada poče smiješeći se: — Evo nam je sreća već u početku sklona; poslala nam je umne i valjane mladiće koji će nas rado voditi i služiti nam, ako se ne budemo ustezale uzeti ih u službu.

Tada Neifile sva porumenivši u licu od srama, jer ona bješe jedna od onih u koju je jedan od mladića bio zaljubljen, reče: — Zaboga, Pampinea, pazi što govoriš; vrlo dobro znam da se o svakom od njih samo ponajbolje može kazivati, i da je svaki sposoban za mnogo veće zadatke nego što je ovaj, i isto tako vjerujem da bi oni bili dobro i časno društvo ne samo nama, nego i mnogo ljepšim i plemenitijim gospama nego što smo mi. Ali zato što svi znaju da su oni zaljubljeni u neke od nas, bojim se da bez naše i njihove krivnje ne bude sramote i prijekora ako ih povedemo.

Tada reče Filomena: — To nije važno; sve dok pošteno živim i dok mi je savjest u svemu čista, neka govori tko što hoće protiv mene; Bog i istina će se boriti za me. Nego kad bi oni samo pristali da pođu s nama, tada bismo zaista mogle reći, kao što reče Pampinea, da je našem putu fortuna sklona.

Kad su je druge čule gdje tako govori, ne samo što umuknuše, nego se složiše i sve rekoše da valja pozvati mladiće i reći im što su naumile, i zamoliti ih ne bi li im bilo po volji da im se na tom putu pridruže. Stoga ne rekavši više ništa Pampinea, koja je s jednim od njih bila u rodu, ustade i pristupi mladićima, koji su mirno stajali i promatrali ih, pozdravi ih radosna lica, izloži im njihovu odluku i u ime svih ih zamoli neka čista i bratskoga srca pristanu činiti im društvo. Mladići isprva pomisliše da one s njima šalu zbijaju; ali kad vidješe da ta gospa ozbiljno govori, veselo odgovoriše da su pripravní, te ni časa ne časeći, prije nego odande otiđoše, narediše sve što je valjalo uraditi za odlazak. I pošto su dali da se sve

što je potrebno uredno spremi i unaprijed javili onamo kamo su nakanili otići, idućega jutra, to jest u srijedu, u osvit dana, gospe s nekoliko svojih sluškinja i tri mladića s trima svojim slugama izađoše iz grada³⁰ i dadoše se na put; i ne udaljiše se ni dobre dvije milje, kadli stigoše na mjesto koje su unaprijed odredili.

Bijaše rečeno mesto³¹ na brijegu, odasvud daleko od naših cesta, prepuno raznolika bujna olistala grmlja i drveća, da milina bijaše pogledati. Navrh njega bijaše dvorac s lijepim i prostranim dvorištem u sredini, i sa sjenicama, i s dvoranama, i s odajama, sve jednom ljepšom od druge, a svaka urešena i krasno oslikana, i s tratinama uokolo, i s divnim perivojima, i sa studencima hladane vode, i s podrumima izvrsnih vina: što bi više pristajalo istančanim kušačima nego trijeznim i čestitim gospama. Na svoje nemalo veselje družba nađe sve pometeno, i po sobama postelje pripremljene, i sve okićeno cvijećem koje se u to godišnje doba moglo naći, i rogožinom nastroto.

I tek što stigoše i sjedoše, reče Dioneo, koji bijaše mimo svih pristao mladić i pun duha: — Gospe, ovamo nas je više doveo vaš razbor nego naša domišljatost. Ne znam što ste namislile sa svojim brigama uraditi; ja svoje ostavih s onu stranu gradskih vrata, kad malo prije s vama kroz njih izađoh; i stoga se odlučite da se sa mnom šalite, i smijete, i pjevate (toliko, velim, koliko dolikuje vašem dostojanstvu), ili me otpustite da se vratim svojim brigama i ostanem u onom nevoljnom gradu.

Njemu Pampinea, baš kao da je isto tako sve svoje brige odbacila, vesela odgovori: — Dioneo, izvrsno govoriš: veselo valja živjeti, jer nas i nije drugi razlog naveo da bježimo od tuge. Ali, zato što ono što je bez prave mjere ne može dugo trajati,³² ja, koja bijah začetnica razgovora iz kojih je nastala ova lijepa družina, misleći kako bi se održalo naše veselje smatram da je nužno složiti se da nam netko između nas bude starješina,³³ pa da ga slušamo i poštujemo kao starijega, a njemu da svaka misao bude kako će nas raspoložiti da u radosti živimo. A da svatko iskusi teret briga zajedno sa slašću starješinstva, te obredom budu birani s jedne i s druge strane, da ne bude zavidan tko ne okuša, velim da se svakomu na jedan dan dodijeli to breme i ta čast; a tko će biti prvi neka naš zajednički izbor odluči: i slijedit će ga, kada se večernja ura primakne, onaj ili ona koji ili koja bude po volji onomu ili onoj što toga dana budu vladali; a taj ili ta neka po svomu sudu za vrijeme svoga vladanja određuje i odlučuje o mjestu i načinu kako moramo živjeti.

Te se riječi svima nadasve svidješe i jednoglasno nju kraljicom prvoga dana izabraše;³⁴ a Filomena, pohitavši smjesta k jednom lovom,³⁵ jer je mnogo puta čula kako govore kolike su časti dostojne njegove hvoje, i

koliko dostojnim časti činjahu onoga tko bijaše po zaslugi njima ovjenčan, otrgnuvši s njega nekoliko grančica splete od njih lijep i častan vijenac; pa kad joj njime ovjenča glavu,³⁶ to bijaše, sve dok je družba na okupu bila, svakomu drugomu očit znak kraljevskoga gospodstva i vlasti.

Postavši kraljicom, Pampinea svima zapovjedi da umuknu, te pozvavši preda se slugu one trojice mladića i njihove sluškinje, koje su bile četiri, dok svi mučahu reče: - Da bih ja prva dala svima vama primjer po kojemu će, napredujući od dobroga k boljemu, u redu, i radosno, i bez ikakva srama naša družba poživjeti i trajati dok nam bude volja, imenujem prije svega Parmena,³⁷ Dioneova slugu, svojim starostom, i njemu povjeravam brigu i skrb za cijelo naše kućanstvo, i za sve ono što spada u dvorbu u blagovaonici. Sirisko, Panfilov sluga, hoću da nam bude nabavljač i rizničar, i neka sluša Parmenove naloge. Tindaro, u službi Filostrata i ostale dvojice, neka dvori u njihovim sobama kad ostali, zapriječeni svojim službama, ne budu mogli tamo dvoriti. Moja sluškinja Mizija i Filomenina Liciska bit će uvijek u kuhinji i marno će pripravljati ona jela koja im Parmeno naredi. Laurettina Himera i Fiammettina Stratilija hoćemo da se brinu za red u sobama gospa i za čistoću mjesta gdje budemo boravili; svatko pak, komu je stalo do naše milosti, želimo i zapovijedamo da se čuva, kamo god išao, odakle se god vraćao, što god čuo ili vidio, da nam nikakvih drugih vijesti osim veselih izvana ne donosi.

Kad je ukratko izdala te zapovijedi, koje su svi pohvalili, ona vesela ustade i reče: — Evo vam vrtova, evo vam tratina, evo vam drugih veoma ugodnih mjesta gdje se svatko može po volji zabavljati, a kada izbije treća ura,³⁸ neka svatko bude ovdje, da blagujemo za hlada.

Pošto je dakle nova kraljica otpustila veselu družbu, upute se mladići s lijepim gospama u ugodnu razgovoru lakim korakom po perivoju, pletući krasne vijence od raznovrsna zelenila i zaneseno pjevajući. I pošto u njemu ostadoše koliko im vremena kraljica bijaše dala, vrativši se kući nadoše Parmena gdje se već marljivo latio svoje službe, jer ušavši u jednu prizemnu dvoranu vidješe u njoj prostrte stolove s prebijelim stolnjacima i na njima čaše blistave kao srebro,³⁹ a posvuda posuto cvijeće brnistre: stoga, pošto oprawe ruke,⁴⁰ po kraljičinoj želji i Parmenovu rasporedu svi posjedaše. Iznesoše se ukusno pripremljena jela i izvrsna se vina poslužile; a zatim trojica slugu stanu šutke dvoriti oko stolova. Svemu se tomu, jer bijaše lijepo i uredno, svatko obradova, te u zabavi i šali objedovaše.

A kad raspremiše stolove (budući da su sve gospe i mladići umjeli kolo⁴¹ igrati, a dio njih i vrlo dobro svirati i pjevati), kraljica naredi da se donesu glazbala te na njezinu zapovijed Dioneo uze leut,⁴² a Fiammetta violu⁴³ pa zasviraše ljupku plesnu melodiju. Tada kraljica s ostalim gospama, za-

jedno s ona dva mladića, povedavši kolo, laganim korakom, pošto posla sluziñad da jede, započe plesati; a kad kolo presta, počeše pjevati ljupke i vesele pjesme. I tako ostadoše dok se kraljici ne učini daje vrijeme poći na spavanje: stoga, kada ih sve otpusti, tri mladića u svoje sobe, odijeljene od odaja za gospe, odu i u njima nađu lijepo prostrte postelje i sve puno cvijeća kao u blagovaonici, a slično i gospe u svojim; tada se one svukoše i legoše na počinak.

Tek što odbi deveta ura,⁴⁴ usta kraljica i sve ostale pozva da ustanu, a isto tako i mladiće, tvrdeći da je škodljivo predugo spavanje po danu; pa tako odoše na jednu livadu na kojoj trava bijaše zelena i visoka, a ni s jedne strane ne mogaše prodrijeti sunce; i tu, slušajući kako nadolazi blag vjetrić, po kraljićinoj želji svi uokrug na travu posjedaše, a ona im ovako reče: — Kako vidite, sunce je visoko odskočilo i žega je velika, i ništa se ne čuje osim cvrčaka gore u maslinama; stoga bi bez sumnje ludo bilo ikamo sada odavde ići. Lijepo je ovdje i svježe biti, a imamo, kao što vidite, i stoliće i šah,⁴⁵ pa svatko može uživati u onomu što mu je najmilije. Ali ako u tomu želite poslušati moj savjet, nećemo ovaj vrući dio dana provesti u igrama, u kojima se duh jednima smućuje, a ni drugima previše ne uživa, kao ni onima koji gledaju, nego u pripovijedanju, jer dok jedno govori, sva družba može slušati i uživati. Nećete još svi ni dovršiti svoje pripovijesti, a sunce će već nagnuti i vrućina popustiti, pa ćemo moći, gdje vam se najviše bude svidjelo, otići i zabaviti se; i stoga, ako vam se sviđa ovo što velim (jer sam u tomu voljna ugoditi vašoj želji), učinimo tako; a ako vam se ne bude sviđalo, neka svatko do večernje ure radi što mu je volja.

Sve gospe i mladići jednako pohvale pripovijedanje.

— Dakle, reče kraljica, kad vam se tako sviđa, hoću da za ovaj prvi dan svakomu bude slobodno da priča o onomu što će mu najviše goditi.⁴⁶

I okrenuvši se Panfilu koji je njoj zdesna sjedio ljubazno mu reče da je-dnom svojom novelom dade početak drugima. Na to Panfilo, čuvši zapovijed, dok su ga svi slušali, smjesta ovako poče.

Prva novela

Ser Cepparello lažnom ispovijeda prevari pobožna fratra i umre; i premda je za života bio veoma opak čovjek, po smrti ga proglaše svecem i nazovu sveti Ciappelletto.¹

Dolično je,² predrage gospe, da sve što čovjek radi počne sa slavim i svetim imenom Onoga³ koji bijaše stvoritelj svega. Pa stoga što ja moram prvi započeti naše pripovijedanje, nakan sam početi s jednom njegovom čudesnom zgodom, da se, kad je čujemo, naše ufanje u nj kao u nepromjenljivo biće učvrsti, i da navijeke slavimo njegovo ime. Svakomu je znano da su vremenite stvari, budući da su sve prolazne i smrtno, u sebi i izvan sebe pune neugode, i tjeskobe, i truda, i podvrgnute bezbrojnim pogiblima; njih nedvojbeno ne bismo mogli mi koji živimo među njima i spadamo u njih ni podnositi ni suzbijati, da nam posebna milost Božja za to ne daje snage i razboritosti. Ona zacijelo ne dolazi k nama i u nas ni po kakvoj našoj zasluži, nego ganuta vlastitom dobrotom, i izmoljena molitvama onih koji nekoć, poput nas, bijahu smrtni i za života se pokoravahu njegovoj volji te sada s njim žive u vječnom blaženstvu; njima mi, kao svojim zagovornicima koji iz iskustva poznaju naše slabooe (jer možda nismo odvažni prenijeti svoje molitve pred lice takvoga suca), prinosimo svoje prošnje za sve što držimo da nam je potrebno. I još više spoznajemo kako je on pun milosrdne dobrote prema nama kada, ne mogavši oštrinom smrtnoga oka ni na koji način prodrijeti u tajnu Božjega duha, koji put se možda dogodi da, zavarani mišljenjem, pred njegovim veličanstvom nađemo takvoga zagovornika koji je od njega u vječno progonstvo bio otjeran; pa ipak On,⁴ kojemu ništa nije skriveno, osvrćući se više na čistoću molitelja nego na njegovo neznanje ili progonstvo posrednika,⁵ kao da je taj blažen pred licem njegovim, usliši one koji mu se mole. Ovo će se jasno vidjeti u noveli koju kanim ispriповjediti; velim jasno, ali ne

prema sudu Božjemu, nego prema ljudskomu.

Pripovijeda se dakle da je Musciatto Franzesi,⁶ pošto je od veoma bogata i ugledna trgovca postao vitezom i morao poći u Toskanu s gosparom Karlom Bez Zemlje,⁷ bratom francuskoga kralja, na poziv i poticaj pape Bonifacija,⁸ znajući da su mu poslovi, kako to u trgovaca često biva, vrlo zapleteni i ovdje i ondje, i ne mogavši ih brzo i lako srediti, pomislio da ih povjeri nekolicini ljudi; i svima nađe načina: samo ostade u nedoumici komu sposobnu povjeriti da utjera dugove što ih imaše u nekoliko Burgundana.⁹ A dvoumio se stoga što je čuo da Burgundani vole zametati kavge i da su vjerolomni i nepošteni;¹⁰ a nije mu padao na pamet ni jedan tako nevaljao čovjek u koga bi se mogao imalo pouzdati da će doskočiti njihovu nevaljalstvu. I u tom dugačkom razmišljanju pade mu na pamet neki ser Cepparello iz Prata, koji je u Parizu često u njegovu kuću zalazio. Bijaše to čovjek niska rasta i veoma gizdav pa su ga Francuzi, ne znajući što znači Cepparello i misleći da je to cappello, to jest vijenac u njihovu pučkom govoru, jer bijaše malen kako rekosmo, zvali ne Ciappello, nego Ciappelletto,¹¹ i kao Ciappelletta su ga svagdje poznavali, dok ga je malo tko i znao kao Cepparella.

Evo kakvoga je kova bio taj Ciappelletto: bio je notar,¹² ali se jako sramio¹³ kad bi se pokazalo da neka njegova isprava (premda ih je malo sastavljao) nije bila patvorena; takvih bi bio napravio koliko god bi ih se od njega iskalo, i njih je radije na dar sastavljao nego kakve druge za dobru plaću. S najvećim je užitkom lažno svjedočio, tražio to tko od njega ili ne tražio; pa kako se u to vrijeme u Francuskoj najveća vjera pridavala prisegama, a on se bez po muke krivo zaklinjao, tolike je parnice na prijevaran način dobio koliko su ga puta zovnuli da se na vjeru zakune da će istinu govoriti. Nadasve je volio, i tu se jako trudio, sijati zlu krv i neprijateljstva i sablazni između prijatelja i rodaka i bilo koga drugoga, i što je više zla vidio da se iz toga rađaju to je više uživao. Kad bi ga pozvali da sudjeluje u kakvu ubojstvu ili drugom zločinu, nikada se nije ustezao i drage je volje išao; i više se puta rado nudio da vlastitim rukama ranjava i ubija ljude. Psovao je Boga i svece na sva usta i za svaku sitnicu, jer je više nego itko drugi bio gnjevljiv. U crkvu nikada nije zalazio; a sa svim njezinim sakramentima rugao se pogrđnim riječima kao s nečim prostim; naprotiv, revno je pohodio krčme i druga zloglasna mjesta i tamo boravio. Žene su mu se milile kao psima batine, a u neprirodnom bludu¹⁴ uživao je više nego ijedan takav bijednik. Otimao bi i krao s takvom savješću s kakvom bi svet čovjek darivao; bio je tako pohlepan na jelo i velika ispičutura, da mu

je mnogo puta od toga pozlilo; uz to bijaše na glasu kao kockar i varalica u igri. Ali zašto se gubim u tolikim riječima?¹⁵ Bijaše to možda najgori čovjek koji se ikada rodio. Moć i ugled gospara Musciatta dugo su zaštićivali njegove opačine, pa su ga često štedjeli i pojedinci kojima je nanosio nepravdu i suci kojima se isto tako zamjerao.

Kada dakle pade na pamet taj ser Cepparello gospodaru Musciattu koji je izvrsno poznao njegov život, pomisli rečeni gospodar Musciatto da je baš on onakav kakvoga je iziskivala pokvarenost Burgundana; i stoga ga pozva k sebi i ovako mu reče: »Ser Ciappelletto, kao što znaš ja se spremam potpuno povući odavde, a kako među ostalima imam posla i s Burgundanima, teškim varalicama, ne znam koga bih mogao naći prikladnijega od tebe da od njih utjeram svoj novac; i stoga, kako sada i onako nemaš drugoga posla, ako se hoćeš ovoga prihvatiti, voljan sam te preporučiti dvoru¹⁶ i dati ti dio koji ti bude pripadao od onoga što utjeraš.«¹⁷

Ser Ciappelletto, koji bijaše baš besposlen i oskudan u zemaljskim dobrima, a sada eto odlazi i onaj koji mu dugo bijaše oslonac i potpora, ne skanjujući se dugo, gotovo nuždom nagnan, odluči i reče da drage volje pristaje. Pošto su se sporazumjeli, dobije ser Ciappelletto punomoć i kraljevu pismenu preporuku te kad je gospodar Musciatto otputovao, ode u Burgundiju gdje ga gotovo nitko nije znao; i tamo, protivno svojim navikama, poče nekako umiljato i blago ubirati novac i obavljati ono radi čega je tamo i išao, kao da je bio namjerio srdžbu ostaviti za konac.

I poslujući tako, nastani se u kući dvojice braće Firentinaca koji su se lihvom bavili i njega za ljubav gospara Musciatta veoma poštovali, i ondje iznenada obnemože. Braća odmah pozvaše liječnike, pribaviše mu slugu da ga služe i učiniše sve što se moglo da mu se vrati zdravlje. Ali svaka pomoć bijaše ništavna, jer je prijan bio već star i živio bez reda, pa mu je, kako govorahe liječnici, išlo iz dana u dan s lošega na gore, kao čovjeku koji na smrt oboli; zbog toga su se dva brata jako žalostila.

I jednoga dana, sasvim blizu sobe u kojoj je ser Ciappelletto bolan ležao, počnu oni među sobom razgovarati: »Sto nam je raditi - govoraše jedan drugomu - s ovim čovjekom? Doveo nas je u grdnu nepriliku, jer da ga ovako bolesna otpravimo iz svoje kuće, ne bi bilo nimalo razborito i ljudi bi nam zamjerali videći da smo ga isprva primili i zatim dvorili i tako brižno liječili, a sada ga tako naglo, i na smrt bolesna, iz kuće van gonimo, a da nam ništa na žao nije mogao učiniti. S druge strane on bijaše tako opak čovjek da se neće htjeti ispovjediti ni

ikakva crkvenog sakramenta primiti; a umre li bez ispovijedi, nijedna mu crkva neće htjeti tijela primiti, nego će biti bačen u jarak¹⁸ kao pas. A sve da se i ispovjedi, grijesi su mu toliki i tako užasni, da će se dogoditi isto, jer neće biti toga fratra ili popa koji bi mu dao odrješenje; stoga će ga, bez odrješnja, opet u jarak baciti. A dogodi li se to, sav će narod ovoga grada, kako zbog našega zanata koji im se veoma nepoštenim čini te ga povazdan proklinju, tako i zbog želje da nas opljačkaju, kada to vide podignuti galamu i povikati: »Ove lombardske pse,¹⁹ koji ni u crkvu nemaju pristupa, nećemo više ovdje trpjeti«; pa će jurnuti na naše kuće i možda nam neće samo imovinu oteti, nego će nam povrh toga i život oduzeti; i tako, kako god bilo, umre li ovaj, slabo nam se piše.«

Ser Ciappelletto koji je, kako rekosmo, ležao blizu mjesta gdje su ovi ovako razgovarali, a sluh mu se istančao kao što to često u bolesnika biva, ču sve što oni o njemu kazivahu pa ih dade k sebi pozvati, i reče im: »Ja ne želim da vi zbog mene i od čega strepите ni da strahujete da ćete zbog mene nastradati; razumio sam što ste o meni razgovarali i posvema sam siguran da bi se baš tako zbilo kao što velite kad bi stvari krenule tim putem kako slutite, ali će krenuti drugačije. Za svoga sam vijeka toliko puta uvrijedio Gospoda Boga da mi neće ni pomoći ni odmoći ako ga na času smrti još jedanput uvrijedim. Stoga nastojte da mi dovedete nekoga svetoga i vrloga fratra, najboljega što ga možete naći, ako takvoga ima, a ostalo prepustite meni, jer ću pouzdano za se i za vas sve tako dobro urediti da ćete biti zadovoljni.«

Dva brata, premda im to nije ulilo mnogo nade, ipak odu do nekog fratarskoga samostana i zaištu sveta i umna čovjeka koji bi ispovjedio jednoga Lombardanina što u njihovoj kući bolestan ležашe; i dadu im nekoga staroga fratra, sveta i neporočna života, i velikoga poznavatelja Svetoga pisma, i veoma poštovana čovjeka kojega su svi mještani silno i osobito častili, te ga oni povedu. Kad je ovaj ušao u sobu gdje ser Ciappelletto ležашe, sjedne mu uz postelju i počne ga prvo blago tješiti, a onda ga upita koliko je prošlo vremena otkad se zadnji put ispovjedio.

Na to ser Ciappelletto, koji se nikada ne bijaše ispovjedio, odgovori: »Oče moj, bio sam se naviknuo ispovijedati se svakoga tjedna barem jednom, ne spominjući da ih je dosta bilo kad sam se ispovjedio i više puta, ali je istina, otkada obnemogoh, ima tomu već osam dana, da se ne ispovjedih, toliko me je bila bolest ophrvla.« Tada reče fratar: »Sinko moj, dobro si činio, i tako ti valja i unaprijed činiti; i vidim, kad se tako često ispovijedaš, da ću malo muke imati dok te budem

slušao i ispitivao.«

Ser Ciappelletto reče: »Gosparu fratre, nemojte tako: nikada se ne ispovjedili toliko puta ni tako često, a da uvijek ne poželjeh ispovjediti sve one grijehе kojih se sjećam od dana kada se rodih do onoga u koji se ispovijedah; stoga vas molim, dobri moj oče, da me potanko o svemu ispitujete kao da se nikada ispovjedio nisam; i ne gledajte na to što sam bolestan, jer mi je draže mučiti svoju put nego da, štedeći nju, učinim nešto što bi moglo upropastiti moju dušu koju je Spasitelj otkupio svojom dragocjenom krvlju.«²⁰

Te se riječi jako svidješe svetom čovjeku i učiniše mu se znakom pravedne duše; i pošto mnogo pohvali taj običaj ser Ciappelletta, poče ga ispitivati je li ikada sagriješio bludno s kojom ženom.²¹

Na to ser Ciappelletto uzdišući odgovori: »Oče moj, sramim se o tome vam istinu reći jer se bojim da ne zgriješim zbog oholosti.«

Njemu sveti fratar reče: »Slobodno reci, jer govoreći istinu nikada se nije zgriješilo ni u ispovijedi ni u kojem drugom činu.«

Tada reče ser Ciappelletto: »Kad mi vi to jamčite, reći ću vam: nevin sam kao što izadoh iz utrobe svoje majke.«

»O Bog te blagoslovio!« reče fratar »kako si dobro učinio! A jer si to učinio tvoja je zasluga toliko veća koliko si da si htio slobodnije mogao suprotno činiti nego što to možemo mi i svi drugi koje veže neki red.«²²

A poslije toga upita ga je li grijehom proždrljivosti vrijeđao Boga. Uzdišući teško ser Ciappelletto odgovori da jest, i to mnogo puta; jer, premda je on, osim korizmenih postova koje tijekom godine pobožna čeljad drži,²³ imao naviku svakoga tjedna bar tri dana postiti o kruhu i vodi, tu je vodu s takvim užitkom i takvom nasladom pio, osobito kad bi ga svladao umor od molitve ili hodočašća, kao što pijanci piju vino; i mnogo je puta poželio salate od trava kakve spravljaju žene kad idu na selo; a ponekad mu jelo bijaše slasnije nego što mu se činilo da bi smjelo ići u tek onomu tko posti od pobožnosti, kao što je on postio. Reče mu fratar: »Sinko moj, to su naravni grijesi i posve su laki, i stoga ne želim da njima opterećuješ savjest više nego valja. Svakomu se čovjeku dogodi, koliko god svet bio, da mu se čini kako mu ide u tek jelo poslije duga posta, a poslije zamora piće.«

»Oh!« reče ser Ciappelletto »oče moj, nemojte mi tako govoriti da me utješite; dobro znate da ja znam kako sve što se radi na slavu Božju valja uraditi čista srca i bez ljage na duši, a tko god drugačije radi griješi.«

Sav zadovoljan fratar reče: »Drago mi je što tako čutiš u duši, i jako mi

je mila tvoja čista i mirna savjest u tomu. Ali reci mi jesi li griješio u lakomosti, poželjevši više nego dolikuje, zadržavši nešto što nisi smio zadržati?»

Ser Ciappelletto mu reče: »Oče moj, ne bih želio da gledate na to što se nalazim u kući ovih lihvara: nikakva posla ja s njima nemam; dapače, došao sam da ih opomenem i ukorim i da ih odvratim od njihove pogane dobiti; i vjerujem da bih u tom bio uspio da me nije Bog ovako pohodio. Ali morate znati da mi je otac bio namro veliko bogatstvo, kojega sam ja, kad je on umro, najveći dio razdijelio na slavu Božju; a zatim sam, da bih se prehranio i da bih mogao pomagati ubogu sirotinju, počeo pomalo trgovati i želio sam što god zaraditi, i uvijek sam svu zaradu dijelio napola s Božjom sirotinjom, trošeći jednu polovicu na svoje potrebe, drugu polovicu dajući njima;²⁴ a u tomu mi je Stvoritelj tako bio na pomoći da sam vazda s dobra na bolje u svojim poslovima poslovao.«

»Dobro si činio«, reče fratar »nego jesi li se često srdio?«

»Oh!« reče ser Ciappelletto »zaista da vam kažem, to sam veoma često činio. A tko bi se i mogao suzdržati gledajući svakoga dana ljude kako bezumlja čine, i ne slušaju zapovijedi Božjih, i suda se njegova ne boje? Mnogo mi je puta na dan dolazilo te bih bio volio da sam bio mrtav nego živ videći kako se mladež podaje taštinama, i videći ih kako se kunu i lažno prisežu, i zalaze u krčme, i ne idu u crkvu, i radije stupaju svjetovnim nego Božjim putovima.«

Tada reče fratar: »Sinko moj, to je pravedan gnjev, i ja ti za nj ne bih umio pokore odrediti. Ali nije li te kojim slučajem ikada srdžba navela da poćiniš ubojstvo, ili da opsuješ koga, ili da učiniš kakvu drugu nepravdu?«

Ser Ciappelletto mu odgovori: »Jaoj gosparu, kakav ste vi Božji ugodnik kad možete takve riječi izustiti? O, da sam i truna pomislio učiniti bilo što od toga što spominjete, zar mislite da vjerujem kako bi me Bog bio toliko podnosio? Takve stvari čine pustahije i zloćinci, a ja sam, kad god sam kojega od njih vidio, uvijek rekao: >Idi i neka te Bog obratih«

Tada reče fratar: »Sada mi kaži, sinko moj, Bog te blagoslovio, jesi li kada protiv koga lažno svjedočio, ili devetao koga, ili komu uzeo koju stvar bez privole onoga čija je bila?«

»Jesam, gosparu, jesam«, odgovori ser Ciappelletto »ružno sam o bližnjemu govorio; jer imao sam nekada susjeda koji ništa drugo nije radio nego je na pravdi Boga svoju ženu tukao, pa sam jedanput o njemu ružno govorio rođacima njegove žene, toliko mi se ta jadnica bila

smilila koju je on, kad god bi se napio, namlatio na mrtvo ime.«

Tada reče fratar: »U redu, ti mi reče da si bio trgovac: jesi li ikad ikoga prevario, kao što je navada u trgovaca?«

»I te kako, gosparu«, reče ser Ciappelletto »jesam, ali ne znam koga, van ako to ne bješe jedan što mi je bio donio novac koji mi je dugovao za sukno koje mu bijah prodao, i ja ga metnuo u škrinju bez brojanja te poslije mjesec dana opazim da su četiri novčića više nego što je trebalo biti; stoga sam ih čuvao godinu dana da mu ih vratim, a kad ga više ne vidjeh, dadoh ih za milostinju.«

Fratar reče: »To je bila sitnica; i dobro si učinio što si tako postupio.«

I povrh toga još ga pobožni fratar priupita o mnogim stvarima, a on je 0 svemu na ovaj način odgovarao. I htjede on već pristupiti odrješenju, kad ser Ciappelletto reče: »Gosparu, imam još jedan grijeh koji vam nisam rekao.«

Fratar ga upita koji, a on reče: »Sjećam se da naredih svomu sluzi, jedne subote poslije devete ure,²⁵ da pomete kuću, i tako ne poštovah svetu nedjelju kako sam morao.«²⁶

»Oh!« reče fratar »sinko moj, to je laki grijeh.«

»Ne«, reče ser Ciappelletto, »nemojte reći da je to laki grijeh, jer nedjelju valja silno štovati, zato što je u taj dan naš Gospodin uskrsnuo od mrtvih u život.«

Tada reče fratar: »Jesi li još što učinio?«

»Jesam, gosparu«, odgovori ser Ciappelletto »jer jedanput, ne pazeći, pljunuh u crkvi Božjoj.«

Fratar se poče smješhati pa reče: »Sinko moj, zbog toga se ne moraš brinuti: mi, koji smo redovnici, u njoj pljujemo cijeloga dana.«

Tada reče ser Ciappelletto: »Jako je ružno to što činite, jer ništa nam ne valja tako čistim držati kao sveti hram u kojemu se prinosi žrtva Bogu.«

I ukratko, ovakvih mu je priča mnogo nakazivao, a naposljetku poče uzdisati, pa zatim i gorko plakati, jer je to predobro umio kad god mu se prohtjelo.

Sveti čovjek reče: »Sinko moj, što ti je?«

Ser Ciappelletto odgovori: »Jao meni, gosparu, jer mi je ostao grijeh koji nikada ne ispovjedih, tako se jako sramim reći ga; i kad god ga se sjetim, plačem kao što vidite, i čini mi se sasvim sigurnim da mi se Bog neće nikada smilovati zbog toga grijeha.«

Tada sveti čovjek reče: »Hajde, sinko, što to govoriš? Kad bi svi grijesi što su ih svi ljudi ikada počinili ili će ih počiniti svi ljudi dok traje svijeta i vijeka bili skupljeni u jednom jedinom čovjeku, i kad bi se

on zbog njih tako skrušio i pokajao kao ti, tolika je dobrota Božja i milosrđe da bi mu ih, kad bi ih ispovjedio, darežljivo oprostio; i zato ga slobodno reci.«

Tada reče ser Ciappelletto, sveudilj gorko plačući: »Jao meni, oče moj, grijeh je moj prevelik, i jedva mogu vjerovati, ako mi u tomu vaše molitve ne pomognu, da će mi ga Bog ikada oprostiti.«

Fratar mu reče: »Slobodno ga reci, jer obećajem ti da ću moliti Boga za te.«

Ser Ciappelletto je samo plakao i nije ga izricao, a fratar ga je opet ohrabrivao da kaže. Ali, pošto je ser Ciappelletto plačući držao fratra dosta dugo u neizvjesnosti, ote mu se dubok uzdisaj, pa reče: »Oče moj, kad mi obećajete da ćete moliti Boga za me, reći ću vam ga: znajte da sam dok bijah još nejak jedanput opsovao svoju majčicu.« I rekavši to opet počeo gorko plakati.

Fratar reče: »Oh, sinko moj, zar ti se čini da je to tako velik grijeh? Oh, ljudi po cijeli bogovetni dan psuju Boga i on to rado prašta onomu koji se pokaje što ga je psovao, a ti ne vjeruješ da će tebi ovo oprostiti? Ne plači, utješi se, jer bi ti zacijelo oprostio kad bi bio tako skrušen kako te ja vidim, sve da ti bijaše jedan od onih koji su ga na križ pribili.«

Tada reče ser Ciappelletto: »Jaoj meni, oče moj, što to velite? Milu svoju majčicu, koja me je pod srcem devet mjeseci nosila i danju i noću, a u naručju više od stotinu puta, preveliko sam zlo učinio psujući je i prevelik je to grijeh; i ako vi ne molite Boga za me, nikada mi neće biti oprošteno.«

Videći fratar da mu ser Ciappelletto nema više što reći odriješi ga i dade mu svoj blagoslov smatrajući ga veoma svetim čovjekom, jer povjerova da je cjelcata istina ono što mu ser Ciappelletto reče. A tko i ne bi povjerovao čovjeku koji ispovijedajući se na samrtnoj postelji tako govori?

A zatim, poslije svega ovoga, još mu reče: »Ser Ciappelletto, s pomoću Božjom vi ćete brzo ozdraviti; ali ako ipak bude Božja volja da vašu pravednu i pobožnu dušu pozove k sebi, želite li da vam se tijelo pokopa u našem samostanu?«

Njemu ser Ciappelletto odgovori: »Želim, gosparu; dapače, ne bih ni htio drugdje počivati, pošto mi obećaste da ćete se Bogu za me moliti; a da i ne spominjem da sam vazda posebno častio vaš red. I stoga vas molim, čim se vratite u samostan naredite da mi donesu ono preistinito tijelo Kristovo koje svakoga jutra na oltaru posvećujete;²⁷ jer ja (premda toga nisam dostojan) kanim, s vašim dopuštenjem, njega primiti, i poslije toga svetu i zadnju pomast, da bar umrem kao kršćanin,

ako sam živio kao grešnik.«

Sveti čovjek reče da mu je to jako drago, i da je pravo što kaže, i da će naložiti da mu se bez odlaganja donese; i tako bi.

Dva se brata, bojeći se da će ih ser Ciappelletto prevariti, bijahu smjestili iza drvene pregrade koja je dijelila ser Ciappellettovu sobu od neke druge, pa su prisluškujući lako čuli i razumjeli što je ser Ciappelletto govorio fratru; a nekoliko ih je puta spopala tako velika želja da se smiju, čujući što je on ispovijedao da je učinio, te su gotovo pucali, pa su među sobom pokatkad rekli: »Kakav je to čovjek, kad ga ni starost, ni bolest:, ni strah od smrti koja mu se približava, ni od Boga pred čiji sud se očekuje da odavde za koji čas stupi, nisu mogli odvratiti od njegove zloće, i potaknuti ga da bar ne umre onako kako je živio?« Ali videći da je rečeno kako će ga pokopati u crkvi, za ostalo se nisu brinuli.

Ser Ciappelletto se malo zatim pričesti, a kako mu je bivalo sve gore, dadu mu i posljednju pomast; i malo poslije večernje, toga istoga dana kad se tako lijepo ispovjedio, umre. Stoga dva brata naloživši da ga na njegov trošak sa svim počastima ukopaju i poručivši u fratarski samostan da dođu uvečer bdjeti po običaju, a ujutro po tijelo, odrediše sve što je za to bilo potrebno.

Kada je pobožni fratar koji ga je ispovjedio čuo da je ovaj preminuo, u dogovoru s priorom samostana dade zazvoniti za zbor te okupljenim fratrima objavi da je ser Ciappelletto bio svet čovjek, kako je prema njegovoj ispovijedi bio razabrao. I u nadi da će Gospod po njemu mnoga čuda učiniti, skloni ih da s najvećim počastima i pobožnostima valja primiti to tijelo. S tim se prior i ostali lakovjerni fratri složise, a uvečer odoše svi tamo gdje je ležalo ser Ciappellettovo tijelo pa nad njim pobožno i svečano bdješe; a ujutro, svi u misnicama i pluvijalima,²⁸ s knjigama u rukama i s križevima pred sobom, pjevajući odoše po mrtvaca i s velikim ga slavljem i svečanošću odnesoše u svoju crkvu, dok je za njima išao gotovo sav puk toga grada, i muško i žensko; i smjestivši ga u crkvu, onaj sveti fratar koji ga bješe ispovjedio uzide na propovjedaonicu te poče o njemu i o njegovu životu, o njegovim postovima, o njegovoj čednosti, o njegovoj jednostavnosti i nevinosti i svetosti čudesa propovijedati, pričajući između ostaloga što mu ser Ciappelletto plaćući bješe ispovjedio kao svoj najveći grijeh, i kako ga je jedva jedvice uvjerio da će mu Bog oprostiti, te zatim, okrenuvši se da prekori puk koji ga slušaše, zavapi: »A vi, prokletnici, za svaku slamku o koju se spotaknete, psujete Boga i Bogorodicu, i sve nebeske dvore.«

I povrh toga kazivaše im još naloga o njegovu poštenju i čistoći; ukra-
tko svojim riječima kojima je puk toga kraja predano vjerovao tako
zanese um i srce svih prisutnih da nakon svršetka obreda svi u nevide-
noj gužvi nagrnu ljubiti mu noge i ruke te s njega rastrgnu svu odjeću
smatrajući da je blažen tko je imalo mogaše dobiti; a trebalo je da
cijeli bogovetni dan ostane tako izložen kako bi ga svi mogli vidjeti i
pohoditi. Zatim, kad se spuštala noć, s velikim ga počastima pokopaše
u mramornu grobnicu u kapeli i već sutradan poče puk redomice ho-
dočastiti na njegov grob i paliti svijeće i štovati ga, a poslije i zavjeto-
vati mu se, i vješati voštane likove prema milosti koju su iskali. I tako
puče glas o njegovoj svetosti i pobožnosti prema njemu da gotovo nije
bilo čovjeka koji bijaše u kakvoj nevolji da se kojemu drugomu svecu
a ne njemu zavjetovao, pa ga nazvaše i još ga zovu sveti Ciappelletto, i
tvrde ua je po njegovu zagovoru Bog učinio mnoga čudesa i da ih čini
još i danas onomu tko se njemu pobožno preporuči.

Tako dakle življaše i tako umrije ser Cepparello iz Prata i svecem
postade, kako ste čuli. Ne želim zanijekati mogućnost da je on blažen
i pred licem Božjim, zato što se, premda mu život bješe pokvaren i
zao, u času smrti mogaše tako skrušiti, da mu se Bog možda smilovao
i primio ga u svoje kraljevstvo; ali, jer nam je to skrito, prema onomu
što nam je vidljivo mislim i velim da je on prije u vrazjim rukama i
prokletstvu nego u raj. A ako je tako, po tomu se može spoznati ve-
lika dobrota Božja prema nama, koja ne gleda na naše zablude nego na
čistoću vjere, pa ako kao svoga zaštitnika izaberemo njegova neprija-
telja misleći da mu je prijatelj, uslišava nas kao da smo se nekom pra-
vom svecu utekli da bi nam bio posrednikom njegove milosti. I stoga,
da po njegovoj milosti u ovim tako teškim nevoljama i u ovom tako
lijepom skupu ostanemo živi i zdravi slaveći njegovo ime u koje smo
i započeli, poštuju ga i preporučujemo mu se u svojim potrebama, i
tvrdo se uzdajmo da će nas uslišiti. —

I tu umukne.²⁹

Druga novela

Zidova Abrahama potakne Giannotto di Civigni da ode u Rim na papinski dvor, a kad Abraham upozna pokvarenost svećenstva vrati se u Pariz i pokrsti se.¹

Panfilova novela dijelom izazva smijeh, i svu je pohvališe gospe; kad je, pozorno saslušana, stigla svomu koncu, zapovjedi kraljica Neifili, koja je pokraj njega sjedila, da sada ona jednu ispriповjedi i tako nastavi započetu zabavu. Nju ljubazno vladanje nije manje resilo nego ljepota, te veselo odgovori da drage volje hoće i započe ovako:

— Panfilo nam je svojim kazivanjem pokazao da Božja dobrostivost ne gleda na naše zablude, kad one proishode iz onoga što ne možemo vidjeti; a ja sam vam naumila pokazati kako ta ista dobrostivost strpljivo podnosi mane onih koji su dužni o njoj i riječju i djelom istinito svjedočanstvo davati, a rade protivno, te nam po sebi pruža neoboriv dokaz istine, kako bismo ono u što vjerujemo s više duševne čvrstoće slijedili. Kako jednom, dražesne gospe, slušah kazivati, u Parizu živio neki veliki trgovac i dobar čovjek koji se zvao Giannotto di Civigni,² veoma pošten i pravičan, i s velikom trgovinom skupocjenih tkanina; a bijaše prisan prijatelj s jednim veoma bogatim Židovom, po imenu Abrahamom, koji isto tako bijaše trgovac i veoma pravičan i pošten čovjek. Kad vidje njegovu pravičnost i njegovo poštenje, Giannottu se dade nažao što će tako valjan i uman i dobar čovjek izgubiti dušu zbog krive vjere. I stoga ga prijateljski poče moliti da se okani zabluda židovskoga zakona, i da se obrati na kršćansku istinu koja je, kako i sam mogaše vidjeti, sve više napredovala i cvjetala, jer je sveta i dobra; naprotiv, mogao je vidjeti da njegova sve više propada i nestaje.

Židov je odgovarao da njemu ni jedna nije ni sveta ni dobra osim židovske i da se u toj vjeri rodio pa u njoj kani i živjeti i umrijeti i da ga nikada ništa neće od toga odvratiti. Giannotto se nije skanjivao da mu,

kad prođe nekoliko dana, opet uputi iste riječi, dokazujući mu, onako grubo kako to trgovci većinom znaju, zašto je naša bolja od židovske. I premda je Židov bio vrlo učen u židovskom zakonu, ipak mu se Giannottovi dokazi počеше sviđati, bilo da ga je dirnulo veliko prijateljstvo što ga je prema Giannottu osjećao, bilo da su to učinile riječi kojima je Duh Sveti³ odriješio jezik neuku čovjeku; ali je ipak tvrdoglavo ustrajao u svojoj vjeri i nije se dao obratiti.

Ali kao što je on bio postojano uporan, tako ga ni Giannottu nije prestajao salijetati, dok Židov, svladan tim trajnim navaljivanjem, ne reče: »Eto, Giannotto, ti bi volio da ja postanem kršćanin, i ja sam spreman to učiniti, uz uvjet da prije odem u Rim, da tamo vidim onoga koga ti nazivaš Božjim namjesnikom na zemlji, i da upoznam njegovo življenje i njegovo vladanje, a isto tako i njegove braće kardinala;⁴ pa ako mi se učine takvima da budem mogao, što iz tvojih riječi što iz njihova vladanja, spoznati da je vaša vjera bolja nego moja, kao što si se ti trudio dokazati mi, učinit ću to što ti rekoh; ne bude li tako, ostat ću Židov kao što i jesam.«

Kad Giannotto ču ovo, veoma se ražali te u sebi reče: »Propade mi sav trud koji mi se učini izvrsno uloženi, vjerujući da sam ovoga obratio; jer ako ode na rimski dvor, i vidi opak i gnusan život popova, ne samo da od Židova neće kršćaninom postati, nego da se i bio pokrstio, nema dvojbe da bi se na židovstvo vratio.« I obrativši se Abrahamu reče: »Ah, prijatelju moj, zašto hoćeš da se upuštaš u taj trud i tako velik trošak pa da odavde ideš do Rima? A da i ne govorimo kolike pogibli vrebaju, i na moru i na kopnu, bogata čovjeka kao što si ti. Zar misliš da nećeš ovdje nikoga naći tko bi te krstio? A ako te more kakve sumnje u pogledu vjere koju ti tumačim, gdje li ćeš naći boljih učitelja i mudrijih ljudi od ovih naših ovdje,⁵ da ti objasne sve što budeš želio ili pitao? Stoga je po mom mišljenju ovaj tvoj put suvišan. Pomisli da su tamo isti takvi prelati kakve si i ovdje mogao vidjeti, i još toliko bolji koliko su bliži vrhovnom pastiru. I zato će ti taj trud, po mom savjetu, koristiti drugi put o kakvu oprostu,⁶ kada ću ti možda i ja društvo činiti.«

Njemu Židov odgovori: »Vjerujem, Giannotto, daje tako kako mi veliš, ali skupivši mnogo riječi u jednu, čvrsto sam odlučio (ako želiš da učinim ono za što si me toliko molio) tamo otputovati, a inače nikada ništa od toga neću učiniti.«

Giannotto, videći tu njegovu želju, reče: »A ti pođi sa srećom!« i u sebi pomisli kako se taj nikada neće pokrstiti, ako bude rimsku kuriju vidio; ■ ali kako više ništa nije mogao, suzdrža se.

Židov uzjaha na konja, i što hitrije mogaše odjezdi na dvor u Rim gdje

ga, kad stiže, njegovi Židovi s velikim počastima primiše. I boraveći tamo, ne kazujući nikomu zbog čega bješe došao, oprezno poče promatrati kako žive papa, i kardinali, i drugi prelati, i svi dvorani; i po onomu što je sam kao pronicav čovjek zamijetio, i po onomu što je od drugih dočuo, zaključio da od najvišega do najnižega svi redom na najnečasniji način griješe bludno, i ne samo na naravni način, nego i sodomski, posvema neobuzdano bez ikakve grižnje savjesti ili srama, tako da moć bludnica i dječaka u posredovanju kod ne znam kako znatnih poslova bijaše nemale snage. Osim toga, dobi očit dokaz da svi općenito bijahu sladokusci, ispičuture i pijanice, i da uz blud, baš kao divlje životinje, više služahu trbuhu nego duhu.⁷1, promatrajući dalje, vidje da su svi toliko bili škrti i pohlepni na novac da jednako ljudsku krv, čak i kršćansku, i crkveno blago, kakvo god ono bilo, pripadalo zavjetima ili nadarbinama, za novac prodavahu i kupovahu, i da im trgovina bijaše tako razgranata, i da više mešetara imahu nego trgovci skupim tkaninama ili čime drugim u Parizu, otvoreno nazivajući simoniju⁸ »skrbništvo«, a proždrljivost »okrepom«, kao da Bog ne poznaje namjere okorjelih duša kao i značajne riječi, pa da se dopušta zavaravati nazivima stvari kao ljudi. Sve to, i još mnogo štošta o čemu je bolje šutjeti, bijaše Židovu, kao trijeznu i skromnu čovjeku, vrlo zazorno pa se, pošto mu se činilo da je dovoljno vidio, odlučio vratiti u Pariz, i tako učini.

Kad Giannotto dozna da se vratio, nadajući se svemu prije nego tomu da će se ovaj pokrstiti, ode k njemu te se zajedno silno proveseliše; i, pošto se nekoliko dana odmarao, Giannotto ga upita što sudi o Svetom Ocu,⁹ i o kardinalima, i o drugim dvoranima.

Židov mu spremno odgovori:

»Sudim loše, Bog ih pokarao svekolike; i pravo da ti kažem, ako sam dobro razumio, među svim tim popovima ni truna svetosti, ni pobožnosti, ni dobročinstva, ili primjerna života, ili čega drugoga čini mi se da ne vidjeh; ali blud, lakomost i proždrljivost, velika zavist i oholost, i slični i još gori poroci (ako gorih i u koga može biti) učini mi se da bijahu u tolikoj milosti kod svih, da ja ono smatram prije kovačnicom vražjih nego božjih djela.¹⁰ A po onom kako ja prosuđujem, čini mi se da se svom pomnjom i svim nastojanjem i svim umijećem vaš pastir¹¹ i s njim svi ostali trude da unište i prognaju sa svijeta kršćansku vjeru, dok bi joj baš oni morali biti temelj i oslonac.¹² Pa budući da vidim kako se ne zbiva ono o čemu se oni trude, nego se vaša vjera neprestano širi i postaje sve sjajnija i jasnija, zaista mislim da joj je Duh Sveti, kao istinitijoj i svetijoj od svake druge, temelj i oslonac. Stoga, iako bijah tvrd i neumoljiv na tvoje nagovaranje, i ne htjedoh se pokrstiti, sada ti otvoreno velim da

ni za što na svijetu ne bih propustio pokrštenje. Podimo dakle u crkvu i ondje, po dužnom obredu vaše svete vjere, daj da me pokrste.«

Kad je Giannotto, koji je očekivao upravo suprotan svršetak, čuo da tako govori, bio je najzadovoljniji čovjek na svijetu. I pošavši s njim u crkvu Naše Gospe pariške,¹³ zamoli tamošnje svećenike da krste Abrahama.

Oni, čuvši što ih on moli, spravno to učiniše; i Giannotto ga držaše na krstu, i nadjene mu ime Giovanni; a poslije pozva najspremnije ljude da ga temeljito pouče u našoj vjeri, koju on brzo nauči, i otada bijaše dobar i vrijedan čovjek, i sveta života. —

Treća novela

Židov Melkisedek pričom o trima prstenima otkloni od sebe veliku pogibelj koju mu je pripremao Saladin.¹

Pošto svi pohvališe Neifilinu novelu, ona zamuknu, a po kraljičinoj želji otpoče Filomena ovako govoriti:

— Neifilina novela doziva mi u sjećanje opasnu zgodu koja se nekoć zbila jednom Židovu. Kako su već drugi vrlo dobro govorili o Bogu i istinitosti naše vjere, neće biti na odmet ako se spustimo do ljudskih događaja i djela. Ispričat ću vam novelu koja će vas možda kad je čujete navesti da budete oprezniji u odgovorima na pitanja koja vam budu postavljena. Vi morate znati, ljubazne druge, da um spašava mudraca od najvećih pogibelji i pribavlja mu spokojan mir, kao što glupost često baca čovjeka iz sretna života u najgoru bijedu. A da uistinu glupost ponekoga odvede iz blagostanja u sirotinju, vidi se na mnogim primjerima o kojima nam sada nije stalo pripovijedati, jer nam se svakoga dana očituju tisuće takvih slučajeva. Ali da razbor donosi utjehu, kao što obećah, dokazat ću vam ukratko jednom novelicom.

Saladin, koji svojom valjanošću ne samo da od čovjeka niska roda postade babilonski sultan,² nego i mnoge pobjede izvojeva nad saracenskim i kršćanskim vladarima, pošto je u različitim ratovima i prevelikoj raskoši sve svoje blago potratio, kad mu se jednom dogodilo da mu je ustrebala veća svota novca, ne znajući odakle bi je tako brzo smogao kako mu je trebala, pade mu na pamet neki bogati Židov po imenu Melkisedek, koji se u Aleksandriji bavio lihvom, pa pomisli da bi mu taj mogao pomoći kad bi htio; ali bijaše tako škrt da to dragovoljno nikada ne bi učinio, a siliti ga nije htio; stoga pritisnut nuždom, sav se usredotočivši na to kako da nađe način da mu Židov pomogne, nakani ga prisiliti uz kakav prividan razlog. I naredivši da mu ga pozovu, prijateljski ga primi, posjedne ga kraj sebe i ovako mu reče: »Vrli mužu, od mnogih sam ljudi čuo da si

veoma mudar i da si u Božjim stvarima daleko odmakao; i stoga bih rado od tebe htio doznati koji od triju zakona smatraš istinitim, ili židovski, ili saracenski, ili kršćanski.«

Židov, koji zaista bijaše uman čovjek, predobro opazi da ga Saladin gleda uhvatiti u riječima ne bi li ga kako optužio, pa pomisli da neće moći ni jedan od njih triju iznad ostalih pohvaliti, a da Saladin ne ostvari svoj naum. Stoga, znajući da mu valja naći takav odgovor u kojemu ne bi mogao biti uhvaćen, napregnu mozak i brzo izmudri ono što je morao reći, i reče: »Gospodaru moj, lijepo je to pitanje koje mi postavljate, pa hoteći vam odgovoriti ono što o njemu ćutim, valja mi ispripraviti novelicu koju ćete čuti. Ako ne griješim, sjećam se da sam mnogo puta slušao o nekom znamenitom i bogatom čovjeku koji je, među drugim najskupocjenijim draguljima što ih u svojoj riznici imaše, imao i jedan prekrasan i dragocjen prsten; želeći ga počastiti zbog njihove vrijednosti i ljepote i zauvijek ga ostaviti svojim potomcima odredi da se onaj od njegovih sinova, u kojega se nađe taj prsten, kad mu ga on ostavi, mora smatrati njegovim nasljednikom, i da ga svi drugi moraju, kao najstarijega, priznavati i častiti. Onaj kojemu ga on bješe ostavio, držaše se istoga reda sa svojim potomcima, te učini kako bijaše učinio njegov predšasnik; i ukratko, prelažaše taj prsten s ruke na ruku mnogih naraštaja, a naposljetku dospije u ruke jednoga koji imaše tri lijepa, valjana i ocu vrlo poslušna sina; stoga on svu trojicu jednako ljubljaše. I mladići, kojima bijaše poznat običaj s prstenom, budući da svaki od njih željaše biti među svojim najpoštovaniji, svaki za sebe, kako bolje znade i umjede, moljaše oca, koji već bijaše star, da na samrti njemu ostavi taj prsten. Čestiti čovjek, koji ih sve jednako ljubljaše, pa ni sam ne znaše odabrati kojemu bi ga najradije ostavio, namisli da ih svu trojicu zadovolji, obećavši ga svakomu od njih: i potajno naredi nekom vrijednomu zlataru da iskuje još dva koji bijahu tako slični onom prvomu, da i onaj koji ih je bio napravio jedva mogaše razabrati koji bješe pravi. I došavši na samrt, kriomice dade svakomu sinu svoj; poslije očeve smrti, želeći svaki za sebe nasljedstvo i čast i nijećući to jedan drugomu, kao svjedočanstvo da to s pravom čine svaki od njih pokaza svoj prsten. I videći da prstenovi toliko nalikovahu jedan drugomu da se ne mogaše razabrati koji bješe pravi, ostade neriješeno pitanje koji od njih bješe pravi očevo nasljednik, i još stoji. I tako vam velim, gospodaru moj, za tri zakona što ih Bog Otac dade trima narodima, o kojima mi pitanje postaviste: svaki s pravom vjeruje da njemu pripada nasljedstvo, i njegov istiniti zakon, i njegove zapovijedi; ali komu pripada, kao i ono o prstenima, pitanje još nije riješeno.«

Saladin spozna da je ovaj vješto znao izmaknuti zamci koju mu bješe pred noge postavio i stoga mu odluči otkriti svoju potrebu i vidjeti hoće li mu pomoći; i tako učini, otkrivši mu što bijaše naumio učiniti da mu nije tako razumno odgovorio kao što jest.

Židov ga izdašno potpomognu svakom svotom koju Saladin upita, a Saladin je poslije u cijelosti namiri i povrh toga njega obdari vrlo velikim darovima te ga vazda svojim prijateljem smatraše i držaše ga uza se na visokom i časnom položaju.

Četvrta novela

Neki redovnik upadne u grijeh i zasluži najtežu kaznu, ali čestito prekori svoga opata s istoga grijeha pa se nje oslobodi.¹

Već bješe ušutjela Filomena okončavši svoju novelu, kad Dioneo, koji je kraj nje sjedio, ne čekajući kraljičine zapovijedi, jer već znaše da po započetu redu na njega dolazaše da pripovijeda, ovako poče govoriti:

- Ljubazne gospe, ako dobro razumjeh vašu zajedničku namjeru, mi smo ovdje zato da se pripovijedanjem zabavimo; i stoga sudim, samo ako se protiv toga ne postupi, da svatko slobodno smije (a to i naša kraljica reče malo prije) onu novelu ispričati za koju misli da će nas najviše zabaviti; stoga, čuvši kako je uz dobre savjete Giannotta di Civigni Abraham dušu spasio,² i kako je Melkisedek umom obranio svoje bogatstvo od Saladinovih zamki,³ ne očekujući vašega prijekora ukratko vam kanim ispričovjediti kojom je lukavošću neki redovnik svoje tijelo preteške kazne oslobodio.

Bijaše u Lunigiani,⁴ zemlji koja nije od ove daleko, samostan obilniji sve-tošču i redovnicima nego danas,⁵ u kojemu među ostalima bješe neki mladi redovnik čiju mušku snagu i čilost ne mogahu ni postovi ni bdjenja satrti. Slučajno jednoga dana, oko podne, dok su svi ostali redovnici spavali, šetajući sam samcat oko svoje crkve koja se nalazila na vrlo osamljenu mjestu, opazi on krasnu mladicu, valjda kćer težaka iz okolice, koja je po poljima brala neke trave; i čim je ugleda, žestoko ga obuze tjelesna požuda. Stoga, primaknuvši joj se, zapodjene s njom razgovor, i tako prelazeći s jednoga na drugo, dogovori se s njom i povede je sa sobom u svoju ćeliju a da nitko toga ne opazi.

I dok se s njom, ponesen prevelikom žudnjom, neopreznije šalio, dogodi se da opat, ustavši iz postelje i prolazeći tiho mimo njegove ćelije, začuje njihovo šuškanje, pa da bi bolje razaznao glasove, potiho se približi vratima ćelije da prisluhne te jasno razabra da u njoj bješe žensko i spopade

ga iskušenje da naredi neka mu otvore; zatim se predomisli i odluči uraditi drugačije, pa se vrati u svoju sobu i počeka da redovnik izađe.

Redovnik, koliko god bijaše obuzet uživanjem i nasladom s tom djevojkom, svejedno je neprestano strahovao; i pošto mu se učinilo da je čuo nekakav šum koraka po spavaonici, prisloni oko na sitnu pukotinu i jasno vidje opata kako stoji i prisluškuje, i dobro razumjede kako je opat mogao shvatiti da je u njegovoj ćeliji ona djevojka. Stoga se on, znajući da ga zbog toga moraše stići teška kazna, preko mjere sneveseli; ali ipak, ne pokazujući pred djevojkom ni traga svoje muke, hitro u sebi preturaše mnoge misli tražeći ne bi li se među njima koja spasonosna našla; i naposljetku mu sinu neobična lukavost koja ga je dovela ravno k željenomu cilju. I pretvarajući se da mu se činilo kako je dovoljno bio s djevojkom, reče joj: »Idem potražiti načina kako da odavde izađeš a da te nitko ne vidi, zato se pritaji dok se ne vratim.«

I kad izađe i ključem zaključa ćeliju, ravno ode do opatove sobe i predavši mu ga, kako je svaki redovnik činio kad je izlazio, bezazlena mu lica reče: »Gosparu, jutros nisam mogao dovesti sva drva što sam ih dao nasjeći, pa bih stoga s vašim dopuštenjem pošao u šumu da ih dopremim.«

Opat se poveseo tomu slučaju i, da bi se mogao potpunije uvjeriti o njegovu prijestupu, misleći da ovaj nije primijetio kako ga je on bio vidio, drage volje uze ključ i rado mu dopusti da pođe. I, čim ga vidje gdje ode, stade razmišljati što bi mu bolje bilo učiniti, ili da u prisuću svih redovnika otvori ćeliju i pokaže im njegov grijeh, da poslije ne bi mogli protiv njega mrmeljati kad kazni redovnika, ili da prvo od nje čuje kako se sve to zbililo. Pomislivši još u sebi da bi to mogla biti žena ili kći kakva čovjeka kojemu ne bi htio nanijeti tu sramotu da je pokaže svim redovnicima, smisli prvo pogledati tko je, pa poslije odlučiti; i otišavši kriomice do ćelije, otvori je i uđe unutra te zatvori vrata. Kad mladica vidje opata, sva se smuti i bojeći se sramote počeo plakati.

Gospar opat zirnu na nju, i videći je onako lijepu i svježju, premda bijaše star, osjeti ništa manju putenu pomamu nego što je bješe osjetio njegov mladi redovnik, pa počeo u sebi govoriti: »Ah, zašto ne bih i ja malo uživao kad mi se pruža prilika, a muka i nevolja će uvijek biti kad god ih se zaželim. Mladica je lijepa, a nitko živ ne zna da je ovdje; ako je mognem nagovoriti da mi usliši želju, ne znam zašto to ne bih učinio. Tko će doznati? Nikada nitko, a grijeh potajan napola je okajan;⁶ možda mi se ovakva prilika nikada više neće ukazati; ja smatram da je veoma mudro grabiti sreću kad je Gospodin Bog nekome šalje.«⁷

I razmišljajući tako, pošto posve promijeni naum s kojim bijaše došao,

primače se djevojci i uze je blago tješiti i moliti je da ne plače pa prelazeći s jedne besjede na drugu polako joj otkri svoju želju. Djevojka ne bijaše ni od drva ni od kamena, i vrlo lako popusti opatovim željama; on je zagrl i više puta poljubi, a onda se pope na uski redovnikov ležaj, i obzirujući se možda na teški teret svoga dostojanstva i na nježnu djevočinu dob, bojeći se da je prevelikom težinom ne prigriježi, ne uzvi se na njezine grudi, nego nju na svoje prsi položi, i dugo se s njom igraše.

Redovnik koji je hinio da ide u šumu bijaše se skrio u spavaonici, pa kad vidje da je opat u njegovu ćeliju ušao, umiren prosudi da će njegova namisao uspjeti; a kad opazi da se unutra još zaključao, u to je bio posve siguran. Pa izašavši iz svoga skrovišta, prišulja se pukotini i kroza nju ču i vidje sve što opat učini ili reče. Kad se opatu učinilo da je dovoljno s djevojkom boravio, zaključavši je u ćeliji, vrati se u svoju sobu; a malo zatim, čuvši redovnika i pomislivši da se iz šume vratio, naumi da ga pošteno izgrdi i da ga zatvori,⁸ kako bi samo njemu pripao uhvaćeni plijen; i davši ga dozvati, strogo ga i ozbiljna lica izgrdi i naredi da ga strpaju u zatvor.

Redovnik mu vrlo pripravno odgovori: »Gosparu, još nisam toliko dugo u redu svetoga Benedikta⁹ da bih mogao znati sva njegova pravila; a vi mi još nikada ne pokazaste kako redovnici moraju podnositi da ih ženske pritiskuju, kao što ih pritiskuju postovi i bdjenja; ali sada kada mi pokazaste, obećajem vam, ako mi ovaj put oprostite, da nikada više neću u tomu griješiti, nego ću uvijek onako raditi kako vidjeh da vi radite.«

Opat bijaše pametan čovjek pa odmah shvati da ovaj nije samo više znao od njega, nego je čak i vidio sve što on bijaše uradio. Stoga ga zapeče vlastiti grijeh i bijaše ga sram učiniti redovniku ono što bješe sam, kao i on, zaslužio. Pa mu oprost i naredi da šuti o svemu što je vidio, a djevojku časno otpremiše, i valja vjerovati da su je poslije više puta nagovorili da dode. —

Peta novela

Markiza od Monferrata kokošjom gozgom i s nekoliko ljupkih riječi suzbije mahnitu ljubav francuskoga kralja.¹

Novela što je ispriča Dioneo isprva s malo stida žacnu srca gospa koje su slušale, i iskrena rumen koja im osu obraze bješe očit znak toga; a poslije su je, pogledavajući jedna drugu, jedva se suzdržavajući od smijeha, nasmiješene slušale. Ali kad joj dođe konac, pošto ga s nekoliko ljupkih riječi ukoriše, hoteći mu pokazati da nije dolično kazivati takve novele među gospama, kraljica se obrati Fiammetti, koja je kraj njega sjedila u travi, i naredi joj da se drži slijeda. Gledajući je vesela lica ona dražesno poče:

■— Zato što mi je drago da krenusmo novelama pokazivati kolika je moć lijepih i spravnih odgovora,² i zato što je mudro od muškaraca da uvijek nastoje ljubiti ženu odličnijega roda nego su oni, kao što je vrlo razborito od žena čuvati se ljubavi prema muškarcu višega roda nego su one,³ pade mi na um, lijepe moje gospe, pokazati vam u noveli koju vam valja pripovijedati, kako jedna plemenita gospa svojim djelima i riječima sebe od toga sačuva i drugoga odvratiti.

Markiz od Monferrata, vrlo hrabar čovjek i stjegonoša crkve,⁴ bješe otišao preko mora na križarsku vojnu s mnoštvom oružanih ljudi. I kada se poveo razgovor o njegovoj valjanosti na dvoru kralja Filipa Jednookoga, koji se iz Francuske spremao na tu istu vojnu,⁵ neki vitez reče da pod kapom nebeskom nema takva para kao što su markiz i njegova gospa; jer koliko markiz bješe među vitezovima na glasu po svakoj vrlini, toliko mu gospa bješe među svim drugim gospama na svijetu najljepša i najčestitija. Te se riječi tako duboko urezaše u dušu francuskoga kralja, daje on smjesta žarko zavolje, premda je nikada ne bješe vidio,⁶ te odluči da se nigdje drugdje neće ukrcati na brod i na vojnu krenuti nego u Genovi;⁷ zato da bi, putujući kopnom, imao častan razlog pohoditi markizu,⁸ nadajući se da će u markiževoj odsutnosti⁹ možda ostvariti svoju želju. Sto smisli to i učini; i poslavši sve ljudstvo naprijed, sam

se s malom dmžbom plemića dade na put; i primaknuvši se markiževim zemljama, dan unaprijed poruči gospi da ga idućega jutra čeka na objed. Mudra i domišljata žena ljubazno odgovori da je to za nju višnja milost, iznad svake druge, i da je dobrodošao. I zatim se zamisli što bi to moglo značiti da je tako moćan kralj pohodi kad joj nema muža; i u tomu je slutnja ne prevari, to jest da ga je tamo vukao glas o njezinoj ljepoti. Ipak, kao razborita žena, odlučivši ga počastiti, pozove k sebi ono plemića što ostade i s njima se posavjetuje o svemu što je trebalo učiniti, samo o gozbi i o jelima htjede sama odlučiti. I davši bez odlaganja skupiti sve kokoši koliko ih je bilo u okolici, naredi svojim kuharima da samo od njih različita jela prirede za kraljevsku gozbu. Stiže dakle kralj u zakazani dan i gospa ga s velikom svečanošću i počastima primi. Kad je on ugleda, učini mu se još ljepša i čestitija i ljubavnija nego što bijaše razumio iz riječi onoga viteza pa joj se silno zadivi i obaspe je hvalom, a njegova se žudnja toliko jače raspali koliko više uvidje da ona nadmašuje njegova očekivanja. I pošto je malo otpočinuo u odajama ukrašenim kako dolikuje kad primaju tako moćna kralja, i došlo vrijeme objedu, sjedоše kralj i markiza za jedan stol, a ostale prema njihovu položaju za drugim stolovima počastiše. Tu je kralj, dok su ga po redu mnogim jelima služili, i izvrsnim i odabranim vinima, pokatkad pogledavajući s nasladom prelijepu markizu povrh toga, nadasve uživao. Ali ipak, kako je jedno jelo dolazilo za drugim, kralj se sve više čudio videći da sva ona, kolikogod različita bila, bijahu priređena samo od kokošnjeg mesa. I kako je kralj znao da je u tom kraju moralo u izobilju biti raznovrsne divljači, a unaprijed bijaše gospi najavio svoj dolazak, ostalo je bilo dovoljno vremena za lov; ipak ne htjede, premda se tomu jako čudio, ni o čemu drugomu razgovora načeti nego o njezinim kokošima pa se vesela lica okrenu k njoj i reče: »Gospođo, zar se u ovom kraju legu samo kokoši bez ijednoga pijeveca?«

Markiza izvrsno razumje pitanje, i pomislivši da joj je sam Gospod Bog po njezinoj želji dao priliku da objasni što je s tim htjela, smjelo se okrenu kralju koji ju je pitao i odgovori: »Ne, milostivi gospodaru, ali zato su žene, koliko god se po odijelu i ugledu razlikuju od drugih, ipak ovdje iste kao i drugdje.«¹⁰

Čuvši te riječi, kralj dobro shvati razlog kokošje gozbe i skriveni smisao rečenoga te spozna da bi s takvom ženom utaman bilo gubiti riječi i da sili nije bilo mjesta; stoga, kao što se neoprezno bješe za nju zagrijao, tako mu razborito bješe zbog vlastite časti ugaziti neumjestan plamen. I ne šaleći se više s njom, jer se bojaše njezinih odgovora, nastavi objedovati izgubivši sva ku nadu; a kad se objed završi, ne bi li naglim odlaskom nekako namirio svoj nečastan dolazak, zahvalivši joj na iskazanoj časti, dok ga je ona Bogu preporučivala, otputova u Genovu.¹¹ -

Šesta novela

*Neki valjani čovjek lijepom izrekom izvrše ruglu opako
redovničko licemjerje.*

Pošto sve gospe pohvališe markizinu krepost i domišljatost kojom je kaznila francuskoga kralja, Emilija, koja je sjedila kraj Tiammette, po kraljičinoj želji živahno započe govoriti:

— Ni ja ne želim prešutjeti kako je neki valjani čovjek svjetovnjak bocnuo lakoma redovnika izrekom koja izaziva smijeh i pohvalu.

Bijaše dakle, o drage djevojke, nema tomu davno, u našem gradu¹ neki fratar minorit, inkvizitor za krivovjerje,² koji, premda se kao i svi ostali jako trudio prikazati se pobožnim i revnim štovateljem kršćanske vjere, nije s manje mara tragao za onima koji imahu nabijenu kesu, nego za onima koji mu se manjkavi u vjeri pričinjahu. U tomu mu se maru slučajno dogodi te naiđe na nekoga dobričinu, mnogo bogatijega novcem nego pameću, koji jednoga dana, ne zbog krivovjerja nego bezazleno, možda pretjerano veseo ili nakićen vinom, izlanu pred svojim društvom da ima tako dobra vina te bi ga i Krist pio. Kad to dojavu inkvizitoru, a on doču da mu je imanje veliko a kesa tvrdo nabijena, žestoko pohita *cum gladiis er fustibus*³ da protiv njega zavrgne preteško suđenje, ne nadajući se da će ga izliječiti od krivovjerja, nego da će tako svoje pregršti fiorinima na-puniti. I dozvavši ga preda se upita gaje li istina ono što je protiv njega bilo rečeno. Dobričina odgovori da jest i reče mu kako se to zbilo. Na to presveti inkvizitor, i štovatelj svetoga Ivana Zlatoustoga,⁴ reče: »Ti si dakle od Krista napravio pijanicu, pohlepna na birana vina, kao da je on Cinciglione,⁵ ili koji drugi od vas pijanaca što ločete po krčmama? A sada poniznim govorom želiš pokazati da u tom nije bilo nikakva zla; nije to tako bezazleno kako ti se čini; zbog toga si zaslužio lomaču, budemo li prema tebi postupili kako nam nalaže dužnost.«

I te i mnoge druge riječi mu je izrekao razjarena lica, kao da pred njim

bijaše epikurejac koji poriče besmrtnost duše.⁶¹ Ukratko, toliko ga prestraši da mu dobričina preko nekih posrednika dade dobro podmazati dlanove mašću svetoga Ivana Zlatoustoga⁷ (koja uvelike pomaže kod kužne bolesti pohlepe od koje pate redovnici, a osobito fratri minoriti⁸ koji novac ne smiju ni dotaknuti),⁹ ne bi li s njim milosrdno postupao. Tom se mašću, koja je veoma djelotvorna, premda o njoj Galen¹⁰ ne govori ni u jednom dijelu svoje medicine, tako i toliko služio da mu se onaj prijeteći oganj¹¹ milostivo u križ pretvorio; i kao da će s križarima preko mora, da bi zastava ljepša bila, odredi mu žuti na crnoj podlozi.¹²¹ Povrh toga, kad već primi novac, zadrža ga više dana uza se, davši mu za pokoru da svakoga jutra sluša misu u crkvi Svetoga Križa,¹³ i da mu se javlja za vrijeme objeda, dok ostatak dana može provesti kako ga je volja.

Dok je ovaj to marljivo izvršavao, dogodi se jednoga jutra da je na misi slušao evanđelje u kojemu su se pjevale ove riječi: »I svaki će stotruko primiti i baštiniti život vječnik;«¹⁴ one mu se čvrsto urezaše u pamćenje, a kada po zapovijedi dođe u doba objeda pred inkvizitora, nađe ga gdje jede. Inkvizitor ga upita je li toga jutra slušao misu.

Njemu on spremno odgovori: »Jesam, gosparu.«

Inkvizitor mu reče: »Jesi li na njoj čuo što o čemu dvojiš ili želiš pitati?«

»Zaista« odgovori dobričina »ne dvojim ni o čemu što sam čuo, nego u sve čvrsto vjerujem kao u istinu. Samo, ako sam dobro razumio, čuo sam nešto zbog čega sam se jako sažalio na vas i na druge vaše fratere, misleći kako vam se slabo piše na drugom svijetu.«

Tada reče inkvizitor: »A koje su to riječi bile što te potaknuše na takvu sućut prema nama?«

Dobričina odgovori: »Gosparu, to su bile one riječi evanđelja koje kažu: >I svaki će stotruko primiti.<«

Inkvizitor reče: »Istina je to, ali zašto su te te riječi dirnule?«

»Gosparu«, odgovori dobričina »reći ću vam. Otkad dolazim ovamo, svakoga dana vidim kako mnogoj sirotinji dajete, kad velik kotao juhe, kad dva, od onoga što fratrima ovoga samostana i vama pretekne kao višak; pa ako vam se onamo za svaki vrati stotina, imat ćete je toliko da ćete se svi u njoj utopiti.«

Premda su drugi koji bijahu za inkvizitorovim stolom svi u smijeh prasnuli, inkvizitor se zbuni jer shvati da mu se ovaj ruga zbog njihova jušasta licemjerja; i da se nije sramio zbog onoga što bijaše učinio, zasigurno bi mu novo suđenje natovarilo što se podsmešljivom izrekom narugao njemu i ostalim dangubama; i srdito mu naredi neka radi što mu je drago, samo da mu više na oči ne dolazi. —

Sedma novela

Bergamino na lijep način novelom o Primasu i opatu iz Clunyja ukori iznenadnu škrtost gospara Cana della Scala.

Emilijina ljupkost i njezina novela potaknuše kraljicu i svakoga drugoga da se nasmiju i da pohvale križarevu¹ domišljatost. Ali kada se smijeh stišao i svatko utihnuo, Filostrato, na kojemu bijaše red da kazuje, poče ovako govoriti:

— Lijepo je, vrle gospe, pogoditi metu koja se nikada ne miče, ali je gotovo čudo ako strijelac smjesta pogodi nešto neobično kada se iznenada pojavi. Grešan i opak život popova, u mnogo čemu gotovo nepomična meta, bez teškoća dopušta da ga ogovara, podbada i kori tko god to želi učiniti; i premda je dobro učinio onaj valjani čovjek koji je pokudio inkvizitora zbog licemjerna milosrđa fratara koji daju sirotinji ono što bi valjalo da daju svinjama ili da bace, mislim da još većma valja pohvaliti onoga o kojemu, ponukan na to prethodnom novelom, hoću govoriti; on je gospara Cana della Scala,² uzvišena gospodina, zbog iznenadne i neobične škrtosti koja se u njemu rodila ukorio jednom ljupkom novelom, prikazujući u drugome ono što je o sebi i o njemu namjeravao reći; a ovo je ta novela.

Kao što gotovo cijelim svijetom blistava slava odjekuje, gospodar Can della Scala, kojemu sreća bijaše naklona u mnogim stvarima, bijaše jedan od najslavnijih i najsjajnijih plemića što ih poznašše Italija od vremena cara Fridrika Drugoga³ naovamo. On, odlučivši prirediti veliku i raskošnu svečanost u Veroni,⁴ na koju dođe mnogo svijeta sa svih strana, a ponajviše dvorskih ljudi svake ruke,⁵ iznenada (ne zna se zašto) odustade od svega te djelomice nadoknadi troškove uzvanicima i otpusti ih. Samo jedan, po imenu Bergamino,⁶ tako vrstan i kičen govornik da to ne bi vjerovao tko ga nije čuo, pošto nikakve naknade ni otpuštenja ne dobi, ostade nadajući se da to ipak neće završiti bez

nekakve koristi za njega. Ali je gospodar Can bio uvratio sebi u glavu da bi sve ono što bi mu dao bilo nepovratnije izgubljeno nego da se u vatru baci i stoga mu ništa ne reče niti poruči.

Poslije nekoliko dana Bergamino, videći da ga nitko ne zove ni od njega išta traži što bi se ticalo njegova umijeća,⁷ a povrh toga troši u svratištu sa svojim konjima i slugama, poče se sneveseljavati; ali je ipak čekao, jer mu se činilo da ne bi bilo dobro otputovati. I donijevši sa sobom tri krasna i bogata odijela što mu ih bijahu poklonila druga gospoda da bi se dostojno pokazao na svečanosti, kad gostioničar⁸ zaiska da mu plati, najprije mu dade jedno, a zatim, pošto ostade mnogo dulje, valjade mu, ako htjede kod toga gostioničara još ostati, dati i drugo; a založi za hranu i treće, odlučivši ostati dotle dok ne vidi koliko će ono trajati, a zatim otputovati.

Dok je on tako živio od trećega odijela, dogodi se jednoga dana da se nađe dok je gospodar Can objedovao vrlo turobna lica ispred njega. Kad ga gospodar Can opazi, više da mu se naruga nego da uživa u njegovoj domišljatosti, reče: »Bergamino, što ti je? Tako si sjetan; ded kazuj štogod!«

Tada Bergamino, ni časa ne razmišljajući, kao da je dugo o tom mozgao, smjesta ispriča ovu novelu⁹ koja pristajase njegovim prilikama: »Gospodaru moj, vjerojatno znate da je Primas bio veoma vješt latinskom jeziku i iznad svih drugih velik i hitar stihotvorac,¹⁰ te po tomu bijaše tako ugledan i slavan da, premda po videnju ne bijaše poznat posvuda, gotovo nikoga nije bilo tko po imenu i po čuvenju ne bi znao tko bijaše Primas. Tako se dogodilo da je našavši se jednom u Parizu u oskudici, kao što je najčešće i bio jer moćnici

slabo cijene vrline, čuo razgovor o opatu iz Clunyja, za koga se drži da je po prihodima najbogatiji prelat što ga Božja Crkva imade osim pape;¹¹ i o njemu je čuo da se pričaju čudesne i veličanstvene stvari, da mu je dvor vazda otvoren i da nikada nikomu, tko bi k njemu došao, nije uskratio ni jela ni pića, samo ako je to zaiskao kad bi opat blagovao. Čuvši to Primas, kao čovjek koji se veselio vidjeti vrle ljude i gospodu, odluči otići uvjeriti se u opat ovu darežljivost, pa se raspita koliko je daleko od Pariza mjesto gdje je živio.¹² Odgovoriše mu da do toga mjesta ima oko šest milja te Primas pomisli da bi mogao, ako izjutra rano krene, do objeda tamo biti. Zamoli dakle da mu opišu put, ali kako ne nađe nikoga tko bi tamo išao, poboja se da po nesreći ne zabludi i ne prispije tamo gdje ne bi tako lako jela dobio. Zato, ako mu se to dogodi, da ne bi gladovao, namisli da sa sobom ponese tri kruha,¹³ predmnijevajući da će vode (premda mu se malo milila)¹⁴ po-

svuda naći. I turivši ih u njedra, dade se na put, i prijeđe ga tako orno da prije objeda stiže tamo gdje bijaše opat. I ušavši unutra ogleda se naokolo i opazi veliko mnoštvo prostrtih stolova,¹⁵ i velike pripreme u kuhinji, i sve drugo spremljeno za objed, te u sebi reče: »Zaista je ovaj velikodušan kako o njemu kazuju.« I dok je sve to tako promatrao, opatov stolnik [jer bijaše upravo vrijeme blagovanja] naredi da se donese voda za ruke;¹⁶ i kad se voda donese, on svakoga smjesti za stol. I slučajno se dogodi da Primas bješe posjednut baš naspram vrata sobe odakle je opat morao izaći da dođe u blagovaonicu. Na tomu je dvoru vladao običaj da se nikada na stolove nije iznosilo ni vino ni kruh, ni druga jela ni pića, dok god ne bi opat sjeo za stol. Pošto dakle stolnik napuni stolove, poruči opatu da je, kad ga bude volja, objed spreman. Opat naredi da mu otvore sobu da bi ušao u blagovaonicu i, ulazeći pogleda ispred sebe, i slučajno mu pogled prvo pade na Primasa koji bijaše vrlo slabo odjeven¹⁷ i kojega po viđenju nije poznao; i čim ga je ugledao, odmah mu zla misao kao nikada dotad saleti dušu, te reče u sebi: »Gle koga ja od svoga hranim!(I vrativši se, zapovjedi da se soba zatvori, pa upita one što oko njega bijahu, poznaje li tko onoga odrpanca što je sjedio za stolom naspram vrata njegove sobe. Svi odgovoriše da ga ne poznaju. Primas osjećaše silnu želju za jelom jer dugo bijaše pješačio a ne bijaše naviknut postiti,¹⁸ pa pošto počeka neko vrijeme i vidje da opat ne dolazi, izvuče iz njedara jedan od ona tri kruha što ih bijaše ponio i poče jesti. Pošto malo postaja, zapovjedi opat jednomu od svojih slugu da pogleda je li onaj Primas otišao. Sluga odgovori: »Nije, gosparu, nego jede kruh koji je kanda sa sobom donio.« Tada reče opat: »Neka samo jede svoj, ako ga ima, našega danas neće okusiti.« Opatu bi bilo drago da je Primas sam otišao, jer mu se činilo da nije zgodno da ga otpravi. Ali kad Primas pojede jedan kruh, a opata jednako ne bješe, poče jesti drugi; i to jednako dojavise opatu koji bijaše naredio da pogledaju nije li otišao. Naposljetku, kako opet ne dolažашe, poče Primas poslije drugoga jesti i treći kruh; i to rekoše opatu, te on poče u sebi ovako promišljati i govoriti: »Ah, što se to novo danas u mojoj duši zbiva? Kakva je to škrtost? Kakav prezir? I prema komu! Već mnogo godina hranim od svoga svakoga tko bješe željan jela, ne gledajući je li gospar ili težak, siromah ili bogataš, trgovac ili meštar, i rođenim očima promatram kako mi nebrojeni nevaljalci troše imetak, i nikada mi ovakva misao ne zatrova dušu kao što mi je zbog ovoga danas truže; nema dvojbe, nije mene škrtost spopala zbog makar kakva čovjeka; zacijelo je velik muž taj što mi se čini da je skitnica, kad mi se duša tako opire da ga pogostim! < Promislivši tako

htjede doznati tko je, pa kad otkri da je Primas i da se došao uvjeriti o onomu što je o njegovoj darežljivosti čuo, opat se zasrami jer ga je već dugo po čuvenju poznavao kao valjana čovjeka; i želeći popraviti propust, potrudi se na razne načine počastiti ga. I poslije objeda naredi da Primasa zaodjenu kako dolikuje njegovim zaslugama, daruje mu još novca i konja,¹⁹ i ostavi mu na volju da ode ili da ostane.²⁰ Primas bijaše tim zadovoljan te mu zahvali što je ljepše i bolje mogao, i vrati se na konju u Pariz, odakle bješe pješke otišao.«

Gospar Can kao bistrouman čovjek bez dodatnog objašnjenja izvrsno razumjede što mu je Bergamino htio reći te mu, smiješeći se, reče: »Bergamino, vrlo domišljato si prikazao svoje nedaće, svoju vrsnoću i moju škrtost, i ono što od mene želiš; i zaista me nikada, osim sada prema tebi, škrtost nije spopala, ali ću je otjerati onim štapom koji si mi ti naznačio.«

I pošto dade da se plati Bergaminov račun krčmaru, zaodjenu ga u jedno svoje bogato odijelo, dade mu novca i konja te mu ovaj put na volju ostavi da ode ili da ostane.²¹ —

Osma novela

*Guiglielmo Borsiere domišljatim riječima pokudi škrtost
gospara Ermina de' Grimaldija.*

Pokraj Filostrata sjedila je Lauretta koja, pošto je čula kako svi hvale Bergaminovu domišljatost, znajući da je na njoj red da nešto isripovjedi, nije čekala zapovijedi, nego miloglasno poče ovako govoriti:

— Prethodna novela, drage drugarice, nuka me da vam kazujem kako je neki čestit dvoranin isto tako uspješno kaznio pohlepu jednog vrlo bogata trgovca; i premda ima posljedak sličan prijašnjoj, ne bi vam se zbog toga trebala manje svidjeti, kad znate da je na koncu dobro završila.

Živio dakle u Genovi,¹ davno je već tomu, neki plemić po imenu gospodar Ermino de' Grimaldi² koji je svojim golemim posjedima i novcem (kako su svi mislili) uvelike nadmašivao bogatstvo svakoga ponajbogatijega građanina za kojega se tada znalo u Italiji; i kao što je bogatstvom natkriljivao svakoga Talijana, tako je škrtošću i kukavnošću preko mjere nadvisivao svakoga škrca i kukavca na svijetu; jer nije samo stiskao kesu kad je valjalo koga počastiti, nego je i u onom što je njemu samom trebalo, protivno općem običaju među Genovežanima koji se vole lijepo odijevati, da ne bi trošio, podnosio velika odricanja, a isto tako u jelu i piću. Stoga mu je, i s pravom, otpalo prezime de' Grimaldi i svi su ga zvali samo gospodar Ermino Škrti.

Dogodi se baš u vrijeme kad je, ništa ne trošeći Ermino umnožavao svoj imetak, da stiže u Genovu neki vrli dvoranin, duhovit i uljudan, koji se zvao Guiglielmo Borsiere,³ nimalo sličan ovim današnjima koji, na veliku sramotu pokvarenih i pokudnih običaja onih koji danas hoće da ih drugi plemićima i gospodarima zovu i štuju, prije zaslužuju da ih nazivaju magarcima jer su odgojeni u svakoj opačini najpodlijih ljudi a ne na dvorovima; i dok su se u ona vremena trsili i ulagali napore pregovarati o miru kad bi među plemićima izbili sukobi ili svađe,⁴ ili da posreduju u

ženidbama, rodbinskim vezama i prijateljstvu, i da veselim i lijepim riječima razvedravaju duhove potištenih i zabavljaju dvorove, i da ostrim prijekorima, kao očevi, kude poroke opakih, a sve to uz vrlo skromne nagrade, danas nastoje skratiti vrijeme klevetanjem svojih bližnjih, sijanjem razdora, govorenjem podlosti i pakosti i, što je još gore, sami ih pred očima svijeta čine, i jedan drugomu sva zla podmeću, i sramote i jade, istinite ili neistinite, i laskanjem uvlače plemenite duše u nevaljalstva i zločine; i ta bijedna i iskvarena gospoda više cijene i časte i potiču velikim nagradama onoga tko gnusnije riječi govori i djela čini: sve je to na zazor i sramotu današnjega svijeta, i veoma očit dokaz da su vrline s njega nestale ostavivši bijedne smrtnike u kalu grijeha.⁵

Nego, vrativši se onomu što započeh, od čega me pravedna srdžba odvrati više nego što sam mislila, velim da su svi genoveški plemići spomenutoga Guiglielma štovali i rado ga posjećivali. Pošto je nekoliko dana boravio u gradu i mnogo toga čuo o kukavnosti i škrtosti gospara Ermina, on ga poželje posjetiti. Gospar Ermino bješe već čuo kako je taj Guiglielmo Borsiere valjan čovjek, pa budući da je, koliko god bješe škrt, u njemu ipak tinjala iskra plemenitosti, vrlo prijateljski i radosno ga primi, i s njim uđe u mnoge i raznovrsne razgovore, i razgovarajući povede ga sa sobom, zajedno s još nekim Genovežanima koji tu bijahu, svojoj novoj kući koju bijaše dao veoma lijepo načiniti.

I pošto mu je svu pokaza, reče: »O, goparu Guiglielmo, vi koji ste i vidjeli i čuli mnoge stvari, biste li mi umjeli reći nešto što se još nigdje nije vidjelo, što bih mogao narediti da se naslika u dvorani ove moje kuće?«

Na to Guiglielmo čuvši njegovo neumjesno pitanje odgovori: »Gosparu, ne bih vam umio kazati nešto što se nije nikada vidjelo, ukoliko to nije kihanje ili što tomu slično; ali ako baš želite, ipak ću vam spomenuti nešto što ne vjerujem da ste ikada vidjeli.«

Gospar Ermino reče: »O, molim vas, recite mi što je to«, ne očekujući da će mu on odgovoriti ono što mu odgovori.

Guiglielmo mu tada hitro reče: »Naredite da vam naslikaju Darežljivost.«

Čim gospar Ermino ču te riječi, tako ga naglo obuze toliki sram da mu se zbog njih promijenila ćud u gotovo protivnu od one kakve je do toga časa bio, te reče: »Gosparu Guiglielmo, dat ću je tako naslikati da mi ni vi ni itko drugi neće moći više kazati da je nisam vidio ni upoznao.«

I od toga dana unaprijed (takva je bila moć u Guiglielmovim riječima) postade najdarežljiviji i najljubazniji plemić i nitko nije tako kao on primao i častio strance i građane u Genovi u ono doba. —

Deveta novela

Ciparski kralj, pošto ga prekori jedna gospa iz Gascogne, od slabića postade junačan.¹

Zadnja kraljičina zapovijed preostade Elissi, ali je ona ne sačeka nego sva radosna poče:

— Mlade gospe, često se zbililo da je jedna jedina, mnogo puta slučajno i ne *ex proposito*² izrečena riječ, postigla ono što kod nekoga nisu mogli postići ni različiti ukori ni brojne kazne. To se vrlo dobro vidi u noveli koju nam je Lauretta ispričala, a i ja vam kanim jednom veoma kratkom to dokazati; i zato što dobre uvijek mogu koristiti, valja ih pažljiva duha upijati, tko god ih kazivao.

Velim, dakle, da se u vrijeme prvoga ciparskoga kralja,³ pošto je Gotfrid Bujonski⁴ osvojio Svetu Zemlju, dogodi te neka vlastelinka iz Gascogne⁵ pođe u hodočašće na Isusov grob, i vraćajući se otamo, stiže na Cipar, gdje je neki prostaci grubo uvrijediše. To joj zadade takvu bol da se nije mogla utješiti, pa naumi otići potužiti se kralju, ali joj netko reče da će joj trud biti uzaludan, jer kralj bijaše takva kukavica i toliko nesposoban te ne samo što nije po pravdi kažnjavao tuđe uvrede, nego ih je bezbroj sebi nanesenih kukavički u sramoti podnosio; i tako je svatko svoj jad i čemer iskaljivao nanoseći mu kakvu uvredu ili ruglo.

Čuvši to ona gospa, očajna što se ne može osvetiti, da bi se bar kako utješila u svojoj mucu, odluči prekorigi spomenutoga kralja zbog nesposobnosti i, otišavši plaćući preda nj, reče: »Gospodaru moj, ne dolazim pred tvoje lice da se potužim zbog uvrede koja mi je nanesena, nego kao zadovoljenje molim da me naučiš kako ti podnosiš one za koje čujem da su ti nanesene, da mognem, naučivši od tebe, strpljivo svoju podnositi; a sam Bog mi je svjedok da bih ti je drage volje darovala da mogu, kad ih ti tako dobro trpiš.«

Kralj, koji dotada bijaše spor i lijen, kao oda sna probuđen, počevši

Deseta novela

Meštar Alberto iz Bologne na lijep način posrami gospu koja htjede njega posramiti što je u nju bio zaljubljen.

Umuče već Elissa, a posljednja na redu bijaše kraljica koja ženstveno poče govoriti i reče:

— Valjane mladice, kao što za vedrih noći zvijezde krasi nebeski svod, a cvijeće u pramaljeće zelene livade, tako su ljupki izrazi ures lijepu vladanju i ugodnu razgovoru. A oni, jer su jezgroviti, mnogo bolje pristaju ženama nego muškarcima, tim prije što se ženama više zamjera nego muškarcima ako mnogo i dugo govore kad može bez toga biti, premda danas ima malo žena ili gotovo ni jedne nema koja razumije duhovit izraz ili, ako ga i razumije, koja zna na nj odgovoriti; zaista je to sramota naša i svih koje danas žive.¹ A to je zato što su vrlinu koja je u prošlosti resila žensku dušu današnje žene prevratile u brigu za ukrašavanjem tijela; pa ona koja na sebi ima šareniju, prugastiju i kićeniju odjeću sudi da je svi moraju mnogo više nego ostale poštovati i do nje držati, ne pomišljajući na to da bi magarić, ako bi se tko našao da ga time ogrne ili natovari, mnogo više toga ponio nego ijedna od njih, a uza sve to ne bi uživao veće časti nego običan magarić. Sramim se reći, jer ne mogu protiv drugih govoriti a da to i protiv sebe ne kažem, ali te tako urešene, tako nalickane, tako okićene žene, ili su nijeme i neosjetljive kao mramorni kipovi, ili tako odgovaraju, ako ih tko pita, da bi im bolje bilo da šute; a sebe uvjeravaju da je to znak čiste duše ako ne znaju među sobom ili s vrlim ljudima razgovarati; pa su svojoj gluposti nadjele ime poštenja, kao da je poštena samo ona koja sa sluškinjom, ili s praljom, ili s pekaricom razgovara; da je priroda tako htjela, kako nas one uvjeravaju, na drugi bi način bila ograničila njihovo brbljanje. Istina je da valja uzeti u obzir, kako u svemu tako i u ovomu, i vrijeme, i mjesto, i osobu s kojom se razgovara; jer se katkada zbude da žena

ili muškarac, misleći zgodnom izrekom posramiti koga, ne odmjerivši dobro svoje snage sa snagama svoga subesjednika na sebi osjete da ih oblijeva ono rumenilo koje je bilo drugomu namijenjeno. Pa da biste se toga umjele čuvati i povrh toga da se na vas ne bi mogla primijeniti uzrečica koja se često navodi, to jest da žena vazda deblji kraj izvuče, hoću da vas zadnja današnja novela, što je na meni red da je kazujem, u tomu pouči; i kao što ste po plemenitosti različne od drugih, da se isto tako po izvrsnosti svoga ponašanja drugačijima pokažete.

Nije tomu toliko davno kako u Bologni² življaše znameniti liječnik, slavan i na glasu gotovo u cijelom svijetu, a možda je još živ, po imenu meštar Alberto,³ kojemu pod starost, na pragu sedamdesete, kad mu iz tijela nestade gotovo sva naravna toplina, duh bijaše još tako uzvišen da se nije skanjivao podžeći ljubavnim plamom; pa kad je na nekoj svečanosti ugledao prekrasnu udovicu koja se, kako neki kažu, zvala gospođa Malgherida dei Ghisolieri,⁴ toliko mu se jako svidje da mu ostarjele grudi za njom planuše kao da je mladić te smatraše da neće dobro noću otpočiniti ako prethodnoga dana ne vidi milo i nježno lice te lijepe žene.

I stoga stade sveudilj, kad pješke kad na konju, kako mu je kada bilo zgodnije prolaziti ispred kuće te gospe. Po tomu se i ona i mnoge druge gospe dosjetiše uzroku njegovoga prolaženja; i mnogokrat mu se među sobom narugaše videći da je čovjek, tako star po godinama i mudrosti, zaljubljen, kao da su mislile da se ta divna ljubavna strast ne može nigdje začeti ni živjeti nego samo u ludim dušama mladića.

Stoga se dok je meštar Alberto i dalje prolazio dogodi jednoga svetačnoga dana, kad je ova gospa s mnogim drugim gospama sjedila ispred svojih vrata te izdaleka ugledaše meštra Alberta kako dolazi prema njima, da ga sve zajedno nakaniše svečano primiti i počastiti i zatim mu se narugati zbog te njegove zaljubljenosti, i tako učiniše. Stoga sve ustadoše i pozvaše ga te ga odvedoše u sjenovito dvorište gdje dadoše donijeti biranih vina i poslastica; i naposljetku ga veoma lijepim i duhovitim riječima upitaše kako se to zbililo da se on u ovu krasoticu zaljubio kad je znao da nju ljube mnogi lijepi, plemeniti i ljubazni mladići.

Osjeti meštar da ga vrlo ljubazno podbadaju pa im naoko vesela lica odgovori: »Gospo, nitko se mudar ne bi morao čuditi što ja ljubim, a osobito vas jer ste dostojni toga. I premda je starce narav lišila snage potrebne za putenu ljubav, nije im zato oduzeta ni dobra volja ni razumijevanje onoga što je vrijedno ljubavi, nego sve toliko prirodnije poimaju koliko su iskusniji od mladića. A ovo je nada što me potiče

da ja star ljubim vas koju mnogi mladići ljube: više sam već puta bio tamo gdje sam mogao vidjeti kako užitaju žene, i jedu bob i luk; i premda u luku ništa nije dobro, ipak je bolja i milija ustima njegova glavica, a vi općenito, zavedene lošim ukusom, glavicu držite u ruci i žvačete pera, koja ne samo da ni za što nisu, nego su i slaba okusa. Sto ja znam, gospođo, niste li vi tako uradili kad ste izabirali ljubavnike? A da ste to uradili, ja bih bio vaš izabranik, a ostale biste otjerali.«

Posramivši se malo zajedno s ostalima plemkinja reče: »Meštre, zaista ste nas lijepo i uljudno kaznili za našu objest; ipak cijenim vašu ljubav, kao ljubav umna i valjana muža; i stoga, osim moga poštenja, sa svim drugim po volji raspoložite kao sa svojim.«

Meštar ustade sa svojim drugovima, zahvali gospi i, oprostivši se od nje u smijehu i veselju, ode. Tako ta gospa, ne pazeći komu se ruga i misleći da će pobijediti, bješe pobijeđena; a toga ćete se vi, budete li razborite, brižljivo čuvati. -

Sunce se već bilo nagnulo k zapadu i žega uvelike popustila kad mlade gospe i tri mladića dokončaše svoje novele.

Stoga njihova kraljica prijazno reče:

— Sada mi, drage druge, preostaje za moga današnjega vladanja još samo da vam dam novu kraljicu, a ona koja to bude neka po svom sudu odredi za sebe i za nas kako ćemo u časnoj zabavi idući dan provesti; i premda mi se čini da ima još dosta dana do noći, ipak onaj tko unaprijed ne razmisli kanda ne skrbi kako valja za budućnost;¹ pa da bi se moglo pripremiti ono što nova kraljica za sutra odredi, sudim da svaki sljedeći dan treba započeti u ovo doba. I zato će u slavu Onoga po kojemu sve živi,² a nama na utjehu, idućega dana Filomena, veoma razborita djevojka, vladati našim kraljevstvom kao kraljica.

I rekavši to, ustade i skide lovor vijenac i s poštovanjem ga položi njoj na glavu; te je ona³ prva, a zatim sve ostale gospe i mladići pozdraviše kao kraljicu i ljubazno se njezinoj vlasti podvrgnuše.

Filomena malo porumenje od stida kad je okruniše za kraljicu i, sjetivši se riječi što ih malo prije reče Pampinea, da ne bi glupa izgledala, osokoli se te najprije potvrdi sve što Pampinea ustanovi i odredi što valja učiniti za iduće jutro i za dođuću večeru, zadržavajući se gdje su bili; a zatim poče ovako govoriti:

— Predrage drugarice, premda me je Pampinea, više po svojoj uljudnosti nego zbog mojih vrlina, proglasila kraljicom svih vas, svejedno ja nisam zato nakana u načinu našega življenja samo svoj sud slijediti, nego vaš i svoj zajedno; pa da bih vas upoznala s onim što se meni čini da bi valjalo uraditi, te da zatim po svojoj volji uzmognete što

dati ili oduzeti, naumila sam vam to u malo riječi izložiti. Ako sam danas pažljivo promatrala Pampineino postupanje, sudim da ono bi-jaše jednako pohvalno i ugodno; i stoga sve dok nam ono ne dosadi zbog preduga trajanja ili kojega drugog razloga, držim da ga ne treba mijenjati. Nastavivši, dakle, redom onako kako smo započeli, ustat ćemo odavde i malo se prošetati uz smijeh i šalu, a o smiraju sunca večerat ćemo po hladu, a nakon koje pjesmice i malo šale dobro će biti da pođemo na spavanje. Ujutro, rano ustavši, jednako ćemo nekamo veselo otići; kao što će svakomu biti najmilije činiti, kako smo i danas učinili, u određenu ćemo se uru vratiti objedovati i zaplesati, a kad poslije spavanja ustanemo, doći ćemo kao i danas ovamo nastaviti s pripovijedanjem u kojemu kanda leži najviše užitka i koristi. Istina je da ja želim početi ono što Pampinea nije mogla učiniti, jer je kasno bila izabrana, to jest odrediti neke granice onomu o čemu moramo pripovijedati i unaprijed vam ih izložiti, kako bi svatko imao dovoljno vremena da smisli neku lijepu novelu o zadanom predmetu koji će, ako vam je po volji, biti ovaj: budući da od početka svijeta fortuna⁴ bacaše ljude u različite neprilike i bacat će ih do konca, neka svatko pripovijeda o *onima koji su, zapavši u nevolje, iznad svojih nadanja veseo konac dočekali*.

Sve gospe i mladići jednako pohvališe tu zapovijed i obrekoše da će je se držati. Samo Dioneo, kad svi već zašutješe, reče: — Gospo, kao što svi ovi rekoše, tako i ja velim da je vrlo ugodna i pohvalna zapovijed što je dadoste; ali vas molim da mi podarite osobitu milost koja će za me vrijediti sve dok naša družba traje, a ta je: da mene ta odredba ne veže da moram kazivati novelu o zadanom predmetu ako ne želim, nego onu koja mi se bude najviše milila. A da tko ne pomisli da tu milost ištem kao čovjek nevješt novelama, slažem se da odsad svagda budem zadnji pripovijedač.

Kraljica, koja ga je znala kao šaljivčinu i veseljaka, odmah se dosjeti da on to moli zato da zgodnom novelom razvedri i nasmije družbu ako se zamori od pripovijedanja, pa mu uz pristanak ostalih rado udijeli tu milost. I ustavši sa sijela prema potoku s prebistrom vodom koji se s brežuljka spuštao u dolinu sjenovitu od mnogo drveća kroz glatko kamenje i zelenu travicu lakim se korakom uputiše. Tu se gazeći po vodi bose i golih ruku počeo među sobom na razne načine zabavljati. Ali kako se bližilo doba večere, vratiše se u dvorac i s tekom večeraše. Poslije večere, kad donesoše različita glazbala, naredi kraljica neka započne ples, a dok ga bude vodila Lauretta, neka Emilija pjeva neku pjesmu uz pratnju Dioneova leuta. Na tu zapovijed Lauretta pravno

započe ples i povede ga dok Emilija ljupko pjevaše pjesmu koja slijedi:

*Tako sam svojom zanjeta ljepotom
da neću čeznut nikad
za ljubavlju nit ikojom divotom.
Ja u njoj vidim, kad k zrcalu hrlim,
previšnje dobro kom um blago dar i;⁵
neće s tim miljem rastavit me vrlim
ni novi udes niti spomen stari.
Koje bih, dakle, druge krasne stvari
ja mogla vidjet ikad
da srce novom pune mi divotom?
Kad mu se divim, dobro to od mene
ne bježi, nego utjehom me liječi;
čak i u susret mojoj želji krene,
toliko blago da ne mogu riječi
to izreć, nit u poimanju ječi
smrtnika onog ikad
tko nije takvom buktio divotom.⁶*

*A ja što svaki čas sve više gorim,
što više spravne oči k njemu dižem,
sva mu se dajem, usrdno ga dvorim,
i već k užitku obećanom stižem;
i veliko je, nadam se, sve bliže
veselje kakvo nikad
tu nikog nije proželo divotom.*

Kad završi ova baladica⁷ uz koju su svi veselo pripjevali, iako su se neki duboko zamislili nad njezinim riječima, pošto su još zaigrali nekoliko kola,⁸ a već bijaše prošao dobar dio kratke noći, kraljici bješe po volji da okonča prvi dan; i davši da se užegu zublje, naredi da svatko pođe na počinak do idućega jutra; na to svatko, povukavši se u svoju sobu, tako učini.

SVRŠAVA PRVI DAN DEKAMERONA, POČINJE DRUGI U KOJEMU SE POD FILOMENINIM VLADANJEM PRIPOVIJEDA O ONIMA KOJI SU ZAPAVŠI U NEVOUE IZNAD SVOJIH NADANJA VESEO KONAC DOČEKALI.

Već je posvuda sunce svojom svjetlošću bilo donijelo novi dan, i ptice su pjevajući po zelenim granama umiljate napjeve¹ sluhu to potvrđivale, kad ustadoše sve gospe i sva tri mladića i sidoše u perivoje te gazeći sporim krokom rosnu travu, s jedne strane na drugu, pletući krasne vijence, dugo se u šetnji zabavljahu. Pa kao što bjehu činili minuloga dana, tako i danas učiniše; objedovavši za hlada, poslije malo plesa odoše na počinak i ustavši s njega malo poslije devete ure, po kraljičinoj želji dođoše na hladovitu livadu i oko nje posjedaše. Ona, veoma lijepa i ljupka u licu, ovjenčana lovorovim vijencem, popostavši malo, preleti pogledom po svoj družini i zapovijedi Neifili da svojom novelom započne kazivanje; ona bez pogovora² poče vesela ovako govoriti.

Prva novela

Martellino, hineći da je uzet, pretvara se da ga je sveti Arrigo iscijelio; kad njegova prijevara dođe na vidjelo, isprebijaju ga, a kad ga zatim uhite, dolazi u opasnost da bude obješen, ali se na koncu spasi.¹

Cesto se zbililo, predrage gospe, da je pao rug, a ponekad i gori jad, na onoga tko je naumio drugima se narugati, a osobito onomu što valja štovati. Pa da se pokorim kraljičinoj zapovijedi i svojom novelom označim početak zadanom predmetu,² kanim vam kazivati što se dogodilo jednom našem građaninu koji je prvo upao u nevolje, a zatim se neočekivano sretno izvukao.

Življaše, nije tomu tako davno, u Trevisu Nijemac po imenu Arrigo,³ koji bijaše takav puki siromah da je služio kao nosač ako bi ga tko unajmio; usprkos tomu svi ga držahu veoma pobožnim i dobrim čovjekom. Pa sada bila to istina ili ne bila, kad umiraše dogodi se, kako tvrde Trevižani, da u času njegove smrti sva zvona stolne crkve u Trevisu počеше zvoniti a da ih nitko nije potezao. Smatrajući to čudom svi govorahu da je taj Arrigo bio svetac; i sav se narod toga grada sjati u kuću gdje je ležao mrtvac te ga kao sveto tijelo odnesoše u stolnu crkvu, dovodeći tamo hrome, i uzete, i slijepe, i svakojake druge nemoćnike, kao da će svi ozdraviti čim se dotaknu njegova tijela.

Posred toga meteža i strke naroda sluči se da u Treviso stigoše tri naša sugrađanina,⁴ od kojih se jedan zvaše Stecchi, drugi Martellino,⁵ a treći Marchese, koji su obilazili gospodске dvorove i kreveljeći se na razne načine i oponašajući druge ljude zabavljali gledatelje. Kako još nigda ne bijahu ovdje,⁶ a vidješe toliku strku, jako se začudiše, pa kad čuše koji razlog tomu bijaše, poželješe i sami poći pogledati.

I pošto ostaviše stvari u nekom svratištu, reče Marchese: »Mi želimo poći vidjeti toga sveca; samo ne vidim kako možemo tamo stići jer

sam čuo da je trg prepun Nijemaca i drugih oružanih ljudi, koje je gospodar ovoga kraja⁷ tamo poslao da ne bi bilo nereda; a osim toga je crkva, kako se govori, tako puna svijeta da u nju gotovo nitko više ne može ući.«

Tada Martellino, željan vidjeti taj prizor, reče: »Ništa zato, izmislit ću ja već načina da dođemo do toga sveca.«

Marchese reče: »Kako?«

Martellino odgovori: »Reći ću ti. Pretvarat ću se da sam uzet, i ti ćeš mi ići s jedne strane, a Stecchi s druge i podupirati me kao da sam ne mogu hodati, praveći se da me vodite tamo ne bi li me svetac iscijelio; neće biti nikoga tko nam se ne bi ugnuo kad nas vidi i propustio nas da prođemo.«

Marchese i Stecchi se s tim složiše te ni časa ne časeći izadoše iz svratišta i pođoše na neko samotno mjesto, gdje Martellino tako iskrenu šake, prste i ruke i noge, i povrh toga usta, i oči, i cijelo lice, da ga je užasno bilo pogledati; i tko god bi ga takva vidio, morao bi reći da je jadan čovjek zaista posve uzet i kljast. Tako zgrčena poduhvatiše ga Marchese i Stecchi i uputiše se pobožna lica prema crkvi, moleći usput ponizno i u ime Božje svakoga tko im je priječio put da se makne; i to su lako izmoljavali; i kratko, izazivajući opće poštovanje, i gotovo stalno vičući: »Mjesta, mjesta«, stigoše tamo gdje bijaše položeno tijelo svetoga Arriga; i neki plemeniti ljudi koji bijahu uokolo odmah prihvatiše Martellina, i položiše ga na tijelo, ne bi li mu ono blagodat zdravlja vratilo. Dok je sav svijet pozorno pratio što će se s njim zbiti, Martellino malo zastade pa se poče polako, a izvrsno je to znao, praviti da mu se ispruža jedan prst, i zatim šaka, pa ruka, sve dok se sav ne ispravi. Kad puk to vidje, diže takvu buku u slavu svetoga Arriga da se ni gromovi ne bi mogli čuti.

Slučajno u blizini bijaše neki Firentinac koji je jako dobro poznavao Martellina, ali ga nije bio prepoznao kad su ga onako zgrčena doveli; videći ga ispravljena, odmah ga prepozna i poče se smijati i govoriti: »Ubio ga Bog, tko ne bi bio povjerovao, videći ga kako dođe, da bješe zaista posve uzet?«

Te riječi čuše neki Trevizani, pa ga odmah upitaše: »Stol Zar ovaj ne bijaše uzet?«

Firentinac im odgovori: »Sačuvaj Bože! Oduvijek je ravan kao bilo koji od nas, ali umije bolje nego itko drugi, kako ste i sami mogli vidjeti, izvoditi ovakve lakrdije i pretvarati se u što mu se sviđi.«

Kad ovi to čuše, nije im više trebalo; sunuše naprijed i počеше vikati: »Uхватite toga varalicu i hulitelja Boga i svetaca jer nije uzet, nego

se pretvarao da je uzet, da se naruga našem svecu i nama.« I tako govoreći zgrabiše ga i povukoše ga dolje s mjesta na kojemu bijaše, i uhvativši ga za kosu, i zderavši s njega svu odjeću, počеше ga udarati šakama i nogama te se njemu činilo da ne bijaše čovjeka koji ne dotrča da ga udari. Martellino vapijaše da mu se smiluju Boga radi i branjaše se koliko mogaše, ali sve bijaše uzalud: gomila je nad njim bivala sve viša.

Videći to Stecchi i Marchese, pomisliše daje vrag odnio šalu, a bojeći se za svoju kožu ne usuđivahu se pomoći mu; štoviše, s ostalima vikahu da ga valja ubiti, misleći ipak kako bi ga mogli istrgnuti iz ruku naroda, koji bi ga zacijelo bio ubio da se iznenada Marchese ne dosjeti lijeku. Pred crkvom se bijahu načetili svi općinski žbiri, a Marchese što hitrije mogaše odjuri k onomu koji je zastupao poglavara⁸ i reče: »Smilujte se Boga radi, tu je neki zlotvor koji mi je odsjekao kesu s bar stotinu zlatnih fiorina;⁹ zgrabite ga molim vas, ne bih li se opet domogao svoga novca.«

Čim su to čuli, odmah dvanaestak stražara potrčaše k mjestu gdje su jadnog Martellina grebenali bez grebena i kad se s najvećim naporom na svijetu probiše kroz gomilu, izvukoše im ga svega izubijana i zgnječena iz ruku te ga odvedoše pred sud. Za njim nagruše mnogi koji smatrahu da im se narugao i kad čuše da je uhićen kao sjecikesa, ne znajući više druge dobre izlike da mu naude svi odreda počеше govoriti da je svakomu od njih odsjekao kesu s novcem. Čuvši to općinski sudac, koji bijaše surov čovjek, smjesta ga na stranu odvede i poče ga o tom ispitivati. Ali se Martellino izmotavao, kao da je ni zbog čega bio uhićen; sudac se na to razgnjevi i dade ga podignuti na mučila, i rastezati i šibati, ne bi li ga prisilio da prizna ono što su o njemu govorili da bi ga zatim osudio na vješanje.

Ali kad ga spustiše na tlo, i sudac ga upita je li istina ono što protiv njega govorahu, znajući da mu ne koristi nijekati on reče: »Gospodaru, voljan sam priznati cijelu cjelcatu istinu, ali naredite svakomu tko me optužuje da kaže gdje i kada sam mu ja odsjekao kesu, a ja ću vam reći što sam učinio a što nisam.«

Sudac reče: »To mi je drago«; pa pošto je dao pozvati neke od njih, jedan reče da mu ju je odsjekao prije osam dana, drugi prije šest, neki prije četiri, a jedni rekoše onoga istoga dana.

Kada je Martellino to čuo reče: »Gospodaru, svi oni bezočno lažu; a da ja govorim istinu mogu dokazati time što nikada prije u ovom kraju nisam bio, kao što bih volio da ni ovoga puta nisam došao, a stigao sam malo prije, i tek što prispjeh, na svoju veliku nesreću pođoh

vidjeti ono sveto tijelo gdje su me premlatili kao što možete vidjeti; a da je istinito to što velim može vam potvrditi knežev službenik koji upisuje strance, i njegova knjiga, i k tomu moj gostioničar. Stoga, uvidite li da je ovako kako vam kažem, nemojte me na potvoru ovih zlih ljudi mučiti i pogubiti.«

Dok se sve to zbivalo, Marchese i Stecchi, koji bijahu doznali kako je okrutno sudac s njim postupao, i kako ga je već na muke udario, uplašiše se jako i rekoše u sebi: »Slabo smo ovo izmudrili; izvukli smo ga iz jednoga zla, a uvalili ga u gore.« Stoga brže-bolje potražiše gostioničara i ispričaše mu što se zbilo. On se tomu nasmija i odvede ih nekome Sandru Agolantiju¹⁰ koji je u Trevisu prebivao i bio u velikoj milosti kod kneza," te mu pripovjedi sve po redu i zajedno ga s njima zamoli da se zauzme za Martellina.

Sandro se od srca nasmija pa ode knezu i umoli od njega da dade pozvati Martellina, i tako bješe. Oni koji pođoše da ga dovedu nađoše ga još u samoj košulji pred sucem, svega smućena i silno ustrašena jer sudac ne htijaše čuti nikakva njegova opravdanja; štoviše, zbog nekakve slučajne mržnje prema Firentincima bijaše naumio da ga svakako objesi i nikako ga ne htjede predati knezu sve dok ne bješe prisiljen predati ga protiv svoje volje. Kad se on poslije našao pred knezom i sve mu po redu ispričao, zamoli ga da mu se smiluje i dopusti da ode jer bi mu se činilo sve dok se ne vrati u Firencu da mu je uže oko vrata. Knez se slatko nasmija toj zgodi, pa pošto svakomu od njih darova po odijelo, njih se trojica iznad očekivanja izbaviše iz tako velike pogibelji i zdravi se i veseli vratiše svojim kućama.

Druga novela

Pokradeni Rinaldo d'Asti dospije u Castel Guiglielmo, gdje ga ugosti neka udova gospa, pa kad nadoknadi gubitak, živ se i zdrav vrati svojoj kući.

Martellinovima nezgodama što ih je kazivala Neifile slatko se nasmi-jaše gospe, a od mladića ponajviše Filostrato kojemu, zato što je sje-dio kraj Neifile, kraljica zapovjedi da nastavi pripovijedati. Ni časa ne oklijevajući on poče:

— Lijepa gospe, ne mogu na ino nego vam ispriповјediti novelu u kojoj se isprepleću svete stvari, i nedaće, i ljubavne zgode, a možda će biti samo od koristi da se čuje, osobito onima koji šecu po nesigurnim ljubavnim stazama, gdje često slabo spavaju i oni koji imaju dobru postelju, ako nisu izmolili očenaš svetoga Julijana.¹

Bijaše, dakle, u vrijeme markiza Azza od Ferrare,² neki trgovac zvan Rinaldo d'Asti³ radi poslova došao u Bolognu; pošto ih opremi i krenu kući, dogodi se te se izašavši iz Ferrare i jašući prema Veroni namjeri na neke koji se činjahu trgovcima, a bijahu razbojnici i ljudi opaka života i navika, s kojima se upusti u razgovor i neoprezno im se pridru-ži.⁴ Videći da je trgovac i sudeći da bi uza se mogao imati novca, oni odlučiše da ga pokradu čim im se pruži prilika, pa da ne bi u njih po-sumnjao, počеше s njim kao skromni i čestiti ljudi raspravljati samo o poštenju i vjeri, prikazujući se, koliko god mogaše i umješe, susretljivi i ponizni prema njemu; stoga je on smatrao velikom srećom što se na njih namjerio jer je putovao na konju samo s jednim slugom.

I putujući tako, prelažahu s jednoga na drugo, kako to već u razgovoru biva, i naposljetku uzeše raspravljati o molitvama kojima se ljudi obra-ćaju Bogu; ijedan od razbojnika, a bijahu trojica, obrati se Rinaldu: »A vi, plemeniti gospodar, koju molitvu obično molite na putu?«

Rinaldo mu odgovori: »Pravo da vam kažem, neuk sam u tomu i pri-

prost, i malo molitava znam jer živim po starinski i ne miješam se u tuđe posle; ali ipak uvijek sam imao običaj na putu da ujutro, kad odlazim iz svratišta, izmolim očenaš i zdravomariju za dušu oca i matere svetoga Julijana,⁵ a poslije toga molim Boga i njega da mi sljedeće noći dobar korak udijele. Mnogo sam puta u svom životu upadao u velike pogibelji, ali sam se iz svih izvlačio i uvijek noć na dobru i sigurnu mjestu konačio; zato čvrsto vjerujem da mi je sveti Julijan, u čiju čast ih molim, tu milost od Boga izmolio; pa da izjutra ne izmolim svoju molitvu čini mi se da ne bih dan dobro proveo niti bih iduće noći na dobro prispio.«

Tada mu onaj koji ga je prije pitao reče: »A jeste li je jutros izmolili?« Njemu Rinaldo odgovori: »Svakako.«

Tada onaj koji je već znao što se sprema reče u sebi: »Može ti i ustrebati; jer ako nam se ne izjalovi, mislim da ćeš loše konačiti«; a zatim mu reče: »I ja sam isto tako mnogo putovao, ali se nikada nisam molio, premda sam mnogo puta od mnogih čuo kako to preporučuju, pa ipak mi se nikada nije dogodilo da bih zbog toga loše noćivao; a možda ćete se još noćas moći uvjeriti tko će bolje prenoćiti, vi koji ste se molili ili ja koji nisam. Istina je da ja mjesto toga molim *Dirupisti*, ili *Intemerata*, ili *De profundis*,⁶ a te molitve imaju veliku moć, kako je moja baka znala reći.«

I razgovarajući tako o svemu i svačemu produžiše svojim putem, i sve čekajući zgodno mjesto i vrijeme za svoj opaki naum, dogodi se da bijaše već kasno kad s onu stranu Castel Guiglielma,⁷ prelazeći preko neke rijeke⁸ njih trojica, videći da je kasna ura a mjesto osamljeno i skrovito, napadoše Rinalda, opljačkaše ga i, ostavivši ga bez konja i u samoj košulji, rekoše mu odlazeći:

»Hajde pa vidi hoće li ti noćas tvoj sveti Julijan pribaviti dobar konak, jer nama će ga naš zasigurno dati«; i prešavši rijeku nestadoše.

Kada Rinaldov sluga vidje da ga napadoše i ne pokuša mu pomoći, nego okrenu svoga konja i kukavički otpraši glavom bez obzira do Castel Guiglielma, gdje stiže pod noć i ne brinući se ni za što uđe u nj i zakonači. Rinaldo ostade na cesti u košulji i bos, a zima dobro stegla i okrenuo gust snijeg, pa ne znajući što da počne, videći da se noć već hvata, drhteći i cvokoćući zubima, stade se on naokolo obazirati ne bi li ugledao kakvo zaklonište gdje bi mogao provesti noć da ne pogine od studeni; ali ne videći ništa [jer je nedavno onuda bio bjesnio rat⁹ pa sva okolica bješe popaljena), gonjen smrzavicom, kaskajući, udari on prema Castel Guiglielmu, ne znajući naravno je li mu sluga tamo ili kamo drugamo pobjegao, u nadi da će mu Bog kakvu pomoć poslati

ako uspije unutra ući. Ali ga mrkla noć zateče na milju od grada; stoga on k njemu stiže kasno, kad su sva već vrata bila zatvorena i mostovi dignuti, te ne mogaše ući. Zato se tužan i očajan plačući osvrtaše okolo gdje bi se mogao skloniti da mu bar snijeg za vrat ne pada; i na sreću ugleda neku kuću na gradskim bedemima koja bijaše dosta izbočena te odluči da se pod tom izbočinom skloni do dana; i otišavši tamo nađe pod onom izbočinom neka vrata, ali bijahu zaključana, pa skupivši na pragu nešto slame koje bješe u blizini tu se uciviljen i jadan šćućuri tužeći se često svetom Julijanu, govoreći da to nije zaslužio po vjeri koju je u nj imao. Ali sveti Julijan se obazre na nj i uskoro mu pripremi dobar konak.

Bijaše u tomu gradu neka udova gospa, ljepšega obličja nego ijedna druga, koju markiz Azzo ljubljase kao oči svoje i navede je da zbog njega tamo prebiva; i stanovaše rečena gospa baš u onoj kući gdje se ispod izbočine bijaše sklonio Rinaldo; i slučajno bijaše dan prije tu stigao markiz i, u namjeri da s njom prenoći, naredio da mu se u njezinoj kući priredi kupelj i dobra večera. I pošto bijaše sve pripremljeno, i ona čekala samo markizov dolazak, dogodi se te pred gradska vrata stiže momak i donese markizu takve glase da je zbog njih smjesta morao odjahati; stoga on poruči udovici da ga ne čeka, pa odmah ode. Gospa se na to pomalo rastuži i ne znajući što da radi odluči da se sama okupa u kupelji priređenoj za markiza pa da zatim večera i ode u postelju; i tako uđe u kupaonicu.

Ta kupaonica bijaše blizu onih vrata izvan gradskih zidina kraj kojih se jadni Rinaldo bješe skutrio; pa tako ušavši u kupelj začu gospa Rinaldove jauke i cvokotanje koje se činilo kao rodino klepetanje. Stoga pozove sluškinju i reče joj: »Izađi i pogledaj tko je to na pragu ovih vrata s onu stranu zidina, i što je, i što tamo radi.« Sluškinja izađe, pa kako noć bijaše vidna, ugleda njega u košulji i bosa gdje sjedi kao što je rečeno i sav drhti; zato ga upita tko je. A Rinaldo joj, tresući se tako jako da je jedva mogao riječi izgovarati, reče što je kraće mogao tko je, i kako je i zašto tu; a zatim je počeo zaklinjati da mu se smiluje i ne dopusti da ondje prekonoc pogine od studeni. Djevojci se čovjek smili, pa se vrati gospodarici i sve joj kaza. Ona se jednako sažali na njega i, spomenuvši se da ima ključ od vrata koja su pokatkad složila za potajna markizova dolaženja, reče: »Idi i tiho mu otvori; eto je i večera pripremljena i ne bi je imao tko pojesti, a za spavanje ista dosta mjesta.«

Sluškinja jako pohvali tu čovječnost svoje gospodarice pa ode i otvori mu, a kad ga uvede i vidje gotovo smrznuta, gospa mu reče: »Brzo,

jadnice, udi u kupelj, voda je još toplja.«

A on to ne čekajući da ga dalje nuka rado učini; a kad se sav okrijepi toplinom, učini mu se da se iz smrti vratio u život. Gospa naredi da mu se pripravi odjeća njezina muža koji nedavno bijaše preminuo, i kad se ovaj obuče, odijelo mu pristajalo kao saliveno; i čekajući što će mu gospa naložiti, počeo zahvaljivati Bogu i svetom Julijanu koji ga spasiše od tako mučne noći kakva ga je čekala i priskrbiše mu, kako mu se činilo, dobar konak. Pošto udovica malo otpočinu, dođe u odaju s kaminom gdje bješe naredila da se naloži jaka vatra, i zapita što je s onim čovjekom.

Sluškinja joj odgovori: »Gospojo, on se presvukao, i baš je lijep čovjek, a rekla bih da je čestit i lijepa vladanja.«

»Idi onda«, reče joj gospodarica »i zovni ga, i reci mu da dođe amo k vatri, pa će i večerati, jer znam da nije večerao.«

Rinaldo uđe u odaju i kad vidje gospu učini mu se veoma otmjena te je pozdravi s mnogo poštovanja i tisuću joj puta zahvali na dobroti. A kad ga gospa vidje i ču kako govori, učini joj se da sluškinja imaše pravo, pa ga radosno primi i prijateljski pozva da sjedne pokraj nje uz vatru i upita ga o nezgodi koja ga je tu dovela. Rinaldo joj sve po redu ispriповjedi. Gospa već bješe nešto načula o toj zgodi kad je u grad stigao Rinaldov sluga pa zato povjerova sve što joj on reče; i tako mu otkri što je znala o njegovu služi, i kako ga sutradan lako može naći. Ali pošto stol bješe prostrt, po gospinoj želji Rinaldo opravši ruke s njom sjede večerati. On bijaše visoka rasta, i lijepa i ljubazna lica, i vrlo krasna i uljudna vladanja, i u najboljim godinama;¹¹ bacila je gospa na nj oko više puta i divila mu se mnogo, pa joj se zbog markiza koji trebaše doći da s njom prenoći razbudila putena strast u duši. Poslije večere ustavši od stola posavjetova se ona sa svojom sluškinjom ne činili joj se da je u redu, kad ju je već markiz ostavio na cjedilu, ako se posluži onim što joj je sreća poslala.

Sluškinja razumjeda želju svoje gospodarice pa je što je bolje znala i umjela ohrabri da to učini; stoga gospa, vrativši se k ognju gdje Rinalda bješe ostavila sama, uze ga zanosno gledati pa mu reče: »O, Rinaldo, što ste tako zamišljeni? Ne mislite valjda da nećete moći nadoknaditi gubitak konja i malo odjeće? Utješite se i budite veseli, ovdje ste kao u svojoj kući; dapače, reći ću vam još i to da mi se večeras kad vas vidjeh u tomu odijelu koje bijaše moga pokojnoga muža, učinilo da ste on, pa me stoput spopade želja da vas zagrlim i poljubim; i da se nisam plašila da vam to ne bi pravo bilo, jamačno bih to bila i učinila.« Rinaldo nije bio glup te čuvši ove riječi i videći kako gospi oči blistaju

priđe joj raširenih ruku i reče: »Gospođo, kad pomislim da vam moram do vijeka zahvaljivati što sam živ, i kad se sjetim odakle ste me izvukli, bio bih najnezahvalniji čovjek ako se ne bih potrudio učiniti sve čime vam mogu ugoditi; zato zadovoljite svoju želju, zagrlite me i poljubite jer i ja ću vas od srca rado zagrliti i poljubiti.«

Poslije ovih riječi više ih nije trebalo. Gospa, koja je sva gorjela od ljubavne čežnje, spremno mu se baci u naručaj; i pošto ga tisuću puta željno stisnu i poljubi, a i on nju isto tako, ustavši odande odoše u njezinu ložnicu i bez oklijevanja legoše te do svanuća posvema i višekrat svoje želje ispuniše. Ali kad zora poče rudjeti, po gospinoj želji ustadoše, i da ne bi tko što o tomu doznao, dade mu neko otrcano odijelo, napuni mu kesu novcem i umoli ga da to čuva u tajnosti, i pošto mu je već bila pokazala kojega se puta mora držati da bi u grad¹² dospio i našao svoga slugu, pusti ga van kroz ona vratašca kuda je bio ušao.

Pošto se razdanilo, i vrata se gradska otvorila, on se učini kao da dolazi izdaleka, te uđe u grad i nađe svoga slugu; a kad se presvuče u svoju odjeću koja bijaše u kovčegu i htjede uzjahati konja svoga sluga, kao po divnom čudu dogodi se da vidje kako dovode u grad ona tri razbojnika što ga prethodne večeri opljačkaše, jer ih malo poslije uhitiše zbog nekoga drugoga razbojstva; i pošto oni sve priznaše, dobi on svoga konja i odjeću i novac, a propade mu samo par podvezica s kojima razbojnici nisu znali što bi uradili. Zbog toga Rinaldo, zahvaljujući Bogu i svetom Julijanu, uzjaha na konja i živ se i zdrav vrati svojoj kući, a ona tri razbojnika idućega dana omastiše konopac. —

Treća novela

Tri mladića rasipničkim životom potrate svoju imovinu i osiromaše; njihov se nećak, vraćajući se očajan kući, namjери na nekoga opata u kojemu prepozna kćer engleskoga kralja; ona ga uzme za muža i nadoknadi sve gubitke njegovih stričeva i vrati im blagostanje.

Gospe su s divljenjem saslušale neprilike Rinalda d'Astija, i pohvalile njegovu pobožnost, i zahvalile Bogu i svetom Julijanu što su mu u najvećoj nevolji pritekli u pomoć. A ni gospi nisu zamjerile (premda to nisu glasno izjavljivale) što je umjela iskoristiti priliku koju joj je Bog u kuću poslao. Pa dok su zbijala šale na račun njezine ugodno provedene noći, Pampinea, koja je sjedila tik do Filostrata, znajući da je ona na redu, kao što je i bilo, pribravši se poče razmišljati o onom što je trebala kazivati; i kada joj kraljica zapovjedi, jednako vesela i smjela ovako poče govoriti:

— Vrle gospe, što više govorimo o djelima Fortune,¹ to više ostaje onoga o čemu bi mogao kazivati tko bi se time pozabavio; i neka se tomu nitko ne čudi, jer je dosta pomisliti da je sve ono što mi lakoumno nazivamo svojim u njezinim rukama, i da ona po svom tajnom nahodanju bez prestanka sve mijenja, sad ovo u ono, sad ono u ovo, po nekom nama nepoznatom redu. I premda se to očito pokazuje svakoga dana i u svemu, pa smo o tomu već i u nekim novelama slušali, ipak ću, jer naša kraljica želi da se o tom pripovijeda, možda na korist slušateljima nadodati spomenutim novelama svoju koja bi vam se morala svidjeti.

Živio nekoć u našem gradu vitez po imenu gospar Tebaldo, koji bijaše, kako neki hoće, iz obitelji Lamberti,² a drugi tvrde da je pripadao obitelji Agolanti,³ što se vjerojatno više temelji na kasnijemu zanatu⁴ njegovih sinova, u skladu s onim čime su se Agolanti odu-vijek bavili, a bave se i danas, nego na čemu drugom. Ali ostavljajući po strani kojoj od tih dviju kuća pripadaše, velim da u svoje vrijeme bijaše veoma bogat vitez i imaše

tri sina od kojih se prvi zvao Lamberto, drugi Tebaldo, a treći Agolante, svi već krasni i ljubazni mladići, premda najstariji još ne bijaše napunio osamnaestu godinu kada bogati gospodar Tebaldo preminu i njima kao svojim zakonitim nasljednicima ostavi sav svoj pokretni i nepokretni imetak. Videći da postadoše veoma bogati i s gotovinom i s posjedima, ne upravljajući se ničim drugim osim svojim uživanjem, oni bez ikakva obuzdavanja ili suzdržavanja počеше trošiti, držeći brojnu služinčad, i mnoge i dobre konje, i pse i sokolove, i trajne gozbe s darivanjima i viteškim igrama, i čineći ne samo ono što plemićima dolikuje, nego i sve ono što se njihovim mladenačkim prohtjevima sviđalo. I nisu dugo provodili takav život kad ponestade blaga što im ga ostavi otac, pa kako sami prihodi nisu mogli dostajati za sve te izdatke, započеше prodavati i zalagati svoja dobra; pa danas prodaj jedno, sutra drugo, jedva i primijetiše da su ostali gotovo bez igdje ičega, te im siromaštvo otvori oči koje je prije bogatstvo držalo zatvorenima.

Stoga Lamberto jednoga dana pozva drugu dvojicu i reče im kakav bijaše ugled njihova oca, i kakav je njihov, i koliko je bilo njihovo bogatstvo, i u kakvo ih je siromaštvo bacila njihova neumjerena rasipnost; i, što je bolje znao i umio, skloni sebe i njih da prodaju ono malo što im bijaše preostalo, i da otputuju prije nego im siromaštvo izade na vidjelo; i tako učiniše. I bez opraštanja i svečanosti izadoše iz Firence i ne zaustaviše se dok ne stigoše u Englesku;⁵ i tu se unajmivši kućicu u Londonu, trošeći veoma malo, počеше baviti teškom lihvom, a sreća im u tomu bješe tako sklona da za malo ljeta uštedješe golema količinu novca.

Tim novcem, vraćajući se naizmjenično sad jedan sad drugi u Firencu, otkupiše velik dio svojih posjeda i povrh toga kupiše mnoge druge, te se i poženiše; i pošto u Engleskoj nastaviše posuđivati novac, poslaše onamo nekog svog nečaka po imenu Alessandro,⁶ da se brine o njihovim poslovima, a njih sva trojica ostadoše u Firenci i zaboravivši u kakvu ih bijedu bijaše ludo rasipništvo jednom bacilo, počеше trošiti gore nego ikada prije, premda sada svaki od njih imaše obitelj, te se kod svih trgovaca žestoko zadužiše, i to za velike svote novca. Nekoliko im godina pomože podmirivati te izdatke novac što im ga slaše Alessandro koji se bijaše dao na zanimanje barunima za založene dvorce i druge njihove prihode, što mu je donosilo velike dobiti.

I dok tako tri brata naveliko rasipahu i pozajmljivahu kad god im uzmanjka novca, uvijek se čvrsto pouzdavajući u Englesku, dogodi se da u Engleskoj posve neočekivano buknu rat između kralja i njegova sina,⁷ zbog kojega se sav otok razdjeli, te jedni pristadoše uz jednoga a drugi uz drugoga; svoga Alessandru oduzeše sve barunske dvorce, a i svi ostali

mu prihodi potpuno zatajiše. I nadajući se da će se otac i sin za koji dan pomiriti te da će se Alessandru sve vratiti, i kamare i glavnica, ne micaše se Alessandro s otoka, a tri brata koji u Firenci bijahu ni u čemu ne ograničavahu svoje goleme troškove zadužujući se svakoga dana sve više.

Ali kad im se u nekoliko godina ne ostvari nada, tri brata ne samo da izgubiše povjerenje, nego kad zatražiše oni kojima su dugovali da im plate, bijahu smjesta uhićeni; i kako za isplatu nije dostajala njihova imovina, za ostatak ostadoše u tamnici, a njihove žene i dječica odoše koji na selo, a koji amo koji tamo, veoma siromaški odjeveni, ne znajući više čemu bi se nadali osim bijednu životu dovijeka.

Alessandro koji je mnogo ljeta u Engleskoj čekao mir, videći da mira nema, i da mu je život u opasnosti, i da mu vrijeme utaman prolazi, odlučivši se vratiti u Italiju sam samcat krene na put; i pukim slučajem, odlazeći iz Bruggea,⁸ vidje da zajedno s njim odlažaše i neki bijeli opat⁹ kojega su pratili mnogi redovnici i mnoge sluge s velikim prtljagom sprijeda, dok su iza njega išla dva stara viteza, kraljeva rođaka, kojima se Alessandro primaknu kao znancima i oni ga rado primiše u društvo.

Putujući tako Alessandro s njima tiho ih upita tko su ti redovnici što s toliko slugu jezde pred njima i kamo idu. Njemu jedan od vitezova odgovori: »Onaj što jaše na čelu naš je mladi rođak, nedavno izabran za opata jednoga od najvećih samostana u Engleskoj; i budući da je mladi nego što dopuštaju zakoni da bude za takvo dostojanstvo, putujemo s njim u Rim moliti Svetoga Oca¹⁰ da ga izuzme od zakona koji veže njegovu premladu dob i da mu zatim potvrdi imenovanje, ali o tomu ne treba ni s kim razgovarati.«

Dok je tako mladi opat jezdio sad ispred sad iza svoje pratnje, kao što svaki dan vidamo da čine gospoda na putu, slučajno vidje kraj sebe Alessandra, koji bijaše vrlo mlad, prekrasna lica i stasa, i kao nitko drugi vrlo uljudan i ljubazan; on mu se na prvi pogled svidje koliko mu se nikada ništa nije svidjelo, te ga pozva k sebi i poče s njim ljubazno razgovarati i pitati ga tko je, odakle dolazi i kamo putuje. Alessandro mu sav svoj položaj iskreno kaza i odgovori na njegova pitanja pa mu se ponudi da mu bude na usluzi koliko mu skromne mogućnosti dopuštahu. Kad ga opat ču kako lijepo i pametno govori, i podrobnije razmotri njegovo ponašanje, i u sebi procijeni da je, premda mu zanimanje bijaše nisko, plemenita roda, još se većma za nj zagrija. I već ganut njegovim nedaćama, veoma prijateljski ga utješi i reče mu da ne gubi nade, jer ako je valjan čovjek opet će ga Bog uzdignuti tamo odakle ga je sudbina oborila, i još više; i zamoli ga, kad već idaše u Toskanu, da izvoli biti u njegovu društvu, jer je i on onamo išao. Alessandro mu zahvali na utjesi i reče mu da je pripra-

van poslušati svaki njegov nalog.

Putujući tako opat, kojemu se neki novi osjećaji začеше u grudima otkad vidje Alessandra, dogodi se da poslije nekoliko dana stigoše u jedno selo koje nije previše obilovalo gostionicama; i budući da opat htjede tu prenoćiti, Alessandro ga odvede nekom krčmaru kojega je otprije dobro poznao, i naredi da mu pripreve ležaj u najudobnijoj prostoriji kuće. Pa kao da već postade upravitelj opatova dvora, jer bijaše veoma spretan, smjestivši po selu što je bolje mogao svu pratnju, koga ovdje koga ondje, pošto opat povećera i noć već poodmaknu pa svi legoše na počinak, upita Alessandro krčmara gdje bi on mogao spavati.

Krčmar mu odgovori: »Zaista ne znam; vidiš i sam da je sve puno, a možeš vidjeti da ja i moja čeljad spavamo na klupama; nego u opatovoj su sobi neke škrinje za žito, do kojih te mogu odvesti i na njima ti namjestiti ležaj, pa ondje, ako ti je s voljom gledaj kako možeš noćas prespavati.« Alessandro mu reče: »Kako da odem u opatovu sobu kad i sam znaš da je mala i da zbog uskoće u njoj nije mogao ležati ni jedan od njegovih redovnika? Da sam to znao kad smo zastore vješali, bio bih smjestio njegove redovnike da spavaju na škrinjama, a ja bih legao tamo gdje redovnici spavaju.«

Na to mu krčmar reče: »Sto je tu je, a ti se možeš ako hoćeš tamo smjestiti da bolje ne može biti; opat spava i zaklonjen je zastorima, a ja ću ti tamo tiho metnuti perinicu, pa spavaj.«

Videći Alessandro da se to može učiniti a da se opat nimalo ne uznemiri, pristade i leže tamo što je tiše mogao. Opat, koji nije spavao nego su ga mučile njegove tek probuđene želje, slušao je sve što su krčmar i Alessandro među sobom govorili, a jednako je čuo i gdje je Alessandro legao, pa izvan sebe od zadovoljstva reče u sebi: »Bog se smilovao mojim željama: ne iskoristim li ovu priliku, druga mi se neće tako brzo ukazati.«

I čvrsto odlučivši da je iskoristi, pošto mu se učini da je u konačistu sve utihnulo, prigušenim glasom zovnu Alessandra i reče mu da legne pokraj njega. Ovaj se dugo nećkao, ali se naposljetku svuče i leže. Opat mu položi ruku na grudi i uze ga milovati kao što zaljubljene djevojke miluju svoje dragane; tomu se Alessandro jako začudi i posumnja ne vodi li opatovu ruku neprirodna ljubav da ga tako dira. Opat odmah osjeti tu sumnju, ili po slutnji ili po kakvoj Alessandrovoj kretnji, pa se nasmije; i skinuvši brzo košulju koju je na sebi imao uze Alessandrovu ruku, metnu je sebi na grudi i reče: »Alessandro, mani se ludih misli, nego potraži ovdje, pa ćeš vidjeti što skrivam.« Alessandro stavi ruku na opatova prsa i nađe dvije sisice, okrugle, i tvrde, i nježne kao da bijahu od bjelokosti; našavši ih i smjesta spoznavši da je ona žensko, ne čekajući da ga dalje nuka spre-

mno je zagrli i htjede je poljubiti, kad mu ona reče: »Prije nego što mi se više približiš, počuj ovo što ću ti kazati. Kao što vidiš, ja sam žensko a ne muško: i pošavši kao djevica iz svoje kuće išla sam papi da me vjenča. Ali na tvoju sreću ili na moju nesreću, kad te neki dan ugledah tako za tobom planuh ljubavlju, da nikada ne bi-jaše žene koja toliko ljubljaše nekoga muškarca; i zato odlučih da ćeš ti biti moj muž i nitko drugi: ako me nećeš za ženu, odmah me ostavi i vrati se na svoje mjesto.«

Premda je Alessandro nije poznavao, s obzirom na njezinu pratnju, prosudi da je plemenita roda i bogata, a vidio je da je prelijepa; stoga ne premišljajući dugo odgovori da od srca rado pristaje, ako ona to želi. Tada se ona pridiže i sjede na postelju te mu pred slikom našega Spasitelja nataknu prsten na ruku i zaruči se s njim; i zatim se zagrljše te s najvećom obostranom nasladom ostatak noći provedoše u milovanju; a pošto se dogovoriše kako će se nadalje vladati kad se razdani, ustade Alessandro i, izašavši iz sobe onako kako bijaše i ušao, tako da nitko i nije znao gdje je preko noći spavao, veseliji nego ikada nastavi put s opatom i njegovom pratnjom te poslije mnogo dana stigoše u Rim.

I pošto tu nekoliko dana proboraviše opat i dva viteza i Alessandro bez zapreka pristupiše papi,¹¹ pa pošto mu se dužno pokloniše, poče opat ovako govoriti: »Sveti Oče, kao što vi to morate bolje nego itko drugi znati, svatko tko želi dobro i čestito živjeti mora koliko god može izbjegavati svaku priliku koja ga može zavesti da drugačije čini; pa da bih mogla ja koja želim čestito živjeti to u potpunosti učiniti, u ovom odijelu u kojemu me vidite potajice pobjegoh s najvećim dijelom blaga engleskoga kralja, moga oca¹² (koji mene, ovako mladu kao što me vidite, htjede dati kao ženu škotskomu kralju,¹³ vrlo staru gospodinu), te podoh na put da stignem ovamo, da me vaša svetost vjenča. I nije me na bijeg nagnala toliko starost škotskoga kralja, koliko strah da me krhkost moje mladosti, ako bih se za njega udala, ne navede da uradim nešto što bi se protivilo Božjim zakonima i časti kraljevske krvi moga oca. I putujući s tom nakanom, sam Bog, koji jedini izvrsno zna što je za čije dobro, posla mi u svom milosrđu pred oči onoga koga mi kao muža odredi; to bješe ovaj mladić — pa pokaza Alessandra — kojega vidite pokraj mene, a vladanje su mu i valjanost dostojni svake velikašice, premda plemenitost njegove krvi možda i nije tako sjajna kao što je kraljevska. Njega sam dakle odabrala i njega hoću, a drugoga nikada neću uzeti, pa neka moj otac i drugi misle što hoće. Tako je otpao glavni razlog zbog kojega na put krenuh; ali ipak htjedoh završiti putovanje, koliko da pohodim sveta i čašćena mjesta kojih je prepun ovaj grad¹⁴ i vašu svetost, toliko da pred vama i pred svima objavim svoj brak s Alessandrom, sklopljen samo pred Bogom. Zbog toga

vas ponizno molim da odobrite ono što se svadjelo Bogu i meni i da nam udijelite svoj blagoslov, kako bismo s njim, kao s najvećim jamstvom da je to milo i onomu čiji ste vi namjesnik na zemlji, uzmošli na slavu Božju i vašu zajedno poživjeti i naposljetku umrijeti.«

Čudom se začudi Alessandro kad ču da mu je žena kći engleskoga kralja i divna, potajna radost ispuni mu srce; ali se još više začudiše dva viteza, i tako se razgnjeviše da bi bili napali Alessandra, a možda i ženu mu, da bijahu igdje dmgdje samo ne pred papom. S druge strane, papa se veoma začudi i djevojčinoj odjeći i njezinu izboru, ali uvidjevši da se natrag ne može, htjede udovoljiti njezinoj molbi. Te ponajprije smiri vitezove, jer primijeti njihov gnjev, a zatim ih pomiri s gospom i s Alessandrom te dade nalog da se priredi sve što je potrebno. I kad dođe dan koji on odredi, pred svim kardinalima i mnogim dmgim odličnicima koji dođoše kao uzvanici na veoma veliku svečanost što je on bijaše pripremio, po njegovu se nalogu pojavi kraljevski odjevena mlada, tako lijepa i ljupka da su joj se svi s pravom divili, a isto tako i Alessandro, sjajno odjeven, po izgledu i ponašanju nimalo nalik mladiću koji se lihvom bavio, nego kao da je kraljevske krvi, te mu i ona dva viteza veliku čast iskazivahu; i tu ih ponovno u punom slavlju vjenča, a zatim priredi lijep i veličanstven pir te ih sa svojim blagoslovom otpusti.

Pošto otputovaše iz Rima, prohtjede se Alessandru i isto tako njegovoj gospi da pohode Firencu, gdje je već prije glas o ovoj zgodi stigao; i tu, gdje ih građani s najvećim počastima dočekaše, naloži gospa da se ona tri brata¹⁵ oslobode, pošto je prije sve vjerovnike isplatila, te njima i njihovim ženama vrati svu prijašnju imovinu. Poslije toga, dok ih svi blagoslivljahu, otputova Alessandro sa svojom gospom, vodeći uza se i Agolantea iz Firence, a kad stigoše u Pariz, kralj ih s poštovanjem primi.

Odatle odoše ona dva viteza u Englesku i toliko uznastojahu oko kralja da joj je on oprostio te svečano dočeka nju i svoga zeta, kojega malo zatim s najvećim počastima proglasi vitezom i podari mu kornvalsku grofoviju.¹⁶ A on bijaše tako valjan i toliko uman da je pomirio sina s ocem,¹⁷ što donese mnogo dobra otoku,¹⁸ a on time steče ljubav i naklonost svega naroda. Agolante pak spasi sav svoj imetak i silno bogat vrati se u Firencu, pošto ga je prije toga grof Alessandro vitezom učinio. Zatim grof sa svojom gospom slavno poživje i, kako neki vele, što svojom mudročću i hrabročću, što punčevom¹⁹ pomoći, osvoji on poslije Škotsku²⁰ i okruni joj se za kralja. —

četvrte novela

Landolfo Rufolo osiromaši i postane gusar, ali ga zarobe Genovežani i doživi brodolom; spasivši se na škrinjici punoj dragoga kamenja, na Krfu ga primi neka žena i on se bogat vrati svojoj kući.

Pošto Lauretta, koja je sjedila pokraj Pampineje, vidje da je ona svoju novelu slavno okončala, ne čekajući drugo, poče ovako govoriti:

— Dražesne gospe, po momu sudu Fortuna se ni u jednomu svomu činu ne pokazuje veća nego kad nekoga iz najgore bijede uzdigne do kraljevskoga prijestolja, kao što nam je Pampinejina novela pokazala da se dogodilo Alessandru. I budući da svatko tko bude odsad pripovijedao prema zadanom predmetu nužno mora ostati ispod toga dosega, neću se sramiti ispričati vam novelu koja zaista nema tako sjajan ishod,¹ premda sadržava veće nevolje. Dobro znam da će se, s obzirom na prethodnu novelu, s manje pozornosti moja slušati, ali druge ne umijem pa ćete mi oprostiti.

Smatra se da je primorje od Reggia do Gaete² gotovo najljepši dio Italije; u njemu je, posve blizu Salerna,³ iznad mora strma obala koju žitelji zovu Costa d'Amalfi,⁴ puna gradića, vrtova i studenaca, a ljudi su bogati i tako marni trgovci da im para nema. Među spomenutim gradićima jedan se zove Ravello,⁵ u kojemu, kao što tu i danas ima bogatih ljudi, življaše nekoć jedan veoma bogat, po imenu Landolfo Rufolo,⁶ kojemu ne bijaše dosta njegovo bogatstvo, nego ga u želji da ga udvostruči umalo svega ne izgubi i sam ne pogibe.

Taj čovjek, dakle, kako je u trgovaca običaj, vidjevši svoj probitak, kupi veoma velik brod i svega ga o svom trošku natovari raznovrsnom robom te s njom odjedri na Cipar. Tamo nađe mnoge druge brodove, natovarene istom robom koju je i on donio: stoga morade ne samo budžašto rasprodati ono što bješe dovezao, nego sve gotovo, ako je

htio obaviti poslove, morade raspoklanjati; i tako se zamalo posve upropasti. Ražalostivši se od svega toga i ne znajući što da uradi, jer vidje da od bogata čovjeka u kratko vrijeme spade gotovo na prosjački štap, pomisli da mu valja ili umrijeti ili pljačkom nadoknaditi štetu,⁷ da se ne bi kao puki siromah vratio tamo odakle je bogat otputovao. I našavši kupca za svoj veliki brod, tim novcem i onim što ga bješe dobio za prodanu robu, kupi okretan brodić za gusarenje, izvrsno ga naoruža i opremi svim potrebnim u tu svrhu te poče otimati robu svakomu, a ponajvećma Turcima.⁸

U tomu mu je poslu sreća bila mnogo sklonija nego u trgovini. Za nepunu godinu dana opljačka on i porobi toliko turskih brodova, te ne samo što nadoknadi ono što bješe u trgovini izgubio, nego to obilato udvostruči. Stoga, bolno poučen prijašnjim gubitkom, a znajući da sada imaše dovoljno blaga, da ne bi ponovno nastradao prosudi kako mu je bolje zadovoljiti se onim što već imaše i ne tražiti više, i zato se odluču vratiti kući, i bojeći se trgovanja, ne upusti se u to da novac u što ulaže, nego se istim tim brodićem kojim ga bješe stekao otisnu od obale i zaplovi natrag. I bijaše već stigao do Arhipelaga,⁹ kadli uvečer okrenu na jugovinu, koja ne bijaše samo suprotna njegova plovu, nego još dizaše goleme valove kojima se njegov mali brod ne bi mogao oduprijeti, pa se skloni u zaton zaštićen od vjetra, na obali nekog otočića i tu odluču pričekati bolje more. Uskoro u taj zaton teškom mukom uploviše dvije genoveške galije, koje su dolazile iz Carigrada, da umaknu od onoga od čega je Landolfo već bio umaknuo. Kad njihova posada, videći brodić i zapriječivši mu izlaz da ne može isploviti, doču čiji bješe, a već po zlu glasu znaše da taj bijaše veoma bogat, budući čeljad po prirodi pohlepna na novac i grabežljiva,¹⁰ odlučuše ga se do- moći. Stoga poslaše na obalu nekoliko momaka dobro naoružanih lukom i strijelama i takav im položaj odrediše da se iz brodića nitko nije mogao iskrcati ako nije želio biti ustrijeljen; a oni se tegljeni čamcima i gurani povoljnim vjetrom približiše Landolfovu brodiću te ga bez po muke začas s cijelom posadom zarobiše a da im ni jedan čovjek ne umaknu; i prebacivši Landolfa na jednu od galiija, brodić posve opljačkaše i potopiše, a njega u samom otrcanom zobuncu zasužnjiše.

Sutradan se promijeni vjetar te galije odjedriše prema zapadu i cijeli taj dan sretno plovljahu, ali se podvečer diže olujni vjetar i golemi valovi rastaviše galije jednu od druge. I od siline toga vjetra dogodi se da ona galiija na kojoj bijaše jadni i nevoljni Landolfo svom snagom udari o podvodni greben iznad otoka Kefalonije¹¹ te se sva rascijepi i sasu kao staklo koje tresne o zid; zato oni siroti jadicnici koji na njoj bi-

jahu, budući već more bilo puno trgovačke robe koja plivaše, i škrinja i dasaka, kao što u takvim zgodama biva, premda noć bijaše veoma mračna a more jako uzburkano, počеше se, oni koji su znali plivati, hvatati za prvo na što bi ih slučaj namjerio.

Među njima nevoljni Landolfo, premda je još dan prije zazivao smrt i radije bi bio umro nego se tako osiromašen kući vratio, našavši se oči u oči s njom, grdno je se prestraši pa se kao i ostali, kad mu dođe pod ruku neka daska, uhvati za nju, ne bi li mu možda Bog, ako se odmah ne utopi, poslao kakvu pomoć da se spasi; i uzjahavši nekako na nju, dok su ga more i vjetar sad ovamo sad onamo bacali, uspije se održati do svanuća; a kad se razdanilo, ogleda se on, a to svud naokolo samo oblaci i more, i nekakva škrinja koja mu se plutajući na morskim valima kadšto primicaše ulijevajući mu golem strah, jer on se bojaše da ga ta škrinja možda ne udari tako da mu naudi; i kad god bi mu blizu došla, on ju je uvijek, koliko mogaše rukom, premda je malo snage u njoj imao, od sebe odbijao. Ali kako je vrijeme odmicalo, zbi se da nagli zamah vjetra ustalasa more i takvom snagom zahvati škrinju i njom tresnu o dasku na kojoj bješe Landolfo, da je prevrnu te Landolfa poklopiše valovi, a kada, više gonjen strahom nego snagom, izroni na površinu, daska već bješe daleko od njega otplivala. Stoga, u strahu da je već neće moći dohvatiti, dopliva do škrinje koja mu bješe vrlo blizu i, nalegnuvši grudima na poklopac, koliko je mogao uspravno je držaše. I tako, dok ga je more čas amo čas tamo bacalo, bez jela jer nemaše što jesti, a pijući više nego što je želio, ne znajući gdje je i ne videći ništa drugo osim mora, proboravi cijeli taj dan i sljedeću noć.

Sutradan, ili po milosti Božjoj ili od snage vjetra, natopljen kao spužva, držeći se čvrsto objema rukama rubova škrinje kao što to čine utopljenici kad se čega dohvate, doplovi on do obale otoka Krfa,¹² gdje je slučajno neka sirota žena pijeskom i slanom vodom prala i svjetlala svoje posuđe. Kada ga ona ugleda kako se primiče obali, ne mogavši nikako razabrati što je prestraši se i s krikom uzmaknu. On ne mogaše govoriti, a jedva je još i vidio pa joj stoga ništa ne kaza; ali ipak, kada ga more izbaci na kraj, raspozna žena oblik škrinje, a kada podrobnije pogleda i vidje, prepozna prvo ruke pružene preko škrinje, uskoro zatim spazi lice, pa se dosjeti što je posrijedi. Stoga, ganuta samilošću, zagazi u more koje se već bilo stišalo, zgrabi ga za kosu i zajedno sa škrinjom povuče na kraj. Tu mu teškom mukom otrže ruke od škrinje, natovari je na glavu svojoj kćeri koja s njom bijaše, a njega kao dijete diže u naručaj i odnese ga u selo, i položivši ga u kupelj tako ga čvrsto protrlja i vrućom vodom oprala, da se njemu povratila nestala toplina i

malo izgubljene snage; pa kad to obavi, okrijepi ga dobrim vinom i kolačem te ga još koji dan što je bolje mogla zadrža dok se on ne oporavi i shvati gdje bješe. Tada ta dobra žena pomisli kako je došlo vrijeme da mu preda škrinju koju mu bješe spasila i da mu kaže neka već pođe za svojom srećom, te tako učini.

On se i ne spominjaše škrinje, ali kad mu je ona donese uze je misleći da će ipak toliko vrijediti da se s njom nekoliko dana prehrani; pa kad je osjetio kako bješe lagana, splasnu mu nada. Ipak, kad žene ne bijaše u kući, obi on bravu da vidi što ima unutra, kadli u njoj sami dragulji, i optočeni i neoptočeni, u što se on pomalo razumio. Čim ih vidje i spozna kolike su velike vrijednosti, zahvali Bogu što ga još nije htio zapustiti i utješi se. Ali budući da ga je sudbina u kratko vrijeme dva puta nemilo pogodila, bojeći se trećega pomisli da mu valja veoma oprezan biti ako to blago želi kući donijeti. Stoga sve pomnjivo u krpe zamota, a onoj dobroj ženi kaza da mu škrinja više nije potrebna; ali ako hoće neka mu dade kakvu vreću, a nju zadrži.

Dobra žena to rado učini, a on, zahvalivši joj što je ljepše mogao za učinjeno dobročinstvo, prebaci svoju vreću preko ramena i ode; i ukravši se na neki brod preplovi u Brindisi,¹³ a odatle sve uz morsk obalu stiže do Tranija,¹⁴ gdje nađe svoje sugrađane¹⁵ koji trgovahu tkaninama pa kad im ispriča sve svoje zgone i nezgone, ne spominjući samo škrinje, ovi ga gotovo za ljubav Božju zaodješe; osim toga posudiše mu konja i s pratnjom ga spremiše put Ravella, kamo reče da se želi vratiti.

Tek tamo mu se učini da je na sigurnom, pa zahvaljujući Bogu što ga je dotle doveo razveza svoju vrećicu i pozornije sve pregleda, što prije ne bješe učinio te otkri da posjeduje takve i tolike dragulje da će, ako ih proda po povoljnoj pa i nižoj cijeni, biti dvostruko bogatiji nego što je bio kad je na put krenuo. I pošto nađe načina da unovči dragulje, posla na Krf onoj ženi koja ga je izvukla iz mora lijepu svotu novca kao nagradu za učinjene usluge i slično posla u Trani onima koji su ga zaodjeli; a ostatak, ne želeći više trgovati, zadrža i čestito poživje do konca svoga vijeka. —

Peta novela

Andreuccio iz Perugia došavši u Napulj kupovati konje u jednoj noći triput upadne u veliku opasnost, ali se svaki put izvuče i s rubinom se vrati svojoj kući.¹

Drago kamenje što ga Landolfo nađe — poče Fiammetta na koju bijaše red pripovijedati — dozva mi u pamet novelu koja ne sadržava manje opasnosti od Laurettine, ali se utoliko od nje razlikuje što se ono možda nekoliko godina zbivalo, a ovo tijekom jedne jedine noći, kao što ćete čuti.²

Bijaše, kako jednom slušah, u Perugi³ neki mladić po imenu Andreuccio,⁴ sin Pietrov, trgovac konjima, koji, doznajući da su u Napulju konji vrlo jeftini,⁵ metnu u kesu pet stotina zlatnih fiorina i krenu onamo s drugim trgovcima, premda nikada do tada nije od kuće odlazio; stigavši tamo jedne nedjelje pod noć oko večernje⁶ raspita se u krčmara, te narednoga jutra ode na Tržnicu,⁷ i mnogo ih vidje, i veoma mu se svidješe, i pogadaše se za više njih, ali ne mogavši se ni za jednoga pogoditi, da bi pokazao kako je došao kupovati, budući neuk i neoprezan, više puta pred očima prolaznika koji su se onuda vrzli izvuče svoju kesu s fiorinima.

I dok se on tako cjenkao i pokazivao svoju kesu, dogodi se da neka mlada Sicilijanka, prelijepa ali pripravna da za malu nagradu ugodi svakomu muškarcu,⁸ prođe blizu njega i vidje njegovu kesu (a da je oni ne primijeti) pa odmah u sebi reče: »Tko bi bio sretniji od mene kad bi oni novci bili moji?« i produži dalje. Bijaše s ovom djevojkom neka starica, također Sicilijanka, koja mu čim ugleda Andreuccia, pustivši djevojku da produži, pritrči i srdačno ga zagrli; a kad to djevojka vidje, ništa ne reče nego stade sa strane i poče promatrati. Andreuccio se okrenu starici, prepoznata je i jako joj se razveseli, ali se ne zadržao dugo u razgovoru, nego mu ona obeća da će ga pohoditi u svratištu i ode, a Andreuccio se opet prihvati pogađanja, ali toga jutra ništa ne kupi. Djevojka, koja prvo vidje

Andreucciovu kesu, a zatim staričinu srdačnost s njim, pokušavajući naći načina da se domogne toga novca, bilo svega bilo dijela, poče oprezno ispitivati tko je taj čovjek i odakle je, te što tu radi i kako ga ona poznaje. Starica joj sve podrobno o Andreucciu reče, da gotovo ni on ne bi bolje rekao, jer je dugo prebivala u njegova oca na Siciliji, a poslije i u Perugi; i još joj ispriповjedi gdje je odsjeo i radi čega je došao.

Pošto mladica sve točno doznade o njegovu rodu i imenu, na tomu izgradi svoj lukav naum kako će doći do cilja; i vrativši se kući, zabavi staricu cijeli dan poslom, da se ne bi mogla svratiti Andreucciu; i dozvavši jednu svoju sluškinjicu koju bješe vrlo dobro obučila u takvim poslovima, uvečer je posla u krčmu gdje Andreuccio bijaše odsjeo.

Stigavši tamo ona slučajno zateče na pragu baš njega, i upita ga za njega samoga. On joj reče da je to on, a ona ga na to povuče u stranu i reče: »Gosparu, neka plemenita gospa iz ovoga grada rada bi s vama razgovarati, ako vam je to po volji.« Čuvši je on, zamisli se i učini mu se daje doista naočito, te zaključi da se gospa zacijelo zaljubila u njega, kao da mimo njega ne bijaše drugoga lijepa momka u Napulju, pa joj odmah odvrati da je pripravan i upita je gdje i kada ta gospa želi s njim razgovarati.

Njemu sluškinjica odgovori: »Gosparu, kad god zaželite doći, ona vas čeka kod svoje kuće.«

Andreuccio smjesta, i ne javivši se nikomu u svratištu, reče: »Hajdemo, ti idi naprijed, a ja ću za tobom.«

Tada ga sluškinjica odvede kući one djevojke koja je stanovala u ulici Malpertugio,⁹ kojoj samo ime kaže koliko je to pošteno mjesto. Ali on o tomu niti što znaše niti što sumnjaše, nego vjerujući da ide u poštenu kuću i k nekoj miloj gospi bezazleno uđe u tu kuću za sluškinjicom koja je išla sprijeda; i popevši se uza stube, kad sluškinjica već zovnu gospodaricu i reče: »Evo Andreuccia«, opazi je on gdje ga na vrhu stuba spremno čeka.

Ona bijaše još jako mlada, visoka stasa i prekrasna lica, veoma gospodski odjevena i urešena. Kad joj se Andreuccio približi, poleti mu niz tri stepenice raskriljenih ruku u susret, obisnu mu se o vrat i nijemo popostade neko vrijeme, kao da od prevelika ganuća ne mogaše progovoriti; zatim ga kroz suze poljubi u čelo i isprekidanim glasom reče: »O Andreuccio moj, dobro mi došao.«

Čudeći se tako nježnu zagrljaju sav iznenađen odgovori: »Gospodo, još bolje vas našao.«

Na to ga ona uze za ruku i odvede ga gore u svoju gostinsku sobu, a odatle ne prozborivši s njim ni riječi uđe u ložnicu prožetu vonj em ruža, narančina cvijeta i drugoga mirluha, gdje on ugleda krasnu postelju sa zastorima,

te na srgovima povješane mnoge haljine,¹⁰ kako je tamo¹¹ uobičajeno, i još mnogo drugih lijepih i raskošnih odjevnih predmeta; onako bezazlen, po svemu tomu čvrsto povjerova da ona mora biti gospa visoka roda. I kad sjedoše na neku škrinju podno njezine postelje, ovako mu ona poče govoriti: »Andreuccio,¹² sigurna sam da se čudiš i mojim milovanjima i mojim suzama, jer me ne poznaješ, a vjerojatno nikada nisi čuo ni da me spominju, ali sada ćeš čuti nešto čemu ćeš se možda još više začuditi, a to je da sam ja tvoja sestra; i kažem ti, pošto mi je Bog iskazao tu milost da prije smrti vidim bar jednoga od svoje braće (kao što bih željela sve vas vidjeti), da neću umrijeti neutješena kada mi smrtna ura dođe; a ako ti možda ovo nikada nisi čuo, ja ću ti reći. Pietro, tvoj i moj otac, kao što si o tomu sigurno slušao, prebivaše dugo u Palermu,¹³ gdje su ga zbog njegove dobrote i ljubaznosti jako voljeli, a vole ga još i danas, svi koji ga upознаše; ali između svih koji ga jako zavolješe najviše ga ljubljашe moja majka, koja bješe žena plemenita roda i udovica u ono vrijeme; toliko ga je ljubila da mu se bez obzira na strah od oca i braće i na svoju čast tako priljubila te sam ja došla na svijet, i evo me kao što me vidiš. Poslije, kad se dogodilo te Pietro morade otići iz Palerma i vratiti se u Perugiu, ostavi me još kao malu djevojčicu s majkom, i nikada se više koliko je meni znano ne sjeti ni mene ni nje. To bih mu jako zamjerila da ne bijaše moj otac, s obzirom na nezahvalnost koju pokaza prema mojoj majci (a da i ne govorimo o tomu kako bješe dužan voljeti mene kao svoju kćer koju mu ne rodi ni sluškinja ni razvratnica), koja ga je tako predano ljubila da je samu sebe i sve što je imala predala u njegove rake a da i nije znala tko je on bio. Ali što sada? Loše i davno prošle stvari mnogo je lakše kудiti nego popraviti;¹⁴ ipak ovako dalje bješe. On me kao malu djevojčicu ostavi u Palermu, gdje odrastoh gotovo do ove dobi, te me moja mati, bogata žena, udade za jednoga iz Girgentija,¹⁵ za čestita čovjeka i dobra roda, koji se za ljubav mojoj majci i meni nastani u Palermu; i tu, kao uvjereni gvelf, poče snovati neku urotu s našim kraljem Karlom,¹⁶ ali kralj Fridrik¹⁷ za nju dozna prije nego što se ostvarila, te zbog toga moradosmo pobjeći sa Sicilije upravo kad očekivah da ću postati najodličnijom gospom koja ikada bijaše na tomu otoku. Uzevši sa sobom ono malo što mogosmo ponijeti (velim malo s obzirom na sve ono što smo imali), ostavismo svoje posjede i palače, i u ovaj grad¹⁸ se sklonismo, gdje se kralj Karlo¹⁹ pokaza prema nama tako zahvalan te nam djelomice nadoknadi štetu koju zbog njega bjesmo pretrpjeli, i dade nam posjede i kuće; i sveudilj daje momu mužu, koji je i tvoj zet, dobra potpora,²⁰ kao što ćeš moći još vidjeti; i tako sam ti ovdje, gdje te po milosti Božjoj a ne po tvojoj zasluži, mili moj brate, nađoh.«

I rekavši to, ponovo ga zagrli, i nježno roneći suze poljubi ga u čelo.

Kada Andreuccio ču tu pripovijest, koju ona tako skladno, tako pribrano ispriča da joj ni jednoga časa ne zape riječ u grlu niti joj se jezik zaplete, i kada se prisjeti da mu je otac zaista nekoć živio u Palermu, a sam po sebi poznašave navade muškaraca koji u mladosti rado ljube, i kada još vidje nježne suze, i zagrljaje, i čedne poljupce, na dlaku povjerova sve što mu ona bješe rekla; pa pošto ona umuknu odgovori joj: »Gospodo, ne biste se morali čuditi što sam iznenađen, jer doista, ili moj otac nikada, koji god razlog tomu bješe, ne spomenu ni vašu majku ni vas, ili ako vas kada spomenu, to nikada ne dođe meni do ušiju, te tako o vama ništa ne znadoh baš kao da i ne postojaste; pa mi je toliko draže što vas ovdje kao sestru nadoh koliko tu bijah osamljeniji i koliko se manje ovomu nadah. I uistinu ne poznajem čovjeka tako visoka položaja kojemu ne biste bili dragi, a nekmoli meni skromnu trgovcu. Samo vas molim da mi jedno objasnite: kako saznaste da sam ovdje?«

Ona mu odgovori: »Jutros mi to reče neka sirota žena koja često k meni zalazi, jer je dugo s našim ocem (po onomu što kaže) boravila i u Palermu i u Perugi; pa da mi se ne učini doličnijim da ti dođeš k meni kao u svoju kuću nego ja k tebi u tuđu bila bih ti već davno pohrlila.«

Poslije ovih riječi stade ga posebno ispitivati o svim njegovim rođacima poimence, a Andreuccio joj o svima odgovori; i stoga još više povjerova ono što je manje trebao vjerovati.

Kako dugo razgovarahu, a vrućina bijaše velika, naredi ona da se iznesu bijelo vino i kolači te ponudi Andreuccia da pije, a kad zatim ovaj htjede otići, jer već bijaše vrijeme večeri, ona mu nikako ne dopusti, nego hineći da se jako snuždila zagrli ga i reče: »Jao meni, dobro vidim kako ti je malo stalo do mene! Sto bi ljudi pomislili da znaju kako si došao svojoj sestri, koju nikada prije nisi vidio, i u njezinu kuću gdje bi bio red da si i odsjeo, a sada hoćeš otići i večerati u svratištu! Doista, večeras ćeš sa mnom; pa premda moga muža nema kod kuće, što mi je jako žao, ipak ću te koliko mogu kao žena lijepo počastiti.«

Ne znajući što da joj drugo odgovori Andreuccio reče: »Vi ste mi dragi, kao što sestra mora biti, ali ako ne odem, cijelu će me večer čekati na večeru i zamjerit će mi.«

A ona tada reče: »Hvala Bogu imam valjda u kući koga poslati da kaže neka te ne čekaju; iako bi bilo mnogo uljudnije, a i dužnost bi ti bila, da poručiš svojim prijateljima neka dođu amo na večeru, a poslije, ako bi baš htio otići, mogli biste poći svi zajedno u društvu.«

Andreuccio odgovori da večeras ne mari za svoje drugove; nego kad joj je tolika želja, neka s njim čini što hoće. Tada ona tobože poruči u svratište

da ga ne čekaju na večeru; i zatim se, kad poslije duga razgovora sjedoše večerati, sjajno poslužiše mnogim jelima i ona lukavo otegnu večeru sve do mrkle noći; i kad ustadoše od stola, i Andreuccio htjede otići, ona mu reče da to nikako ne može dopustiti, jer Napulj nije takav grad da se po njemu noću hoda,²¹ osobito ako je čovjek stranac; i kao što bješe poručila da ga ne čekaju na večeru, tako reče da je i za konak učinila. Vjerujući u to i veseleći se (zaveden lažnim povjerenjem) što bješe s njom, on ostade. Raspredalo se dakle poslije večere nadugo i naširoko o svemu i svačemu, ne bez razloga; a kada dobar dio noći minu, ode ona sa svojim sluškinjama u drugu sobu, a Andreuccia ostavi da spava u njezinoj odaji i s njim nekoga dječarca da se nađe pri ruci ako mu što ustreba.

Vručina bijaše velika; stoga se Andreuccio videći da ostade sam brzo svuče do košulje i skide dugačke gaće i položi ih kraj uzglavlja; i kako je naravna potreba iskala ua olakša trbuh zapita onoga dječarca gdje da to obavi, a on mu pokaza u jednom kutu sobe neka vratašca i reče: »Uđite tamo.«

Andreuccio, prešavši prag bez straha, slučajno stade na neku dasku koja je na suprotnoj strani bila otkovana od grede, te se prevrnuvši tu dasku zajedno s njom stropošta dolje; ali mu je Bog toliko bio na pomoći, da se u padu ne ozlijedi, premda s prilične visine pade; ali se od glave do pete ukalja izmetom kojega to mjesto bješe puno. Da biste bolje razumjeli i ono što je rečeno i ono što slijedi, opisat ću vam kakvo bješe to mjesto. Bijaše to uska uličica (kakve se čestu između dviju kuća vide), a između jedne kuće i druge položene dvije grede, i na njima pričvršćene daske i mjesto gdje se sjedne;²² jedna od tih dasaka bješe ona s kojom on pade. Našavši se dakle dolje na uličici, jadan i žalostan Andreuccio poče zvati dječarca; ali dječarac, kako začu da je ovaj pao, tako odmah odjuri to reći gospodarici, ona pojuri u njegovu sobu i brže-bolje potraži njegovu odjeću; i našavši odjeću i u njoj novce koje je on ludo uvijek uza se nosio ne vjerujući nikomu, pošto se domože onoga radi čega bješe postavila zamku, pretvarajući se da je ona, Palermitanka, sestra jednoga Perudinca, ne brinući se više za nj brzo ode zatvoriti vratašca kroz koja on bješe izašao kad pade.

Kako mu se dječarac ne odzivaše, Andreuccio poče glasnije zvati, ali uzalud. Stoga se već sumnjajući i prekasno se domišljajući prijeveri uspe na zidić koji je zatvarao onu uličicu od glavne ulice, i prebacivši se na ulicu pristupi kućnim vratima koja je vrlo lako prepoznao; i tu stade dugo uzalud dozivati i drmati ih i po njima udarati. Tada se rasplaka, kao onaj tko jasno spoznaje svoju nevolju, i poče govoriti: »Kuku meni, kako za kratko vrijeme izgubih pet stotina fiorina i sestruh«

I poslije mnogih drugih riječi opet poče lupati po vratima i vikati; i tako je činio sve dok nije probudio mnoge susjede koji ne mogavši podnijeti galamu ustadoše; a jedna se od sluškinja one žene, naoko sanjiva, pojavi na prozoru i prijekorno reče:

»Tko to dolje lupa?«

»Oh«, reče Andreuccio »zar me ne poznaješ? Ja sam Andreuccio, brat gospođe Fiordaliso.«²³

Ona mu odgovori: »Čovječe Božji, ako si previše popio, naspavaj se pa se ujutro vrati; niti znam kakvoga Andreuccia ni kakve su to gluposti što govoriš; hajde s milim Bogom, a nas, molim te, pusti da spavamo.«

»Kako!« reče Andreuccio »ne znaš što govorim? Znaš ti, znaš; nego ako na Siciliji tako brzo zaboravljaju svoju rodbinu, vrati mi bar odjeću koju sam kod vas ostavio, a ja ću u ime Božje drage volje otići.«

Njemu ona, gotovo kroza smijeh, reče: »Tebi se kanda nešto snije, momče«; i u tren se oka rekavši to okrenu i zatvori prozor. Stoga se Andreuccio, već posve siguran da je prevaren, od žalosti i gnjeva sav pomami te naumi silom preoteti ono što riječima ne mogaše vratiti; stoga opet zagrabi velik kamen i još žešće nego prije stane mlatiti po vratima. Mnogim susjedima koji se već prije bjehu probudili i ustali dozlogrdi njegova lupa, i misleći da je to neki smutljivac koji je sve to izmislio da dosađuje onoj jadnoj ženi, pojavise se na prozorima i, baš kao domaći psi što laju na zalutalo tuđe pseto, počеше govoriti: »Kakvo je to divljaštvo, dolaziti u ovo doba noći pred kuće čestitih žena i govoriti takve gluposti! Idi s milim Bogom čovječe; pusti nas da spavamo; a ako s njom imaš kakva posla, vrati se sutra, a noćas nas ne gnjavi.«

Osokoljen možda tim riječima, pomoli se na prozoru ženine kuće neki njezin svodnik, kojega Andreuccio nije prije ni vidio ni čuo, te strašnim i divljim glasom viknu: »Tko je to dolje?«

Andreuccio na taj glas podiže glavu i ugleda neku spodobu koja mu se učini, koliko mogaše razabrati, kao jako važan čovjek, lica obrasla crnom gustom bradom, koji kao da se tek bio probudio iz duboka sna te je zijevao i trljao oči. Njemu on, u nekom strahu, odgovori: »Ja sam brat te žene koja tu stanuje.«

Ali onaj ne dočeka da Andreuccio završi svoj odgovor, pače mnogo strože nego prije reče: »Ne znam zašto se suzdržavam da ne sidem dolje i svojski te ne nalemam, ti pijano i dosadno magare kakvo jesi, što nam noćas ne daš spavati«; i povukavši se unutra zalupi prozorom.

Neki susjedi, koji su bolje poznavali tko je onaj čovjek, ljubazno svjetovahu Andreuccia: »Pobogu, čovječe, idi s milim Bogom, ako ne želiš noćas poginuti; idi za svoje dobro.«

Tada Andreuccio, prestrašen glasom i likom onoga i potaknut savjetima tih ljudi koji su mu kanda dobro željeli, tužan kao nikada nitko njegov i očajan zbog svoga novca, udari na onu stranu kojom ga je sluškinjica po danu vodila, ne znajući kamo bi pošao, i krenu natrag u svratište. I gadeći se sam sebi zbog smrada koji se oko njega širio htjede sići k moru da se opere pa zakrenu nalijevo uz ulicu zvanu Ruga Catalana;²⁴ i uspinjući se tako u gornji dio grada slučajno ugleda ispred sebe dvojicu koja su išla prema njemu s fenjerom u ruci, pa bojeći se da su žbiri ili kakvi na zlo spremni ljudi tiho se pred njima sakri u neku ruševinu koja bješe u blizini. Ali ovi, kao da se baš na to mjesto uputiše, udoše u istu ruševinu; i tu ga jedan od njih, rasprtivši s ramena nekakvo oruđe, poče s onim drugim razgledavati i različite stvari o njemu govoriti.

I dok govorahu, jedan reče: »Ma što je ovo! Većega smrada u životu nisam oćutio«; i rekavši to, podiže malo fenjer, pa kad ugledaše siromaška Andreuccia začuđeni upitaše: »Tko je Božji?«

Andreuccio je šutio; ali mu se oni približiše sa svjetlom i upitaše što tamo tako opoganjen radi. Andreuccio im sve po redu ispriča što mu se dogodilo. Oni se dosjetiše gdje ga je to zlo moglo snaći i među sobom rekoše: »To se sigurno dogodilo u kući onoga razbojnika Buttafuoca.«²⁵

I okrenuvši se njemu jedan reče: »Moj kume, iako si izgubio novce, zahvali Bogu što ti se dogodilo da si pao i da više nisi mogao ući u onu kuću; jer da nisi pao, budi siguran da bi te zaklali čim bi zaspao, pa ne bi izgubio samo novce nego i glavu. Ali što ti sada vrijedi plakati? Prije bi zvijezdu s neba skinuo nego i paru natrag dobio; a lako bi mogao i poginuti, ako onaj dočuje da si i riječi o tomu zucnuo.«

I rekavši to, stadoše se nešto dogovarati, pa mu kazaše: »Vidiš, ti si nam se smilio, pa zato, ako nam se hoćeš pridružiti u poslu na koji se spremamo, čini nam se da će ti zacijelo pripasti u dio mnogo više nego što si izgubio.«

Andreuccio, onako očajan, odgovori da je na to spreman.

Toga dana bijaše pokopan napuljski nadbiskup, gospodin Filippo Minutolo,²⁶ a bijaše pokopan s bogatim ornatom, i s jednim rubinom na prstu koji je vrijedio preko pet stotina zlatnih fiorina, a ova ga dvojica htjedohse poči opljačkati, i tako Andreucciu otkriše svoj naum.

A Andreuccio, vođen više pohlepom nego razborom, krenu s njima; i dok idahu prema stolnoj crkvi,²⁷ kako je Andreuccio strašno zaudarao, reče jedan: »Ne bismo li se mogli kamo svratiti da se ovaj malo opere, da ne smrdi ovako grozno?«

Drugi reče: »Možemo, tu smo blizu jednoga bunara na kojemu je obično vitao s velikim kablom; hajdemo tamo, pa ćemo ga začas oprati.«

Stigavši do toga bunara nađoše uže, ali kabao bješe skinut;²⁸ stoga odlučiš da ga svežu na uže i spuste u bunar da se dolje opere, pa kada se opere neka povuče uže i oni će ga gore izvući; tako i učiniše.

Pošto ga spustiše u bunar, dogodi se da nekoliko općinskih žbira, koji od vrućine i od trke za nekim bjehu ožednjeli, dođe na taj bunar piti. Kad ih ona dvojica opaziše umah pobjegoše, tako da ih žbiri koji tamo dođoše piti ne bjehu ni primijetili. A Andreuccio, koji se na dnu bunara već bješe oprao, zadrma užetom. Žedni žbiri, odloživši štitove, i oružje, i vrhnjake, počеше vući uže misleći da o njemu visi kabao pun vode. Kada se Andreuccio primače rubu bunara ispusti uže i rukama se njega dohvati. Kad vidješe to oni spopade ih takav strah da bez riječi pustiše uže i pobjegoše glavom bez obzira; tomu se Andreuccio jako začudi, a da se čvrsto ne držaše pao bi na dno te bi se unesrećio a možda i ubio; ali kad se izvuče i nađe oružje za koje je znao da ga njegovi drugovi nisu nosili, još se više poče čuditi.

Ali strašeći se i ne znajući što da uradi ništa ne dotaknu, nego žaleći se na zlu kob odluči da ode te krenu ne znajući ni sam kamo. Idući tako susrete se s ona dva svoja druga koji dolažahu da ga izvuku iz bunara; pa kad ga ugledaše začudiše se jako i upitaše ga tko ga uvuče iz bunara. Andreuccio odgovori da ne zna, te im potanko ispriča kako se to zbilo i što je našao kraj bunara. Oni se dosjetiše što je bilo te mu u smijehu ispriповjediše zašto bjehu pobjegli i tko bijahu oni što ga izvukoše; i budući da već bijaše ponoć, ne proslolivši više odoše do stolne crkve i bez po muke u nju uđoše i stadoše kraj velike mramorne grobnice,²⁹ te svojim oruđem podigoše pretešku ploču, toliko da se čovjek unutra mogao uvući, i podupriješe je.

Kad to učiniše, reče jedan: »Tko će ući unutra?«

Drugi mu odgovori: »Ja neću.«

»Neću ni ja« reče onaj »nego neka uđe Andreuccio.«

»Ja to bogme neću« reče Andreuccio.

Ali se njih obojica okrenuše k njemu i rekoše: »Kako nećeš ući? Tako mi Boga, ako ti unutra ne uđeš, tako ćemo te ovim željeznim polugama raspaliti po glavi, da ćeš se od toga mrtav srušiti.

Prestrašen Andreuccio uđe unutra, i ulazeći pomisli u sebi: »Ovi me tjeraju da uđem da me prevare, jer kad im sve predam, dok se budem mučio da izađem iz grobnice, oni će otići za svojim poslom, a ja ću ostati bez ičega.« I zato odluči najprije odvojiti svoj dio; i prisjetivši se dragocjena prstena što ga oni spominjahu, čim siđe na dno skide ga s prsta nadbiskupu i sebi ga natače, a zatim im predade pastirski štap i mitru i rukavice, i svukavši ga do košulje sve im dade i reče da ničega više nema. Oni mu

počeše tvrditi da još mora biti prsten i rekoše mu da ga posvuda potraži; ali on ih praveći se da ga traži i odgovarajući da ga ne nalazi držaše malo u iščekivanju. S druge strane oni, lukavi kao i on, govoreći mu da dobro potraži izvukoše polako potporanj koji držaše grobnu ploču i pobjegoše ostavivši njega zatvorena u grobnici. Kako bješe Andreucciu pri duši kad to oćutje svatko može lako zamisliti.

On više puta pokuša, i glavom i ramenima, može li podići ploču, ali se uzalud trudio; stoga od teška jada malaksa i obeznanjen pade na mrtvo nadbiskupovo tijelo;³⁰ i da ih je tko tada vidio teško bi mogao prepoznati tko je pravi mrtvac, nadbiskup ili on. Ali kada se poslije osvijesti gorko poče plakati znajući da ga tu neminovno čeka jedan od ova dva konca: ili će morati u toj grobnici, ako nitko više ne dođe da je otvori, umrijeti od gladi i smrada među crvima lešine, ili će, ako dođu i nađu ga unutra, biti obješen kao lupež.

Dok je u takvim mislima i jako ojađen čamio začu u crkvi korake i razgovor više ljudi koji su po njegovu sudu dolazili da učine ono što on sa svojim drugovima već bješe učinio, pa sav protgnu od straha. Ali pošto ovi otvoriše grobnicu i podupriješe ploču stadoše se prepirati tko će u nju ući, i ni jedan to ne htjede učiniti; ipak poslije duga prepiranja jedan pop reče: »Čega se bojite¹. Zar mislite da će vas požderati? Mrtvi ne jedu ljude; ući ću ja.« I to rekavši, leže potrbuške na rub grobnice pa glavu okrenu van a noge pruži unutra da bi se spustio. Videći to Andreuccio uspravi se, zgrabi popa za jednu nogu i napravi se kao da ga hoće dolje povući. Kada to pop osjeti ispusti jeziv krik i hitro se baci iz grobnice van. Od toga se svi prestrašiše, ostaviše grobnicu otvorenu i nagnuše u bijeg kao da ih tisuću vragova goni.

Videći to Andreuccio, veseliji nego što se nadao brzo se izvuče van i istim onim putem kojim bijaše došao izađe iz crkve; dan se već bližio kad on, hodajući nasumce s onim prstenom na prstu, stiže na obalu, a odatle nabasa i na svoje svratiste, gdje nađe da ga svi drugovi i krčmar cijelu noć u brizi čekahu. Pošto im isripovjedi što mu se dogodilo, svima se po krčmarovu savjetu učini da je za njega najbolje otputovati iz Napulja. To Andreuccio spravno uradi i vrati se u Perugiu, pošto sve što imашe uloži u jedan prsten, a bješe pošao konje kupovati. —

Šesta novela

Gospu Beritolu, pošto izgubi dva sina, nađu s dva srndaća na nekom otoku, a ona odatle pođe u Lunigianu; tamo jedan od sinova stupi u službu njezina gospodara i obljudi mu kćer te dopadne tamnice. Sicilija se pobuni protiv kralja Karla, i majka prepozna sina koji se ženi gospodarovom kćeri i nalazi svoga brata, te se uspinju na visoki položaj.¹

Dugo su se gospe i mladići smijali Andreucciovim nezgodama što ih Fiammetta ispriповjedi, kad Emilia, čuvši da je novela završena, po kraljičinoj zapovijedi ovako poče:

— Teški su i mučni različiti obrati Fortune, ali koliko god se puta o tomu govori, toliko se puta bude naši umovi koji se lako uspavljaju u svojim varkama, pa sudim da to moraju bez žaljenja slušati i sretni i nesretni, jer prve poučava, a druge tješi. I zato, premda je o tomu već mnogo rečeno, kanim vam ispričati novelu koja je jednako istinita i dirljiva; pa iako joj je konac veseo, takva je i tolika gorčina bila, te jedva mogu vjerovati da je radost koja slijedi imalo može zasladiti.

Premile gospe, valja vam znati daje poslije smrti cara Fridrika Drugoga² — kraljem Sicilije okrunjen Manfredi,³ u kojega je veoma visok položaj zauzimao neki plemić iz Napulja, po imenu Arrighetto Capece,⁴ čija žena bijaše veoma lijepa i plemenita gospa, također Napoletanka, po imenu Beritola Caracciola.⁵ Taj Arrighetto imашe vlast nad otokom u svojim rukama, pa kad ču da kralj Karlo Prvi⁶ bješe pobijedio i ubio Manfredija kod Beneventa,⁷ i da mu se cijelo kraljevstvo priklonilo, ne pouzdavajući se u prevrtljivu vjeru Sicilijanaca i ne hoteći postati podanikom neprijatelju svoga gospodara stade se pripremati za bijeg. Ali to doznadoše Sicilijanci te namah njega i mnoge njegove prijatelje i službenike kralja Manfredija izručiše kao sužnje kralju Karlu, a zatim mu predaše i vlast nad otokom. U tolikim promjenama gospa

Beritola, ne znajući što se zbilo s Arrighettom i bojeći se onoga što se bijaše dogodilo, u strahu od sramote napusti sve što imaše i sa sinom se, kojemu možda bješe osam godina i zvaše se Giuffredi, bremenita i uboga, ukrca na neku lađicu i pobježe na Lipari⁸ gdje rodi drugo muško dijete i daje mu ime Scacciato;⁹ i uzevši dojilju, sa svima se ukrca na brodić da se vrati u Napulj rodbini.

Ali se zbi drugačije nego što ona bješe snovala, jer jak vjetar zanese brodić, koji bješe krenuo u Napulj, na otok Ponzo¹⁰ gdje, uplovivši u morsku dražicu, počeše čekati povoljno vrijeme za svoje putovanje. Gospa Beritola, iskrcavši se kao i ostali na otok i našavši na njemu neko samotno i zabačeno mjesto, tu poče sama samcata jadikovati za svojim Arrighettom. I tako je činila iz dana u dan kad se dogodi, dok ona bijaše zanijeta svojim tugovanjem, da stiže galija s gusarima koje nitko, ni mornar ni tko drugi, ne vidje, te ih sve bez borbe zarobiše i odvedoše.

Gospa Beritola, okončavši svoju svakodnevnu jadikovku i vrativši se na žalost da vidi sinove, kako bijaše navikla činiti, nikoga živa tamo ne nađe; isprva se tomu začudi, a zatim, naglo naslutivši što se zbilo, baci pogled na more i vidje galiju kako ne odmaknuvši još mnogo od kraja za sobom vuče brodić. Po tomu odmah spozna da je uz muža sada još i sinove izgubila, pa se uboga, i sama, i napuštena, ne znajući hoće li ikada ijedno od njih više vidjeti, ostavši tu i dozivajući muža i djecu obeznanjena sruši na žalost. Tu nikoga ne bješe tko bi hladnom vodom ili čim drugim prizvao odbludjele snage, pa su njezini duhovi po miloj volji mogli lutati kamo su htjeli;¹¹ ali pošto se u jedno tijelo vratiše odbjegle snage zajedno sa suzama i plačem, dugo ona dozivaše sinove tražeći ih mnogo po svim špiljama. Ali pošto uvidje da joj trud bješe uzaludan, a noć se već spuštala, nadajući se ni sama ne znajući čemu poče se brinuti o sebi te ode od žala i vrati se u onu špilju gdje je običavala plakati i tužiti.

I pošto provede noć u velikom strahu i neiskazanoj boli, te svanu novi dan i minu već treća ura,¹² glad je prisili te poče pasti travu, jer sinoć ne bijaše večerala; i pošto se nasitila kako je mogla, plačući se predade mislima o svomu budućem životu. Dok njima još bijaše zaokupljena, opazi kako dode srna i uđe u susjednu pećinu,¹³ a malo poslije iz nje izađe i ode u šumu; stoga ona ustade i uđe tamo odakle srna bješe izašla, i tu vidje dva laneta, možda istoga dana osrnjena, koja joj se učiniše najsladim i najljupkijim stvorenjima na svijetu; pa kako joj od posljednjega porođaja još ne bješe presahlo u grudima mlijeko, nježno ih uze i metnu sebi na prsi. Ona ne odbiše ponudu, nego je podojiše

kao što bi podojila majku; i od toga časa ne razlikovahu majku od nje. Plemenitoj se gospi sada učini da je u toj pustoši našla društvo, te pasući travu i pijući vodu, i stalno plaćući kad god bi se sjetila muža i djece i svoga prošloga života, bijaše spremna tu živjeti i umrijeti, udomaćivši se i sa srnom i s njezinom lanadi.

I živeći tako plemenita žena podivlja; a poslije nekoliko mjeseci dogodi se da zbog oluje isto onako uplovi neki brodić iz Piše¹⁴ tamo gdje ona onda bješe stigla, i više dana tu ostade. Bijaše na tom brodiću neki plemić po imenu Currado iz kuće markiza Malespiniija¹⁵ sa svojom vrlom i pobožnom gospom;¹⁶ a dolazahu s hodočašća po svim svetim mjestima što ih u kraljevini Pugli ima,¹⁷ i vraćahu se svomu domu. Da rastjera dosadu on jednoga dana sa ženom i s nekoliko slugu i pasa pođe obići otok; i nedaleko mjesta gdje življaše gospa Beritola počese Curradovi psi goniti ona dva laneta koja već bijahu ponarasla i onuda pasla; i ta lanad, kada ih psi pognaše, ne pobjegoše nikamo drugamo nego u pećinu u kojoj bijaše gospa Beritola. Kad ona to vidje, ustade i zgrabi neki štap pa suzbi pse; uto Currado i njegova žena stigoše za psima i videći nju, koja bijaše preplanula, i smršavila, i porunjavila,¹⁸ začudiše joj se, a ona njima mnogo više. Ali pošto na njezine molbe Currado otjera svoje pse, poslije duga nukanja skloniše je da im reče tko je i što tu radi; i ona im potanko otkri svoje podrijetlo i sva svoja stradanja i svoju ljutu nakanu. Kada to ču Currado koji je veoma dobro poznao Arrighetta Capecea,¹⁹ zaplaka od ganuća i mnogim je riječima pokuša odvratiti od tako strašne nakane nudeći joj da će je odvesti njezinoj kući ili držati kod sebe i poštovati kao sestru, pa neka stoji dok joj Bog ne pošalje sretniju sudbinu. Kada gospa ne pristade na njegove ponude, ostavi Currado s njom svoju ženu i reče joj da naredi da se onamo donese jelo i da nju, koja bijaše sva u dronjcima, zaodjene nekom svojom haljinom te da sve učini ne bi li je sa sobom odatle povel. Plemenita gospa ostade s njom i pošto se prvo s gospom Beritolom isplaka nad njezinim nesrećama naredi da se donese odjeća i hrana i na jedvite je jade nagovori da se obuče i da jede; i naposljetku, pošto je na mnoga moljenja ona tvrdila da nikada neće poći tamo gdje je poznaju, navede je da s njom pođe u Lunigianu²⁰ i da povede dvoje lanadi i srnu koja se međutim bješe vratila i oko nje se mnogo umiljavala, na veliko čuđenje plemenite gospe.

I tako, kada se vrijeme razgalilo, gospa Beritola se s Curradom i s njegovom ženom ukrca na njihov brod, a s njima srna i dvoje lanadi (po kojima ona bješe prozvana Cavriuola, jer joj svi ne znahu imena), te niz povoljan vjetar brzo dojedriše do ušća Magre,²¹ gdje se iskrcaše i

popošeo do njihova grada.²² Tu gospa Beritola obuče udovičke haljine i ostade kao komorkinja kod Curradove žene, vazda poštena, i ponizna, i poslušna, brinući se uvijek za svoju lanad i hraneći ih.

Oni gusari koji bijahu kod Ponza zarobili brod kojim putovaše gospa Beritola, a nju ostaviše jer je ne bijahu vidjeli, sa svom ostalom čeljadi otploviše u Genovu;²³ i kada tu vlasnici galije podijeliše plijen,²⁴ među ostalim stvarima slučajno zapade u sreću nekom gosparu Guasparrinu Doria,²⁵ dojlja gospe Beritole, i s njom oba dječaka, te on nju zajedno s dječacima posla svojoj kući da ih drži kao sluge u kućanstvu.²⁶

Duboko rastužena zbog gubitka svoje gospodarice i zbog nesretne sudbine koja snađe nju i dječake, dojlja dugo plakaše. Ali pošto uvidje da joj suze ne koriste i da postade sluškinjom zajedno s njima, premda bješe siromašna ona ipak bijaše mudra i razborita; stoga se najprije utješi koliko mogaše, a zatim se razmotrivši kamo dopadoše, dosjeti da bi dječaci možda imali neprilika ako bi ih tko prepoznao;²⁷ a osim toga, nadajući se da bi se prije ili poslije mogla promijeniti sreća i da bi oni mogli, ostanu li živi, opet steći izgubljeni položaj, naumi da nikomu ne otkriva tko su dok ne dođe pravi čas, pa je svima koji su je o tomu pitali govorila da su njezini sinovi. I starijega nije zvala Giuffredi, nego Giannotto di Procida,²⁸ a mlađemu nije marila mijenjati imena; i s krajnjim oprezom objasni Giuffrediju zašto mu je promijenili ime i kojoj bi pogibelji bio izvrgnut kad bi se saznalo tko je; i to mu nije rekla jedanput, nego ga je mnogo puta i često na to podsjećala; i toga se dječak, jer bijaše bistar, slijedeći pouke mudre dojlje, savršeno držao. Tako dva dječaka, loše odjeveni i još gore obuveni, obavljajući sve grube poslove zajedno s dojljom strpljivo provedoše više godina u kući gospara Guasparrina. Ali kada Giannotto navršši šesnaest godina, pokazujući plemenitiji duh nego što služi dolikuje, prezre prostotu služinskoga položaja i ode iz službe gospara Guasparrina te se ukrca na galije koje plovljahu u Aleksandriju i mnoge krajeve proputova, ali ne mogaše ni u čemu napredovati. Naposljetku, koje tri četiri godine pošto ode od gospara Guasparrina, izrastavši u prekrasna i stasita mladića i čuvši da mu je još živ otac kojega je mrtvim držao, ali da je u tamnici i u sužanjstvu kralja Karla, očajan zbog zle sudbine lutaše svijetom dok ne stiže u Lunigianu, gdje slučajno postade slugom Currada Malaspine i zadovolji ga svojom predanom službom. I premda ponekad vidaše svoju majku koja bijaše s Curradovom ženom, nijedanput je ne prepozna, niti ona njega, toliko bijaše vrijeme izmijenilo i jedno i drugo od onoga obličja kakvi bijahu kad se posljednji put vidješe.

Dok tako Giannotto služaše Currada, dogodi se da jedna Curradova kći, po imenu Spina, ostade udovica za nekim Nikolom iz Grignana²⁹ i vrati se u očevu kuću; i bijaše ona veoma lijepa i ljupka, u mladenačkoj dobi od šesnaest navršenih godina,³⁰ i slučajno se zagleda u Giannotta, i on u nju, i žarko se jedno u drugo zaljubiše. Ta ljubav ne ostade dugo bez zadovoljenja, i potraja više mjeseci a da to nitko ne opazi. Stoga oni postadoše previše sigurni i počеше se neopreznije ponašati nego što se u takvim slučajevima smije. I šeući jednoga dana lijepom i gustom šumom, djevojka i Giannotto izdvojiše se od svega ostaloga društva i pođoše naprijed; i kad im se učini da su dovoljno odmakli od drugih, sklonivši se na neko ubavo mjestasce obraslo mekom travom i cvijećem i zaklonjeno drvećem, prepustiše se jedno drugomu u ljubavnoj slasti. I kako već dugo bijahu zajedno, premda se njima od velikog užitka veoma kratkim učini, prvo ih njezina majka zateče, a zatim i Currado. Prekomjerno ojađen tim prizorom, ne rekavši nikomu zašto, naredi on trojici sluga da ih uhvate i svezane odvedu u neki njegov kaštel; i vrati se zasljepljen čemerom i gnjevom, nakan da ih oboje sramno pogubi.

Premda se majka mlade žene jako smutila i smatrala da joj je kći za taj grijeh zaslužila najtežu kaznu, ipak, kada po nekim Curradovim riječima razabra što on snuje s krivcima, ne mogavši to podnijeti žurno ode do svoga razgnjevljenoga muža i uze ga preklinjati da se u jarosti ne prenagli i pod starost ne postane ubojicom svoje kćeri, i da ne okalja ruku krvlju svoga sluge, nego neka nađe drugi način da iskali gnjev, primjerice da ih baci u tamnicu neka tamo okajavaju i oplakuju počinjani grijeh; i toliko ga je takvim i mnogim drugim riječima kumila i zaklinjala njegova pobožna žena da ga je odvratila od nauma da ih pogubi; te on naredi da se svako od njih zatvori u posebnu tamnicu i da ih tamo dobro čuvaju dajući im malo hrane i zadajući im mnogo nevolja, sve dok on drugačije ne odluči; i tako bješe učinjeno.

Kakav bijaše njihov život u sužanjstvu i u neprestanim suzama i u duljim postovima nego što im bjehu potrebni, to svatko može lako zamisliti. Dok su živjeli dakle Giannotto i Spina tako tužnim životom, te već prođe puna godina a da ih se Currado ne sjeti, dogodi se da kralj Petar Aragonski, uročen s gospodarom Gianom di Procida, diže bunu na Siciliji i preote je kralju Karlu,³¹ čemu se Currado kao gibelin jako obradova.

Kad to Giannotto doču od jednoga svoga tamničara, duboko uzdahnu i reče: »Jao, jadna li mene! Prođe već četrnaest godina kako se zlopatim po svijetu³² ne čekajući ništa drugo nego ovo što se sada dogodilo,

ali se više ne nadam ničemu dobru od toga jer dopadloh tamnice iz koje ne mislim da ću ikada živ izaći!«

»Zbog čega?« reče tamničar. »Sto se tebe tiče što moćni kraljevi rade? Kakva si ti posla imao na Siciliji?«

Giannotto mu reče: »Čini mi se da će mi srce prepući kada se sjetim što moj otac tamo nekoć bješe; i premda bijah još nejakio dijete kad pobjegoh sa Sicilije, ipak se sjećam da joj on bješe gospodar za života kralja Manfredija.«

Tamničar prosljedi: »A tko bijaše tvoj otac?«

»Sada bez straha smijem objaviti« reče Giannotto »tko mi je otac, jer vidim da sam izvan pogibelji zbog koje sam se to bojao otkriti. On se zvao, a i sada se zove ako je živ, Arrighetto Capece, a meni nije ime Giannotto nego Giuffredi; i nimalo ne sumnjam da bih zadobio visoku čast kad bih odavde izašao i vratio se na Siciliju.«

Valjani ga čovjek ništa više ne upita, nego prvom zgodom ovo ispriča Curradu. Kad to ču Currado ničim ne odade tamničaru da mu je do toga stalo, nego ode gospi Beritoli i ljubazno je upita je li s Arrighetom imala nekoga sina koji se zove Giuffredi. Gospa plačući odgovori da bi se tako zvao njezin stariji sin od dvojice koju je imala kad bi bio živ i da bi imao dvadeset i dvije godine.³³

Kad to ču Currado, prosudi da bi to mogao biti on, i pade mu na um, ako je zaista tako, da može u isto vrijeme veliko milosrđe učiniti i svoju sramotu i sramotu svoje kćeri oprati davši je njemu za ženu; i stoga kriomice dade dovesti Giannotta te ga podrobno ispita

O svemu njegovu dotadašnjem životu. I zaključivši po mnogim očitim znacima da je on uistinu Giuffredi, sin Arrighetta Capecea, reče mu: »Giannotto, ti znaš kakvu si mi i koliku uvredu nanio po mojoj rođenoj kćeri, umjesto da uvijek nastojiš svojim djelima čuvati moju čast i čast svega što je moje, kao što dolikuje da sluga čini, jer sam s tobom dobro i prijateljski postupao; i mnogo bi bilo onih koji bi te dali sramotno usmrtniti, da si im učinio ono što meni učini;³⁴ ali toga moja samilost nije dopustila. Sada kad vidim da si, kao što veliš, sin plemića i plemkinje, ja želim okončati tvoje patnje i, ako ti htjedneš, izvući te iz bijede i sužanjstva u kojemu čamiš, te odjednom tvoju čast

I moju ponovno uzdignuti na dolično mjesto. Kao što znaš, Spina koju si naveo na grešnu ljubav, nedostojnu tebe i nje, udovica je s velikim i dobrim mirazom; kakav joj je odgoj i tko su joj otac i mati, i to znaš; o tvomu sadašnjem stanju ne velim ništa. Zato sam pripravan, ako hoćeš, da ona koja ti u nepoštenju bijaše draganom sada u poštenju postane tvojom ženom, i da kao moj sin, sa mnom i s njom, koliko ti

je volja ovdje ostaneš.«

Sužanjstvo bijaše iscrpilo Giannottovo tijelo, ali mu ni u čemu ne bijaše umanjilo plemenitosti duha što ga imaše po podrijetlu ni duboke ljubavi što je osjećao prema svojoj dragani. Stoga, koliko god žarko žudaše ono što mu je Currado nudio i znaše da je u njegovoj moći, ipak ni u čemu ne odusta od onoga što mu veličina duha kazivaše da mora reći, pa odgovori: »Currado, ni želja za gospodstvom, ni pohlepa za novcem, ni bilo koji drugi razlog ne navedoše me da tebi ili ičemu tvomu kao izdajica namjestim stupicu. Ljubio sam tvoju kćer, i ljubim je, i zauvijek ću je ljubiti, jer je smatram dostojnom svoje ljubavi; i premda se prema mišljenju prosta puka nisam s njom pošteno ponio, ja počinih tek onaj grijeh koji mladost uvijek sa sobom nosi. Kad biste njega htjeli spriječiti, valjalo bi oduzeti nam mladost, a kad bi se starci htjeli spomenuti da su i oni bili mladi i tuđe grijehe mjeriti svojima i svoje tuđima, on ne bi bio tako težak kako se tebi i mnogim drugima čini; a počinih ga kao prijatelj, a ne kao neprijatelj.³⁵ Ono što mi sada nudiš oduvijek sam želio, i da sam vjerovao da će mi želja biti uslišana, davno bih je već bio zaprosio; i toliko će mi to sada biti milije, koliko je manje bilo moje ufanje. Ako u srcu ne čutiš to što ti riječi pokazuju, ne budi u meni varave nade; naredi da me vrata u tamnicu i tamo me muči koliko hoćeš, jer dokle god budem ljubio Spinu, dotle ću njoj za ljubav voljeti i tebe, i što god mi učinio, ja ću te štovati.«

Čuvši ga Currado se zadivi i spozna da je velikodušan, i vidje da je njegova ljubav gorljiva, pa mu stoga još draži postade; i zato ustade, zagrlji ga i poljubi, i ni časa ne časeći zapovijedi da potajno dovedu Spinu. Ona bijaše od tamnovanja mršava, i blijeda, i slaba, te se gotovo drugom ženom činila, a tako i Giannotto drugim muškarcem; takvi u Curradovoj nazočnosti obostranim pristankom uglaviše zaruke po našem običaju.

I pošto im on više dana, a da nitko ne dozna da se išta zbilo priskrblijaše sve što im bijaše potrebno i što oni zaželješe, učini mu se da je došlo vrijeme da obraduje njihove majke te pozva svoju ženu i Cavriuolu i ovako im reče: »Sto biste rekli, gospodo, kad bih vam vratio vašeg starijega sina kao muža jedne od mojih kćeri?«

Cavriuola mu odgovori: »Sto bih vam drugo mogla reći nego to da bih vam toliko zahvalnija bila koliko mi je draže od života ono što biste mi vratili, kad bih vam uopće mogla većma zahvalnosti dugovati nego što dugujem; a kad biste mi ga vratili kao što kažete, dijelom biste razbudili moju izgublenu nadu«; i zamuknu u suzama.

Tada Currado reče svojoj ženi: »A što bi ti na to kazala, ženo, kad bih

ti doveo takva zeta?»

Njemu žena odgovori: »Čak i da nije mladić plemenita roda nego kakav bijednik, kad bi se vama sviđao svidio bi se i meni.«

Tada reče Currado: »Ja se nadam da ću od vas za koji dan sretne žene učiniti.«

I kada vidje da dvoje mladih već poprimi prijašnje obličje, bogato ih zaodjenu pa upita Giuffredija: »Ne bi li ti radost koju osjećaš bila veća kada bi ovdje ugledao svoju majku?»

Njemu Giuffredi odgovori: »Ne mogu vjerovati da je nadživjela žalosti i nesreće koje su je zadesile; ali kad bi ipak bila živa, neizmjerne bih se razveselio, a mislim da bih uz njezin savjet spasio velik dio svoga negdašnjega imetka na Siciliji.«

Tada Currado naredi da dođu i jedna i druga gospa. Njih se obje radosno začude nevjesti, a nisu se manje čudile ni tomu što je moglo Currada na toliku blagost navesti da je uda za Giannotta. Njega gospa Beritola, zbog riječi koje je čula od Currada, poče promatrati, i neka tajna sila probudi u njoj sjećanje na dječачke crte lica njezina sina, te ne ištući drugih dokaza, raskriljenih ruku poleti k njemu i obisnu mu se oko vrata; a preobilje materinske ljubavi i radosti ne dade joj ni riječi izustiti, nego je toliko zapljusnu da se kao mrtva sruši sinu u naručaj. Premda se on silno začudi, spomenuvši se da ju je mnogo puta na dvoru vidio a nikada je nije prepoznao, ipak se smjesta u njemu javi glas krvi i, kudeći sebe zbog prijašnjega nemara, stegnu je plačući u zagrljaj i nježno je poljubi. Ali pošto Curradova gospa i Spina samilosno priskočiše gospi Beritoli u pomoć s hladnom vodom i drugim umijećem, povratit će joj se odbludjele snage te ona ponovno zagrlj sina ridajući i tepajući mu mile riječi; i puna materinske nježnosti tisuću ga puta i više poljubi, a on ju je s mnogo poštovanja gledao i prihvaćao.

Ali kad se još tri-četiri puta pozdraviše u duši razdragani na veliku radost i uživanje nazočnih, ispriповjediše jedno drugomu svaku svoju zgodu; i pošto Currado već bijaše obavijestio svoje prijatelje uz sveopće zadovoljstvo o novoj svojti i zapovjedio da se priredi lijepa i veličanstvena svečanost, Giuffredi mu reče: »Currado, vi ste me mnogo čime obradovali i dugo ste mi majku častili: pa da ne biste ništa propustili od onoga što možete učiniti, sada vas molim da moju majku i moje svečare i mene razveselite nazočnošću moga brata, kojega kao slugu drži u kući gospodar Guasparrino Doria koji, kako vam već rekoh, i njega i mene zarobi na gusarenju; i zatim vas molim da pošaljete nekoga na Siciliju da se potanko raspita o prilikama i stanju

u zemlji i da pokuša doznati što je s mojim ocem Arrighettom, je li živ ili je mrtav; i ako je živ, kako mu je; pa kad se o svemu potanko raspita, neka se k nama vrati.«

Svidje se Curradu Giuffredijeva molba, pa bez odlaganja posla najpoznatije ljude u Genovu i na Siciliju. Onaj koji ode u Genovu, našavši gospara Guasparrina u Curradovo ga ime uljudno zamoli da mu pošalje Scacciata i njegovu dojilju, i pripovjedi mu sve po redu što bijaše Currado učinio za Giuffredija i za njegovu majku.

Gospar Guasparrino se jako začudi kad to sazna pa reče: »Zaista bih za Currada učinio sve što želi ako bih mogao; i zbilja su u mojoj kući već četrnaest godina taj dječak kojega tražiš i nekakva mu majka, i rado ću mu ih poslati; ali ćeš mu s moje strane reći da se čuva i ne vjeruje previše, osobito da ne vjeruje pričama toga Giannotta koji sada kaže da se zove Giuffredi, jer je taj čovjek mnogo gori nego što on sluti.«

I rekavši to, pošto pogosti valjana čovjeka, potajno dade pozvati dojilju i oprezno je ispita o ovom slučaju. A ona se pošto već bješe čula za pobunu na Siciliji³⁶ i saznala da je Arrighetto živ otrese straha i sve mu po redu reče, i otkri mu razlog zašto je tako postupala. Gospar Guasparrino, videći da se dojiljini iskazi potpuno slažu s iskazima Curradova izaslanika, poče vjerovati njezinim riječima; i istraživši cijelu tu zgodu, kao veoma prepreden čovjek, i na ovaj i na onaj način, i nalazeći sve više dokaza o istinitosti događaja zasrami se što je onako ružno postupao s dječakom, i da to popravi, znajući tko bijaše i tko je Arrighetto, dade mu svoju lijepu jedanaestogodišnju kćer za ženu s velikim mirazom; i pošto u to ime priredi veliku svečanost, ukrcase s mladićem i kćeri i Curradovim izaslanikom i dojiljom na dobro oružanu galiju i otplovi u Lerici;³⁷ tu ga Currado dočeka, te s cijelom družbom pođe u jedan Curradov kaštel koji ne bješe daleko, gdje bješe priređena sjajna gozba.

Nemoguće je riječima iskazati kolika je bila majčina radost kad je ugledala svoga sina, koliko su se braća jedan drugomu obradovala, koliko svih njih troje dojilji, koliko svi zajedno gosparu Guasparrinu i njegovoj kćeri, i on svima njima, i kako su se svi opet veselili zajedno s Curradom, i njegovom ženom, i sinovima mu, i prijateljima; stoga vama, gospe, prepuštam da to zamislite. Da veselje bude potpuno, htjede Gospod, koji obilato daruje kad počne, dodati radosnu vijest da je Arrighetto živ i zdrav. Jer u punom jeku svečanosti, baš kad su gosti (gospe i gospoda) bili za stolovima uz prvo jelo, stiže onaj koji bješe otišao na Siciliju te između ostaloga ispriповjedi da je puk, kad je u gradu³⁸ planula pobuna protiv kralja, u bijesu odjurio do tamnice

gdje je Karlo držao Arrighetta zasužnjena, pobio stražare, oslobodio Arrighetta i kao zakletoga dušmanina kralja Karla postavio ga kao vođu u izgonu i uništenju Francuza. Stoga je našao veliku milost u kralja Petra,³⁹ koji mu je vratio sve posjede i časti, te je sada opet moćan i bogat; i nadodade da ga je Arrighetto primio s najvećim počastima i da se neizmjerne obradovao svojoj ženi i sinu, o kojima nikada, od svoga zarobljenja, ne bijaše ništa čuo; i povrh toga da je poslao po njih brzi brod s mnogim plemićima koji će uskoro doći. Njega s velikim veseljem i radošću primiše i saslušашe; i odmah Currado s nekoliko svojih prijatelja pođe u susret plemićima koji dolazahu po gospu Beritolu i Giuffredija te ih radosno primi i dovede ih na svoju gozbu koja tek na polovici bijaše.

Tu ih gospa i Giuffredi, i pored njih svi ostali s tolikim veseljem dočekaše, da se tako nešto nikada nije čulo; a oni prije nego što sjedoše jesti u Arrighettovo ime pozdraviše i zahvališe što su bolje znali umjeti Curradu i njegovoj ženi za čast iskazanu ženi mu i sinu; i Arrighetta i sve što u njegovoj moći bijaše staviše njima na raspolaganje. Okrenuvši se zatim gospodaru Guasparrinu, kojega velikodušnost bijaše neočekivana, rekoše da su sasvim sigurni da će mu Arrighetto, kad sazna što je on za Scacciata učinio, iskazati sličnu i još veću zahvalnost.

Poslije toga svi u najvećem veselju blagovahu na piru dviju nevjesta i njihovih mladoženja. I ne priredi Currado samo toga dana gozbu svomu zetu i drugim svojim rođacima i prijateljima, nego i mnogih idućih. A kada gozba svrši, i gospa Beritola i Giuffredi i ostali pomisliše da je vrijeme krenuti, praćeni suzama Currada i njegove žene i gospodar Guasparrina, ukrčaše se na onaj brzi brod i otputovaše vodeći Spinu sa sobom;⁴⁰ i uhvativši povoljan vjetar uskoro stigoše na Siciliju, gdje Arrighetto tako svečano dočeka svoju ženu, i sinove, i snahe u Palermu, da se to ne može iskazati; i tamo, kako se priča, svi dugo i sretno poživješe, sveudilj zahvaljujući Gospodu Bogu na iskazanoj milosti. —

Sedma novela

Babilonski sultan pošalje svoju kćer algarpskom kralju za ženu; za četiri godine razne je nezgode dovedu u ruke devetorici muškaraca na različitim mjestima; naposljetku je kao djevicu vrate ocu, te otputuje, kao što je isprva pošla, u Algarbiju kralju za ženu.¹

Da se Emilijina novela još malo otcgla, zacijelo bi samilost nad sudbinom gospe Beritole izvabila mladim gospama suze na oči. No kad je ona okončana, kraljica zapovjedi Panfilu da nastavi i kazuje svoju, te on, koji bijaše veoma poslušan, otpoče:

— Teško možemo spoznati,² ljubazne gospe, što je za nas korisno, jer već više puta vidjesmo kako se mnogi, misleći da bi bez brige i muke mogli živjeti kad bi bili bogati, da postignu taj cilj ne mole samo Bogu da im to dade nego nastoje to sami postići bez obzira na napore i pogibelji; a kada postignu, znade se dogoditi da ih netko iz pohlepe za tako bogatim nasljedstvom ubije, premda je prije nego što su se obogatili bio njihov prijatelj. Drugi pak koji su se, iako niska roda, mnogim pogibeljnim borbama, gazeći krv svoje braće i prijatelja, do kraljevskih prijestolja vinuli, misleći da je u tomu najveća sreća, videći i trpeći nebrojene brige i bojazni svojim su životom platili spoznaju da se za kraljevskim stolovima iz zlatnih pehara pije otrov.³ Mnogi sa živom žudnjom čeznu za tjelesnom snagom i ljepotom ili uresima, i tek onda uviđaju kako su opasne te želje, kad im one postanu uzrok smrti ili života ispunjena bolom. Pa da ne govorim podrobno o svim ljudskim željama, tvrdim da nema ni jedne koju bi čovjek mogao izabrati s punim uvjerenjem da će biti siguran od udaraca zle sudbine; stoga, hoćemo li da naši postupci budu ispravni, moramo biti zadovoljni uzeti i imati ono što nam daje Onaj koji jedini zna što nam treba⁴ i koji nam to može dati. Pa kao što ljudi griješe različitim željama, tako vi, ljupke gospe, najviše griješite

u jednom, to jest u želji da budete lijepe, i budući da se ne zadovoljavate ljepotom koju vam je podarila priroda nego je nastojite čudesnim umijećem povećati, dođe mi volja da vam ispriповјedim kakve je sve nevolje donijela ljepota⁵ nekoj Saracenci, koja se zbog svoje ljepote u četiri ljeta⁶ morala devet puta vjenčavati.⁷

Prođe već mnogo vremena kako u Babiloniji⁸ življaše sultan kojemu bijaše ime Beminedab,⁹ koji za života u svemu bijaše sretne ruke. Imaše on mnogo djece, i muške i ženske, ali jedna od kćeri, po imenu Alatiel, bijaše u ono vrijeme, po mnijenju svih koji je vidješe, najljepša djevojka na svijetu. I budući da njemu kralj algarpski¹⁰ izvanredno pomože poraziti golemu arapsku vojsku koja bješe na nj navalila, dade mu on Alatiel za ženu kad kralj kao posebnu milost zaprosi njezinu ruku; te je s časnom pratnjom gospode i gospođa i s mnogom bogatom i gospodskom opremom ukrca na dobro naoružan i izvrsno opremljen brod; i šaljući je njemu preporučiti je Bogu.

Čim vidješe da je povoljno vrijeme mornari razapeše jedra i krenuše iz aleksandrijske luke, i više dana sretno plovljahu; i pošto prodoše Sardiniju¹¹ te im se već učini da se bliže koncu putovanja, iznenada se jednoga dana digoše suprotni vjetrovi, svaki za sebe prekomjerno pogibeljan, te zahvatiše brod na kojemu bijahu gospa i mornari tako te oni više puta pomisliše da su izgubljeni. Ali ipak se valjani ljudi uloživši sve umijeće i svu snagu dva dana udarcima beskrajnoga mora odupirahu; i kad nastave več treća noć od početka oluje, a ona ne prestajala nego postajala sve užasnija, ne znajući gdje bijahu i ne mogavši to procijeniti ni vidjeti jer tmasti oblaci i mračna noć skrivahu nebo, našavši se nedaleko od Majorke¹² osjetiše da brod popušta.

Stoga, ne videći drugoga načina da se spase, jer nitko nije mislio na drugoga nego samo na sebe, spustiše u more čamac i pouzdavajući se više u nj nego u oštećen brod uskočiše gospodari broda; za njima jedan po jedan muškarci koji bijahu na lađi; premda im se oni koji bijahu prvi sišli u čamac s nožem u ruci odupriješe, svi poskakaše, i tako, vjerujući da bježe od smrti, sami u nju uletješe, jer čamac zbog nevremena ne mogaše ponijeti toliko ljudi nego potonu, i svikoliki poginuše. A lađa, gonjena silovitim vjetrom, premda bijaše napukla i već gotovo puna vode (kad na njoj ne ostade nitko drugi osim gospe i njezinih pratiteljica, te sve shrvane olujnim morem i strahom ležahu po njoj kao mrtve), jureći velikom brzinom naleteti na žalost otoka Majorke; i bijaše takav i toliki njezin udar da se gotovo sva zari u pijesak, na možda jedan dobačaj kamena od obale; i tu ostade cijelu noć mlaćena morem, ali je vjetar ne mogaše više pomaknuti.

Kad se razdanilo i oluja smirila, Alatiel, napola mrtva, podiže-glavu i onako malaksala uze dozivati sad jednoga sad drugoga svoga slugu, ali utaman dozivaše; svi koje zvaše bijahu preveć daleko. Stoga se ne čuvši da joj itko odgovara i ne vidjevši nikoga začudi mnogo i poče se silno bojati; i ustavši teškom mukom ugleda gospe iz svoje pratnje i sluškinje kako sve leže, pa kad pokuša dozivati sad jednu sad drugu te uvidje da ih je malo pri svijesti jer bijahu većinom što od mučnine što od straha poumirale, gospina bojazan postade još veća; ali ipak, gonjena nuždom da joj netko pomogne, jer vidje da tu ostade posve sama, a nije znala ni slutila gdje se nalazi, toliko uznastoja oko onih što ostadoše žive, da se one pridigoše, pa otkrivši da ni one ne znaju kamo su otišli muškarci i videći da je lađa nasukana i puna vode, zajedno s njima započe gorko plakati. I bijaše već deveta ura¹³ prije nego što ikoga na obali ili u okolici vidješe koga bi mogle zamoliti da im se smiluje i da im pomogne.

0 devetoj uri, vraćajući se slučajno s nekoga svoga posjeda, prođe onuda plemić po imenu Pericon da Visalgo¹⁴ s nekoliko svojih slugu na konju i videći lađu odmah se dosjeti što je posrijedi te naredi jednom sluzi da se bez odgađanja pobrine da se na nju uspne, pa da mu javi što tamo bude. Premda to s velikom mukom učini, sluga se ipak pope na lađu i tamo nađe plemenitu mladicu s ono malo društva što ga imaše, kako se uplašena skrila ispod kljuna na pramcu lađe. Kad ga ugledaše, one ga plaćući više puta umoliše da im se smiluje; ali primijetivši da ih on ne razumije, niti one njega razumješe, počeše mu kretnjama prikazivati svoju nesreću. Pošto sluga sve razgleda, što je bolje mogao ispriča Periconu što je na lađi; ovaj odmah zapovjedi da se iskrcaju žene

I najvrednije stvari koje na njoj bijahu i do kojih mogahu doći, te s njima ode u svoj kaštel; i kada se tu žene okrijepiše jelom i počinkom, spozna on po bogatoj odjeći da gospa koju bijaše našao mora biti vrlo visoka roda, a nju odmah prepoznava po časti koju su samo njoj ostale iskazivale. I premda bijaše blijeda i tjelesno veoma ispaćena od nevolja na moru, ipak se gospine crte lica Periconu učiniše prekrasnim; stoga on odmah u sebi odlučí, ako nije udana, da je uzme za ženu, a ne mogne li se njome oženiti, da mu bude ljubovca.

Pericon bijaše krupan čovjek i ponosita lika; i pošto nekoliko dana po njegovoj zapovijedi gospu izvrsno dvoriše, te se ona posvema oporavi, opazi on da je krasnija nego što je i zamisliti mogao; jedino se neizmjerne ožalosti što ona ne razumije njegova govora, a ni on njezina, pa tako ne mogaše saznati tko je, ali se svejedno preko mjere zanese njezinom ljepotom i pokuša je nježnošću i laskanjem navesti da bez opiranja ugodi njegovim željama; ali nije pomagalo. Ona je odbijala sve njegove

ljubaznosti, dok se istodobno Periconova žudnja sve više raspaljivala. Videći to gospa, pošto ondje proboravi već nekoliko dana i po običajima shvati da se nalazi među kršćanima, u kraju gdje bi joj malo koristilo sve kad bi i znala objasniti tko je, spozna da će tijekom vremena silom ili milom morati udovoljiti Periconovim željama, te hrabro u sebi odluči suprotstaviti se svojoj bijednoj sudbini; pa svojim družbenicama, od kojih joj samo tri ostadoše, zapovijedi da nikomu ne otkrivaju tko su, osim ako se nađu u prilici koja bi im očito jamčila pomoć da se domognu slobode; uz to ih još živo potače da čuvaju svoju nevinost, tvrdeći kako je sama odlučila da se nikomu ne poda doli svomu mužu. Njezine je družbenice zbog toga pohvališe i obrekoše da će, koliko do njih bude stajalo, slušati njezinu zapovijed.

Pericon se pak iz dana u dan sve više raspaljivao, to većma što je vidio da mu se žuđena stvar sve više bliži a sve više uskraćuje; i vidjevši da mu laskanja ne vrijede, odluči upotrijebiti svu svoju lukavost i umijeće, čuvajući za konac i silu. I primijetivši u više navrata da se gospi mili vino, a ne bijaše vična piti jer joj je to zakon branio,¹⁵ domisli se da bi je njime kao Venerinim slugom¹⁶ mogao uloviti; i pretvarajući se da ga nije briga što ona za nj ne mari, priredi jedne večeri umjesto večere sjajnu gozbu, na koju dođe i gospa; i kad su se na njoj svi razveselili jelom i drugim zabavama, zapovjedi on onomu koji je nju dvorio da joj dađe piti mješavinu različitih vina. Sluga to izvrsno izvede; a ona, ne pazeći na to, primamljena slašću pića, ispi ga više nego što bi njezinoj čestitosti priličilo; od toga ona zaboravi sve pretrpljene nedaće i razveseli se; i videći neke žene kako plešu kao što se pleše na Majorki, zaplesa i ona na aleksandrijski način.¹⁷ Kada to vidje Pericon, učini mu se da se približuje onomu što je želio; i nastavivši večeru u još većem obilju jela i pića, produži je do kasno u noć.

Naposlijetku, kada odoše uzvanici, uđe on s gospom sam u ložnicu; a ona, koju je više grijalo vino nego mlačilo poštenje, razodjenu se u njegovu prisuću bez ikakve uzdržljivosti i srama, kao da Pericon bijaše jedna od njezinih dvorkinja, i leže u postelju. Pericon nije oklijevao slijediti je, nego pogasi sva svjetla, hitro leže s druge strane uza nju te je bez ikakva njezina opiranja zagrl i započe s njom ljubavnu igru; ona do tada nije znala kakvim rogom muškarcu navaljuju, ali pošto ga osjeti bi joj gotovo žao što prije nije pristala na Periconovo laskanje te više ne čekaše da je on pozove na tako slatke noćne domjenke, nego se sama pozivaše, ne riječima koje joj ne bi bile razumljive, nego djelima.

Ali sudbina ne bijaše zadovoljna time što ona umjesto kraljeve žene postade ljubovcom jednog kaštelana, premda ona i Pericon jako už-

vahu, pa joj spremi još okrutniju ljubavnu pustolovinu. Imaše Pericon brata od dvadeset i pet godina, lijepog i svježeg kao ruža, koji se zvaše Marato; i pošto vidje nju i strašno mu se svidje, a učini mu se po njezinu ponašanju da je i on njoj u milosti i da samo Periconov strog nadzor sprečava da od nje dobije ono što želi, pađe mu na um okrutna misao, te od zamisli bez otezanja prijeđe na užasno djelo.

Dogodilo se da baš u to vrijeme bijaše u gradskoj luci neki trgovački brod natovaren robom i spreman otploviti za Chiarenu u Romaniji,¹⁸ kojemu vlasnici bijahu dva mlada Genovežana; i jedra već bijahu razapeta, pa su samo čekali povoljan vjetar da odjedre. S njima se Marato sporazumje da ga sljedeće noći prime s gospom na brod; i zatim, kad se sunočalo, pripremvši sve što mu se činilo da je potrebno, uđe predjeven s nekim svojim vjernim drugovima, koje bijaše zamolio da mu pomognu, u dom Periconov koji se od njega nikakvu zlu nije nadao, te se prema uglavljenom dogovoru sakri u kući. I pošto dobar dio noći minu, otvori on svojim drugovima, te odoše do odaje gdje je Pericon s gospom spavao, otvoriše je i ubiše Periconu na spavanju, a probuđenu i uplakanu gospu odvedoše prijeteći joj smrću ako ikakve buke bude stvarala; i pokupivši velik dio Periconovih dragocjenosti, a da ih nitko nije čuo, žurno krenuše k obali, gdje se gospa i Marato smjesta ukrcaše na lađu, a njegovi se drugovi vratiše.

Tada baš duhnu svjež i povoljan vjetar, te mornari razapeše jedra da otputuju. Gospa je gorko plakala zbog svoje prve nesreće i zbog ove sada; no Marato je počeo tako tješiti svetim Rastislavom u ruci kojega nam Bog daje,¹⁹ da se ona brzo s njim sprijatelji i zaboravi Periconu; i već mišljaše jadna da je sve u redu, kadli joj sudbina pripravi novu nevolju, kao da nije zadovoljna onim prošlim; jer pošto ona bijaše prava krasotica, kako smo već više puta spomenuti, i veoma lijepa vladanja, tako se u nju ludo zaljubiše oba mlada gospodara lađe, da zaboraviše na sve i samo nastojaše njoj služiti i ugađati uvijek se čuvajući da se Marato ne dosjeti razlogu.

I pošto jedan u drugoga primijetiše tu ljubav potajno se dogovoriše i zaključiše da tu ljubav zajednički zadobiju, kao da je ljubav trgovački posao i kao da se može dijeliti poput dobitka. I videći da je Marato brižljivo čuva i tako ih priječi u njihovu naumu, jednoga mu dana dok je brod punim jedrima plovio a Marato s krme promatrao more ne sluteći nikakva zla oni složno pristupiše, uhvatiše ga s leđa i baciše u more; i tek kad prijedoše dobru milju, netko opazi da je Marato pao s broda u more; a kada to doču gospa i spozna da joj se više neće vratiti započe novu tužaljku na lađi.

Oba mladića smjesta priskočiše da je slatkim riječima i svakojakim obećanjima tješe, premda je ona od svih tih riječi malo koju razumjela i nije toliko žalila za izgubljenim Maratom koliko je oplakivala svoju nesretnu sudbinu. I poslije dugih i stoput ponovljenih besjeda, kada se njima učini da se ona gotovo primirila, počеше njih dvojica među sobom raspravljati koji će je od njih prvi sa sobom u postelju povesti. Pa kako je svaki od njih htio biti prvi, a nisu se nikako mogli pogoditi, prvo riječima započеше tešku i grubu svađu, a zatim zaslijepjeni bijesom zgrabiše noževe i kao mahniti jurnuše jedan na drugoga, i više udaraca (jer ih nitko od onih na lađi ne mogaše rastaviti) zadadoše jedan drugomu, od čega jedan na mjestu pade mrtav, a drugi ostade na životu teško ranjen. To se gospi jako na žao dalo, jer se ćutjela osamljena, bez pomoći i bilo čije utjehe, i veoma se bojala da se gnjev svojte i prijatelja tih dvaju gospodara ne sruši na njezinu glavu; ali je molbe ranjenika i skori dolazak u Chiarenzu spasiše od smrtne pogibli. Pošto se tu gospa iskrca s ranjenikom i s njim nastani u nekom svratištu, odmah puče glas

0 njezinoj velikoj ljepoti po gradu i stiže do ušiju morejskoga²⁰ kneza koji baš tada bješe u Chiarenzi; stoga je on poželje vidjeti.

I kad je vidje učini mu se još ljepšom nego što se o njoj priča pa se odmah tako jako u nju zaljubi da ni na što više ne mogaše misliti. I pošto sazna kako tamo bješe prispjela, ponada se da će je pouzdano zadobiti. I dok je premišljao kako bi to izveo, doznaše za to ranjenikovi rođaci i ne čekajući ništa drugo poslaše mu je; to bješe knezu veoma drago, a isto tako gospi, jer uvidje da tako izmače velikoj opasnosti.

Videći knez da nju uz ljepotu resi i kraljevsko ponašanje, ne mogavši inače saznati tko je prosudi da je svakako plemenita roda i to podvstručni njegovu ljubav prema njoj; i toliko je poštovaše da se prema njoj nije ponašao kao prema milosnici nego kao prema vlastitoj ženi.

A njoj se, sjećajući se prošlih jada, učini da joj je dobro, pa kad se posvema utješi i kad joj se vrati radost, njezina ljepota tako procvjeta da se kanda samo-o njoj govorilo po svoj zemlji Romaniji.

Stoga atenski vojvoda,²¹ krasan i srčan mladić, knežev prijatelj i rođak, zaželje da je vidi; i javivši da mu dolazi u pohode, kao što je ponekad imao običaj, s lijepom i dičnom pratnjom stiže u Chiarenzu, gdje ga svečano i sa svim počastima primiše. Poslije nekoliko dana vojvoda s knezom rasprede razgovor o ljepoti te gospe, pa vojvoda upita kneza je li ona doista takva krasotica kako se govori.

Knez mu odvrati: »Još je ljepša, ali neka te o tom tvoje oči uvjere, a ne moje riječi.«

I kako je vojvoda navaljivao, zajedno pođoše u njezine odaje; tu ih ona,

pošto unaprijed bješe čula za njihov dolazak, vrlo ljubazno i vesela lica primi; i oni je posjedoše između sebe, ali se ne mogahu s njom u razgovoru zabaviti, jer je malo ili gotovo nimalo razumijevala njihova jezika. Stoga su je obojica samo gledala i divila joj se, a osobito vojvoda koji gotovo i nije mogao vjerovati daje ona smrtno biće, te nije ni opazio dok ju je tako promatrao da ljubavni otrov srče svojim očima, i misleći da je tako motri samo zbog zadovoljstva sam se u mrežu zaplete i žarko se u nju zaljubi. I pošto zatim zajedno s knezom od nje ode i imade dosta vremena da na miru razmisli, prosudi on da je knez naj sretniji čovjek na svijetu kad može takvu ljepotu ljubiti; i poslije mnogih i različitih misli, kad u njemu pretegnu vatrena ljubav nad poštenjem, odluči, što god se pritom dogodilo, lišiti kneza te sreće i sama sebe usrećiti.

I misleći kako bi mu valjalo požuriti, zaboravi on na svaki pametan razlog i pravednost te stade smišljati izdaju; i jednoga dana, prema svom opakom naumu, u dogovoru s najodanijim kneževim sobarom koji se zvao Ciuriaci²² potajno dade da mu se svi konji osedlaju i stvari pripreme za odlazak; i iste noći spomenuti Ciuriaci krišom uvede vojvodu i jednog njegova prijatelja, do zuba naoružane, u odaju svoga kneza, kojega vojvoda ugleda kako gol golcijat stoji kod prozora okrenuta moru i kako se od velike vrućine koja bijaše pritisnula, dok gospa spavaše, rashlađuje na povjetarcu koji je pirió s te strane. Stoga, pošto se unaprijed sa svojim drugom dogovorio što mu valja činiti, nečujno prijeđe sobu, približi se prozoru, udari nožem kneza u slabine i proburazi ga; zatim ga hitro zgrabi i baci kroz prozor. Palača bijaše iznad mora, i to veoma visoko, a prozor na kojemu stajaše knez gledaše na neke kuće koje valovi bijahu porušili, te je rijetko kad ili nikad itko tamo dolazio; pa se tako zbilo, kao što je vojvoda i predviđao, da nitko nije čuo ni mogao čuti pad kneževa tijela.

Vidjevši da je sve gotovo, vojvodin se drug primaknu Ciuriaciju i, kao da će ga pomilovati, hitro mu prebaci već pripremljeno uže oko vrata steže tako da Ciuriaci ne mogaše ni jauknuti; na to priđe vojvoda, te ga udaviše i baciše gdje bijahu i kneza bacili. I kada to učiniše i očito se uvjeriše da ih ni gospa niti itko drugi ču, uze vojvoda svijeću u ruku i nadnese je nad postelju te polako posve otkri gospu koja tvrdo spavaše; i promotrivši je svu silno joj se zadivi, pa ako mu se odjevena svidjela, sad mu onako naga²³ omilje iznad svega. Stoga, raspaljen još vrućom požudom, bez truna straha od ne-tom izvršena zlodjela, još krvavih ruku, leže kraj nje i obljudi je onako sanjivu, a ona mišljaše da je knez. Ali pošto poduže i u najvišem užitku s njom ostade, ustavši i dozvavši još nekoliko svojih drugova naredi im da nečujno ugrabe gospu i da kroz

tajna vrata, na koja on bijaše ušao, s njom izađu; i što se tiše moglo, vrže je vojvoda na konja i sa svom svojom pratnjom krenu na put da se vrati u Atenu. Ali, budući da bijaše oženjen ne odvede uciviljenu gospu u Arenu, nego na neki svoj prekrasan posjed koji imaše nedaleko od grada iznad mora, i tu je potajna držaše, naredivši da je s poštovanjem podvore u svemu što joj bude potrebno.

Međutim, sljedećega su jutra kneževi dvorani do devete ure²⁴ čekali da se knez probudi, i kako se nije javljao, otvoriše vrata koja bijahu samo pritivorena²⁵ te ne našavši nikog pomisliše da je knez potajno otputovao da negdje na miru koji dan uživa sa svojom lijepom gospom, i više se nisu o tomu brinuli. Uto se dogodi te sutradan neki ludak zađe među ruševine gdje je ležalo kneževo i Ciuriacijeva tijelo, potegnu za uže i izvuče Ciuriacija, te ga stade vući za sobom. Mnogi s velikim čuđenjem prepoznaše mrtvacu te laskavim riječima nagovoriše luđaka da ih odvede tamo gdje je našao leš, pa ondje na veliku žalost cijeloga grada nadoše i kneževo mrtvo tijelo te ga s velikim počastima pokopaše. I kada počеше tražiti počinitelje toga strašnog zlodjela i opaziše da nema atenskog vojvode, nego da je kradomice nestao, dosjetiše se jadu da je vjerojatno on to učinio i odveo gospu sa sobom. Stoga brzo na mjesto preminulog kneza postaviše njegova brata te ga svim silama počеше poticati na osvetu; on po mnogim pojedinostima spozna da se doista dogodilo onako kako su nagađali te pozva svoje prijatelje, i rođake, i sluge sa svih strana, i ubrzo skupi lijepu, i veliku, i moćnu vojsku, i uputi se u boj protiv atenskoga vojvode.

Saznavši to vojvoda, i on isto tako pripremi vojsku za obranu, a u pomoć mu dođoše mnoga gospoda, među kojom mu carigradski vladar posla svoga sina Konstantina²⁶ i sinovca Manojla²⁷ s četom hrabrih i odličnih ljudi; njih vojvoda radosno dočeka, a još radosnije vojvotkinja, jer bijaše njihova sestra.

Budući da se iz dana u dan rat sve više približavao, ugrabi vojvotkinja priliku te pozva obojicu u svoju sobu i tu im sva u suzama podrobno ispriповjedi sve što se dogodilo i otkri im uzrok rata i nepravdu koju joj vojvoda nanese s onom ženom za koju se držalo da je negdje skriva; i tužeći se jako na to zamoli ih da radi vojvodine časti i njezine utjehe učine sve što budu mogli. Mladići su ionako znali sve što se dogodilo i zato ne ispitujući je odviše vojvotkinju utješiše što su bolje umjeli te joj oživiše nadu; i kad im ona kaza gdje je gospa skrivena, odoše; i pošto već više puta bijahu slušali o čudesnoj gospinoj ljepoti zaželješe je vidjeti te zamoliše vojvodu da im je pokaže. A on, slabo se spominjući što se bijaše dogodilo knezu kad ju je njemu pokazao, obeća da će to

učiniti; i zapovjedi da se u mjestu gdje je ljepotica boravila u prekrasnom perivoju priredi sjajan objed, idućega ih jutra s nekoliko prijatelja odvede k njoj. I sjedeći pokraj nje Konstantin je stane sav zadivljen gledati potvrđujući u sebi da takve krasotice u životu nije vidio i da doista valja oprostiti vojvodi i svakom drugom tko počini izdaju ili bilo kakav nepošten čin da nju tako lijepu zadobije; i tako, dok ju je promatrao i dok joj se divio sve više, dogodi se njemu isto što se i vojvodi bijaše dogodilo. Jer otišavši od nje zaljubljen preko ušiju i odbacivši svaku misao o ratu, uze snovati kako bi je od vojvode ugrabio, izvrsno prikrivajući pred svakim svoju ljubav.

Ali dok je on izgarao od tog ognja, dođe doba da se izađe pred kneza koji se već približavao vojvodinoj zemlji; stoga vojvoda i Konstantin i svi drugi prema ustanovljenom redu izađoše iz Arene i odoše stati na granice i spriječiti kneževu napredovanje. I dok su tamo nekoliko dana boravili, Konstantin je sveudilj bio dušom i srcem uz onu gospu, te zamišljajući kako bi sada kad je vojvoda daleko od nje lako mogao svojim željama udovoljiti, da bi imao razloga vratiti se u Atenu uze hiniti kako je teško bolestan, pa s vojvodinim dopuštenjem predade zapovjedništvo Manojlu i vrati se u Atenu sestri, gdje nakon nekoliko dana poče s njom govoriti o sramoti koju joj je vojvoda nanio s onom ženom koju držaše, i ponudi se ako joj je po volji da joj pomogne ugrabiti je odande i odvesti je. Vojvotkinja, misleći da on to radi njoj za ljubav a ne radi one žene reče da joj je to veoma milo, samo neka učini tako da vojvoda nikada ne dozna da se ona s tim složila; to joj Konstantin tvrdo obeća, pa vojvotkinja pristade da on sve uradi kako najbolje zna.

Konstantin potajno opremi brz čamac i otpremi ga jedne večeri u blizinu vrta gdje je boravila gospa, poučivši svoje ljude na njemu što im valja činiti, a zatim s drugima ode u palaču gdje bijaše gospa; tu ga ona i sva njezina pratnja lijepo primiše, te po njegovoj želji, u pratnji svojih slugu i Konstatinovih slugu, siđe s njim u vrt.

I kao da joj hoće u vojvodino ime nešto reći odvede je on sam prema nekim vratima koja su vodila k moru i koja je jedan od njegovih drugova već bio otvorio, i pozvavši znakom čamac smjesta naredi da je zgrabe i unesu u čamac te se okrenu njezinim slugama i reče: »Neka se nitko ne miče i ne daje znaka od sebe ako mu je mila glava, jer mi nije namjera da otmem vojvodi draganu, nego samo da operem sramotu koju je nanio mojoj sestri.«

Na to se nitko ne usudi odgovoriti, a Konstantin se sa svojim momcima ukrca na brodić i, primaknuvši se uplakanoj gospi, zapovjedi da spuste vesla u more i da otplove. A oni, ne veslajući nego leteći, u osvit sljede-

čega dana stigoše u Eginu.²⁸

Tu se iskrcaše i odmoriše, a Konstantin obljubi gospu koja oplakivaše svoju nesretnu ljepotu;²⁹ zatim se opet ukrcaše na brodić i za malo dana prispiješe na Hios,³⁰ gdje Konstantin naumi ostati u sigurnosti, jer se bojava očevih prijekora, i da mu ne oduzmu ugrabljenu gospu. Tu je lijepa gospa nekoliko dana gorko plakala nad svojom nesrećom, a Konstantin ju je tješio te se ona kao i prijašnjih puta malo pomalo utješila i počela uživati u onomu što joj sudbina bijaše dosudila.

Dok se sve to tako zbivalo, tadašnji turski car Uzbek,³¹ koji je neprestano vojevao protiv cara,³² slučajno dođe u to vrijeme u Smirnu,³³ i tu dočuvši kako Konstantin na Hiosu bez ikakva obzira razuzdano živi s nekom ugrabljenom ženom, jedne noći otplovi tamo s nekoliko nauružanih ladica i tiho se s pratnjom iskrca, te mnoge zarobiše u postelji prije nego što se bijahu i dosjetili da je došao neprijatelj; i naposljetku, pobivši one rijetke koji se bijahu probudili i pograbili oružje, popališe sav otok, a plijen i zarobljenike ukrcaše na ladice i okrenuše natrag put Smirne. Stigavši tamo, pronade Uzbek, koji bijaše mlad čovjek, pri pregledavanju plijena lijepu gospu i sjetivši se da je to ona koju zatekoše na spavanju s Konstantinom i zarobiše jako se razveseli što je vidi; i ni časa ne časeći s njom se oženi i priredi pir te je s njom nekoliko mjeseci veselo postelju dijelio.

Car je međutim još prije nego što se to dogodilo pregovarao s kapadokijskim kraljem Bazanom³⁴ da s jedne strane udari na Uzbeka sa svojim snagama, a on bi ga s druge napao, ali pregovori nisu bili okončani, jer caru ne bijahu po volji svi Bazanovi uvjeti. Saznavši što mu se sinu dogodilo, izvan sebe od jada pristade on na sve uvjete kapadokijskoga kralja i potičući ga da što prije navali na Uzbeka sam se stade pripremati da ga s druge strane napadne. Čuvši to Uzbek sakupi vojsku i prije nego što ga dva tako moćna vladara uklještiše između sebe pođe na kapadokijskoga kralja, ostavivši svoju lijepu gospu u Smirni pod zaštitom nekoga svoga odanoga sluga i prijatelja, i uskoro se sukobi s kapadokijskim kraljem i u boju pogibe, a vojska mu bude potučena i razbijena. Tada Bazan pobjedonosno krenu na Smirnu gdje mu se sav puk kao pobjedniku pokloni.

A Uzbekov sluga, koji se zvao Antioh³⁵ i kojemu lijepa gospa bijaše ostala na čuvanju, premda bijaše poodmakle dobi, videći je onako krasnu krenu vjerom svomu prijatelju i gospodaru i u nju se zaljubi; i znajući njezin jezik (što njoj bijaše veoma drago, jer je već više godina živjela kao gluha i nijema, i niti je koga razumjela, niti je tko razumio nju), potaknut ljubavlju u malo se dana s njom toliko zbliži da ubrzo

zatim, ne obazirući se na svoga gospodara koji bijaše pod oružjem na vojnu otišao, svoju bliskost prometnuše ne samo u prijateljstvo nego i u ljubav, te jedno u drugomu divno uživahu pod ponjavama.

Ali kad saznaše da je Uzbek pobijeden i ubijen i da stiže Bazan robeći sve po redu, oboje odlučiše da ga nipošto ne čekaju, nego skupiše veći dio Uzbekova blaga i potajno pobjegoše na Rod;³⁶ i tu ne ostadoše dugo, kad se Antioh smrtno razboli; i slučajno s njima bijaše na konaku neki trgovac s Cipra kojega je Antioh mnogo volio kao svoga ponajboljega prijatelja, te naumi da sve svoje blago i svoju dragu ženu njemu ostavi. I osjećajući da mu je došao kraj životu dozva ih oboje k sebi i ovako reče: »Ja pouzdano ćutim da mene više nema; i žao mi je, jer u životu nikada nisam uživao kao sada. Istina je da mi je jedino zadovoljstvo, kad već moram umrijeti, što umirem na rukama dvaju stvorova koje iznad svih drugih na ovom svijetu ljubim, to jest na tvojima, predragi prijatelju, i ove gospe koju otkad je upoznah ljubljah više nego sama sebe. Istina je da mi je teško što će ona kad ja umrem ostati ovdje kao tuđinka bez ikakve pomoći i utjehe; a još bi mi i teže bilo kada ti ne bi bio ovdje, jer vjerujem da ćeš je meni za ljubav paziti kao što si mene pazio; stoga te molim i preklinjem da se, ako se dogodi da umrem, pobrineš za moj imetak i za nju, i da s jednim i s drugim učiniš kako misliš da će biti najbolje za pokoj moje duše. A tebe molim, predraga gospo, da me po mojoj smrti ne zaboraviš kako bih se na onom svijetu mogao dičiti time da me ljubi najljepša žena što je ikada priroda stvorila. Ako se mogu ponadati da ćete tako učiniti, ja ću bez ikakve dvojbe utješén preminuti.«

Njegov prijatelj trgovac i žena mu plakahu slušajući te riječi; i pošto on reče svoje, utješiše ga i vjerom mu se zakleše da će, ako se dogodi da on umre, učiniti sve što ih je molio. I ne prođe dugo i on preminu, a oni ga dadoše dostojno sahraniti.

Poslije nekoliko dana, pošto ciparski trgovac sve svoje poslove na Rodu opremi, htjede se nekom katalonskom galijom³⁷ vratiti na Cipar, te upita ljepoticu što je naumila budući da se on mora na Cipar vratiti. Gospa odgovori da bi rado s njim otišla ako mu je po volji, nadajući se da će je on Antiohu za ljubav voljeti i štovati kao sestru. Trgovac joj odgovori da se od srca rado s tim slaže; i da bi je obranio od svake nepravde dok ne stignu na Cipar, svima kaza da mu je žena. I pošto se ukrcase na galiju, dadoše im neku komoricu na krmi, pa da mu djela ne bi protuslovala riječima, spavaše on zajedno s njom na posve uskoj postelji. I tako se dogodilo ono što ni on ni ona ne namjeravahu kad se otisnuše s Roda, to jest kad ih potakoše tama i ugodnost i toplina postelje, a njezina moć

nije mala, zaboraviše oni prijateljstvo i ljubav prema mrtvom Antiohu, i kao da bijahu potaknuti istom žudnjom, izazivajući se uzajamno srodiše se prije nego stigoše u PaP⁸ odakle bijaše onaj trgovac; i pošto stigoše u Paf ostadoše dugo vremena zajedno.

Uto slučajno u Paf stiže po nekom svom poslu plemić po imenu Antigona,³⁹ čovjek star, ali velike pameti i maloga bogatstva, jer mu u mnogim poslovima u službi ciparskoga kralja⁴⁰ sreća nije bila sklona. Jednoga dana, prolazeći ispred kuće gdje je stanovala ljepotica, baš u vrijeme kad je trgovac sa svojom robom bio-otputovao u Armeniju,⁴¹ slučajno ugleda gospu na prozoru njezine kuće, i kako bijaše prekrasna, netremice se zagleda u nju i učini mu se da ju je već prije negdje vidio, ali se nikako nije mogao dosjetiti gdje. Netom ga lijepa gospa koja tako dugo bijaše igračka sudbine ugleda, a već se bližio kraj njezinim patnjama, spomenu se da ga je vidjela u Aleksandriji u dosta visokoj službi kod svoga oca; stoga se u njoj probudi iznenadno ufanje da bi se uz njegovu pomoć i savjet još mogla domoći kraljevske časti, pa znajući da joj trgovac ne bijaše kod kuće, brže-bolje dade dozvati Antigona. I kad on dođe, ona ga sramežljivo upita nije li on Antigona iz Fanlaguste,⁴² kao što se njoj čini.

Antigona odgovori da jest, i povrh toga reče: »Gospo, i meni se čini da poznajem vas, samo se nikako ne mogu spomenuti odakle, pa vas molim, ako vam nije zazorno, da mi oživite sjećanje i kažete tko ste.«

Kad se gospa uvjeri da je to doista on, plačući mu se baci oko vrata i tako neko vrijeme na njegovo veliko čuđenje ostade, a onda ga upita je li ju je ikada vidio u Aleksandriji. Čuvši Antigona to pitanje, odmah prepozna u njoj Alatiel, sultanovu kćer, za koju se mislilo da je našla smrt u morskim valovima, pa joj se htjede s dužnim poštovanjem pokloniti; no ona toga ne dopusti, nego ga zamoli da uz nju malo sjedne. Antigona je poslušala i s poštovanjem upita kako i kada i odakle je ovamo došla, jer su po cijeloj egipatskoj zemlji zasigurno sudili da se prije mnogo ljeta utopila.

Gospa mu reče: »Milije bi mi bilo da se tako dogodilo nego što sam živjela onako kako sam živjela, a vjerujem da bi i moj otac isto to poželio, ako ikada sazna«; i rekavši to opet poče žestoko plakati.

Stoga joj Antigona reče: »Gospo, nemojte prije vremena gubiti ufanje; ako vam je po volji, ispričajte mi sve svoje zgone i nezgone i kakav ste život provodili; možda usprkos svemu s pomoću Božjom nademo sretan ishod.«

»Antigone« prozbori lijepa gospa »učinilo mi se kad sam te ugledala kao da sam svoga oca vidjela, i nošena onom istom ljubavlju i nježnošću

koju njemu dugujem javila sam ti se premda sam se mogla pritajiti; a malo ima osoba kojima bi se, da sam ih slučajno srela i prepoznala, tako obradovala kao tebi; stoga ću ti kao svomu ocu otkriti sve ono što mi je zlehuda sudbina donijela i što sam dosad krila. Pa ako mniš, pošto me saslušaj, da me možeš i na kakav način u prijašnje stanje vratiti, molim te da to učiniš; a ako ne možeš, zaklinjem te da nikada nikomu ne odaš da si me vidio ili o meni išta čuo.«

I rekavši to plačući mu ispriповjedi sve što joj se dogodilo od dana kada se bijahu nasukali na Majorki do ovoga časa. Antigon od sućuti suze obliše, a onda razmislivši kaza: »Gospo, kako je u vašim nesrećama ostala svima tajna tko ste, zasigurno ću vas dražu nego ikada vratiti vašem ocu, a zatim algarpskom kralju kao ženu.«

I kad ga ona upita kako će to uraditi, on joj podrobno izloži što treba činiti; i da ih zbog otezanja ne bi što spriječilo, Antigon se odmah vrati u Famagustu i ode kralju te mu reče: »Gospodaru, ako vam je s voljom, možete uraditi nešto što će istodobno vama biti na čast, a meni, koji sam zbog vas siromašan, na veliku korist i neće vas mnogo stajati.«

Kralj upita kako. Tada Antigon reče: »U Paf je prispjela lijepa i mlada sultanova kći o kojoj se dugo širio glas da se utopila; ona je da bi sačuvala obraz i čast za sve ovo vrijeme mnoge nevolje prepatila, a sada je sirota i željela bi se vratiti svomu ocu. Pa ako vam je s voljom da mu je u mojoj pratnji pošaljete, za vas bi to bila velika čast, a za me velika korist; i vjerujem da sultan nikada ne bi zaboravio takvu uslugu.«

Kralj potaknut kraljevskom plemenitošću smjesta odgovori da mu je to po volji i posla po nju dostojnu pratnju, i naloži da je dovedu u Famagustu, gdje je on i kraljica primiše s neiskazanim slavljem i najvećim počastima. I pošto je kralj i kraljica zaiskaše da im ispriповjedi svoje zgođe, ona im odgovori po Antigonovu napatku, i sve ispriča.

I poslije nekoliko dana, na njezinu molbu, kralj je posla sultanu s velikom i dičnom pratnjom odlične gospode i gospa, pod Antigonovim ravnanjem; neka nitko ne pita s kakvim ju je slavljem sultan primio, a isto tako i Antigon i cijelu pratnju. I pošto Alatiel nekoliko dana otpočinu, sultan htjede znati kako to da je živa i gdje je tako dugo prebivala a da mu nikada o sebi glasa nije dala.

Gospa koja je izvrsno upamtila Antigonove pouke ovako ocu započeo govoriti: »Oče moj, nekako dvadesetoga dana poslije moga odlaska od vas žestoka oluja zahvati naš brod i ošteti ga, te se jedne noći nasuka na nekom žalu, tamo na zapadu, blizu mjesta zvanog Aguamorta.⁴³ Sto se dogodilo s ljudima koji bijahu na našem brodu niti znam niti sam ikada doznala; spominjem se samo, kad je dan svanuo a ja gotovo od

mrtvih uskrsnula, i pošto su mještani već bili opazili nasukani brod i sa svih se strana sjatili da ga opljačkaju, da ja i moje dvije družbenice bija-
smo iznijete na obalu, gdje nas odmah pograbiše neki mladići, te jedan
s jednom ovamo, drugi s drugom onamo stadoše bježati. Nikada nisam
saznala što se s njima dogodilo; a mene, dok se opirah, zgrabiše dva
mladića i stadoše vući za pletenice, te plakah sve jače, kadli se dogodi
da onuda, dok ovi koji su me vukli prelažahu cestu da bi zašli u neku
gustu šumu, u taj čas naiđoše četiri čovjeka na konjima, i čim ih vidješe
oni koji su me vukli ostaviše me i smjesta se u bijeg dadoše. Ta četiri
čovjeka, koji mi se naizgled veoma moćni učiniše, videći to dojuriše k
meni te me mnogo ispitivahu i ja im mnogo odgovarah, ali me oni ne
razumješe, niti ja razumjeh njih. I pošto se poduže savjetovahu, jedan
me od njih uze na konja, te me odvedoše u neki ženski samostan gdje
po njihovu zakonu žive opatice. Ne znam što su oni o meni rekli, ali
ondje su me opatice vrlo lijepo primile i veliko mi štovanje ukazivale,
pa sam poslije s njima vrlo pobožno služila svetomu Rastislavu iz Du-
boke doline kojega sve žene u onim stranama jako vole.⁴⁴ Ali, pošto
tako neko vrijeme s njima provedoh pa već pomalo i njihov jezik razu-
mijevah, stadoše me ispitivati tko sam i odakle sam; a ja znajući gdje
se nalazim i bojeći se ako im istinu rekнем da me ne protjeraju kao
nevjernicu odgovorih da sam kći nekoga velikaša s Cipra koji me posla
mužu na Kretu, ali nas zahvati oluja i tamo izbaci kao brodolomce. I
valjalo mi je mnogo puta u mnogo čemu, od straha da mi se što gore ne
dogodi, slijediti njihove običaje; a kad me upita njihova glavarica, koju
one zovu časnom majkom, bih li se htjela vratiti na Cipar, odgovorih
da ništa na svijetu toliko ne želim; ali ona, u strahu za moju čast, ne
htjede me nikada nikomu povjeriti od onih koji putovahu za Cipar. Tek
prije možda dva mjeseca, kad tamo dođoše neka gospoda iz Francu-
ske sa svojim gospama, među kojima bijaše i neka glavaričina rodica, i
ona dozna da putuju u Jeruzalem pohoditi grob gdje je pokopan Onaj
kojega oni svojim Bogom smatraju, kad su ga Zidovi ubili,⁴⁵ preporučī
me njima i umoli ih da me na Cipru predadu momu ocu. Preduga bi
priča bila da se kazuje kako me ta gospoda počastiše, i kako me zajedno
sa svojim gospama veselo primiše. Ukrcavši se dakle na neku galiju,
poslije nekoliko dana stigismo u Paf; i kada stigoh tamo gdje niti koga
poznavah niti znadoh što ću reći ljudima koji me htjedoše odvesti ocu,
kako im časna glavarica bijaše naredila, sam se Bog možda sažali na me
te posla na obalu Antigona, baš u času kad smo se iskrcavali u Pafu; ja ga
odmah pozvah, i to na našem jeziku da me gospoda i njihove gospe ne
bi razumjeli, i rekoh mu da me primi kao kćer. On me odmah razumje;

i obradovavši mi se jako počasti onu gospodu i gospe kako u svom siromaštvu mogaše, a mene odvede ciparskomu kralju, koji me s tolikim počastima primi i zatim posla k vama, da ne znam kako bih to ikada mogla iskazati. Ako još što ostade reći, neka to ispriča Antigon koji je mnogo puta od mene sve te zgođe čuo.«

Tada se Antigon obrati sultanu i reče: »Gospodaru, ispričovjedila vam je sve onako kao što je više puta i meni kazala i kao što mi ona gospoda i gospe s kojima je došla kazivahu. Jedan je samo dio propustila reći, i sudim da je to učinila stoga što njoj ne dolikuje da o tomu govori, a to je, koliko su ona gospoda i gospe s kojima stiže govorili o njezinu čestitu životu što ga je tamo kod opatica vodila, i o njezinoj kreposti, i o njezinu pohvalnom ponašanju, i koliki bijahu plač i suze tih gospa i te gospode kad je predadoše meni i od nje se rastadoše. Kad bih htio u potpunosti kazivati sve što mi rekoše, ne samo ovaj dan već ni sljedeća noć nam ne bi dostajala; samo ću još reći da se (prema njihovim besjedama i prema onomu što sam vidio) možete dičiti što imate ne samo najljepšu nego i najčestitiju i najvrliju kćer koju danas ijedna okrunjena glava ima.«

Zbog svega toga sultan se neizmjereno obradova i uze Boga moliti da mu udijeli milost da se dostojno može svima odužiti koji počastiše njegovu kćer, a osobito ciparskom kralju koji mu je s toliko poštovanja vrati; i poslije nekoliko dana, obdarivši bogato Antigona, dopusti mu da se vrati na Cipar, a kralju posla pisma i posebne izaslanike da mu se u njegovo ime zahvale za sve što je za njegovu kćer učinio. Poslije toga, želeći okončati ono što bijaše započeto, to jest udati nju za algarpskoga kralja, sve mu lijepo u pismu razloži i povrh toga napisa, ako mu je ona po volji, neka po nju pošalje. Tomu se algarpski kralj jako obradova te je, poslavši doličnu pratnju da je dovede, primi s velikim slavljem. A ona, koja je s osam muškaraca možda deset tisuća puta ležala, pruži se uza nj kao djeвица, i uvjeri ga da je tako; i poslije kao kraljica dugo s njim i sretno poživje. I zato se kaže: »Ljubljeno je slađe od neljubljena.«⁴⁶

Osma novela

Anverski grof, lažno optužen, ode u progonstvo i ostavi svoje dvoje male djece u različitim mjestima u Engleskoj; nepoznat vraća se iz Škotske¹ i nalazi ih u blagostanju; zatim stupa kao konjušar u vojsku francuskoga kralja, pa kada se njegova nevinost dokaže, budu mu vraćene sve prijašnje časti.²

Mnoge su gospe uzdisale nad raznolikim zgodama lijepe gospe, ali tko zna koji su uzroci izazivali te uzdahe? Možda su neke od njih više uzdisale od čežnje za njezinim tako čestim udajama nego iz samilosti prema njoj. Ali ostavivši sada to po strani, zadnje su Panfilove riječi izazvale njihov smijeh, a kraljica se, videći po njima da je njegova novela okončana, tada obrati Elissi i zapovjedi joj da nastavi prema započetom redu. Ona to radosno učini i poče:

— Doista je prostrano polje po kojemu danas kružimo i nema nikoga među nama tko ga ne bi mogao ne jedanput nego barem deset puta³ lako pretrčati, tolikim ga je obiljem neobičnih i ozbiljnih zgoda Fortuna posula; pa kako valja da od njih bezbroj ispriповjedim jednu, velim:

Pošto je Rimsko Carstvo od Francuza prešlo na Nijemce,⁴ rodi se između jednoga i drugoga naroda veliko neprijateljstvo i ogorčen i neprekidan rat, za koji, kako da obrani svoju zemlju tako i da tuđu napadne, francuski kralj sa sinom uloži sve svoje napore da u svom kraljevstvu i uz pomoć prijatelja i rođaka skupe i opreme golemu vojsku kako bi krenuli na neprijatelja. I prije nego što krenuše, da kraljevstvo ne bi ostalo bez vlasti, znajući da je Gualtieri grof od Anversa⁵ plemenit i uman muž i njihov veoma vjeran prijatelj i odan sluga, te premda bješe veoma iskusan u ratnim vještinama, držahu da je ipak sposobniji za vladanje nego za ratne napore, pa ga umjesto sebe za glavnoga namjesnika u cijelom francuskom kraljevstvu ostaviše, a oni

odoše na pohod. Započe dakle Gualtieri razborito i marno obavljati povjerenu mu službu savjetujući se vazda u svemu s kraljicom i s njezinom snahom; i premda one bijahu ostavljene pod njegovom zaštitom i vlašću, ipak ih poštovaše kao svoje gospodarice i vladarice. Taj Gualtieri bijaše prekrasna stasa i imao možda četrdeset godina, a uz to toliko ljubazan i pristojan da ga u tomu nitko ne mogao nadmašiti; i povrh toga bijaše najljepši i najotmjeniji vitez onoga vremena i onaj koji se najviše gizdaše.

Tada se dogodi, dok su francuski kralj i njegov sin bili na spomenutoj vojsci, da je Gualtieriju umrla žena i ostavila mu dvoje nejake djece, dječaka i djevojčicu; pa kako je Gualtieri često boravio na dvoru spomenutih gospa i s njima se dogovarao o potrebama kraljevstva, zagleda se u njega žena kraljeva sina, i promatrajući s velikom dragošću njegovu ljepotu i ljubazno ponašanje, žestoko za njim planu potajnom ljubavlju; i znajući da je ona mlada i lijepa a on bez žene, pomisli da će lako udovoljiti svojoj želji, i sudeći da joj samo stid brani da mu sve otkrije tvrdo odlučio da i njega odbaci. I kada jednoga dana ostade sama te joj se učini da je vrijeme pogodno, poslala po njega kao da hoće s njim o dragim stvarima raspravljati.

Grofu ni na kraj pameti ne bijahu gospine misli te bez oklijevanja ode k njoj; i pošto je u sobi gdje bijahu sami⁶ po njezinoj želji sjeo kraj nje na sofu i grof je dvaput upita zašto ga je pozvala a ona samo mućaše, naposljetku svladana ljubavlju, sva rumena od srama, drhteći⁷ i gotovo plačući isprekidanim riječima počeo ovako govoriti: »Pređragi i mili prijatelju i gospodaru moj, vi možete kao uman čovjek lako spoznati⁸ kolika je slabost u muškaraca i u žena, i zbog različitih razloga u jedne osobe veća nego u druge, pa prema tome pred pravednim sucem isti grijeh u ljudi različitih osobina ne smije dobiti istu kaznu. I tko bi mogao reći da ne zaslužuje veći prijekor neki siromašak ili sirota koji s mukom zaslužuju svoj svagdašnji kruh, ako ih zaslijepi ljubav pa joj se prepuste, nego neka bogata i dokona gospa kojoj ništa nije uskraćeno što god poželi? Vjerujem, zacijelo nitko. Stoga sudim da spomenuti razlozi moraju pružiti najveći dio opravdanja za onu koja ima sve što joj srce žudi, ako se slučajno zaboravi i prepusti ljubavi; ostalo pak valja opravdati okolnost što je izabrala mudra i vrlo ljubavnika, ako je ljubeći takvoga izabrala. I pošto je baš tako sa mnom, a povrh toga dvoga ima i drugih uzroka koji me na ljubav nagone, kao što su moja mladost i odsutnost mog muža, sve mi to valja priskočiti u obranu pred vama zbog moje žarke ljubavi: ako ti razlozi imaju pred vama onu moć koju treba imati pred mudrima, molim vas da mi pružite

savjet i pomoć u onomu što ću od vas zaiskati. Živa je istina da sam, zato što mi je muž daleko pa nisam mogla odoljeti napastima svoje puti i silini ljubavi, koje su toliko moćne te su pobjeđivale i sveudilj pobjeđuju i snažne muškarce a nekmoli slabe žene, i zato što živim u udobnosti i dokolici kao što i sami vidite, dopustila da me zanese ugađanje ljubavnim slastima i da se zaljubim. I premda priznajem da to ne bi bilo časno kada bi se saznalo, ipak sudim da ne bi bilo nečasno ako jest i ostane skrito, jer je Amor bio toliko dobrotiv prema meni te ne samo što mi nije oduzeo svijest u izboru ljubavnika nego mi je i pomogao pokazavši mi vas kao muža dostojna da ga ljubi žena meni ravna; jer ako me moje rasuđivanje ne vara, sudim da ste vi najljepši, najljubazniji, najudvorniji i najumniji vitez što ga ima u francuskom kraljevstvu; i kao što se može reći da sam ja bez muža, tako ste i vi bez žene. Stoga vas preklinjem velikom ljubavlju koju ćutim prema vama da mi ne uskratite svoje ljubavi prema meni i da se sažalite nad mojom mladošću koja se zaista kao snijeg na suncu topi radi vas.«

Na te je riječi obliju tako bujne suze, da ne mogaše nastaviti, premda mu je još mnogo toga željela reći, nego poniknuvši licem kao da je malaksala od ljubavi, plačuci pusti da joj glava klone na grofove grudi. Grof bijaše veoma vjeran vitez te uze oštrim riječima kuditi tako ludu ljubav i gurati od sebe nju koja mu se već htjela baciti oko vrata, i zaklinjati se tvrdeći da bi radije dopustio da ga raščetvore⁹ nego što bi pristao da on ili itko drugi pogazi čast njegova gospodara.

Čuvši to gospa odmah zaboravi ljubav te ponesena strašnim gnjevom reče: »Tako ćete dakle, podli viteže, prezirati moju ljubav? Milostivoga mi Boga, kad vi želite mene usmrtniti, usmrtnit ću ja vas da nestanete s ovoga svijeta.« I rekavši tako istoga trena zari ruke u kose i stade ih mrsiti i čupati,¹⁰ zatim razdera haljine na grudima i poče iza glasa vikati: »U pomoć! U pomoć! Anverski me grof hoće silovati!«¹¹

Videći to grof, bojeći se više dvorske zavisti nego svoje savjesti i strahujući da će zavidnici prije povjerovati gospinoj zlobi nego njegovoj nevinosti, hitro ustade i izađe iz sobe i iz palače pa pobježe svojoj kući gdje ne promišljajući dugo posadi djecu na konja i žurno uzjahavši odjedzi prema Calaisu.¹²

Na gospinu vrisku mnogi dotrčaše, pa kad je onakvu vidješe i čuše razlog njezinoj vici ne samo da po tomu povjeravaše njezinim riječima, nego dodadoše da je grof samo zato bio tako dugo ljubazan i gizdav da bi mogao to postići. Pojuriše dakle bijesni grofovom domu da ga uhite; ali ne našavši njega prvo sve opljačkaše, a zatim do temelja porušiše.¹³ Kako se loš glas daleko čuje, dopre to u vojsku i do ušiju

kralja i kraljevića; i oni jako ozlojeđeni kazniše vječnim progonstvom njega i njegove potomke, obećavajući golemu nagradu onomu tko im ga živa ili mrtva dovede.

Grof se ojađen što svojim bijegom od pravednika posta krivcem¹⁴ ne otkri nikomu i neprepoznat sa svojom djecom stiže u Calais, odakle se odmah prebaci u Englesku i sirotinjski odjeven krenu prema Londonu. Prije nego udoše u grad, on mnogim riječima poduči svoje dvoje dječice, i to poglavito u dvije stvari: prvo, da strpljivo podnose siromaštvo u koje ih je zajedno s njim bacila Fortuna bez njihove krivnje; i zatim, neka se nadasve pomnjivo čuvaju da nikada nikomu ne otkriju odakle su ni čija su djeca, ako im je život mio. Dječaku bijaše oko devet godina i zvao se Luigi, a djevojčici koja se zvala Violante¹⁵ oko sedam; oboje, koliko je dopuštala njihova nejaka dob, veoma dobro shvatiše očevu pouku i uskoro to pokazашe na djelu. A da bi se to lakše provelo, grof pomisli da je bolje promijeniti im imena, i tako učini pa dječaka prozva Perotto,¹⁶ a djevojčicu Gianetta.¹⁷ I stigavši siroto odjeveni u London, kao što vidimo da čine ove francuske skitnice, počеше iskati milostinju.

I dok su jednoga jutra rano prosjačili pred nekom crkvom, slučajno se dogodi da neka odlična gospa, žena jednoga od vojvoda engleskoga kralja, izlazeći iz crkve ugleda ovoga grofa i dvoje njegove djece kako ištu milostinju; ona ga upita odakle je i jesu li ta djeca njegova. Grof joj odgovori da je iz Pikardije¹⁸ i da je zbog nekoga nedjela svoga starijega opakoga sina s ono dvoje, koja jesu njegova, morao pobjeći. Milosrdna gospa pogleda djevojčicu i jako joj se svidje, jer bijaše lijepa, i uljudna, i ljupka, pa reče: »Valjani čovječe, rado ću je uzeti, jer mi se čini poslušna; pa ako bude čestita ženska, dobro ću je udati kad za to bude vrijeme.«

Ova se ponuda veoma svidje grofu, pa spremno pristade i očiju punih suza predade je gospi uz mnoge preporuke. I pošto tako smjesti kćer, znajući dobro kod koga, odluči da se tu dulje ne zadržava; i prosjačeći prijede cijeli otok te s Perottom stiže u Wales,¹⁹ slomljen od umora jer ne bijaše vičan pješaćiti. I tu življaše jedan od kraljevih vojvoda, koji bijaše bogat čovjek i držaše mnogo slugu; u njegovo dvorište²⁰ često je dolazio grof, i on i sin mu, da bi dobio što za jelo. I našavši se tu sin rečenoga vojvode i s njim još neki dječaci, plemićki sinovi koji se zajedno zabavljahu raznim dječjim igrama kao što su utrivanja i nadskakivanja, Perotto im se pridruži i u svakoj se igri pokaza vrlo spretan, čak spretniji nego ijedan od njih. Vojvoda to nekoliko puta vidje i jako mu se svidje dječakovo vladanje i kretanje, pa zapita čiji

je. Rekoše mu da je sin nekoga siromaška koji katkada onamo dolazi po milostinju; vojvoda naredi da ga u njega zaištu, a grof mu ga, kao da ništa drugo u Boga i nije molio, rado prepusti, koliko god mu bijaše teško od njega se odijeliti. Pošto je tako smjestio sina i kćer, ne htjede više ostati u Engleskoj, nego kako je najbolje umio prijeđe u Irsku; i stigavši u Strangford²¹ stupi u najam kod nekoga plemića u službi tamošnjega grofa radeći sve one poslove koje obavlja momak ili sluga. I ondje dugo vrijeme u tešku i napornu radu provede a da ga nitko nije prepoznao.

Violante,²² nazvana Giannetta, kod one plemenite gospe u Londonu uznapredova u ljetima, i stasu, i ljepoti, i u tolikoj milosti te gospe, i njezina muža, i svakoga drugoga u kući, i svih koji su je poznavali, jer je bijaše milina pogledati; i tko god bi vidio njezine kretnje i ponašanje morao je kazati daje zavrijedila najveće dobro i čast. Stoga gospa koja je preuze od oca, o kojemu nikada ništa ne dozna osim onoga što je od njega čula, odluči da je čestito uda, prema staležu kojemu je djevojka po njezinu sudu pripadala. Ali pravedni Bog koji poznaje svačije zasluge, znajući da je djevojka plemenita roda i da bez svoje krivnje trpi kaznu za tuđe grijehе odredi drugačije; i da ne bi plemenita mladica dopala u ruke prostu čovjeku, valja nam vjerovati da je sve što se zbilo došlo po Njegovoj dobrostivosti.

Imaše gospa kod koje djevojka prebivaše sa svojim mužem jedinca sina, kojega su i ona i otac beskrajno voljeli, i zato što je bio jedinac, i zato što je po svojoj valjanosti i zaslugama bio toga vrijedan, jer mimo sve druge bijaše uljudan, i valjan, i junačan, i lijep. On bijaše oko šest godina stariji od Giannette i videći je onako prelijepu i ljupku u nju se tako zaljubi da nije mogao očiju od nje odvojiti. I budući da je zamišljao da je ona niska roda, ne samo što se nije usudio iskati je u svoga oca i matere za ženu, nego je bojeći se da ga ne ukore što se u ljubavi nisko spustio koliko god mogaše brižno krio svoju ljubav; stoga mu je mnogo više patnje zadavala nego da bijaše javna. Tako se dogodilo da je od prevelika jada obolio, i to teško; mnogi su liječnici pozvani da ga izliječe i svi su po različitim znacima pokušavali pronaći od čega boluje, ali nisu mogli otkriti što mu je pa su svi izgubili svaku nadu u njegovo ozdravljenje. Od toga mladićev otac i majka zapadoše u tako tešku tugu i sjetu da se veća ne bi mogla podnijeti; i više su ga puta molili i preklinjali da im kaže uzrok svoje bolesti, ali on je za uzvrat samo uzdisao ili govorio da čuti kako sav vene.

Sluči se²³ jednoga dana te je neki još mlad, ali vrlo učen liječnik sjedio kraj njega i držao ga za ruku na onom mjestu gdje liječnici opipavaju

bilo, kadli u sobu gdje je mladić ležao po nekom poslu uđe Giannetta, koja ga je iz poštovanja prema njegovoj materi brižljivo dvorila. Čim je mladić ugleda bez ijedne riječi kretnje oćutje kako mu srce od ljubavnoga žara nabuja, te mu bilo stade jače negoli obično kucati: to liječnik odmah osjeti i začudi se te mirno prićeka da vidi koliko će to kucanje trajati. Čim Giannetta iz sobe izađe, udaranje prestade. Tada se liječniku učini da je otkrio uzrok mladićeve bolesti i popostavši malo dade dozvati Giannettu kao da je želi nešto upitati držeći svejednako bolesnika za zapešće, i ona odmah dođe; i tek što uđe u sobu, mladićevo bilo opet jače zakuca, a kad ona ode smiri se.

Tada liječnik sudeći da je na pravom putu ustade i pozvavši u stranu mladićeva oca i mater reče im: »Zdravlje vašega sina nije u vlasti liječnika, nego leži u rukama Giannette koju, kako sam po nekim znacima jasno prepoznao, mladić žarko ljubi, premda ona, po onomu što vidim, to ne primjećuje. Sada znate što vam je činiti, ako vam je njegov život mio.«

Kada to čuše taj plemić i njegova žena, jako se obradovaše što se ipak našao neki način da se spasi, premda im bijaše vrlo teško što je istina ono u što sumnjahu, to jest da bi im valjalo sinu dati Giannettu kao ženu.

Oni dakle, netom liječnik ode, udoše k bolesniku i majka mu prozbori ovako: »Sine moj, nikada ne bih ni pomislila da od mene neku svoju želju kriješ, a osobito kad vidim kako propadaš jer je ne možeš ispuniti; morao si i moraš znati da nema toga što ja mogu učiniti da tebi ugodim, pa makar to i ne bilo posve časno, da to ne bih kao za samu sebe učinila. Pa kad si već upao u takvu grešku, Gospodin Bog je prema tebi milostiviji bio nego ti sam, pa da od te boljetice ne umreš, otkrio mi je uzrok toga zla, a to nije ništa drugo nego prevelika ljubav što je ćutiš prema nekoj djevojci, koja god ona bila. I zaista se nisi imao sramiti da je otkriješ, jer to tvoja dob iziskuje: kad ne bi bio zaljubljen, sudila bih da ne vrijediš mnogo. Dakle, sinko moj, ne srami se mene, nego mi otvoreno otkrij svaku svoju želju; i odbaci sjetu i misli koje te more i koje su izazvale ovu tvoju bolest, i utješ i budi siguran da nema te stvari koju mi naložiš da je ja, budem li mogla, neću za tvoje zadovoljstvo učiniti, jer te ljubim više nego svoj život. Odagnaj od sebe sram i strah i kaži mi mogu li kako pomoći tvojoj ljubavi. Pa ako vidiš da se ne brinem da ti to učinim, reci mi da sam najokrutnija mati koja je ikada sina rodila.«

Ćuvši materine riječi mladić se ponajprije zasrami; zatim pomislivši da mu nitko bolje od nje ne bi mogao pomoći da zadovolji svoje želje

odbaci sram i reče joj ovako: »Gospo, ništa me drugo nije tjeralo da držim u tajnosti svoju ljubav nego to što sam opazio da se većinom ljudi u starijoj dobi ne žele sjetiti kako su i oni bili mladi.²⁴ Ali pošto vidim da ste vi u tomu razboriti, ne samo što neću zaniijekati da je istinito to što kažete da ste zamijetili, nego ću vam otkriti i u koga, uz uvjet da ćete održati svoje obećanje koliko budete mogli, pa ću vam tako ozdraviti.«

Tada mu gospa, previše uvjerena u ono što se nije imalo dogoditi onako kako je ona u sebi zamislila, mirno odgovori da joj slobodno može otkriti svaku svoju želju, jer će ona bez oklijevanja učiniti sve da mu se volja ispuni.

»Gospo«, reče tada mladić, »uzvišena ljepota i krasno vladanje naše Giannette, i nemoć da je potaknem da primijeti a kamoli da usliši moju ljubav, i pomanjkanje smjelosti da je ikada ikomu očitujem doveli su me dovde gdje me vidite; pa ako se ono što ste mi obećali na ovaj ili na onaj način ne ispuni, budite sigurni da će moj život kratak biti.«

Gospa, kojoj se činilo da nije čas za prijekore nego za utjehu, smiješeći se reče: »Ah, sinko moj, to je dakle uzrok tvojoj bolesti? Utješi se i ozdravi, a ostalo prepusti meni.«

Pun dobrih nada mladić u vrlo kratko vrijeme pokaza očite znake velikoga poboljšanja, a gospa, veoma zadovoljna time, naumi pokušati izvršiti ono što bijaše obećala. I pozvavši jednoga dana Giannettu veoma je ljubazno u šali upita ima li dragoga.

Sva porumenjevši Giannetta odgovori: »Gospo, siromašnoj službenici koju su kao mene otjerali iz doma pa mora služiti u tuđoj kući ne priliči misliti o ljubavi.«

Gospa na to reče: »Pa ako nemate dragoga, mi ćemo vam dati jednoga s kojim ćete biti sretni i radovati se još više svojoj ljepoti, jer je šteta da takva krasotica kao što ste vi živi bez ljubavnika.«

Giannetta joj odvrati: »Gospo, vi ste me spasili od očeva siromaštva i odgojili me kao svoju kćer, pa bih stoga morala ispuniti svaku vašu želju, ali ovu vam ipak neću uslišati i sudim da dobro činim. Ako vam po volji bude da mi muža dadete, njega ću ljubiti, ali drugoga neću; budući da mi od naslijeđa mojih predaka ništa nije ostalo osim poštenja, njega kanim čuvati i paziti dokle budem živa.«

Te se riječi gospi učiniše sasvim suprotnima onomu što je željela postići da bi održala obećanje zadano sinu, ali svejedno, kao umna žena, zbog toga u sebi jako pohvali djevojku pa reče: »Sto, Giannetta, kad bi naš gospodar kralj, koji je mladahan vitez kao što si ti²⁵ prekrasna slu-

žbenica, zaželio da se nasladi tvojom ljubavlju, zar bi mu to odbila?«
Ona joj hitro odgovori: »Kralj bi me mogao prisiliti, ali me nikada ne bi mogao navesti da pristanem ni na što što nije pošteno.«

Gospa shvati njezinu srčanost pa se okani riječi i naumi je iskušati; i tako reče sinu da će ih, kad on ozdravi, ostaviti same u odaji, pa neka je sam pokuša zavesti, rekavši da joj se nečasnim čini da je ona kao svodnica ugovara svom sinu i da moli svoju službenicu. S tim mladić ne bijaše nimalo zadovoljan, i zdravlje mu se odmah pogorša, a videći to gospa otkri Giannetti svoje namjere. Ali našavši je nepokolebljiviju nego ikada ispriповjedi ona mužu što je učinila, pa koliko god im to bijaše teško zajedno odlučiše da mu je dadu kao ženu, jer im miliji bijaše sin živ sa ženom koja mu ne priliči nego mrtav bez nje;²⁶ i tako nakon mnogih uzaludnih razgovora uradiše.

Giannetta se tomu jako obradova te pobožna srca zahvali Bogu što je nije zaboravio; no uza sve to ona je sveudilj govorila da je kći jednoga Pikardijca. Mladić ozdravi pa sretan i presretan proslavi pir i stade s njom lijepo živjeti.

Perotto koji bijaše ostao u Walesu s vojvodom engleskoga kralja također napredovaše u milosti svoga gospodara te se razvi u krasna i hrabra mladića kao nijedan drugi na otoku da mu u cijeloj zemlji nije bilo premca na turnirima i u junačkom nadmetanju s oružjem; zbog svega se toga pod nadimkom Perotto Pikardijac svuda proćuo i proslavio. Pa kao što Bog ne bijaše njegovu sestru zaboravio, jednako tako pokaza da i njega imaše na umu; jer taj kraj zahvati neka morija i pokosi gotovo polovicu pućanstva, ne spominjući da najveći dio preostalih od straha pobježe u druge krajeve, te cijela zemlja kanda opustje. U toj moriji njegov gospodar vojvoda, i žena mu, i sin, i mnogi drugi, i braća, i sinovci, i rodaci, svi poumiraše i ne ostade nitko drugi nego vojvodina kći, djevojka već za udaju, i uz nekoliko slugu Perotto. Njega, kad pomor jenja, jer bijaše hrabar i valjan ćovjek, po savjetu ono malo zemljaka koji ostaše živi gospoja rado uze kao muža te ga učini gospodarom svega onoga što joj u baštinu dopade; i ne proće dugo i engleski kralj dozna da mu je umro vojvoda pa znajući vrline Perotta Pikardijca postavi ga na mjesto preminuloga i imenova svojim vojvodom. I to se ukratko dogodilo s dvoje nevine djece anverskoga grofa koju je otac morao napustiti.

Osamnaesto ljetu već bijaše minulo otkako je anverski grof pobjegao iz Pariza, kad ga u Irskoj, gdje je veoma teškim životom živio i mnogo propatio, pod stare dane obuze želja da dozna ako uzmogne što se dogodilo s njegovom djecom. Stoga, budući da mućan život bijaše

potpuno izmijenio njegov lik, a težak rad ga ojačao te se ćutio snažniji nego kad je bio mlad i živio u dokolici, napusti onoga kod koga je dugo prebivao te veoma siromašan i bijedno odjeven dođe u Englesku i ode tamo gdje bijaše ostavio Perotta; i nađe ga kao velikaša i vojvodu, i vidje da je zdrav, i krepak, i krasna lika; tomu se živo obradova, ali mu se ne htjede kazati dok ne sazna što se dogodilo s Giannettom. Zato odmah krenu dalje i bez počinka stiže u London, i tu, oprezno se raspitavši o onoj gospi kojoj bijaše svoju kćer ostavio, sazna da se Giannetta udala za njezina sina, i to mu se veoma svidje, i prošli mu se jadi neznatnima učiniše, jer bijaše našao svoju djecu živu i u dobru. I željan da je vidi poče kao prosjak obilaziti oko njezine kuće. Tu ga jednoga dana ugleda Giachetto Lamien,²⁷ jer tako se zvao Giannettin muž, te mu se onako star i ubog smili, pa zapovjedi jednomu od svojih slugu da ga uvede u kuću i da ga za ljubav Božju nahrani. To onaj sluga rado učini.

Giannetta imашe s Giachettom nekoliko dječaka, od kojih najstariji nije imao više od osam godina, a svi su bili najljepša i najljupkija djeca na svijetu. Kad djeca ugledaše grofa kako jede, sjatiše se radosno klićući oko njega, kao da su po nekoj tajnoj sili oćutjela da im je to djed. On ih znajući da su mu unuci pun ljubavi prema njima poče milovati, pa se djeca ne htjedoše od njega rastati, premda ih je njihov odgojitelj pozivao. Zato Giannetta ćuvši to izađe iz svoje sobe i dođe onamo gdje bijaše grof te im strogo zaprijeti da će ih istući ne poslušaju li odgojitelja. Djeca stadoše plakati i govoriti da ona žele ostati kraj toga vrloga ćovjeka koji ih više voli nego njihov učitelj: tomu se gospa i grof nasmijaše. Tada grof ustade, ali ne kao otac nego kao siromašak, da iskaže poštovanje kćeri kao gospi, te gledajući je oćutje u srcu neobićnu milinu, ali ga ona ni tada ni poslije ne prepozna, jer se bijaše silno promijenio od onoga kakav nekada bijaše, i star, i sijed, i bradat, i mršav, i potamnio u licu, te je više sličio na koga drugoga nego na grofa. I videći gospa kako djeca ne žele od njega oćići reće odgojitelju neka ih pusti da još malo ostanu.

Dok su dakle djeca stajala s tim vrlim ćovjekom, vrati se Giachettov otac i od odgojitelja doću o toj zgodi; stoga on, jer mu Giannetta bijaše mrska, reće: »Pusti ih s milim Bogom, jer ćija su takva su: po majci su potekla od prosjaka, pa onda nije ni ćudo što se rado s prosjacima druže.« Ću grof te rijeći i jako ga zabolješe, ali samo slegnu ramenima i otrpje uvredu, kao što već bijaše mnoge druge podnio. Giachetto, koji doznade kako su se djeca radovala ćestitu starcu, to jest grofu, koliko god mu to ne bijaše pravo ipak ih toliko jako ljublaše te prije

nego što pred njim zaplakaše zapovjedi da tomu vrlom čovjeku, ako bi htio kod njega ostati, dadu kakvu službu. On odgovori da će tu rado ostati, ali da ništa drugo ne zna nego konje timariti, jer se time cijeloga života bavio. Povjeriše mu dakle jednoga konja, i čim bi njega namirio nudio se da zabavlja djecu.

Dok je Fortuna ovako kako je opisano vodila anverskoga grofa i njegovu djecu, zbude se te poslije mnogih primirja s Nijemcima umrije francuski kralj, a na njegovo mjesto okruniše njegova sina, kojemu je žena bila ona zbog koje grof bijaše prognan. Kad isteče posljednje primirje s Nijemcima, zametnu on opet s njima teški boj; njemu u pomoć, kao svomu novom rođaku, engleski kralj poslao mnogobrojno ljudstvo²⁸ pod vodstvom svoga vojvode Perotta i Giachetta Lamiensa, sina svoga drugoga vojvode; s njim pođe i onaj vrli čovjek, to jest grof, i neprepoznat ni od koga proboravi dugo vrijeme na bojnom polju kao konjušar; i ondje taj valjani čovjek i zborom i tvorom mnogo više dobra učini nego što se od njega očekivalo.

Dogodi se za vrijeme rata da francuska kraljica teško obolje, pa čuteći da joj se smrt bliži, pokajavši se za svoje grijehе pobožno se ispovjedi ruanskom²⁹ nadbiskupu kojega svi smatrahu svetim i valjanim čovjekom; i među ostalim grijesima kaza mu što je zbog nje anverski grof nevin pretrpio. I ne zadovolji se time da to samo njemu rekne, nego i pred mnogim vrlim muževima ispriповjedi sve što se zbilo moleći ih da porade kod kralja da se grofu ako je živ, a ako nije, onda njegovoj djeci, vrate sva imanja i časti. I kratko vrijeme zatim promijeni svijetom, te je sa svim počastima pokopaše.

Pošto kralju obznaniše tu ispovijed, poslije mnogo bolnih uzdaha nad nepravdama nanesenim onomu vrlom mužu ganu ga ona da se po cijeloj vojsci i širom kraljevstva objavi proglas: tko pronađe anverskoga grofa ili nekoga od njegove djece bogato će biti za svako od njih nagrađen, jer je grof prema kraljičinoj ispovijedi nevin bio prognan, pa mu želi vratiti sve njegovo imanje i časti, i još više. Čuvši to grof, koji služaoše kao konjušar, i znajući da je sve istina smjesta ode Giachettu i umoli ga da zajedno s njim pođe Perottu, jer će im on pokazati ono što kralj traži.

Kada se dakle sva trojica sastadoše, reče grof Perottu, koji već bješe naumio da se otkrije: »Perotto, ovaj ovdje Giachetto oženio se tvojom sestrom i nikada nikakva miraza nije dobio; pa da ti sestra ne bude bez miraza, želim da on a ne tko drugi dobije veliku nagradu koju kralj obećava, i za tebe pokazavši te kao sina anverskoga grofa, i za Violantu kao tvoju sestru i svoju ženu, i za mene koji sam anverski

grof i vaš otac.«

Tek što Perotto to sasluša i pozorno ga pogleda odmah ga prepozna, pa mu se plaćući baci pred noge i zagrlj ga veleći: »Oče moj, neka ste mi dobro došli!«

Pošto Giachetto prvo ču što grof reče, a zatim vidje što Perotto učini, u isti se čas toliko začudi i iznenadi da je jedva znao što mu valja činiti. Ipak, povjerovavši riječima i zasramivši se zbog uvredljivih postupaka prema grofu konjušaru, plaćući mu pade pred noge i ponizno ga zamoli oprostjenje za svaku prošlu uvredu. Grof ga podiže i dobrostivo mu oprost. I pošto su dugo sva trojica svoje zgode kazivali i mnogo zajedno plakali i smijali se, htjedoše Perotto i Giachetto preodjenuti grofa, ali on nikako ne dopusti, nego najprije htjede da Giachetto osigura sebi nagradu i da njega odvede takvoga i u služinskoj odjeći da bi se kralj što više zasramio.

Izađe dakle Giachetto s grofom i Perottom iza sebe pred kralja i ponudi da će mu predstaviti grofa i njegovu djecu, uz uvjet da ga nagradi prema objavljenom proglasu. Kralj odmah naredi da divnu nagradu obećanu za svakog od njih iznesu pred oči Giachettu i reče mu da je slobodno uzme, ako doista pokaže grofa i njegovu djecu kao što je obećao. Tada Giachetto okrenuvši se straga i povukavši naprijed grofa, svoga konjušara, i Perotta, reče: »Gospodaru, evo ovo su otac i sin; kći je moja žena i nije ovdje, ali s pomoću Božjom brzo ćete je ugledati.«

Kralj čuvši to pogleda grofa i premda se bijaše mnogo izmijenio od onoga što je nekoć bio, ipak ga poslije pozornijega promatranja prepozna i gotovo sa suzama u očima diže grofa, koji pred njim klečao, te ga zagrlj i poljubi; i Perotta prijateljski primi i zapovjedi da odmah grofu dadu odjeću, i sluge, i konje, i opremu, kako dolikuje njegovu plemstvu; i to bješe smjesta učinjeno. Uz to kralj iskaza veliku čast Giachettu te zaželje da mu on sve svoje prošle godine ispriповjedi; i pošto Giachetto primi sjajne nagrade što je pokazao grofa i njegovu djecu, reče mu grof: »Uzmi te poklone kraljeve velikodušnosti i sjeti se da svomu ocu kažeš da tvoja djeca, njegovi i moji unuci, nisu po majci prosjačkoga roda.«

Giachetto primi darove i pozva u Pariz svoju ženu i majku, a dođe i Perottova žena; i tu u najvećem slavlju bijahu s grofom, kojemu kralj bješe vratio sva njegova imanja, i uzdignuo ga više nego ikada; zatim se svi s njegovim dopuštenjem vratiše svojim kućama. A on do svoje smrti življaše u Parizu slavnije negoli ikada prije. —

Deveta novela

Bernabd iz Genove, pošto ga Ambruogiuolo prevari, izgubi imetak i naredi da se njegova nevina žena pogubi; ona pobjegne i u muškoj odjeći služi sultanu, otkrije varalicu i dovede Bernabda u Aleksandriju, gdje varalica bude kažnjen, a ona se, opet odjenuvši žensku odjeća, s mužem bogata vrati u Genovu.¹

Pošto Elissa svojom dirljivom novelom obavi dužnost, kraljica Filomena, lijepa, i stasita, i srdačnija, i ljubaznija i od koje druge, zamislivši se reče: — Valja nam se držati pogodbe s Dioneom, pa kako preostaje samo njemu i meni pripovijedati, prvo ću kazivati ja, a on neka bude posljednji, jer je tu povlasticu zaiskao. — I kazavši to ovako poče:

— U prostom puku često se zna reći ova poslovice: Tko pod drugim jamu kopa sam u nju padne. Njezina se istinitost, čini mi se, ne bi mogla dokazati nikakvim razlozima kad to ne bi pokazivale različite zgone. I stoga mi pade na um, predrage gospe, da vam držeći se zadanoga predmeta² dokažem istinitost ove izreke; i vjerujem da vam neće biti na odmet da to čujete, kako biste se znale čuvati varalica.

U nekom pariškom svratištu skupilo se nekoliko bogatih talijanskih trgovaca, što po jednom poslu što po drugom, kako to već u njih biva; i pošto jedne večeri kao i obično veselo povečeraše zavezoše se u razgovor pa kako su prelazili s ovoga na ono, dodoše na red i njihove žene, koje bijahu ostavili kod kuće.

I šaleći se jedan od njih poče govoriti: »Ne znam što moja kod kuće radi, ali zacijelo znadem da ostavljam po strani ljubav koju ćutim prema svojoj ženi, kada tu imadem pri ruci neku mladicu koja mi se sviđa, te se s ovom ovdje naslađujem koliko god mogu.«

Drugi odgovori: »A ja radim isto tako; vjerovao ja ili ne vjerovao, moja će žena ako joj se mili potražiti sebi zabavu; pa stoga, kako ona tako i

ja, vraćam joj milo za drago.«

Treći je raspredao otprilike na isti način; i ukratko, činilo se da se svi u tomu slažu da njihove žene kod kuće ne trate vrijeme.

Samo jedan od njih, po imenu Bernabo Lomellin³ iz Genove, ustvrdi suprotno veleći da mu je Bog udijelio posebnu milost i dao mu ženu⁴ koju rese sve vrline što moraju resiti gospu ili u dobroj mjeri i viteza ili gospodičića, te da takve možda nema u Italiji, jer je lijepa, i vrlo mlada, i okretna, i krepka, i zna bolje nego bilo koja druga svaki ženski posao, primjerice vesti svilom ili tomu podobne stvari. Povrh toga, nema takva momka ili sluge, recimo, koji bi bolje i vještije od nje posluživao za gospodskim stolom nego što posluživa ona, jer je nadasve uljudna, umna i obzirna. Zatim je pohvali da bolje od ikoga zna jahati i sa sokolom loviti, čitati, i pisati, i bolje računati nego da je rođeni trgovac; a poslije ovih i još mnogo drugih pohvala prijeđe na ono o čemu su tu raspravljali i pod zakletvom ustvrdi da čestitije ni vjernije od nje nema; stoga on zasigurno vjeruje da se ona nikada, sve kad bi deset godina ili zavazda izbivao iz kuće, ne bi upustila u takve pripovijesti s drugim muškarcem.

Bijaše među ovim trgovcima koji tako raspravljahu i mladi trgovac iz Piacenze,⁵ po imenu Ambruogiuolo, koji na tu posljednju hvalu što je Bernabo izreče svojoj ženi prasnu u glasan smijeh pa ga podrugljivo upita je li mu tu povlasticu nad svim drugim muževima vladar udijelio. Bernabo malko srdit odvratu da mu nije vladar nego sam Bog koji je malo moćniji od vladara udijelio tu milost.

Tada reče Ambruogiuolo: »Bernabo, nimalo ne sumnjam da ti vjeruješ da govoriš istinu, ali kako mi se čini ti si se malo obzirao na prirodu stvari, jer da si se obzirao, ne sudim da si tako glup te ne bi spoznao ono što bi te navelo da o tim stvarima umjerenije zboriš. Pa da ne pomisliš da mi koji smo o svojim ženama slobodnije govorili nego ti sudimo kako su nam žene drugačije ili drugačijega kova nego što je tvoja te da smo samo potaknuti prirodnom razborom tako govorili, želim se o tom pitanju malko s tobom porazgovoriti. Vazda sam slušao da je muškarac najplemenitiji stvor što ga je među smrtnima Bog stvorio, a zatim žena; no muškarac je, kako se općenito sudi i vidi po njegovim djelima, savršeniji; i budući da je savršeniji, nema dvojbe da mora biti postojaniji, a takav i jest, jer su žene uglavnom nestalnije, što bi se lako moglo dokazati mnogim prirodnim razlozima, ali njih ću sada ostaviti po strani. Ako je dakle muškarac postojaniji i ne može odoljeti ne samo da ne usliši ženu koja ga moli nego i da ne poželi onu koja mu se mili, i povrh želje da ne učini sve što može da bude s njom, a to mu se

ne događa jedanput na mjesec nego tisuću puta na dan, što misliš da može učiniti po naravi nestalna žena na molbe, laskanja, darove i na još tisuću drugih smicalica što će ih upotrijebiti mudar muškarac koji je ljubi? Vjeruješ li da ona može odoljeti? Usprkos tomu što ti tvrdiš, ni truna ne vjerujem da ti u to vjeruješ; i sam si rekao da je tvoja supruga žensko i da je i ona od krvi i mesa kao druge. Pa ako je tako, njezine su žudnje iste kao i u drugih, i iste snage kojima i druge treba da se opiru tim prirodnim nagonima; stoga je moguće, pa bila ona i najčestitija, da učini ono što i druge čine, a sve što je moguće ne smijemo tako žestoko nijekati ili tvrditi upravo suprotno kao što ti činiš.«

Bernabo mu odgovori i reče: »Ja sam trgovac a ne mudrac, pa ću ti kao trgovac i odgovoriti. I velim da priznajem da se ono što ti kažeš može dogoditi ludim ženama koje nemaju nikakva srama u sebi; no mudre tako brižno paze na svoju čast da postaju jače od muškaraca koji i ne mare za to; a među takve spada moja.«

Ambruogiuolo reče: »Zaista, da im svaki put kad se upuste u takve pripovijesti izraste rog na čelu koji bi svjedočio o onom što su radile, vjerujem da bi se malo koja u to upustila; ali ne samo što im rog ne izraste, nego u onih koje su mudre ne vidi se ni traga ni znaka, a sramota i okaljana čast je samo onda kada na vidjelo izađe; stoga, kada mogu potajno, griješe ili ako su lude ne griješe. I budi uvjeren u ovo: čista je samo ona koju nikad nitko nije molio ili kojoj molba ne bje uslišana.⁶ I premda znam da po naravnim i stvarnim uzrocima mora tako biti, ne bih to ovako otvoreno govorio kao što govorim da to nisam mnogo puta i s mnogima iskusio. Štoviše, velim ti, kad bih ja bio kraj te tvoje presvete žene uvjeren sam da bih je za kratko vrijeme naveo na ono na što sam već i druge navodio.«

Bernabo uzbuđeno odvrati: »Nadmetanje riječima moglo bi nas pre-daleko odvesti: ti bi rekao svoju, a ja svoju, i na koncu ni do čega ne bismo došli. Nego kada veliš da su sve tako podatljive, a ti toliko umješan, da te uvjerim u poštenje svoje žene spreman sam dati da mi se odrubi glava ako je ikada mogneš navesti na taj čin; a ako ne mogneš, ja ne želim da ti išta drugo izgubiš osim tisuću zlatnih fiorina.«

Ambruogiuolo zagrijan tim razgovorom odgovori: »Bernabo, ne znam što bih s tvojom krvlju uradio ako pobijedim; ali ako hoćeš vidjeti dokaz onoga o čemu sam govorio položi pet tisuća zlatnih fiorina, koji su ti svakako manje dragi nego glava, naspram tisuću mojih; a kako ne postavljaš nikakva roka, obvezujem se da ću otputovati u Genovu i da ću za tri mjeseca od dana kada krenem odavde dobiti od tvoje žene ono što hoću, a u znak toga donijet ću sa sobom neke od njezinih najdra-

žih stvari i takve i tolike dokaze, da ćeš i sam priznati istinitost mojih riječi; samo valja da mi se zakuneš kako za to vrijeme nećeš dolaziti u Genovu niti njoj išta o tomu pisati.«

Bernabo drage volje na to pristade; i premda su se svi ostali trgovci koji tu bijahu trudili da razvrgnu okladu znajući kakvo se veliko zlo može iz toga izleći, ipak oba trgovca bijahu tako ražešćena da se usprkos željama ostalih vlastitim rukama lijepo pismeno obvezaše jedan drugomu.

I pošto se obvezaše, Bernabo ostade, a Ambruogiuolo što hitrije mogavše otputova u Genovu pa proboravivši tamo nekoliko dana i raspitavši se veoma oprezno o imenu ulice i o navikama te gospe dozna ono i još više od onoga što bješe čuo od Bernaboa; stoga mu se učini da se latio luda posla. No ipak, zbliživši se s nekom siromašnom ženom koja je često zalazila u tu kuću i koju je gospa jako voljela, i ne mogavši je ni na što nagovoriti, potkupi je novcem i u dosluhu s njom dade da ga u nekoj posebno izrađenoj škrinji odnesu ne samo u kuću nego ravno u odaju one plemkinje; i tu ta dobrica, kao da želi nekamo putovati, po Ambruogiuolovu napatku zamoli gospu da joj pričuva škrinju koji dan.

Pošto škrinja ostade u odaji i pade noć, kad Ambruogiuolo prosudi da gospa spava, otvori škrinju nekim svojim napravama i tiho se nađe u ložnici gdje je gorjelo svjetlo; stoga poče promatrati i pamtiti u glavi razmještaj odaje, i slike, i sve uočljive predmete u njoj. Zatim je, približivši se postelji osjetivši da gospa i jedna djevojčica što s njom bijaše čvrsto spavaju, polako svu otkri i vidje da je isto tako lijepa naga kao i odjevena, ali posebna znaka koji bi mogao dojaviti ne opazi, osim jednoga što ga imaše ispod lijeve dojke, to jest madeža oko kojega bijaše nekoliko dlačica žutih kao zlato; i vidjevši to polako je pokri, iako videći je tako lijepu planu željom da stavi život na kocku i legne kraj nje. Ali kako bješe čuo da je nepokolebljiva i stroga kad se radi o onim pripovijestima, ne usudi se. I vrzmajući se veći dio noći po sobi kako je htio, izvuče iz jednoga njezina kovčega kesu i ogrtač, te neki prsten i nekakav pojas,⁷ pa metnuvši sve to u svoju škrinju i sam u nju uđe i zaključa je kao što prije bijaše; i tako učini dvije noći redom a da gospa ništa ne opazi. Trećega dana prema dogovoru vrati se ona dobrica po svoju škrinju i odnese je onamo odakle je bijaše donijela; iz nje izađe Ambruogiuolo, isplati ženu prema obećanju i ni časa ne časeći s onim se stvarima vrati u Pariz prije isteka roka.

Ondje pozva trgovce koji bijahu prisutni kada zadaše riječ i uglaviše okladu, i reče im pred Bernaboom da je dobio uglavljenju okladu, jer je obavio ono čime se hvalio; a da dokaže kako je to istina prvo opisa

oblik ložnice i slika u njoj, a zatim pokaza stvari koje je sa sobom donio tvrdeći da mu ih je ona dala. Priznade Bernabo da je ložnica onakva kakvu opisa, i povrh toga potvrdi da su ono doista stvari njegove žene, ali reče da je on mogao od nekog kućnog sluga doznati kakva je ložnica i na sličan način pribaviti sve one stvari te da mu se, ako ne reče što drugo, ne čini da je to dovoljno da odnese pobjedu.

Na to Ambruogiuolo reče: »Doista je ovo moralo dostajati, ali kad hoćeš da ti i više kažem, kazat ću ti. Kažem da gospa Zinevra⁸ tvoja žena ima ispod lijeve dojke poveći madež oko kojega je otprilike šest dlačica, žutih kao zlato.«

Kada Bernabo ču ovo, kao da si mu nož u srce zarinuo, takva ga bol prože; i sav u licu izmijenjen, premda ni riječi ne reče, jasno dade na znanje da je istina ono što je Ambruogiuolo kazao; i malo poslije reče: »Gospodo, istina je što Ambruogiuolo kaže; pa jer je on pobijedio neka dođe kada god hoće da mu platim.« I tako bješe narednoga dana Ambruogiuolu sve isplaćeno.

A Bernabo napustivši Pariz krenu u Genovu srca puna žuči i gnjeva na svoju ženu. I primaknuvši se gradu ne htjede u nj stupiti nego ostade dobrih dvadeset milja⁹ daleko od njega na nekom svom posjedu; i jednoga svoga slugu u kojega se mnogo pouzdavao posla s dva konja i s pismom u Genovu javljajući ženi kako se vratio pa neka s njim k njemu dođe; a sluzi potajno naredi neka gospu čim stigne na mjesto koje mu se najbolje učini bez ikakva milosrđa ubije i neka se vrati k njemu. Pošto dakle sluga stiže u Genovu i predade gospi pismo i poruku, ona ga s velikim veseljem primi; sljedećega jutra uzjahavši na konja krenu ona sa slugom prema posjedu.

I jašući tako zajedno i razgovarajući o svemu i svačemu dospješe u neku samotnu i duboku guduru okruženu visokim stijenama i drvećem; i sluzi se učini da bi na tom mjestu mogao nesmetano izvršiti gospodarov nalog te trgnuvši nož zgrabi gospu za lakat i reče: »Gospojo, preporučite Bogu dušu, jer nećete dalje kročiti nego vam ovdje valja umrijeti.«

Kada gospa vidje nož i ču te riječi sva prestrašena reče: »Smiluj se, Boga radi! Prije nego me ubiješ kaži mi čime te uvrijedih da me moraš ubiti.«

»Gospojo«, reče sluga, »mene niste ničim uvrijedili, ali čime ste uvrijedili svoga muža ja ne znam; znam samo da mi je zapovjedio da vas bez ikakva milosrđa ubijem na putu, a ako to ne učinim, zaprijetio mi je da će me objesiti. Vi dobro znate kako sam mu odan i da se ne mogu usprotiviti njegovim zapovijedima; sam Bog zna kako mi vas je žao, ali

drugačije ne mogu.«

Na to mu plačući gospa reče: »Jao, smiluj se, Boga radi! Ne kaljaj ruku krvlju onoga tko ti nikada ništa našao ne učini da bi drugoga poslušao. Bog koji sve vidi svjedok mi je da nikada ništa ne učinih zbog čega bih zaslužila takvu nagradu od svoga muža. No, ostavimo sada to; ti možeš ako hoćeš u isto vrijeme ugoditi Bogu, i svomu gospodaru, i meni na ovaj način: uzmi ovo moje ruho, a meni daj samo svoj zobunac i kukuljicu pa se s njim vrati momu i svomu gospodaru i reci da si me ubio; a ja ti se kunem životom koji ćeš mi sačuvati da ću nestati odavde i otići tamo odakle nikada ni do njega, ni do tebe, ni do ovoga kraja nikakav glas o meni neće stići.«

Sluga, koji bi je teška srca ubio, lako se sažali pa joj uzevši njezino ruho dade svoj zobunac i kukuljicu i ostavi joj nešto novca što ih je pri sebi imala, i moleći je da ode iz onoga kraja ostavi je bez konja u onoj guduri i vrati se svomu gospodaru, kojemu kaza da nije samo njegov nalog ispunio nego je i njezino mrtvo tijelo ostavio vucima. Bernabo se nakon nekoga vremena vrati u Genovu, gdje su ga svi oštro kudili kad se doznalo što je učinio.

Pošto gospa ostade sama i očajna, kada se spusti noć, prerušena kako je najbolje umjela dođe do obližnjega zaseoka i nabavivši ondje od neke starice što joj je trebalo prepravi zobunac prema sebi i skрати ga pa se načinivši od svoje košulje hlače i ostrigavši kosu posve preruši¹⁰ u mornara i siđe k moru, gdje na sreću nađe nekog katalonskog plemića, po imenu gospodina En Cararha," koji se bješe u Albisoli¹² iskrao sa svog broda što bijaše nedaleko odatle, kako bi se osvježio na nekom izvoru. Ona uđe s njim u razgovor i pogodi se da mu bude sluga pa se ukrca na brod rekavši da se zove Sicurano iz Finala.¹³ Tu je gospodar bolje opremi i odjenu, te ga ona poče tako dobro i spretno služiti da mu brzo u volju uđe. Ne prođe dugo i taj Katalonac s natovarenim brodom otplovi u Aleksandriju, i ponese neke sokolove za lov sultanu, i darova mu ih; i pošto ga sultan zato nekoliko puta pogosti i tako opazi lijepo vladanje Sicurana, koji je uvijek išao s njim da ga dvori, te mu se svidje, zaiska ga u Katalonca, i ovaj mu ga teška srca ostavi.

Sicurano ubrzo svojim lijepim vladanjem i dvorbom steče sultanovu milost i ljubav kao prije Katalončevu; i dogodi se tako tijekom vremena da dođe doba godine kada se održava u Akri¹⁴ (koja bijaše pod sultanovim gospodstvom) veliki sajam, na kojemu se skupljaju mnogi trgovci Saraceni i kršćani, kamo za zaštitu trgovaca i njihove robe sultan vazda običava slati uz svoje činovnike još i nekoga od svojih odanih podanika s ljudima koji drže stražu. I kada dođe vrijeme, odluči on na

tu dužnost poslati Sicurana koji već odlično vladaše jezikom, i tako učini.

Stiže dakle Sicurano u Akru kao glavar i zapovjednik trgovačke straže i robe, i dok je ondje dobro i valjano obavljao povjereni zadatak i nadzirući obilazio gradom susretaše mnoge trgovce Sicilijance, i Pizance, i Genovežane, i Mlečane, i druge Talijane te se s njima rado družio spominjući se svoga zavičaja. Jednom se tako dogodi da ušavši u skladište mletačkih trgovaca među ostalim dragocjenostima ugleda kesu i pojas koje odmah prepozna kao svoje i začudi se, ali se ne promijeni u licu, nego uljudno upita čiji su to predmeti i jesu li na prodaju.

Bijaše tamo stigao Ambruogiuolo iz Piacenze s mnogo robe na nekoj mletačkoj lađi pa čuvši da zapovjednik straže pita čiji su predmeti stupi naprijed i smijući se reče: »Gosparu, stvari su moje i ne prodajem ih, ali ako vam se sviđaju, rado ću vam ih darovati.«

Videći Sicurano da se ovaj smije i posumnja nije li ga po čemu prepoznao, ali ipak načinvši ravnodušno lice reče: »Ti se možda smiješ što vidiš mene vojnika kako pitam za ove ženske stvari?«

Ambruogiuolo reče: »Gosparu, ne smijem se tomu, nego se smijem načinu kako sam ih stekao.«

Njemu Sicurano reče: »Ded, Bog ti pomogao, ako ti nije neugodno, ispriповjedi mi kako si ih stekao.«

»Gosparu«, reče Ambruogiuolo, »ove mi stvari i još nešto dade u Genovi plemenita gospa po imenu Zinevra, žena Bernaboa Lomellina, kad sam jedne noći s njom spavao, te me zamoli da ih njoj za ljubav zadržim. Sada se nasmiyah, jer se spomenuh Bernaboove gluposti koji bijaše tako lud te položi pet tisuća zlatnih fiorina naspram tisuću da neću zavesti njegovu ženu, a ja to učinih i dobih okladu; a on, umjesto da zbog gluposti kazni sebe a ne nju što je učinila ono što sve žene čine, vrativši se iz Pariza u Genovu, kako sam poslije čuo, dade je pogubiti.«

Čuvši to Sicurano odmah razumjeda što bijaše razlog da se Bernabo na nju srdio i bi joj jasno da je ovaj ovdje kriv svemu njezinu zlu, pa u sebi odluči ne dopustiti da nekažnjeno prođe. Praveći se dakle Sicurano kao da ga je zabavila priča, lukavo se s njim toliko sprijatelji da na njegovo nagovaranje Ambruogiuolo, kad sajam završi, s njim i s cijelim svojim blagom pođe u Aleksandriju gdje mu Sicurano uredi dućan i povjeri mnogo svoga novca; stoga on videći u tomu velik probitak rado tamo ostade. Sicurano koji htjede Bernabou dokazati svoju nevinost nije imao mira dok s pomoću nekih bogatih genoveških trgovaca koji bijahu u Aleksandriji ne nađe načina da ga dovede te ga, jer bijaše jako

osiromašio, kriomice smjesti kod nekoga svoga prijatelja, dok ne dođe vrijeme da učini što bijaše naumio učiniti.

Već prije bijaše Sicurano naveo Ambruogiuola da ispriповjedi zgodu pred sultanom, i ona sultanu mnogo ugodi; ali pošto Bernabo stiže, pomisli da više ne valja oklijevati i u zgodan čas izmoli od sultana da preda se pozove Bernaboa i Ambruogiuola, pa da u Bernaboovoj nazočnosti izmami, ako ne milom onda silom, istinu o tomu kako se dogodilo ono čim se hvastao u vezi s Bernaboovom ženom. Stoga, kad dođoše Ambruogiuolo i Bernabo, sultan pred mnogima stroga lica zapovjedi Ambruogiuolu da po istini reče kako je od Bernaboa dobio pet tisuća zlatnih fiorina, a nazočan bijaše i Sicurano u koga se Ambruogiuolo pouzdavao, ali mu je on još strožim licem prijetio najgorim mukama ako ne reče. Stoga Ambruogiuolo, s jedne i s druge strane prestrašen, i još k tomu prisiljen, u nazočnosti Bernaboa i mnogih drugih, očekujući kao najvišu kaznu vraćanje pet tisuća zlatnih fiorina i onih predmeta točno ispriповjedi kako se cijeli slučaj zbio.

I pošto Ambruogiuolo reče, Sicurano, kao da je sultanov namjesnik, obrativši se Bernabou reče: »A što si ti zbog te laži učinio svojoj ženi?«

Njemu Bernabo odgovori: »Zasljepljen gnjevom zbog gubitka novca i sramotom zbog nepravde koju mišljah da mi je žena bijaše nanijela naredih svomu sluzi da je ubije; i kako me on izvijesti, njezino tijelo rastrgaše vuci.«

Pošto je sve to rečeno u sultanovoj nazočnosti i on sve čuo i razumio, dok ne znade još što smjera Sicurano koji je to smislio i od njega izmolio, Sicurano mu reče: »Gospodaru, jasno možete spoznati koliko se ona jadna žena može dičiti ljubavnikom i mužem, jer ljubavnik u isti čas osramoti nju rušeći lažima njezin dobar glas i upropasti njezina muža; a muž povjerovavši radije tuđim lažima nego istini koju je sam mogao dugim iskustvom upoznati naredi da je ubiju i da je ostave vukovima kao hranu; i osim toga, tolika je naklonost i ljubav što je prijatelj i muž prema njoj gaje, da je ni jedan ne poznaje iako su dugo s njom živjeli. Ali da biste što bolje spoznali što je svaki od njih zaslužio, ako mi hoćete udijeliti tu posebnu milost i kazniti varalicu a oprostiti prevarenom, ja ću je ovamo pred vas i pred njih dovesti.«

Sultan bijaše sklon da u ovoj stvari u svemu udovolji Sicuranu pa reče da mu je to po volji i neka dovede gospu. Jako se iznenadi Bernabo, koji bijaše uvjeren da je ona mrtva; a Ambruogiuolo se, pogađajući što ga čeka, poboja i gorega od vraćanja novca, pa nije znao čemu da se nada ili čega da se više boji ako žena dođe, ali ipak s čuđenjem očeki-

vaše njezin dolazak.

Pošto sultan dade Sicuranu dopuštenje, on se plaćući baci pred sultana na koljena, i kao da odjednom odbaci muški glas i ne htjede više muški izgledati reče: »Gospodaru, ja sam bijedna i nesretna Zinevra, koja šest godina ubogo lutam kao muškarac po svijetu, pošto me lažno i zločinački okleveta ovaj izdajica Ambruogiuolo, a ovaj okrutni i opaki muž predade sluzi da me ubije i vucima da me požderu.« I rastrgnuvi haljine sprijeda i pokazavši grudi uvjeri sultana i sve ostale da je žena te se okrenu Ambruogiuolu i srdito ga upita kada je on to s njom spavao kako se hvastao; prepoznavši je, on posramljen gotovo zanijemi i ništa ne reče.

Sultan, koji nju dotle sveudilj smatraše muškarcem, gledajući i slušajući sve to toliko se začudi da više puta pomisli kako je to što gleda i sluša prije san nego zbilja. Ali ipak, kad od čuđenja k sebi dođe i spozna da je sve istina najljepšim riječima pohvali življenje, i postojanost, i ponašanje, i krepost gospe Zinevre, koju dotada zvalu Sicuranom. I naredivši da se donese raskošna ženska odjeća i dovedu žene da joj budu družbenice, na njezinu molbu oprostí Bernabou zasluženu smrt. A on joj se, kada je prepozná, baci pred noge plaćući i moleći oprosténje, i ona mu ga milostivo dade, premda ga ne bijaše dostojan, te ga podiže na noge i nježno ga kao svoga muža zagrlí.

Sultan zatim zapovjedi da toga časa na kakvoj uzvisini u gradu na suncu privežu Ambruogiuola za kolac i namažu medom i da ga odatle ne dižu dok sam ne klone: i tako bješe učinjeno. Poslije toga zapovjedi da se sav Ambruogiuolov imetak preda gospi, a bijaše priličan i cijenio se preko deset tisuća dublona;¹⁵ i još dade prirediti sjajnu gozbu i tu počasti Bernaboa, kao muža gospe Zinevre, i gospu Zinevru kao najvrliju ženu, te je obdari, što u nakitu što u zlatnom i srebrnom posudu, što pak u novcu, vrijednošću od više nego novih deset tisuća dublona. I pošto gozba završi, naredi da im se opremi galija i dopusti im da se mogu kad ushtjednu vratiti u Genovu; onamo se oni vratiše vrlo bogati i radosni, a svi ih dočekaše s najvećim počastima, osobito gospu Zinevru za koju su svi vjerovali da je mrtva; i uvijek su je, dok je živa bila, častili i poštovali zbog vrlina.

Ambruogiuola onoga istoga dana kad ga privezaše za kolac i namazaše medom u velikim mukama muhe, i ose, i obadi, kojima ona zemlja obilovaše, ne samo što usmrtiše nego ga do kosti požderaše; njegove izbijeljene kosti dugo su još tamo nepokupljene visjele i bile svima tko ih je vidio svjedočanstvo njegove opačine. I tako onaj što pod drugim jamu kopaše, sam u nju upade.¹⁶ —

Deseta novela

Paganino iz Monaca ugrabi ženu gosparu Ricciardu di Chinzica; ovaj sazna gdje se ona nalazi pa ode tamo, sprijatelji se s Paganinom i zaište je natrag, a on joj to dopusti ako želi; ali ona se ne želi s njim vratiti i, kada gospar Ricciardo umre, postane Paganinova žena.¹

Cijela je čestita družba mnogo pohvalila ljepotu kraljičine novele, a osobito Dioneo kojemu je jedinomu još preostalo toga dana pripovijedati. On nakon mnogih hvala prethodnoj noveli reče:

— Lijepe gospe, jedan ulomak kraljičine novele ponukao me da izmijenim svoj prvotni naum da kazujem jednu koja mi bijaše pri duši, i prisili me da kazujem drugu novelu: a to je Bernaboova² glupost, premda je on još dobro prošao, i svih onih koji vjeruju u ono što i on pokazivaše da vjeruje; to jest, dok oni lutaju širom bijeloga svijeta te se sad s ovom sad s onom zabavljaju, zamišljaju da im žene ostavljene kod kuće prekrizanih ruku sjede, kao da mi, koji se među njima rađamo, i rastemo, i živimo, ne znamo za čim one žude. Svojom ću vam novelom istodobno pokazati koliko su ti ljudi glupi i koliko su još gluplji oni koji se po prirodi smatraju jačima i misle da će bajoslovnim pričama postići ono što inače ne mogu pa se trude da drugoga sebi prilagode, premda se narav svih tomu opire.

Živio dakle u Piši³ neki sudac, obdaren više umom nego tjelesnom snagom, kojemu bijaše ime gospar Ricciardo di Chinzica;⁴ pa misleći možda da će ženu zadovoljiti istim sposobnostima kojima napredovaše u znanju, i kako još bijaše jako bogat uporno nastojaše dobiti kao ženu i lijepu i mladu gospu, gdje bi i jedno i drugo, da je sebe umio svjetovati kako je svjetovao druge, morao izbjegavati. I to mu se ispunilo, jer mu gospar Lotto Gualandi⁵ dade kao ženu svoju kćer koja se zvala Bartolomea i bila jedna od najljepših i najljupkijih djevojaka u

Piši, premda ih tamo malo ima koje ne sliče ljuskavim guštericama.⁶ Sudac je s velikim slavljem dovede u svoju kuću, i priredivši sjajan i veličanstven pir, prve noći slučajno uspjeđe jedanput obaviti bračnu dužnost, a umalo ga i taj jedini put ne izdade snaga; pa mu je sutradan izjutra, jer bijaše suh, i mršav, i kratka daha, valjalo prošekom, i kolačima, i drugim sredstvima povratiti dušu.

Sada ovaj gospodar sudac, bolje procijenivši svoje snage nego što je to prije činio, poče nju učiti nekom kalendaru za djecu koja tek uče čitati a koji možda bijaše načinjen u Raveni.⁷ Jer se, kako joj on pokazivaše, nije svakoga dana samo jedan svetac slavio nego više njih, pa joj dokazivaše da se muž i žena moraju zbog raznih razloga njima u slavu uzdržavati od takvih sljubljivanja; k tomu još dodavaše posne dane, i kvatre,⁸ i apostolske vigilije, i tisuću drugih svetaca, i petke, i subote, i Gospodnji dan nedjelju, i cijelu korizmu,⁹ i mjesečeve mijene, i još stotinu drugih iznimnih dana, sudeći možda da sa ženom u postelji valja produljivati blagdane, kao što je katkada radio odlažući parnice. I toga se običaja, na veliku žalost svoje žene koju je jedva jedanput na mjesec red zapadao, dugo držaše, uvijek je dobro čuvajući da je tko drugi ne bi poučio raspoznavati radne dane kao što je on bijaše poučio blagdane.

Dogodi se da gospodar Ricciardo zbog velike vrućine poželje otputovati na svoje veoma lijepo imanje blizu Monte Nera¹⁰ i tamo ostati nekoliko dana i uživati na zraku, te sa sobom povede svoju ljepoticu ženu. I boraveći tamo jednoga je dana za rasonodu odvede na ribanje, pa se ukrcaše na dva čamca, on s ribarima na jedan, a ona s ostalim gospama na drugi, da gledaju; i uživajući u tomu neopazice odveslaše nekoliko milja prema pučini. I dok su oni tako zaneseni promatrali ribolov, iznenada im se približi galiya Paganina da Mare,¹¹ u ono vrijeme glasovitoga gusara, koji se opazivši čamce usmjeri na njih; oni ne mogahu tako brzo pobjeći, te Paganino dostiže onaj u kojemu bijahu žene; i ugledavši među njima lijepu gospu, ne mareći za ostalo odvuče je na svoju galiyu i otplovi, na oči gospara Ricciarda koji se već bio dohvatio kopna. S koliko jada to gledaše gospodar sudac, koji bijaše tako ljubomoran da strahovaše i od samoga zraka, ne treba ni pitati. Utaman se žalio i po Piši i drugdje na gusarsku opakost, ne znajući tko mu ženu ugrabi ni kamo je odvede.

A Paganino se videći je onako lijepu obradova i, kako nije imao žene, smisli da nju zauvijek zadrži pa je poče tješiti umiljatim riječima jer je gorko plakala. I kada pade noć, kako mu se bješe izgubio kalendar¹² a svi sveci i blagdani mu izvjetrili iz glave, stade je tješiti djelima, jer

mu se činilo da su za vidjela slabo koristile riječi; pa je tako i utješi, te prije nego stigoše do Monaca,¹³ zaboravi ona i suca i njegove zakone i poče s Paganinom živjeti veselije nego itko na svijetu; a kada je on dovede u Monaco, povrh utjehe koju joj pružaše danju i noću poštovaše je kao svoju ženu.

Nakon nekoga vremena dođe do ušiju gospara Ricciarda gdje mu se nalazi žena, pa ponesen čežnjom, misleći da to nitko neće znati tako cjelovito obaviti kao on, odluči sam po nju poći, spreman platiti za otkup koliko god Paganino zaište; i otisnuvši se na more otplovi u Monaco i tamo vidje nju i ona njega, te ona iste večeri to reče Paganinu i priopći mu njegovu nakanu. Idućega jutra gospodar Ricciardo, vidjevši Paganina, priđe mu i ubrzo se s njim zbliži i naveliko sprijatelji, a Paganino se pretvaraše da ne zna tko je i čekaše da vidi što smjera; i kada se gosparu Ricciardu učini da je pravo vrijeme, kako je bolje znao i umio najljubavnije mu otkri razlog svoga dolaska, moleći ga da zaište što god hoće samo neka mu vrati ženu.

Paganino mu vesela lica odvrati: »Gosparu, dobro mi došli, a odgovorivši vam ukratko velim ovako: istina je da je u mom domu mladica, ali ja ne znam je li ona vaša žena ili koga drugoga, jer vas uopće ne poznajem, a nju tek ovo kratko vrijeme otkad kod mene boravi. Ako ste njezin muž kao što velite, odvest ću vas k njoj jer mi se činite uljudan plemić, i siguran sam da će vas ona prepoznati. Ako ona rekne da je tako kako velite i htjedne otići s vama, jer ste tako ljubazni dat ćete mi za njezinu otkupninu što sami budete htjeli; ako ne bude tako, bilo bi podlo oduzeti mi je, jer sam mlad i mogu kao i svaki drugi imati ženu, a osobito nju koja je najljupkiji stvor što sam ga ikada vidio.«

Tada reče gospodar Ricciardo: »Zacijelo je ona moja žena, pa ako me k njoj odvedeš, sam ćeš vidjeti: odmah će mi pasti oko vrata; stoga i ne zahtijevam da bude drugačije nego onako kako si ti sam predložio.«

»Pa onda«, reče Paganino, »hajdemo.«

Otišavši dakle Paganinovoj kući i došavši u neku dvoranu, Paganino je dade pozvati, a ona izađe iz neke odaje lijepo odjevena i urešena te dođe tamo gdje bijaše gospodar Ricciardo s Paganinom i pozdravi gospara Ricciarda onako kako bi pozdravila bilo kojega stranca koji bi s Paganinom u kuću došao. Videći to sudac, koji je očekivao da će mu se ona jako obradovati, veoma se iznenadi i poče sam u sebi govoriti: »Možda su me tuga i duga bol što me more otkad je izgubih toliko izmijenile da me ne prepoznaje.«

Stoga reče: »Ženo, skupo me stajalo što sam te poveo na ribanje, jer nitko još ne oćutje takve boli kakvu podnosim ja otkad sam te izgubio,

a ti me kanda ne poznaješ kada me tako osorno pozdravljaš. Ne vidiš li da sam ja tvoj gospodar Ricciardo, koji je došao platiti što god zaište ovaj gospodar u čijoj smo kući, da bi te dobio i odavde odveo; a on mi te milostivo vraća za koliko ja hoću.«

Gospa se okrenu k njemu i uz lagan smiješak reče: »Meni to kažete, gospodar? Pazite da me niste zamijenili s kojom drugom, jer koliko znam ja se ne sjećam da sam vas ikada vidjela.«

Gospar Ricciardo reče: »Pazi što govoriš; pogledaj me dobro: ako se želiš sjetiti, vidjet ćeš da sam ja tvoj Ricciardo di Chinzica.«

Gospa reče: »Gosparu, oprostite ćete mi; meni se možda ne pristoji da vas tako dugo promatram kako vi zamišljate, ali sam vas ipak toliko promatrala da sam uvjeren da vas nikada prije nisam vidjela.«

Gospar Ricciardo pomisli da ona to čini u strahu od Paganina, pa ne želi u njegovoj nazočnosti priznati da ga poznaje; stoga malo kasnije zamoli Paganina neka mu dopusti da s njom nasamu u sobi razgovara. Paganino reče da pristaje, uz uvjet da je ne poljubi protiv njezine volje, a gospi naredi da s njim u drugu sobu ode i da sasluša što joj želi kazati pa da mu odgovori kako joj se sviđi.

Odaše dakle gospa i gospodar Ricciardo sami u sobu, pa tek što sjedoše gospodar Ricciardo počeo govoriti: »Oh, srce moje, dušo moja slatka, jedino ufanje moje, zar još ne prepoznaješ svoga Ricciarda koji te ljubi više nego sebe sama? Je li to moguće? Jesam li se tako izmijenio? Daj, oko moje lijepo, pogledaj me malo.«

Gospa prasne u smijeh i ne dopustivši mu da dalje govori reče: »Dobro znate da nisam tako zaboravna te ne bih znala da ste gospodar Ricciardo di Chinzica, moj muž; ali vi ste, dok sam s vama bila, pokazali da vrlo slabo poznajete mene, jer da ste mudri bili ili da jeste kao što hoćete da se o vama misli, morali ste biti toliko razboriti i vidjeti da sam mlada, i svježija, i čila, i prema tomu znati da mladim gospama osim odjeće i hrane, premda one to od srama ne govore, još nešto treba; a kako ste to obavljali, znate i sami. Pa ako vam vaši zakoni bijahu miliji nego žena, niste je smjeli ni uzimati; premda se meni nikad i nije činilo da ste sudac, nego ste mi se prije činili objavljiivačem blagdana i svetaca, tako ste ih dobro znali, i postova i vigilijs. I velim vam da ste toliko svetaca dali svetkovati težacima koji obrađuju vaša imanja koliko ste ih davali svetkovati onomu koji je morao svoju malu njivicu obrađivati, nikada ne biste požnjeli ni zrna žita. Bog je htio, smilovavši se mojoj mladosti, da se namjerim na ovoga s kojim živim u ovoj odaji gdje se ne zna što je blagdan, mislim na tolike blagdane koje ste vi, odaniji Bogu nego služenju ženama, svetkovali; i nikada preko

ovoga praga nisu prestupili ni subota, ni petak, ni vigilija, ni kvatri, ni korizma koja je tako duga, štoviše tu se radi i danju i noću i grebena se vuna; a dobro znam otkad je jutros zazvonilo jutrenje koliko smo posla obavili. I stoga sam odlučila s njim ostati i raditi dok sam mlada, a svece, i oproste, i postove ostaviti da ih poštujem kad budem stara; vi pak pođite i bilo vam sretno, što prije to bolje, pa bez mene svetkujte svetkovine koliko vam drago.«

Neizdrživa bol obuze gospara Ricciarda kad ču te riječi, i pošto vidje da ona zamuknu reče: »Ah, dušo moja slatka, što to govoriš? Zar si zaboravila čast svojih roditelja i svoju? Zar ćeš radije ostati ovdje kao njegova bludnica i u smrtnom grijehu stupati nego u Piši biti moja žena? On će te kada mu dojadiš sramotno odbaciti i potjerati, a meni ćeš sveđ draga biti i vazda ćeš, sve kada ja to i ne bih htio, biti u mojoj kući gospodarica. Hoćeš li zbog te svoje razuzdane i nečasne požude zapustiti svoju čast i mene koji te ljubim većma od života svoga? Ah, jedino ufanje moje, ne govori više tako, nego pođi sa mnom; a ja ću se odsad, kada znam tvoje želje, valjano potruditi; pa zato se slatka dušo moja, predomisli i pođi sa mnom, jer nikakva dobra nisam vidio otkad mi tebe ugrabiše.«

Na to mu gospa odgovori: »Do moje časti mislim da nikomu, sad kada je već kasno, ne treba biti stalo više nego meni; bar da bješe mojim roditeljima kad me dadoše vamal Pa kada onda njima ne bijaše stalo do moje, ni meni neće sada biti do njihove; a ako sada u grijehu stupam, u njemu ću stupati sve dok glavat tučak mogne stupati;¹⁴ i neka vama do toga ne bude većma stalo nego meni. Velim vam i to da mi se ovdje čini da sam Paganinova žena, a u Piši mi se činilo da sam vaša priležnica pomislivši kako su se između vas i mene sastajali planeti tek za mjesečevih mijena i u geometrijskim omjerima, dok me ovdje Paganino drži po svu noć u zagrljaju, i stišće me, i grize me, a kako me sređuje, neka vam Bog umjesto mene kaže. Pa još velite da ćete se potruditi, a kako? Treći put Bog pomaže, ako stigne da se digne. Vidim da ste se ojunčili otkad vas nisam vidjela! Idite i potrudite se da poživate, jer mi se čini da vam je duša na jeziku, tako mi sušičavo i kukavno izgledate. I još vam velim: kada me ovaj ostavi, premda mi se ne čini da je na to pripravan ako mene bude volja ostati, nikad se ne mislim vratiti vama, od koga, da vas svega iscijede, ne bi izašao ni naprstak soka, jer sam na svoju veliku štetu i gubitak tamo jednom već bila; stoga bih na drugom mjestu potražila svoj probitak. I ponavljam vam da ovdje nema ni svetaca ni vigilija, i zato ću ovdje ostati, a vi pođite s milim Bogom, što prije to bolje, inače ću vikati da me

hoćete silovati.«

Gospar Ricciardo, videći da se loše proveo i tek tada spoznavši svoju ludost što onemoćao htjede uzeti mladu ženu, tužan i žalostan izade iz odaje i potroši s Paganinom mnogo riječi koje odoše u vjetar. I napoljetku, ništa ne obavivši, ostavi ženu i vrati se u Pišu, a od boli zapade u toliko bezumlje da je hodajući po Piši svakomu tko bi ga pozdravio ili što pitao samo odgovarao: »Pogana rupa blagdana ne trpi«; i nedugo zatim umrije.

Dočuvši to Paganino i znajući kako ga gospa ljubi, uze je kao zakonitu ženu, pa su ne obzirući se na svece i postove i ne štjujući korizme, dok su ih noge nosile marljivo radili i zabavljali se. I sve mi se čini, drage moje gospe, da je gospar Bernabo, prepirući se s Ambruogiuolom,¹⁵ jahao jarca na nizbrdici.¹⁶ -

Ova novela izazva toliko smijeha u cijeloj družini, da ne bješe nikoga koga čeljusti ne zabolješe, a sve se gospe podjednako složiše u tomu da Dioneo ima pravo i da Bernabo bješe glup. Ali pošto je novela bila dokončana i smijeh zamro, videći kraljica da je već kasna ura i da su već svi pripovijedali, te da je došao konac njezinu vladanju, prema utvrđenom redu skide vijenac s glave i postavi ga Neifili na čelo veleći radosno: - A sada, draga drugo, vladaj ti nad ovim malim narodom; - i ponovno sjede.

Neifile se malo zarumenje zbog iskazane joj časti i lice joj zablista kao svježja travanjska ili svibanjska ruža u osvit dana, a zanosne oči njezine zaiskriše kao zvijezda Danica¹ i zatim nikom ponikoše. Ali pošto utihnu iskreni žamor ostalih kojim su kraljici radosno izražavali svoje odobravanje, malo se odmoriše, a ona se ohrabri te sjednuvši malo naviše nego što je običavala reče: - Budući da sam vaša kraljica hoću vam, ne udaljujući se od načina kojega su se držale moje prethodnice² kojih ste zapovijedi slušali i odobravali, iznijeti svoje mnijenje u nekoliko riječi, pa ako se s njim složite, njega ćemo se držati. Kao što znate, sutra je petak, a sljedećega dana subota koji su mnogim ljudima dosadni zbog jela u te dane uobičajenih;³ ne spominjući da je petak, uzevši u obzir da je u taj dan trpio muku Onaj koji je umro za nas, dostojan štovanja,⁴ sudim da bi časno i pravedno bilo da taj dan na slavu Božju posvetimo više molitvama nego novelama. U subotu pak gospe obično peru kosu da bi s nje isprale prašinu i nečist koja se od rada nakupi u toku cijeloga tjedna; također običavaju postiti u čast Djevice, majke Sina Božjega, i odmarati se potom⁵ od svih poslova da bi poštovale skoru nedjelju; stoga, kako se ne možemo potpuno držati ustanovljenoga reda po kojemu živimo, sudim da bi dobro bilo da se

toga dana odrekne se novela. Zatim, pošto će dotle proći četvrti dan⁶ našega boravka ovdje, smatram da je prikladno, ako želimo izbjeći da ljudi za nama dolaze, promijeniti boravište i otići drugamo; i već sam smislila kamo i sve sam priredila. A kada se u nedjelju nakon počinjaka tu sastanemo, budući da smo se danas kazujući novele slobodnije mogli prepustiti pripovijedanju promislila sam, i zato što ćete imati više vremena za razmišljanje, i zbog toga što će biti ljepše ako se malo ograniči sloboda izbora i pripovijeda o jednoj među raznolikim zgoda- ma sudbine, da bude ovako: kazivat će se o *onima koji domišljatošću nešto jako željeno zadobiše ili nešto izgubljeno povратиše*. Neka svatko o tom razmisli da ispriповједи nešto što družbi može biti korisno ili bar zabavno, osim Dionea koji ima trajnu povlasticu. —⁷

Svi pohvališe kraljičine riječi i zamisao i složiše se da tako bude. Zatim kraljica dade dozvati svoga starostu, te mu potanko razloži gdje treba prostrijeti stolove za večeru i što sve mora zatim obaviti za cijelo vrijeme njezina vladanja; i učinivši to ustade s družbom i dopusti da se zabavljaju kako je komu drago.

Uputiše se dakle gospe i mladići prema nekom vrtiću i tamo, pošto se malo rasonodiše, kad dođe vrijeme večeri veselo i u slast večeraše pa, ustavši od večere, po kraljičinoj želji Emilija povede kolo⁸ a Pampinea zapjeva sljedeću pjesmicu uz koju su joj druge pripjevale:⁹

*Kojoj se ženi kao meni poje,
kad sve su želje ispunjene moje?*

*Amore, dođi, uzročje sve nade
moje i svakog dobra i veselja;
zapjevaj sa mnom strasno,
al smetni gorke uzdahe i jade,
s njih mi je sad još slađa tvoja želja;
pjevaj o plamu jasnom
gdje goreć živim radosno i krasno,
štujući tebe ko božanstvo svoje.*

*Amore, ti mi izvede pred oči,
kad prvog dana plam me svede k tebi,
jednog mladića dična
što po ljepoti, žaru i vrsnoći
nikada premca našao mu ne bi,
čak niti njemu slična;*

*sad o njem pjevat veselo sam vična,
goreć od vatre, gospodaru, tvoje.*

*Al ja se ovdje najviše veselim
što mu se milim, ko što mi se mili:
Amore, hvalu beri;
na ovom svijetu imam sve što želim,
da bismo još na drugom skupa bili
ja čvrsta sam u vjeri
što za nj je gojim: kraljevske će dveri
Bog što sve vidi širit za nas dvoje.¹⁰*

Poslije ove pjesme pjevali su i druge i plesali nekoliko plesova i svirali različite napjeve; ali kada se kraljici učini da je vrijeme počinka, uzeše buktinje i svatko se povuče u svoju odaju. I posvetivši dva sljedeća dana onomu što kraljica bješe predložila, željno očekivahu nedjelju.

*SVRŠAVA DRUGI DAN DEKAMERONA I POČINJE TREĆI U
KOJEMU SE POD NEIFILINIM VLADANJEM PRIPOVIJEDA O
ONIMA KOJI DOMIŠUATOŠĆU NEŠTO JAKO ŽELJENO ZA-
DOBIŠE ILI NEŠTO IZGUBLJENO POVRATIŠE*

Sunce se već pomaljalo i prelijevalo narančastom bojom rumenilo zore,¹ kad u nedjelju kraljica ustade i probudi svu svoju družbu; i budući da starosta već mnogo prije bješe otpremio potrebne stvari u mjesto kamo bijahu odlučili poći i čeljad poslao da se uredi sve što treba, videći da je i kraljica spremna za put brzo dade natovariti sve ostalo te s cijelom prtljagom i preostalim slugama, baš kao da se tabor odatle dizao, pođe za gospama i gospodom.

Kraljica dakle krenu laganim korakom u društvu i u pratnji svojih gospa i trojice mladića, uz pjev dvadesetak slavuja i drugih pričica, po negaženoj stazi obrasloj travom zelenom i cvijećem što se počinjalo otvarati pod suncem koje je izlazilo, i zaputi se prema zapadu, i u brbljanju, i šali, i smijehu, prešavši jedva dvije tisuće koraka, dobrano prije pola treće ure² dovede ih do krasna i raskošna dvorca³; smještena na brežuljku nad ravnicom. Ušavši u nj i obišavši ga svega i našavši da ima velike dvorane i čiste i urešene sobe potpuno namještene svim što u jednu sobu spada, nadasve pohvališe njegova gospodara smatrajući ga veličanstvenim. Zatim siđoše i još mu više uznesoše gospodara videći prostrano i lijepo dvorište, i nadsvoden podrum pun izvrsnih vina,⁴ i hladanu vodu koja tamo obilno izviraše. I kada, kao da su željni odmora, sjedoše na prostran trijem koji je cijelo dvorište nadvisivao, sav ukrašen cvijećem i zelenilom što ga to doba godine pružaše pristupi im pažljivi starosta i biranim ih slatkišima i ponajboljim vinom podvori i okrijepi.

Poslije toga, naredivši da im sluge otvore perivoj koji se sterao uz dvorac i bio obzidan visokim zidom, udoše u nj, a pošto im se već na ulazu učini da je pun čudesne ljepote, počеше pozornije razgledati njegove dijelove. Okolo vrata i uzduž i poprijeko vodile su široke staze, sve ravne kao strijele, natkrivene odrinama vinove loze, koja je za to ljeto obećavala

obilan plod i sva u cvatu prospala vrtom tako jak miris, koji se smiješao s vonjem ostaloga raslinja, te se njima činilo da se nalaze među najmiomirisnijim istočnim biljem. Staze bijahu obrubljene bujnim grmljem bijelih i crvenih ruža i jasmína, pa se moglo ne samo jutrom nego i kad je sunce visoko, ne bojeći se njegovih zraka, šetati u njihovoj mirisnoj i ugodnoj sjeni. Koliko je bilo i kakvo i kako raspoređeno raslinje po vrtu, predugo bi bilo kazivati; ali nema poznatije biljke stabla kojima naše podneblje pogoduje a da ih ne bijaše tu u izobilju. Usred perivoja, još vrednija hvale nego ostalo, prostirala se livada obrasla niskom i tako zelenom travom te se činila crna, prošarana mnoštvom raznovrsna cvijeća, okmžena svježim zelenilom naranača i limuna sa zrelim i još trpkim plodovima i cvijećem, što nije samo godilo očima nego i njuhu.⁵ Nasred te livade bijaše prebijela mramorna fontana, divno isklesana: iz jednoga kipa na stupu, posred fontane, šikljao je visoko u nebo obilan vodoskok, ne znam da li iz prirodna ili umjerna izvora, a voda je zvonkim šumom padala u bistru fontanu takvom snagom da je mogla okretati mlinsko kolo. Suvišna je voda skrivenim odvodom istjecala ispod tratine i uskim umjetno prokopanim jarcima, okružujući livadu izlazila na površinu i sličnim jarcima tekla gotovo po cijelom vrtu, te se na koncu, na izlazu iz toga lijepoga perivoja, slijevala u potok i bistra vijugala prema podnožju brežuljka, gdje je s velikom snagom na veliku korist vlasniku okretala dva mlina.

Krasan raspored perivoja, i raslinje, i fontana s potočićima što su iz nje tekli toliko se svidješe gospama i trima mladićima, te svi počеше tvrditi da vrt ne može biti ljepši nego što jest, da se njegovoj ljepoti ništa ne može dodati, i kada bi se mogao stvoriti raj na zemlji da bi bio baš takav. Dok su tako radosni po vrtu šetali i od grančica različitih stabala pleli prekrasne vijence slušajući kako se dvadesetak različitih vrsta ptica pjevica natječu u pjevanju, odjednom ugledaše još jednu ljepotu koju prije toga zabavljeni ne primijetiše, jer vidješe gdje po perivoju vrluda valjda stotinu vrsta lijepih životinja. Sada su jedni druge upozoravali na kuniće koji se pojavíše s jedne strane, dok s druge strane dobježaše zečevi, tamo opet počivahu srne i srndaći, ondje pak napasahu se mladi jeleni, a osim njih još mnogo drugih pitomih životinja skakutahu i igrahu se, i to ih još većina razveseli.⁶

Pošto su dugo razgledali vrt i njegove krasote naredíše da se oko studenca prostru stolovi te tu prvo zapjevaše šest pjesmica,⁷ zatim malo zaplesaše, a kada kraljica zapovijedi, pođoše jesti; i pošto ih sluge divno i uredno podvoriše biranim i finih jelima i pićima, ustadoše još veseliji i ponovno se zabaviše pjevanjem, i sviranjem, i plesanjem, sve dok se kraljici ne učini da je zbog nastale vrućine vrijeme da otpočínu oni koji to žele. I

neki od njih odoše, a drugi zaneseni ljepotom vrta ne htjedoše otići nego ostaše, te se netko zabavljaše čitanjem romana⁸ a netko igranjem šaha ili dame.

Ali pošto po devetoj uri⁹ ustadoše i umiše lice svježom vodom, po kraljičinoj želji odoše na livadu, gdje po uobičajenom redu posjedaše oko studenca i počekaše da počnu pripovijedati o predmetu što ga kraljica bješe predložila. I prvi komu kraljica dade taj zadatak bijaše Filostrato koji poče ovako.

Prva novela

Masetto iz Lamporecchija hineći da je nijem postane vrtlar u ženskom samostanu, gdje se sve redovnice natječu da s njim spavaju.¹

Prekrasne gospe, mnogi su muškarci i žene tako glupi te doista vjeruju da djevojka kada na glavu metne bijeli prijevjes i odjene crno ruho² nije više žensko i da ne čuti više nikakvih ženskih požuda, kao da se u kamen prometnula kad je postala redovnica; pa ako što tomu protivno čuju tako se uzbune kao da je nekakav velik i strašan zločin protiv prirode učinjen, ne misleći i ne želeći uzeti u obzir da se ni sami ne mogu zasititi iako su potpuno slobodni činiti što hoće, i zaboravljajući kolika je moć dokolice i samoće. A ima mnogo i takvih koji vjeruju da motika, i lopata, i gruba hrana, i neudobnosti težacima potpuno oduzimaju svaku pohotnu želju i da im ogrubljuju duh i misli. Koliko se svi koji tako misle varaju dokazat ću vam, pošto mi je kraljica zapovjedila da kazujem, kratkom novelom ne udaljujući se od predmeta što ga je ona predložila.

U ovom našem kraju³ bijaše nekoć a još je i danas ženski samostan glasovit po svetosti (neću ga imenovati da mu ni djelomice ne naudim dobru glasu) u kojemu, nije tomu davno, bijaše svega osam redovnica s glavaricom, a sve mlade, i neki dobrodušni starčić kao vrtlar u njihovu prekrasnom vrtu; i on nezadovoljan svojom plaćom napravi obračun s nadstojnikom samostanskih dobara i vrati se u Lamporecchio⁴ odakle je bio rodom. Među onima koji ga radosno dočekaše bio je i krupan i snažan momak, pa kao seljak i naočit, koji se zvao Masetto; on upita vrtlara gdje je tako dugo boravio. A dobričina, koji se zvao Nuto, kaza mu; tada ga Masetto upita kakvu je službu u samostanu obavljao. Nuto mu odgovori: »Obrađivao sam njihov velik i lijep vrt, a ovdanda išao sam u šumu po drva, crpao vodu i još takve različite poslice

obavljao; ali su me te žene tako slabo plaćale da mi nije dostajalo ni za obuću. Osim toga sve su one mlade i kao da vraga u sebi imaju, nikada im ništa pravo nije, i ne možeš im ugoditi! Eto, dok sam katkada obrađivao vrt, jedna bi mi govorila: »Posadi ovo ovdje«, a druga »Posadi ono ondje«, a treća bi mi uzela motiku iz ruke i rekla: »Ovo ne valja ovako«, i toliko su me gnjavile da bih ostavljao posao i odlazio iz vrta; pa tako, što zbog ovoga što zbog onoga, dosadilo mi i vratio sam se kući. Nego, kad sam odlazio njihov me nadstojnik zamoli da mu pošaljem kakva čovjeka pogodna za taj posao, i ja mu to obećah; ali Bog neka mi pomogne, niti ću ja koga tražiti niti ću mu koga poslati.« Pošto Masetto ču Nutove riječi tako jako zaželje u duši da bude s tim redovnicama te se sav izjedao shvativši po Nutovim riječima da bi tamo lako postigao ono što je želio; i sjetivši se da ne bi uspio ako Nutu išta o tomu kaže reče mu: »Baš si dobro učinio što si došao! Na što čovjek spadne živeći sa ženama? Bolje bi mu bilo s vrazima; one ni same nikada ne znaju što hoće.«

Ali poslije ovoga razgovora poče Masetto premišljati kako bi došao do redovnica, pa znajući da se dobro razumije u poslove što mu ih Nuto spomenu bijaše uvjeren da bi ga primile, samo se strašio da ga neće uzeti jer je mlad i pristao momak. Prebirući tako razne misli naposljetku smisli ovo: »Samostan je daleko odavde i nitko me ondje ne poznaje; ako se budem znao pretvarati da sam nijem, zasigurno će me primiti.«

I ostavši pritom naumu zametnu se sjekirom preko ramena i ne rekavši nikomu kamo ide krenu kao neki siromah k samostanu; stigavši tamo uđe unutra i slučajno nađe u dvorištu nadstojnika te mu znaci- ma kao što rade njemaci pokaza da mu Boga radi dade što da jede, a da će mu on, ako je potrebno, iscijepati drva. Nadstojnik mu rado dade da jede, a zatim stavi preda nj neke cjepanice što ih Nuto nije mogao iscijepati, i on ih, kako bijaše veoma snažan, začas sve iscijepa. Tada ga nadstojnik, koji je poslom morao poći u šumu, povede sa sobom i tamo mu naredi da nasiječe drva; onda, dovevši magare preda nj, znaci- ma mu dade razumjeti da ih kući otjera. On sve to dobro učini, pa ga nadstojnik nekoliko dana zadržava da svrši neke poslove koje je valjalo obaviti; i tako ga jednoga dana opazi glavarica i upita nadstojnika tko je on.

Nadstojnik joj odgovori: »Časna majko, ovo je neki gluhonijemi jadnik što je ovih dana došao da prosi, pa sam mu se smilovao i dao mu neke poslove da ih uradi. Kad bi se znao brinuti o vrtu i htio ostati, sudim da bi nam dobro služio, jer nam netko za taj posao treba, a on je sna-

žan i svaki će posao obaviti; osim toga ne biste se morali bojati da će se šaliti s ovim vašim mladamicama.«

Glavarica mu reče: »Bog ti pomogao, pravo zboriš! Saznaj zna li raditi i nastoj ga zadržati; daj mu kakve cipele i kakav stari ogrtač, polaskaj mu malo, ugodi mu, dobro ga nahrani.«

Nadstojnik reče da će tako učiniti. Masetto ne bijaše daleko, nego praveći se da mete dvorište ču sve te riječi i veselo u sebi reče: »Ako me uzmete, tako ću vam vrt obraditi kako ga nitko dosada nije obradio.«⁵

Pošto se dakle nadstojnik uvjeri da on izvrsno zna raditi i kretnjama ga upita hoće li ostati i ovaj mu kretnjama odgovori da će učiniti sve što on želi, primivši ga naredi mu da radi u vrtu i pokaza mu što mu valja činiti; zatim ode da obavi neke druge poslove za samostan a njega ostavi sama. Dok je Masetto dan za danom u vrtu radio, počеше ga redovnice zadirivati i rugati mu se, kao što često biva da se ljudi rugaju njemacima, i govorahu mu najprostije riječi na svijetu misleći da ih on ne čuje; a glavarica je sudeći da on nema ni one stvari kao što nema jezika malo ili nimalo za to marila.

Dogodi se tako te on jednoga dana umorivši se od velika posla leže da otpočine; uto se dvije mlade redovnice koje vrtom šetahu približiše mjestu gdje je on ležao i hinio da spava i uzeše ga promatrati; tada jedna, koja bijaše objesnija, reče drugoj: »Kad bih vjerovala da me nećeš odati povjerila bih ti nešto o čemu sam češće razmišljala, a to bi moglo i tebi možda koristiti.«

Druga odgovori: »Reci slobodno, jer ja to pouzdano nikada nikomu neću reći.«

Tada ona objesna prozbori: »Ne znam jesi li ikada razmišljala u kakvoj nas stezi drže i kako nikada ovamo ne smije zaći ni jedan muškarac, osim nadstojnika koji je star i ovoga njemaka; a mnogo sam puta slušala od žena koje su nam u pohode dolazile da su sve slasti ovoga svijeta šala prema onoj što je muškarac može ženi pružiti. Pa mi se nekako usjekla u mozak misao kad već s drugim ne mogu, da okušam s ovim njemakom ovdje je li to istina; a boljega od njega na svijetu i nema, jer sve kad bi i htio ne bi mogao ni znao to ispričati: vidiš kakva je to blesava momčina, prerastao je svoju pamet. Rado bih čula što ti o tomu misliš.«

»Jao!« reče druga, »što to govoriš? Zar ne znaš da smo svoje djevičanstvo Bogu zavjetovale?«

»Ah«, reče prva, »koliko mu se toga svakoga dana zavjetuje, a ništa se od svega ne održi!⁶ Ako smo mu zavjetovale djevičanstvo, neka se

nađe neka druga ili neke druge koje će ga sačuvati.«

Reče joj njezina druga: »Ali ako se dogodi te zatrudnimo, što će onda biti?«

Tada ona prva reče: »Ti misliš na zlo prije nego što te je snašlo: kada zlo dođe, onda treba misliti, a bit će stotinu načina da se to riješi i da se nikada ništa ne sazna, samo ako same ne kažemo.«

Na te riječi obuze ovu još veća želja nego onu prvu da iskuša kakva je životinja muškarac, pa reče: »Dobro, a kako ćemo to uraditi?«

Prva joj odgovori: »Kako vidiš deveta je ura:⁷ mislim da sve sestre osim nas spavaju; pogledajmo ima li koga u vrtu, pa ako nikoga nema, što nam je drugo raditi nego uzeti ga za ruku i odvesti u kolibicu gdje se on od kiše sklanja, pa će jedna biti s njim unutra, a druga neka čuva stražu. On je tako glup da će nam sve učiniti što god hoćemo.«

Masetto je cijeli taj razgovor slušao i bio pripravan poslušati pa je čekao samo da ga jedna od njih za ruku uzme. Pošto pregledaše dobro vrt i uvjeriše se da ih nitko niotkuda ne može vidjeti, približi se ona koja bijaše započela razgovor Masettu i probudi ga, a on odmah skoči na noge; ona ga laskavim znacima uze za ruku i, dole se on blesavo smijao, uvede ga u kolibicu gdje Masetto ne čekajući da ga odviše moli učini što je ona htjela. Ona, kao vjerna prijateljica, pošto dobi što htjede prepusti mjesto drugoj, a Masetto praveći se i dalje glup uradi po njihovoj volji; stoga, prije nego što odatle odoše svaka htjede više puta iskušati kakav je jahač taj njemak; a poslije su pripovijedajući često o tomu govorile da je to zaista onakva slast kao što su čule, pa i veća te su u zgodno doba odlazile da se s njemakom zabavljaju.

Jednoga se dana dogodi da ih je neka njihova drugarica s prozorčića svoje ćelije opazila i pokazala dvjema drugima, pa se prvo dogovoriše da ih tuže glavarici, ali se zatim predomisliše i s njima se sporazumješe da i one sudjeluju u diobi Masettove snage; a njima se malo pomalo u različitim zgodama još tri pridružiše.⁸ Naposlijetku glavarica, koja još ništa od svega ne bijaše opazila, šecući jednoga dana sama vrtom, a bijaše velika vrućina, nađe Masetta kako ne toliko od dnevnoga posla koliko od čestoga noćnog jahanja izmoren leži ispružen u hladu bajama i spava; pa kako mu vjetar bješe prednje skute od košulje zadignuo, sav je bio otkriven.⁹ Kad ga je takvog gospa ugledala i uvjerila se da je sama, raspali se u njoj ista žudnja kao i u njezinim mladim redovnicama; i probudivši Masetta odvede ga u svoju sobu gdje ga nekoliko dana zadrža, te se sve redovnice rastužiše što vrtlar ne dolazi da obrađuje vrt, a ona kušaše mnogo puta iste slasti s kojih je prije znala druge kuditi.

Naposljetku ga otpremi iz svoje sobe u njegovu kolibu, ali ga je često opet pozivala, i kako je od njega iziskivala mnogo češće i više nego druge, jadni Masetto, ne mogavši tolikima ugoditi, spozna da će mu njemoća, ako tako nastavi, uvelike nauditi; i zato mu se jedne noći, dok bješe s glavaricom, razveza jezik i ovako prozbori: »Časna majko, slušao sam da je jedan kokot dovoljan za deset kokoši, ali da deset muškaraca slabo ili s teškom mukom može zadovoljiti jednu ženu,¹⁰ a meni ih valja devet služiti; to ja ni za što na svijetu ne bih mogao više izdržati. Dapače tako sam se zbog onoga što dosada uradih iscijedio da više ne mogu ni malo ni mnogo; i stoga ili me u ime Božje pustite da odem ili nadite tomu lijeka.«

Gospa se sva zaprepasti kada začu da je njemak progovorio pa mu reče: »Sto je to? Pa mislila sam da si nijem.«

»Gospo«, reče Masetto, »istina je da sam bio takav, ali ne od rođenja nego mi neka bolest bješe zavezala jezik, i tek sam noćas oćutio da mi se jezik razvezao, pa zahvaljujem Bogu od svega srca.«

Gospa na to povjerava i upita ga što to znači da mu ih je valjalo devet služiti. Masetto joj sve reče; kada to ču glavarica pomisli da nema u njezinu samostanu redovnice koja ne bi bila od nje pametnija; stoga kao razborita žena ne otpusti Masetta, nego odluči da se sa svojim redovnicama posavjetuje kako da sve mirno urede da Masetto ne bi iznio samostan na zao glas. I pošto baš tih dana preminu njihov nadstojnik, priznavši prvo svaka što joj se prije toga dogodilo, složiše se da objave ljudima u okolici kako se po njihovim molitvama i zaslugama sveca zaštitnika ovoga samostana Masettu, koji dugo bijaše nijem, jezik razvezao, pa Masetta, na veliko njegovo veselje, učiniše nadstojnikom i tako mu rasporediše posao da je mogao izdržati. U tom se poslu događalo da se i pokojni redovničić začeo, ali vazda se sve tako lijepo uredilo da se nikada ništa nije saznalo sve do glavaričine smrti, kada se već ostarjeli Masetto zaželi vratiti bogat svomu domu; i kada se to doznalo, ne bijaše mu teško dobiti otpuštenje.

Tako se dakle stari Masetto, kao otac i bogat čovjek, ne trudeći se da goji djecu i na njih troši, jer je domišljato znao iskoristiti svoju mladost vrati onamo odakle bijaše sa sjekrom na ramenu otišao, dokazujući kako je Krist milostiv prema onima koji mu iznad krune rogove nabijaju.

Druga novela

Neki konjušar spava sa ženom kralja Agilufa, i Agiluf to primijeti ali šuti; nađe ga i zastrіže ga; ovaj zastrіže sve ostale i tako izbjegne pogibelji.¹

Pošto stiže koncu Filostratova novela zbog koje su se kadikad gospe malko zarumenjele od srama a poneka se i nasmijala, kraljica zaželje da Pampinea nastavi pripovijedanje; ona nasmijana počinjući reče:

— Ima čeljadi tako malo razumne, te silom hoće pokazati da znaju ili da razumiju ono što im ne treba znati. Stoga katkada nesmotreno kude skrivene pogreške drugih misleći da će tako svoju sramotu umanjiti, iako je tim beskrajno povećavaju; a da je to istina, ljupke gospe, naumila sam vam na protivan način dokazati, pripovijedajući o lukavosti jednoga momka do kojega se možda manje držalo nego do Masetta i o razboritosti jednoga valjanoga kralja.

Langobardski kralj Agilulf,² kao i njegovi prethodnici, bijaše izabrao Paviju, grad u Lombardiji, kao svoju prijestolnicu,³ te se oženio Teudelingom,⁴ udovicom Aurarija koji također bijaše langobardski kralj;⁵ a ona bijaše prekrasna gospa, vrlo umna i čestita, ali slabe sreće u ljubavi.⁶ Za vladanja ovoga mudroga i vrlo kralja Agilulfa langobardska je zemlja živjela u blagostanju i miru; tada se sluči da se konjušar spomenute kraljice, čovjek vrlo niska podrijetla ali duhom mnogo vredniji nego što je priličilo njegovu prostu položaju, a uz to lijep i stasit kao što bješe kralj, preko mjere zaljubi u kraljicu. I budući da mu njegov nizak rod nije priječio da spozna kako mu ta ljubav nikako ne dolikuje, kao uman čovjek niti je komu o njoj kazivao niti se usudio da je njoj vatrenim pogledom otkrije. I premda življaše bez truna nade da će ga ona ikada zavoljeti, ipak se u sebi dičio što mu tako visoko osjećaji teže;⁷ pa kako je gorio sav od ljubavnoga plama⁸ trudio se više od svih ostalih svojih drugova u svemu što je mislio da će kraljici ugoditi. Sto-

ga se zbivalo da je ona kad je morala izjahati radije jahala konja koji je bio povjeren njegovoj brizi nego bilo kojega drugoga, i kada se to događalo on je ćutio najveću milost i sveudilj bi joj stajao uz stremen, sav sretan što može bar dotaknuti njezinu odjeću.

Ali kao što često možemo vidjeti da se zbiva, što je ufanje manje to je ljubav veća, pa se tako zbivalo i s jadnim konjušarom, i jako mu je teško bilo bez iskre nade skrivati svoju veliku čežnju; i mnogo je puta tako smrt poželio jer se nije mogao od te ljubavi otrgnuti. Premišljajući kako da sebi oduzme život odluči umrijeti tako da se sazna da je umro od ljubavi koju je ćutio prema kraljici; i htjede to učiniti tako da ipak iskuša svoju sreću i da malo ili posve udovolji svojoj čežnji. A ne htjede opet kraljici riječima iskazati svoje ljubavi niti joj je u pismima otkriti znajući da bi uzalud i govorio i pisao, nego htjede pokušati ne bi li mu domišljatošću pošlo za rukom s kraljicom spavati; a jedina mu mogućnost bijaše naći puta i načina da u kraljičinu ložnicu uđe kao da je kralj, jer je znao da kralj svagda s njom ne spava. Pa da bi vidio kako i u kojoj odjeći kralj k njoj dolazi, mnogo se puta noću skrivao u velikoj dvorani kraljeve palače koja je bila baš između kraljeve i kraljičine ložnice, i tako jedne noći vidje kralja kako iz svoje odaje izlazi zaogrnut prostranim plaštem i u jednoj ruci nosi malu upaljenu zublju a u drugoj palicu, i kako dolazi pred kraljičinu ložnicu i šutke dva-tri puta lupka palicom po vratima, i kako mu se vrata odmah otvaraju i netko mu iznutra uzima zublju iz ruku.

Pošto je vidio to i kako se kralj istim putem vraća, smisli da i on uradi tako; i nabavivši dakle plašt sličan onomu u kojemu vidje kralja i zublju i palicu, okupa se u toploj kupelji da vonj po gnoju možda ne zasmeta kraljici i da se ne dosjeti prijeveri, i s tim se po običaju skriva u velikoj dvorani. I pošto se uvjeri da već svi spavaju i da je došao čas da udovolji svojoj čežnji ili da s tog uzvišenoga razloga prigrlj željenu smrt, kremenom i kresivom što ih je sobom donio pripali trudi užeže zublju, pa pokriven i zaogrnut plaštem pride vratima ložnice i dvaput kucnu palicom. Sanjiva mu komorkinja otvori vrata, prihvati zublju i ugasi je, a on ne rekavši ništa odgrnu zastor⁹ i odloživši plašt uđe u postelju gdje je kraljica spavala. Tada je željno zagrlj i hineći da je zlovoljan, jer je znao da kralj ne želi ništa ćuti kad je zlovoljan, ne rekavši ništa ni on ni ona, više puta oblubi kraljicu. I kako mu god teško bijaše otići, strašeći se da mu oklijevanje ne okrene radost u žalost ustade i uzevši opet plašt i luč, ne rekavši ništa, ode i što je brže mogao vrati se u svoju postelju.

Jedva bijaše u nju legao, kada kralj ustade i ode kraljičinoj odaji, čemu

se ona jako iznenadi; i pošto kralj kraj nje u postelju leže i veselo je pozdravi, ona se obradovana osmjeli i reče: »O gospodaru moj, kakva je to novost noćas? Tek što ste otišli od mene gdje ste se većma negoli vam je navada pozabavili, i već se vraćate? Pazite što radite!«

Kada kralj ču te riječi odmah se dosjeti da je netko prevario kraljicu sličnošću s njegovim navikama i obličjem, ali kao uman čovjek, videći da to ni kraljica ni nitko drugi nije primijetio, odluči da ne otkrije prijevaru; a to mnoge budale ne bi bile učinile nego bi rekle: »Ja nisam ovdje bio. Tko je ovdje bio? Sto ste radili? Tko je dolazio?« Iz toga bi nastale takve neprilike da bi on bez njezine krivnje uvrijedio ženu i dao joj prilike da i drugi put poželi ono što je jednom okusila; i razglasivši ono što mu prešućeno ne bi moglo sramote nanijeti, sam bi se ruglu izvrgnuo.

Odgovori joj dakle kralj, smućeniji u mislima nego u licu ili riječima: »Gospo, ne čini li vam se da bih ja mogao ovdje biti i opet se vratiti?«

Njemu gospa odgovori: »Da, gospodaru moj; ali vas ipak molim da pazite na svoje zdravlje. «

Na to reče kralj: »Rado ću poslušati vaš savjet i vratit ću se ne dodjavajući vam više.«

I pun gnjeva i zlih misli u duši zbog onoga što vidje da mu se zbilo uze svoj plašt i izađe iz sobe namislivši da mirno otkrije tko je to učinio, pretpostavljajući da je to mogao biti samo netko iz dvora i da, tko god to bio, nije mogao iz njega izaći. Uze dakle fenjerčić s posve slabim svjetlom i ode u neku dugačku nastambu iznad konjskih staja što su pripadale dvoru, gdje je gotovo sva dvorska služinčad u mnogim posteljama spavala; i sudeći da se onomu koji je učinio ono što je gospa rekla od poduzetoga napora ni bilo ni srce nije još moglo smiriti, počeo tiho od jednoga kraja nastambe do drugoga svima redom opipavati grudi da vidi udara li u njima.

Svi su već bili tvrdo spavali, samo još ne bješe zaspao onaj koji je s kraljicom bio; stoga se videći kralja kako dolazi i dosjetivši se što traži stade jako plašiti te mu strah još više pojača udaranje izazvano prijašnjim naporima i bi mu jasno kako će kralj narediti da ga smjesta pogube ako to opazi. Premda su mu se tako različite misli rojile po glavi, ipak videći da kralj nema nikakva oružja odluči da se pretvara kako spava i da počeka i vidi što mu valja činiti. Pošto kralj opipa mnoge sluge i nikoga ne nađe za koga bi mogao prosuditi da je pravi, stiže do njega i osjetivši da mu srce snažno bije reče u sebi: »Ovaj je!« Ali jer nije želio da se išta dozna o onom što bješe naumio uraditi, ništa mu

ne učini već mu samo nožicama koje sa sobom bješe donio postrije s jedne strane glave vlasi, koje su sluge u ono doba jako duge nosile,¹⁰ da bi ga po tom biljevu narednoga jutra prepoznao; i kada to uradi ode i vrati se u svoje odaje.

Konjušar sve to razumjeđe i kao domišljat čovjek odmah se dosjeti zašto ga je kralj tako obilježio; stoga ni časa ne časeći ustade i našavši par nožica, kojih je na sreću nekoliko bilo u staji za timarenje konja, polako prođe pokraj sviju koji su u toj nastambi spavali i svakomu jednako postrije nad uhom vlasi; i urađivši to tako da ga nitko nije čuo vrati se na spavanje.

Kada kralj ujutro ustade zapovjedi da sva služinčad preda nj stupi prije negoli se otvore vrata na palači; i tako bješe učinjeno. I svi stadoše preda nj otkrite glave, a on ih poče razgledati da bi prepoznao onoga kojega bješe zastrigao; i videći da je većina od njih jednako zastrizena začudi se i reče u sebi: »Onaj kojega tražim, koliko god je niska roda pokazao je da je visoka uma.« Zatim, znajući da bez govorkanja neće pronaći onoga koga traži i ne želeći zbog male osvete veliku sramotu doživjeti naumi da ga samo jednom riječju opomene i upozori da sve zna te se obrati svima veleći: »Tko je ono učinio neka toga više ne čini; a sada pođite s milim Bogom.«

Drugi bi bio naredio da ih rastežu, muče, preslušavaju i ispituju; i tako bi bio otkrio ono što bi valjalo da se svatko trudi sakriti, jer kad bi to otkrio, makar se okrutno svetio ne bi smanjio nego bi povećao svoju sramotu i okaljao čast svoje žene. Oni koji su čuli kraljeve riječi začuđiše se i dugo se domišljahu što je kralj njima htio kazati, ali nitko se ne dosjeti osim onoga koga su se ticale. A on to, kao razborit čovjek, nikada ne otkri za života kraljeva niti ikada više takvim činom svoj život stavi na kocku.¹¹

Treća novela

Nekom vrstom ispovijedi i hineći čistu savjest gospa zaljubljena u mladića navede časna fratra da joj bez svoga znanja pomogne udovoljiti željama.

Zašutjela već bješe Pampinea, a konjušarevu smjelosti domišljatost većina družine bijaše pohvalila, i isto tako kraljevu razboritost, kad se kraljica obrati Filomeni i zapovjedi joj da nastavi; na to Filomena ljupko poče ovako govoriti:

— Naumila sam vam kazivati istinitu zgodu kako se lijepa gospa narugala časnu redovniku, a svakoga će svjetovnjaka to većma ova zgodu zabaviti što se ti neobrazovani i slabo odgojeni glupani razmeću znanjem i vjeruju da su vredniji od drugih, premda su zapravo mnogo manje vrijedni, jer su podli i nesposobni čak da kruh zarađuju kao čestiti ljudi, nego se kao svinje skupljaju tamo gdje je puno korito. Kazivat ću vam je, ljubazne gospe, ne samo zato što je na meni red nego i zato da vas upozorim kako i mi, a ne samo muškarci, možemo kadgod domišljato nasamariti redovnike kojima u svojoj lakovjernosti i suviše vjerujemo.

U našem gradu gdje vlada više prijevara nego ljubav i vjernost, nema tomu mnogo godina živjela je plemenita gospa lijepošću urešena i skladnim vladanjem a mimo sve druge uzvišenošću duha i umnom istančanošću priroda je bješe obdarila; njezino ime i imena drugih osoba iz ove novele, premda ih znam, ne mislim odati jer još žive oni koji bi se jako srdili na ovo, umjesto da sa smijehom preko svega prijedu. Znajući dakle ta gospa da je visoka roda, a udana za suknara zato jer je vrlo bogat, te ne mogavši to prežaliti budući da je smatrala kako ni jedan muškarac niska staleža koliko god bogat bio nije dostojan plemkinje; te znajući da je unatoč svemu bogatstvu sposoban samo na razboj postavljati osnovu i tkati šareno sukno, pokazivati kako se platno

tka, ili se s preljom zbog prede pripraviti — odluči da im se neće dati zagrliti osim kad mu to baš ne mogne uskratiti, nego će sebi na zadovoljstvo naći nekoga tko joj se bude činio dostojnijim nje nego suknar. I doista se tako zaljubi u jednoga vrlo muža srednjih godina,¹ te nije mogla od jada noću spavati ako ga prethodnoga dana ne bi vidjela. Ali taj valjani plemić toga ne primijeti te je slabo za nju mario, a ona mu to, kao razborita žena, ni porukom po sluškinji ni pismom nije smjela otkriti bojeći se neprilika koje bi se iz toga mogle izleći.

Pošto je zamijetila da se on mnogo druži s nekim redovnikom kojega su, premda bijaše neotesan i tupoglav, svejedno gotovo svi zbog sveta života štovali kao vrlo čestita fratra, domisli se da bi raj fratar mogao biti izvrstan posrednik između nje i njezina ljubljenoga. I pošto prvo smisli kako da postupi ode u prikladno doba u crkvu gdje je on boravio, dade ga dozvati i reče da se želi, ako on na to pristaje, pred njim ispovjediti.

Fratar je pogleda i učini mu se da je plemkinja pa rado pristade; a ona poslije ispovijedi reče: »Oče, valja mi se vama obratiti za pomoć i savjet, a čut ćete zašto. Znam, jer sam vam to otkrila, da poznajete moje roditelje i moga muža, koji me ljubi više nego svoj život te svaku moju želju odmah ispuni, a lako to može jer je veoma bogat; stoga i ja njega ljubim više nego samu sebe; pa da i ne govorimo kad bih nešto učinila, nego kad bih samo i pomislila išta protivno njegovoj časti ili volji, ni jedna grešna žena na svijetu ne bi više od mene lomaču zaslužila. Međutim netko (kojemu doista imena ne znam, no čini mi se čovjek čestit i, ako se ne varam, mnogo se s vama druži) lijep i stasit, u vrlo pristojnoj smeđoj odjeći,² možda i ne znajući za moju čvrstu odluku kanda vrebna na me; ne mogu se pojaviti na vratima ni na prozoru, niti mogu iz kuće izaći a da on odmah ne iskrasne preda mnom, te se baš čudim kako i sada nije ovdje; stoga teško patim, jer se često dogodi da se zbog ovakva postupka čestite žene bez krivnje kude. Mislila sam čak i na to da sve kažem svojoj braći, pa da ga oni opomenu, ali poslije se spomenuh da muškarci ponekad takve poruke prenesu tako da dobiju zloban odgovor, pa dođe do riječi, a od riječi se često prijeđe i na djela; pa da ne nastane veće zlo i sablazan, šutjela sam i odlučila radije vama kazati nego ikomu drugomu, kako zbog toga što mi se čini da ste mu prijatelj, tako i zbog toga što vama priliči da s ovakvih djela opomenete ne samo prijatelja nego i tuđina. Pa vas Boga radi molim da ga ukorite i zamolite neka me više ne progoni. Ima mnogo drugih žena koje su možda sklone ovakvim pustolovinama, i njima će biti milo da ih on gleda i da im udvara, a za mene je to najveća muka jer

mi te stvari nisu ni na kraj pameti.« I rekavši to obori glavu kao da će zaplakati.

Pobožni fratar odmah razumjede o komu je zapravo riječ, te mnogo pohvalivši gospu s njezinih dobrih nakana čvrsto vjerujući da je sve istina što mu je ona kazivala obeća joj da će tako djelovati na toga čovjeka te joj više neće dodijavati; pa kako je znao da je gospa vrlo bogata, uze pred njom hvaliti djelo milosrđa milostinje i kazivati joj

0 svojim potrebama. Na to žena reče: »Molim vas učinite mi to Boga radi; a bude li on nijekao, slobodno mu recite da sam vam ja to kazala

I požalila se.«

I zatim, pošto se ispovjedi i primi pokoru, spomenuvši se fratrovih riječi o utjesi koju pruža milostinja kriomice mu napuni šaku novcem i zamoli ga da reče misu za duše njezinih mrtvih; i ustavši ispred njegovih nogu vrati se kući.

Pobožnom fratrau nedugo zatim po običaju dođe u pohode onaj valjani čovjek; i pošto o mnogim stvarima raspraviše, povuče ga fratar u stranu te ga u povjerenju uljudno ukori što napastuje i gleda onu gospu, jer je čvrsto vjerovao da je doista onako kako mu ona bješe napričala.

Valjani se čovjek začudi, jer je nikada ni pogledao nije, a rijetko je kada mimo njene kuće i prolazio, te se počeo opravdavati; ali mu fratar ne dade govoriti nego mu reče: »Nemoj se sada pretvarati da se čudiš i utaman trošiti riječi da zaniječeš, jer to ne možeš. Ja nisam sve to čuo od susjeda, nego mi je ona sama žaleći se jako na tebe to rekla. I koliko god tebi ne priliči ovakvo ponašanje, reći ću ti još i to da nikada nisam vidio žene kojoj bi takve gluposti bile zazornije nego njoj; pa zato radi tvoje časti i njezine spokojnosti molim te da se toga kaniš i da je pustiš na miru.«

Valjani čovjek, dosjetljiviji od pobožnog fratra, ubrzo shvati gospino lukavstvo pa pretvarajući se da se srami reče da joj više neće dolaziti pred oči; i netom ode od fratra krenu gospinoj kući, gdje je ona neprestano vrebala s jednog okanca da vidi hoće li on onuda proći. I spazivši ga gdje dolazi pokaza mu se tako ljupka i nasmijana, te njemu posve jasno bješe da je dobro razumio fratrove riječi; i od toga je dana unaprijed sveudilj oprezno prolazio onom ulicom kao da ide po nekom poslu, sebi na zadovoljstvo a gospi na najveće veselje i utjehu.

Ali nakon nekoga vremena gospa se uvjeri da se i ona njemu sviđa kao i on njoj, pa želeći da još većma rasplamti njegovu žudnju i da ga osvjedoči o svojoj ljubavi, u dolično vrijeme vrati se pobožnom fratrau te mu se u crkvi posadi pred noge i počeo plakati. Videći to fratar milostivo je upita kakve mu vijesti nosi.

Gospa odgovori: »Oče moj, vijesti nisu nikakve druge nego o onom vašem od Boga prokletom prijatelju na kojega sam vam se već onomadne požalila; jer sve se bojim da se on rodio da mene muči i natjera da učinim ono što nikada neću prežaliti i zbog čega nikad više neću smjeti pred vas kleknuti.«

»Stol«, reče fratar, »zar on nije prestao da ti dodijava?«

»Nije nikako«, reče gospa, »štoviše, otkad vam se požalih, kao za prkos, jer sam mu se možda tim zamjerila, prolazi mimo moje kuće valjda sedam³ puta češće nego prije. Hajdede, u ime Božje, kad bi mu bilo dosta samo prolaziti i gledati me, ali on je bio tako drzak i bezočan te mi je jučer poslao i neku žensku u kuću s porukom i kojekakvim glupostima, pa kao da nemam dovoljno pojasa i torbica,⁴ poslao mi je na poklon pojas i torbicu; to me je tako uvrijedilo, te bih vjerujem bila kakvu ludost napravila da se nisam bojala grijeha, a i vama za ljubav nisam htjela, nego sam se primirila i odlučila da ništa ne činim i ne kažem dok prvo s vama ne govorim. Osim toga, kad sam već bila vratila onaj pojas i torbicu toj ženi koja mi ih donese da ih njemu odnese, i još je ispovala i otjerala, sva u strahu da bi ona mogla te predmete za se zadržati, kao što takve žene katkad čine, a njemu reći da sam ja dar primila, pozvah je natrag i srdito joj istrgoh jedno i drugo iz ruku; sad sam sve to vama donijela da mu vratite i kažete da meni njegovi darovi nisu potrebni, jer hvala Bogu i momu mužu imam toliko torbica i pojasa da bih ga u njima mogla ugušiti. A sad vas kao oca molim da mi oprostite što ću, ako se on mene ne okani, sve reći svomu mužu i braći, pa što bude; jer mnogo mi je milije da se on osramoti, ako tako mora biti, nego da mene zbog njega kude: eto tako je tol«

I dok je tako zborila i gorko plakala izvuče ispod ogrtača prelijepu i bogato vezenu torbicu i krasan i skup pojas, i baci ih fratrau u krilo, a on ih čvrsto vjerujući u sve što je gospa kazivala uze jako smućen i reče: »Kćeri, ne čudim se što si zbog ovoga ogorčena i ne korim te, nego te moram pohvaliti što u svemu slijediš moj savjet. Ja sam ga onomadne ukorio, a on je slabo održao svoje obećanje koje mi je dao; sad ću mu i za ono i za ovo što je sada učinio pošteno uši nategnuti, pa te neće više smetati, a ti s blagoslovom Božjim nemoj da te gnjev tako svlada pa da komu od svojih kažeš, jer bi se iz toga moglo veliko zlo roditi. I nemoj ni časa sumnjati da će iz toga ikakva sablazan nastati, jer ja ću pred Bogom i pred ljudima biti svjedokom tvoje čestitosti.«

Gospa se pretvarala da se primirila i ne govoreći više o tomu, jer je znala njegovu lakomost i drugih fratara, reče: »Gosparu, noćas mi se u snu ukazaše mnogi moji rodaci, i sve mi se čini da trpe najgore muke,

i od mene samo milostinju iziskivahu da dajem, a osobito moja majka koja mi se ukaza tako tužna i sirota da mi se smilila. Sve se bojim da je najviše muči to što vidi kako me napastuje ona sotona; zbog toga vas molim da rečete četrdeset misa svetoga Grgura⁵ i drugih vaših molitava za pokoj njihovih duša, da bi im se Bog smilovao i oslobodio ih ognja paklenog; i s tim mu riječima metnu u ruku fiorin.

Pobožni fratar radosno ga uze i lijepim riječima i primjerima pohvali njezinu pobožnost i davši joj svoj blagoslov otpusti je da ode. I pošto žena otiđe, i ne sluteći da je žedan preko vode preveden poruči on po svoga prijatelja; kada ovaj dođe i vidje ga smučena odmah se dosjeti da mu je gospa nešto javila pa počeka da fratar prvi prozbori. A ovaj ga ponovivši riječi koje mu je prvi put kazao i nanovo ga srdito i žestoko izgrdivši ukori za ono što mu bješe žena kazala da je uradio. Valjani čovjek nije odmah shvatio na što fratar smjera pa je malko nijekao ua je poslao torbicu i pojas, da ne bi razuvjerio fratra ako mu je možda gospa dala te predmete.

Ali fratar, jako raspaljen, reče: »Kako to možeš nijekati, opaki čovječe!

Evo ih, jer ti ih je ona sama plačući donijela: vidi prepoznaješ li ih!«

Valjani čovjek tobože se zasrami i reče: »Kako ih ne bih prepoznao!

Priznajem da sam zlo uradio i kunem vam se, kad već vidim da za mene ne mari, da nikada više nećete ni riječi o ovom čuti.«

Još su mnogo o tomu govorili; naposljetku glupi fratar dade svomu prijatelju torbicu i pojas, pa pošto ga je dugo savjetovao i molio da više te stvari ne radi, a ovaj mu sve obećavao, otpusti ga. Valjani čovjek, obradovan lijepim darom i sretan što ga gospa zasigurno voli, čim je od fratra otišao pođe na onu stranu odakle joj je mogao pokazati da mu je fratar dao i jedno i drugo; to gospu jako razveseli, a još više to što joj se činilo da sve ide kao podmazano. I pošto već ništa drugo nije čekala nego da joj muž kamo otputuje kako bi s uspjehom okrunila svoje djelo, dogodi se nedugo zatim da joj je muž po poslu imao otputovati u Genovu.⁶ I netom on ranim jutrom uzjaha konja i otputi se, ode ona pobožnom fratra i poslije mnogo jadikovanja plačući mu kaza: »Oče moj, velim vam da to više ne mogu podnositi; ali kako sam vam onomadne obećala da ništa neću uraditi a da se s vama prvo ne posavjetujem, došla sam po vaše dopuštenje. A da vas uvjerite kako imam razloga plakati i tužiti se kazat ću vam što mi je vaš prijatelj, odnosno vrag pakleni, uradio jutros prije jutrenje.⁷ Ne znam po kakvoj je nesreći saznao da mi muž putuje u Genovu, ali jutros u ranu uru, kako vam rekoh, uđe on u moj vrt i uz neko se drvo ispe do prozora moje ložnice koja je iznad toga vrta. I već bijaše prozor otvorio te

htjede ući u sobu, kad se ja probudih i smjesta ustah te da ću viknuti, i bila bih viknula da me nije on, a još nije bio ušao, radi Boga i vas molio da ne vičem, rekavši mi tko je; tada ja vama za ljubav umukoh i gola kao od majke rođena⁸ potrčah da mu kapke u lice zalupim, ali je njega valjda već vrag bio odnio jer ga više nisam čula. Sada mi vi recite je li to lijepo i može li se trpjeti; velim vam da to neću više dopustiti, čak sam vama za ljubav i predugo bila strpljiva.«

Kada fratar to ču rasrdi se preko svake mjere te ne znajući što da kaže nekoliko je puta upita je li dobro raspoznala da nije bio tko drugi.

Gospa mu odgovori: »Za Boga miloga, kako ga ne bih među svima raspoznala! Velim vam da je bio on, a ako zaniječće nemojte mu vjerovati.«

Na to reče fratar: »Kćeri moja, mogu ti samo reći da je to što je uradio prevelika drskost i preveliko zlo, a ti si učinila ono što ti je dužnost nalagala kad si ga otpravila. Nego molim te, kad te je Bog dosada od sramote očuvao, kako si dvaput moj savjet poslušala tako učini i ovaj put, to jest nemoj se potužiti nikomu od svojih nego sve prepusti meni da vidim hoću li moći obuzdati toga razularenoga vruga kojega sam svecem smatrao; ako ga uzmognem odvratiti od te životinjske strasti, dobro; ako ne uzmognem, a ti s mojim blagoslovom i na moju riječ učini ono što tvoja duša sudi da je dobro.«

»Pa dobro«, reče gospa »ovaj put vas neću žalostiti pa ću vas poslušati, ali učinite tako da me pusti na miru, jer dajem vam riječ da se po ovom poslu neću više k vama navraćati«; i ne rekavši više ništa, kao da je jako smučena ode od fratra.

Ne bješe još pravo gospa iz crkve izašla, kadli se pojavi taj valjani čovjek i fratar ga odmah pozva pa povukavši ga u stranu na pasja ga kola ispsova rekavši mu da je vjerolomnik, krivokletnik i izdajica. A ovaj, budući da je već dvaput spoznao kamo vode fratrove psovke, oprezno i kao skanjivajući se navede ga da sve kaže pa prvo reče: »Sto me tako psujete? Zar sam ja Isukrsta raspeo?«

Na to fratar odgovori: »Vidi besramnika! Čuj što veli! Govori kao daje prošla godina ili dvije, pa je zbog duga vremena zaboravio svoja podla i nečasna djela! Je li ti od jutrenje do sada izvjetrilo iz glave kako si onu osobu uvrijedio? Gdje si bio jutros pred zoru?«

Valjani mu čovjek odgovori: »Što ja znam gdje sam bio? Vrlo brzo je k vama glasnik stigao.«

»Istina je«, reče fratar »da je glasnik k meni stigao; sve mi se čini da si mislio kako će ti gospa odmah u naručaj pasti samo zato što joj nema muža. Hej, gospodičiću! Gle poštenjakovića: po noći se skiće, u tuđe

vrtove zalazi i po drveću se penje! Misliš li da ćeš bezočnošću pobijediti svetost one gospe penjući se noću po drveću na njezine prozore? Ništa joj na svijetu nije mrže od toga što ti radiš, a ti iznova započinješ! Zaista, ostavimo po strani što ti je ona to mnogo puta pokazala, ali ti si se lijepo popravio poslije mojih opomena! Reći ću ti još nešto: ona je do sada, ne tebi za ljubav nego na moje velike molbe, šutjela o svemu što si radio, ali više neće šutjeti: dopustio sam joj da učini što joj se sviđa, ako joj se i u čemu više zamjeriš. Sto ćeš uraditi ako to svojoj braći kaže?»

Pošto je valjani čovjek razumio sve što mu bijaše potrebno, kako je najbolje znao i umio obeća sve moguće fratru da ga umiri; i otišavši od njega, čim iduće noći zazvoni jutrenja, ude u njezin vrt i pope se na stablo i našavši otvoren prozor skoči u sobu i začas se nađe u zagrljaju svoje ljepotice. A ona koja ga je s toliko žarke želje čekala, sva ga radosna primi veleći: »Neka je velika hvala gosparu fratru što te tako lijepo naputio kako da amo dođeš.« I zatim, pošto se lijepo zabaviše, porazgovoriše se i nasmijaše glupom fratru, i rugajući se vretenima, i gargašama, i pređi⁹ zajedno uživahu najveće slasti.

I dogovarajući se kako će učiniti urediše tako da su se, ne vraćajući se više gosparu fratru mnoge noći s jednakom radošću sastajali. A ja molim Gospoda Boga da u svom svetom milosrđu udijeli iste radosti meni i svim krštenim dušama koje to žele.

Četvrta novela

Don Felice pouči brata Puccia kako će postati blažen čineći pokoru; brat Puccio je čini, a dotle se don Felice s bratovom ženom zabavlja.¹

Pošto Filomena okonča novelu i umuknu, a Dioneo laskavim riječima pohvali gospinu domišljatost i posebno molitvu što je Filomena dodade na svršetku, kraljica smijući se pogleda Panfila i reče: — Sada ti, Panfilo, nastavi i zabavi nas nekom zgodnom pričicom. — Panfilo pripravno odgovori da hoće rado i poče:

— Gospo, mnogo ima ljudi koji trudeći se da sami dođu u raj nehotice tamo pošalju druge: to se dogodilo, nema tomu dugo, jednoj našoj sugrađanki kao što ćete za čas čuti.

Kako čuh da se priča, blizu samostana svetoga Pankracija² živio neki dobar i bogat čovjek, po imenu Puccio di Rinieri,³ koji se bješe sav posvetio duhovnim stvarima te stupio među trećoredce⁴ svetoga Franje i prozvao se brat Puccio; i provodeći tako svoj duhovni život revno je išao u crkvu, jer je od ukućana imao samo ženu i sluškinju pa mu nije bilo potrebno mnogo raditi. A kako bijaše glup i zatucan sveudilj je molio svoje očenaše, išao na propovijedi, slušao mise, i nikada nije izostajao s pobožnih hvalospjeva što su ih laici pjevali, i postio je i trapio se, a šuškalo se da pripada i družbi bičevalaca.⁵ Njegova žena, po imenu gospa Isabetta, još mlada od svojih dvadeset osam ili trideset godina, svježja, i lijepa, i jedra kao kazolanska jabuka,⁶ zbog pobožnoga života svoga muža a možda i zbog njegove starosti postila je veoma često i mnogo duže nego što joj se mililo; pa kada bi ona bila rado spavala ili se možda s njim zabavljala, on bi

kazivao zgode iz života Kristova ili fra Anastazijeve propovijedi,⁷ ili plač Magdalene Pokornice,⁸ ili tomu podobne priče.

U to se vrijeme iz Pariza⁹ vrati neki redovnik, po imenu don Felice, iz

samostana svetog; Pankracija, a bješe vrlo mlad, i lijepa stasa, i bistra uma, i veoma učen; s njim se brat Puccio prisno prijatelji. I budući daje don Felice izvrsno znao sve njegove sumnje odagnati, a dobro je vidio s kim ima posla pa se prema njemu pokazivao presvetim čovjekom, brat ga Puccio stade pozivati svojoj kući i častiti sad objedom sad večerom, već prema prilikama; i gospa Isabetta se svomu mužu za ljubav s njim jako prijatelji i rado mu iskazivaše časti. Kako je dakle mladi redovnik sve češće zalazio k njima u kuću i vidio kako je žena brata Puccia punašna i svježā, dosjeti se što joj zacijelo najviše nedostaje pa stade razmišljati ne bi li on mogao zamijeniti brata Puccia i prištedjeti mu trud. I lukavo bacajući na nju ovda-onda značajne poglede u njezinoj duši zapali onu istu žudnju koja u njemu bijaše; a kada to redovnik opazi, čim mu se ukaza prva zgoda reče joj svoju želju. Ali premda je ona bila spremna stvar izvesti do kraja, nije se za to mogla ugrabiti prilika, jer se ona nije usuđivala nigdje sastati s redovnikom osim u svojoj kući, a u kući se nije moglo jer brat Puccio nije nikada nikamo putovao; stoga se redovnik veoma žalostio. I nakon duga pre-mišljanja dosjeti se on načinu kako će se bez straha sastati s gospom u njezinoj kući, unatoč tomu što će i brat Puccio biti kod kuće.

I kada drugoga dana brat Puccio dođe k njemu, ovako mu on reče: »Spoznao sam već više puta, brate Puccio, da je tvoja najveća želja da postaneš svetac; i sve mi se čini da si za to odabrao dugačak put, dok ima jedan mnogo kraći, ali papa i njegovi najveći prelati, koji ga znaju i koji se njim koriste, ne žele da se za nj zna jer bi svećenstvo koje većinom živi od milosti nesumnjivo propalo zato što im svjetovnjaci ne bi pomagali ni milostinjom ni bilo čime drugim. Nego budući da si mi prijatelj i da si mi toliko poštovanja iskazao, kada bih mogao vjerovati da nikomu nećeš odati i da ćeš taj put slijediti ja bih te njemu poučio.«

Brat ga Puccio goreći od želje da to sazna prvo stade uporno moliti da ga pouči, a zatim kleti se i zaklinjati da nikada bez njegovā dopuštenja neće nikomu ništa reći, uvjeravajući ga da će zasigurno slijediti njegov put samo ako uzmogne.

»Pošto mi tako obećavaš«, reče redovnik, »poučit ću tel Moraš znati da crkveni oci drže kako svakomu koji hoće blažen postati valja pokoru činiti koju ćeš sada čuti. Samo dobro upamti: ne velim ti da nakon pokore nećeš više biti grešnik kao što jesi, ali će se zbiti tako da ćeš se očistiti od grijeha koje si do pokore učinio i svi će ti biti oprošteni, a oni koje budeš naknadno počinio neće ti biti zapisani za prokletstvo nego će ih blagoslovljena voda oprati kao što pere sitne grijehe. Treba

dakle da čovjek ponajprije s velikom revnošću ispovjedi svoje grijehе kada pristupi pokori, a zatim mu valja početi strogi post i uzdržavanje koje mora trajati četrdeset dana u koje ne samo što ne smiješ dirati tuđu ženu nego se i svoje vlastite moraš odricati. I osim toga valja ti u svojoj kući naći mjesto odakle noću možeš gledati nebo, te za sunčeva smiraja valja ti na to mjesto otići i postaviti uspravno široku dasku tako da se možeš stojeći na nogama nasloniti na nju leđima i držeći noge na zemlji da možeš ispružiti po njoj ruke kao da si raspet, a ako ili hoćeš nasloniti na kakav klin i to možeš učiniti i tako valja da ostaneš nepomičan i da gledaš nebo sve do jutrenje.¹⁰ A da si pismen, dao bih ti neke molitve koje bi za to vrijeme molio, no jer to nijesi morat ćeš izmoliti trista očenaša i trista zdravomarija u čast svetoga Trojstva; pa sve gledajući u nebo vazda ti valja imati na umu da je Bog stvoritelj neba i zemlje i misliti na nauku Kristovu stojeći u onom položaju u kojemu stajaše On na križu. Zatim, kad jutrenja zazvoni, možeš ako hoćeš onako obučen poći i leći na svoju postelju i otpočiniti; ujutro pak valja otići u crkvu i slušati najmanje tri svete mise i reći pedeset očenaša i isto toliko zdravomarija, a onda mirno opremiti neke svoje potrebe ako koje imaš pa objedovati i poslije o večernjoj opet poći u crkvu i tamo reći neke molitve koje ću ti ja dati napisane i bez kojih se ne može, a podnoć početi iznova sve kako je rečeno. I kada sve to učiniš, kao što sam ja već učinio, ufam se da ćeš prije konca svoje pokore oćutjeti čudo vječnoga blaženstva budeš li sve pobožno obavio.«

Na to reče brat Puccio: »Nije to ni preteška ni preduga stvar i lako se može učiniti, pa stoga želim, u ime Božje, započeti već u nedjelju.«

I otišavši od njega i vrativši se kući s redovnikovim dopuštenjem sve po redu ispriповjedi svojoj ženi. Gospa točno razumjeda što je redovnik htio postići kad mu je rekao da ima ostati nepomičan do jutra; stoga, budući da joj se taj naum učini izvrsnim kaza mu kako je jako zadovoljna s tim i sa svime drugim što on radi za dobro svoje duše i kako je voljna i ona s njim postiti da bi Bog njegovu pokoru uslišio, ali da ostalo neće činiti.

Složivši se dakle tako, kad dođe nedjelja započe brat Puccio svoju pokoru, a gospodar redovnik u dogovoru s gospom u doba kad ga nitko ne bi vidio gotovo svake večeri dolazaaše k njoj da večera donoseći uvijek sa sobom dobra jela i još bolja pića; zatim bi s njom ležao sve do jutrenje, kad bi ustao i otišao, a brat Puccio se vraćao u postelju. Bijaše mjesto koje brat Puccio odabra za pokoru baš pokraj odaje u kojoj je gospa spavala, odijeljeno od nje samo tankim zidom; pa kako se gospodar redovnik previše razuzdano šalio s gospom i ona s njim, učini

se bratu Pucciu da čuje škripu kućnoga poda; i stoga, pošto već izmoli svojih stotinu očenaša tu malo zastade i ne mičući se zovnu ženu te je upita što radi. Gospa, koja bijaše vrlo sklona šali, možda baš tada jezdeći bez sedla na živini svetoga Benedikta ili pak svetoga Ivana Gualbeta,¹¹ odgovori: »Bora mi, čovječe, previjam se koliko god mogu.« Tada reče brat Puccio: »Kako se previjaš? Sto znači to previjanje?« Gospa kroza smijeh Qer bijaše vesele naravi i čestita gospa, a možda imaše i razloga za smijeh) odgovori: »Kako ne biste znali što to znači? Čula sam vas stotinu puta kako kažete: »Tko večeru odbija, cijelu noć se previja!«¹²

Povjerova brat Puccio da joj je post bio uzrokom što ne može spavati i da se zato po postelji previja; stoga joj lakovjerno reče: »Ženo, dobro sam ti kazao: »Nemoj postiti«; ali kad si to ipak htjela, sada ne misli to nego nastoj otpočiniti; tako se previjaš po postelji da se cijela kuća trese.«

Tada mu reče gospa: »Budi ti bez brige, ja dobro znam što radim. Urađi ti dobro svoj posao, jer ja ću svoj dobro uraditi budem li mogla.« Umiri se dakle brat Puccio i nastavi brojiti svoje očenaše, a gospa i gospodar redovnik od te noći unaprijed, naredivši da se u drugom kraju kuće namjesti jedna postelja, sve vrijeme dok je trajala pokora brata Puccia provedoše u najvećem veselju; i u neko bi doba redovnik odlazio, a gospa se vraćala u svoju postelju, gdje bi uskoro nakon pokore dolazio i brat Puccio. Nastavljajući dakle tako brat pokoru a gospa s redovnikom zabavu, ona mu više puta u šali reče: »Naredio si bratu Pucciu pokoru po kojoj mi raj zadobismo.« Pa kako je sve to gospi bilo jako ugodno tako se svikla na redovnikovu hranu da je, to više što je s mužem dugo postila, i kad je završila pokora brata Puccia našla načina da se na drugom mjestu s njim hrani, te je dugo u tomu razborito uživala.

I tako, da posljednje riječi budu u skladu s prvima, dogodilo se da je brat Puccio, misleći pokorom raj zadobiti, tamo poslao redovnika koji mu je pokazao put kako se u nj najbrže stiže, i ženu koju je milosrdni gospodar redovnik obilato obdario onim što joj je muž onako škrto davao.

Peta novela

Zima daruje: gospodaru Francescu Vergellesiju svoga konja i zato s njegovim dopuštenjem govori s njegovom ženom; dok ona šuti, on sam mjesto nje odgovara i po svojim se odgovorima poslije ravna.

Panfilio praćen smijehom svih gospa završi novelu o bratu Pucciu, kad kraljica ženstveno zapovjedi Elissi da nastavi, a ona uzdržljivo, ne iz zlobe nego po svojoj naravi, ovako poče govoriti:

— Mnogi koji mnogo znaju misle da drugi ne znaju ništa, pa misleći da će druge nasamariti često kasno spoznaju da su drugi nasamarili njih; stoga smatram velikom ludošću kad tko bez potrebe iskušava snagu tuđe pameti. Ali zato što svatko neće biti moga mnijenja, kazivat ću vam, držeći se zadana reda, što se zbilo nekom vitezu iz Pistoje.¹

Živio u Pistoji vitez po imenu Francesco iz kuće Vergellesi,² čovjek veoma bogat, i uman, i razborit u svemu, ali preko mjere škrt. I kada bješe izabran načelnikom Milana spremaše se na put te se opskrbi svim potrebnim za dostojno putovanje, samo nemaše lijepa konja prema sebi; i kako ne mogaše naći nijednoga koji bi mu se svidio zabrinu se. U Pistoji je u to vrijeme živio mladić po imenu Riccardo, skromna roda ali jako bogat, koji se tako gizdavo i brižljivo odijevao, da su ga svi zvali Zima, što će reći kicoš; a dugo je taj mladić bio nesretno zaljubljen i čeznuo je za ženom gospara Francesca, koja bijaše prekrasna i veoma čestita. Baš on imaše jednoga od najljepših konja u Toskani kojega je zbog njegove ljepote jako cijenio; i kako je svatko znao da on udvara ženi gospara Francesca, netko ovomu reče da će mu Zima dati konja ako ga u njega zaište, zbog ljubavi prema njegovoj gospi. Gospara Francesca zavede škrtost, te dade dozvati Zimu i zaiska da mu proda konja nadajući se da će mu ga Zima na dar ponuditi.

Čuvši to Zima se obradova i odgovori vitezu: »Gosparu, da mi date sve što imate na svijetu, ne bih vam konja prodao, ali ću vam ga rado darovati

kad god hoćete uz ovaj uvjet: da ja mogu, prije nego što ga uzmete, vašom milošću i u vašoj nazočnosti kazati nekoliko riječi vašoj ženi, ali u takvoj udaljenosti od sviju da me nitko osim nje ne može čuti.«

Viteza namami škrtost te nadajući se da će ga prevariti odgovori da pristaje i dopusti mu da razgovara koliko god hoće; i ostavivši ga u dvorani svoje palače ode u odaju svoje žene i rekavši joj kako se lako može konja domoći naredi joj da pođe i sasluša Zimu, ali neka se dobro čuva da mu ni na što što on reče ne odgovara ni ovako ni onako. Gospa to jako pokudi, ali se ipak morala-pokoriti muževoj želji pa reče da će tako učiniti i za mužem ode u dvoranu da čuje što joj Zima želi kazati.

A on, prema pogodbi s vitezom, sjede s gospom u kut dvorane, daleko od sviju, i ovako poče govoriti: »Vrla gospo, uvjeren sam da ste vi tako mudri te ste odavno mogli spoznati koliku je ljubav u meni probudila vaša ljepota, koja izvan svake sumnje svaku drugu premašuje što sam je ikad dosad ugledao, a da ne spominjem vaše uzorno vladanje i osobite vrline koje vas rese i koje moraju dirnuti svaku plemenitu mušku dušu. I stoga nije potrebno da vam riječima dokazujem svoja čuvstva koja su najuzvišenija i najžarča što ih je ikad ikoji muškarac gajio prema ženi, a bit će tako dokle god još bude iskrice ovog bijednoga života u momu tijelu, čak i preko groba, ako se ljubi na onomu svijetu kao na ovom, navijek ću vas ljubiti. I stoga budite uvjereni da u vas nema takve stvari, dragocjene ili nevrijedne, koju možete smatrati toliko svojom ili na nju računati kao na mene, i na moj cijeli život, i na sve što meni pripada. I da bih vas još. više uvjerio velim vam da bih smatrao većom milošću kad biste mi zapovjedili da učinim za vas nešto što mogu uraditi i što biste zaželjeli, nego da ja zapovijedam i da se cijeli svijet pokorava mojim zapovijedima. Dakle, ako toliko pripadam vama kao što ste čuli mislim da ipak barem malo prava imam podastrijeti svoje molbe pred vašu uzvišenost, od koje mi jedine može stići mir, i spas, i svako dobro, i ni od koje druge; zato vas kao najponizniji sluga molim, blago moje i jedino ufanje moje duše koja se plamteći ljubavlju nadom u vas hrani, da dobrotivo pogledate na me i ublažite svoju bivšu krutost koju pokazaste prema meni, jer sam vaš, te da utješem vašom milošću uzmognem kazati da mi je vaša krasota, kao što izazva ljubav u meni, tako isto izvor života; a on će se ugasiti bez sumnje, i ja ću umrijeti, ako se vaša ponosita duša ne smiluje mojim molbama, i vi ćete biti krivi mojoj smrti. Ne spominjući to da vam moja smrt neće na čast služiti, ipak vjerujem da će vas kadgod zapeći savjest i bit će vam žao što to učiniste pa ćete katkad milostivo sami u sebi reći: >Ah, kakvo zlo uradih što se nisam svom jadnom Zimi smilovala! < Ali to pokajanje prekasno će doći, i još ćete se većma ražaliti. Pa da se to ne zbude, sada kada me možete uslišiti sažalite se na me i prije nego

što umrem smilujte mi se, jer samo vi me možete učiniti naj sretnijim ili najžalosnijim čovjekom na ovom svijetu. Ufam se da ste ljubazni toliko da nećete dopustiti da mi smrt bude nagrada za takvu i toliku ljubav, nego ćete s radosnim i milostivim odgovorom okrijepiti moj duh, koji uplašen strepi tu pred vašim licem.« Tada umuknu i nakon dubokih uzdaha navriješe mu suze na oči te poče čekati da mu plemenita gospa odgovori.

A gospu, koju ne mogahu ganuti ni udvaranje, ni viteške borbe, ni podobnice, ni tomu slični iskazi ljubavi, sada ganuše dirljive riječi gorljivoga ljubavnika i ona oćutje ono što nikada prije nije oćutjela, to jest moć ljubavi. I premda je mućala pokoravajući se zapovijedi svoga muža, ipak poneki lagan uzdah ne mogaše sakriti ono što bi svojim odgovorom rado bila Zimi pokazala.

Zima počeka još neko vrijeme, a kada vidje da nikakva odgovora nema začuđi se a onda se dosjeti vitezovoj majstoriji, ali ipak, gledajući je u lice i videći poneki bljesak u njezinim očima i povrh toga primjećujući uzdahe koje je ona svom snagom gušila u grudima on se ponada pa promijeni naum.

I poče umjesto gospe, dok ga je ona slušala, sam sebi ovako odgovarati: »Zima moj, doista sam već odavno opazila kako je velika i savršena tvoja ljubav prema meni, a sada sam po tvojim riječima to još većma spoznala i od srca se tomu radujem, a tako i moram. Nego ako ti se činilo da sam bila okrutna i tvrda, neću da misliš kako sam u duši takva bila kakva sam ti se u licu pokazivala; naprotiv, vazda sam te voljela i bio si mi najdraži među svima muškarcima, ali sam se morala tako ravnati od straha pred svijetom i da ne naudim svom dobrom glasu. Ali je sada došlo vrijeme kada ću ti moći jasno pokazati da te ljubim i nagraditi te za ljubav koju si prema meni ćutio i koju ćutiš i sada; stoga se tješ i ne gubi nade, jer gospodar Francesco za koji dan odlazi kao načelnik u Milano, kao što znaš jer si mu meni za ljubav onoga krasnog konja darovao. I čim on otputuje, obećavam ti zasigurno svojom vjerom i onom odanom ljubavlju što je ćutim prema tebi da ćeš za koji dan biti sa mnom, i naša će se ljubav radosno i potpuno ispuniti. Pa da te više ne navodim da o tomu govoriš, onoga dana kada ugledaš prostrta dva ubrusa na prozoru tvoje odaje koja je ponad vrta, iste noći dođi k meni kroz vrtni ulaz, samo dobro pazi da te tko ne vidi; naći ćeš me gdje te ondje čekam i cijele ćemo se noći jedno s drugim veseliti i uživati kao što želimo.

Pošto je Zima tako umjesto gospe govorio poče i za sebe govoriti te ovako odvratiti: »Premila gospo, prevelika radost zbog vašega odgovora obuzela me tako te jedva mogu naći dostojne riječi da vam primjerno zahvalim; i kada bih mogao govoriti kao što želim nikada ne bih imao dovoljno vremena da vam zahvalim onako kako bih htio i kako dolikuje; stoga prepuštam vašemu rasuđivanju da spoznate ono što ja unatoč svojoj želji ne znam riječima

iskazati. Samo vam još kažem da ću sve točno učiniti kako mi narediste; a tada ću možda, umiren velikom milošću koju mi udijeliste, nastojati koliko mi moje slabe sile dopuštaju da vam iskažem najveću zahvalnost. Za sada ne osta ništa više da se reče; i zato, predraga moja gospo, neka vam Bog u najvećoj mjeri udijeli radost i svako dobro koje sami sebi želite, i Bogu vas preporučujem.«

Na sve ovo gospa ni riječi ne reče; tada Zima ustade i krenu prema vitezu, a ovaj opazivši da je ustao pođe mu u susret i u smijehu reče: »Jesi li zadovoljan? Nisam li održao obećanje?«

»Niste, gosparu«, odgovori Zima, »jer ste mi obećali da ću razgovarati s vašom gospom, a na razgovor ste mi postali kip od mramora.«

Ovaj se odgovor vitezu veoma svidje pa iako je dotada o svojoj ženi imao dobro mišljenje nakon ovoga je imao još bolje, pa reče: »Sada je dakle moj konj koji tvoj bješe.«

Zima mu odgovori: »Jest, gosparu, ali da sam znao da će mi iskazana milost uroditi ovakvim plodom kakvim je urodila, ne tražeći je u vas bio bih vam ga darovao; i dao Bog da sam tako bio učinio, jer vi ste konja kupili, a ja ga nisam prodao.«

Vitez se tomu nasmiја pa kako je sad imao konja uskoro krenu na put u Milano za načelnika. Pošto gospa ostade slobodna kod kuće, prebirući u glavi Zimine riječi i misleći na njegovu veliku ljubav i na lijepoga konja kojega je darovao njoj za ljubav, i videći ga kako neprestano mimo njezine kuće prolazi, reče sama u sebi: »Sto čekam? I zašto puštam da mi mladost vene? Onaj je otišao u Milano i šest mjeseci vratiti se neće, a kad će mi ih on nadoknaditi? Kad budem stara? A osim toga kada ću opet naći takvoga ljubavnika kao što je Zima? Sama sam i nikoga me nije strah, ne znam zašto ne bih iskoristila ovo vrijeme dok mogu. Neću svagda imati ovakvu priliku kao što je sada imam, jer ovo nikad nitko neće saznati, a ako se i sazna, još uvijek je bolje učiniti i kajati se nego propustiti i kajati se.«

I pošto je tako u sebi raspravila to pitanje, jednoga dana objesi dva ubrusa na prozor prema vrtu, kao što joj Zima bješe kazao; kad ih Zima opazi, netom se sunočalo sav radostan pođe sam kriomice vratima gospina vrta i nađe ih otvorena, a odatle dođe do drugih vrata koja su vodila u kuću gdje nađe plemenitu gospu kako ga čeka. Kad ga ona ugleda da dolazi podiže se i poleti mu u susret te ga radosno dočeka, a on je zagrl i obasu tisućama poljubaca te za njom uzađe uza stepenice; i ni časa ne časeći legavši okusiše oni ljubav do njezinih krajnjih granica. A taj prvi put ne bješe i zadnji, jer se za sve vrijeme što vitez bješe u Milanu, a i nakon njegova povratka, mnogo puta Zima k njoj navraćao na svoje i njezino najveće zadovoljstvo.

Šesta novela

Ricciardo Minutolo ljubi ženu Filippella Sighinolfu; doznajući da je ljubomorna dojavila joj da će se Filippello sutradan sastati s njegovom ženom u nekom kupalištu, pa ona tamo ode i misleći da je sa svojim mužem otkrije da je spavala s Ricciardom.¹

Elissi ne bješe ništa više ostalo da kaže, kada kraljica pohvalivši Ziminu domišljatost zapovjedi Fiammetti da nastavi s kazivanjem; ona u smijehu odgovori: — Vrlo rado, gospo — pa poče:

— Ostavit ćemo malo naš grad² koji obiluje svim i svačim pa tako i zgodama svake vrste; i kao što je Elissa uradila, kazivat ću o zgodama koje su se drugdje dogodile. Prijeđimo stoga u Napulj, pa poslušajte kako je jednu od onih bogomoljki koje se prikazuju tako nepristupačnima ljubavi njezin ljubavnik domišljatošću naveo da okuša plodove ljubavi prije nego što je upoznala njezine cvjetove; ova će vas novela u isto vrijeme naučiti da budete oprezne u zgodama koje se mogu zbiti i zabavit će vas onima koje su se već zbile.

U Napulju, tom prastarom i možda najradosnijem gradu Italije,³ živio mladić ugledan po plemenitu rodu i sjajan po velikom bogatstvu, a zvao se Ricciardo Minutolo.⁴ I premda mu je žena bila prelijepa mladica, i ljupka, ipak se zaljubio u neku drugu, koja je po općem mišljenju ljepotom uvelike nadmašivala sve ostale gospe u Napulju, a zvala se Catella,⁵ također žena mlada plemića po imenu Filippella Sighinolfu,⁶ kojega je ta čestita žena nadasve voljela i cijenila. Zaljubivši se dakle Ricciardo Minutolo u ovu Catellu i čineći sve čime se milost i ljubav gospe može zadobiti, a ne mogavši uza sve to postići da mu ona i najmanju želju ispuni, gotovo je očajavao; i kako tu ljubav nije znao ili nije mogao u sebi ugušiti niti je mogao umrijeti niti mu se mililo živjeti.

U takvu raspoloženju dogodi se jednom da su ga neke gospe iz njegove svojte tješile i nagovarale neka se okani te ljubavi oko koje se zalud trudio, jer Catella nikoga ne ljubi osim Filippella i tako je na njega ljubomorna te se boji i ptice koja proleti zrakom da joj ga ne bi otela. Kada Ricciardo saznade za taj Catellin ljubomor odmah smisli kako će svoj cilj postići te poče hiniti da je svaku nadu izgubio da bi mogao Catellu zadobiti i da se zaljubio u neku drugu plemenitu gospu⁷; i počeo se za ljubav te druge boriti na turnirima i nadmetati u viteškim igrama⁸ i raditi sve što je prije radio za Catellu. Ne prođe dugo i gotovo svi u Napulju pa i sama Catella povjerovaše da ljubi tu drugu od svega srca, a toliko u tomu bijaše ustrajan da je sve uvjerio, te ga Catella prestade hladno susretati kao što je radila zbog njegove ljubavi prema njoj i poče ga ljubazno kao susjeda pri susretu pozdravljati kao i sve druge.

Uto se dogodi da su mnoge gospe i gospoda u društvu otišli na mor-sku obalu, kako u Napulju bijaše običaj za vrućih dana, da bi tamo objedovali i večerali.⁹ Ricciardo sazna da je i Catella sa svojim društvom tamo otišla pa ode i on sa svojim te se tamo pridruži gospama iz Catellina društva puštajući da ga dugo mole i pozivaju, praveći se kao da se baš ne raduje mnogo tomu da s njima ostane. Tada ga gospe, a s njima i Catella počеше peckati zbog njegove nove ljubavi, a on se pokazivao kao da je zaista jako zagrijan, što im je davalo još više povoda za razgovor. I s vremenom, pošto se gospe raštrkaše jedna ovamo druga onamo, kao što se na takvim mjestima događa, ostade Catella sama s nekoliko njih i s Ricciardom; tada Ricciardo kao nehotice spomenu nešto o nekoj ljubavi Filippella, njezina muža, na što ona planu ljubomorom i sva ustrepta od želje da više sazna. I neko se vrijeme svladavaše, a onda ne mogavši se više suzdržati zamoli Ricciarda da joj za ljubav one gospe koju najviše voli objasni ono što joj bješe nagovijestio o Filippellu.

Tada on reče: »Vi ste me molili i kumili u ime osobe zbog koje vam ne mogu ništa odreći, stoga sam spreman kazati vam sve, samo mi prvo morate obećati da nikada ništa nećete reći ni njemu ni bilo komu drugomu dok se svojim očima ne uvjerite da je istina što ću vam kazivati; pa ako budete htjeli, poučit ću vas kako ćete se osvjedočiti.«

Gospi bješe po volji njegov zahtjev i još je više uvjeri da će čuti istinu te mu se zakle da o tomu neće nikomu govoriti. Pošto su se dakle povukli u stranu da ih nitko ne čuje, Ricciardo poče ovako govoriti: »Gospo, kad bih vas ljubio kao što vas nekoć ljubljah ne bih se usudio da vam kažem ono što bi vas moglo ražalostiti, ali zato što je ona

ljubav prošla, lakše ću vam otkriti svu istinu. Ne znam je li se kad Filippello ćutio uvrijeđenim zbog moje ljubavi prema vama i je li možda vjerovao da i vi mene ljubite, ali bijaše li to tako ili ne bijaše, nikada toga meni ničim nije pokazao. No sada, možda čekajući vrijeme kad ću po njegovu mišljenju manje sumnjati, hoće da meni učini ono što se bojim da sumnja da sam uradio ja njemu, to jest da privoli moju ženu da mu se poda; i kako sudim, on joj je stoga u zadnje vrijeme potajno mnoge poruke slao, a ona je sve meni odavala i odgovarala mu kako sam joj ja naređivao. I baš danas, prije nego što sam ovamo došao nađoh u kući neku žensku u potajnu razgovoru s mojom ženom i odmah se dosjetih tko je ta ženska; zato pozvah svoju ženu i upitah je što ta ženska od nje traži, a ona mi odgovori: »Donijela mi je Filippellovu poruku, sam si mi tu napast na leđa naprtio, jer si mu ti svojim odgovorima davao nade. Veli da želi znati što namjeravam učiniti i ako hoću tajom će me odvesti u neko ovdašnje kupalište¹⁰ i moli me i zaklinje da ga uslišim; i da me nisi ti ni sama ne znam zašto u ovu igru upleo, ja bih ga tako skinula s vrata, da se više ne bi usudio ni pogledati me.« Tada mi se učini da taj ide predaleko i da se to već ne može trpjeti te vam odlučih sve otkriti da biste znali kako vas nagrađuje za vašu vjernost zbog koje ste me gotovo u smrt otjerali. A da ne pomislite kako su sve to brbljarije i klevete i da se sami mognete u to uvjeriti ako budete htjeli, nagovorio sam svoju ženu neka ženskoj što je čekala odgovor kaže da će sutra o devetoj uri,¹¹ kada svi spavaju, doći u ono kupalište; ona ženska na to vrlo zadovoljna ode od nje. Pa sada ne vjerujem da sudite da ću ja poslati svoju ženu; nego kad bih ja na vašem mjestu bio uradio bih tako da on tamo nađe vas umjesto one koju čeka, te kada biste neko vrijeme s njim proveli pokazali biste mu s kim je bio i počastili kako zaslužuje; i kad biste to uradili mislim da bi se toliko zasramio da bi u isto vrijeme bila osvećena uvreda koju vama i meni on želi nanijeti. «

Čuvši to Catella odmah sve povjerova kao što obično radi ljubomorna čeljad i, ne misleći tko joj to govori i da bi je mogao i obmanuti, sjeti se nekih zgoda koje su mogle imati veze s onim što je čula; i raspaljena naglim gnjevom odgovori da će zasigurno uraditi kako joj on savjetuje, to više što joj i neće biti teško, pa ako on dođe tako će ga posramiti da će se toga sjetiti svaki put kad pogleda koju ženu. Ricciardo, zadovoljan uspjehom svojih savjeta i siguran da će uroditi plodom, još ju je većma uvjeravao moleći je ipak neka nigda nikomu ne kaže da je od njega išta čula, a ona mu obeća zaklevši se na vjeru.

Narednoga jutra Ricciardo ode do žene koja bijaše vlasnica kupališta

što ga on spomenu Catelli, te je uputi što je namjeravao učiniti moleći je da mu ide na ruku koliko može. Ta mu dobra žena bijaše jako obvezna¹² pa odgovori da će mu rado biti na usluzi i s njim se dogovori što joj valja učiniti ili reći. U kući gdje bijaše kupalište nalazila se i neka veoma mračna izba, bez ijednoga prozora kroz koji bi dopiralo svjetlo. Nju po Ricciardovu naputku uredi žena i prostre postelju što je ljepše mogla, a on odmah poslije objeda leže i poče čekati Catellu.

Gospa se čuvši Ricciardove riječi i povjerovavši im više nego što je trebalo vrati navečer posve ozlojeđena kući, gdje se slučajno i Filippello isto tako zamišljen vrati te ne bijaše prema njoj ljubazan kao obično. Videći to gospa se još više utvrdi u svojoj sumnji te reče u sebi: »Zaista je ovomu duša ispunjena osjećajima prema ženi s kojom misli da će sutra uživati, ali mu se to neće ispuniti!« I prebirući takve misli i smišljajući što će mu sutra kad s njim bude reći gotovo cijele noći oka ne stisnu.

Sto da duljim? O devetoj uri¹³ ode Catella sa svojim družbom, baš kako je bila naumila, u ono kupalište što joj ga Ricciardo bješe označio, i našavši tamo onu ženu upita je je li toga dana Filippello dolazio.

Žena joj po Ricciardovoj uputi reče: »Jeste li vi ona gospa koja s njim ima neki razgovor?«

Carella odgovori: »Jesam!«

»Onda«, reče joj žena, »uniđite k njemu.«

Catella koja je baš tražila ono što nije željela naći ode za ženom do izbe gdje ju je Ricciardo čekao te u nju uđe pokrivena lica i zaključa za sobom vrata. Pošto je Ricciardo ugleda veselo skoči i zagrlivši je šapnu: »Dobro mi došla, dušo moja!« Catella ga da bi povjerovao daje ona druga zagrlila i poljubi i pokaza se jako radosna, ali ni riječi ne izusti da je ne bi prepoznao po govoru. Izba bijaše vrlo mračna, što je i njoj i njemu bilo jako drago, jer se ni nakon duga boravka u njoj oči nisu privikavale na tamu. Ricciardo je odvede u postelju, i tu su bez riječi, da ih glas ne izda, dugo i jedno i drugo uživali najveće slasti.

I kada se Catelli učini kako je vrijeme da na njega saspe sav prezir planuvši od gnjeva ovako poče govoriti: »Oh, kako je bijedna sudbina žene i kako je uzaludna ljubav mnogih prema muževima! Eto i ja jedna ljubim tebe već osam godina većma nego život svoj, a ti si, kako mi rekoše, planuo i izgaraš od ljubavi prema tuđoj ženi, opaki čovječe i zlotvore jedan! Sto misliš s kim si sada ovdje? S onom si koju si davno zaveo lažima i laskanjem pokazujući da je ljubiš, dok si u drugu ženu zaljubljen. Ja sam Catella, nisam Ricciardova žena, nevjerni izdajice jedan: poslušaj prepoznaješ li moj glas, to sam uistinu ja; i svaki mi se

trenutak čini vječnost, jer jedva čekam da svjetlo ugledam da te osramotim kako zaslužuješ, podlo i besramno pseto jedno. Oh nesretne li mene! Koga sam tolike godine toliko ljubila? Ovoga lažljivoga psa koji mi je misleći da u zagrljaju drži tuđu ženu, u ovo kratko vrijeme što sam s njim bila poklonio više milovanja i ljubavi nego kroz sve prošlo vrijeme što sam njegova. Danas si mi se pokazao prokleta pseto, a kod kuće si tako slab i shrvan i nemoćan! Ali hvala Bogu, obrađivao si svoju njivu a ne tuđu¹⁴ kao što si mislio. Ne čudim se što mi se noćas nisi približio! Čekao si da se drugdje rasteretiš i htio si kao svjež vitez izaći na bojište,¹⁵ ali hvala Bogu i mojoj domišljatosti, voda je tekla nizbrdo kako je morala!¹⁶ Sto ne odgovaraš, pokvarenjače? Sto ne zineš? Jesi li zanimemio kad si me čuo? Tako mi Boga ne znam što me drži da ti noćtima oči ne iskopam! Mislio si da ćeš od mene sakriti ovu prijevaru! Ne dao Bog: ako si ti lukav nisu ni drugi glupi; nije ti uspjelo jer su ti na tragu bili bolji hrti nego što si mislio.«

Ricciardo je u sebi uživao zbog tih riječi i ništa ne odgovarajući grlio ju je i ljubio i žarče nego ikada prije milovao; stoga ona nastavi svoj govor i reče: »Da, sad misliš da ćeš me svojim beskrajnim milovanjem zavarati, ti dosadno pseto jedno, i umiriti i utješiti, varaš se ljuto; neću se smiriti sve dok te ne osramotim pred svekolikim našim rođacima, i prijateljima, i susjedima. Nisam li ja, ti opaki čovječe, jednako lijepa kao i žena Ricciarda Minutola? Nisam li jednako plemenita roda? Sto mi ne odgovaraš, pseto prljavo? Po čemu je ona bolja od mene? Makni se od mene, ne diraj me, za danas si se i onako dosta služio svojim oružjem. Dobro znam da bi sad bilo na silu sve što bi učinio, kad znaš tko sam; nego ako mi se Bog smiluje, još ćeš se ti zaželjeti mene; i ne znam što me drži da ne pozovem Ricciarda, koji me je ljubio više nego sama sebe, a nije se mogao pohvaliti ni da sam ga pogledala; i ne znam kakvo bi zlo bilo da to učinim. Mislio si da je ovdje s tobom njegova žena, pa sada koliko se tebe tiče svejedno je kao da je i bila; ako bih dakle ja bila njegova, ti ne bi imao razloga da mi zamjeriš.«

Govorila je gospa još mnogo, puna gorčine i žalosti; naposljetku Ricciardo pomisli da bi još i gore zlo iz toga moglo nastati, ako ona ode u takvu uvjerenju pa joj odluči sve otkriti i izvesti je iz zablude, pa zagrlivši je čvrsto da ne bi pobjegla reče: »Umirite se, slatka dušo moja, ono što nisam mogao postići ljubeći vas, Amor me naučio kako da na prijevaru dobijem, jer ja sam vaš Ricciardo.«

Kada je to Catella čula i prepoznala ga po glasu odmah htjede skočiti iz postelje, ali nije mogla; zatire htjede vikati, ali Ricciardo joj začepi rukom usta i reče: »Gospo, ono što je bilo bilo je, pa vikali vi od sada

do konca života;¹⁷ a budete li vikali ili ovo na bilo kakav način razglasili, dvije će se stvari dogoditi. Prvo, a do toga vam je zacijelo mnogo stalo, stradat će vaša čast i vaš dobar glas, jer kažete li da sam vas na prijevaru ovamo doveo, ja ću reći da to nije istina, štoviše reći ću da sam vas novcem i obećanim darovima namamio i da ste se vi razgnjevili i podigli buku jer nisam dao točno onoliko koliko ste se nadali, a vi dobro znate da svijet radije vjeruje zlu nego dobru pa će prije povjerovati meni nego vama.¹⁸ Zatim, između vašega muža i mene nastat će smrtno "neprijateljstvo, pa bi se još moglo dogoditi da ja nje ga ubijem ili on mene; ni u jednom ni u drugom slučaju to vam ne bi donijelo ni zadovoljstva ni radosti. Pa zato, srce moje jedino, nemojte osramotiti sebe i u isto vrijeme dovesti svoga muža i mene u opasnost i brigu. Doista, niti ste prva niti ćete biti zadnja koju je netko prevario; a nisam vas prevario da vas pokradem, nego iz prevelike ljubavi koju ćutim i koju sam spreman zauvijek gajiti prema vama i biti vaš najponizniji sluga. Pa kao što već odavno i ja i sve što je moje i sve što mogu i vrijedim vama pripada i vama služi, od sada unaprijed sve će to još više vaše biti. Pokazali ste da ste u svemu umni, pa sam siguran da ćete i u ovom biti.«

Dok je Ricciardo tako govorio, Catella je gorko plakala, no kako god se srdila i ogorčena bila, ipak je razbor nadvladao i spoznala je istinitost Ricciardovih riječi te je bila uvjerenjena da bi se baš tako moglo zbiti kako je on kazao; zato reče: »Ricciardo, ne znam hoće li mi Gospod Bog dati snage da otpim tvoju prijevaru i uvredu koju si mi nanio. Neću vikati ovdje kamo me dovela moja lakovjernost i pusti ljubomor, ali budi uvjeren da se neću smiriti dok ti se bilo kako ne osvetim za sve ovo što si mi učinio; zato me pusti i ne zadržavaj me više: dobio si ono što si želio i izmučio si me koliko si htio. Vrijeme je da me pustiš; zaklinjem te, pusti me.«

Ricciardo znajući da joj je duša još preveć ojađena naumi je ne pustiti dok mu ne oprost; stoga je počeo najslađim riječima tješiti i toliko je govorio, i toliko molio, i toliko kumio, da se ona naposljetku predala i s njim pomirila, pa su još dugo na najveće njegovo i njezino veselje skupa ostali. I pošto je gospa spoznala koliko su slađi poljupci ljubavnika nego muža, njezina se hladnoća preokrenula u slatku ljubav prema Ricciardu, te ga je od toga dana najnježnije ljubila, pa su razborito postupajući mnogo puta u svojoj ljubavi uživali. Dao Bog da i mi uživamo u svojoj.

Sedma novela

Tedaldo se posvadi sa svojom gospom i otputuje iz Firenze, vrati se nakon nekoga vremena kao hodočasnik, razgovara s gospom, i dokaže joj njezinu zabludu, i oslobodi njezina muža smrtne kazne, jer mu je bilo dokazano da je njega ubio, i izmiri ga s braćom, a zatim razborito uživa sa svojom gospom.

Tek što Fiammetta zamuknu i svi je pohvališe, kadli kraljica, da ne bi gubili vremena, odmah predade riječ Emiliji koja poče:

Ja ću se rado vratiti u naš grad¹ odakle su se dvije prijašnje pripovjedačice² udaljile i kazivat ću vam kako je neki naš građanin ponovno zadobio svoju izgublenu gospu.

Živio tako u Firenci mladić plemenita roda po imenu Tedaldo Elisei,³ koji se u gospu po imenu Ermellina,⁴ ženu nekog Aldobrandina Palerminija,⁵ zbog njezina odličnoga vladanja preko svake mjere zaljubio i zavrijedio da mu se želje ispune. Ali sudbina, neprijateljica sretnika, usprotivi se toj radosti, jer gospa, ne zna se zašto, pošto je neko vrijeme pristajala uz Tedaldovu ljubav, odjednom se posve odvratila od njega te ne samo što ne htjede slušati nijedne njegove poruke nego ga ni pogledati ne htjede; zbog toga njega obuze teška i nesmiljena tuga, ali je svoju ljubav tako krio da nitko nije ni pomišljao kako je ona uzrok njegovoj boli.

I pošto je na sve načine nastojao opet zadobiti njezinu ljubav koju mu se činilo da je bez svoje krivnje izgubio, te pošto je uvidio da mu je svaki trud zaludan, odlučila se povući od svijeta da ne bi uživala u njegovoj patnji ona koja svemu tomu zlu bijaše uzrokom. I uzevši dakle sav novac što ga je mogao prikupiti, potajno, ne obavijestivši ni prijatelje ni rođake osim nekoga druga koji je sve njegove jade znao, otputova i stiže u Anconu,⁶ gdje se prozva Filippo di San Lodeccio,⁷ i tu se namjeri na bogata trgovca, stupa k njemu u službu i s njim na

njegovu brodu otplovi na Cipar. Njegovo lijepo vladanje i odgoj tako se svidješe trgovcu te ne samo što mu odredi dobru plaću nego ga djelomice učini svojim ortakom i povjeri mu velik dio svojih poslova, a on ih je tako dobro i marno vodio da je za malo godina postao dobar i bogat trgovac i glasovit. I u tim poslovima, premda se često sjećao svoje okrutne gospe i patio od ljubavi i želje da je opet vidi, bijaše tako postojan te je sedam ljeta ustrajao u svojoj odluci. Ali jednoga dana dok je još na Cipru bio začu kako netko pjeva pjesmu koju on negda sam bijaše složio i u njoj opjevao svoju ljubav prema onoj gospi i njezinu prema njemu i užitak koji mu ona pružaše, i to ga navede na misao kako nije moguće da ga je ona zaboravila, pa ne mogavši više odoljeti želji da je ponovno vidi odluči se vratiti u Firencu.

I srediivši svoje poslove, sam s jednim slugom dođe u Anconu pa poslavši odatle svu svoju robu koja bješe stigla u Firencu nekom prijatelju svoga druga iz Ancone i sam uskoro pođe sa slugom, potajice, prurušen u hodočasnika koji se vraća sa Svetoga groba;⁸ i stigavši u Firencu odsjede u nekom malom svratištu kojemu vlasnici bijahu dva brata, a nalazilo se u blizini kuće njegove gospe.⁹ I netom se smjesti prvo ode pred njezinu kuću ne bi li je kako ugledao, ali nađe prozore i vrata čvrsto zatvorene te se prestraši da nije umrla ili se odselila. Teško zamišljen uputi se kući svoje braće i pred njom ugleda svu četvoricu u crnini te se jako začudi; a znajući da se toliko izmijenio i odjećom¹⁰ i obličjem od onoga što bješe kad je odlazio da ga nije bilo lako prepoznati, bez straha priđe nekom postolaru i upita ga zašto su oni u crnini.

Postolar mu odgovori: »U crnini su zato što nije prošlo ni petnaest dana kako je jedan njihov brat, koji je prije mnogo godina otišao a zvao se Tedaldo, ubijen; i čuo sam da su na sudu dokazali kako ga je neki Aldobrandino Palermini, koji je uhićen, ubio zatim što je ljubio njegovu ženu i potajno se bio vratio da se s njom sastane.«

Čudom se začudi Tedaldo što mu je netko toliko sličan da su ga zamijenili i zabolje ga Aldobrandinova nesreća. I pošto još saznade da je njegova gospa živa i zdrava, a već se bilo i sunočalo, vrati se pun sva-kojakih misli u svratište; i pošto sa slugom večera leže da spava u nekoj sobi gotovo pod samim krovom. Tu, što zbog teških misli koje ga uznemiravahu, što zbog loša ležaja, a možda i zbog mršave večere, Tedaldo ne mogaše zaspati, premda već bijaše minulo gotovo pola noći. I ležeći tako budan, o ponoći mu se učini da se s krova nekakvi ljudi spuštaju u kuću, a zatim kroz pukotine na vratima svoje sobe ugleda gdje odozgo prodire svjetlo. Stoga se tiho približi pukotini i uze pro-

matrati što se tamo zbiva pa ugleda veoma lijepu djevojku kako drži to svjetlo, a njoj u susret idu tri čovjeka što bijahu sišla s krova; i pošto se radosno pozdraviše, jedan od njih reče djevojci: »Hvala budi Bogu, sada možemo biti posve mirni, jer zasigurno znamo da su krivnju za smrt Tedalda Elisei njegova braća svalila na Aldobrandina Palerminija, što je i on sam priznao i osuda mu je već potpisana; ali nam ipak valja mučati, jer ako se ikada dozna da smo mi krivci, stići će nas Aldobrandinova sudbina.« I rekavši to, zajedno s djevojkom koja se njihovim riječima jako obradovala siđoše da odu na spavanje.

Kada je Tedaldo to čuo stade razmišljati o tomu kolikim i kakvim zabludama ljudi nasjedaju te prvo pomisli na svoju braću koja su oplakala i pokopala nekoga stranca umjesto njega, a zatim na nevinoga čovjeka, osumnjičena i krivo optužena, kojega su lažni svjedoci do smrti dotjerali, a osim toga još na slijepu strogost zakona i sudaca koji mnogo puta, kao revni istražitelji prijestupa, okrutnim sredstvima prisiljavaju ljude na lažna priznanja, i nazivaju se zatočnicima Boga i pravde, a sluge su đavla i bezakonja.¹¹ Zatim stade premišljati kako bi spasio Aldobrandina pa smisli što mu valja uraditi.

Čim ujutro ustade ostavi slugu i, kad mu se učini da je pogodan čas, sam ode kući svoje gospe. I slučajno našavši otvorena vrata uđe i zateče gospu kako u prizemnoj odajici sjedi na podu, sva rastužena i suzama oblivena; i umalo ne zaplakavši i on od sućuti priđe joj i reče: »Ne žalostite se, gospo: uskoro ćete se utješiti.«

Kada gospa to ču podiže glavu i plačući reče: »Čovječe namjerniče, ti mi se činiš stranac hodočasnik; što ti znaš o mojoj utjesi i o mojoj žalosti?«

Tada joj hodočasnik odgovori: »Gospo, ja sam iz Carigrada, i Bog me ovamo posla da vaše suze u radost obratim, a vašega muža spasim od smrti.«

»Ako si iz Carigrada«, reče gospa, »i tek si stigao, kako znaš tko sam i tko mi je muž?«

Hodočasnik joj od početka ispriповjedi sve Aldobrandinove muke, kaza joj tko je ona, kako je dugo udana i još mnogo štošta što je o njoj vrlo dobro znao. Tomu se gospa jako začudi i misleći da je prorok kleknu preda nj moleći ga kao Boga da požuri, ako je došlo zato da spasi Aldobrandina, jer je malo vremena ostalo.

Hodočasnik prikazujući se svetim čovjekom reče: »Gospo, ustanite i ne plačite više, nego poslušajte dobro što ću vam kazati, ali se čuvajte da to ikada pred kim ponovite. Kako mi je Bog otkrio, vaš je jad samo kazna za grijeh koji počiniste i Bog hoće da vas tako djelomice od

njega očisti, a za ostatak da se sami pokajete, a ako to nećete trpjet ćete još gore muke.«

Tada reče gospa: »Gosparu, mnogi su moji grijesi, pa ne znam za koji Gospodin Bog hoće da posebno ispaštam; i zato, ako vi znate, kažite mi i ja ću sve učiniti da ga okajem.«

»Gospo«, odgovori tada hodočasnik, »dobro znam koji je to grijeh i ne pitam vas o tomu da bih bolje znao, nego zato da se vi, kazujući ga sami, dublje za nj pokajete. Ali prijedimo na stvar. Kažite mi da li se spominjete da ste ikada imali kakva ljubavnika.«

Kada gospa to ču duboko uzdahnu i jako se začudi, jer nije vjerovala da je itko za to znao, premda se od dana kada je bio ubijen onaj kojega su kao Tedalda pokopali šuškalu nešto o tomu, na temelju nekih riječi što nerazumno izbjegoše onom Tedaldovu prijatelju koji je sve znao, pa odgovori: »Vidim da vam Bog otkriva sve ljudske tajne, pa vam ni ja svojih neću kriti. Istina je da sam u mladosti svom dušom ljubila nesretnoga mladića s čije su pogibije okrivili moga muža; teško sam oplakivala njegovu smrt, jer mi ga nisu mogli iz srca iščupati ni njegov odlazak ni dugo bavljenje u tuđoj zemlji ni njegova nesretna smrt, premda sam spram njega okrutna i neljubazna bila prije njegova odlaska.«

Na to reče hodočasnik: »Nikada vi niste ljubili onoga nesretnog mladića koji je poginuo, nego Tedalda Elisei. No kažite mi sada koji je bio uzrok da ste se s njim posvadili? Je li vas on ikada uvrijedio?«

Gospa mu odgovori: »Doista me on nikada nije uvrijedio, nego su razlog mojoj srdžbi bile riječi nekoga prokletog Fratra kojemu sam se jedanput ispovjedila; jer kad sam mu priznala svoju ljubav i naklonost prema onom mladiću, toliko je zagrmio na mene te me je i danas strah, govoreći mi da ću kroz đavolje ždrijelo propasti u paklene dubine i da će me vječni oganj žeći, ako se njega ne odreknem. Od toga sam se toliko bila prestrašila da sam odlučila kaniti se njegova prijateljstva, pa da ne upadnem u napast ne htjedoh primiti nikakva njegova pisma ni poruke, premda vjerujem, da je on bio ustrajniji i da u očaju nije odlučio da otputuje ja bih videći ga kako kopni kao snijeg na suncu bila odustala od svoje tvrde odluke i popustila, jer sam za njim čeznula više nego i za čim na svijetu.«

Tada reče hodočasnik: »Gospo, to je onaj grijeh zbog kojega sada patite. Zasigurno znam da vas Tedaldo nije ni na što silio; kada ste mu ljubav uzvratili učinili ste to po svojoj slobodnoj volji jer vam se sviđio, i po vašoj je volji k vama dolazio i uživao u vašoj ljubaznosti, te ste mu i riječima i djelima toliko naklonosti pokazivali da je njegova

prijašnja ljubav tisućkrat porasla. Pa ako je tako bilo, a znam da je bilo, koji vas je razlog mogao prisiliti da mu onako okrutno oduzmete sebe? Valjalo je da na sve to pomislite prije, pa ako ste mislili da ćete se kajati kao zbog učinjena zla niste smjeli to uraditi. Kao što on bješe postao vaš, tako i vi postadoste njegov. I mogli ste učiniti da on više ne bude vaš kad god vam se to svidjelo, jer ste kao sa svojim mogli njime raspolagati; ali njemu oduzeti sebe dok njegovi bijaste, to bješe krađa i nedolično djelo, ako on sam na to nije pristao. Valja da znate da sam i ja fratar i da dobro znam sve njihove navade; pa ako ja o njima za vaše dobro otvorenije govorim, nije neprilično kao kad bi to tko drugi učinio. I rado ću vam o njima govoriti da ih ubuduće poznajete bolje nego što ste ih dosada poznavali. Nekoć su fratri bili sveti i vrli ljudi, ali oni koji se danas fratrima nazivaju i koji hoće da ih drugi njima smatraju nemaju ništa fratarsko na sebi osim halje, a čak im ni ona nije fratarska, jer su osnivači redova naredili bili da halje bridu tijesne, i skromne, i od gruba sukna, da budu slika njihove duše koja je prezrela sve svjetovno kad je tijelo odjenula u tako prostu odjeću, a danas su njihove halje široke, i podstavu imaju, i blistave su, i od najfinijega sukna, a po kroju su im sjajne i svečane te se ne stide u njima šepiriti po crkvama i trgovima baš kao i svjetovnjaci. I kao što se ribar trudi da na rijeci svojom mrežom što više riba odjednom ulovi, tako i oni svojim prostranim skutima nastoje da zapletu što više bogomoljki, udovica i drugih glupavih žena i muškaraca, a to im je mnogo veća briga nego molitve i druge službe. Stoga, da pravu istinu kažem, ne nose oni fratarske halje, nego samo boju tih halja. I dok su se nekadašnji fratri brinuli za spas duše vjernika, ovi današnji žele žene i bogatstvo te samo smišljaju kako će gromkim besjedama i strašnim slikama uplašiti duhove glupana i dokazati im da se milostinjom i plaćanjem elisa mogu očistiti od grijeha; sve to čine radi toga da bi njima, koji su zbog podlosti i lijenosti a ne zbog pobožnosti fratri postali, jedni donosili kruh, drugi slali vino, a treći ih gostili za spas duše svojih mrtvih. Istina je živa da milostinja i molitve čiste od grijeha, ali kada bi oni koji sve to rade znali ili vidjeli za koga to rade radije bi novac za sebe zadržali ili ga bacili pred druge svinje. I jer dobro znaju da im je bolje što manje ima bogataša, svaki se od njih trudi da vikom i strahom odvrati druge od onoga što želi da samo njemu ostane. Psuju ljude s pohote da bi odvratili od nje one koje psuju pa da njima, psovačima, što više žena ostane; proklinju lihvarstvo i zlu stečevinu da bi sami što više stekli i tako mogli napraviti još šire halje i pribaviti biskupije i visoka crkvena dostojanstva onih istim sredstvima koja su

prokazali da vode u prokletstvo i propast one koji ih posjeduju. A kad im prigovaraju za to i za mnoge njihove opačine odgovarajući (Radite ono što zborimo, a ne ono što tvorimo! sude da su tako na dostojan način breme sa sebe zbacili, kao da je ovcama lakše biti postojanim i boriti se protiv napasti nego pastirima. A koliko ima onih kojima oni tako odgovaraju, koji to ne razumiju onako kako oni kažu, većina njih to zna. Današnji fratri hoće da radite ono što vani kažu, to jest da im kese novcem puniti, da im povjeravate svoje tajne, da živite u nevinosti, da budete strpljivi, da praštate uvrede i da se čuvare klevetanja: sve su te stvari dobre, čestite i svete, ali zašto to hoće? Zato da bi sami mogli raditi ono što ne bi mogli kad bi i svjetovnjaci to radili. Tko ne zna da se bez novaca ne može ljenčariti? Pa ako ti za svoju zabavu potrošiš novac, fratar neće moći ljenčariti u samostanu; ako se ti zabavljaš naokolo sa ženama, neće ostati za fratre mjesta; ako ti ne budeš strpljivi i ne praštaš uvrede, fratar se neće drznuti u tvoj dom ući da ti obitelj obeščasti. Zašto sve to kazujem? Oni sami sebe optužuju kad god se pred razboritih ljudima onako brane. Zašto radije kod kuće ne ostanu ako misle da ne mogu uzdržljivo i sveto živjeti? A ako se već hoće tomu pozivu posvetiti zašto ne slijede one svete riječi iz Evanđelja (I poče Isus raditi i poučavati?)¹² Neka oni najprije rade, a zatim neka druge uče. U svom sam životu među njima na tisuće vidio i zavodnika i ljubavnika koji su odlazili ne samo gospama nego i redovnicama, i to baš onih koji ponajvećma s propovjedaonica grme! Hoćemo li dakle takve slijediti? Tko to radi, od volje mu, ali sam Bog zna radi li mudro.¹³ Pa sve kad bi se i valjalo držati toga što vam je rekao fratar koji vas je ukorio, to jest da je pretežak grijeh prekršiti bračnu vjeru, nije li još teže pokrasti čovjeka? Nije li još teže ubiti ga ili prognati da po tuđem svijetu jadan luta? To će svatko priznati. Prirodan je grijeh da se žena privoli kojemu muškarcu a ako ga pokrade, ili ubije, ili progna, to je djelo opaka duha.¹⁴ Da ste Tedalda pokrali dokazao sam vam već prije, jer ste mu oduzeli sebe, a svojom voljom bijaste njegovom postali. Još vam velim da ste ga, koliko je do vas stajalo, vi i ubili jer se niste brinuli, pokazujući sve više okrutnosti, što će se on svojom rukom ubiti, a zakon kaže da je onaj koji je uzrok počinjenoga zla isto tako kriv kao i onaj koji ga počinu. A da ste vi uzrok njegova progonstva i toga što je sedam godina jadan po svijetu lutao, to nije moguće nijekati, tako da ste počinili mnogo teži grijeh, u svakom od ta tri spomenuta djela, nego što ste grijeshili dok ste prema njemu ljubazni bili. Ali pogledajmo: možda je Tedaldo to zaslužio? Zacijelo nije: i sami ste to već priznali; a da i ne govorimo o tomu da

znam kako vas je volio više nego sama sebe. Nikada ništa nije bilo toliko štovano, toliko uzvisivano, toliko slavljeno, koliko bjesto vi iznad svake druge žene i koliko vas je on častio kad god se našao tamo gdje je mogao pošteno i ne izazivajući sumnje o vama govoriti. Sav svoj imetak, svu svoju čast, svu svoju slobodu, sve je bio metnuo u vaše ruke. Nije li bio mlad plemić? Nije li bio lijep među svojim vršnjacima u gradu? Nisu li ga resile sve vrline koje se od mladića traže? Nisu li ga svi voljeli i cijenili? Nije li ga svatko rado pozdravljao? Ne možete ni to zanijekati. Kako ste dakle mogli na riječ luda i glupa i zavidna fratrića postati onako okrutni prema njemu? Ne znam u kakvu to zabludu upadaju neke žene te muškarce preziru i ne cijene iako bi se znajući tko su one i kako je Bog stvorio muškarca plemenitijega od bilo kojega drugoga živog stvora morale ponositi tim što ih netko ljubi, i voljeti ga iznad svega, i tražiti načina kako bi mu se svidjele da ih nikada ne prestane ljubiti. To znate i vi jer ste to uradili potaknuti riječima fratra koji je sigurno morao biti licemjer i čankoliz: možda je on samo želio doći na ono mjesto odakle je nastojao drugoga otjerati. Eto, to je grijeh što ga Božja pravednost, koja točno mjeri svako ljudsko djelo, nije htjela ostaviti nekažnjenim; pa kao što ste vi bez razloga sebe Tedaldu oduzeli, tako je isto bez razloga vaš muž radi Tedalda bio i jest u pogibelji, a vi u žalosti. I ako se želite nje osloboditi valja vam obećati i svakako uraditi ovo: ako se ikada dogodi da se Tedaldo sa svoga dugoga progonstva vrati, svoju mu milost, svoju ljubav, svoju naklonost, i prijateljstvo vratite i postupajte prema njemu kako ste postupali prije nego što onako glupo povjеровaste ludom fratra.«

Bijaše hodočasnik okončao svoje riječi, kadli gospa, koja vrlo pofiorno slušala jer su joj se njegovi razlozi činili opravdani te je zasigurno vjerovala da zbog grijeha o kojemu je on govorio trpi, reče: »Prijatelju Božji, čvrsto vjerujem u istinitost vaših riječi i po vašim sam dokazima uvelike spoznala tko su fratri koje sam sve dosad smatrala svetim ljudima. I ne sumnjam da sam se o Tedalda teško ogriješila, pa kada bih mogla od srca bih rado svoju grešku ispravila onako kako mi vi savjetovaste. Ali kako da to uradim? Tedaldo se nikada više neće vratiti: on je mrtav, i zato ne znam zašto bih vam obećavala ono što ne mogu ispuniti.«

Hodočasnik joj reče: »Gospo, Tedaldo zasigurno nije mrtav, Bog mi to kaže, nego je živ i zdrav i dobro mu je; kad bi još samo bio u vašoj milosti!«

Na to reče gospa: »Pazite što govorite; mrtva ga pred svojim vratima vidjeh, probodena na više mjesta nožem, i držah ga u svom naručju i

umih mu mrtvo lice porokom svojih suza koje možda dadoše povoda nekim nečasnim govorkanjima. «

Tada reče hodočasnik: »Gospo, rekli vi što mu drago, ja vam tvrdim da je Tedaldo živ, pa ako mi obećate da ćete sve ono ispuniti, nadam se da ćete ga uskoro vidjeti.«

Tada gospa reče: »Rado ću to učiniti i ništa me ne bi moglo toliko obradovati koliko viđenje zdrava i slobodna muža i živa Tedalda.«

Tedaldu se tada učini kako je došlo vrijeme da se otkrije i da utješi gospu čvrstom nadom da će joj se muž vratiti pa kaza: »Gospo, da vas utješim u pogledu vašega muža, red je da vam otkrijem veliku tajnu, koju za svega svoga života ne smijete nikomu odati.«

Oni bijahu u nekoj zabačenoj prostoriji i sami, jer je gospa imala neograničeno povjerenje u svetost koja joj se učini da bijaše u hodočasnika; stoga Tedaldo, izvadiвши prsten što ga je veoma brižno čuvao jer mu ga bijaše darovala gospa posljednje njihove zajedničke noći i pokazavši joj ga upita: »Gospo, poznajete li ovo?«

Netom gospa vidje prsten odmah ga prepozna i odgovori: »Da, gosparu, nekoć ga darovah Tedaldu.«

Tada hodočasnik ustade i naglo zbaci sa sebe hodočasnički plašt i šešir te govoreći firentinski¹⁵ reče: »A poznajete li mene?«

Kada ga gospa ugleda i u njemu prepozna Tedalda sva se smuti bojeći ga se kao što se ljudi boje mrtvaca kad ih poslije vide da hodaju kao živi, pa ne približi mu se da ga pozdravi kao Tedalda koji je došao s Cipra, nego uplašena htjede pobjeći kao da je Tedaldo iz groba ustao.

Tada joj Tedaldo reče: »Ne sumnjajte, gospo, ja sam vaš Tedaldo, živ i zdrav, i niti sam mrtav niti sam bio umro, premda vi i moja braća u to vjerujete.«

Gospa se donekle umiri i prepoznavši njegov glas stade ga promatrati i uvjeri se da je to doista Tedaldo te mu se plaćući obisnu oko vrata i cjelivajući ga kliknu: »Dobro mi došao, mili moj Tedaldo.«

Pošto je izgrli i izljubi Tedaldo joj reče: »Gospo, nije vrijeme za srdačniji susret; sada mi valja odmah otići i nastojati da vam se Aldobrandino zdrav i živ vrati, i nadam se da ćete još prije sutrašnje večeri čuti glase koji će vas utješiti; i doista ako bude tako, a vjerujem da hoće, vratit ću se još noćas k vama da vam sve na miru ispričam što sada ne mogu.«

Tada se ponovno zagru hodočasničkim plaštem i natuče šešir, te poljubivši još jednom gospu i umirivši je u nadi, odmah ode u tamnicu gdje je Aldobrandino čamio, više u strahu od skore smrti nego u nadi za buduću spas; i ljubaznošću tamničara dođe k njemu kao da mu

donosi utjehu te sjednuvši uza nj reče mu: »Aldobrandino, tvoj sam prijatelj kojega je Bog poslao da te spasi, jer se smilovao na tvoju nevinost; i zato ako na slavu Njegovu hoćeš da mi obećaš na dar sitnicu koju ću ti zaiskati, bez ikakve dvojbe ti ćeš još prije sutrašnje večeri, umjesto osude na smrt koju očekuješ, čuti da si oslobođen.«

Aldobrandino mu odgovori: »Vrli mužu, kada se već za moj spas brineš, premda te ne poznajem i ne pamtim da sam te ikada vidio, zacicijelo si mi prijatelj kao što kažeš. Ja doista ne počinih grijeh za koji kažu da me hoće osuditi na smrt; mnogo sam drugih grijeha počinio i možda su me oni dovdode doveli. Ali velim ti, tako mi Bog pomogao, ako se on smilovao na me, od srca ću rado svaku tvoju želju, i veliku i malu, ne samo obećati nego i ispuniti; i stoga iziskuj od mene što hoćeš, pa ako se zbude da izbjegnem ovom zlu zacicijelo ću sve bez oklijevanja ispuniti.«

Na to reče hodočasnik: »Ištem samo da oprostiš četvorici Tedaldove braće što su ti ovo skrivili vjerujući da si kriv za smrt njihova brata i da ih smatraš braćom i prijateljima ako te zamole da im ovo oprostiš.«

Aldobrandino mu odgovori: »Samo onaj koga su uvrijedili zna kako je slatka osveta i kako srce žarko za njom žudi; ali unatoč tomu, da bi mi Bog pomogao da se spasim rado ću im oprostiti i već im sada opraštam. Pa ako odavde izađem živ i spasim se učinit ću sve kako je tebi s voljom.«

Hodočasniku to bijaše jako drago, ali ništa mu dalje ne reče, samo ga opet nadasve zamoli da se osokoli u svom srcu, jer će doista prije nego što se sutrašnji dan okonča čuti siguran glas o svomu spasu.

I otišavši od njega pođe u sudište te u tajnosti ovako reče jednom vitezcu koji je obavljao dužnost suca: »Gospodaru, svatko valja da se drage volje potruži da otkrije istinu, a osobito oni koji su na položaju na kojemu ste vi, kako se ne bi događalo da kaznu trpe oni koji nisu grijeh počinili a da grešnici ne budu kažnjeni; i baš zato, da bi se vama na čast a na zlo onima koji su to zaslužili pravda izvršila, došao sam k vama. Kao što znate, vrlo strogo ste postupili prema Aldobrandinu Palerminiju misleći da je zaista on ubio Tedalda Elisei i sada hoćete da ga osudite; zasigurno je to krivo, kao što ću predavši vam prije nego što mine ponoć u ruke ubojice onoga mladića i dokazati.«

Vrli muž kojemu bješe žao Aldobrandina rado sasluša hodočasnikove riječi i pošto mu je on sve o tomu rekao po njegovu napatku bez oklijevanja dade uhititi za prvoga sna dva brata krčmara i njihova slugu¹⁶ i htjede ih metnuti na muke da bi se točno saznalo kako je zločin počinjen, ali oni smjesta priznaše i svaki za sebe i zatim svi zajedno, da su

oni ubili Tedalda Elisei ne znajući da je to on. Kad ih upitaše za razlog rekoše da je napastovao ženu jednoga od njih i da ju je htio silovati dok njih nije bilo kod kuće.

Pošto to hodočasnik saznade oprostio se od suca i potajno ode domu gospe Erinelline i nađe je samu gdje ga čeka podjednako željna da sazna dobre vijesti o svom mužu i da se s Tedaldom potpuno pomiri, dok joj svi ukućani bjehu otišli na počinak; i došavši Tedaldo k njoj radosna joj lica reče: »Premila moja gospo, raduj se, jer će se sutra zacijelo tvoj Aldobrandino zdrav i živ kući vratiti.« I da je u to uvjeri ispriča joj u tančine sve što bješe učinio.

Gospa bijaše zbog dviju takvih i tako neočekivanih zgoda, to jest što joj se vratio živ Tedaldo koga je mrtva oplakala i što joj je spašen muž kojega je mislila da će uskoro mrtva oplakati, radosna kao nikada nijedna druga žena te srdačno zagrlila i poljubi svoga Tedalda, pa pošavši zajedno u postelju drage se volje izmiriše i predadoše veselu užitku. I kada se dan primače, ustade Tedaldo i ponovno je zamoli da strogo čuva tajnu, jer već prije bješe otkrio gospi što je kanio uraditi, te iz gospine kuće izađe u hodočasničkoj odjeći i pođe da se pobrine za Aldobrandina.

Suci imajući potpun dokaz o zločinu istoga jutro oslobodiše Aldobrandina, a nakon malo dana dadoše zločincima odsjeći glave na mjestu gdje bjehu ubojstvo počinili.¹⁷ Pošto se dakle Aldobrandino oslobodi na veliku radost svoju i svoje žene i svih svojih rođaka i prijatelja te očito spozna da je sve to hodočasnikovo djelo povede ga kući da mu bude gost sve dok mu se sviđa ostati u gradu; i nije ga prestajao častiti i uzvisivali, a osobito gospa koja je dobro znala koga časti.

Nakon nekoliko dana učini se Tedaldu kako je došlo vrijeme da pomiri Aldobrandina sa svojom braćom, za koje bješe čuo da se ne čute samo osramoćeni što se Aldobrandino spasio, nego su i pod oružjem od straha, pa zaiska od Aldobrandina da održi riječ. Aldobrandino odmah izjavi da je pripravan, pa mu hodočasnik reče da sutra priredi gozbu te da zajedno sa svojim rođacima i njihovim ženama na nju pozove ona četiri brata s njihovim ženama, nadodavši da će on sam iz tih stopa otići da ih pozove na izmirenje i gozbu. I pošto Aldobrandino pristade, hodočasnik smjesta pođe četvorici braće i prikladnim riječima za tu zgodu i nepobitnim dokazima lako ih navede da zamole Aldobrandina za oprostjenje i da se s njim izmire, pa učinivši to pozva ih da sutradan s Aldobrandinom objeduju, a oni vjerujući njemu na riječ poziv prihvatise.

Sutradan dakle, baš u vrijeme ručka, prvo dođoše Tedaldova braća,

onako u crnini kao što bijahu, s nekim svojim prijateljima Aldobrandinovu domu, gdje ih on čekaše; tu oni, pred svima koje Aldobrandino bješe pozvao da mu čine društvo, baciše na tle oružje i predadoše se posve u njegove ruke moleći ga da im oprostí ono što bijahu protiv njega uradili. Aldobrandino ih plačuci primi i svakoga u usta poljubi te im s malo riječi nanesenu uvredu oprostí. Za njima pridoše njihove žene i sestre, sve u smeđim ¹⁸ haljinama, te ih gospa Ermellina i druge gospe srdačno primiše.

I nakon što se veličanstveno pogostiše i muškarci i žene, i mogoše sve na gozbi samo pohvaliti, osim što je vladala šutnja zbog nedavne žalosti vidljive u crnoj odjeći Tedaldovih rođaka (zbog čega su neki kudili hodočasnikov prijedlog i gozbu na koju ih je pozvao, a on to primijetio), pa kako već prije bješe naumio, kad mu se učini da je vrijeme da sve razjasni ustade pri kraju objeda, dok su drugi još voće jeli, i reče: »Ništa nije nedostajalo ovoj gozbi da bi radosna bila osim Tedalda; a njega niste prepoznali, iako je stalno s vama bio, pa ću vam ga ja pokazati.«

I zbacivši sa sebe hodočasnički plašt i odjeću ostade u dolami od fine zelene svile, i tada ga svi prepoznaše te ga u velikom čudu promatrahu prije nego što se ijedan usudi povjerovati da je to on. Videći to Tedaldo ispriповjedi im mnoge svoje i njihove zajedničke zgode te spomenu i njihovu svojtu; tada mu braća i ostali muškarci pridoše te ga zagrlíše roneći suze radosnice. Isto tako uradiše i sve gospe, bile s njim u rodu ili ne bile, osim gospe Ermelline.

Videći to Aldobrandino reče: »Sto to znači, Ermellina? Ne raduješ li se ti Tedaldu kao i druge gospe?«

Njemu gospa odgovori tako da svi čuju: »Nijedna žena mu se tako ne raduje kao ja i nijedna ga ne bi tako radosno pozdravila, jer mu nijedna ne duguje toliko zahvalnosti kao ja kad se samo sjetim da si se njegovom zaslugom meni vratio; ali nečasne riječi koje su kružile onih dana kad smo mrtva oplakivati onoga za kojega smo mislili da je Tedaldo ne daju mi da mu priđem.«

Na to Aldobrandino reče: »Pusti to, zar misliš da ja vjerujem tim lajavcima? Brinući se za moj spas dokazao je svima da je to laž, a ionako nikad u to nisam vjerovao; ustani brzo i zagrlí ga.«

Gospa je to jedva dočekala te hitro poslušá muža pa ustavši, kao što su i druge uradile, radosno ga zagrlí i pozdraví. Ta Aldobrandinova velikodušnost mnogo se svidje Tedaldovoj braći i svakom muškarcu i ženi koji tu bijahu, te se tako izbrisa svaki trag mržnji koja se možda bila začela u srcima nekih poslije onih riječi. Pošto dakle svi tako ra-

dosno pozdraviše Tedalda, on strže crnu odjeću sa svoje braće i smeđu sa sestara i nevjesta te zaiska da se donese druga odjeća; pa kada se svi presvukoše nastaviše veselje pjesmom, plesom i dragim zabavama; te gozba koja imaše šutljiv početak, imade bučan svršetak. I u najvećem veselju svi skupa onako krenuše Tedaldovu domu i tamo večeraše, a još su mnogo dana radosno na isti način veselje nastavljali.

Firentinci su dugo još Tedalda gledali kao čudo i kao čovjeka koji je od mrtvih uskrsnuo, a u mnogih je, dapače i u njegove braće, tinjala u duši sumnja je li on to ili nije te nisu čvrsto u to povjerovali dok se nije dogodilo nešto što je razjasnilo tko je bio onaj ubijeni, a zbilje se ovo. Jednog su dana prolazili neki momci iz Lunigiane¹⁹ ispred njihove kuće i opazivši Tedalda dođoše mu u susret rekavši: »Živ bio, Faziuolo!« Tedaldo im u prisuću svoje braće odgovori: »Zamijenili ste me s nekim.«

Čuvši ga kako govori oni se posramiše i zamoliše ga da im oprostí veleći: »Doista vi sličite, više nego što ikada vidjesmo da čovjek čovjeku sličí, našem drugu Faziuolo iz Pontriemolija,²⁰ koji je došao ovamo prije petnaest ili nešto više dana, a odonda ne mogosmo saznati što se s njim dogodilo. Istina je da se začudismo poradi odjeće, jer je on kao i mi bio vojnik.«

Tada se najstariji Tedaldov brat približi i upita kako je Faziuolo bio odjeven. Oni mu rekoše, i pokaza se da je onaj bio baš tako odjeven kako su oni kazivali, pa su po tomu, a i po drugim znacima, spoznali da je ubijeni bio Faziuolo a ne Tedaldo, te se tako oslobodiše sumnje o njemu i braća i svi ostali.

Tedaldo dakle vrativši se vrlo bogat ustraja u svojoj ljubavi, a gospa se razborito vladala i nije se više smučivala, te su dugo zajedno uživali u svojoj ljubavi. Dao Bog da i mi uživamo u svojoj.²¹

Osma novela

Ferondo proguta neki prašak, pa ga pokopaju kao mrtva, a opat, koji se zabavlja s njegovom ženom, izvadi ga iz groba, i baci u tamnicu, i uvjeri ga da je u čistilištu; a pošto uskrsne, goji, kao svoje, dijete što ga je njegova žena s opatom začela.¹

Emilija okonča svoju dugu novelu, ali je nitko ne pokudi zbog duljine, štoviše svi prosudiše da bješe ukratko kazivana s obzirom na mnoge i raznovrsne zgode u njoj ispričane; tada kraljica samo kretnjom izrazi svoju želju Lauretti te je navede da ovako počne:

Predrage gospe, pade mi na um neki istinit događaj koji je mnogo više nalik na laž nego na istinu; podsjetila me na to zgoda iz prethodne novele gdje su nekoga umjesto nekoga drugoga oplakali i pokopali.² A ja ću vam dakle kazivati kako je živ čovjek pokopan kao da je mrtav, i kako su zatim on sam i mnogi drugi vjerovali da je uskrsnuo iz groba, i kako su naposljetku kao sveca častili onoga koji je bio kriv svemu tomu i više zasluživao da ga kao krivca osude.

Bio dakle u Toskani, a još je i danas, samostan koji se poput mnogih drugih nalazi u osamljenu kraju kuda malo kad itko prođe, gdje opatom bijaše čovjek veoma sveta života u svemu osim u odnosu prema ženama; a u tomu je poslu bio tako oprezan, da ne samo što nitko nije doznao za njegovu slabost, nego se ništa nije ni sumnjalo; svi su ga smatrali veoma pobožnim i pravednim u svemu. Tako se dogodi da se s opatom jako prijatelji bogat seljak koji se zvao Ferondo, a bio je preko mjere tup i neuk (i upravo stoga se opatu mililo druženje s njim, jer ga je katkad zabavljao svojom prostodušnošću), te u tom druženju opat opazi da Ferondo ima prekrasnu ženu, i u nju se tako žarko zaljubi te ni danju ni noću ni o čemu drugom nije mislio. Ali kada je čuo kako je Ferondo, koliko god se u svemu bezazlen i glup pokazivao, u ljubavi prema svojoj ženi mudar

1 kako je dobro čuva, gotovo je očajavao. Ipak i on sam bijaše vrlo razbo-

rit i lukav te uspjede nagovoriti Feronda da sa svojom ženom katkada u samostanski vrt dođe da se prošecu i rasonode pa bi tu o blaženstvu vječnoga života i o pobožnim i svetim djelima muževa i žena u prošlosti, s njima preponizno raspravljao tako da žena poželi doći k njemu na ispovijed i zaiska od Feronda da joj to odobri, a on to i učini.

Dode dakle žena k opatu da se ispovijedi, na njegovo preveliko veselje, te mu sjede do nogu³; i prije nego što išta drugo reče poče ovako: »Časni oče, da mi je Bog dao drugačijega muža ili da mi ga uopće nije dao, možda bih lako po vašim poukama krenula putem koji vodi u život vječni; no kad pomislim tko je Ferondo i kako je glup mogu kazati da sam udovica kraj živa muža, jer drugoga muža uzeti ne mogu dok on živi; a on je tako mahnit te je bez ikakva razloga iznad svake mjere na mene ljubomoran, pa stoga s njim provodim samo nesretan i jadan život. Radi toga vas, prije nego se počnem ispovijedati, ponizno molim da me svjetujete kako da se vladam, jer malo će mi koristi donijeti to što ću se ispovjediti ili drugo dobro djelo uraditi, ako mi u ovom ne pokažete put prema spasu.«

Njezino umovanje dođe opatu kao voda na mlin, te mu se učini da je sama sudbina prokrčila put njegovim najvrucim željama, pa joj ovako reče: »Kćeri moja, mislim da je jako mučno za lijepu i nježnu ženu kao što ste vi imati budalasta muža, ali sudim da je još teže ako joj je muž ljubomoran; stoga, budući da je vaš, i glup, i ljubomoran, rado vjerujem sve što ste o svom jadu zborili. No svemu tomu, ukratko kazano, ne vidim drugoga savjeta ni lijeka van jednoga, a taj je da iscijelimo Feronda od njegova ljubomora. A lijek za to znam dobro prirediti, ako je vaše srce dovoljno snažno da čuva tajnu koju ću vani povjeriti.«

Žena odvrati: »Oče moj, ne sumnjajte u to, jer prije bih umrla nego ikomu kazala ono što mi vi kažete da ne kažem; a kako se može to uraditi?«

Opat odgovori: »Ako hoćemo da ozdravi, neizostavno mu valja poći u čistilište.«

»Ta kako će«, reče žena »živ čovjek u čistilište?«

Opat reče: »Valja mu umrijeti, pa će onda otići; i kada pretrpi tolike muke kao kaznu za svoj ljubomor, znam molitve kojima ćemo od Boga izmoliti da ga vrati u ovaj život, i On⁴ će nas uslišati.«

»Dakle«, reče žena, »ja moram ostati udovica?«

»Da«, odgovori opat, »neko vrijeme za koje vam se valja jako čuvati da vas ne preudaju⁵, jer bi vas Bog za to pokarao; i kad se Ferondo vrati, trebalo bi da opet budete njegova, a on bi bio još ljubomorniji nego prije.«

Žena reče: »Samo neka on od ovoga zla ozdravi, pa da me ne drži sved

kao u tamnici, bit ću zadovoljna; uradite po svojoj volji.«

Tada reče opat: »I hoću, ali koju ću nagradu od vas dobiti za takvu uslugu?«

»Oče moj«, odgovori žena »sve što želite, samo ako vam to mogu dati; ali kakvu nagradu koja bi se priličila takvu čovjeku kao što ste vi može dati slaba žena?«

Opat joj reče: »Gospo, vi možete uraditi ništa manje za mene nego što ću ja uraditi za vas, pa kao što sam ja spravan uraditi ono što će biti za vaše dobro i utjehu, tako i vi možete uraditi ono što će biti sreća i spas moga života.«

Tada reče žena: »Ako je tako, ja sam pripravna.«

»Dakle«, reče opat, »poklonit ćete mi svoju ljubav i uslišiti me, jer ja za vama izgaram i venem.«

Kada to žena ču sva zaprepaštena odgovori: »Jao oče moj, što vi to ištete? Mislila sam da ste svetac: zar se pristoji svetim ljudima iskati takve stvari od žena koje k njima dolaze po savjet?«

Opat joj reče: »Dušo moja slatka, nemojte se čuditi, svetost se tim ne umanjuje, jer ona prebiva u duši, a ono što ja od vas ištem grijeh je tijela. Sad bilo kako bilo, vaša krasota ima takvu moć nada mnom da me ljubav sili ovako postupati; još vam velim da se možete svojom ljepotom dičiti više nego ijedna žena kad se sjetite da je ugodna i svecima koji su obikli nebeske ljepote gledati. A osim toga, premda sam ja opat muško sam kao i ostali, a kako vidite nisam ni star. I neka vam ne bude teško to učiniti, dapače treba da i sami to želite, jer dok Ferondo u čistilištu bude, ja ću po noći biti s vama i tješiti vas onako kako bi vas on morao tješiti; i nikada se nitko neće dosjetiti, jer svi o meni misle onako kako ste i vi do malo prije mislili, a možda i bolje. Ne odbacite milosti koju vam Bog šalje, jer je mnogo žena koje priželjkuju ono što vi možete imati i što ćete imati ako budete razboriti i poslušate moj savjet. Osim toga, imam lijepa i skupocjena nakita, pa želim da ga dobijete vi a ne koja druga. Učinite dakle, slatko ufanje moje, za mene ono što ja za vas od srca rado činite.«

Žena bješe sagnula glavu i nije znala kako da ga odbije, a da pristane nije joj se činilo poštenim; stoga opat spoznavši da ga je saslušala ali da oklijeva s odgovorom pomisli da ju je već napola obratio, pa produži da je uvjerljivim besjedama nagovara; i prije nego što umuknu već joj bješe utuvio u glavu da je tako u redu, te ona sramežljivo reče da je spremna ispuniti njegove zapovijedi, ali nipošto prije negoli Ferondo ode u čistilište. Tada opat prezadovoljan reče: »A mi ćemo ga odmah tamo otpraviti, pošaljite ga sutra ili prekosutra ovamo k meni.« I rekavši to potajice joj

nataknu na ruku veoma lijep prsten pa je otpusti. Žena obradovana darom i očekujući da će i druge dobiti, vrativši se prijateljicama stade im čuda kazivati o opatovoj svetosti te se s njima vrati kući.

Za koji dan pođe Ferondo u samostan; netom ga opat ugleda naumi da ga odmah pošalje u čistilište. I našavši nekakav čudotvoran prašak što mu ga na Levantu bijaše dao neki veliki knez (koji ga je uvjeravao da se s njim služi Gorski starac kad hoće koga u snu poslati u svoj raj ili ga iz njega natrag dozvati⁶, te kako on ima moć da čovjeka koji ga uzme manje ili više na dulje ili na kraće vrijeme bez ikakve štete tako uspava, da nitko ne bi ni pomislio, dok moć praška traje, da u tomu čovjeku ima života), i uzevši ga onoliko koliko bijaše dovoljno za tri dana spavanja sasus ga u svojoj ćeliji u čašu mlada još nerazbistrena vina te ga dade Ferondu, koji ništa nije primijetio, da popije; tada ga povede na trijem gdje se on i nekoliko redovnika počеше s njim zabavljati i smijati se njegovim glupostima. Ali kad za kratko vrijeme prašak počē djelovati, njega začas obrva težak san te još na nogama usnu i usnuvši pade. Opat se tobože zabrinu zbog toga te naredi da mu otkopčaju odjeću i donesu hladne vode i njom mu poprskaju lice, i još mnogo toga naredi, kao da mu bješe pozlilo od loše probave ili od čega drugoga, pa ga hoće osvijestiti i vratiti životu; ali videći i opat i redovnici da ništa ne pomaže opipaše mu bilo i ne osjetivši nikakva znaka života svi bijahu tvrda uvjereni da je preminuo te poslaše po ženu i njegove rođake, a ovi odmah dotrčaše; i pošto ga njegova žena i rođakinje oplakaše, opat naredi da ga onako odjevena kako se našao polože u grobnicu.

Žena se vrati kući i objavi da se nikada neće rastati od djetesca što ga je s njim imala; i tako ostavši u kući počē odgajati dijete i upravljati Ferondovim imanjem.

Opat s nekim redovnikom iz Bologne, u kojega je imao mnogo povjerenja i koji je upravo toga dana bio stigao, ustavši noću krišom izvuče Feronda iz grobnice i snese ga u neki mračan podrum, određen za tamnicu redovnicima koji bi nešto zgriješili; tu mu svukoše odijelo i odjenuše redovničku odjeću pa položivši ga na hrpu slame pustiše ga dok se ne osvijesti. Za to vrijeme taj bolonjski redovnik, kojemu opat priopći što treba činiti, dok nitko o tomu ništa nije znao počē čekati da se Ferondo osvijesti.

Sutradan opat s nekim svojim redovnicima ode kao da će u pohode onoj ženi, i nađe je uciviljenu i u crnini; i utješivši je malo potiho je upita da li se spominje obećanja. Žena videći da je slobodna i da joj ni Ferondo ni nitko drugi ne smeta i spazivši na njegovu prstu još jedan lijep prsten reče da je spremna i s njim se dogovori da dođe naredne noći. Stoga

opat, kad pade noć, prurušen u Ferondovoj odjeći, u pratnji onoga svoga redovnika ode tamo i ostade s njom do jutrenje na svoje najveće veselje i zadovoljstvo, a zatim se vrati u samostan; i još je mnogo puta k njoj po istom poslu dolazio. I neki koji su ga ponekad i na odlasku i na povratku susretali mišljahu da je to Ferondo i da onuda za pokoru obilazi, te o tome počеше kružiti mnoge priče među prostom čeljadi u selu, pa više puta rekoše to ženi koja je dobro znala što je posrijedi. Pošto se Ferondo osvijesti i nađe na tom nepoznatom mjestu, onaj bolonjski redovnik uđe unutra sa strašnom vikom i sa šibama u ruci te ga zgrabi i dobro ga išiba.

Ferondo je jaukao i plakao te neprestano samo pitao: »Gdje sam?« Redovnik mu odgovori: »Ti si u čistilištu!«

»Jao«, reče Ferondo, »zar sam umro?«

»Jesi!!« reče redovnik. Tada Ferondo poče oplakivati sebe i svoju ženu i svoga sina govoreći uz to još svakakve budalaštine.

Redovnik mu tada donese nešto jela i pića; videći to Ferondo reče: »Ta zar mrtvaci jedu?«

Redovnik reče: »Jedu, i ovo što ti nosim to je od onoga što je tvoja bivša žena jutros poslala u crkvu da se služi misa za tvoju dušu, a Gospodin Bog hoće da se to pred tebe iznese.«

Tada reče Ferondo: »Bog joj dao svako dobro! Jako sam je volio prije negoli sam umro, tako jako da sam je po svu noć u naručju držao i cjelivao je, a i drugo sam radio kad bi me bila želja spopala; i budući da bješe veoma gladan prionu uz jelo i piće, ali mu se vino ne učini baš dobrim pa reče: »Prokleta bila! Sto ne dade svećeniku vina iz one bačve do zida?«

Ali kad pojede, redovnik ga ponovo zgrabi i onim istim šibama ga opet dobro išiba.

Njemu Ferondo nakon duga jaukanja reče: »Jao, zašto mi to činiš?« Redovnik reče: »Jer je Gospodin Bog odredio da ti se to svakoga dana dva-put učini.«

»A zašto?« reče Ferondo.

Redovnik odgovori: »Zato što si bio ljubomoran, a imao si najbolju ženu u cijeloj okolici.«

»Jao meni«, reče Ferondo, »pravo veliš, i najsladu: bila je slađa od meda, ali ja jadan nisam znao da se Bogu ne mili ljubomorna čeljad, inače to ne bih bio činio.«

Redovnik reče: »Valjalo ti se spomenuti toga i pokajati se dok si bio živ; a ako se ikada onamo vratiš utuvi sebi dobro u glavu ovo što si ovdje dobio da nikada više ne budeš ljubomoran.«

Ferondo reče: »Zar se ikada vraća tko umre.«

Redovnik reče: »Vraća se onaj komu Bog odredi.«

»Joj«, reče Ferondo, »ako se ikada onamo vratim, bit ću joj najbolji muž na svijetu; nikad je neću tući, nikad je neću psovati, osim za ovo vino što nam ga je jutros poslala; a ni svijeće se nije spomenula spremi, pa mi je valjalo u mraku jesti.«

Redovnik reče: »Poslala ih je, kako da nije, samo su izgorjele na misi.«

»Oh«, reče Ferondo, »istinu veliš, a ja ti zaista kažem, ako se vratim pustit ću je da radi što god bude htjela. Nego mi reci tko si ti te mi ovo činiš?«

Redovnik reče: »I ja sam mrtav, a rodom sam sa Sardinije; pa jer sam nekoć jako hvalio ljubomor nekoga gospara, Bog me je kaznio da ti moram donositi jelo i piće i šibati te ovako sve dok On⁷ o tebi i o meni drugačije ne odluči.«

Ferondo reče: »Zar nikoga ovdje više nema osim nas dvojice?« Redovnik reče: »Ima ih na tisuće, ali ti ih ne možeš ni vidjeti ni čuti, kao ni oni tebe.«

Ferondo tada upita: »A koliko smo daleko od našega kraja?« »Ohoho!« reče redovnik »više ima milja do tamo nego što mi možemo čestito pokakati.«

»Borami, to je mnogo«, reče Ferondo. »I kako mi se čini, mi smo izvan svijeta, toliko ih ima.«

U ovakvim i sličnim razgovorima, uz jelo i šibe, zadržase oni Feronda desetak mjeseci; za to je vrijeme opat sretno pohađao krasoticu i s njom se zabavljao najljepše na svijetu. No kako nevolje same po sebi dolaze, žena zatrudnje i čim to primijeti reče opatu; stoga se oboje složise u tom da ni časa ne časeći valja Ferondo iz čistilišta prizvati u život i njoj ga vratiti, kako bi mu mogla kazati da je s njim noseća.

Naredne noći opat dakle izmijenjenim glasom pozva Feronda u tamnici i reče mu: »Ferondo, raduj se, jer se Bogu svidjelo da te vrati na onaj svijet, a pošto se vratiš, žena će ti roditi sina, i nadjeni mu ime Benedetto, jer ti je zbog žarkih molitava tvoga pobožnog opata i tvoje žene po zagovoru svetoga Benedikta milost učinjena.«

Čuvši to Ferondo obradova se veoma i reče: »Baš mi je drago; dao Bog svako dobro gosparu Gospodu Bogu, i opatu, i svetom Benediktu, i mojoj ženi sirastoj, slađanoj, medenoj.«⁸

Opat mu sasu u vino što mu ga posla toliko onoga praška da ga uspava oko četiri sata, te ga on i njegov redovnik preobukoše u njegovu odjeću i preneseše u grobnicu u koju bijaše ukopan. Sutradan u samo svitanje Ferondo se probudi i kroz neku pukotinu na grobnici ugleda svjetlo što ga već deset mjeseci ne bijaše vidio; stoga mu se učini da je oživio te stade

vikati: »Otvorite mi, otvorite mi!« i sam glavom uze tako jako nadizati grobnu ploču da je pomače, jer se lako mogla smaknuti, i poče je gurati; kada to vidješe redovnici koji baš bjehu izmolili jutrenju pojuriše onamo, i prepoznaše Ferondov glas, i nadoše ga kako upravo izlazi iz rake, pa prestrašeni tim čudnovatim događajem pobjegoše i podoše opatu.

A ovaj hineći da je bio zadubljen u molitvu reče: »Sinci, ne bojte se, uzmite križ i blagoslovljenu vodu i slijedite me da vidimo što nam svemogućnost Božja želi pokazati«; i tako i učiniše.

Ferondo, onako blijed kao čovjek što toliko vremena ne bješe dana vidio, bijaše već iz grobnice izašao pa kad opazi opata baci mu se pred noge i reče: »Oče moj, objavljeno mi je da su me molitve vaše i svetoga Benedikta⁹ i moje žene oslobodile muka u čistilištu i vratile u život; zato Boga molim da vam udijeli svako dobro dok ste živi i danas i do vijeka.

Opat reče: »Hvaljena budi svemogućnost Božja. Idi, sinko moj, kada te je Bog natrag poslao, i utješi svoju ženu koja otkada si ti svijetom promijenio nije prestala suze liti, pa odsele unaprijed budi prijatelji sluga Božji.«

Ferondo reče: »Pravo zborite, gospodar, prepustite to meni, jer netom k njoj stignem izljubit ću je, toliko je volim.«

Opat ostade sa svojim redovnicima te se pričini kao da je jako zadivljen ovom zgodom i naredi da se pobožno otpjeva *Miserere*.¹⁰ Ferondo se vrati u svoje selo, gdje su svi od njega bježali kao što se bježi od strašnih stvari, ali ih je on dozivao i svima tvrdio da je uskrsnuo. I žena ga se njegova jednako strašila.

Ali kada se narod malo primirio i svi vidješe da je on doista živ počеше ga ispitivati o svemu i svačemu, kao da se s onoga svijeta mudar vratio, a on je svima odgovarao i kazivao im novosti o dušama njihovih umrlih rođaka te izmišljao svakojake priče o životu u čistilištu; i pred okupljenim narodom svima je obznanio proroštvo koje mu dođe na usta arkandela Braghiella¹¹ prije nego što je uskrsnuo. I vrativši se sa ženom kući preuze svoj imetak i povjerava da mu je žena od njega zatrudnjela; i dogodi se da je žena u pravo vrijeme, prema mišljenju budala koje vjeruju da žena nosi točno devet mjeseci, rodila muško dijete koje nazvaše Benedetto Ferondi.

Ferondov povratak i njegovo kazivanje neizmjereno učvrstiše glas o opatovoj svetosti, jer su gotovo svi vjerovali da je Ferondo zaista uskrsnuo; a Ferondo, koji je zbog svog ljubomora grdne batine izvukao, izliječi se od njega i, kao što opat bješe ženi obećao, nikada više nije bio ljubomoran, pa je žena bila zadovoljna i čestito je s njim živjela kao i prije, samo što se, kad je to bez straha mogla činiti, sastajala s pobožnim opatom koji joj je onako dobro i marno u njezinoj najvećoj nevolji pomogao.

Deveta novela

Giletta iz Narbonne iscijeli francuskom kralju pištanjak i zaište kao muža Beltrama iz Roussillona; ovaj se protiv svoje volje oženi njom i ozlojađen ode u Firencu, tamo se zaljubi u neku mladicu, ali umjesto nje s njim legne Giletta i rodi mu dva sina; stoga je on naposljetku zavoli i prihvati kao ženu.¹

Budući da kraljica ne htjede ukinuti Dioneu njegovu povlasticu preostade njoj da kazuje kad Lauretta okonča svoju novelu; stoga ne čekajući da je tko upozori ovako poče ljupko zboriti:

— Tko bi sada mogao ispriповjediti novelu koja bi se lijepom učinila pošto se Laurettina čula? Doista je sreća bila što ona nije prva kazivala, jer bi nam se poslije njezine malo koja svidjela, a tako se bojim da će se zbiti s onima koje nam preostade danas kazivati. No ipak, kakva god bila pripovjedit ću vam jednu prema predloženom sadržaju.

U francuskom kraljevstvu živio plemić po imenu Isnardo, grof od Roussillona² koji je, jer bijaše slaba zdravlja, uvijek uza se držao liječnika koji se zvao meštar Gerardo iz Narbonne.³ Spomenuti grof imaše sina jedinca po imenu Beltrama,⁴ veoma lijepa i ljupka dječaka; odgajao ga je zajedno s drugom djecom njegove dobi, a među njima bijaše djevojčica po imenu Giletta,⁵ kći rečenoga liječnika, koja je neizmjernu i mnogo žarču ljubav negoli se priličilo njezinoj nježnoj dobi osjećala prema Beltramu. Uto grof umrije i ostavi ga kralju,⁶ pa je Beltramo morao otići u Pariz, što bješe žao djevojčici te se nikako nije mogla utješiti; i ne prođe dugo, kadli umrije i njezin otac, i ona bi sad bila najradije i sama otišla u Pariz da vidi Beltrama da je za to imala doličan izgovor, ali su na nju jako pazili jer je bila bogata i sama te nije mogla naći dolična načina da ga vidi. I kada već doraste do udaje, ne mogavši nikada zaboraviti Beltrama odbijala je sve proscce koje joj je njezina svojta predlagala, a nije htjela reći zašto.

Međutim, plamteći tako sve većom ljubavlju i čežnjom prema Beltramu, jer je slušala da je postao prekrasan mladić, slučajno sazna da je francuskom kralju od lošega liječenja neke izrasline na grudima ostao pištanjak, koji mu je uzrokovao mnogo neprituljaka i jada, i koliko god ga je liječnika pokušalo vidati nijedan se nije našao koji bi ga bio potpuno iscijelio, čak mu je bivalo sve gore; stoga očajan kralj ne htjede već ni od koga savjeta ni pomoći primati. Tome se Giletta veoma obradova te prosudi kako ne samo ima doličan razlog da ode u Pariz, nego je, bude li bolest bila onakva kakva je ona vjerovala da jest, lako mogla uspjeti da dobije Beltrama kao muža. Pa kako je dakle od oca bila naučila mnoge stvari priredi od nekih trava prašak koji liječi bolest od koje je po njezinu sudu bolovao kralj, zajaha konja i odjezdi u Pariz. I prvo što učini bješe da vidi Beltrama, a zatim stupi pred lice kraljevo i zaiska od njega da joj učini milost i pokaže boljeticu. Kralj videći lijepu mladicu i ljupku ne mogaše odbiti nego joj je pokazao.

Netom je ona ugleda odmah se ponada da će ga iscijeliti te reče: »Gospodaru, ako vam je s voljom, uzdam se u Boga da ću vas bez boli i muke u osam dana od ove bolesti ozdraviti.«

Kralj se u sebi podrugljivo nasmije njezinim riječima i pomisli: »Kako bi mogla mlada djevojka znati što nisu mogli ni umjeli najveći liječnici svijeta?« Ipak joj se zahvali na dobroj volji i odgovori da je odlučio ne slušati više nikakva liječničkoga savjeta.

Djevojka mu reče: »Gospodaru, vi prezirete moju vještinu jer sam mlada i žensko, ali znajte da ne liječim svojim umijećem nego s pomoću Božjom i umijećem meštra Gerarda iz Narbonne, koji bijaše moj otac i za života slavan liječnik.«

Kralj tada u sebi reče: »Možda je Bog meni šalje, zašto da ne iskušam njezino znanje, kad već veli da će me bez boli u kratko vrijeme iscijeliti?« I odlučivši pokušati reče: »Gospodice, ako zbog vas prekršimo svoju odluku, a vi nas ipak ne iscijelite, što ćete time zaslužiti?«

»Gospodaru«, odgovori djevojka, »naredite da me čuvaju, pa ako vas u osam dana ne izvidam, neka me na lomači spale; ali ako vas izliječim, kako ćete vi mene nagraditi? «

Kralj joj odgovori: »Čini nam se da još nemate muža; ako održite obećanje, bogato ćemo vas udati za muža visoka roda.«

Djevojka mu reče: »Gospodaru, doista se radujem što ćete me udati, ali želim kao muža onoga koga ću sama odabrati, a obećajem da neću iskati nijednoga od vaših sinova i nikoga iz kraljevske kuće.«

Kralj joj to odmah obeća. Djevojka ga počeo liječiti i u kratko vrijeme prije roka izviđa kraljevu ranu; i videći kralj da je ozdravio reče joj:

»Gospodice, zavrijedili ste muža.«

Ona mu odgovori: »Dakle, gospodaru, zavrijedila sam Beltrama od Roussillona, kojega počeh ljubiti još od svoga djetinjstva i vazda sam ga nadasve ljubila.«

Kralju se učini njezin zahtjev pretjeranim, ali pošto bješe obećao ne htjede prekršiti zadanu riječ nego naredi da ga pozovu i ovako mu kaza: »Beltramo, vi ste već odrasli i zreli; želimo da se vratite doma i preuzmete upravu nad svojim posjedima i da sa sobom povedete gospođicu koju smo vam dali kao ženu. «

Beltramo reče: »Tko je ta gospođica, gospodaru?«

Kralj mu odgovori: »Ona koja nam je svojim lijekovima vratila zdravlje.«

Beltramo ju je poznao i viđao, i premda mu se činilo da je veoma lijepa, znajući da nije tako visoka roda kako bi dolikovalo njegovu plemstvu sav gnjevan reče: »Gospodaru, želite mi dakle dati vidaricu kao ženu? Ne dao Bog da ja takve ženske ikada uzmem!«

Nato reče kralj: »Dakle vi hoćete da prekršimo riječ što je radi našeg ozdravljenja zadadosmo gospođici koja je kao nagradu zaiskala vas kao muža?«

»Gospodaru«, odgovori Beltramo, »možete mi oduzeti sve što imam i darovati me komu hoćete, jer sam vaš sluga, ali uvjeravam vas da nikada neću biti zadovoljan tom ženidbom.«

»Bit ćete«, reče kralj, »jer je gospođica lijepa i umna i jako vas voli; stoga se nadamo da ćete s njom mnogo ljepše živjeti nego što biste s nekom gospom najodličnijega roda živjeli.«

Beltramo umuknu, a kralj naredi da se obave velike pripreme za pir, a kada svanu zakazani dan, premda Beltramo na to nerado pristade vjenča se u kraljevoj nazočnosti s gospođicom koja ga je voljela više nego samu sebe. I pošto je to učinio, kako već prije bješe odlučio što će uraditi, rekavši kralju da se želi vratiti na svoj posjed i tamo brak ostvariti oprostio se s kraljem pa se uzjahavši konja ne vrati na svoj posjed nego ode u Toskanu. I saznavši da Firenca vojuje sa Sienom⁷ odluči da bude na njezinoj strani; Firentinci ga lijepo primiše i s poštovanjem i staviše ga na čelo jedne čete, i kako mu odrediše dobru plaću, ostade dugo u njihovoj službi.

Mlada nevjesta nezadovoljna takvom sudbinom, ufajući se da bi ga dobrim djelima morala prizvati natrag, ode u Roussillon gdje je svi primiše i dočekaše kao gospođicu. I našavši ondje, zbog duga grofova izbivanja, sve zapušteno i zanemareno, kao razborita žena radom i marom sve dovede u red; to njezinim podanicima bijaše vrlo drago te

je jako zavolješe, a grofa počeše kuditi što s njom nije zadovoljan.⁸

Pošto gospa zemlju u red dovede posla dva viteza grofu s porukom i molbom da joj javi ako se zbog nje ne želi vratiti, pa će ona drage volje otići. On im kruto odgovori: »Neka učini po miloj volji; a ja ću se tamo vratiti da budem s njom kad ona na svom prstu ovaj prsten bude imala i u naručju sina kojega sa mnom bude začela.« Taj je prsten mnogo cijenio i nikada se od njega nije dijelio, jer mu je bilo kazano da ima posebnu moć. Vitezovi razumješe svu težinu uvjeta sadržanog u tim dvama gotovo nemogućim zahtjevima pa se videći da ga riječima ne mogu odvratiti od namjere vratiše gospi i rekoše joj njegov odgovor.

Ona se jako ražalosti i nakon duga razmišljanja odluči se sama uvjeriti mogu li se ta dva zahtjeva ostvariti. Stoga, da bi na taj način svoga muža zadobila, pošto razmisli što će činiti pozva neke od najodličnijih i najboljih ljudi u grofoviji te im ganutljivim riječima sve po redu ispriповjedi što je dotada učinila grofu za ljubav i što je time postigla; i naposljetku im reče kako nije njezina namjera da grof ostane u progonstvu zanaovijek zbog toga što ona tu prebiva, nego naprotiv kani ostatak svog života provesti hodočasteći i čineći milosrdna djela za spas svoje duše, pa ih zamoli da preuzmu upravu nad imanjima i da grofu jave kako mu ostavlja posjede u redu i kako odlazi s namjerom da se nikada više ne vrati u Roussillon. Dok je tako govorila dobri ljudi mnogo suza proliše i mnogo je moljahu da se predomisli i ostane, ali sve im je bilo uzalud.

Preporučivši ih Bogu ona s nekim svojim rođakom i jednom dvorkinjom, dobro opskrbljena novcem i dragocjenostima, u hodočasničkoj odjeći krenu na put a da nitko nije znao kamo i na putu se nigdje ne zadrža sve dok ne stigoše u Firencu: tu se slučajno namjeriše na skromno svratište koje je vodila neka dobra udova žena, i u njemu je Giletta tiho živjela kao uboga hodočasnica, željna da čuje vijesti o svom gospodaru. Tako se dogodi da odmah sutradan opazi Beltrama kako sa svojom družbom prolazi na konju mirno svratišta; i premda ga je dobro prepoznala, upita krčmaricu tko je onaj čovjek.

Krčmarica joj odgovori: »To je neki plemić stranac po imenu grof Beltramo, vrlo ljubazan i uljudan čovjek i u ovom ga gradu jako vole; zaljubljen je do ušiju u neku našu susjedu, plemenita roda doduše ali veoma siromašnu. Uistinu veoma je čestita mladica, ali još se nije udala, jer nema miraza, nego živi sa svojom majkom, veoma umnom i dobrom ženom; i da nema te njezine majke, možda bi već mladica bila učinila ono što grof od nje želi.«

Grofica sasluša i dobro upamti te riječi te ispitavši natanko sve pojedinosti i razumjevši sve dobro skova svoj plan; i saznavši za kuću one gospe i njezine kćeri koju je grof ljubio jednoga dana potajno u hodočasničkoj odjeći ode tamo. I nađe gospu i njezinu kćer i vidje da su jako siromašne te se pozdravi s njima i zamoli gospu da kad htjedbude porazgovara.

Plemkinja ustade i reče da će je spremno saslušati, pa ušavši u neku odaju same sjedoše i grofica prozbori: »Gospo, čini mi se da vama sreća nije sklona kao ni meni, ali ako ste voljni možete sebi i meni pomoći.«

Plemkinja odvrati da će od srca rado sve učiniti, ako je u poštenju.

Grofica prosljedi: »Valja da imate povjerenja u mene, jer ako vam se povjerim, a vi me prevarite i sebi ćete i meni naškoditi.«

»Možete mi mirne duše povjeriti sve što želite«, odvrati plemkinja, »i budite sigurni da vas neću izdati.«

Tada joj grofica počevši od prvoga buđenja svoje ljubavi ispriča tko je i sve svoje zgone do onoga dana na takav način da plemkinja povjerovala njezinim riječima, jer je već i prije od drugih o tomu bila čula, te joj se na nju ražali. I pošto grofica okonča svoje kazivanje nastavi: »Čuli ste dakle uza sve moje jade i koja dva zahtjeva moram ispuniti ako želim da mi se vrati muž; i nitko mi u tomu ne može pomoći osim vas, ako je istina što se priča, to jest da grof moj muž ljubi vašu kćer iznad svega.«

Plemkinja joj reče: »Gospo, ja ne znam ljubi li grof moju kćer, tek se pokazuje kao da je jako ljubi; ali kako ja vama mogu pomoći u tomu što želite?«

»Gospo«, odgovori grofica, »reći ću vam, ali prvo hoću da znate što ću za vas učiniti ako mi pomognete. Vidim da je vaša kći lijepa i dorasla do udaje, a prema onom što mi kazaše i što sama vidim, čuvate je kod kuće jer nema miraza za udaju. Nakanila sam da joj kao nagradu za ljubav koju ćete mi učiniti smjesta dadem od svoga novca primjeran miraz koji po vašem sudu dolikuje da je čestito udate.«

Gospa je doista bila siromašna pa joj je ponuda bila po čudi, ali ipak zbog plemenite naravi reče: »Gospo, kažite mi što za vas mogu uraditi, pa ako je u poštenju, rado ću vam pomoći, a vi ćete zatim uraditi kako vam bude volja.«

Na to reče grofica: »Valja da po nekoj osobi u koju se pouzdavate poručite grofu mom mužu da je vaša kći pripravna uslišiti ga, ako je može uvjeriti da je ljubi onako kako pokazuje, i da će mu vjerovati samo onda kad joj pošalje prsten koji na prstu nosi i za koji je čula da

ga on toliko voli; pa pošalje li vam ga, dat ćete ga meni. Zatim ćete mu poslati poruku da vam je kći spremna udovoljiti njegovoj želji, pa ćete ga potajno ovamo uvesti i kriomice privesti mene k njemu umjesto svoje kćeri. Možda mi se Bog smiluje te zatrudnim, a zatim s njegovim prstenom na prstu i sa sinom kojega s njim začnem u naručju pridobit ću ga i s njim živjeti kao što je red da žena sa svojim mužem živi, sve vašom zaslugom.«

Plemkinji se učini ovaj prijedlog nezgodan, jer se bojala da joj možda kći na zao glas ne dođe, ali sudeći da je pošteno pomoći dobroj grofici da pridobije svoga muža i da radi s časnom namjerom, pouzdavajući se u čestitost njezinih osjećaja ne samo što grofici obeća da će to učiniti nego za malo dana oprezno i potajno, kako je ona bješe naputila, dobi prsten, premda ga grof nije baš lako dao, i spremno podmetnu nju umjesto svoje kćeri da spava s grofom. I u njihovim prvim susretima za kojima je grof tako žarko žudio, po milosti Božjoj zanese žena dvoje muške djece kao što se u dužno vrijeme pokazala na porođaju. A ona dobra gospa nije samo jedanput omogućila grofici da se naužije muževljevih zagrljaja nego mnogo puta, i tako je razborito to činila da se nikada nije saznalo, a grof je vazda vjerovao da je s onom koju ljubi a ne sa svojom ženom i njoj je kad bi jutrom odlazio poklanjao mnogo lijepa i skupocjena nakita, a grofica je sve brižljivo čuvala.

I pošto osjeti da je noseća ne htjede više dodijavati plemkinji da joj pomaže nego joj reče: »Gospo, hvala Bogu i vama, dobila sam ono što sam željela, pa je sada vrijeme došlo da ja za vas učinim onako kako odredite te da zatim otputujem.«

Plemkinja joj reče da joj je drago što joj je ugodila i pomogla, ali da ona nije to činila nadajući se nekoj nagradi nego zato što je mislila da joj tako valja činiti i da je tako pravo.

Grofica joj reče: »Lijepo zborite, gospo; ja i ne mislim da vam kao nagradu dam ono što budete zaiskali, nego da učinim dobro djelo, jer mislim da mi je dužnost to učiniti.«

Tada plemkinja, pritisnuta nuždom, sva posramljena zaiska stotinu lira da uda kćer. Videći grofica njezin sram i čuvši uljudnu molbu darova joj pet stotina i još lijepa i skupocjena nakita što je vrijedilo bar još toliko; prezadovoljna plemkinja zahvali joj se od srca koliko god je mogla, a grofica se oprostila s njom i vratila se u konačište. I plemkinja, da ne bi više dala prilike Beltramu da joj dolazi ili što poručuje ode s kćeri na selo nekim svojim rođacima; Beltrarno se pak malo zatim na poziv svojih ljudi saznajući da je grofica nestala vratila u svoj dom.

Pošto grofica doznade da je on otišao iz Firence i vratio se u svoj kraj

veoma se obradova pa sve do poroda ostade u Firenci i rodi dva sina blizanca, veoma slična ocu. Hranila ih je veoma brižno, a kad joj se učini da je došlo vrijeme da krenu na put i ni od koga prepoznata stiže u Montpellier;⁹ i počivši tu nekoliko dana, i raspitujući se o grofu, i gdje se nalazi, doču da će on na dan Svih svetih¹⁰ prirediti u Rousillonu veliku svečanost za mnoge gospe i vitezove te u hodočasničkoj odjeći u kojoj bijaše i otišla pođe tamo.

I saznavši da se gospe i vitezovi u grofovoj palači spremaju sjesti za gozbu, ne promijenivši odjeće uzade ona u dvoranu sa svoja dva sina u naručju te se između gostiju provuče onamo gdje vidje grofa i bacivši mu se pred noge plaćući reče: »Gospodaru moj, ja sam tvoja nesretna žena, koja je dugo po svijetu lutala da bi se ti vratio i prebivao u svom domu. Zaklinjem te Bogom da se spomeneš uvjeta što mi ih zadade preko ona dva viteza koja sam ti poslala: evo u mom naručju ne jednog nego dva tvoja sina, a evo i tvoga prstena. Vrijeme je dakle da me kao ženu primiš prema obećanju.«

Kada je grof to čuo sav se snebi i prepozna prsten, a i sinove, jer mu bijahu toliko slični, ali ipak reče: »Kako se to moglo dogoditi?«

Grofica na divno čudo grofu i svima drugima koji bijahu prisutni redom ispriповjedi sve što je i kako je bilo; tada grof spozna da zbori istinu pa videći njezinu ustrajnost i mudrost, a uz to još i ona dva tako krasna sinčića htjede održati obećanje i ugoditi gostima koji su ga molili da je primi i poštuje kao svoju pravu i zakonitu ženu, pa se okani svoje krute tvrdoglavosti i podigavši groficu s poda zagrlj je i poljubi, i priznade je kao svoju zakonitu suprugu, a djecu kao svoje sinove. I naredivši da je preobuku u doličnu odjeću, na najveće veselje svekolikih prisutnih i svih ostalih podanika koji za to saznaše priredi veličanstvenu svečanost ne samo taj dan nego još mnogo dana; i od toga ju je dana unaprijed vazda poštovao kao svoju ženu i nadasve ljubio.

Deseta novela

Alibek ode među pustinjake gdje je redovnik Rustico poučava kako se utjeruje vraga u pakao; kada je odatle odvedu postane Neerbalovom ženom.¹

Dioneo je vrlo pozorno slušao kraljičinu novelu i čuvši da je okončana i da samo njemu preostade pripovijedati, ne čekajući zapovijedi počeo smiješeći se ovako kazivati:

- Ljupke gospe, možda nikada još niste čule kako se vraga utjeruje u pakao, pa ću vam stoga ne udaljujući se od predmeta o kojemu ste cijeli današnji dan pripovijedale ja o tomu kazivati. Možda će vam za dušu biti ako to naučite, a uz to ćete spoznati da Amor, koliko god radije boravi u krasnim palačama i raskošnim ložnicama nego u bijednim kolibama, ipak pokatkad u gustim šumama, i na vrletnim planinama, i po pustim špiljama svoju moć pokazuje; po tomu možemo spoznati kako se njegovoj moći sve podvrgava.²

Prelazeći dakle na stvar velim vam da je nekoć živio u gradu Kapsi³ u Berberiji⁴ jako bogat čovjek, koji među ostalom svojom djecom imaše lijepu i ljupku djevojčicu po imenu Alibek. Budući da nije bila kršćanka, a od mnogih je kršćana u gradu slušala kako hvale kršćansku vjeru i služenje Bogu, jednoga dana upita nekoga kako se na najlakši način može Bogu služiti. Ovaj joj odgovori da najbolje Bogu služe oni koji bježe od svjetskih napasti, kao što to čine oni koji su se sklonili u samoću Tebaidске pustinje.⁵ Bezazlena mladica koja jedva bješe četrnaest godina napunila,⁶ potaknuta više dječjom radoznalošću nego svjesnom željom, ne rekavši nikomu ništa o tom narednoga se jutro kriomice i posve sama uputi prema Tebaidskoj pustinji i poslije nekoliko dana muke i napora, gonjena još uvijek radoznalošću stiže do tih pustih mjesta i opazivši izdaleka kolibicu pristupi k njoj, tu nađe nekog svetog čovjeka na pragu, koji se začudi što je tu vidi pa je upi-

ta što onuda traži. Ona mu odgovori da po Božjem nadahnuću traži da mu služi i da iste nekoga tko bi je poučio kako se dolično obavlja njegova služba.

Vrli čovjek videći je onako mladu i lijepu i bojeći se da ga zloduh ne dovede u iskušenje ako je zadrži pohvali mnogo njezinu dobru nakanu i davši joj da jede malo korijenja od trave, i divljih jabuka, i datulja, i vode da pije reče joj: »Kćeri moja, nedaleko odavde živi čovjek svetac koji te mnogo bolje od mene može poučiti u onom što ti išteš, otidi ti k njemu«; i pokaza joj put.

A ona došavši k njemu i čuvši od njega iste takve riječi krenu dalje i stiže do ćelije nekoga mladog pustinjaka, veoma pobožna i dobra stvorenja, koji se zvao Rustico,⁷ pa i njega upita ono isto što i druge. A on je želeći na veliku kušnju staviti svoju čvrstinu ne otpremi kao oni drugi i ne posla je dalje, nego je zadrža kod sebe u svojoj ćeliji, a kad pade noć, prostrije joj u kutu ležaj od palmina lišća i reče joj neka na njemu otpočine.

Tek što je to uradio, kad li napasti bez oklijevanja zametnuše boj s njegovom postojanošću, i on ubrzo uvidje da se uvelike prevario te im bez borbe podleže i predade se; i brzo mu iz glave ishlapiše svete misli, i molitve, i trapljenja, a umjesto njih mu se po pameti poče motati njezina mladost i ljepota te stade smišljati kako bi se prema njoj ponašao da dobije ono za čim je žudio a da ona ne pomisli kako je razuzdan. I poče je riječima iskušavati i spozna da još ne bješe muškarca upoznala i da je doista tako bezazlena bila kao što se činilo, pa se dosjeti da bi je najlakše priveo onomu što želi pod izlikom da je to služenje Bogu. Stoga joj ponajprije mnogim besjedama prikaza kako je vrag gospodinu Bogu neprijatelj, a zatim joj nabaja da će Bogu najbolje služiti ako vraga utjera u pakao na koji ga je Gospodin Bog osudio.

Mladica ga upita kako se to radi; Rustico joj reče: »Ubrzo ćeš saznati i zato radi sve što vidiš da ja radim.« I on poče svlačiti ono malo odjeće što je na sebi imao i ostade gol golcat, a to isto učini i mladica, i zatire on kleče kao da hoće klanjati, a nju postavi sebi sučelice.

I dok su tako klečali, budući da Rustico usplamti požudom kao nikada dotad gledajući je onako lijepu, javi se uskrснуće puti; videći to Alibek i čudeći se reče. »Rustico, što je to što u tebe tako strši, a u mene ga nema?«

»O kćeri moja«, reče Rustico, »ovo je vrag o kojemu sam ti govorio; i vidiš, sada mi velike muke zadaje, tolike da ih jedva mogu trpjeti.«

Tada reče mladica: »Hvala budi Bogu što vidim da mi je bolje nego tebi, jer ja toga vraga nemam.«

Rustico reče: »Pravo veliš, ali imaš nešto drugo što ja nemam, i to ti je umjesto ovoga.«

Alibek reče: »A što to?«

Rustico joj reče: »Ti imaš pakao; i velim ti, kćeri, ja vjerujem da te je Bog zasigurno ovamo poslao za spas moje duše, jer premda me taj vrag tako muči, ako mi se htjedneš smilovati i potrpjeti da ga u pakao utjeram, silno ćeš utješiti mene a Bogu ćeš veliku radost pričiniti, i tako ćeš mu najbolje služiti ako je istina da si zato ovamo došla kao što kažeš.«

Alibek mu u dobroj vjeri odgovori: »Oče moj, kad već imam pakao, neka bude po vašoj volji.«

Tada reče Rustico: »Kćeri moja, blagoslovljena bila! Hajdemo dakle i utjerajmo ga tako da me poslije ostavi na miru.«

I rekavši to odvede mladicu do jednog od onih ležaja i pouči je kako da se namjesti da mognu utamničiti onoga prokletnika Božjega. Mladica koja još nikada dotle nije nikakva vruga u pakao utjerala prvi put oćutje malo bola pa stoga reče Rusticu: »Zasigurno, oče moj, prokletnik je ovaj vrag i zaista je Božji neprijatelj kada i u pakao utjeran bol zadaje.«

Rustico reče: »Kćeri, neće vazda tako biti.«

Pa da ne bi tako bilo utjeraše ga tamo još jedno šest puta prije negoli s ležaja ustadoše i tako mu taj put izbiše oholost iz glave da se sam od sebe smirio.

Ali pošto mu se poslije često oholost vraćala, a mladica je vazda poslušno pomagala da mu je izbije, zbi se da se njoj ta igra poče sviđati te jednom kaza Rusticu: »Vidim sada da su pravo govorili oni valjani ljudi u Kapsi kako je slatko Bogu služiti; i doista se ne sjećam da sam ikada išta uradila što bi mi se tako mililo i godilo mi kao utjerivanje vruga u pakao pa sudim da je baš glup svaki onaj tko bilo što drugo radi umjesto da Bogu služi«; te bi stoga često odlazila Rusticu i govorila mu: »Oče moj, ovamo sam došla da Bogu služim a ne da dangubim, hajdemo utjerivati vruga u pakao.«

Čineći to znala bi ponekad kazati: »Rustico, ne znam zašto vrag iz pakla bježi, jer kad bi u njemu tako rado stajao kao što ga pakao prima i drži nikada iz njega ne bi izlazio.«

Tako počešće vabeći ga i navodeći da Bogu služe, toliko mladica Rustica iscijedi da se od studeni tresao kad bi se drugi znojio; i stoga on poče uvjeravati mladicu da vruga valja samo onda kažnjavati i u pakao utjerivati kad od oholosti glavu digne: »A mi smo ga milošću Božjom tako ukrotili da Boga moli neka ga na miru pustimo«; i tako je donekle

uštkavao mladicu.

A kada ona vidje kako Rustico više ne ište da vraga u pakao utjeruju jednoga mu dana reče: »Rustico, ako je tvoj vrag kažnjen i više te ne muči, meni moj pakao ne da mira, pa bi dobro bilo da ti sa svojim vragom pomogneš ugasiti bijes moga pakla, kao što sam ja pomagala sa svojim paklom izbiti oholost iz tvoga vraga.«

Ali Rustico koji je živio o korijenju i vodi slabo se mogao odazvati tom vabljenju pa joj reče kako bi mnogo vragova trebalo da ugase bijes pakla, ali da će ipak učiniti što bude mogao. I tako ju je ponekad zadovoljavao, ali to bijaše toliko rijetko kao da bacaš zrno boba lavu u ralje; stoga je mladica neprestano mrmljala, jer joj se činilo da ne služi Bogu koliko želi.

Dok je tako između Rusticova vraga i Alibekina pakla zbog prevelike želje i male moći trajala nesloga, dogodi se da u Kapsi buknu požar i Alibekin otac izgorje u svojoj kući sa svom svojom djecom i ukućanima i tako Alibek ostade jedina nasljednica cijeloga njegovog imetka. Tada neki mladić po imenu Neerbal⁸, pošto je sve što imao u veselu životu potratio, saznajući da je ona živa krenu da je potraži i nađe prije negoli sud prisvoji imetak njezina oca, jer se mislilo da je umro bez nasljednika; i na veliku Rusticovu radost i protiv njezine volje mladac je odvede u Kapsu i uze za ženu te tako zajedno s njom naslijedi njezinu bogata očevinu. Ali dok još Neerbal ne bješe s njom spavao, upitaše je žene kako je u pustinji Bogu služila, a ona odgovori da Mu je služila tako da je vraga u pakao utjerivala i da je Neerbal veliki grijeh počinio što ju je od te službe otrgnuo.

Tada je žene upitaše kako se utjeruje vrag u pakao. Mladica im što riječima što kretnjama pokazala; tomu se one tako nasmijaše da se još i sada smiju te rekoše: »Ne žalosti se, kćeri, ne, jer to se i ovdje dobro radi; Neerbal će s tobom isto tako gospodinu Bogu služiti.«

Kako se prepričavanjem jedne drugoj zgoda razglasi po gradu, nastade izreka da se Bogu najbolje služi kad se vrag utjeruje u pakao; ta je izreka otamo preko mora došla k nama i još živi. I zato vi, mlade gospe, koje ste potrebite milosti Božje naučite utjerivati vraga u pakao, jer je to Bogu jako ugodno djelo i sudionicima užitak, a mnogo se dobra iz toga može roditi i uslijediti.

Tisuću i više puta nagna Dioneova novela čestite gospe na smijeh, takve i tako zgodne im se učiniše njegove riječi; stoga, kad on stiže njezinu koncu, znajući kraljica da je došao kraj njezinu gospodstvu skide s glave vijenac,¹ ljubazno ga postavi Filostratu na glavu i reče: - Uskoro ćemo vidjeti znade li vuk bolje ovce čuvati nego što su ovce

čuvale vukove.²

Filostrato čuvši to smijući se reče: - Da je bilo po momu, vukovi bi ovce bili naučili kako se vrag u pakao utjeruje ništa slabije nego što je Rustico Alibek naučio; i stoga ne zovite nas vukovima kada vi niste bile ovce. Ipak ću koliko mi bude dato upravljati povjerenim mi kraljevstvom.

Neifile mu odgovori: - Čuj me, Filostrato, kad želite nas naučiti mogli ste se i sami pameti dozvati kao što se Masetro iz Lamporecchija kod redovnica dozvao,³ i ne progovoriti dok vam kosti same od sebe ne počnu zveckati.

Videći Filostrato da je vreća našla zakrpu prestade šale zbijati i poče se brinuti o upravi povjerenoga mu kraljevstva pa pozva starostu da ga o svemu izvijesti, a uz to mu dade i neke prikladne naredbe kojima je mislio udovoljiti družbi dok njegova vladavina bude trajala, a zatim se obrati gospama i reče: - Ljubazne gospe, otkad sam se naučio razlikovati dobro od zla na svoju sam nesreću sveđ bio pod jarmom Amorovim zbog ljepote neke od vas,⁴ i nisu mi koristili ni moja ponižnost, ni moja poslušnost, ni to što sam se ravnao po njima kako sam bolje znao i umio, jer prvo me je draga zbog drugoga ostavila,⁵ a zatim mi je krenulo sve od zla na gore i tako će mi valjda biti sve do smrti. I stoga bih htio da sutra ni o čemu drugomu ne pripovijedamo nego o onom što je najviše u skladu s mojom sudbinom, to jest o onima kojih su ljubavi nesretno završile, jer ako ovako dalje potraje, očekujem da će i mojoj ljubavi konac biti veoma nesretan; a eto mi je i ime koje ste mi dali nadjenuo netko tko je dobro znao što ono znači; - i rekavši to ustade i do večere ih sve otpusti.

Perivoj bijaše tako lijep i ugodan, te nitko nije ni pomislio da ga napusti i da potraži zabavnije mjesto, dapače, budući da sunce više nije tako jako peklo, mogli su se bez muke natjerivati sa srndaćima i kunićima i drugim životinjama koje su se po vrtu naganjale i koje su se, dok su oni još na okupu sjedili, k njima po sto puta zalijetale i dosađivale im, te se neke gospe dadoše u trk za njima. Dioneo pak i Fiarmmetta zapjevaše pjesmu o gosparu Giuglielmu i Gospi del Vergiu,⁶ a Filomena i Panfilo sjedoše da igraju šaha; i tako, dok su se zabavljali netko ovim netko onim, vrijeme je brzo odmicalo te doba večere začas dođe pa prostriješe stolove oko onog lijepog studenca i s velikim uživanjem večeraše.

Filostrato, da ne bi skrenuo s puta kojega su se držale prijašnje kraljice, čim su stolovi bili raspremljeni zapovjedi Lauretti da povede ples i da zapjeva neku pjesmu, a ona reče: — Gospodaru, ja tuđih pjesama ne znam,

a ne mogu se spomenuti nijedne svoje koja bi dolikovala ovako veseloj družbi; ali ako hoćete koju od onih što ih znam, rado ću je zapjevati.

Kralj joj reče: — Sto god ti uradiš, to može biti samo lijepo i ugodno, zato pjevaj onu koju znaš.

Tada Lauretta svojim ugodnim glasom ali na neki sjetan način,⁷ dok su joj druge otpjevale,⁸ započe ovako:

*Neutješna nijedna
ko ja se ne sme'je jadat _____
što zaljubljena zalud jecam bijedna.*

*Onaj⁹ što giba nebo, zvijezdu svaku,¹⁰
na radost mene stvori
zanosnu, lijepu, otmjenu i laku,
da svakom vrlom duhu ovdje zbori
O te ljepote znaku
koja pred licem njegovim sveđ gori;
a smrtno zlo¹¹ me kori,
jer poznaje me slabo,
da nemila sam i prezira vrijedna.*

*Al bješe netko komu bijah mila,
komu u mlade dane
na rukama i mislima sam bila,
tako da sav od očiju mi plane.
A vrijeme koje krila
lagano širi, zanosit me stane,
I on me dvorbom gane,
te ga usliših sobom;
al ga izgubih, sudbo moja leđna.*

*Tad mi se jedan drzak mladić javi:
preda mnom ohol stoji
i svoju hrabrost i duševnost slavi;
on me sad drži, prepun sumnji
s kojih ljubomor njega davi;¹²
zbog toga, jao, gotovo već zdvojih,
jer zbilja se izdvojih
na svijet za dobro mnogih,
a sad me ima samo duša jedna,*

*Proklinjem časak u svojoj sudbini
kad ruho to promijenih
rekavši »da«; a lijepa u crnini¹³
i vesela se vidjeh; sad u mijeni
krut mi se život čini,
a manje moje poštenje se cijeni.
O pire ožaljeni,
da barem umrijeh prije
nego što tako okusih te žedna.*

*O ljubavnice što si bio prije
sve zadovoljstvo za me,
ti koga sad u nebu Onaj¹⁴ grije
koji nas stvori, ah, smiluj se na me,
na onu što te nije
zaboravila s drugog:
daj mi znamen da nije zgašen plamen
koji te za mnom žeže;
izmoli da se gore vratim čedna.¹⁵*

Tu Laretta završi pjesmu koja se svima svidjela, ali nisu je svi na isti način razumjeli, jer neki su je pojmlili na milanski način, to jest da je bolje vrabac u ruci nego golub na grani, a drugi su bili uzvišenijega, i boljega, i istinitijega mišljenja, ali sada nije čas da o tomu raspravljamo. Nakon toga kralj zapovjedi da se na cvjetnoj tratini užegu mnogi dupliri, pa su još nekoliko pjesama otpjevali, sve dok se zvijezde nisu počele spuštati; tada mu se učini da je vrijeme počinku, pa svima zaželi laku noć i naredi da svatko pođe u svoju sobu.

*SVRŠAVA TREĆI DAN DEKAMERONA I POČINJE ČETVRTI U
KOJEMU SE POD FILOSTRATOVIM VLADANJEM PRIPOVIJE-
DA O ONIMA ČIJE SU UUBAVI NESRETNOSTI ZAVRŠILE.*

Pedrage gospe,¹ po riječima mudrih ljudi i po onom što sam mnogo puta sam vidio i čitao, mislio sam da silovit i vreo vjetar zavisti može tresti samo visoke tornjeve i najviše vrhove drveća², ali se prevarih u svom sudu. Jer ugibajući se vazda i trudeći se da se trgnem divljoj žestini toga ljutoga daha nastojao sam ići ne samo po ravnica nego i po dubokim dolinama šutljivo potajice; to će biti očito svakomu tko pozornost prati ove novele, koje ne samo što sam napisao pučkim firentinskim govorom, i u prozi, i bez naslova,³ nego im je i stil, koliko god se moglo, jednostavan i bez ureda.⁴ Pa ipak nisam mogao spriječiti da me onaj vjetar⁵ ljuto ne zdrma, štoviše gotovo iz korijena ne iščupa, i da me zavist svojim zubima ne razdere; po tomu jasno mogu spoznati kako je istina što mudraci obično tvrde da na ovom svijetu zavist šteti samo bijedu i nevolju.⁶

Tako je, razborite gospe, bilo pojedinaca koji su čitajući ove novele rekli da ste mi preveć drage i da nije pošteno što mi se tako mili ugadati vam i tješiti vas, a neki su mi još više prigovarali što vas toliko hvalim. Drugi pak hoteći da im sud bude zreliji rekoše da se u mojoj dobi⁷ ne priliči baviti se ovakvim stvarima, to jest raspravljati o ženama ili im ugadati. A mnogi pokazujući nježnu brigu za moj dobar glas vele da bi mi bilo pametnije ostati s muzama na Parnasu⁸ negoli motati se s takvim besposlicama među vama. A ima i takvih koji govoreći s više prezira nego uma rekoše da bi mi bilo razboritije misliti o tomu kako da sebi priskrbim svagdašnji kruh umjesto da se baveći se takvim besmislicama vjetrom hranim. Nekoji pokušavaju na užtrb momu trudu dokazati da se ono o čemu kazujem zbilo drugačije nego što ja iznosim.

Dakle toliki me i takvi vihori, tako okrutni zubi, tako oštri, vrle gospe, dok u vašoj službi vojujem, biju, zlostavljaju i u živo mi se meso zabadaju. A ja to sve, Bog mi je svjedok, čujem i slušam vedra duha, i premda

biste me vi imale braniti, ipak ne želim štedjeti svojih sila, naprotiv, nakan sam protivnicima odgovoriti, doduše ne onako kako bi trebalo, ali začepit ću im usta s nekoliko duhovitih riječi, i to bez odlaganja. Budući da su oni već sada, kada nisam još završio ni trećinu svoga djela,⁹ tako mnogobrojni i tako drski, sudim da će ih prije nego što do kraja dođem, ako im nitko na put ne stane,¹⁰ biti toliko te će me s malo truda pokopati; a to vaše snage, ma kako jake bile, ne bi mogle spriječiti. Ali prije nego bilo što komu odgovorim, rad sam kazivati vama u svoju obranu ne baš cijelu novelu, kako se ne bi činilo da ja hoću svoje novele, pa ma takva bila ona koju spominjem, pomiješati s onima što ih vaša slavna družba kazuje, nego samo dio, da bi već taj njezin nedostatak pokazao kako ne spada među njih; i obraćajući se svojim napadačima velim da je u našem gradu,¹¹ prošlo je tomu dosta vremena, živio građanin po imenu Filippo Balducci,¹² čovjek vrlo niska podrijetla, ali bogat, i dobro odgojen, i iskusan u svemu što je dolikovalo njegovu položaju, a imaše ženu koju je nadasve ljubio, kao i ona njega, te su spokojno živjeli i ni za što se drugo nisu brinuli nego da jedno drugom što više ugodu. Međutim dogodilo se ono što sve nas čeka, te je dobra žena preminula s ovoga svijeta, a Filippu ništa drugo ne ostavi osim sina kojega je s njim rodila i koji je mogao imati dvije godine. Tog čovjeka je ženina smrt rastužila više nego ikada ikoga tko je izgubio ljubljeno biće; pa videći da je ostao sam bez družbenice koju je tako ljubio odlučio se posve odreći ovoga svijeta i posvetiti služenju Bogu, a slično učiniti i sa svojim sinčićem. Stoga razdavši sve imanje sirotinji, ni časa ne časeći ode na brdo Asinaio¹³ i ondje se u nekoj ćeliji nastani sa sinom, živeći od milostinje u postu i molitvi, najviše pazeći da pred sinom ne spominje vremenitih stvari i da mu ne da prilike da ih vidi, kako ga one ne bi otrgle od služenja Bogu; sveudilj mu je govorio samo o slavi života vječnoga, i o Bogu, i o svecima, i učio ga tek svetim molitvama. I tako je s njim živio mnoge godine, i nikada mu nije dopustio da izlazi iz ćelije, te mladić nikada nije vidio nikoga osim njega.

Običavao je taj vrlo čovjek pokatkad odlaziti u Firencu, a pošto bi mu tu pobožni ljudi udijelili što mu bijaše potrebno, opet se u svoju ćeliju vraćao.

Ali se dogodi da mladić, kad već bješe napunio osamnaestu godinu, a Filippo već bijaše ostario, jednoga dana upita oca kamo ide. Filippo mu reče. A momak njemu reče: »Oče moj, vi ste već stari i teško podnosite tegobe; zašto i mene ne povedete jedanput u Firencu da upoznam vaše prijatelje i pobožne ljude, jer ja sam mlad i lakše mogu podnositi napore pa bih poslije mogao po našim poslovima sam odlaziti u Firencu kad

budete htjeli, a vi biste ostajali ovdje?»

Vrli čovjek pomisli da mu je sin već odrastao i tako obiknuo Bogu služiti da bi ga teško zemaljski život mogao privući, pa reče u sebi: »Pravo on veli«; pa kako je morao u grad povede ga sa sobom.

Kada je mladić vidio palače, crkve, kuće i sve što se u gradovima vidi, a nije se sjećao da je ikada išta od toga vidio, silno se začudi i stade ispitivati oca što je ovo ili ono i kako se zove. Otac mu je tumačio, a on, čim bi saznao, sav zadovoljan ispitivaše dalje. I tako se, dole je sin ispitivao a otac odgovarao, namjere na skupinu lijepih i kićenih mladih gospa, koje su se vraćale s nekoga pira; Tek što ih mladić ugleda upita oca kakva su to stvorenja.

Otac mu odgovori: »Sinko moj, spusti oči k zemlji i nemoj ih gledati, jer one su napast.«

Tada reče sin: »A kako se zovu?»

Da ne bi u pohotnoj želji svoga sina probudio beskorisna nagnuća i žudnje, otac ih ne htjede nazvati pravim imenom, to jest ženama, nego reče: »One se zovu guske.«

I gle čudal Mladić koji nikada u životu nije žene vidio, ne mareći za palače, ni za volove, ni za konje, ni za magarce, ni za novac, ni za bilo što drugo što je vidio, odmah reče: »Molim vas, oče, priskrbite mi jednu od tih gusaka.«

»Jaog, sinko moj«, reče otac, »umukni, one su napast.« A mladić pitajući ga reče: »Zar napast tako izgleda?»

»Da«, reče otac.

A on tada reče: »Ne znam što kažete i zašto su one napast; ja nikada nisam vidio nešto tako lijepo i ugodno kao što su one. Ljepše su od naslikanih anđela što ste mi ih više puta pokazivali. Ah, ako me volite, dajte da odvedemo gore k nama jednu od tih gusaka, pa ću je kljukati.«

Otac reče: »Neću, ti i ne znaš kako se one kljukaju«; i odmah spozna da je jača priroda od njegova razbora i pokaja se što je sina sa sobom u Firencu doveo.

Ali neka bude dosta ovo što sam od te novele do sada ispriповjedio, jer hoću da se obratim onima kojima sam je kazivao. Vele dakle neki moji napadači da zlo činim, o mlade gospe, što se preveć trudim da vam se svidim, i da se vi i suviše svidate meni. Evo, otvoreno ispovijedam da ste mi mile i da se trudim da i ja vama omilim: i pitam ih sada da se čude tomu, i ne spominjući to što su upoznali cjelove i mile zagrljaje i slast druženja s vama što nam, preslatke gospe, često pružate, nego samo to što su gledali i bez prestanka gledaju vaše krasno vladanje, primamljivu ljepotu, ubavu ljupkost i povrh toga vašu ženstvenu čestitost,

kad je i onaj koji je othranjen, i odgojen, i odrastao na divljem i samotnom brijegu među tijesnim zidovima male ćelije i drugoga društva osim svoga oca nije imao, netom vas je ugledao samo vas poželio, samo vas iskao, samo za vama čeznuo.

Hoće li me prekoravati, gristi, razdirati ti ljudi ako ste meni (kojemu je nebo stvorilo cijelo da vas voli, i koji sam vam od djetinjstva¹⁴ dušu posvetio ćuteći moć plamena očiju vaših, slast medenih vam riječi i žar vaših uzdisaja), ako ste meni, velim, mile i ako se trudim da vam omilim, a osobito uzme li se u obzir da ste se više negoli bilo što drugo svidjele pustinjaku, mladiću bez čuvstva, gotovo divljoj životinji? Zacijelo napadati me može samo onaj koji vas ne ljubi i ne želi da vi njega ljubite, jer ne ćuti i ne poznaje slast i moć prirodnog nagnuća: a za takve me malo mori briga.

A oni koji protiv mene ustaju zbog moje poodmakle dobi čini se da ne znaju da poriluk ima zelena pera, premda mu je glava bijela,¹⁵ njima odgovaram, ostavljajući po strani dosjetke i šale da se neću sramiti sve do konca svoga života da uživam u onom što su Guido Cavalcanti¹⁶ i Dante Alighieri kao stari ljudi,¹⁷ a gospar Cino da Pistoia¹⁸ čak i u visokoj starosti, smatrali čašću i u čemu su uživali. I kada se ne bih previše time udaljio od dosadašnjeg načina pripovijedanja naveo bih mnoge zgode u kojima su se vrli muževi iz davnine u zrelijim godinama i te kako trudili da se ženama svide; a ako moji protivnici to ne čine neka se potrude i nauče.

To što bi mi valjalo ostati s muzama na Parnasu, priznajem da je dobar savjet, ali ipak ne možemo s muzama sved boraviti niti one s nama. Pa ako se dogodi da čovjek od njih ode i uživa gledati ono što je njima slično, to nije na pokudu: muze su žene, i premda žene ne vrijede koliko vrijede muze, ipak su one na prvi pogled nalik njima, pa ako mi se s drugih razloga i ne bi svidale, morale bi mi se po tomu svidati; a da i ne spominjem to kako su me žene nadahnule da tisuću stihova napišem, dok mi muze nikada ni jednog jedinoga nisu izmamile. Pomogle su mi one doista i pokazale kako da onu tisuću složim; i dok sam ovo pisao, koliko god preskromno bilo, možda su više puta došle da budu sa mnom i da mi pomognu, vama za ljubav i u čast sličnosti između vas i njih; pa stoga se raspredajući ovo ne udaljujem ni s gore Parnasa ni od muza, kao što mnogi možda misle.

No što da kažemo onima koji se toliko sažalijevaju na moju glad te mi savjetuju da se za kruh skrbim? Doista ne znam; samo razmišljajući u sebi kakav bi bio njihov odgovor kada bih u nuždi u njih kruha prosio, vjerujem da bi rekli: »Idi pa ga traži među svojim bajkama.« I zaista

više su ga našli pjesnici u svojim bajkama negoli bogataši u svom blagu, i mnogi su se po svojim bajkama proslavili i starost uljepšali, dok su naprotiv oni drugi propali, jer su tražili hljeba povrh pogače. Sto još? Neka me odbiju ti i takvi kad u njih budem iskao kruha; zasada mi, hvala budi Bogu, nije od potrebe; a kada bih se našao u nevolji, znam po apostolovim riječima živjeti u obilju i podnositi bijedu. Stoga neka se nitko za mene ne brine više negoli se brinem sam.

Oni koji vele da se nije sve tako dogodilo kako kazujem obradovali bi me kada bi mi doveli uzore: pa ako se oni ne slože s onim što pišem, reći ću da me s punim pravom kude i trudit ću se da se sam poboljšam; ali dok smo samo pri riječima, ostavljam im njihovo mišljenje i držat ću se svoga, a o njima ću govoriti ono što oni o meni govore.

Pa neka za sada ove moje besjede budu dovoljne, a ja ću nastaviti svoj put oboružan strpljenjem, te s Božjom pomoći u koju se ufam i s vašom, ljubazne gospe, okrenuvši leđa tomu vjetru, pustiti ga da puše; jer dobro znam da se meni ništa drugo ne može dogoditi doli ono što se događa otpuhu praška što ga vihor s tla ili ne digne ili, ako ga digne, odnosi visoko i često ga spušta na glave ljudi, na krune kraljeva i careva, i katkad na krovove visokih palača i veličanstvenih tornjeva; a ako odanle padne, niže ne može pasti nego što je mjesto odakle se digao. Te ako sam se ikada trudio da vam, koliko je u mojoj moći, ugodim, sada ću to učiniti bolje nego prije, jer znam da nitko s pravom ništa drugo ne može reći osim da se svi oni koji vas vole, pa i ja, pokoravamo prirodi; a da se odupreš prirodnim zakonima treba preveć snage, i često je to ne samo uzaludno nego i štetno za onoga koji to pokušava. Takve snage, priznajem, nemam i ne želim imati, a kad bih ih i imao radije bih ih drugomu pozajmio negoli za sebe upotrijebio. Stoga neka klevetnici ušute, ako se ne mogu zagrijati neka žive smrznuti; i neka ostanu pri svojim zabavama odnosno pokvarenim žudnjama, a meni neka ostave moje u ovom kratkom životu koji nam je dat.

Ali smo previše lutali, o lijepe gospe, i valja nam se vratiti tamo odakle smo pošli i držati se započetog reda.

Sunce već bješe i zadnju zvijezdu prognalo s neba i vlažnu sjenu noći sa zemlje, kad Filostrato ustavši naredi cijeloj svojoj družbi da se digne, te se otišavši u krasni vrt stadoše zabavljati, a kad dođe vrijeme jelu objedovaše tamo gdje su i prijašnje večeri večerali. I ušavši s počinka, kada je sunce doseglo vrhunac svoje putanje, po običaju sjedoše kraj onoga divnog studenca, gdje Filostrato zapovjedi Fiatmmetti da započne pripovijedati; i ne čekajući da je mole, ona ljupko ovako poče.

Prva novela

Tancredi, knez od Salerna, ubije ljubavnika svoje kćeri i pošalje joj njegovo srce u zlatnom peharu; ona ga prelije otrovom koji popije i tako umre.¹

Bolan predmet kazivanja nam je kralj naš danas predložio, pomislimo li da nam valja kazivati o tuđim suzama, o kojima se ne može govoriti a da ne izazovu sućut onih koji kazuju i onih koji slušaju, a ovamo smo došli da se zabavljamo. Možda je to uradio da malko obuzda veselje prethodnih dana; ali što god ga na to potače, nije na meni da mijenjam njegovu volju, pa ću vam pripovijedati tužnu, dapače nesretnu zgodu i dostojnu naših suza.

Tancredi,² knez od Salerna,³ bijaše gospodar vrlo milostive i blage naravi, ali je pod svoje stare dane okaljao ruke krvlju ljubavnika; za svega života imao je samo jednu kćer, a bolje bi mu bilo da ni nje nije imao. Ljubio ju je otac tako nježno kako nikada nijedan otac nije svoje kćeri ljubio, i zbog te svoje nježne ljubavi, premda mu kći bješe već odavno do udaje dorasla⁴, ne znajući kako će se od nje rastati nije je udavao. Naposljetku dade je za jednog od sinova vojvode od Capove,⁵ ali ona uskoro obudovje i vrati se ocu.

Bijaše ona prekrasna stasa i lica kao nikada nijedna druga, i mlada, i hrabra, i umnija nego što se od žena možda traži. I živeći u nježna oca, kao velikašica, u svakoj udobnosti i videći da je otac od pretjerane ljubavi ne misli preudavati, a njoj se činilo nepriličnim

da to od njega ište, pomisli da potajno, pruži li joj se prilika, nađe ljubavnika. Mnogo je mladih ljudi dohodilo na dvor njezina oca, i plemenitih i dragih, kao što to biva na dvorovima, pa pošto je promatrala ponašanje i običaje mnogih, mladi paž njezina oca, po imenu Guiscardo,⁶ mladić vrlo skromna roda ali po kreposti i vladanju pravi plemić, među svima joj najviše omilje. I kako ga je često viđala, u njoj se potajno raspali

ljubav i sve se većma divila njegovu ophođenju. A mladić, koji uz ostale vrline i bistra uma bijaše, opazi to i ona mu tako srce osvoji, te se njegov duh gotovo ničim nije bavio doli tom ljubavlju.

Dok su ljubili tako jedno drugo potajice, najveća gospina želja bješe da se s njim sastane, ali ne hoteći nikomu povjeriti svoje ljubavi smisli da mu to sama neobičnim lukavstvom dadne na znanje. Ona napisa pismo i u njemu ga pouči što mu idućega dana valja uraditi da se s njom sastane, i metnuvši ga zatim u članak trske, u šali ga dade Guiscardu veleći: »Napravi večeras od ovoga pihaljku za svoju sluškinju da njome vatm raspiruje.«

Guiscardo je uze i domislivši se da mu nije bez razloga trsku dala i onako rekla, ode i s njom se vrati svojoj kući pa pregledavajući je i videći da je rascijepljena otvori je i u njoj nađe pismo; pročitavši ga dobro razumjede što mu je raditi, te mu se činilo daje najsretniji čovjek koji je ikada živio, i odmah se poče spremati da pođe k njoj kako ga je uputila.

Blizu kneževe palače od pamtivijeka se nalazila špilja iskopana u brijegu i slabo osvijetljena kroz otvor prokopan u brdu; pošto je špilja bila zapuštena, drač i korov prekrili su otvor i gotovo ga sasvim zatvorili; u tu se špilju moglo ući tajnim stubama iz jedne od prizemnih odaja u palači gdje je gospa prebivala, ali teška su vrata zatvarala ulaz. I kako se već od davnine nitko nije služio tim stubama, pale su u zaborav i nitko se više nije ni sjećao da se ondje nalaze; ali ih Amor, kojemu pred očima ništa tajno ne ostaje, dozva u sjećanje zaljubljenog gospi. A ona se, da se nitko ne bi tomu dosjetio, sama mnogo dana mučila dok nije raznovrsnim oruđem uspjela otvoriti vrata, i kad ih je otvorila i sama ušla u špilju i onaj otvor vidjela poruči Guiscardu da kroza nj gleda doći, javivši mu kolika je mogla biti visina od otvora do tla. Stoga on žurno pripregni konop s nekim čvorovima i petljama da bi se po njemu mogao spuštati i uspinjati, i odjenuvši kožno odijelo da se zaštititi od trnja, u najvećoj tajnosti iduće noći pođe do onoga otvora, čvrsto svezao konop za deblo koje bijaše izraslo nad zjalom otvor, spusti se po njemu u špilju i ostade čekajući gospu.

Sutradan se gospa pod izlikom da želi spavati, otpustivši družbenice sama zaključa u odaju, otvori ulaz i side u špilju gdje nađe Guiscarda, te se oboje jako obradovaše pa vrativši se zajedno u njezinu odaju dobar dio toga dana provedoše u najvećem zadovoljstvu; i dogovorivši se zatim razborito kako će se vladati da njihova ljubav ostane tajna, Guiscardo se vrati u špilju, a ona zabravi ulaz i izađe k svojim družbenicama. Guiscardo se vrati u špilju, a ona zabravi ulaz i izađe k svojim družbenicama. Guiscardo se pak noću uspe po svom konopu i izađe kroz otvor na koji bijaše ušao i vrati se kući; i uvještivši stazu mnogo se puta poslije k njoj

vraćao.

No sudbina, nenavidna na tako dugu i nepomućenu sreću, bolnim događajem preobrati radost dvoje ljubavnika u gorak plač.⁷

Tancredi je imao običaj da ponekad posve sam navrati u sobu svoje kćeri i da se zadrži s njom neko vrijeme u razgovoru i onda ode. Jednom poslije objeda dođe on neopažen dolje dok se Ghismonda, tako mu se kći zvala,⁸ nalazila sa svim svojim dvorankama u vrtu, i ne hoteći buniti kćer u njezinoj zabavi, našavši prozore u odaji zatvorene i spuštene zavjese iznad postelje, sjede na neku škrinjicu u kuru podno nje; i naslonivši glavu na postelju i povukavši preko sebe zastor, gotovo kao da se hotimice skrio ondje usnu. I dok je tako spavao, Ghismonda, koja na nesreću baš toga dana bješe pozvala Guiscarda k sebi, ostavivši svoje dvoranke u vrtu uđe tiho u odaju i zabravivši vrata ne opazi da ikoga tu bješe, nego otvori vrata Guiscardu koji je na nju čekao, te kao i obično legoše u postelju; i dok su se oni šalili i zabavljali, iznenada se Tancredi probudi i ču i vidje sve što su njegova kći i Guiscardo radili. I rastužen tim preko mjere htjede ih najprije ispsovati, ali se predomisli i odluči da skriven ostane, ako bude mogao, pa da što razboritije i sa što manje sramote učini ono što mu je već bilo palo na pamet da učini. Dvoje ljubavnika po svojoj navici dugo ostadoše zajedno i ne primijetiše Tancredija; a kad im se učini da je vrijeme ustadoše i Guiscardo se vrati u svoju špilju, a ona izađe iz odaje. A Tancredi se usprkos svojoj dobi spusti iz nje kroz prozor u vrt i neopažen se, na smrt tužan, u svoju odaju vrati.

I po njegovu nalogu, kada se unoćalo u doba prvoga sna na izlazu iz špilje dva čovjeka uhitiše Guiscarda, kojega je kožno odijelo sputavalo, te ga potajice odvedoše Tancrediju; netom ga ovaj ugleda gotovo plaćući reče: »Guiscardo, moja dobrota prema tebi nije zaslužila uvredu i sramotu koju si mojoj kući nanio, kako sam se danas na vlastite oči uvjerio.«

Guiscardo mu samo ovo odgovori: »Ljubav je jača i od vas i od mene.«⁹ Tada Tancredi zapovjedi da ga kriomice čuvaju u jednoj sobi palače, i tako bješe učinjeno.

Kad osvanu idući dan, dok još Ghismonda nije ništa o tomu znala, pošto Tancredi bješe nešto čudno i strašno smislio poslije objeda po svom običaju ode u sobu svoje kćeri, gdje joj pozvavši je i zatvorivši se s njom unutra plaćući ovako prozbori: »Ghismonda, mišljah da poznajem tvoju krepost i tvoje poštenje, pa da nisam svojim očima vidio ne bi mi ni na kraj pameti bilo, sve da mi je tko i rekao, da bi ti i pomislila da se podaš ijednom muškarcu koji nije tvoj muž, a kamoli da to učiniš; stoga će me za ovo još malo dana što mi ih starost pruža sved tuga moriti kad god se toga spomenem. Pa kad si morala zapasti u toliku sramotu, da je bar

Bog dao te si izabrala čovjeka koji priliči tvom plemenitom rodu; ali si među tolikima koji na moj dvor dolaze izabrala Guiscarda, mladića veoma niska roda, kojega smo na našem dvoru gotovo od milosrđa Božjega od malih nogu othranili; i tim si mi takvu bol zadala, te ne znam što da s tobom učinim. S Guiscardom, kojega su po mom nalogu noćas uhitili kad je iz špilje izlazio, te je sad u zatvoru, znam što mi je raditi; ah s tobom, sam Bog zna, nisam na čistu što da uradim. S jedne me strane vuče ljubav koju sam vazda prema tebi gajio više nego ijedan drugi otac prema kćeri, a s druge me strane vuče pravedni gnjev s tvoje velike ludosti; ljubav hoće da ti oprostim, a gnjev ište da mimo svoju narav okrutan prema tebi budem; ali prije negoli što odlučim želim čuti što ti na to imaš reći.« I rekavši ovo spusti glavu plačući žestoko kao što bi plakalo išibano dijete.¹⁰

Kad je Ghismonda čula oca i spoznala da je ne samo njezina tajna ljubav otkrivena nego da je i Guiscardo uhićen osjeti takvu bol te je vrlo blizu bila da to pokaže jaukanjem i suzama, kao što većina žena radi; ah njezina ponosna duša svlada tu slabost, te ona čudesnom snagom ukruti svoje lice i u sebi odluči da radije neće ostati na životu negoli moliti milost za sebe, misleći da je njezin Guiscardo već mrtav.

Stoga, ne kao žena ucviljena ih ukorena zbog prijestupa, nego hrabro i mirno, otvorena i nimalo pomućena lica i bez suza ovako ocu reče: »Tancredi, ni poricati ni moliti te neću, jer niti bi mi ono prvo pomoglo niti bih htjela da mi ovo drugo pomogne; i povrh toga ničim ne namjeravam ublažiti tvoj gnjev ni ganuti tvoju ljubav, nego ću priznavši istinu prvo valjanim razlozima obraniti svoj dobar glas, a zatim djelima veoma čvrsto dokazati veličinu duše. Istina je da ljubljah i da ljubim Guiscarda, i da ću ga ljubiti dok god živa budem, premda znam da će to još malo trajati, pa ako se i poslije smrti ljubi, neću ga prestati ljubiti; ali na to me nije toliko navela ženska slabost koliko tvoja premalena skrb da me udaš i njegove vrline. Morao si znati, Tancredi, jer si i sam od krvi i od mesa, da si začeo kćer od krvi i od mesa a ne od kamena ili od željeza; i spomenuti si se morao i moraš, iako si sada star, kakvi su i koliki i kako su snažni zakoni mladosti; i premda si se ti kao muškarac u svojim najboljim godinama posvetio oružju ipak si morao znati kako može djelovati dokolica i udobnost i na starce a nekmoli na mlade. Ja sam dakle, jer sam po tebi začeta, od krvi i od mesa, i još sam mlada, pa sam po ovom kao i po onom puna požudnih želja; a još čudesnija i jača je snaga tih želja što sam bila udana i rano spoznala kakva je slast udovoljiti takvim željama. Toj se sili nisam mogla oduprijeti te naumih, jer sam mlada i žensko, da joj se prepustim i tako se zaljubih. I vjeruj mi, uložila sam sav svoj napor

da ne bih onim čemu me naravna žudnja vukla nanijela sramote ni tebi ni sebi. U tom su mi milostivi Amor i dobrostiva Fortuna našli i pokazali doista tajan put, kojim sam bez ičijega znanja mogla utažiti svoju žudnju; i tko god ti je to otkrio ili kako god si to saznao, ja ne poričem. Nisam Guiscarda slučajno odabrala, kao što to mnoge rade, nego sam ga nakon zrela premisslanja izabrala među svima ostalima i dosjetljivo ga k sebi pozvala i svojom i njegovom razboritošću dugo uživala u svojoj žudnji. A sada mi se čini, ne obzirući se na to što sam zbog ljubavi griješila, da me tako oštro koriš jer više cijeniš javno mnijenje nego istinu, pa kažeš kao da se gotovo i ne bi ljutio da sam za to izabrala čovjeka plemenita roda umjesto što sam privoljela čovjeku niska podrijetla: u tomu i ne opažaš da ne kudiš moj grijeh nego grijeh Fortune, koja često nedostojne visoko uzdiže a najdostojnije nisko ostavlja. No pustimo sada to i radije se osvrnimo na bit svega:¹¹ uvidjet ćeš da smo svi stvoreni od iste puti, i da je isti tvorac udahnuo svima iste duše s istim sposobnostima, s istim vrlinama. A mi, koji se rodismo i rađamo jednaki, samo se po vrli-nama razlikujemo, te su oni koje je više vrlina resilo i koji su kreposnije živjeli nazvani plemenitima, a ostali ostadoše neplemenitima. Pa ako su krivi običaji poslije ovaj zakon prekršili, on nije nestao niti su ga priroda ni dobri običaji iskvarili; i stoga onaj tko se vrlo vlada očito pokazuje da je plemenit, a tko ga drugačije naziva ne vrijeđa njega nego sam griješi. Pogledaj malo sve svoje plemiće i ispitaj njihov život, njihove običaje i vladanje, a s druge strane pogledaj Guiscarda, i prosudiš li bez mržnje priznat ćeš da je on veoma plemenit, a svi ti tvoji plemići da su prostaci. U pogledu Guiscardovih vrlina i njegove valjanosti nikomu nisam vjerovala nego tvojim riječima i svojim očima. Tko ga je ikad više od tebe hvalio u svemu onom u čemu se vrli muž mora hvaliti? I zasigurno s pravom: jer ako me moje oči nisu varale, nikada nisam vidjela da si ga pohvalio a da on nije toga još vredniji bio nego što su tvoje riječi izražavale; pa ako sam se u tom ipak znala prevariti, ti si me zavodio u bludnju. Hoćeš li sada ustvrditi da sam privoljela čovjeku niska roda? Kad bi to učinio ne bi istinu rekao; ali ako možda kažeš da sam siromahu privoljela, moglo bi se tebi na zazor i sramotu prigovoriti da nisi znao valjanu mužu i sluzi svomu pribaviti bolji položaj; ali siromaštvo ne može oduzeti nikomu plemstvo, a bogatstvo može.¹² Mnogi su kraljevi, mnogi veliki vladari bili siromašni, a mnogi od onih koji zemlju kopaju i ovce pasu bijahu i jesu vrlo bogati. Zadnju sumnju što je spomenu, to jest što ti valja sa mnom raditi, odbaci potpuno; ako si namislio u svojoj dubokoj starosti uraditi ono što nisi uradio kad si bio mlad, to jest biti okrutan, iskali svu svoju okrutnost na meni koja te neću moliti da mi se

smiluješ, jer si ti prvi uzrok ovom grijehu, ako je grijeh; a uvjeravam te da će ono što si s Guiscardom učinio ili što ćeš učiniti, ako i sa mnom isto ne učiniš, moje vlastite ruke učiniti. A sad odlazi, idi k ženama suze prolijevati, i okrutno istom smrću umori i njega i mene, ako misliš da smo to zaslužili.«

Knez spozna veličinu duše svoje kćeri, ali nije vjerovao da je ona tako čvrsto odlučila provesti svoje riječi u djelo kao što je rekla; stoga otišavši od nje i napustivši odluku da prema njoj imalo okrutan bude smisli da njegovom¹³ kaznom ohladi njezinu žarku ljubav, pa zapovjedi onoj dvojici Guiscardovih čuvara da ga te noći potajno zadave, da mu iščupaju srce i da ga njemu donesu. Oni učiniše kao što im bijaše naređeno.

A kada je sutrašnji dan osvanuo, naredi knez da mu donesu velik i lijep zlatan pehar i metnuvši u nj Guiscardovo srce po svom ga povjerljivom sluzi posla kćeri i strogo mu naloži da joj ga preda uz riječi: »Tvoj ti otac ovo šalje da te obraduje onim što najviše ljubiš, kao što si i ti njega obradovala onim što je on najviše ljubio.«

Ghismonda, postojana u svojoj hrabroj odluci, netom je otac od nje otišao zaiska da joj donesu otrovnoga bilja i korijenja, te ga iskuha i procijedi da bi otrovnu tekućinu imala pri ruci ako se dogodi ono čega se bojala. I kada k njoj dođe sluga s darom i porukom od kneza, tvrda lica uze ona pehar i otkrivši ga, čim ugleda srce i riječi saslušala, zasigurno spozna da je to Guiscardovo srce; stoga podiže lice prema sluzi i reče: »Doista se ne priliči drugačiji grob od zlatnoga za srce kao što je ovo; tu je moj otac vrlo umno postupio.«

I rekavši to prinese ga usnama, poljubi ga i zatim reče: »U svemu i vazda sve do ovog zadnjeg časa u mom životu moj je otac prema meni iskazivao veoma nježnu ljubav, ali sada nježniju negoli ikada prije; stoga mu za ovaj veliki dar odnesi od mene zadnju zahvalnost koju ću mu igda više izreći.«

Rekavši to sagnu se nad pehar što ga je čvrsto privinuta držala i gledajući srce reče: »Oh, najsladši stane svih mojih radovanja, prokleta bila okrutnost onoga koji me prisili da te živim očima sada gledam! Dovoljno mi bijaše gledati te svakoga časa duhovnim očima! Ti si svoj životni tijek završilo i riješilo si se onoga što ti je Fortuna dosudila: došlo si koncu kojem svatko hrli; napustio si bijedu ljudsku, a sam ti je tvoj neprijatelj dao grob kakav si po svojim vrlinama zaslužilo. Tvojim pogrebnim počastima manjkale su samo suze one koju si za života toliko ljubio; pa da bi i to imalo, Bog je nadahnuo mog nemišljenog oca da mi te pošalje, i ja ću ti ih dati, premda bijah čvrsto odlučila umrijeti suhih očiju i neprestrašena lica; i kad ti ih dadem ni časa ne časeći potrudit ću se da se moja duša uz

tvoju pomoć združi s onom koju si ti s toliko skrbi čuvalo.¹⁴ A u čijem bih ja društvu zadovoljnija i sigurnija mogla poći nepoznatim krajevima ako ne u njezinom? Sigurna sam da ona još uvijek prebiva ovdje i gleda mjesto svojih i mojih radosti i, kao što sam sigurna da me još ljubi, čeka moju dušu koja nju nadasve ljubi.«

I rekavši tako nagnu se nad pehar pa kao daje vrutak potekao iz njezinih očiju, bez ženskoga naricanja izli u nj tolike suze da ih je čudesno bilo pogledati, cjelivajući bezbroj puta ono mrtvo srce. Dvoranke koje se oko nje skupiše nisu razumjele kakvo je to srce i što znače njezine riječi, ali svladane samilošću sve su plakale i utaman pitale za uzrok njezina plača te su se trudile da je utješe što su bolje mogle.

A ona kad se naplakala podiže glavu i suhих očiju reče: »O preljubljeno srce, sve su moje dužnosti prema tebi ispunjene, preostade mi samo još da dođem da moja duša bude tvojoj duši družbenica.«

I rekavši to naredi da joj donesu vrčić s tekućinom što je bješe dan prije pripravila, te je izli u pehar u kojemu bijaše srce oprano potokom njezinih suza, i bez straha ga prinese ustima, i svu je popi, i popivši je s peharom u ruci leže na svoju postelju, i na njoj se ispruži što je skladnije mogla, i srce mrtva ljubavnika pritisnu uza svoje pa ne rekavši ništa više čekaše smrt.

Kad su njezine dvoranke sve to čule i vidjele, premda nisu znale kakvo bješe ono piće što ga je ispila sve dojaviše Tancrediju; a on bojeći se onoga što se doista dogodilo poleti niza stube kćerinoj odaji i uđe u nju baš u času kada se ona bješe na postelji ispružila; i prekasno stigavši da je milim riječima utješi, videći je u kakvu je stanju gorko zaplaka.

Gospa mu pak reče: »Tancredi, čuvaj te suze za neželjeniju nesreću od ove, i ne roni ih za mnom, jer ih ja ne želim. Tko je kad vidio da itko osim tebe plače nad onim što je sam htio? No ako živi u tebi samo iskri- ca ljubavi koju si mi pružao, usliši moju zadnju želju i, kad ti se nije mililo da tiho i potajno s Guiscardom živim, daj da moje tijelo s njegovim, gdje god si ga dao baciti, na svima znanu mjestu mrtvo počiva.«

Gorki plač ne dopusti knezu da odgovori; tada mladica oćutjevši da bliži joj se konac stisnu na grudi ono mrtvo srce i reče: »Zbogom ostajte, ja idem.« I oči joj se zamagliše, i svi joj osjeti zamriješe, i tako se odijeli od svoga bolnog života.

Tako tužan bješe konac Guiscardove i Ghismondine ljubavi, kao što ste čuli. I pošto se naplaka i prekasno pokaja zbog svoje okrutnosti, Tancredi ih dade, uz sveopću žalost svih Salernjana, oboje u isti grob¹⁵ sa svim počastima pokopati.

Druga novela

*Fra Alberto obmane neku gospu da je u nju zaljubljen anđeo
Gabrijel i u njegovu liku više je puta obljudi; od straha pred
njezinom svojtom skoči s prozora i skriva se u kući nekoga
siromaška, koji ga sutradan kao divljeg čovjeka odvede na trg,
gdje ga prepoznaju pa ga njegova subraća odvedu i utamniče.¹*

Fiammettina novela izmamila je više puta suze iz očiju njezinih drugarica; ali pošto bješe okončana, kralj ozbiljna lica prozbori: Moj život ne bi bio velika cijena za samo polovicu one slasti koju je Guiscardo uživao s Ghismondom, a neka se tomu nijedna od vas ne čudi, jer ja živeći svakoga časa tisuću smrti ćutim, a za sve to ni mrvičak radosti mi nije dan. No ostavimo sada na miru moje jade, nego neka Pampinea nastavi s kazivanjem o tužnim zgodama koje su djelomice i mojima slične; pa ako i ona proslijedi onako kako je Fiammetta započela, bez sumnje ću osjetiti kao da tiha rosa pada na moj oganj.

Pampinea, čuvši da se naredba na nju odnosi, svojim je osjećajima bolje razumjela želje svojih drugarica negoli kraljeve po njegovim riječima, pa je sklonija bila da njih razvedri negoli da kralju ugodi, osim da poslušna njegovu zapovijed, te odluči da kazuje novelu koja će izazvati smijeh ne udaljivši se od zadanoga predmeta, i započe: Među pučanima se čuje katkad i ova izreka: »Ako se zlotvor tek po dobru čuje, i zlo kad čini nitko ne vjeruje«; ta mi izreka pruža obilno gradivo o onom što mi je predloženo, i uz to još da dokažem kakvo je i koliko je licemjerje redovnika, tih ljudi širokih i dugih halja i lažnobijelih lica, i poniznih i pitomih glasova kada u koga nešto mole, a grlatih i neumilih kad druge kude zbog svojih vlastitih opačina, i kada dokazuju da će se oni spasiti uzimanjem a ostali davanjem; i još se ponašaju kao vlasnici i gospodari raja, a ne kao ljudi koji ga, kao i mi, moraju zaslužiti i svakomu ko umre određuju tamo odličnije ili manje odlično mjesto, već prema

svoti novca koju im je pokojnik udijelio za života; tim oni najprije sami sebe obmanjuju, ako tako vjeruju, a zatim se trude da prevare one koji vjeruju njihovim riječima. Kad bih smjela o njima sve kazivati, brzo bih lakovjernoj čeljadi otkrila što sve kriju pod svojim širokim mantijama. No dao bog da se zbog svojih laži onako provedu kako se proveo neki minorit, čovjek ne baš u cvijetu mladosti ali takav da su ga u Mlecima smatrali jednim od najpobožnijih što ih ima Assisi.² Milo mi je doista što vam o njemu mogu kazivati i tako možda vaš duh, pun samilosti zbog Ghismondine smrti smijehom i radošću obodriti.

Živio dakle u Imoli,³ vrle gospe, pokvaren i opak čovjek, po imenu Berto⁴ della Massa;⁵ Njegova sramotna djela tako su u Imoli bila poznata da mu nitko živ nije vjerovao ni kad je istinu govorio, a kamoli kad je lagao; stoga spoznavši da Imola nije više pogodno mjesto za njegove prijevare, sav se očajan preseli u Mletke, utočište svake gnusobe,⁶ te naumi da tu pribjegne novim smicalicama kojima se prije nije služio. I kao da ga je zapekla savjest zbog počinjenih zlodjela u prošlosti, pokazale poput čovjeka puna duboke poniznosti i veći katolik i od koga te uđe u minoritski red⁷ i nazva se fra Alberto iz Imole;⁸ i u tom ruhu poče naoko vrlo strogo živjeti i hvaliti pokoru i uzdržljivost, te niti meso je jeo niti vino pio, kad nije bilo takva koje bi mu se svidalo. I tako gotovo nitko ne opazi da se on od lupeža, svodnika, krivotvoritelja i ubojice u tren oka prometnu u velikoga propovjednika, ali se ipak ne ostavi svih onih spomenutih poroka, kad god ih je kriomice mogao činiti; i osim toga, otkad se zaredio vazda je kod oltara kad je misu služio i kad su ga ljudi promatrali oplakivao muku Spasiteljevu, jer mu nije bilo teško zaplakati kad bi mu se prohtjelo. I ukratko, što svojim propovijedima što svojim suzama znao je Mlečane tako obmanuti te je gotovo kod svake oporuke on bio povjerenik i pohranitelj, i mnogima čuvar novca, i ispovjednik ili savjetnik velike većine muškaraca i žena: i čineći tako od vuka se preobratio u pastira te je po svojoj svetosti u onim stranama bio daleko glasovitiji negoli sveti Franjo Asiški.⁹

Tako jednoga dana neka mlada, luda i glupa gospa, po imenu Lisetta iz kuće Quirino,¹⁰ žena bogata trgovca koji na svojim galijama bješe otplovio u Flandriju,¹¹ s drugim gospama ode na ispovijed tom pobožnom fratru. Dok ova Mlečanka (a svi su Mlečani tašti) klečase pred njegovim nogama¹² ispovjediti već dio svojih grijeha, upita je on ima li ljubavnika.

A ona mu ljutita lica odgovori: »Ej, gosparu fratre, zar nemate oči u glavi? Čini li vam se da je moja ljepota takva kao u ovih drugih? Imala bih ja na svaki prst po jednoga samo da hoću, ali moje čari nisu bilo

za koga. Koliko ih ima tako lijepih kao što sam ja koja bih i u raju bila lijepa.« I uz to je toliko koječega nabrbljala o svojoj ljepoti da je bila prava muka slušati.

Fra Alberto smjesta shvati da je gospa glupa, pa mu se učini da je to pogodno polje za njegov plug, i u nju se onoga časa preko mjere zaljubi. No laskanje ostavi za zgodniji čas, a zasad htjede da se iskaže kao svetac, pa je počeo koriti i pričati da je to taština i još štošta; na to mu gospa reče da je glup kao vol i da ne zna razlikovati ljepotu od ljepote. Stoga joj fra Alberto ne želeći je preveć smučivati dade odrješenje i otpusti je s drugim ženama.

Poslije nekoliko dana uzevši nekoga svoga vjernog prijatelja ode on do kuće gospe Lisette; i povukavši se s njom u neku sobu gdje ga nitko nije mogao vidjeti baci se pred nju na koljena i reče: »Gospo, Bogom vas kumim da mi oprostite ono što sam vam u nedjelju kazao, kad ste mi o svojoj ljepoti govorili, jer sam one iste noći bio teško kažnjen te do danas nisam mogao iz postelje ustati.« Na to reče gospa glupača: »A tko vas je tako kaznio?«

Fra Alberto reče: »Kazat ću vam. Dok sam se u noći molio, kao što to vazda činim, iznenada moju ćeliju obasja veliko svjetlo, i nisam se dospio ni okrenuti da vidim što je, kadli neki prekrasan mladić navali na me s teškom toljagom, zgrabi me za mantiju, vrgnu me k svojim nogama i tako me izlema da mi je sve kosti prebio. Zapitah ga zašto je to učinio, a on odvrat: »Zato što si se danas drznuo kuditi rajsku ljepotu gospe Lisette, koju poslije dragoga Boga iznad svega drugoga ljubim«¹³ Tada ja upitah: »A tko ste vi?« On na to odgovori da je anđeo Gabrijel.¹⁴ »O, gospodine/ rekoh ja, »molim vas da mi oprostite A on tada reče: »Opraštam ti uz uvjet da što prije k njoj odeš i zamoliš je za oprostjenje, i ako ti ona ne oprosti, vratit ću se i tako te namlatiti da ćeš pamtiti dok budeš živo Sto mi je još rekao ne usuđujem vam se kazati dok mi ne oprostite.«

Gospa, prazna tikva bez truna soli u mozgu, sva se rastapala od milja slušajući te riječi i ne sumnjajući u njihovu istinitost, pa malo zatim reče: »Lijepo sam vam govorila, fra Alberto, da je moja ljepota rajska; ali tako mi Bog pomogao, ipak mi vas je žao, pa da vas opet zlo ne snađe, oprostit ću vam ako mi kažete što vam je još anđeo rekao.«

Fra Alberro reče: »Gospo, pošto ste mi oprostili, rado ću vam kazati; samo vas na jedno upozoravam: što god vam ja rekao, čuvajte se da ikomu na svijetu to kažete ako ne želite sebi nauditi, jer vi ste danas naj sretnija žena na ovom svijetu. Anđeo Gabrijel mi je rekao da vam kažem kako ste mu toliko omiljeli te bi mnogo puta bio k vama po noći

došao da se nije bojao da će vas prestrašiti. Sada vam po meni poručuje da će vas jedne noći pohoditi i ostati neko vrijeme s vama; no budući da je on anđeo, kad bi vam u liku anđela prišao, ne biste ga mogli do-
dirmnuti, zato vam veli da će vama za ljubav doći u čovječjoj spodobi, i još veli da mu javite kada da dođe i u čijem liku, i on će doći; stoga se možete mimo sve ostale žene blaženom smatrati.«

Gospa praznoglavka odvrati da joj je vrlo drago što je anđeo Gabrijel ljubi, jer i ona njega ljubi i nikad ne propušta da mu pripali voštanicu od jednoga srebrnjaka¹⁵ gdje god ga vidi naslikana; te kad god on zaželi doći bit će dobro došao i naći će je posve samu u njezinoj odaji, ali samo uz uvjet da zbog nje ne iznevjeri Djevicu Mariju, jer su joj kazivali da on nju jako voli, a bit će da je tako kad je na slikama vidjela da vazda pred njom kleči; i zatire, neka dođe u kojemu ga je liku volja, samo da se ona ne prestraši.

Tada reče fra Alberto: »Gospo, mudro zborite, i ja ću s njim urediti sve kako mi kažete. Ali vi meni možete iskazati veliku milost koja vas neće ništa stajati, a milost-je ta da dopustite da on dođe k vama u ovom mom tijelu. A slušajte u čemu ćete mi milosti učiniti: on će uzeti moju dušu iz tijela i metnut će je u raj, a sam će ući u moje tijelo, pa koliko on bude s vama, toliko će moja duša boraviti u raju.«

Na to će tupoglavka: »Baš mi je drago što ćete tako biti utješeni za batine koje ste zbog mene dobili.«

Tada će fra Alberto: »Onda pobrinite se da noćas on nađe otvorena vrata vaše kuće da može ući, jer kad dođe u čovječjem liku moći će proći samo kroz ulaz.«

Gospa dogovori da će tako učiniti. Fra Alberto ode, a ona se sva vesela stade šepiriti kao paunica, a vrijeme joj se beskrajno oteglo čekajući dolazak anđela Gabrijela. Fra Alberto se pak misleći kako će mu noćas valjati da bude jahač a ne anđeo uze krijepiti slatkišima i drugim biranim stvarima, da ga po nesreći ne bi konj zbacio; pošto je dobio dopuštenje,¹⁶ kad se zanoćalo ode s jednim prijateljem nekoj znanici od koje je i inače odlazio na jahanje ždrebica¹⁷ i odatle, kad mu se učini da je došlo vrijeme, prurušen ode kući one gospe i ondje se s pomoću nekih trica preobrazi u anđela i popevši se gore uđe u gospinu ložnicu.

Ona se netom ugleda taj bijeli lik baci pred njim na koljena, a anđeo je blagoslovi, i diže je na noge, i dade joj znak da ode u postelju; ona ga spremno poslušala, a anđeo se odmah ispruži pokraj svoje štovateljice. Fra Alberto bijaše lijep muškarac, stasit i krupan i sav pucaše od zdravlja, pa kad se nađe s gospom Lisettom, koja bijaše svježija i podatna, drugačije ju je zabavljao nego njezin muž, i više je puta te

noći letio bez krila na njezino najveće zadovoljstvo pričajući joj još uz to štošta o nebeskoj slavi. A kad se primače svanuće, dogovorivši se za idući pohod izađe on sa svojim ukrasima i vrati se drugu kojemu je ona dobra domaćica prijateljski pravila društvo da ga samoga ne bude strah spavati.

Odmah poslije objeda gospa Lisetta sa svojom družbenicom ode fra Albertu i sve mu ispriповjedi o anđelu Gabrijelu, i što joj je kazivao

O slavi nebeskoj i o vječnom životu, i kako je lijep, dodajući tomu još svakojakih čudesa. Fra Alberto joj reče: »Gospo, ne znam kako je vama s njim bilo, ali znam dobro da je noćas kad je on k meni došao i kad sam mu rekao što ste vi poručili smjesta odnio moju dušu među toliko cvijeća i toliko ruža koliko ih ovdje nikada nisam vidio, te sam tamo na najkrasnijem mjestu ostao do jutrošnje jutrenje;¹⁸ a što je s mojim tijelom "bilo ne znam«

»Ta zar vam ne kažem?« reče gospa. »Vaše je tijelo cijelu noć s anđelom Gabrijelom ležalo u mom zagrljaju; a ako mi ne vjerujete pogledajte pod lijevu sisu, gdje sam anđela tako poljubila da će se znak vidjeti nekoliko dana.«

Tada reče fra Alberto: »Danas ću doista uraditi nešto što već dugo ne učinih, svući ću se da vidim je li istina što kažete.«

Nakon mnogoga klepetanja gospa se vrati kući, kamo je fra Alberto u liku anđela bez ikakve smetnje još mnogo puta zalazio.

No jednoga dana dogodi se da se gospa Lisetta s nekom svojom kumom prepirala o ljepoti, pa da istakne svoju iznad svake druge, kako je imala malo soli u tikvi reče: »Kad biste znali komu je moja ljepota omiljela zasigurno biste šutjeli o drugima.«

Budući da ju je kuma dobro poznavala, željna da čuje upita: »Gospo, možda istinu zborite, ali ipak kad se ne zna tko je taj, nije lako promijeniti mišljenje.«

Tada gospa u koje je pamet kratka bila reče: »Kumo, ne bih vam smjela kazati, ali moj vam je dragi anđeo Gabrijel koji me ljubi više nego sama sebe, jer sam, kako mi veli, najljepša žena na svijetu i priobalju.«

Kuma bi se bila najradije slatko nasmijala, ali se uzdrža kako bi je potaknula da dalje govori pa reče: »Vjere mi, gospo, ako je anđeo Gabrijel vaš dragi i to vam kaže, zacijelo je tako; ali ne bih nikada pomislila da i anđeli tako što rade.«

Gospa reče: »Kumo, varate se; tako mi rana Božjih, bolje on to umije negoli moj muž, i još mi veli da se to i tamo gore radi; no jer sam mu ljepša od bilo koje na nebu, u mene se zaljubio i k meni počesto dolazi. Sto velite na to?«

Kuma je jedva čekala da ode od gospe Lisette i da nađe zgodnu priliku gdje će sve to izbrbljati; i kada se za blagdan skupila gomila žena, ona im sve potanko ispriповjedi. Žene to prepričāše svojim muževima i prijateljicama, a ove svojim, i tako se u manje od dva dana prosu o tomu glas po Mlecima. Ali među ostalima dođe to i do ušiju njezinim djeverima koji ne rekavši njoj ništa staviše sebi na srce da pronađu toga anđela i da saznaju umije li letjeti te su nekoliko noći vrebali na njega.

I dogodi se da je ponešto od tih naklapanja došlo i do ušiju fra Alberta, pa tek što se jedne noći došavši k njoj da je prekori svukao, kadli njezini djeveri koji ga vidješe kako ulazi navališe na vrata da ih otvore. Čuvši to fra Alberro odmah se dosjeti jadu te ustade i ne znajući kako da umakne otvori prozor nad Velikim kanalom¹⁹ i s njega skoči u vodu. Dubina je na tom mjestu bila velika, a on je znao dobro plivati, pa mu se ništa nije dogodilo; i pošto prepliva na drugu stranu kanala skloni se odmah u neku kuću koja je bila otvorena, zamolivši nekoga dobričinu koji unutra bješe da mu za ljubav Božju spasi život, pričajući mu štošta zbog čega je k njemu u to doba i još k tomu gol došao. Smilova mu se dobričina i, jer mu je valjalo otići za poslom, pusti ga neka legne u njegovu postelju i reče mu neka sačeka njegov povratak, pa zaključavši ga unutra ode obaviti svoj posao.

Djeveri one gospe ušavši u odaju vidješe da je anđeo Gabrijel ostavio krila i odletio; tako nasamareni dobro ispsovaše gospu i napokon je ostaviše rastuženu te se s anđelovom opremom vratiše kući. Međutim već se bješe razdanilo, i onaj dobričina na Rialtu²⁰ ču pripovijedati o tom kako je anđeo Gabrijel te noći spavao s gospom Lisettone, kako su ga njezini djeveri zatekli, kako je on od straha skočio u kanal i kako se sada ne zna što je s njim; stoga se on odmah dosjeti da je onaj u njegovoj kočii upravo taj. I vrativši se kući i prepoznavši ga, nakon duga pregovaranja nagodi se s njim da mu dade pedeset dukata ako ne želi da ga izruči njezinim djeverima; i tako se zbude.

I poslije toga, kad je fra Alberto htio otići, onaj mu čovjek reče: »Samo je jedna mogućnost da izađete odavde ako se složite s tim. Danas je ovdje takva svečanost na koju netko dovede čovjeka preobučena u medvjeda, a drugi u divljeg čovjeka,²¹ tko ovako, tko onako, pa se na Trgu svetoga Marka²² upriliči lov, i kad on bude gotov, završava svečanost; i zatim svatko odlazi s onim koga je doveo kamo hoće. Ako hoćete da vas izvedem tako prerušena prije negoli tko otkrije da ste ovdje, lako ću vas odvesti kamo želite; inače ne znam kako da vas odavde izvedem a da vas nitko ne prepozna; jer djeveri one gospe su-

mnjaju da ste se negdje u blizini sakrili, pa su svuda postavili straže da vas uhvate.«

Kako god se fra Albertu mučno činilo izaći na taj način, ipak od straha pred ženinom svojtom pristade, i kaza čovjeku kamo da ga odvede i da mu je pravo kako god on to učini. Ovaj ga dobro namaza medom i posu paperjem, metnu mu oko vrata lanac i masku na lice i davši mu u jednu ruku debelu batinu a u drugu dva velika psa dovedena iz klanonice²³ posla jednoga čovjeka da po Rialtu razglasi neka pohita na Trg svetoga Marka tko želi vidjeti anđela Gabrijela: jer tako vam Mlečići drže riječ.²⁴ Učinivši to, nakon nekog vremena izvede ga iz kuće i pusti ga naprijed, a on pođe za njim držeći ga na lancu, i tako ga odvede do trga,²⁵ posred mnoštva što se za njima načetilo pitajući: »Sto je to? Sto je to?« Ondje se bijaše sjatila sva sila naroda, što onih koji su za njima došli, što onih koji su čuli glasnika na Rialtu. Stigavši tako s njim na trg priveza ga za stup²⁶ na uzdignutu mjestu hineći da čeka početak lova;²⁷ i kako jadnik bijaše namazan medom, začas mu počеше dodijavati rojevi muha i obada.

Ali pošto onaj vidje da se trg nabio svjetinom, hoteći tobože odvezati s lanca svog divljeg čovjeka skide fra Albertu masku viknuvši:

»Gospodo, kad vepar nije stigao i kad neće biti lova,²⁸ da niste zaludu dolazili pokazat ću vam anđela Gabrijela koji po noći s neba na zemlju silazi²⁹ da tješi mletačke gospe.« Netom mu bješe maska skinuta, svi odmah prepoznaše fra Alberta te stadoše vikati na nj i obasipati ga psovka i pogrđnim riječima kao najgorega lopova i bacati mu u lice svakojake gnusobe. Dugo se to oteglo, sve dok slučajno nije dopro glas o tom do njegovih fratara, te na koncu šestorica njih dođoše na trg, ogrnuše ga haljom i odvezaše te ga uz strku i viku svijeta što se za njima natisnuo odvedoše u samostan gdje je, utamničen, kako se priča, nakon bijedna živovanja i umro.

Tako se taj čovjek, koji se tek po dobru znao a činio zlo u koje nitko nije vjerovao,³⁰ drznuo da se prikaže kao anđeo Gabrijel, ali se poslije preobrazio u divljeg čovjeka i pretrpio dugu sramotu, koju bješe i zaslužio, te je zatim uzalud oplakivao počinjene grijeha. Dao Bog da se svima takvima to dogodi.

Treća novela

Tri mladića ljube tri sestre i s njima pobjegnu na Kretu; najstarija zbog ljubomora ubije svoga dragoga; druga se poda kretskom vojvodi da spasi sestru, no ubije je njezin dragi i pobjegne s prvom; za to su optuženi treći mladić i treća sestra; njih uhite i oni priznaju, ali u strahu od smrti podmite stražu i pobjegnu osiromašeni na Rod gdje u bijedi umru.

Čuvši konac Pampinejina pripovijedanja Filostrato se malo zamisli, a zatim reče prema njoj: — Svidio mi se konac vaše novele; ali prije nje-ga bilo je mnogo više onoga što je izazvalo smijeh, a milije bi mi bilo da ga nije bilo; tada obrativši se Lauretti reče: — Gospo, prosljedite vi s nekom boljom, ako je moguće. Lauretta smijući se reče: — Preveć ste okrutni prema ljubavnicima ako im samo zao udes želite; a ja ću, da vas poslušam, kazivati novelu o trima, i svi su jednako nesretno završili, pošto su malo u svojim ljubavima uživali. I rekavši to poče: — Mlade gospe, lako možete spoznati da svaki porok može tešku nevolju navući na onoga tko mu se oda, a često i na druge. A među porocima koji nas svojom neobuzdanošću dovode u neprilike čini mi se da je najgori gnjev, koji nije ništa drugo nego naglost i nepromišljenost na koju nas žalost potiče kad nam se nerazumno duhovne oči zastru mrakom i duša uzavre od bijesa. I premda su tomu češće skloni muškarci, koji više koji manje, zapadaju katkada i žene u to zlo, često i s težim posljedicama, jer se gnjev u njih lakše raspali i jasnijim plamenom i neuzdržljivije gori. Nije se tomu čuditi, jer ako bolje pogledamo opaziti ćemo da vatra po svojoj prirodi lakše zahvati lake i meke tvari negoli tvrde i čvrste; a mi smo ipak (neka mi muškarci ne zamjere) nježnije od njih i mnogo nestalnije. Pa jer po prirodi tomu načinjemo, i uzevši u obzir da naša krotkost i dobrota pružaju mir i užitak muškarcima s kojima se moramo družiti, pa tako bijes i gnjev

mogu biti uzrokom velikih nevolja i pogibelji, da se tih mana srčanije čuvamo nakanila sam pokazati vam svojom novelom kako se ljubav trojice mladića i triju gospa, kao što već spomenuh, zbog gnjeva jedne od njih, od sreće prometnula u najveću nesreću.

Stari vrlo plemeniti grad Marsilija¹ leži, kao što znate, na morskoj obali u Provansi, i nekad je u njoj bilo mnogo više bogataša i velikih trgovaca negoli danas;² među njima bijaše neki N^o Arnald³ Civada, čovjek vrlo niska roda ali pouzdan i pošten trgovac, prekomjerno bogat novcem i posjedima; imao je ženu i više djece među kojom bijahu najstarije tri djevojčice, a ostalo dječaci. Dvije od njih, blizanke, bijahu napunile petnaest godina, a treća četrnaest;⁴ njihovi su rođaci čekali samo da se vrati N^o Arnald, koji bijaše za trgovinom otputovao u Španjolsku, pa da ih udadu. Prve su se dvije zvale jedna Ninetta a druga Magdalena; treća se zvala Bertella.⁵

U Ninettu je bio preko ušiju zaljubljen mladić plemenita roda ali siromašan, po imenu Restagnone, a i mladica u njega; i bili su tako spretni da su uživali u svojoj ljubavi a da to nitko živ nije znao. I već se bijahu njome dugo naslađivali, kad se dogodi da se dva mlada prijatelja, od kojih se jedan zvao Folco a drugi Ughetto,⁶ i koji po smrti svojih očeva bijahu naslijedili veliko bogatstvo, zaljubiše jedan u Magdalenu a drugi u Bertellu. Doznajući to Restagnone, kojemu Ninetta otkri njihovu ljubav, pomisli da se u svojoj oskudici okoriste njihovom ljubavlju pa sprijateljivši se s njima sad je jednoga sad drugoga a katkada i obojicu pratio u odlaženju njihovim gospama i svojoj.

I kada mu se učinilo da se s njima dovoljno zbližio i sprijateljio, pozvavši ih jednoga dana k sebi u kuću reče im: »Predragi mladići, naše vas je druženje sigurno uvjerilo u to koliko vas volim i kako bih za vas učinio sve što i za sama sebe; pa jer vas tako jako volim kanim vam otkriti što mi je palo na pamet, a zatim ćemo dogovorno postupati kako vam se bude najbolje činilo. Ako vaše riječi ne lažu, i prema onom što sam po vašem ponašanju danju i noću regbi razumio, vi gorite od silne ljubavi prema dvjema ljubljenim djevojkama, a ja prema njihovoj trećoj sestri; ako vas dvojica pristanete, srce mi kaže da ćemo tom žaru naći veoma sladak i ugodan lijek, a to je ovaj. Vi ste jako bogati mladići, a ja nisam; pa ako hoćete združiti svoje bogatstvo i mene uzeti uza se kao trećega suvlasnika i odlučiti na koji kraj svijeta da odemo i provedemo veselo život s njima, slutim u srcu da će sve tri sestre s velikim dijelom očeva im bogatstva počiti s nama kamo god budemo htjeli; a mi ćemo tamo kao braća svaki sa svojom živjeti zadovoljniji nego ikoji ljudi na svijetu. Na vama je da odlučite hoćete li se tomu

radovati ili ćete od svega odustati.«

Kada su dva mladića u svom ljubavnom žaru saznala da će dobiti svoje djevojke nisu se dugo skanjivali nego odgovoriše da su spremni, ako je tako. Restagnone se pak dobivši od mladića takav odgovor za nekoliko dana nađe s Ninettom, s kojom se nije baš lako mogao sastajati; i ostavši neko vrijeme s njom ispriповjedi joj što se s mladićima bješe dogovorio, te s mnogim razlozima nastojaše da i nju tomu privoli. Ali to ne bješe nimalo teško, jer je ona više od njega željela da se bez straha s njim sastaje; stoga mu odgovorivši otvoreno da joj je naum po volji i da će njezine sestre, osobito u ovom, učiniti sve što ona htjedne reče da što prije pripremi sve potrebno. Vrativši se dvojici mladića koji su ga još više poticali na ono o čemu im bješe govorio, Restagnone im kaza da je i od strane njihovih gospa stvar u redu. I odlučivši se da otputuju na Kretu prodaše neka svoja imanja pod izgovorom da će s tim novcem trgovati, unovčiše sve ostalo što su posjedovali te kupiše hitru brodicu, i u potaji je dobro opremiše, i stadoše čekati utanačeni rok. S druge strane Ninetta, koja je dobro poznavala žudnju svojih sestara, laskavim riječima raspali u njima želju da to učine, te su mislile da neće toga časa žive dočekati.

Stoga, kada dođe noć u koju su se imale ukrcati na brodicu, tri sestre obiše veliku očevu škrinju i iz nje uzeše veliku količinu novaca i dragocjenosti te s tim sve tri kriomice izađoše iz kuće i prema dogovoru nađoše se sa svojim mladićima koji su ih čekali; i s njima bez truna oklijevanja uzidoše na brodicu koja spusti vesla u more i otplovi; i ne zadržavajući se nigdje na putu sutradan uvečer stigoše u Genovu gdje mladi ljubavnici prvi put okusiše ljubavne radosti i slasti. I opskrbivši se ponovno svime potrebnim, otputovaše, pa od luke do luke, prije nego što okonča osmi dan, bez ikakve smetnje pristadoše na Kreti, gdje kupiše velike i bogate posjede te blizu grada Kandije⁷ sagradiše sebi krasne i raskošne palače; i tu počеше živjeti kao prava gospoda, okruženi mnoštvom slugu, pasa, sokolova, konja, sveudilj u zabavama i gozbama, uživajući sa svojim gospama kao malo tko na svijetu.

I dok su tako živjeli, sluči se, kao što gotovo svakoga dana vidimo kako ono čega imademo u izobilju iako nam je drago brzo dosadi,⁸ da Restagnonu dosadi Ninetta koju je prije nadasve ljubio te joj sada, kada je bez straha mogao s njom uživati, iskazivaše sve manje ljubavi. I kad mu na nekoj svečanosti iznad svega omilje neka tamošnja lijepa i mlada gospa plemenita roda, stade joj na sve moguće načine udvarati, priređujući njoj u čast gozbe i zabave; Ninetta to opazi i ljubomor je ljuto svlada, te se on nije mogao ni koraka maknuti a da ona odmah ne

bi saznala i zatim njega i sebe mučila riječima i gnjevom.

Pa kao što obilje izaziva dosadu, tako nedostatak pojačava žudnju: tako je Ninettina srdnja samo podjarivala vatru nove Restagnonove ljubavi. I što god se s vremenom bješe zbilo, da li Restagnone postiže naklonost ljubljene gospe ili ne, Ninetta u to čvrsto vjerovala, tko god joj je te glasine prenio; od toga u toliku tugu zapade a poslije tuge toliki je gnjev i napokon toliki bijes svlada, da se sva njezina ljubav koju je osjećala prema Restagnoneu pretvorila u strašnu mržnju te ona, zaslijepljena gnjevom, odluči Restagnoneovom smrću osvetiti sramotu za koju je mislila da joj je nanesena. I pozvavši neku staru Grkinju vrlo vještu u pripremanju otrova, obećanjima i darovima navede je da joj napravi smrtonosni napitak, i ona ga ne razmišljajući dublje o tomu jedne večeri dade zagrijanom Restagnoneu, koji ništa nije posumnjao, da popije. Moć otrova bješe tolika da ga je usmrtila prije jutrenja; saznajući za njegovu smrt Folco i Ughetto i njihove gospe ne znajući da je otrovan zajedno s Ninettom gorko ga oplakaše i sa svim počastima pokopaše. Ali ne prođe dugo, kadli zbog nekog drugog zlodjela uhitiše onu staricu koja je Ninetti otrov napravila, te ona na mukama među ostalim nedjelima priznade i ovo i posvema otkri posljedice čina; stoga kretski vojvoda, nikomu ništa ne govoreći, potajno jedne noći opkoli Folcovu palaču i bez huke i otpora uhiti Ninettu i odvede je, te od nje bez mučenja odmah saznade sve što je htio čuti o Restagnoneovoj smrti.

Folco i Ughetto potajno dočue od vojvode, a od njih njihove gospe, zašto je vojvoda uhitio Ninettu, i to ih jako rastuži; i svim silama nastojahu osloboditi Ninettu lomače, jer su držali da će je na nju osuditi za zlo koje bješe počinila; no sve se činilo uzalud, jer vojvoda bješe čvrsto odlučio ispuniti pravdu. Tada Magdalena, lijepa mladica kojoj je vojvoda dugo udvarao a da ga ona nikada nije uslišala, pomislivši da bi mogla sestru spasiti od vatre ako mu ugodni posla vojvodi po obziru glasniku poruku da je pripravna poslušati svaku njegovu zapovijed, ako joj obeća dvije stvari: prvo, da će joj zdravu i čitavu sestru vratiti; drugo, da će njihov dogovor ostati tajna. Pošto vojvoda sasluša poruku i obveseli joj se dugo je razmišljao hoće li joj udovoljiti, te naposljetku pristade i odgovori da je spreman. Dakle u dogovoru s gospom jedne noći zatvori Folca i Ughetta, kao da ih želi ispitati o počinjenom zločinu, pa potajno ode da prenoći s Magdalenom. I pripremvši prije toga sve tako kao da će Ninettu u vreću vezati i te je iste noći u moru utopiti, dade je odnijeti njezinoj sestri i uz cijenu jedne noći pokloni joj život, zamolivši ujutro, na odlasku, da ta prva noć ne bude i zadnja,

i uz to joj naredi da zločinku nekamo otpremi, da mu ne bude na sramotu i da ne bi opet morao s njom okrutno postupati.

Narednoga jutra Folco i Ughetto pošto saznaše i povjerovaše da je Ninetta noću bila utopljena bijahu oslobođeni, i vrativši se doma da tješe svoje gospe zbog smrti njihove sestre, koliko god se mnogo Magdalena trudila da je skrrije, Folco ipak otkri da je ona u kući; tomu se jako začudi i odmah posumnja, jer već prije bješe načuo da se vojvodi Magdalena mili, pa je upita kako to da je Ninetta u kući. Magdalena satka dugu priču da mu to objasni, ali on bješe lukav i ne povjerava joj, nego je prisili da mu sve po istini kaže, a ona mu nakon duga izmotavanja reče. Folca tako nadjača bol i razjari bijes, da zgrabi mač i probode je, dok ga je ona uzalud milost molila.

I bojeći se pravednoga vojvodina gnjeva, ostavivši je mrtvu u odaji ode tamo gdje Ninetta bijaše i radostan u licu kaže joj: »Hajdemo brzo tamo gdje je tvoja sestra odredila da te povedem, kako više vojvodi ne bi šaka dopala.« Ninetta mu povjerova te puna straha i želje da otputuje, i ne oprostivši se od sestre, jer noć već bijaše pala, krenu s Folcom, te oni s ono malo novca što ga je Folco mogao u brzini uzeti dođoše do obale, ukrcāše se na neki brod i nikada se više ne ču što se s njima dogodilo.

Pošto svanu dan i Magdalenu nadoše ubijenu, neki koji su zavijdjeli Ughettu i mrzili ga odmah sve dojaviše vojvodi; stoga vojvoda, koji je jako ljubio Magdalenu, planuvši potrča njihovoj kući i uhiti Ughetta i njegovu gospu; te njih, premda još ništa nisu o tome znali, to jest o bijegu Folca i Ninette, prisili da priznaju kako su zajedno s Folcom krivi za Magdaleninu smrt. Bojeći se s pravom smrti zbog toga priznanja oni teškom mukom podmitiše stražare novcem što su ga u kući skrivali za najveću nevolju te se skupa sa stražarima nemajući vremena da bilo što sa sobom ponesu ukrcāše ne brod i noću pobjegoše na Rod,⁹ gdje u bijedi i uboštvu dugo ne poživješe.

Do toga su dakle mahnita Restagnoneova ljubav i Ninettina srdžba dovele njih i sve ostale.

Četvrta novela

Gerbino, usprkos vjeri koju je zadao njegov djed kralj Vilim, navali na brod tuniskoga kralja da mu otme kćer: kad nju ubiju oni koji su bili na brodu, on njih poubija, a naposljetku i njemu bude odrubljena glava.

Dovršivši svoju novelu Lauretta umuče, dok se u družbi netko ovom netko onom tužio na nesreću ljubavnika, netko kudio Ninettin gnjev, te netko ovo a netko ono govorio; tada kralj, kao da se trgnuo iz duboke zamišljenosti, diže glavu i dade znak Elissi¹ da nastavi, a ona skromno poče:

— Ljubazne gospe, mnogi vjeruju da Amor svojim strijelama samo iz užeženih očiju strijelja,² i rugaju se onima koji tvrde da se ljubav može i onda roditi kad o nekom samo slušamo; da se ovi varaju bjelodano će se pokazati u noveli koju sam nakanila kazivati, u kojoj ćete vidjeti ne samo da je glas izazvao ljubav³ u onima koji se nikada nisu vidjeli, nego će se istaći da je bio i uzrokom njihove nevoljne smrti.

Sicilijanski kralj Vilim Drugi,⁴ kako Sicilijanci tvrde, imao je dvoje djece:⁵ dječaka koji se zvao Ruggieri i djevojčicu koja se zvala Gostanza.⁶ Taj Ruggieri je umro prije svoga oca i ostavio sina po imenu Gerbino,⁷ kojega je djed brižno odgojio, te on uzraste u krasna mladića, slavna po junaštvu i udvornosti. I njegova se slava nije pročula samo po Siciliji nego i po mnogim stranama svijeta, a osobito u Berberiji, koja je u to doba plaćala danak sicilijanskom kralju.⁸ Među ostalima kojima je do ušiju dopro čudesan glas o vrlinama i viteštvu Gerbinovu, bila je i kći tuniskoga kralja⁹ koja, kako je tvrdio tko god ju je vidio, bijaše jedno od najljepših stvorenja što ih je igda priroda dala, a uz to izvrsno odgojena i plemenite duše. Slušajući rado razgovore o vrlim vitezovima, ona je s toliko strasti upijala što su i ovi i oni pripovijedali o hrabrim Gerbinovim djelima, i tako su joj ona omiljela da se sama

zamišljajući kakva bi lika morao biti u nj žarko zaljubila, pa je najradije o njemu razgovarala i slušala što drugi o njemu razgovaraju.

S druge strane isto tako bješe do Sicilije, kao i posvuda, dopro golem glas o njezinoj krasoti i valjanosti, pa se ne bez miline i ne uzaludno

1 Gerbinovih ušiju dotaknuo, štoviše, koliko bješe za nj djevojka zagrijana, toliko se i on za nju bješe zagrijao. Stoga je, dok se ne nađe prikladan razlog da mu djed dopusti u Tunis otputovati, pun žive želje da je vidi nalagao svakom svom prijatelju koji bi tamo odlazio da koliko mogne njegovu tajnu i veliku ljubav kako mu se najbolje bude činilo njoj otkrije i o njoj njemu vijesti donese. Jedan od njih to veoma lukavo izvede donijevši joj, kao što trgovci čine, da ženski nakit i dragulje vidi; pa otkrivši joj u cijelosti Gerbinovu gorljivost izjavi da je Gerbino sa svim što posjeduje pripravan njezine zapovijedi poslušati. Ona radosna lica primi i glasnika i poruku te mu odgovorivši da i ona istom ljubavlju gori posla kao dokaz jedan od svojih najvrednijih dragulja. Gerbino ga primi s tolikim veseljem s kolikim se draga stvar može primiti-te joj-po istom prijatelju-više puta-posla pisma i skupocjene darove dogovarajući se s njom preko njega kako bi se sastali ako im sreća posluži.

Ali dok se stvar tako razvijala i otezala malo više nego što bi trebalo i dok je mladica žudjela s jedne strane a Gerbino s druge, dogodi se da nju tuniski kralj obeća kralju Granade¹⁰ kao ženu; tim ona bješe ojađena preko mjere misleći da je sada neće samo daljina dijeliti od njezina dragoga, nego da mu je gotovo zauvijek otimlju; i da je znala kako, rado bi bila da se to ne dogodi od oca pobjegla i otišla Gerbinu. Isto je tako vijest o njezinoj udaji iznad svega rastužila i Gerbina pa je smišljao kako bi je silom oteo ako se bude brodom vozila mužu.

Tuniski kralj načuvši nešto o Gerbinovoj ljubavi i nakani i bojeći se njegova junaštva i moći, kad dođe vrijeme za kćerin odlazak poručio kralju Vilimu što namjerava i zatraži od njega neka mu zajamči da ga neće ni Gerbino ni nitko drugi u tomu spriječiti. Kralj Vilim koji bijaše star vladar i ništa ne bijaše dočuo o Gerbinovoj ljubavi ne sluteći zašto tuniski kralj ište to jamstvo rado mu ga obeća te mu kao biljeg zadane riječi posla svoju rukavicu.¹¹ A on kada dobi takvo jamstvo dade da se pripravi krasan i velik brod u kartaginskoj luci¹² i da se opremi svim što je potrebno onima koji će na njemu putovati i da se divno ukrasi, da njim pošalje svoju kćer u Granadu, i samo se još čekalo povoljno vrijeme.

Mladica je sve to znala i vidjela, pa potajno posla u Palermo¹³ jednoga slugu s naredbom da u njezino ime pozdravi lijepoga Gerbina i da mu

kaže kako ona za koji dan putuje u Granadu; stoga će se sada vidjeti je li onakav junak kao što kažu i ljubi li je onako kao što joj je toliko puta javljao. Sluga kojemu bješe zapovjedbno odlično ispuni poslanstvo i vrati se u Tunis. Čuvši to Gerbino i znajući da njegov djed kralj Vilim bijaše dao jamstvo tuniskomu kralju, nije znao što da radi, ali ipak se potaknut ljubavlju, pošto razumje gospine riječi, ne htjede pokazati kukavicom, nego krenu u Messinu¹⁴ gdje na brzinu opremi dvije lake galije i ukrcavši na njih hrabre momke otplovi na Sardiniju, sudeći da gospin brod mora onuda proći.

I nije se prevario u svom sudu, jer ostade tamo tek koji dan kad brod nošen laganim vjetroom doplovi nedaleko od mjesta gdje se on bijaše sklonio čekajući ga; i videći ga Gerbino reče svojim drugovima: »Gospodo, ako ste zaista tako vrlri kao što vas cijenim, vjerujem da nema nijednoga koji nije oćutio ili ne ćuti ljubavi, bez koje po mom mišljenju nijedan smrtnik ne može imati ni dobrote ni vrline u sebi;¹⁵ pa ako ste ikada bili ili jeste zaljubljeni, lako ćete razumjeti moju ųudnju. Ljubim i ljubav me nagna da vam zadam ovaj trud; a ono što ljubim boravi na tom brodu što ga pred sobom vidite, a na njemu se osim onoga što najviše ųelim nalaze još i neizmijerna bogatstva; sve to, ako ste junaci, s malo truda i muške borbe možemo steći. Pobijedimo li, za sebe išem samo ųenu za ljubav koje uzeh oruųje u ruke; sve ostalo neka slobodno bude vaše. Hajdemo dakle i u dobroj kobi zaskoćimo taj brod; Bog je sklon našem pothvatu, jer je zaustavio vjetar i zadržao brod.«

Nisu lijepome Gerbinu ni trebale tolike besjede, jer Messinci koji su s njim bili, pohlepni na plijen, svom dušom bijahu voljni ućiniti ono što ih je Gerbino nagovarao; stoga, doćekavši konac njegova govora silnim klicanjem i odobravanjem, zatrubiše u trublje, zgrabiše oruųje, spustiše vesla u more i zaploviše prema brodu. Kad oni na brodu izdaleka ugledaše da dolaze galije, ne mogavši otploviti spremiše se za obranu. Nadomak brodu lijepi Gerbino naredi da mu njegove zapovjednike pošalju na galiju, ako ne ųele boja. Saraceni saznavši tko su napadaći i što ištu rekoše da ih napadaju usprkos kraljevoj zadanoj rijeći i u znak toga pokazaše rukavicu kralja Vilima te odlućno odbiše da se, van ako podlegnu u borbi, predaju ili da im bilo što s broda izruće. Gerbino, koji uto ugleda na krmi gospu mnogo ljepšu nego što je i zamisliti mogao, raspali se jaće nego prije, pa kad mu pokazaše rukavicu reće da nema uza se sokolova da bi komu ta rukavica bila potrebna¹⁶ i da se stoga, ako ne ųele predati gospu, sprema prihvatiti boj. I ne čekajući više udariše hrabro jedni na druge strijelama i kamenjem te su se dugo

tako borili uz velike gubitke s obiju strana.¹⁷

Naposljetku Gerbino vidjevši da od svega toga malo koristi ima, uze čamčić što ga je sa sobom sa Sardinije poveo i zapalivši na njemu vatru s objema galijama približi ga brodu. A kad to vidješe Saraceni, znajući da im je sada predati se ili poginuti dovedoše na palubu kraljevu kćer koja je dotle pod palubom plakala, odvukoše je na pramac i pozvavši Gerbina, dok je ona vrištala za milost i pomoć, pred njegovim je očima ubiše i bacivši je u more rekoše: »Eto ti je, dajemo ti je takvu kakvu možemo i kakvu si je svojom vjerom zaslužio.«¹⁸

Gerbino videći njihovu okrutnost gotovo poželje smrt, te ne mareći ni za strijele ni za kamenice naredi da pristanu uz brod i na njemu usprkos brojnoj posadi, kao kad gladan i razjaren lav stane posred stada junaca zubima i pandžama trgati sad ovoga sad onoga da zasiti prije svoj bijes negoli glad,¹⁹ tako s mačem u ruci sijekući jednoga Saracena za drugim mnoge okrutno pobi Gerbino; i dok se požar na brodu sve više razmahivao, naredi on svojim mornarima da sebi kao plaću uzmu s broda sve što mogu, a sam siđe s njega izvojevavši neveselu pobjedu nad svojim protivnicima. Tada naredi da izvuku iz mora tijelo lijepje gospe i dugo nad njim gorko plakaše. I vraćajući se k Siciliji, na Ustiki,²⁰ malenom otoku gotovo nasuprot Trapaniju,²¹ sa svim je počastima pokopa, i tužniji nego ijedno stvorenje na svijetu vrati se kući.

Kad tuniski kralj dozna te glase spremi svoje poslanike u žalobnom ruhu kralju Vilimu žaleći se što mu je tako vjerom krenuo; a ispričaše mu kako. Kralj Vilim se na te vijesti jako smuti, i ne znajući kako da zaniječe pravdu koju su oni tražili dade uhititi Gerbina i on ga sam, a da ga nijedan od njegove gospode i ne pokuša od toga odvratiti, osudi na smrt i naredi da mu pred njegovim očima odrube glavu²² jer je volio ostati bez unuka negoli da ga drže vjerolomnim kraljem.

Tako je dakle, kako sam vam ispriповjedila, u malo dana poginulo bijednom smrću oboje ljubavnika, a da nisu ni okusili ploda svoje ljubavi.

Peta novela

Lisabettina braća ubiju njezina ljubavnika; on joj se u snu javi i otkrije joj gdje je zakopan; ona potajno otkopa njegovu glavu i metne je u zemljani sud s bosiljkom, pošto nad njim svaki dan dugo plakaše, braća joj ga oduzmu, pa ona malo zatim umre od bola.

Kad Elissa okonča svoju novelu, kralj je jako pohvali i naredi Filomeni da kazuje; a ona obuzeta samilošću prema jadnom Gerbinu i njegovoj dragoj duboko uzdahnu i poče:

— Moja novela, ljupke gospe, neće biti o ljudima visoka roda kao što bijahu oni o kojima je Elissa pripovijedala, ali možda neće biti manje tužna; a na nju me podsjeti malo prije spomenuti grad Messina,¹ jer se tamo dogodio ovaj slučaj.

Zivljahu dakle u Messini tri mlada brata, trgovci i jako bogati po smrti svoga oca koji bijaše rodom iz San Gimignano;² i imahu sestru po imenu Lisabettu,³ djevojku veoma lijepu i dobro odgojenu, ali je tko zna zašto još ne bijahu udati.⁴ Imahu osim toga ta tri brata u jednom od svojih dućana nekoga mladića iz Piše⁵ po imenu Lorenza, koji je vodio i obavljao sve njihove poslove; on bješe krasna stasa i veoma ljupka ponašanja, i Lisabetta ga je više puta po-gledala, pa joj tako nadasve omilje. Lorenzo to u više navrata opazi, pa se okanivši se svojih prolaznih ljubavnih veza isto tako njoj svom dušom posveti; i sve se zbilo tako da jedno drugo jednako zavolje, te za kratko vrijeme nađoše puta i načina da učine ono za čim su oboje ponajvećma žudjeli.

I nastavljaajući tako, pošto mnogi slatki čas provedoše skupa zaboraviše na oprez, te jedne noći kad pođe u sobu gdje je Lorenzo spavao, Lisabettu opazi njezin stariji brat a ona to ne opazi. Brat joj bijaše pametan mladić, pa premda mu bijaše teško što je to saznao, ipak potaknut obzirom ne kaza nikomu ništa, nego počeka do jutra razmi-

šljajući cijelu noć o tomu. A kada svanu dan, ispriča on svojoj braći što bješe prošle noći o Lisabeti i Lorenzu otkrio; i pošto su zajedno dugo raspravljali na koncu odlučiše da o tomu šute, kako ne bi na njih ni na njihovu sestru pala ljaga, i da se ponašaju kao da ništa nisu ni vidjeli ni saznali, sve dok ne dođe čas da bez štete i neprilike zatru taj zazor i sramotu prije negoli drugi o njoj saznaju.

I ostavši pri toj odluci brbljali su s Lorenzom i šalili se kao što su vazda radili, dok jednoga dana praveći se kao da radi zabave idu izvan grada sva trojica sa sobom ne povedoše i Lorenza, pa stigavši na veoma osamljeno i zabačeno mjesto, videći da je prilika ubiše Lorenza koji se ničemu nije nadao i zakopaše ga tako da nitko ništa nije opazio. I vrativši se u Messinu razglasiše da su ga po poslu nekamo poslali što su svi lako povjerovali, jer su ga često običavali slati oko.

No kako se Lorenzo nije vraćao, Lisabetta poče često i uporno ispitivati svoju braću o njemu, jer joj bješe dotužilo dugo čekanje; i dok je tako navaljivala jednoga dana s pitanjima o njemu, dogodi se da joj jedan od braće reče: »Sto to-znači? Sto ti imaš s Lorenzom da tako često za nj pitaš? Ako budeš i dalje ispitivala, dobit ćeš odgovor kakav zaslužuješ.« Zbog toga tužna i žalosna mladica, puna potajnog straha, nije više ispitivala nego ga je noću često željno zvala i molila ga da dođe; a ponekad se u suzama žalila na njegovo dugo izbjivanje te ga je nevesela neprestano čekala.

I dogodi se jedne noći, pošto ona dugo plakaše što se Lorenzo ne vraća i naposljetku u suzama usnu, da joj se Lorenzo blijed i raskuštran, rastrgane i istrunule odjeće u snu⁶ javi i njoj se učini da reče: »O Lisabetta, ti me samo dozivaš i žalostiš se što me dugo nema, i svojim me suzama teško optužuješ; i zato znaj da se k tebi više ne mogu vratiti, jer su me tvoja braća pogubila onoga dana kad si me zadnji put vidjela.« I opisavši joj mjesto gdje su ga zakopali reče joj da ga više ne zove i ne čeka, pa iščeznu.

Kad se mladica probudi i povjerova priviđenju gorko zaplaka. Zatim ujutro ustade, i nemajući srčanosti da išta braći kaže odluči otići na označeno mjesto i vidjeti je li istina što joj se u snu prikazalo. I dobivši dopuštenje da ode izvan grada, u društvu s jednom ženom koja je i prije u njih služila i sve njezine tajne znala ode što je brže mogla na ono mjesto, pa raščistivši na zemlji suho lišće stade kopati gdje joj se zemlja učini najmekšom; i nije dugo kopala kadli nađe tijelo svoga nesretnoga dragoga, još nenačeto i neraspadnuto: po tomu se očito uvjeri da istinito bješe njezino viđenje. I rastužena vrhu svega, spoznavši da tada ne bješe vrijeme plaču, rado bi da je mogla njegovo tijelo odnijela

da mu dostojniji grob dade; no videći da to ne može biti, nožem mu odreza glavu od trupa kako je najbolje mogla, i zamotavši je u ubrus i nabacivši na ostatak tijela zemlju, metnu je sluškinji u krilo, te pođe odatle i vrati se svojoj kući a da je nitko ne bješe vidio.

Tada zaključavši se s onom glavom u svojoj sobi, nad njom je dugo i gorko plakala, toliko da ju je svojim suzama sva umila, obasipajući je bezbrojnim cjelovima. Zatim uze lijep i velik lonac za cvijeće, od onih u kojima se sade mažuran ili bosiljak, i metnu je unutra zavijenu u lijepu tkaninu; i nasuvši zatim odozgo zemlju posadi nekoliko strukova prekrasnoga salernitanskoga bosiljka i ničim ga drugim ne zalijevaše doli vodom od ruža i narančinih cvjetova i svojim suzama. I bijaše se navikla da svagda sjedi uz taj lonac i da ga s čežnjom gleda, jer je u njemu njezin Lorenzo bio skriven; i pošto bi ga dugo tako gledala dolazila bi nad njim plakati i toliko bi dugo plakala dok sav bosiljak ne bi zalila.

A bosiljak se zbog duge i ustrajne njege i masne zemlje od glave koja se unutra raspadala predivno razbujao i jako mirisao; i kako je djevojka sveđ tako činila, više je puta opaziše susjedi. Pa oni braći, kad joj se začudiše što tako vene i što su joj oči toliko upale, kazaše: »Opazili smo da ona tako svakoga dana radi.« Kad to braća čuše i sami vidješe, pošto je više puta uzaludno ukoriše narediše da joj se potajno oduzele bosiljak; i kada ga ona ne nađe uporno ga od braće iskaše, pa pošto joj ga oni ne vratiše, obolje od suza i plača, i u bolesti samo za svoj lonac pitaše. Začudeni njezinim upornim iskanjem htjedoše braća vidjeti što je unutra pa iskrenuvši zemlju nađoše tkaninu i u njoj glavu još ne toliko izagnjilu da po kovrčavoj kosi ne bi prepoznali da je Lorenzova. Tomu se jako iznenadiše i prestrašiše se da se sve ne dozna; i zakopavši je oprezno otputovaše iz Messine pa uredivši sve kao da će odseliti padoše u Napulj.⁷

Djevojka ne prestade plakati i iskati svoj sud s bosiljkom, te plačući i umrije; i tako se okonča njezina nesretna ljubav. Tek poslije nekoga vremena, kad su već mnogi doznali za tu zgodu, netko složi onu pjesmu koja se još i dandanas pjeva, a to je:

*Tko bješe ona nekrštena duša,
što ukrade mi stručak ...*

Šesta novela

Andreuola ljubi Gabriotta; kazuje mu svoj san, a on njoj svoj, te joj odmah zatim u naručju izdahne; dok ga ona sa sluškinjom nosi njegovoj kući, uhite je a ona sve po istini ispriča; gradski načelnik je hoće silovati, ali se ona ne da; kad to čuje njezin otac i spozna da je nevinu oslobodi je, a ona se odrekne svijeta i zaredi se.

Gospama se jako milila Filomenina novela, jer su mnogo puta slušale kako pjevaju onu pjesmu, a nikada nisu mogle saznati, koliko god su pitale, što je dalo povoda da se spjeva. Ali pošto kralj ču njezin svršetak zapovjedi Panfilu da nastavi po redu. Panfilo tada reče:

— San o kojemu se pripovijeda u prijašnjoj noveli podsjetio me da vam i ja ispričovjedim jednu u kojoj se dva spominju koji bijahu o budućem događaju, kao što ovaj bješe o prošlom događaju;¹ i netom ih ispričaše oni koji ih usnuše, oba se ispuniše. I stoga, ljubazne gospe morate znati, kako ljudi općenito nagingju tomu da vide u snu različite zgone, od kojih se za mnoge, premda se spavaču dok spava čine istinitima, a budan spozna da su neke istinite, neke vjerojatne, a neke posve nemoguće, ipak pokazalo da su se doista zbile. Stoga mnogi toliko u svaki san vjeruju kao što vjeruju u ono što budni vide, pa se zbog svojih snova raduju ili žaloste, već prema tomu je li im san izazvao strah ili nadu; a ima naprotiv i takvih koji ni u kakav san ne vjeruju dok ne zapadnu u proricanu opasnost; ne hvalim od tih ni jedne ni druge, jer niti su vazda istiniti, niti su svagda lažni. Da svi nisu istiniti, mnogoput je svatko od nas spoznao, a da svi nisu lažni, već nam je Filomena svojom novelom dokazala, a i ja vam to kanim, kako prije spomenuh, sada dokazati svojom novelom. Stoga sudim da se onaj koji kreposno živi i radi ne treba bojati nikakva zloguka sna i ne treba da zbog njega odustaje od svojih dobrih namjera; u zlim i

opakim nakanama, pa i onda kad se sni čine skloni i potiču čovjeka, neka nitko ne ustraje; također ni u protivnom slučaju svim sanjama ne valja poklanjati punu vjeru. No prijedimo na novelu.

U gradu Bresci² živio nekoć plemić po imenu gospodar Negro iz Pontecarrara,³ koji je imao više djece i među njima kćer po imenu Andreuola, prekrasnu i mladu a još neudanu. Dogodi se te se ona zaljubi u svog susjeda, koji se zvao Gabriotto,⁴ mladića niska roda, ali veoma pohvalna vladanja, i ljubazna i lijepa.⁵ I uz nastojanje i pomoć svoje sluškinje, mladica toliko uznastoja te ne samo što Gabriotto dozna da ga Andreuola ljubi, nego ga je sluškinja više puta uvela u prekrasan perivoj njezina oca, gdje su mnogi lijepi čas skupa proveli. I da ništa osim smrti ne bi moglo rastaviti njihovu preslatku ljubav, oni potajno postadoše muž i žena.

I dok su se tako i nadalje kradom sastajali, jedne se noći Andreuoli u snu prikaže da su ona i Gabriotto u vrtu i da ga ona s najvećim svojim i njegovim užitkom drži u zagrljaju; i dok su tako zagrljeni bili, činjaše joj se da iz njegova tijela izlazi nešto crno i strašno, ali nije mogla tomu razabrati oblička, i činjaše joj se da joj to Gabriotta silnom snagom protiv njezine volje iz zagrljaja otimlje i vuče pod zemlju, i da više ne može vidjeti ni njega ni prikaze. Od toga je oćutjela strašnu i neshvatljivu bol i probudila se, i premda se budna radovala videći da to bješe samo san, ipak ju je od viđena sna obuzeo strah. I stoga se kad Gabriotto iduće noći htjede doći k njoj, trudila koliko god je mogla da joj te večeri ne dolazi; ali ipak se videći njegovu želju i ne hoteći da on u što posumnja iduće noći sastade s njim u vrtu. I ubravši mnogo crvenih i bijelih ruža⁶ koje su baš tada cvale, ode s njim k podnožju prekrasne i bistre fontane koja bijaše u vrtu;⁷ i pošto se tu dugo zabavljahu, Gabriotto je upita zašto mu je prijašnjega dana zabranjivala da k njoj dođe. Mladica mu ispriповjedi san koji bješe usnila prošle noći, i strah koji je zbog njega bješe obuzeo.

Čuvši to Gabriotto nasmija se i reče joj daje najveća glupost vjerovati u sne, jer sanje nastaju ili zbog preobilna ili zbog nedostatna jela, i svakoga dana vidimo kako su svi lažni; i zatim reče: »Da sam se ja htio ravnati po snima ne bih ovamo došao, i to ne toliko zbog tvoga sna koliko zbog onoga što sam ja prošle noći usnio. Sanjao sam da se nalazim u prekrasnoj i ugodnoj šumi u lovu te da sam uhvatio tako lijepu i tako milu srnu kakva se nikada prije nije vidjela; i činilo mi se da je bjelja od snijega, i za čas se tako pripitomila da me ni trenu nije ostavljala. Bila mi je tako draga da sam joj činilo mi se oko vrata sapeo zlatnu ogrlicu, i zlatnim je lančićem držao da mi ne pobjegne. I zatim

mi se učinilo da je najednom, dok je srna počivala držeći glavu na mojim grudima, odnekud iskrsnuo strašan i izgladnio hrt, crn kao ugljen; i dolazio je k meni, i činilo mi se da se nikako ne mogu obraniti, te mi je gubicu zario u lijevu stranu grudi i grizao sve dok mi nije dopro do srca, kao da mi ga je htio iščupati i odnijeti. Očutio sam takvu bol da mi se san prekinuo, i budan odmah opipah grudi da vidim što mi je; ali tamo nikakva zla ne bješe, pa se sam sebi narugah što sam se pipao. I što sada to znači? Takvih i još strašnijih snova mnogo sam puta sanjao, i ništa mi se nikada nije dogodilo; i stoga pusti sne, i mislimo na to kako da nam bude lijepo.«

Mladica se već prestrašena svojim snom čuvši to još više uplaši, no da ne bi čim uznemirila Gabriotta, kako je bolje umjela skri svoj strah. I dok ga je tako ljubila i grlila, i on nju također, sva ga je u strahu ne znajući zašto češće nego obično gledala u lice i ponekad je bacala pogled po vrtu i obazirala se da vidi ne dolazi li otkud nešto crno.

Uto Gabriotto duboko uzdahnu, zagrlji je i zavapi: »Jaoj, dušo moja, pomози mi, umirem«, i rekavši to pade na zelenu travu.

Videći to mladica i podignuvši ga sebi u krilo gotovo plačući reče:» O slatki gospodaru moj, što ti je? «

Gabriotto ne odgovori, nego teško dišući i hladnim znojem obliven za kratko vrijeme preminu s ovoga svijeta.

Kakva je to teška nesreća bila za mladicu koja ga je više nego sebe ljubila svatko može zamisliti. Lila je suze i dugo ga je dugo dozivala zaludu; ali kad ga zatim opipa po cijelom tijelu i uvjeri se da je sav hladan, spozna da je on zazbilj umno, pa ne znajući što da učini i što da kaže, tako uplakana i puna zebnje potraži svoju sluškinju koja je znala za njezinu ljubav, i otkri joj svoju bol i tugu.

I pošto su dugo zajedno plakale nad mrtvim Gabriottovim licem, mladica kaza sluškinji: »Kada mi ga je Bog oduzeo, ni ja ne želim više na životu ostati; no prije nego se ubijem hoću da na doličan način očuvam svoju čast i tajnu naše ljubavi, i da pokopam tijelo koje je tako lijepa duša ostavila. «

Sluškinja joj odgovori: »Kćeri moja, ne govori mi da ćeš se ubiti, jer ako si ga ovdje izgubila, ubiješ li se izgubit ćeš ga i na drugom svijetu, jer ćeš otići u pakao, kamo njegova duša zacijelo nije otišla, jer on je bio dobar mladić; mnogo je bolje da se utješiš i misliš na to kako ćeš molitvama i dobrim djelima njegovoj duši pomoći, ako je možda zbog kakva grijeha tvoje pomoći potrebit. A pokopati ga je najbolje odmah ovdje u vrtu, pa nikada nitko neće doznati, jer nitko ne zna da je on ovamo dolazio; a ako ti tako nije po volji, iznijet ćemo ga izvan vrta

i ostaviti: sutra ujutro će ga netko naći i odnijeti njegovoj kući da ga svojta pokopa.«

Mladica je, premda obuzeta tugom i rasplakana, ipak slušala savjete svoje sluškinje; i s prvim se dijelom savjeta ne složi, a na drugi odvratila: »Ne dao Bog da ovog dragoga mladića i svoga muža, koga toliko ljubljah, kao psa pokopam ili na ulici ostavim. Suze sam za njim prolila, pa ako mi bude moguće, oplakat će ga i njegova svojta, i već znam što nam je raditi.«

I odmah je poslala po svitak svilene tkanine⁸ koju je imala u svojoj škri-nji; i kada joj je ona donese, razastre je na tlu i na nju položi Gabriottovo tijelo, pa podmetnuvši mu pod glavu jastuk plačući mu zaklopi usta i oči, i napravivši vijenac od ruža obasala ga svega ružama što ih bijaše nabrala te reče sluškinji: »Odavle do vrata njegove kuće kratak je put; stoga ćemo ga ti i ja ovako urešena tamo odnijeti i pred vrata položiti. Eto uskoro će se razdanili i netko će ga unijeti u kuću; i premda to za njegove neće biti utjeha, bar će meni kojoj je u naručaju umro biti lakše.«

I kazavši to ponovo se s potokom suza baci na njegovo lice i dugo još plakaše; a kako se dan bližio, na nagovaranje sluškinje ona ustade i skinuvši s prsta burmu kojom je Gabriotto bješe vjenčao nataknu je njemu na prst govoreći kroz plač: »Mili gospodar moj, ako tvoja duša sada vidi moje suze, a nikakve spoznaje ni osjećaja ne ostaje u tijelu kada duša ode, primi milostivo zadnji dar od one koju si za života toliko ljubio«, i to kazavši obeznanjena pade preko njega.

Pošto se malo zatim osvijestila i ustala, uzevši sa sluškinjom svilenu tkaninu na koju je bilo položeno mrtvo tijelo s njim izadoše iz vrta i uputiše se njegovoj kući. I dok su tako išle, dogodi se da ih žbiri koji su tuda slučajno prolazili vidješe s mrtvacem i uhitiše. Andreuola, željnija smrti negoli života, prepoznavši žbire bez straha reče: »Znam vas tko ste i znam da mi bježati ne bi koristilo; spremna sam s vama pred suca stupiti i sve po istini reći, no neka se nijedan ne drzne da me dodirne, ako vam se pokorim, i neka ništa s pokojnika ne makne, ako ne želi da ga optužim«; tako s Gabriottovim tijelom stiže u Palaču⁹ a da je nitko nije dirnuo.

Kad je načelnik¹⁰ to dočuo ustade i pozvavši je u sobu dozna što se dogodilo; i pošto naredi da liječnici istraže nije li jadan mladić otrovan ili na drugi način ubijen, svi ustvrdiše da nije nego da mu je neka žila kraj srca prepukla i ugušila ga. Pošto je to čuo i pošto se uvjerio da Andreuola ni po čemu nije kriva, načelnik je pokušao obdariti onim što joj nije mogao prodati, govoreći da će je pustiti na slobodu ako udovolji

njegovoj želji. Ali kada mu te riječi nisu pomogle pokuša upotrijebiti silu; no ogorčenje dade Andreuoli snagu i ona se muški obrani, žestoko ga prekori i ponosnim ga riječima odbi.

Ali pošto se razdanilo i pošto je gospar Negro sve dočuo, na smrt žalostan s mnogim svojim prijateljima ode u Palaču, gdje ga načelnik o svemu izvijesti, te on tužan zaiska da mu vrati kćer. Načelnik hotеći se radije sam optužiti prije negoli ga ona optuži kako ju je pokušao silovati, hvaleći mladicu i njezinu postojanost priznade što je uradio; zatim reče da mu je omiljela vrhu svega kad je vidio da je tako postojana, te ako je po volji njemu koji joj je otac i njoj, rado će se s njom oženiti, premda joj je prvi muž niska roda bio.

Dok su oni još u riječi bili, Andreuola stupi pred oca pa plačujući baci se pred njega i reče: »Oče moj, mnim da ne treba da vam ja povijest svoje smionosti i nesreće kazujem, jer sam uvjerena da ste je čuli i da o njoj znate, i stoga vas najponiznije molim da mi oprostite grijeh što sam se bez vašega znanja udala za onog koji mi najmiliji bješe. I ne molim vas za-~~oproštenje~~-da bih-~~svoj~~ -~~život~~-spasila, nego da umrem kao vaša kći a ne kao vaša neprijateljica«; i tako plačujući pade mu pred noge.

Gospar Negro, već stari čovjek od prirode dobar i ljubazan, čuvši te riječi zaplaka i plačujući nježno podiže kćer pa reče: »Kćeri moja, bilo bi mi mnogo draže da si imala muža kakav bi tebi po mom mnijenju priličio; no ako si uzela onoga koji ti je bio drag, to je i meni moralo drago biti. Ali najviše me boli što si mi zbog nepovjerenja to zatajila, a još većma što izgubih zeta prije negoli za nj i doznah. Ali ipak, kad je već tako, iskazat ću mu mrtvom čast koju bih mu da tebe obrađujem bio za njegova života kao svom zetu iskazao«; i okrenuvši se svojim sinovima i svojti zapovjedi da se Gabriottu priredi velik i svečan sprovod. Uto dotrčашe mladićevi rođaci i rodice koji doznaše vijest i gotovo sve žene i muškarci koliko ih je u gradu bilo. Stoga, pošto usred dvora položіше mrtvacu na Andreuolinu tkaninu sa svim onim ružama, nisu ga samo ona i žene iz njegove svojte oplakale nego javno gotovo sve gradske gospode i mnogi muškarci, pa ga ne kao pučanina nego kao gospara iz dvorišta¹¹ iznesoše i na ramenima ga najplemenitiji građani s najvećim počastima odniješe do groba. Nakon nekoliko dana, kako načelnik ustraja u svojoj prošnji gospar Negro porazgovori o tom sa svojom kćeri, ali ona ne htjede ni čuti; stoga joj otac želeći joj udovoljiti dopusti da ona i njezina sluškinja stupe u neki samostan glasovit po svetosti, gdje su dugo i čestito poživjele.

Sedma novela

Simona ljubi Pasquina; dok su zajedno u vrtu, Pasquino trlja zube kaduljinim listom i umre; Simonu uhite i ona, da pokaže sucu kako je Pasquino umro, protrlja zube jednim od onih listova i isto onako umre.¹

Panfilo bješe ispriповjedio svoju novelu, kada kralj ne pokazujući nimalo sućuti prema Andreuoli pogleda Emiliju i dade joj znak da proslijedi za onima koji su već kazivali, ako joj je po volji; ona bez otezanja poče:

— Drage prijateljice, Panfilova novela me nuka da vam kazujem jednu koja ni u čemu nije slična njegovoj osim u tomu što je i ona, o kojoj ću kazivati, u vrtu izgubila svoga dragoga kao i Andreuola; i nju su kao i Andreuolu uhitili, no nije se oslobodila suda ni silom ni vrlinom, nego iznenadnom smrću.² I kao što smo već o tom raspravljali, premda Amor radije boravi u otmjenim kućama ipak ne zazire ni od vladanja u kućama siromašnih, štoviše u njima pokatkad svoju moć tako pokazuje da ga se kao moćnoga gospodara i najbogatiji straše.³ To ćete, premda ne posve, velikim dijelom nazreti u mojoj noveli, kojom ću se rado u naš grad⁴ vratiti odakle smo se danas jako udaljili, kazujući o raznolikim zgodama i lutajući po raznim stranama svijeta.

Živjela dakle u Firenci, nije tomu davno, prema svom staležu vrlo lijepa i ljupka mladica, kći siromašna oca, koja se zvala Simona; i premda joj je valjalo radom svojih ruku svagdanji kruh zasluživati i izdržavati se predući vunu, ipak nije bila tako siromašna duhom da se ne bi usudila u srcu dati utočište ljubavi, koja je dugo pokazivala da želi ući služeći se djelima i ljubaznim riječima nekoga mladića, također niska roda, koji joj je donosio od svoga majstora sukna vunu da je isprede. Primivši je dakle u ljubaznom liku mladića, koji ju je ljubio i zvao se Pasquino, ipak se nije usudila dalje poći, nego je predući

uz svako povjesmo ispredene vune, kako bi ga na vretena namotala, tisuću uzdaha od ognja vrućih puštala spominjući se onoga koji joj je predivo donosio. S druge strane on, pun briga da vuna njegova gospodara bude dobro ispredena, kao da će samo od Simonine prede a ne i od koje druge sve sukno otkati, k njoj je češće dolazio nego k drugima i požurivao je. Pa tako, dok je on nju požurivao a ona uživala da je požuruje, dogodi se da je on postao srčaniji nego što je prije bio i da je ona mnogo od svoga prijašnjeg straha i srama odbacila, pa su se u zajedničkoj slasti združili; i to je tako jednoj i drugoj strani omiljelo da nije trebalo ni njemu ni njoj na poziv čekati, nego bi dapače svojim željama jedno drugom u susret išli.

I dok su tako iz dana u dan ustrajavali u svom užitku pa im se i žudnja sve više razbuktavala, dogodi se jednom te Pasquino reče Simona neka svakako nađe načina da dođe u neki vrt, kamo ju je htio povesti da bi tamo lakše i s manje straha mogli biti zajedno. Simona reče da joj je to drago; i prevarivši jedne nedjelje poslije ručka oca da želi otići na proštenje ti San Gallo,—s-nekom-svojom drugaricom koja se zvala Lagina⁶ ode u vrt koji joj Pasquino bješe opisao, gdje ga nađe s njegovim prijateljem kojemu je bilo ime Puccino⁷ ali su ga zvali Stramba;⁸ i tu se između Strambe i Lagine javi nagla želja, pa ih Simona i Pasquino ostaviše u jednom kutu vrta, a sami se skloniše u drugi da tamo uživaju u ljubavnoj slasti.

U onom dijelu vrta kamo se Simona i Pasquino bijahu sklonili, rastao je velik i lijep kaduljin grm; oni sjedoše kraj njega i dugo se zabavljahu i razgovarahu o užini koju su u vrtu spokojne duše kanili pripraviti, kadli se Pasquino okrenu kaduljinu grmu, otrgnu list i njim uze trljati zube i desni, veleći da ih kadulja veoma dobro čisti od svega što na njima poslije jela ostane.⁹ I pošto ih je neko vrijeme tako trljao vrati se razgovoru o užini o kojoj je i prije govorio; i dok još u riječi bješe izmijenjeni se sav u licu, i ubrzo obnevidje, i glas mu se prekide, i začas izdahnu. A kada to Simona vidje stade plakati, i vikati, i dozivati Strambu i Laginu; oni odmah dotrčaše i videći Pasquina ne samo mrtva nego i svega naduta i osuta tamnim pjegama po licu i po tijelu, Stramba naglo poviče: »Jao, opaka ženo, ti si ga otrovala!« I pošto podiže veliku viku, čuše ga mnogi koji su blizu vrta stanovali; kad oni dotrčaše i nađoše nadutoga mrtvaca i čuše kako Stramba jadikuje i optužuje Simonu da ga je na prijevaru otrovala, a ona se gotovo izbezumljena od bola zbog nenadane nesreće što joj dragoga oduže nije znala ni braniti, svi pomisliše da je zaista tako kako Stramba govori.

Zato je zgrabiše i dok je i dalje jako plakala odvedoše je na sud. Tu na

navaljivanje Strambe, i Atticciata, i Malagevola, Pasquinovih drugova koji pristigoše, sudac bez odgađanja uze djevojku ispitivati o događaju; i ne mogavši se uvjeriti da je ona mogla počiniti taj zločin ili da je išta skrivila, htjede u njezinoj nazočnosti vidjeti mrtvacu, i mjesto, i način kako se po njezinu kazivanju to dogodilo, jer njemu po riječima joj ne bijaše sve jasno. Naredivši dakle da je bez buke odvedu tamo gdje je počivalo Pasquinovo tijelo naduto kao bačva, on za njima dođe i začudi se mrtvacu te je upita kako se sve zbilo. Ona, prišavši kaduljinu grmu i ispričavši sve po redu, da bi sucu potpuno objasnila zgodu uradi kao što bješe Pasquino uradio, protrljavši zube kaduljinim listom. Tomu se Stramba i Atticciato i ostali Pasquinovi prijatelji i drugovi narugaše pred sucem kao zaludnim glupostima te je još tvrdoglavije uzeše optuživati za zlodjelo i govoriti da je za to zlodjelo jedina kazna spaljivanje na lomači. Sirotica je, rastužena smrću dragoga i prestrašena kaznom koju za nju Stramba iskaše, stajala sva zburnjena, kadli u tom času na veliko zaprepaštenje nazočnih pade isto kao što bješe pao i Pasquino, jer i ona bješe trljala zube kaduljom.

Oh sretne duše¹⁰ koje ste doživjele da u isti dan dokončate svoju žarku ljubav i svoj smrtni život! Još ste sretnije ako skupa na isto mjesto dođoste! A naj sretnije ako se na drugom svijetu ljubi, i ako se tamo ljubite kao što to ovdje činiste! Ali vrhu svega, kako sudimo mi koji ostadosmo živi na ovom svijetu, sretna bješe Simonina duša, jer sudbina ne dosudi da joj pravdu dijele Stramba i Atticciato i Malagevole, možda grebenari¹¹ ili još manje vrijedna čeljad, nego joj pokaza časniji put kako da se istom smrću kojom njezin dragi bješe umro oslobodi njihove podlosti i združi s dušom svoga ljubljenog Pasquina.

Sudac se sav izvan sebe zbog toga događaja kao i svi nazočni, ne znajući što da kaže dugo zamislio, a onda pribavši se reče: »Očito je da je ova kadulja otrovna, što inače kadulje nisu. No da ne naudi još komu na sličan način, neka se posiječe do korijena i u vatru baci.« Izvršavajući tu zapovijed u sučevoj nazočnosti čuvar vrta još ne bješe oborio veliki kaduljin grm na zemlju, kadli se ugleda uzrok smrti dvoje jasnih ljubavnika. Ispod grma te kadulje bijaše golema krastača, te svi pomisliše da je od njezina otrovna daha i kadulja postala otrovnom. I budući da se nitko nije usudio približiti krastači, nakupivši oko nje veliku hrpu suharaka spališe i nju i kadulju; i tako gospar sudac završi istragu u povodu smrti siromaška Pasquina.

Njega zajedno s njegovom Simonom, onako nadute, Stramba, i Atticciato, i Guccio Imbratta,¹² i Malagevole pokopaše u crkvi svetoga Pavla¹³ kojoj su kao župljani pripadali.

Osma novela

Girolamo ljubi Salvestru; majka ga molbama prisiljava da ode u Pariz; on se vraća i nalazi je udanu; potajno joj uđe u kuću i kraj nje umre; kad ga odnesu u crkvu, Salvestra umre kraj njega.

Emisija bješe okončala svoju novelu, kad po kraljevoj zapovijedi Neifileovako poče:—

— Ima mnogo onih, vrle gospe, koji po mom mišljenju smatraju da više nego drugi znaju, a znaju manje; i stoga se ne samo savjetima drugih nego i samoj prirodi usuđuju svojom pameću suprotstaviti; zbog takve umišljenosti nastala su mnoga velika zla a nikada se ništa dobra nije rodilo. I budući da takvim prirodnim stvarima koje najmanje podnose savjete ili suprotstavljanja pripada i ljubav, koje je narav takva da se prije može sama u sebi uništiti negoli ikakvim razborom svladati, na um mi je palo da vam kazujem novelu o nekoj gospi koja je pokušala mudrijom biti negoli joj dolikuje, i negoli je uopće bila, i negoli je dopuštala zгода u kojoj se trudila da pokaže svoju pamet, misleći da će iz zaljubljenoga srca otjerati ljubav što su je možda same zvijezde¹ u nj usadile, a uspjela je samo u isti čas istjerati i ljubav i dušu iz sinova tijela.

Živio dakle u našem gradu, kako stari ljudi pričaju, glasovit i bogat trgovac po imenu Leonardo Sighieri,² kojemu žena bješe rodila sina Girolama; i malo vremena poslije sinova rođenja, sredi Leonardo svoje poslove i rastade se s ovim životom. Djetetovi skrbnici zajedno s njegovom majkom dobro su i pošteno upravljali njegovim imetkom. Dječak je rastao i drugovao s drugim dječacima iz susjedstva, ali se najviše sprijateljio s djevojčicom i svojom vršnjakinjom, kćeri nekoga krojača; i kada je oboje odraslo, njihovo se prijateljstvo pretvori u tako veliku i strasnu ljubav da se Girolamo dobro osjećao samo kad bi nju gledao; ona pak zacijelo nije ništa manje njega ljubila negoli on nju.

Primijetivši to dječakova mati, mnogo ga je puta zbog toga karala i kažnjavala; i naposljetku se ne mogavši Girolama od nje odvratiti požali njegovim skrbnicima, i misleći da će s tolikim sinovim bogatstvom lako na hrastu jabuku ubrati reče im: »Ovaj naš dječak koji još nije navršio ni četrnaestu godinu zaljubio se u kćer našega susjeda krojača kojoj je ime Salvestra, pa ako mu je ne maknemo ispred očiju, možda će se jednoga lijepog dana njom bez ičijega znanja oženiti, što bi mene jako ražalostilo; a ako se ona uda za drugoga, jad će njega uništiti; da to izbjegnemo, čini mi se da biste ga vi morali po trgovačkom poslu spremati nekamo daleko odavde, jer kad je ne bude više vidao, iščeznut će mu iz glave, a onda ćemo mu lako naći kakvu djevojku dobra roda kao ženu.«

Skrbnici kazaše da gospa pravo govori i da će učiniti sve što mogu; i dozvavši dječaka u dućan jedan mu od njih ljubazno prozbori: »Sinko moj, ti si već dosta odrastao, valja da se sam počneš brinuti o svojim poslovima; stoga bi nam jako drago bilo da odeš na neko vrijeme u Pariz, gdje ćeš vidjeti da je u trgovinu uložen velik dio tvoga bogatstva, a da i ne govorimo kako ćeš tamo postati mnogo bolji nego ovdje, i odgojeniji i čestit čovjek, jer ćeš tamo sretati mnogu gospodu, i barune, i plemiće, i učiti se od njih lijepu ponašanju; poslije ćeš se opet ovamo vratiti.«

Dječak pozorno sasluša i ukratko odgovori da ne želi otići, jer misli da i on može kao i drugi u Firenci živjeti. Pošto to čuše ti valjani muževi još upornije ga počеше nagovarati, ali ne mogavši drugačijega odgovora dobiti kazaše to majci. A ona ga žestoko razgnjevljena, ne zato što on ne želi otići u Pariz nego zbog njegove ljubavi, dobro izgrdi, a zatim ga slatkim i laskavim riječima stade moliti da joj ugodi i da učini ono što mu skrbnici savjetuju, i toliko je navaljivala te on naposljetku pristade da ode na godinu dana, ali ne više; i tako bješe.

Otiđe dakle žarko zaljubljeni Girolamo u Pariz gdje ga, zavlacheći od danas do sutra, zadržашe dvije godine; i vrativši se odanle još zaljubljeniji no što bješe otišao, nađe Salvestra udanu za nekoga dobrog mladića koji je pravio zastore, i to ga preko mjere rastuži. No videći da tomu nema lijeka nastojao se smiriti; i uvrebavši gdje ona stanuje, po običaju mladih zaljubljenika poče joj prolaziti ispred kuće, vjerujući da ga ona nije zaboravila kao ni on nju; no bijaše drugačije. Ona se njega nije sjećala kao da ga nikada ne bješe ni vidjela, a ako se čega i sjećala pokazivala je upravo suprotno. Ubrzo to mladić na veliku svoju tugu opazi, no ipak sve pokuša da joj srce dirne; ali kad mu se učini da ništa ne postiže naposljetku odlučí s njom govoriti, pa makar umro.

I doznajući od nekoga susjeda raspored u njezinoj kući, jedne večeri, kada ona i njezin muž bjehu otišli na sijelo k nekim susjedima, potajno uđe u kuću i skri se u njezinoj ložnici iza napetih platna za zastore; i počeka dok se oni ne vratiše i legoše, kad ču da joj muž već zaspao izade i primače se Salvestrinu ležaju; i položivši joj ruku na grudi tiho reče: »O dušo moja, jesi li zaspala?«

Mlada žena nije spavala pa htjede kriknuti, no mladić brzo reče: »Za ime Božje, ne viči, ja sam tvoj Girolamo.«

Kad žena to začu sva drhteći reče: »Ako Boga znaš, Girolamo, idi: prošlo je vrijeme našeg djetinjstva, kad nam nije bilo zabranjeno voljeti se. Ja sam, kao što vidiš, udana; stoga mi ne dolikuje da kraj svoga muža na drugoga čovjeka mislim. Zato te kao Boga molim da odeš, jer ako te moj muž čuje, makar se nikakvo drugo zlo ne dogodi, dogodilo bi se to da nikada više ne bih mogla s njim u miru i spokoju živjeti, a on me sada ljubi i s njim u slozi i skladu živim.

Mladića te riječi jako zabolješe, pa je podsjeti na prošla vremena i svoju ljubav koju daljina nije umanjila, rpoče je moliti i obećavati sve na svijetu, no ništa nije polučio. Stoga je naposljetku, željan da umre, zamoli da mu u ime njegove velike ljubavi dopusti kraj sebe leći i malo se zagrijati, jer se sav bješe smrznuo čekajući tako dugo, obećavši joj da ništa neće reći niti će je dirnuti, i da će otići netom se malo ugrije. Salvestra mu se smilova uz uvjet da održi riječ. Leže dakle mladić uz nju i ne dotače je; i sabravši u jednu misao svoju dugu ljubav koju je prema njoj gajio, i njezinu sadašnju krutost, i izgublenu nadu, odlučio se rastati sa životom; i zadržavši duhove života³ u sebi, ne učinivši nikakve kretnje stisnu šake i pokraj nje preminu.

Nakon nekoga vremena žena, začuđena njegovim ponašanjem, u strahu da joj se muž ne probudi, zovnu ga: »Ah, Girolamo, zašto ne odlaziš?« No ne čuvši odgovora pomisli da spava; stoga ispruži ruku i počeo ga gurkati ne bi li ga probudila te dotaknuvši ga oćutje da je hladan kao led i tomu se jako začudi; i prodrnavši ga jače i osjetivši da se ne miče, opipa ga i spozna da je mrtav; stoga dugo ostade ražalošćena preko mjere, ne znajući što da počne. Naposljetku smisli da pokuša doznati što bi njezin muž uradio da se to komu drugom dogodilo; i probudivši ga pripovjedi mu ono što se njoj netom dogodilo kao da se dogodilo drugoj, i upita ga što bi on učinio da se to njoj dogodi. Dobričina odgovori da misli kako bi mrtvacu trebalo krišom odnijeti njegovoj kući i ondje ga ostaviti, a prema ženi ne pokazati nikakve zlovolje, jer mu se ne čini da je ona išta kriva.

Tada mu mlada žena kaza: »Tako nam i valja uraditi«, i uzevši ga za

ruku navede ga da dotakne mrtvoga mladića. Sav zbunjen od toga, muž ustade, upali svjetlo i ne ulazeći u duge priče sa ženom obuče mrtvacu njegovu odjeću i bez oklijevanja, krijepljen nevinošću, podiže ga na pleća i odnese do vrata njegove kuće, gdje ga položi i ostavi.

A kada se razdani i njega nadoše mrtva pred ulazom, svi podigoše veliku graju i kuknjavu, a osobito njegova mati; i pretražiše ga dobro i pregledaše, no ne nadoše ni rane ni uboja, te svi liječnici imahu isto mišljenje, to jest da je umro od žalosti, kako je i bilo. Pokojnika tada odnesoše u crkvu, gdje dođe rastužena majka i s njom mnoge druge žene iz roda i susjedstva, te počеше nad njim gorko plakati i naricati, kao što je naš običaj.⁴

I dok je veliko tugovanje trajalo, onaj dobri čovjek u čijoj kući bješe umro, reče Salvestri: »Daj, zaogrni se i pokrii glavu te hajde u crkvu gdje je Girolamo odnesen, pomiješaj se među žene i prisluhni što se

0 ovoj zgodi govori, a ja ću to isto učiniti među muškarcima,⁵ kako bismo doznali ne govori li se što protiv nas.« Mladaj ženi, koja prekasno oćutje smilovanje, to bješe po volji, jer je željela bar mrtva vidjeti onoga komu za života ni poljupca ne htjede dati, pa pođe.

Čudnovato je doista pomisliti koliko je neshvatljiva snaga ljubavil Ono srce koje je nekada sretna Girolamova sudbina ne mogaše ganuti, ganu nesreća, i pošto nekadašnji ljuveni plamen ponovno usplamtje

I pretvori se sav u sućut, kad ona ugleda ono mrtvo lice, zaogrnutu plaštem stade se gurati između žena i ne zaustavi se dok ne stiže do tijela; i tu se kriknuvši iza glasa baci licem na mrtvoga mladića, ali ga ne umi mnogim suzama, jer prije nego što ga dotače, bol joj oduže život kao što ga i mladiću bješe oduzela. A žene, ne prepoznavši je još, pridoše da je utješe i stadoše je nagovarati da ustane; no kako ona nije ustajala, pokušaše je pridići i opaziše da je ukočena, a kada je ipak podigoše, u mrtvoj ženi prepoznaše Salvestru; tada sve prisutne žene, obuzete dvostrukom žalošću, udariše u još veći plač.

Taj glas doprije do muškaraca pred crkvom, pa kada dođe i do njezina muža koji je među njima bio, ne slušajući ni riječi utjehe ni sućuti on dugo plakaše; i pošto mnogim prisutnima ispriповjedi noćashnju zgodu između žene i mladića, svima postade jasan uzrok njihove smrti i svi ih duboko žališe. I mrtvu ženu uresiše kao što se resi mrtvac, te je položiše uz mladića na isti odar, i tu je dugo oplakivahu, a zatim ih oboje u isti grob pokopaše; i tako smrt nerazdruživo sveza ljubavnike koje ljubav ne mogaše žive združiti.

Deveta novela

Gospar Guiglielno Rossiglione ubije ženina ljubavnika gospara Guiglielma Guardastagna i daje joj da pojede njegovo srce; kad ona to dozna baci se s visoka prozora i umre, a zatim je s ljubavnikom pokopaju.¹

Pošte Neifile završi novelu koja iza/.va veliku sućut u svih njezinih druga, te nemade tko drugi pripovijedati, ne želeći povrijediti Dioneovu povlasticu kralj poče:

— Pade mi na um, milostive gospe, novela koja neće u vama manje sućuti izazvati nego prijašnja, kad vas tako bole zgode nesretne ljubavi, jer odličnijega roda bijahu oni koje je zadesilo ovo što ću vam ispričati i jer bijaše teža nesreća nego u onih o kojima se govorilo. Valja da znate dakle da su u Provansi živjela, kako Provansalci kazuju, dva plemenita viteza i svaki imaše u svojoj vlasici mnogo gradova i podanika: jedan se zvao gospar Guiglielmo Rossiglione, a drugi gospar Guiglielmo Guardastagno.²1 budući da jedan i drugi bijahu vrlo hrabri junaci na oružju, često su se oružali i običavali vazda skupa i u jednakoj odjeći odlaziti na turnire i viteške igre ili kakvo drugo junačko nadmetanje. I premda je svaki u svom kaštelu obitavao i premda su im kašteli bili udaljeni jedan od drugoga dobrih deset milja, ipak se dogodi da se gospar Guiglielmo Guardastagno preko mjere zaljubi u lijepu i ljupku ženu³ gospara Guiglielma Rossiglionea, usprkos njihovu prijateljstvu i drugarstvu, i toliko oko nje i ovako i onako uznastoja, da gospa to zamijeti; i poznavajući ga kao vrlo i valjana viteza, omilje joj i uzljubi ga tako te ništa i nikoga osim njega nije toliko željela i ljubila, i samo je čekala da joj on pristupi; a to se uskoro zbilo, pa su se i ovdva i onda sastajali i žarko se ljubili.

Budući da ne bijahu dovoljno oprezni, zgodi se da muž to opazi i jako se razgnjevi, te se njegova velika ljubav prema Guardastagnu preobra-

ti u smrtnu mržnju; no bolje je on znao prikrivati svoju mržnju nego ljubavnici svoju ljubav, te čvrsto odluči da ga ubije. I dok Rossiglione u takvim mislima bijaše, dogodi se da u Francuskoj objave neki veliki turnir; to Rossiglione smjesta javi Guardastagnu i poruči mu da k njemu dođe, ako mu je po volji, da se dogovore hoće li tamo ići i kako. Guardastagno vrlo obradovan odgovori da će bez dvojbe idućega dana doći k njemu na večeru.

Kada to ču Rossiglione, pomisli da je došlo vrijeme da ga umori; i naoružavši se, sutradan uzjaha konja i s nekoliko slugu na jednu milju od svoga grada leže u zasjedu u nekoj šumi kuda je Guardastagno morao proći. I pošto ga je dugo čekao, vidje ga kako dolazi nenaoružan s dvojicom nenaoružanih slugu, kao čovjek koji nikakva zla ne sluti; i kada vidje da je stigao tamo gdje ga je čekao, okrutan i na zla spreman izađe preda nj s kopljem viknuvši »Mrtav si« i u istom času proburazi mu grudi kopljem. Guardastagno nije stigao ni da se obrani ni da riječi izusti, nego pade proboden kopljem i malo zatim izdahnu. Njegove sluge i ne prepoznavši tko to učini obrnuše konje i dadoše se u bezglav bijeg prema kaštelu svoga gospodara. Sjahavši Rossiglione raspori nožem Guardastagnu grudi i svojom rukom iščupa mu srce pa naredi jednom sluzi da ga zamata u plamenac s koplja i ponese; i zapovjedivši svima strogo da se ne bi koji drznuo i komu što rekao, uzjaha konja i po sumraku koji se hvatao vrati se u svoj kaštel.

Gospa bješe dočula da će Guardastagno doći na večeru i čekaše ga s velikom čežnjom, pa kada vidje da ne dolazi jako se začudi i upita muža: »Kako to, gospodaru, da Guardastagno nije došao?«

Muž joj reče: »Gospo, javio mi je da ne može doći prije sutrašnjega dana«, i zbog toga se gospa malko uznemiri.

Rossiglione sjaha, dade dozvati kuhara i reče mu: »Uzmi ovo veprovo srce i gledaj da od njega prirediš najbolje i najslasnije jelo što umiješ; pa kada budem za stolom, pošalji mi ga na srebrnom pladnju.« Kuhar uze srce i upotrijebi sav svoj mar i umijeće, i sasjeckavši ga i začinivši mnogim mirodijama pripravi od njega izvrsno pečenje.

Kada dođe vrijeme, gospodar Guiglielmo sjede sa svojom gospom za stol i stiže jelo, ali je njega zbog počinjena zločina pekla savjest, te je malo mogao jesti. Uto kuhar posla pečenje, a on naredi da ga metnu pred gospu, i hineći da mu se te večeri ne jede jako ga pohvali. Gospi se pak jelo, te ga poče jesti i učini joj se dobro; i rado ga svega pojede.

Netom vitez primijeti da ga je gospa svega pojela reče: »Gospo, kakvo vam se činilo ovo jelo?«

Gospa odgovori: »Gospodaru, vjere mi, veoma mi se svidjelo.«

»Tako mi Bog pomogao«, reče vitez, »vjerujem vam i ne čudim se što vam se mrtvo svidjelo ono što vam se živo više nego išta drugo svidjelo.«

Čuvši to gospa malo se zamisli, a onda reče: »Molim? Što ste mi to dali da jedem?«

Vitez odgovori: »Ono što ste pojeli uistinu je bilo srce gospara Guiglielma Guardastagna, kojega ste vi kao nevjerno žensko toliko ljubili; i budite čvrsto uvjereni da to bješe njegovo srce, jer sam mu ga ja ovim svojim rukama iščupao iz grudi, malo prije nego što se vratih.«

Ne pitajte kako se ražalostila gospa kad je to čula o onomu kojega je više od svega ljubila; stoga malo poslije reče: »Učiniste ono što nevjeran i podao vitez može učiniti; jer ako sam ga ja bez njegove prisile učinila gospodarom svoga srca i tako vas uvrijedila, ja sam morala pretrpjeti kaznu a ne on, jer on me na to ne bješe prisilio. Ali ne dao Bog da nakon tako plemenita jela, kao što je bilo srce tako hrabra i tako ljubazna viteza kakav bijaše gospodar Guiglielmo Guardastagno, preko mojih usana ikakvo drugo jelo prijede.«⁴

I ustavši na noge, bez oklijevanja se strmoglavi kroz prozor koji joj bijaše iza leđa. Prozor je bio visoko iznad zemlje, te gospa u padu nije samo poginula nego se gotovo sva i razmrskala. Videći to gospodar Guiglielmo zapanji se jako i spozna da je loše uradio; i bojeći se kmetova i provansalskoga grofa dade osedlati konje i odjezdi.

Sutradan ujutro cijeli kraj doznade što se dogodilo; stoga čeljad iz Guardastagnova kaštela i čeljad iz gospina kaštela s najvećom žalošću i suzama pribraše mrtva tijela i odnesoše ih u kapelicu u gospinu kaštelu, i u grob⁵ ih zakopaše, i na njemu napisaše stihove koji su kazivali tko su oni koji su u njemu pokopani, i kako su i zašto umrli.

Deseta novela

Žena nekoga liječnika zatvori svoga uspavanog ljubavnika u škrinju kao da je mrtav; dva lihvara odnesu škrinju svojoj kući; ovaj se osvijesti i uhite ga kao lupeža; sluškinja one gospe na sudu iskaže da ga je ona zatvorila u škrinju koju su lihvari ukrali; tako on izbjegne vješala, lihvare zbog krađe škrinje osude da plate globu.¹

Pošto kralj završi svoje kazivanje, preostade još samo Dioneju da se pomuči; on je to znao, a i kralj mu već bješe naredio, pa poče:

— Ispričani jadi nesretnih ljubavnika nisu samo vama, gospe, nego i meni oči i grudi tjeskobom napunili, pa iz sve duše želim da se to dokonča. Stoga sada kad su, hvala budi Bogu, završeni (ako ja toj zloj žetvi ne dodam privagu, od čega neka me Bog očuva), neću se više doticati tako bolnih zgoda, nego ću početi s ljepšim i veselijim, što će možda biti dobar početak onoga o čemu ćemo sutra raspravljati.

Valja da znate dakle, prelijepe mladice, da nije tomu dugo što je u Salernu² živio neki znameniti liječnik i vidar, po imenu meštar Mazzeo della Montagna.³ On se dospjevši do najdublje starosti oženi lijepom i mladom ženom plemenita roda iz svoga grada, te ju je obasipao raskošnom i skupocjenom odjećom, i nakitom, i draguljima, i svim onim što ženi može goditi, tako da je imala svega više negoli ijedna druga žena u gradu; doduše, gotovo neprestano je patila od nazeba, jer ju je meštar⁴ u postelji slabo pokrivao.⁵ I kao što je gospar Ricciardo de Chinzica, o kojemu smo prije govorili, svoju učio kad su sveci,⁶ tako je ovaj svojoj dokazivao da se muškarac kada sa ženom spava mora poslije toga ne znam koliko dana oporavljati i slične gluposti; stoga je gospa bila vrlo nezadovoljna.

Nego kako je bila mudra i srčana smisli ona da se ogleda malo po susjedstvu i da tako svoje štedi a troši tuđe;⁷ i pošto se u sve više mladića

zagledala, naposljetku joj jedan zape za oko, i u njega položi sve svoje ufanje, svu svoju dušu i sve dobro svoje. Mladić to opazi i jako se obradova, pa i on tako svu svoju ljubav njoj posveti. Zvao se on Ruggieri d'Aieroli⁸ i bijaše plemenita roda, ali lošeg i pokudnog ponašanja, tako da mu ne preostade nitko od njegove svojte i prijatelja tko bi ga volio ili želio s njim drugovati; i po cijelom Salernu bio ga je glas lupeža i propalice, ali gospa nije za sve to marila, jer joj se on zbog drugoga svidao; i s pomoću svoje sluškinje uredi ona sve što treba da se s njim sastane. I kad se tako do sita nasladiše, gospa ga uze kuditi zbog njegova dosadašnjega života i moliti ga da se njoj za ljubav okani takvih djela; pa da mu to omogućí poče mu sama pomagati kad većom kad manjom svotom novca.

I dok su oprezno ustrajavali na tom putu, dogodi se da liječniku dođe u ruke neki nemoćnik koji je imao kvarnu nogu; i pošto meštar pregleda bolesno mjesto reče njegovim rođacima da čovjek mora izgubiti cijelu nogu ili umrijeti ako mu se ne izvadi gnjila kost koju je imao u nozi, a ako mu se kost izvadi mogao bi ozdraviti, no toga se on neće prihvatiti ne prepuste li mu ga kao mravaca; s tim se složiše oni kod kojih je bio i tako mu ga prepustiše.⁹ Liječnik znajući da bolesnik neće izdržati muku niti se dati liječiti ako ga ne uspava, a o večernjoj je morao pristupiti tom poslu, ujutro naredi da od neke njegove mješavine pripreme napitak koji bi ga morao, kad ga popije, uspavati koliko njemu bude potrebno za rezanje i viđanje; i naredivši da mu ga donesu kući ostavi ga u svojoj odaji a da nikomu ne bješe kazao što je.

O večernjoj, baš kad je meštar morao poći onom bolesniku, poručiše mu neki njegovi veliki prijatelji iz Amalfija¹⁰ da bez velike nevolje ne propusti da odmah k njima dođe, jer se tamo dogodila strašna tučnjava u kojoj je mnogo ljudi ranjeno. Odogodivši liječenje noge do idućega jutra, liječnik se ukrca na brodić i odjedri u Amalfi, a gospa, znajući da se on te noći neće vratiti kući, potajno pozva Ruggierija, kao što je običavala, te ga odvede u odaju i unutra ga zaključa dok ostala kućna čeljad ne ode na spavanje.

Dok je tako Ruggieri stajao u odaji i čekao gospu, poče ga moriti nesnosna žeđ, ili što se toga jutra umorio, ili što je nešto slano pojeo, ili što je možda po prirodi žednio, kadli spazi vrč s pićem što ga liječnik bješe pripremio za onoga bolesnika, i misleći da je voda prinese ga ustima i ispi na dušak; i za kratko vrijeme obrva ga težak san i on zaspi. Gospa što je prije mogla dođe k njemu u odaju pa našavši ga gdje spava poče ga gurkati i tiho mu govoriti da ustane; ali to bijaše uzalud, jer on niti je odgovarao niti se micao; stoga gospa već uznemirena gurne ga jače

veleći: »Ustaj, pospanče, jer ako si htio spavati mogao si otići svojoj kući i ne dolaziti ovamo.«

Kako je gospa gurnula Ruggierija, tako on sa škrinje na kojoj je ležao pade na pod kao mrtvo tijelo ne pokazujući nikakva znaka života. Na to ga gospa sva prestrašena pokuša podići, i jače ga prodrma, i nos mu protrlja, i povuče ga za bradu, no sve bijaše zaludu: on je spavao kao zaklan. Poboja se tada gospa da nije možda umro, pa ga poče nesmiljeno štipati po tijelu i žeći upaljenom svijećom, ali ništa nije pomoglo; stoga ona, jer nije bila liječnica premda joj je muž bio liječnik, pomisli da je on bez ikakve dvojbe umro; i zato, budući da ga je nadasve ljubila, ne treba ni pitati kolika je bila njezina žalost; i ne usuđujući se stvarati ikakve buke uze nad njim tiho plakati i jadati se na tu svoju nesreću.

Ali malo poslije, bojeći se gospa da se njezinu gubitku ne pridruži i sramota, pomisli da joj valja ni časa ne časeći naći načina kako da mrtvacu iznese iz kuće; i ne domislivši se ničemu kriomice dozva sluškinju pa pokazavši joj svoju nesreću zaiska u nje savjeta. I sluškinja se čudom začudi i poče ga vući i štipati, pa kada vidje da on ništa ne čuti reče ono što je i njezina gospodarica rekla, to jest da je on doista mrtav, te joj savjetova da ga valja iznijeti iz kuće.

Gospodarica joj reče: »A kamo ga možemo odnijeti da se ujutro, kada ga nađu, ne posumnja da smo ga odavde iznijele?«

Sluškinja joj odgovori: »Gospodo, baš sam večeras vidjela pred radionicom našega susjeda stolara neveliku škrinju, pa ako je majstor nije unio u kuću, dobro će nam poslužiti za ovaj naš posao, jer ćemo ga moći u nju metnuti, i ubosti ga dva-tri puta nožem, i tako ga ostaviti. Tko ga nađe, ne znam zašto bi pomislio da je odavde a ne odande tamo metnut; čak će pomisliti, jer je mladić na zlu glasu bio, da ga je pri nekom zlodjelu neki njegov neprijatelj ubio i zatim ga u škrinju strpao.«

Gospo se svidje sluškinjin savjet, samo se ne složi s tim da ga rane, veleći da joj to duša ni za što na svijetu ne bi mogla podnijeti; i posla je da pogleda je li škrinja još tamo gdje ju je vidjela; ona se vrati i kaza da jest. Sluškinja dakle, kako bijaše mlada i snažna, uz gospodaričinu pomoć natovari Ruggierija na pleća, i pošto gospa poče naprijed da gleda hoće li tko naići, dođoše do škrinje, i metnuše unutra mrtvacu, i zatvoriše je, i njega ostaviše.

Bijahu se nekoliko dana prije u nekoj kući u blizini nastanila dva mladića koji su se bavili lihvom pa željni da mnogo zarade a malo potroše, kako im je trebalo pokušstvo, dan prije vidješe škrinju i odlučise da je odnesu kući ako po noći ondje ostane. I kad se primače ponoć, izadoše iz kuće i nađoše škrinju i ne razmišljajući mnogo odmah je, premda

im se učini ponešto teškom, odnesoš se kući i postaviše kraj sobe gdje su im spavale žene, ne pobrinuvši se da je odmah smjeste kako valja; i ostavivši je ondje pođoš se spavati.

Ruggieri, koji bješ prekomjerno dugo spavao i već probavio napitak i njegovoj se moći otrgnuo, nekako se o jutrenjoj¹¹ probudi; i premda mu se san prekinuo i svijest vratila, ipak mu je u glavi ostala neka omamljenost koja ga nije držala samo te noći nego i više narednih dana; i pošto otvorivši oči ništa nije vidio stade pružati ruke ovamo-onamo, te spoznavši da je u škrinji počeo se iščuđavati i sam sebi govoriti: »Sto je ovo? Gdje sam? Spavam li? Ili sam budan? Ipak se sjećam da sam večeras došao u odaju svoje gospe, a sada mi se čini da sam u nekoj škrinji. Sto to znači? Nije li se liječnik vratio ili se kakva druga nevolja dogodila pa me gospa, dok sam spavao, ovdje sakrila? Jest, sigurno će tako biti!«

I stoga se smiri i stade prislušivati ne bi li što čuo; i dugo tako ostavši, a nije mu ugodno bilo jer je škrinja bila malena i bolio ga je bok na kojemu je ležao, i hoteci se na drugi okrenuti, tako je to spretno učinio, da se leđima odupro o jednu stranu škrinje, a kako je ona nakrivo bila položena, nagnu se i zatim pade; i kada pade stvori veliku buku od koje se probudiše žene koje su spavale u blizini, i obuze ih strah i od straha se pritajiše.

Ruggieri se od pada škrinje jako prestraši, no videći da se u padu ona otvorila pomisli da mu je u svakom slučaju bolje izaći nego unutra ostaniti. Pa što zbog toga jer nije znao gdje se nalazi, i što zbog ovoga, što zbog onoga, počeo on tapkati po kući ne bi li našao stube ili vrata kuda bi mogao izaći. Žene koje bijahu budne začuše to tapkanje i počeoše pitati: »Tko je tamo?« Kako Ruggieri nije poznao glasa ne odgovaraše; tada žene stadoše dozivati muževe koji su zbog duga bdijenja tvrdo spavali i nisu ništa od toga čuli; onda žene još prestrašenije ustadoše i izašavši na prozore stadoše vikati: »Držite lupeže, držite lupežal!« Pritekoše odatvud mnogi susjedi, te tko preko krova, tko odovud, tko odonud, pojuriše da uđu u kuću, a ta buka probudi i one mladiće, te i oni ustadoše. Ruggieri, izvan sebe od čuđenja, nije znao ni kuda ni kamo da pobjegne, pa ga uhitiše i predadoše u ruke žbirima gradskog kneza koji bijahu tamo na buku dotrčali; i odvevši ga pred kneza, jer su ga svi držali opakim čovjekom, staviše ga odmah na muke, i on priznade da je u lihvarsku kuću ušao da krade; stoga knez odluči da ga bez odugovlačenja dade objesiti.

Ujutro se po cijelom Salernu prosu glas da je Ruggieri uhićen u krađi u kući onih lihvara; dopre glas i do ušiju one gospe i njezine sluškinje, i one se toliko začudiše te gotovo povjeroše da ono što su prošle noći

uradile nisu uradile nego samo sanjale da su uradile; a osim toga zbog opasnosti u kojoj bijaše Ruggieri gospa je ćutjela takvu bol da je od nje gotovo ludjela. A malo poslije polovice treće ure¹² vrati se liječnik iz Amalfija i zaiska da mu donesu onaj napitak, jer htjede vidati svoga bolesnika; i našavši prazan vrč podignu veliku graju veleći da u njegovoj kući ništa ne može ostati netaknuto.

Njegovu je ženu mučila druga briga pa mu gnjevno odvrati: »Sto biste, meštre, rekli za neku veću stvar kada ste toliku buku digli zbog vrča prolivene vode? Zar nema više vode na svijetu?«

Meštar joj reče: »Ženo, ti misliš da je ono bila obična voda; a nije tako, nego je ono bio uspavljivi napitak«, pa joj ispriповjedi za što ga je dao pripravit.

Netom žena to začu, objasni joj se u času da je to Ruggieri ispio, pa se njima zato učinilo daje bio mrtav, te reče: »Meštre, mi to nismo znale, pa zato pripravite drugi.« Videći da ne može na ino, meštar dade pripraviti novi napitak.

Malo zatim vrati se sluškinja koja po gospodaričinoj zapovijedi bješe otišla da dozna što se govori o Ruggieriju i reče joj: »Gospodo, o Ruggieriju svi loše govore i koliko sam mogla doznati nema nijednoga rođaka ni prijatelja koji mu je priskočio ili mu želi priskočiti u pomoć; i svi su čvrsto uvjereni da će sudac sutra dati da ga objese. I još ću vam nešto kazati: meni se čini da znam kako je Ruggieri stigao u kuću onih limara, a čujte kako. Vi dobro znate stolara pred čijom je kućom bila škrinja u koju smo ga metnule; malo prije on se pošteno porječkao s nekim čija je čini se škrinja bila, jer je taj pitao da mu vrati novac za njegovu škrinju, a majstor mu je odgovarao da on škrinje nije prodao nego da mu ju je po noći netko ukrao. Onaj mu je na to rekao: >Nije tako, nego si je ti prodao dvojici mladih lihvara; sami su mi to rekli, jer sam je ja noćas u njihovoj kući vidio kada su uhitili Ruggierijae Stolar mu je odgovorio: >Lažu oni, nisam im ja škrinje prodao, nego su mi je oni prošle noći ukrali; hajdemo do njih I tako su oni složno prošli u kuću lihvara, a ja sam se vratila ovamo; pa kao što vidite, tako je Ruggieri bio prenesen tamo gdje su ga našli; ali kako je tamo uskrsnuo, to mi nije jasno.«

Gospa tada izvrsno shvati što je posrijedi i kaza sluškinji što je od liječnika čula te je zamoli da joj pomogne da spasi Ruggierija, jer ona može ako hoće u isto vrijeme Ruggierija spasiti i njoj obraz sačuvati.

Sluškinja reče: »Gospodo, poučite me kako, i ja ću sve od srca rado učiniti.«

Gospa kojoj je bilo kao da je na žeravi začas smisli što im je raditi i sve po redu kaza sluškinji.

Ova najprije ode liječniku i plačući mu poče govoriti: »Gosparu, valja mi zamoliti vas da mi oprostite veliku krivnju koju sam vam nanijela.« Vidar reče: »A čime?«

Ne prestajući plakati sluškinja reče: »Gosparu, vi znate tko je mladić Ruggieri d'Aieroli; njemu sam omiljela, pa sam što od straha što od ljubavi postala ljetos njegovom draganom; i znajući da sinoć niste kod kuće toliko me molio i kumio da sam ga u vašu kuću dovela da spava sa mnom u mojoj sobi. I budući da je ožednio, nisam znala gdje bih brže došla do vode ili do vina, pa bojeći se da me vaša žena iz blagovaonice ne opazi, sjetila sam se da sam u vašoj sobi vidjela vrč s vodom; i potrčah po nju, i dadoh mu da je popije, i vrč vratih tamo odakle sam ga i uzela; a čujem da ste zbog toga u kući digli veliku buku. Priznajem da sam zlo uradila, ali ima li koga tko katkada zlo ne počini? Meni je jako žao što sam to učinila, ali ipak vas, budući da je zbog toga i zbog onoga što je slijedilo Ruggieri u opasnosti da život izgubi, kao Boga molim da mi oprostite i da mi dopustite da pođem pomoći, koliko budem mogla, Ruggieriju.«

Čuvši je liječnik, premda je bio gnjevan, rugajući se odgovori: »Sama si sebi oprostila, jer si noćas mislila da ćeš imati momka koji će ti dobro kožuš stresti,¹³ a imala si pospanca; i zato idi i pokušaj spasiti svog dragana, a ubuduće se čuvaj da mi ga u kuću više ne dovodiš, jer ćeš platiti i za ovaj i za onaj put.«

Kad sluškinja vidje da joj je prvi korak dobro prošao brže-bolje ode u tamnicu gdje bješe Ruggieri i toliko se oko tamničara motala, dok joj on naposljetku nije dopustio da govori s Ruggierijem; i pošto ga je uputila što će odgovoriti sucu ako se želi spasiti toliko je opet navaljivala da su i nju pred suca pustili.

On, videći je onako svježu i čilu, prije negoli je saslušala htjede svojim silom jedanput bocnuti tu dobru dušicu,¹⁴ a ona se, da je bolje saslušala, nije nećkala; i kad se digla s meljave reče: »Gosparu, zatvorili ste Ruggierija d'Aieroli kao lupeža, a on to nije.« I krenuvši od početka po redu mu cijelu zgodu ispriča kako ga je ona, njegova dragana, uvela u liječnikovu kuću, i kako mu je nehotice dala napitak za spavanje, i kako ga je misleći da je mrtav u škrinju zatvorila, a zatim ono što je čula da su stolar i vlasnik škrinje govorili, i dokaza mu kako je u njoj Ruggieri dospio u kuću onih lihvara.

Videći da mu je lako doznati je li to istina sudac prvo upita liječnika je li istina ono o napitku, i dozna da je tako bilo; i zatim pozvavši stolara, i onoga čija je škrinja bila, i lihvare, poslije mnogo okolišanja utvrdi da su lihvari prošle noći ukrali škrinju i unijeli je u svoju kuću. Napo-

sljetku posla po Ruggierija, i pošto ga upita gdje je prošle noći spavao, ovaj odgovori da ne zna gdje je spavao, ali se dobro spominje da je išao prenoćiti sa sluškinjom meštra Mazzea, i da je u njezinoj sobi ožednio i popio vodu iz vrča, no što se poslije toga dogodilo, sve dok se nije probudio u kući onih lihvara i našao se u škrinji, to doista ne zna. Sucu se ta zgoda jako svidjela, pa zaiska od sluškinje, i Ruggierija, i stolara, i lihvara da mu je više puta ispričaju.

Naposljetku se uvjeri da je Ruggieri nevin i oslobodi ga, a lihvare kazni da plate deset unca¹⁵ što su ukrali škrinju; i neka nitko ne pita koliko se Ruggieri obradovao svom spasu, a koliko tek njegova gospa. Ona se mnogo puta poslije zajedno s njim i s onom dobrom sluškinjom, koja ga je htjela izbosti nožem, smijala i veselila. A njihova ljubav i njihovi sastanci bili su sve slađi i ljepši; a ja bih htio da i meni tako bude, samo da me u škrinju ne zatvaraju.

Ako prve novele tugom zališe srca ljupkih gospa, ova ih zadnja Dionejeva tako nasmija, osobito kad se spomenu kako je sudac curu šilom bocnuo, da su se mogle posve razvedriti od sućuti koju su im druge pobudile. No kralj, videći da sunce poče žutjeti i da dođe kraj njegovu vladanju, veoma ljubaznim riječima zamoli lijepu gospu da mu oproste što je učinio, to jest što ih je naveo da kazuju tako krute priče kao što su priče o nesretnoj ljubavi; i pošto ih zamoli skide s glave lovor-vijenac i dok su gospu čekale komu će ga predati, on ga nježno položi na plavokosu Fiammettinu glavu veleći: - Tebi predajem ovaj vijenac, jer ćeš bolje umjeti nego ijedna druga sutrašnjim danom ove naše drugarice od mučnoga današnjeg dana utješiti.

Fiammetta, dugih kovrčavih vlasi što su kao zlato padale na prebijela nježna ramena, i obla posve blistava lica na kojemu su se miješale prave boje: snježnih ljiljana i grimiznih ruža, s dva crna oka kao u sokola i s ustašcima kojih su usne bile nalik dvama sitnim rubinima, smiješeći se odgovori: - Filostrato, ja ga rado uzimam; i da još bolje spoznaš ono što si uradio, hoću i naređujem već sada da se svatko pripremi da sutra kazuje o *onom što je nekoga ljubavnika, nakon mnogih prijekih i kobnih nevolja, sretno zadesilo*. - Taj prijedlog svima bješe po volji; a ona tada dozva starostu te se s njim o svemu potrebnom dogovori, i ustavši cijelu družbu veselo otpusti do večere.

Neki se od njih dakle razidoše po perivoju kojega ljepota ne bijaše takva da bi brzo dojadila, neki odoše prema mlinovima koji su izvan njega mljeli, i tko ovdje tko ondje, svatko se po različitim željama različito stade zabavljati do večere. A kad dođe vrijeme večeri, svi se kao i obično skupiše kraj krasne fontane, gdje u najvećem veselju i dobro poslu-

ženi večeraše. I ustavši od večere, kao i obično počeše plesati i pjevati; i dok je Filomena vodila ples, kraljica reče: - Filostrato, ne kanim se udaljavati od svojih prethodnika, nego kao što su oni činili i ja hoću da se po mojoj zapovijedi zapjeva neka pjesma; pa jer sam uvjerena da su tvoje pjesme nalik tvojim novelama, da nam tvoje nesreće još koji dan ne bi pokvarile, zapjevaj nam sada onu koja ti je najdraža.

Filostrato odgovori da rado hoće; i bez oklijevanja poče ovako pjevati:

Pokazujem kroz suze koliko srce s razlogom mi jada: izda ga Amor što mu vjeru zada.

*Amore, kadno prvi put u njega
ti metnu onu s koje gorko patim,
ne nadajući se spasu,
tako ga njenim krepostima zasu
da prezre svaku muku što je zatim
—u-meju dušu dosta
(da ojađena ostaj
zbog tebe došla; ali svoju sada
poznajem grešku, i to ne bez jada.*

*Njegove varke postao sam svjestan
kad vidjeh da me ostavila ona
gdje mi se nade sviše;
jer kad zamišljah da sam ponajviše
milosti njene sluga kom je sklona,
ne sluteć patnje duge buduće moje tuge,
spazih da drugoj ljubavi je rada:
iz grudi mene prognala je tada.*

*Kad spoznah da iz grudi sam joj prognan,
u bolan plač se moje srce zavi,
i još u njemu stoji;
proklinjem često dan i sat u koji
njezino ljupko lice mi se javi
u previšnjoj ljepoti i plamenoj krasoti.*

*Sad moja vjera, gorljivost i nada
podnose kletvu duše koja strada.*

*Koliko bol bez utjehe je moja,
toliko bolnim, gospodaru, vičem
glasom da možeš čuti;
velim ti, rako žeže čemer kruti,
da smrti kao manjoj patnji kličem.
Nek pristupi, i momu
životu grubom, zlomu
učini kraj i moju srdžbu svlada;
jer gdje god odem, manja muka vlada.*

*Nikakve druge utjehe ni puta
ne osta mi u tuzi osim smrti.
Stog odmah je uputi,
Amore, da okonča jad mi ljuti
i bijedni život s moga srca sprti.
Učini to, jer neću
otetu vratit sreću;
nek se veseli mojoj smrti mlada,
kao što s novim ljubavnikom sklada.*

*Balado moja, ako tebe nitko
ne mogne pjevat, to me malo mori;
tek ja te mogu znati.
Želim ti samo jednu dužnost dati:
Amora nađi, pa mu samom zbori
koliko mi je ružan
taj život grk i tužan,
moleć da nađe bolju luku, kada
položi nas, jer to mu na čast spada.*

Riječi ove pjesme¹ veoma jasno pokazahu kakva je Filostratova duša i zbog čega: a možda bi još više pokazalo lice one gospe koja je plesala, da sve gušća tama noći nije skrila rumenilo koje joj udari u lice. No pošto on² svoju pjesmu dokonča, pjevali su još mnoge druge, sve dok nije došlo vrijeme počinka; a tada se po kraljičinoj zapovijedi svaka povuče u svoju odaju.

*SVRŠAVA ČETVRTI DAN DEKAMERONA I POČINJE PETI U
KOJEMU SE POD FIAMMETTINIM VLADANJEM PRIPOVIJE-
DA O ONOM ŠTO JE NEKOGA LJUBAVNIKA, NAKON MNO-
GIH PRIJEKIH I KOBNIH NEVOLJA, SRETNNO ZADESILO.*

Istok se već bijaše sav zabijelio i ogranule zrake rasvijetlile cijelu našu polukuglu, kad potaknuta slatkim pjevom ptičica koje su novi dan po grmlju radosno i raspjevano slavile* ¹ Fiammetta ustade i sve druge i tri mladića dade pozvati pa sišavši lakim korakom na livade, sa svojom družbom niz prostranu ravnicu po rosnoj travi, raspravljajući o svemu i svačemu sve dok sunce nije dobrano odskočilo zabavljajući se odšeta. Ali osjetivši da sunčane zrake već peku, upraviše korake prema svom boravištu; i stigavši tamo od lakog se umora izvrsnim vinima i slatkišima osvježiše, a zatim se u svom krasnom vrtu do ručka zabavljahu. Dotle je obazrivi starosta pripremio sve što je potrebno, pa kad dođe čas, pošto nekoliko poskočnica i baladu-dvije otpjevaše, po kraljičinoj zapovijedi veselo sjedoše za stol. Kad objedovaše u radosnu raspoloženju, ne zaboravljajući uobičajeno plesanje, uz svirku glazbala i pjesme zaplesашe nekoliko puta. Nakon toga sve ih otpusti kraljica dok ne prođe vrijeme počinka; neki od njih na spavanje odoše, a ostali se i dalje u krasnom perivoju zabavljahu. No svi se po devetoj uri² na kraljičinu želju kao i obično pokraj studenca skupiše; i pošto kraljica sjede *pro tribunali*,³ pogleda Panfila i smiješeći se zapovjedi mu da počne kazivanje novela sa sretnim završetkom.⁴ On se tomu rado pokori i ovako prozbori.

Prva novela

Kimon od ljubavi postane razboriti i na moru otme svoju gospu Ifigeniju; na Rodu ga bace u tamnicu, odakle ga Lizimah izvuče i iznova s njim otme Ifigeniju i Kasandru sa svadbe, pobjegavši s njima na Kretu; i pošto im tamo postanu ženama, s njima se vrate svojim kućama.

Mnoge mi novele, ljupke gospe, padaju na um da ih pripovijedam i s nama počnem tako radostan dan kao što će ovaj bit; a jedna mi je od njih osobito srcu prirasla, jer ćete u njoj moći razabrati ne samo sretan završetak radi kojega počinjem pripovijedati, nego i koliko je božanska, koliko silna i kolikoga dobra puna Amorova moć koju mnogi, ne znajući što govore, s nepravdom obescjenjuju i osuđuju;¹ a to će vam biti veoma milo, ako se ne varam, jer vjerujem da ste zaljubljene.

Dakle (kako smo jednom čitali u drevnim ciparskim ljetopisima)² živio na otoku Cipru neki čovjek vrlo plemenita rada koji se zvao Aristip, bogatiji nego ijedan od njegovih zemljaka svim prolaznim dobrima, a bio bi i najsretniji da ga u nečemu sudbina nije ucivilila. A evo što bijaše: među svojom djecom imao je on i jednoga sina koji je rastom i ljepotom sve mladiće nadmašivao, ali bijaše gotovo slabouman, bez nade u ozdravljenje; njegovo pravo ime bijaše Galeso, ali zato što mu ni učiteljev trud, ni očeva milovanja, ni batine, ni bilo čije nastojanje nisu mogli u glavu utuviti ni cigla slova niti ikakav odgoj, i zbog njegova tvrda i sirova govora te ponašanja kakvo bi prije dolikovalo životinji negoli čovjeku, gotovo kao za porugu zvahu ga Kimon,³ što u njihovu jeziku otprilike znači živina. Otac je s teškom mukom podnosio njegov beznadni život, i pošto već izgubi svako ufanje u njega, da mu ne bude sved pred očima taj uzrok jada, naredi mu da ode na selo i da tamo s težacima živi; to Kimonu bijaše jako po čudi, jer su mu miliji bili običaji i ponašanje prostoga puka negoli gradski.

Otišavši dakle Kimon na selo i baveći se tamo težačkim poslovima, dogodi se da jednoga dana, kad već minu podne, dok s toljagom na ramenu obilažaše imanja, zađe u neki šumarak, koji bješe ponajljepši u onom kraju i sav bujno olistao, jer bijaše mjesec svibanj. Dok je tako išao kroza nj, dobra ga sreća nanese na livadicu okruženu visokim drvećem, kojoj je u dnu žuborio krasan i svjež izvor,⁴ i pokraj njega vidje kako na zelenoj travi spava prelijepa mladica u tako tankoj odjeći da gotovo ništa nije skrivala od snježne puti, i bijaše samo od pojasa na niže pokrivena bijelim i lakim pokrivačem; a njoj do nogu spavahu još dvije djevojke i jedan momak, služinčad te mladice.

Kada je Kimon ugleda,⁵ kao da nikad prije ženskoga lika nije vidio, podbočivši se svojom toljagom i ništa ne govoreći uze je pozorno s golemim divljenjem promatrati; i u grubim grudima, u kojima ni tisuće pouka nisu mogle ucijepiti ni truna uljudenosti, oćutje kako mu se budi neka misao koja mu u tupoj i sirovoj pameti govoraše da je to najljepše biće što ga je ikad živ čovjek vidio. I zatim poče razabirati njezine pojedinosti, diveći se vlasima koje mu se učinile da su od zlata, čelu, nosu i ustima, grlu i rukama i ponajvećma tek propupalim grudima; i tako postavši u času od težaka poznavalac ljepote, iznad svega zaželje u sebi da joj vidi oči koje su, otežale od duboka sna, bile sklopljene; i da bi ih vidio više puta htjede da je probudi. Ali kako mu se činilo da je mnogo ljepša od drugih žena koje je prije vidio, posumnja da nije koja božica⁶ a ipak je toliko razbora imao te je sudio da je ono što je božansko dostojnije poštovanja negoli zemaljsko, pa se zato uzdržavao, čekajući da se ona sama probudi; i premda mu se činilo da predugo čeka, ipak, obuzet neobičnom slašću, nije mogao otići.

Dogodi se da se nakon duga vremena djevojka, koja se zvala Ifigenija,⁷ probudi prije svojih pratilaca, pa kad podiže glavu, i otvori oči, i pred sobom ugleda Kimona naslonjena na toljagu, začudi se jako i reče: »Kimone, što tražiš po ovoj šumi u ovo vrijeme?«

Kimona su, što po njegovu liku, što po njegovoj neuglađenosti, što po očevu plemstvu i bogatstvu, gotovo svi u tom kraju poznavali. On ništa ne odgovori na Ifigenijine riječ; ali čim joj vidje otvorene oči odmah u njih netremice poče gledati i učini mu se da se iz njih takva blagost krili⁸ te ga ispunja dotad nekušanom slašću.

Videći to mladica poboja se da ga to uporno gledanje ne ponese i da joj u svojoj neuglađenosti ne nanese kakvu sramotu; stoga pozva svoje sluškinje i skoči na noge veleći: »Kimone, ostaj zbogom.«

Kimon joj tada odgovori: »Poći ću s tobom.«

I premda je mladica u neprestanu strahu njegovo društvo odbijala

nikako ga nije mogla od sebe odagnati sve dok je do kuće nije otpratio; i odanle ode on očevoj kući i izjavi da se ni za što na svijetu neće više vratiti na selo; i premda to bijaše teško ocu i njegovima, ipak ga pustiše da ostane i počekaše da vide koji ga je razlog nagnao da se predomisli.

Budući da u Kimonovo srce, kamo nikakav nauk nije mogao prodrijeti, bješe prodrila po Ifigenijinoj ljepoti Amorova strijela, u kratko vrijeme mladić izmijeni način rasuđivanja na veliko čudo svoga oca i sve svojte i svih onih koji su ga poznavali. Prvo zaiska od oca da mu nabavi odjeću i sve ostale urese kao što imaju njegova braća, i otac mu radosno ispuni želju. Zatim, družeći se s otmjenim mladićima i slušajući o ponašanju koje dolikuje plemićima a osobito zaljubljenim, najprije i na najveće divljenje sviju u vrlo kratko vrijeme ne samo što prva slova nauči, nego ugledan među obrazovanima postade. I malo poslije, a svemu tomu bijaše uzrok ljubav prema Ifigeniji, ne samo što grub i prost govor u uljuden i gradski preobrazi, nego postade majstor u pjevanju i glazbi, a u jahanju i u svim bojnim umijećima, kako kopnenim tako pomorskim, veoma vješt i neustrašiv postade. I ukratko, da se ne zadržavam kazujući sve pojedinosti o njegovim vrlinama, ne prodoše ni četiri godine otkad se bješe zaljubio, a on ispade ljubazniji, i uljudniji, i obdareniji osobitim vrlinama nego ijedan drugi mladić na otoku Cipru.

Što da još, ljubazne gospe, o Kimonu kažemo? Svakako ništa drugo osim toga da je one uzvišene vrline, što ih nebo o bijaše usadilo u tu valjanu dušu, zavidna Fortuna bila u najmanji dijelak njegova srca prečvrstim sponama svezala i zatvorila, koje je sve Amor rastrgao i slomio, jer je mnogo moćniji od nje; i kao podstrekač uspavane sposobnosti, svojom ih je moći pomučene mrakom izveo na svjetlo dana, pokazavši tako očito odakle izvlači sebi podložne duhove i kamo ih svojim žarom vodi.

Premda je Kimon ljubeći Ifigeniju katkad pretjerivao kao što svi mladi ljubavnici rade, ipak je Aristip, uzevši u obzir da ga je Amor od ovna učinio čovjekom, ne samo strpljivo sve podnosio, nego je i svim njegovim željama da u tomu ustraje udovoljavao.

No Kimon, koji je odbijao da ga zovu Galeso spominjući se kako ga je Ifigenija zvala, htjede svojoj želji dati čestit konac, pa je više puta pokušavao skloniti Ifigenijina oca Cipsea da mu je za ženu dade, ali mu je Cipseo sveder odgovarao da ju je obećao Pazimundi, plemenitu mladiću s otoka Roda,⁹ kojemu ne misli vjerom krenuti.

I kad se približilo vrijeme ugovorene Ifigenijine udaje i kad je ženik

poslao po nju, Kimon reče sam sebi: »Sad je vrijeme da pokažem, o Ifigenijo, koliko te ljubim. Po tebi sam postao čovjekom; i mognem li tebe imati ne sumnjam da ću postati slaviji od nekoga boga; a pouzdano ću te imati ili ću umrijeti.«

I rekavši tako potajno skupi nekoliko mladih plemića svojih prijatelja, i kriomice opremivši brod svim potrebnim za pomorski boj, otplovi na more čekajući lađu koja moraše Ifigeniju odvesti na Rod njezinu mužu. I pošto je njezin otac iskazao mnoge počasti prijateljima ženika, otisnu se ona na more, a oni okrenuše pramac prema Rodu i odjedriše. Kimon nije spavao; naredni ih dan svojim brodom sustiže i s pramca iza glasa onima koji bijahu na Ifigenijinoj lađi viknu: »Zaustavite se i spustite jedra, ili se pripremite da vas porazimo i potopimo.«

Kimonovi protivnici bijahu već iznijeli oružje na palubu i za obranu se spremahu; stoga Kimon nakon onih riječi dohvati željeznu čakiju, na krmu je Rodanima koji su žestoko jedrili nabaci i silom je pramcu svoga broda privuče; i srčan kao lav, ne čekajući da ga itko slijedi, na rodsku lađu skoči kao da mu nitko ništa ne znači; i podboden ljubavlju čudesnom snagom među neprijatelje s nožem u ruci zađe i bodući sad jednoga sad drugoga stade ih kao ovce klati.¹⁰ Videći to Rodani položiše oružje i gotovo jednoglasno se predadoše.

Njima Kimon reče: »Momci, nije me pohlepa za plijenom ni mržnja prema vama nagnala da krenem iz Cipra i oružanom vas rukom nasred mora napadnem. Ono što me na to potaknu od neprocjenjive je vrijednosti za mene, a vi mi to lako možete prepustiti u miru: a to je Ifigenija koju više od svega na svijetu ljubim, pa kad je od njezina oca nisam mogao u miru i kao prijatelj dobiti, ljubav me prisili da je od vas kao neprijatelj i s oružjem u ruci osvojim. I stoga želim da joj budem ono što je za nju imao biti vaš Pazimunda: dajte mi je i podite s Božjim blagoslovom.«

Momci ne htjedoše milom, ali natjerani silom uplakanu Ifigeniju Kimonu predadoše; a on videći je da plače reče: »Plemenita gospo, ne tuguj; ja sam tvoj Kimon koji te po svojoj dugotrajnoj ljubavi više zavrijedio nego Pazimunda po zadanoj vjeri.«

I pošto je prekrcu na svoj brod ne dotaknuvši ništa drugo na rodskoj lađi, Kimon se zatim vrati svojim drugovima, a njih pusti da odu. Kimon se dakle, sretniji nego itko na svijetu što zarobi tako dragocjen plijen, pošto ju je rasplakanu dugo tješio, dogovori sa svojim drugovima da se odmah ne vrati na Cipar; stoga uz opći pristanak upraviše pramac svoga broda prema Kreti gdje su gotovo svi, a osobito Kimon, vjerovali da će kod davnašnjih i novih rođaka i mnogih prijatelja s

Ifigenijom biti sigurni.

Ali Fortuna koja je onako lako dopustila da Kimon dobije Ifigeniju, nepostojana kakva jest, naglo u jad i čemer prevrati neiskazano veselje zaljubljenoga mladića. Ne bijahu još ni četiri ure prošle otkako Kimon pusti Rođane, kadli nadošla noć, koju je radosnije nego ikada ikoju proživljenu očekivao, donese sa sobom žestoko i olujno vrijeme koje nebo oblacima a more pogubnim vjetrovima napuni; stoga niti je tko znao što valja raditi ni kamo krenuti, niti je tko mogao na palubi opstati da i u čemu bude od koristi. Ne treba ni pitati kako se zbog toga Kimon rastužio. Činilo se da su bogovi uslišali njegovu želju samo zato da mu što teža bude smrt, za koju bi prije bez nje malo mario. II njegovi su se drugovi isto tako jдали, ali više od svih jadaše se Ifigenija, glasno plačući i na svaki udar vala drhteći; i u svom plaču teško je proklinjala Kimonovu ljubav i prekoravala njegovu drskost, tvrdeći da se to olujno nevrijeme rodilo samo zato što bogovi nisu željeli da on, koji ju je protiv njihove volje htio uzeti za ženu, uživa u svojoj preuzetnoj želji, nego da prvo vidi njezinu smrt, a zatim da i sam bijedno pogine.

U takvu i još gorem jadikovanju, dok je vjetar svakog časa postajao sve jači, a mornari nisu znali što da rade ni kako da odrede kamo plove, u blizinu otoka Roda stigoše; i ne znajući stoga da to bijaše Rod upeše sve snage da se kopna dohvate i spase život. Sreća im u tomu bijaše sklona, i navede ih u neki maleni zaton gdje se malo prije njih bješe sklonila i rodska lađa koju Kimon bijaše pustio; i tek ujutro, kad je svanula zora i pomalo se nebo razvedrilo, opaziše da su bačeni na otok Rod i da se možda na strelomet od njih nalazi lađa koju su dan prije bili pustili. Ražalošćen preko mjere od straha da mu se ne dogodi ono što mu se i dogodilo, Kimon zapovjedi da se ulože sve sile ne bi li se odanle izvukli, a onda neka ih sudbina odvede kamo hoće, jer im nigdje nije moglo biti gore nego ondje. I uložise svu svoju snagu ne bi li otud izašli, ali uzalud: strašan je vjetar puhao u protivnom smjeru, te ne samo što nisu mogli iz malog zaljeva izaći nego ih je, htjeli oni ili ne htjeli, gurao prema kopnu.

I čim su mu se primakli, prepoznaše ih rodski mornari, koji su se bili iz svog broda iskricali; i netko od njih odmah odjuri do obližnjeg sela kamo bijahu mladi rodski plemići otišli, i tamo im ispriповjedi da je oluja Kimona i Ifigeniju s njihovim brodom kao i njih na otok bacila. Čuvši to oni se veoma obradovaše, skupiše mnogo seljaka i hitro stigoše na more; te Kimona, koji se već bješe sa svojima iskrcao i namjeravao pobjeći u neku obližnju šumu, uhitiše sa svima i s Ifi-

genijom i u selo odvedoše; a odatle, pošto iz grada s golemom četom oružanih momaka dođe Uzimah koji te godine obnašao vrhovnu vlast među Rođanima, Kimona i sve njegove drugove u tamnicu odvedoše, kako naredi Pazimunda požalivši se rođskom senatu netom bješe čuo glase.

Tako jadni i zaljubljeni Kimon izgubi svoju Ifigeniju tek što ju je bio zadobio i samo nekoliko puta poljubio. Ifigeniju prihvatiše mnoge odlične rodske gospe, te se ona oporavi i od žalosti što je bila ugrabljena i od muke pretrpljene na uzburkanom moru; i kod njih ostade sve do dana ugovorenog za svadbu. Budući da je Kimon dan prije bio pustio mlade Rođane na slobodu, njemu i njegovim drugovima pokloniše život, što im ga je Pazimunda svira silama nastojao oduzeti, te ih osudiše na doživotnu tamnicu; u njoj su, kako možete zamisliti, tužno tavorili bez truna nade i u kakvo veselje. Međutim, Pazimunda što je više mogao požurivao buduću svadbu.

Fortuna, kao da se pokajala što je nanijela takvu nepravdu Kimonu, pripravi nešto novo za njegov spas. Pazimunda bijaše već dugo nago-varao mlađega po godinama ali jednako vrlo brata, koji se zvao Ormizda, da se oženi nekom mladom i lijepom plemkinjom iz istoga grada imenom Kasandra, koju je Lizimah nadasve ljubio; a svadba zbog raznih uzroka više puta bijaše odgođena. Videći sada Pazimunda da će uskoro s najvećim veseljem proslaviti svoju svadbu pomisli da bi najbolje bilo kad bi na tom istom veselju, da se izbjegnu novi troškovi i pirovanje, mogao postići da i Ormizda dovede svoju ženu: radi toga s Kasandrinim roditeljima ponovno poče pregovore i sretno ih privede koncu; i zajedno on i brat mu s njima odlučiše da će istoga dana kad Pazimunda dovede Ifigeniju i Ormizda dovesti Kasandru.

Čuvši to Lizimah jako se ožalosti, jer uvidje da guši svaku nadu koju je gojio da će zasigurno dobiti Kasandru kao ženu, ako je ne uzme Ormizda. No, kao razborit čovjek, skrivao je u sebi svoj jad i stao razmišljati kako spriječiti da se to dogodi, i ne nađe drugoga mogućeg puta nego da je otme. To mu se učini izvodljivim s obzirom na njegovu službu, ali i mnogo nečasnijim nego da na toj službi nije bio; ali ukratko, nakon duga oklijevanja, poštenje ustuknu pred ljubavlju, i on odluči ugrabiti Kasandru, pa kud puklo da puklo. Premišljajući tako o družini koju bi u tom pothvatu morao imati i o naumu kojega bi se morao držati, sjeti se Kimona kojega je s drugovima u tamnici držao; i zaključivši da u tom poslu boljšega i vrednijega druga od njega ne bi mogao naći.

Radi toga sljedeće ga noći dade potajno dozvati u svoju sobu i poče mu ovako govoriti: »Kimone, kao što bogovi darežljivo obasiplju ljude

darovima, tako isto veoma mudro iskušavaju njihove vrline, pa im oni koji se iskažu postojanima i ustrajnama u svakoj prilici, kao najvaljaniji, najvećih nagrada postaju dostojni. Oni htjedoše o tvojim vrlinama jači dokaz imati negoli bi im ga ti mogao dati u uskom krugu doma svoga oca, za kojega znam da je preobilno bogat, pa te prvo ljubavnim bolima od nerazumne životinje, kako sam čuo, učiniše čovjekom; poslije pak nesrećom i crnom tamnicom htjedoše vidjeti hoće li tvoj duh biti drugačiji nego što je bio kad si se kratko vrijeme radovao dobivenju plijenu. Pa ako je ostao isti kao što je bio, veće ti radosti nisu mogli pružiti od one što se sada spremaju da ti je podare; a da ti se tvoja stara snaga i srčanost vrate, ja ću ti je otkriti. Pazimunda, koji se toliko veselio tvojoj nesreći i tako uporno zahtijevao tvoju smrt, požuruje koliko god može Ifigenijinu svadbu, da bi uživao u plijenu što ga je prvo tebi sklona sudbina bila dosudila pa iznenadno srdita oduzela; a koliko te to mora boljeti, ako je ljubiš kao što vjerujem, lako mogu i sam shvatiti, jer i meni jednako zlo istoga dana kani nanijeti njegov brat Ormizda s Kasandrom, koju iznad svega na svijetu ljubim. Pa da izbjegnemo tolikoj nepravdi i tolikoj nevolji Fortune, ne vidim da nam je ona ostavila ikakva drugoga puta otvorena do kreposti našega duha i naših desnica kojima nam valja dohvatiti mačeve i omogućiti da ti po drugi put ugrabiš svoju, a ja prvi put svoju draganu; stoga, ako ti je, ne velim sloboda, jer znam da ti je bez tvoje gospe malo do nje stalo, nego svoju gospu želiš opet dobiti, znaj da su je bogovi položili u tvoje ruke, ako mi se pridružiš u mom pothvatu.«

Te riječi vratiše Kimonu svu izgubljenu srčanost i on ne oklijevajući mnogo s odgovorom reče: »Uzimaše, ni hrabrijeg ni vjernijeg druga do mene nećeš imati u tom pothvatu, ako me u njemu čeka ono što veliš; i stoga naredi što sudiš da mi valja raditi i vidjet ćeš da ću to čudesnom snagom učiniti«

Lizimah mu na to reče: »Od danas trećega dana nevjeste će prvi put stupiti u kuće svojih muževa, u koje ćemo podvečer ući, ti sa svojim oružanim drugovima a ja sa svojima u koje se pouzdajem, pa ćemo ih između uzvanika ugrabiti i odvesti na brod koji sam potajno dao opremiti, pogubivši svakoga tko bi nam se usudio suprotstaviti.«

Kimonu se svidje naum te mirno u tamnici počeka do označena dana.

Kad dođe dan svadbe, priredi se velik i raskošan pir, i radosna svečanost svaki kutak kuće one dvojice braće ispuni. Lizimah, pripremvši sve što je bilo potrebno, Kimona i njegove i isto tako svoje prijatelje, koji su svi pod odjećom skrivali oružje, kad mu se učini da je kucnuo

čas, pošto ih je prije dugim govorom za svoj naum oduševio, podijeli na tri skupine, od kojih jednu oprezno posla u luku da im nitko ne bi spriječio ukrcavanje na lađu kad bude trebalo; a s ostale dvije došavši do Pazimundine kuće, jednu ostavi pred vratima da ih nitko ne bi mogao unutra zatvoriti im izlaz prepriječiti, a s preostalom skupa s Kimonom uzide uza stepenice. I stigavši u dvoranu gdje su nevjeste s mnogim drugim gospama već sjedile u najljepšem redu za stolom da jedu, stupiše naprijed, prevrnuše stolove na zemlju i svaki ugrabi svoju pa, predavši ih u ruke drugovima narediše im da ih odmah odvedu na spremnu lađu.

Nevjeste počеше plakati i zapomagati, a isto tako druge gospe i sluge, i u času sve se vikom i plačem ispuni. Ali Kimon se i Lizimah i njihovi drugovi s isukanim mačevima ne nailazeći ni na kakav otpor, jer im se svi maknuše s puta, povukoše prema stubama; i dok su niz njih silazili, oprije im se Pazimunda koji se s velikom toljagom u ruci na tu buku pojavio, a Kimon ga žestoko rani po glavi i raskoli mu je popola te ga mrtva obori pred svoje noge. Pojurivši mu-u pomoć jadni Ormizda također pogibe od Kimonova udarca, a mnoge druge koji se pokušашe približiti raniše i potisnuše Lizimahovi i Kimonovi drugovi. Oni, napustivši kuću punu krvi, buke i plača i tuge, bez ikakva otpora zajedno se držeći sa svojim plijenom do lađe stigoše; pošto ukrcашe na nju žene i popeše se i oni i svi im drugovi, dok se obala već punila oružanim ljudima koji su stizali da preotmu žene, spustiše vesla u more i veselo odoše za svojim poslom.

A kad stigoše na Kretu, tu ih mnogi prijatelji i rođaci radosno dočekашe; i oženivši se gospama i priredivši veliko slavlje, veselo su uživali u svom plijenu. Na Cipru i Rodu dugo su zbog njihova čina trajale uzbuđene i nemiri. Naposljetku, posredovanjem njihovih prijatelja i svojte i na jednom i na drugom otoku, našao se način da se poslije kratka progonstva Kimon s Ifigenijom veselo vrati na Cipar, a Lizimah se jednako s Kasandrom vrnu na Rod; i svaki sa svojom još dugo i sretno poživje na zemlji."

Druga novela

Gostanza ljubi Martuccia Gomila, i čuvši da je umro sva se očajna ukrca sama u čamac koji vjetar zanese u Sušu; nađe ga živa u Tunisu i otkrije mu se; a on, kojega je kralj uzvisio zbog danih savjeta, pošto je uzme bogat se s njom vraća na Lipari.

Čuvši da je okončana Panfilova novela, kraljica je jako pohvali i zatim naloži Emiliji da nastavi pripovijedanje; ona ovako poče:

— Svatko se mora onom u čemu vidi nagradu koja prati osjećaje s pravom radovati, pa stoga što ljubav napokon prije zaslužuje radost negoli tugu, s mnogo većim ću užitkom kazujući o ovom predmetu poslušati kraljicu nego što sam se u prethodnom pokorila kralju.

Valja dakle da znate, nježne gospe, da blizu Sicilije ima otočić zvan Lipari,¹ gdje je nema tomu dugo živjela prekrasna mladica zvana Gostanza, rođena u plemenitoj obitelji s toga otoka; u nju se zaljubi mladić s istog otoka po imenu Martuccio Gomilo, a bijaše vrlo ljubazan, i dobro odgojen, i valjan u svom zadatu. I ona za njim isto tako planu, te se dobro osjećala samo onda kada ga je vidjela; i želeći Martuccio da se njom oženi u njezina je oca zaiska, a on mu odgovori da mu je zato što je siromašan neće dati. Martuccio se ogorčen što je zbog siromaštva bio odbijen opremivši brodicu zakle nekim svojim prijateljima i rođacima da se neće vratiti na Lipari dok se ne obogati; i otišavši odatle poče gusariti² uz obale Berberije³ pljačkajući svakoga tko je bio slabiji od njega: u tom mu sudbina bijaše sklona, da je sam znao odrediti mjeru svojoj sreći. Ali njemu ne bijaše dovoljno što su kratko vrijeme on i drugovi mu postali vrlo bogati, pa dok su iskali kako da se i prebogate, dogodi se da ga neke saracenske galije, nakon duge obrane, zajedno s drugovima uhitise i opljačkaše, i pošto ih veći dio Saraceni podaviše i brod im potopiše, njega odvedoše u Tunis i baciše ga u tamnicu, gdje je dugo u bijedi čamio.

Na Lipari donesoše, ne jedna ili dvije nego mnoge i različite osobe, glas da su svi oni koji su bili s Martucciom na lađici izginuli. Kada mladica koja je preko mjere bila Martucciiovim odlaskom ožalošćena dozna da je i on s drugima umro, dugo je plakala i u sebi je odlučila da skonča život; no kako joj srce nije moglo podnijeti da sama sebi nasilno zada smrt, smisli neobičan ali siguran način da umre: i izašavši jedne noći potajno iz očinske kuće dođe u luku i slučajno malo podalje od drugih brodica nađe čamac nekih ribara, na kojemu još bijahu jarbol, jedro i vesla, jer se upravo tada s njega bijahu iskricali gospodari. Pošto se na nj žurno pope i veslima malo otisnu na more, kako je znala nešto mornarskog umijeća kao što gotovo sve žene na tom otoku⁴ znaju razape jedro i odbaci vesla i kormilo i posve se prepusti vjetru nadajući se da će ili vjetar neminovno čamac bez tovara i bez kormilara prevrnuti, ili da će njime udariti o neku hrid i razbiti ga, i tako se ona, sve kad bi i htjela, neće moći spasiti nego će se utopiti; i pokrivši glavu plaštem plačući na dno čamca leže.

No sve se dogodilo drugačije negoli je ona predmnijevala: jer budući daje vjetar koji je puhao bio sjevernjak i to vrlo blag, i more bilo gotovo mirno a čamac se dobro držao, idućega dana nakon noći kad se na nj ukrcala, podvečer je gotovo sto milja iznad Tunisa na žal blizu grada zvanog Suša⁵ donese. Mladica nije ni znala da je bila više na kopnu nego na moru, jer je cijelo vrijeme ležala i ni za što na svijetu nije namjeravala dići glavu.

Slučajno bijaše na obali, kad čamac udari u žalo, neka sirota žena koja je sa sunca skupljala mreže svojih ribara. Kad ugleda čamac, začudi se kako su dali da se čamac tako napetih jedara nasuče; i pomislivši da su u njemu ribari pozaspali, priđe čamcu i u njemu nikoga do one mladice ne vidje; i kako je ona čvrsto spavala, zazva je više puta i, kad je napokon probudi i po odijelu prepozna da je kršćanka, govoreći talijanski upita je kako to da je sama samcata u tom čamcu onamo doplovila. Čuvši talijanski jezik djevojka posumnja nije li je protivan vjetar vratio na Lipari; i skočivši smjesta na noge pogleda naokolo, i ne prepoznavajući kraja, a videći da je na kopnu, upita onu dobru ženu gdje je.

Dobra joj žena rada odgovori: »O kćeri moja, ti si na domak Suše u Berberiji.«

Kad je to čula mladica, sva tužna što joj Bog ne htjede smrt poslati, pobojavši se sramote i ne znajući što da čini sjede pokraj čamca i poče plakati. Kad to vidje ona dobra žena obuze je samilost i toliko je moljaše, dok je u svoju kolibu ne povede, i tu je toliko nukaše dok joj

ona ne kaza kako je onamo bila stigla; pa kad je dobra žena čula da je još natašte, prinese joj svoga tvrdoga kruha i nekoliko ribica i vode i toliko je nudaše dok ona malo ne pojede. Zatim Gostanza upita dobru ženu tko je da tako govori talijanski; ona joj reče da je iz Trapanija⁶ i da se zove Carapresa i da tu služi u nekih ribara kršćana. Mladica, čuvši riječ >Carapresai,⁷ koliko god je tužna bila i nije ni sama znala što je na to ganu, u sebi stade smatrati dobrim predznakom što je to ime čula i poče se nadati ne znajući čemu i pomalo ugušivati želju za smrću; i ne odavajući se ni tko je ni odakle je ljubazno umoli onu dobra ženu da se za ljubav Božju smiluje na njezinu mladost i da je svjetuje kako se može zaštititi da joj tko sramotu ne nanese.

Kad je ču Carapresa, kako i dolikuje dobroj ženi, ostavivši je u kolibi brzo pokupi svoje mreže i vrati se k njoj, i omotavši je svu svojim ogrtačem sa sobom je u Sušu povede; a kada stiže tamo reče joj: »Gostanza, povest ću te u kuću vrlo čestite Saracenske koju sam u njezinim potrebama često posluživala, a žena je stara i milosrdna; ja ću te njoj preporučiti što bolje mogu i veoma sam sigurna da će te rado primiti i s tobom kao s kćeri postupati, a ti ostani s njom i potrudi se što bolje znaš i umiješ da joj služiš i da joj u volju udeš, sve dok ti Bog bolju sreću ne udijeli«; i kako reče tako učini.

Kad je ču ona gospa, koja je već stara bila, pogleda mladicu u lice, i poče plakati, i prigrlivši je poljubi je u čelo, i zatim je uze za raku i odvede u svoju kuću, u kojoj je ona s nekoliko dragih žena boravila bez ijednog muškarca, a sve su svojom rakom od svile, od palminih niti i od kože različite stvari izrađivale. Od njih mladica za kratko vrijeme nauči neke od tih radova i zajedno s njima poče raditi, i ubrzo steče toliku milosti ljubav one dobre gospe i dragih, da je to bilo pravo čudo; i u kratkom roku, pošto su joj one pokazivale, njihov jezik nauči.⁸

Tako je dakle mladica boravila u Suši, a kod njezine su je kuće oplakivali kao izgublenu i mrtvu, i dogodi se, dok je u Tunisu vladao kralj po imenu Meriabdela,⁹ da je neki mladić iz Granade,¹⁰ visoka roda i jako moćan, tvrdeći da tunisko kraljevstvo njemu pripada, skupio veliku vojsku i navalio na tuniskoga kralja da ga protjera iz kraljevstva.

Ti događaji dopriješe do ušiju Martucciu Gomitu u tamnici, koji je dobro znao berberski jezik,¹¹ i dočuvši da se tuniski kralj svim snagama priprema za obranu reče jednomu od onih koji su njega i njegove drugove čuvali: »Kada bih mogao govoriti s kraljem imao bih hrabrosti da mu dadem takav savjet te bi on pobijedio u ratu.«

Tamničar reče te riječi svom gospodaru, a ovaj smjesta dojavljuje kralju;

stoga kralj zapovjedi da mu Martuccia dovedu; i kad ga on upita kakav je njegov savjet, ovako mu odgovori: »Gospodaru moj, ako sam dobro nekada dok sam u ove krajeve zalazio promotrio na koji način svoje bitke vodite, čini mi se da se više služite strijelcima nego drugima; i stoga, kad bi se moglo nekako postići da strijelcima vašeg protivnika ponestane streljiva, a da ga vaši imaju u izobilju, jamčim da biste u ovom boju pobijedili.«

Njemu kralj odgovori: »Nema dvojbe, kad bi se to moglo učiniti, ja bih se smatrao pobjednikom.«

Nato Martuccio reče: »Gospodaru moj, ako vi samo hoćete, lako će se to učiniti, a poslušajte kako. Valja vam izraditi¹² za lukove vaših strijelaca mnogo tanje tetive negoh su one koje obično svi rabe, a zatim strijele napraviti tako da im urezi budu dobri samo za te tanke tetive; a ovo valja obaviti u takvoj tajnosti da vaš protivnik to ne dozna, jer bi on tome doskočio. A razlog zašto vam to velim jest ovaj: kad strijelci vašega neprijatelja izbace svoje streljivo i naši svoje, vi znate da će vašim neprijateljima valjati da za vrijeme bitke pokupe ono što su vaši odapeli, a našima će valjati da pokupe njihovo; ali protivnici neće moći upotrijebiti streljivo koje su vaši odapeli zbog malih ureza u koje neće stati debele tetive, dok će se vašima dogoditi protivno s neprijateljskim streljivom, jer će se o tanku tetivu lako moći zapeti strijela sa širokim urezom: i tako će vaši imati streljiva u izobilju, dok će ga njima uzmanjkati.«

Kralju, koji je bio uman gospodin, svidje se Martucciov savjet i poslušavši ga u cijelosti po njemu u ratu pobijedi; stoga Martuccio uđe u veliku njegovu milost i naravno postiže visoke časti i bogatstvo.

Glas o tome proširi se po svoj zemlji, i Gostanzi doprije do ušiju daje živ Martuccio Gomito kojega je ona tako dugo mrtvim smatrala; stoga ljubav prema njemu koja je u njezinu srcu već bila oslabila iznenada planu novim plamenom i postade još većom, a mrtva nada uskrsnu. Zato ispriповjedi onoj dobroj ženi kod koje je boravila cijelu svoju zgodu i reče joj da želi ići u Tunis da svoje oči nasiti onim za čim su im uši primljenim glasima želju probudile. Ona mnogo pohvali njezinu želju; i kao da joj je majka, ukrca se s njom na brod i otplovi u Tunis, gdje je s Gostanzom s puno počasti u kuću primi neka njezina rodica. Pošto je s njom pošla i Carapresa, nju posla da vidi što se o Martucciu može doznati; i kada dozna da je živ i na visoku položaju i njoj to dojavljuje, ona plemenita gospa htjede sama Martucciu javiti da mu je došla njegova Gostanza.

I otišavši jednoga dana do Martuccia reče mu: »Martuccio, u moju je

kuću došao neki tvoj sluga s Liparija i tamo bi htio potajno s tobom govoriti, pa sam stoga došla sama k tebi da ti to javim, jer se nisam ni u koga pouzdavala, a on je tako želio.« Martuccio joj se zahvali i za njom pođe njezinoj kući.

Kad ga mladica ugleda, od radosti samo što joj srce ne puče, i ne mogavši se suzdržati odmah raširenih ruku potrča k njemu i obisnu mu se o vrat, i od ganuća zbog minulih nevolja i sadašnje radosti, ne smoze ni riječi reći nego tiho poče plakati. Martuccio ugledavši mladicu začuđeno malo zastade a onda uzdišući reče: »O Gostanzo moja, jesi li mi živa? Davno sam već čuo da si nestala, i nitko u našem kraju ništa o tebi nije znao; i rekavši to tiho plačući zagrlji je i poljubi. Gostanza mu ispriповjedi sve svoje nezgode i časti koje joj je iskazala plemenita gospa kod koje je obitavala.

Martuccio se nakon duga razgovora od nje odijeli, i ode svom gospodaru kralju, i sve mu ispriповjedi, to jest svoje i djevoјčine doživljaje, nadodavši da se s njegovim dopuštenjem kani po našem vjerezakonu¹³ s njom oženiti. Kralj se začudi svemu tomu i pošto dade dozvati djevoјku i od nje ču da je sve bilo onako kako je Martuccio kazivao reče: »Dakle, doista si ga zaslužila kao muža!« I zapovjedivši da se prinesu prekrasni i bogati darovi, dijelom ih dade njoj a dijelom Martucciu, dopustivši im da učine između sebe ono što im je oboma najmilije bilo.

Pošto Martuccio iskaza veliko poštovanje plemenitoj gospi kod koje je Gostanza obitavala, i zahvali joj se za sve usluge koje je iskazala djevoјci, i bogato je obdari kako joj je priličilo i preporuči je Bogu, uz mnoge Gostanzine suze ode; i zatim se s kraljevim dopuštenjem ukrcaše na brodicu, i s njima Carapresa, te se s povoljnim vjetrom vratiše na Lipari, gdje bješe takva divna svečanost, da se to ne može ispričati. Tu se Martuccio s njom vjenča i priredi velik i sjajan pir; i zatim su zajedno u miru dugo uživali u svojoj ljubavi.

Treća novela

Pietro Boccamazza bježi s Agnolellom, namjeri se na razbojnike; djevojka bježi kroz šumu i stiže do nekog dvorca; Pietra uhite, ali bježi razbojnicima iz ruku i nakon raznih nezgoda prispijeva u dvorac gdje je bila Agnolella; i pošto se s njom vjenča vraća se u Rim.

Ne bješe nikoga među njima tko ne pohvali Emilijinu novelu; kad kraljica vidje da je ona dokončana okrenu se Elissi i naredi joj da nastavi; ona, željna da posluša, poče:

— Meni, ljupke gospe, pada na um strašna noć koju je provelo dvoje nerazboritih ljubavnika; no jer je za njom slijedilo mnogo radosnih dana, rado ću vam o njoj kazivati, budući da se slaže s našim predmetom.

U Rimu, koji je danas rep kao što je nekada bio glava svemu svijetu¹, živio nema tomu dugo² mladić po imenu Pietro Boccamazza,³ iz vrlo ugledne rimske kuće, koji se zaljubio u prekrasnu i ljupku mladicu po imenu Agnolella, kćer nekoga čovjeka koji se zvao Gigliuozzo Saullo,⁴ pučanina ali Rimljanima vrlo dragog. I ljubeći je tako je znao postupati, te mladica poče jednako njega ljubiti kao on nju. Pietro, žarkom ljubavlju gonjen i ne hoteći trpjeti strašnih muka koje mu žudnja zadavaše, zaiska njezinu ruku; a kad njegova svojta to dozna, svi se sjatiše k njemu i jako pokudiše to što kani učiniti; a s druge strane pomčiče Gigliuozzu Saulu da nipošto ne posluša Pietrovih riječi, jer ako to učini, neće ga nikada smatrati ni prijateljem ni svojtom.

Pietro, videći da mu je prepriječen jedini put kojim je mislio udovoljiti svojoj žudnji, umalo ne svisnu od bola; a da je Gigliuozzo na to pristao, bio bi se njegovom kćeri oženio i protiv volje svekolike svojte. Ali u srcu ipak odluči da će to učiniti, ako mladica pristane; pa kad je po glasniku doznao da joj je to po volji dogovori se s njom da s njim iz Rima pobjegne. Pripremvši se dakle Pietro jednoga jutra veoma rano pojaši s njom konja,

te se uputiše prema Alagni,⁵ gdje je Pietro imao neke prijatelje u koje se mnogo pouzdavao; i jezdeći tako nemahu vremena da svadbu proslave jer se bojahu da će ih slijediti, te putem o svojoj ljubavi raspravljahu i često jedno drugo cjelivahu.

Ali kako Pietro nije dobro puta⁶ poznavao, kad se udaljiše od Rima kojih osam milja⁷ umjesto da se drže desno dogodi se da oni udariše lijevom cestom; i nisu jahali više od dvije milje, kadli se približiše nekom dvorcu⁸ odakle, čim ih ugledaše, izade dvanaest momaka. I kad su bili već sasvim blizu, opazi ih mladica i povika: »Bježimo, Pietro, napadoše nas!« i što je brže mogla okrenu prema gustoj šumi⁹ svoje kljuse, pritiskujući ga ostrugama i držeći se za oblučje. A kljuse je, osjećajući kako ga podbada, jezdeći kroz tu šumu trošaše.

Pietro, koji je više promatrao njezino lice negoli put pred sobom, nije tako brzo spazio kako dolaze oni momci, i dok se on ne ugledavši ih osvrtao da vidi odakle dolaze, oni ga sustigoše, i uhvatiše, i natjeraše ga da s kljusetama sjaše; a kad ga upitaše tko je i on im to reče, počеше se oni među sobom dogovarati veleći: »Ovaj je prijatelj naših neprijatelja: što drugo možemo s njim uraditi nego uzeti mu odjeću i konja i objesiti ga uprkos Orsinijima¹⁰ o prvi hrast?«

I pošto se s tim složiše, bijahu naredili Pietru da se svuče; dok se on svlačio sluteći kakvo zlo ga čeka, dogodi se da na njih iznenada navali više od dvadeset i pet momaka vičući: »Pobijmo ih, pobijmo ih!« Iznenadeni time, ovi se okaniše Pietra i počеше se braniti, ali videći da ih je mnogo manje nego napadača, nagnuše bježati, a ovi ih pognuše. Kad to Pietro vidje brže zgrabi svoje stvari, i uzjaha kljuse, i zapraši svom brzinom onim putem kud je vidio da je bila pobjegla mladica. Ali ne videći u šumi ni staze ni puta, i ne razabirući u njoj ni konjskoga traga, pošto mu se učini da je na sigurnom i izvan dohvata onih koji su ga bili uhitili i onih drugih koji su ih bili napali, ne našavši svoje dragane nadasve rasužen poče plakati i sad ovamo sad onamo po šumi hoditi dozivajući je; ali mu nitko nije odgovarao, a on se nije usuđivao vratiti i idući naprijed nije znao kamo će stići; s druge pak strane bojao se šumskih zvijeri u isti mah i za se i za svoju ljubljenu, te mu se neprestano činilo da vidi kako je vuk ili medvjed razdire.

Tako je išao nevoljni Pietro cijeli dan po toj šumi vičući i zovući, i ponekad idući natrag kad je mislio da se naprijed kreće; i već je, što od vike, što od plača, što od straha, što od duga posta, bio toliko malaksao da dalje nije mogao. I videći da se noć spušta, ne znajući što bi dmgo činio, kad naiđe na golem hrast sjaha s kljusetama i za nj ga priveza, i zatim se uspe na nj da ga zvijeri po noći ne razderu; i malo zatim izade mjesec i nebo bijaše

vedro, ali se Pietro ne usudi zaspiti da ne padne, iako mu to, sve da mu je i udobno bilo, čemer i misli na njegovu dragu ne bi bili dopustili; pa je tako on uzdišući i plačući i u sebi proklinjući svoju nesreću bdio.

Djevojka bježeći, kako prije rekosmo, i ne znajući kamo da krene, jer ju je njezino kljuse po miloj volji nosilo, toliko zađe u šumu da nije više znala gdje je mjesto na koje je u nju bila ušla; stoga kao i Pietro cijeli dan, čas zastajkujući a čas hodeći, i plačući, i zazivajući, i žaleći se na svoju nesreću, naokolo po toj divljini lutaše. Naposljetku, videći da Pietro ne dolazi, kad se već sumrak hvatao namjeri se na neki puteljak, krenu njim i kljuse ga se držaše, i pošto dobre dvije milje prejaha, izdaleka ugleda pred sobom kolibicu kojoj što je brže mogla poteče; i tamo nađe nekoga vrlo vremešna čovjeka sa ženom koja je također bila stara.

Kad je oni ugledaše samo rekoše: »O kćeri, što radiš tako sama u ovu kasnu uru po ovom kraju?«

Mladica plačući odgovori da je svoje društvo izgubila u šumi i upita koliko je daleko Alagna; starac joj odgovori: »Kćeri moja, ovo nije put kojim se ide u Alagnu; do tamo ima više od dvanaest milja.«

Tada reče djevojka: »A koliko ima do naselja u kojima bih mogla prenoćiti?«

Starac joj odvrati: »Nema nijednoga mjesta tako blizu da bi ti još za dana mogla do njega stići,«

Djevojka tada reče: »A ne biste li me vi, kad ne mogu nikamo drugamo poći, noćas za ljubav Božju ovdje zadržali?«

Starac odgovori: »Djevojko, bit će nam drago da noćas s nama ostanesh; ali svejedno želimo te upozoriti da ovim krajem i danju i noću lutaju svakakve i prijateljske i neprijateljske čete spremne na zlo, te nam mnogo puta čine velika nasilja i velike štete; pa ako po nesreći, dok si ti ovdje, koja od njih naiđe, videći te tako mladu i lijepu kakva jesi oni će ti nanijeti zlo i sramotu, a mi ti u tom nećemo moći pomoći. Ovo smo ti htjeli reći da se ne mogneš, ako se što dogodi, na nas požaliti.«

Videći mladica da je kasna ura, premda je starčeve riječi uplašise reče: »Ako Bog bude htio sačuvat će i vas i mene od te nevolje; a ako mi se što i dogodi, mnogo je manje zlo da me zlostavljaju ljudi nego da me u šumi zvijeri rastrgnu.«

I rekavši tako siđe s kljuseta i uđe u kolibu toga siromaha, tu s njima siromaški večera ono što se našlo, a zatim se sva odjevena svali na postelju da skupa s njima leži; i cijele noći ne prestade uzdisati i oplakivati nesreću što snađe nju i Pietra, o kojemu nije znala što bi drugo mogla očekivati nego zlo.

I kad se već bližila jutrenja,¹¹ začu ona velik topot ljudi kako se primiče;

stoga ustade i ode u veliko dvorište koje se nalazilo iza kolibice, i videći u jednom njegovu kraju mnogo sijena pođe se u nj skriti, da je oni ljudi ako tamo dođu ne nađu tako brzo. I tek što se uspjela skriti, kad stiže velika četa razbojnika na vrata kolibice; i pošto narediše da im otvore i unutra udoše, ugledavši još osedlano djevojčino kljuse upitaše tko je s njima.

Starac ne videći djevojke odgovori: »Nema ovdje nikoga drugoga osim nas, ali ovo kljuse, komu god je pobjeglo, sinoć ovamo banu, a mi ga sklonismo u kuću da ga vuci ne požderu.«

»Onda«, reče glavar čete, »dobro će doći nama, kad već drugoga gospodara nema.«

Rasuvši se tako svi po kolibici, neki od njih iziđoše u dvorište; i pošto odložiše koplja i drvene štitove, dogodi se te jedan od njih nemajući drugoga posla hitnu koplje u sijeno i umalo ne ubi skrivenu djevojku, a ona tek što se ne otkri, jer joj koplje prođe u blizini lijeve dojke tako da joj željezo razdera odjeću, i na to htjede jako kriknuti od straha da je ranjena, ali sjetivši se gdje se nalazi sva se strese i ne oglasi se. Četa, tko ovamo tko onamo, pošto ispekoše kozliće i drugo meso, i pojedoše, i napiše se, odoše za svojim poslom i povedoše sa sobom djevojčino kljuse.

I kad se već prilično udaljiše, starac stade pitati ženu: »Sto se dogodi s našom djevojkom koja nam sinoć banu, jer ja je nisam vidio otkad smo ustali?«

Starica odgovori da ne zna i ode da je potraži.

Djevojka čuvši da su oni otišli izađe iz sijena; na to joj starac, videći da im ne bijaše dopala ruku i da se već razdanjuje, sav sretan reče: »Evo nam je i svanulo, pa ako hoćeš otpratit ćemo te do dvorca koji je odavde pet milja daleko, pa ćeš biti na sigurnom; ali valjat će ti pješčiti, jer su ti oni razbojnici koji netom odavde odoše kljuse odveli.« Pomirivši se s tim djevojka ga zamoli da je u ime Boga do toga dvorca odvedu; davši se dakle na put oko pola treće ure¹² tamo stigoše.

Dvorac je pripadao jednomu od Orsinija, koji se zvao Liello di Campo di Fiore,¹³ a slučajno je tu bila njegova žena,¹⁴ veoma dobra i pobožna gospa; i netom ugleda djevojku odmah je prepozna i radosno je primi te sve po redu htjede doznati kako je tamo stigla. Mladica joj sve ispriča. Gospa, koja je poznavala i Pietra jer je bio prijatelj njezina muža, jako se ražalosti zbog onoga što se dogodilo; a kad dozna gdje su ga uhitili pomisli da je mrtav. Stoga mladici reče: »Kad je tako te ne znaš gdje je Pietro, ostat ćeš ovdje sa mnom dok te ne uzmognem bez straha poslati u Rim.

Pietro, stojeći na hrastu tužan i pretužan, u doba prvoga sna opazi kako stiže dvadesetak vukova, i svi se netom ugledaše kljuse sjuriše oko njega. Kad ih kljuse oćutje trže glavom i prekide vodice i htjede pobjeći, ali

budući da bješe okruženo ne mogaše daleko nego se zubima i kopitima branjaše; naposljetku ga oni oboriše, i priklaše, i odmah rasporiše, i pošto ga svi trgahu te ne ostade od njega ništa osim kostiju, požderaše ga i odoše. Na to se Pietro, kojemu se činilo da u kljusetu ima nekakvo društvo i pomoć u mucu, sav prestravi i pomisli da iz te šume nikada neće izaći.

Pa kako se već bližio dan, a on na hrastu bješe sav premro od studeni, gledajući neprestano naokolo opazi možda milju ispred sebe neku golemu vatru; stoga, pošto se sasvim razdanilo, još u strahu side s hrasta, i krenu tamo, i ne stade dok ne stiže do vatre; oko nje nađe pastire; koji su jeli i plandovali, i oni ga od milosrđa primiše. I pošto se najede i ogrija, ispriповjedi im svoju nesreću, i kako je onamo sam došao, i upita ih imali gdje u okolici kakvo selo ili grad kamo bi mogao poći. Pastiri mu rekoše da je na tri milje odanle dvorac Liella di Campo di Fiore i da je u njemu njegova žena; na to ih Pietro zamoli da ga netko do dvorca otprati, što dvojica od njih rado učiniše.

Pošto Pietro stiže tamo i nađe neke svoje znanke, dok se dogovarao kako bi u šumi djevojku potražili, plemkinja-naredila ga krmjoj pozovu; on pohita k njoj i videći kraj nje Agnolellu razveseli se kao nitko na svijetu. Ginuo je sav od želje da je zagrlji, ali se zbog srama pred onom gospom suzdrža; a koliko god je bio veseo, nije manja bila ni radost njegove djevojke.

Plemenita gospa, pošto ga radosno primi, i ugosti, i od njega ču sve što mu se dogodilo, prekori ga oštro što je protiv volje svojtine to htio učiniti; ali uvidjevši da je i dalje ustrajavao u tome i da je mladici omilio pomisli: »A čime se ja to mučim? Oni se vole, oni se poznaju, oboje su podjednaki prijatelji moga muža, a njihova je želja čestita i vjerujem da je Bogu po volji, jer je jedno izbjeglo vješalima, drugo koplju, a oboje divljim zvijerima i zato neka bude tako.« Pa okrenuvši se njima reče: »Ako vam je zaista pri duši da postanete muž i žena, i meni je: neka bude tako, a pir neka se ovdje priredi na Liellov trošak; mir između vas i vaše svojte ja ću poslije uspostaviti.«

Presretan Pietro, a Agnolella još više, vjenčaše se tamo; i kako se u planini već moglo, plemenita im gospa priredi svečan pir, i ondje slatko prve plodove svoje ljubavi okusiše.

Nekoliko dana nakon toga oni i gospa s njima uzjahaše konje i u velikoj pratnji vratiše se otamo u Rim; našavši tu Pietrovu svojtu jako rasrdenu zbog onoga što je učinio, ona ih opet pomiri; a on u velikom spokoju i radosti uživje sa svojom Agnolellom sve do duboke starosti. —

----- Četvrta novela-----

Gospar Lizio da Valbona nađe Ricciarda Manardija sa svojom kćeri, s kojom se ovaj vjenča i s njezinim ocem ostane u miru.¹

Elissa umuknu slušajući kako joj drugarice hvale novelu, a kraljica naredi Filostratu da neku od svojih kazuje; on smijući se poče:

— Tolike su me od vas toliko puta prekorile što sam bio predložio da pripovijedamo o nesretnim zgodama koje su vas rasplakale, da mi se čini kako sam vam dužan, želeći donekle popraviti tu svoju grešku, pripovjediti nešto što će vas malo nasmijati; i stoga sam vam naumio u ovoj prilično kratkoj noveli kazivati o ljubavi u kojoj drugih nevolja nije bilo doli uzdaha i malo straha pomiješanih sa sramom, a naposljetku se sve sretno svršilo.

Nema dakle tome dugo, dične gospe, kako je u Romagni² živio vitez čestit i lijepa ponašanja, po imenu Lizio da Valbona,³ kojemu slučajno na pragu starosti žena po imenu Giacomina rodi kćer. Ona uzraste i postade ljepša i ljupkija od svake druge u cijelom kraju; i zato što ostade jedinica u oca i majke, nadasve su je voljeli, i do nje držali, i s čudesnom je brižljivošću čuvali, nadajući se da će je udati u kakvu odličnu kuću. Često je u dom gospara Lizija zalazio i mnogo se s njim zadržavao mladić lijep i kršan iz kuće Manardi da Brettinoro, po imenu Ricciardo,⁴ kojega su gospar Lizio i njegova žena pazili kao što bi to činili sa svojim sinom. On se vidajući od zgone do zgone prekrasnu, i ljupku, i tako pohvalno odgojenu mladicu, i već doraslu do udaje žarko u nju zaljubi, ali veoma pomnjivo skrivaše svoju ljubav. Mladica ipak to opazi i, ne izmičući se udarcu, isto tako njega poče ljubiti, što Ricciarda jako obradova.

I pošto mnogo puta poželje da joj neku riječ uputi i od straha ušutje, ipak se jednom u zgodan čas osmjeli i reče joj: »Caterino, molim te, ne daj da umrem od ljubavi.«

Mladica odmah odgovori: »Dao Bog da ja zbog tebe ne umrem.«

Ovaj odgovor još više obradova i ohrabri Ricciarda, te joj reče: »Vazda ću učiniti sve što ti po volji bude, ali ti valja da nađeš put prema spasu svog i mog života.«

Djevojka rada reče: »Ricciardo, ti vidiš koliko paze na me, pa stoga ne znam kako bi ti mogao k meni doći, ali ako znaš išta što mogu bez srama učiniti, reci mi i ja ću učiniti.«

Ricciardo već o tom bješe razmišljao, pa smjesta kaza: »O Caterino slatka, drugog puta ja ne vidim nego ako mogneš da spavaš ii da budeš na balkonu što je na rubu vrta tvoga oca pa kad bih znao da si ti po noći na njemu bez imalo bih sumnje smislio kako da tamo dođem, koliko god je visoko.«

Caterina mu odgovori: »Ako imaš srca na nj doći, vjerujem da će mi uspjeti da tamo spavam.«

Ricciardo reče da ima; i rekavši to samo jednom se žurno poljubiše i odoše.

Idućega dana, kako se već bližio konac svibnja, djevojka se poče pred majkom tužiti da prošle noći zbog prevelike vrućine nije mogla spavati.

Majka reče: »O kćeri moja, kakva te vrućina snašla? Ta uopće nije bilo vruće.«

Njoj Caterina reče: »Majko moja, valjalo bi da kažete ikako se meni čini<, i možda biste rekli istinu; ali vi biste morali znati koliko su vruće djevojčice nego vremešne žene.«

Gospa tada reče: »Kćeri moja, pravo zboriš, ali ja ne mogu po svojoj volji učiniti da bude toplo ili hladno, kako bi ti možda htjela. Vrijeme valja podnositi onako kako ga godišnje doba donosi; možda će noćas biti svježije pa ćeš bolje spavati.«

»Dao Bog«, reče Caterina, »no obično ne biva tako da idući prema ljetu noći postaju svježije.«

»Dakle«, reče gospa, »što hoćeš da učinim?«

Caterina odgovori: »Ako je mom ocu i vama po volji, ja bih sebi rado dala prirediti ležaj na balkonu koji je kraj njegove sobe iznad vrta i ondje bih spavala, i dok bih slušala slavuja kako pjeva⁵ i boravila na svježijem mjestu, bilo bi mi mnogo bolje nego što mi je u vašoj odaji.«

Majka joj tada kaza: »Kćeri, umiri se, govorit ću s tvojim ocem i kako on bude htio tako ćemo učiniti.«

Kad to ču gospodar Lizio od svoje gospe, kako bješe star i zbog toga malko mrzovoljan reče: »Kakav je to slavuj uz kojega se hoće uspavati? Naučit ću ja nju da spava i uz pjesmu cvrčaka.«

Kad Caterina to dozna, više od ogorčenja nego od vrućine ne samo što cijele noći ne zaspa nego ne dade spavati ni majci neprestano se tužeći na veliku vrućinu; pošto je sve to čula majka odmah ujutro ode gosparu Liziju i reče mu: »Gosparu, malo vi volite ovu djevojku; što vam smeta ako ona spava na tom balkonu? Cijele se noći od vrućine nije smirila, a osim toga vi se čudite što se toj djevojčici mili slušati poj slavaju? Mladi vole ono što je nalik njima.«

Gospar Lizio čuvši to reče: »Hajde de, nek joj se namjesti ležaj kakav može tamo stati, i objesite naokolo zastore pa nek tamo spava i do mile volje sluša kako slavuj pjeva.«

Kad mladica to dozna odmah tamo dade prirediti postelju; a kako je imala već naredne večeri ondje spavati, čekala je sve dok nije vidjela Ricciarda i dala mu ugovoreni znak, po kojemu on razumjede što mu je bilo raditi. Pošto gospar Lizio oćutje da je djevojka otišla na počinak zatvori vrata koja su iz njegove odaje vodila na balkon pa i sam pođe na spavanje. Ricciardo se videći da se sve smirilo s pomoću ljestava uspe na neki zid pa se s njega hvatajući se za izbočine drugoga zida s velikim trudom i uz opasnost da padne pope na balkon, gdje ga tiho s najvećim veseljem mladica primi; i pošto se mnogo puta poljubiše legoše zajedno i gotovo cijele se noći zabavljahu i uživahu jedno s drugim nagnavši mnogo puta slavuja da zapjeva. I kako noći bijahu kratke a slast velika i dan se već bližio, a oni na to i ne pomisliše, što od vrela tijela, što od kasne ure i što od milovanja, bez ičega na sebi oni zaspāše, i Caterina desnicom zagrlji Ricciarda oko vrata, a lijevom rukom uhvati ga za ono što se vi među muškarcima najviše stidite spomenuti.

I spavajući tako oni se ne probudiše, a osvanu dan i gospar Lizio ustade; i spomenuvši se da mu kći na balkonu spava, potiho otvarajući vrata reče: »Hajde da vidim kako li je noćas slavuj uspavao moju Caterinu.« I tiho pristupivši diže visok zastor koji je okruživao postelju i vidje kako Ricciardo i ona nagi i otkriveni spavaju, zagrljeni kao što je gore pokazano; i prepoznavši odmah Ricciarda izađe odanle, i ode u odaju svoje žene, i pozva je veleći: »Hajde brže, ženo, ustani i dođi da vidiš kako je slavuj tvojoj kćeri toliko omilio te ga je uhvatila i drži ga u ruci.«

Reče gospa: »Kako je to moguće?«

Reče gospar Lizio: »Vidjet ćeš ako odmah pođeš.«

Gospa se hitro odjenu i tiho pođe za gosparom Liziom; i kad dođoše oboje do postelje i podignuše zastor, mogla je gospa Giacomina lijepo vidjeti kako joj je kći uhvatila i drži slavuja kojega je toliko bila zaželjela čuti kako pjeva.

Na to gospa smatrajući da ih je Ricciardo strašno prevario htjede na nj viknuti i ispsovati ga, ali gospodar Lizio joj reče: »Ženo, ako ti je stalo do moje ljubavi gledaj da ne pisneš, jer uistinu, kad ga je već uhvatila, njezin će i biti. Ricciardo je plemenit čovjek i bogat mladić; on nam može biti samo dobar zet, pa ako na lijepo hoće da odavde ode, valjat će mu da se prije s njom vjenča pa će tako vidjeti da je metnuo slavuja u svoj a ne u tuđi kavez.« Gospa se umiri i vidjevši da ovaj događaj nije zbunio njezina muža, i pomislivši da joj je kći lijepo provela noć, i dobro otpočinula, i slavuja uhvatila, umuknu.

Ne prođe dugo poslije tih njihovih riječi, a Ricciardo se probudi pa se videći da se već sasvim razdanilo na smrt uplaši i zovnu Caterinu veleći: »Jao, dušo moja, kako ćemo sad, jer dan je svanuo i mene zatekao ovdje?«

Na te riječi gospodar Lizio stupivši naprijed i odgrnuvši zastor odgovori: »Lako ćemo sad.«

Kad ga Ricciardo ugleda, bilo mu je kao da mu je tko iz tijela srce iščupao, pa pridignuvši se da sjedne u postelji reče: »Gospodaru moj, srni - luj mi se Boga radi. Znam da sam kao nepošten i opak čovjek zaslužio smrt, pa zato činite sa mnom što god vam je drago, samo vas molim, ako je moguće, da mi se sažalite na život i da ne umrem.«

Njemu gospodar Lizio reče: »Ricciardo, ovo nije zaslužila ljubav koju sam ti iskazivao i povjerenje koje sam u tebe imao; ali kad je već tako i kad te je mladost na taj grijeh navela, da sebe smrti lišiš a mene sramote prije nego se makneš odavle uzmi Caterinu kao svoju zakonitu ženu, tako da bude, kao što je ove noći bila, tvojom dok živi. I samo na taj način možeš zadobiti i moje oprostjenje i svoj spas; a ne htjedneš li tako učiniti tad preporučiti Bogu svoju dušu.«

Dok oni ove riječi govorahu, Caterina ispusti slavuja pa pokrivši se poče gorko plakati i moliti oca da oprost Ricciardu; a s druge strane moljaše i Ricciarda nek učini ono što gospodar Lizio želi, da bi tako mogli u sigurnosti još mnogo takvih noći uživati. Ali tome nije trebalo previše preklinjanja, jer ga s jedne strane sram zbog počinjena grijeha i želja da ga okaje, a s druge strah pred smrću i želja da se spasi, i povrh toga žarka ljubav i čežnja da posjeduje ljubljeno biće, navedoše da drage volje i bez oklijevanja odgovori kako je spravan ono što se gospodaru Liziju mili učiniti.

Tada gospodar Lizio posudi od gospe Giacomine jedan od njezinih prstenova, i tu se, ne mičući se, pred njima Ricciardo s Caterinom vjenča. Kad to bješe obavljeno, gospodar Lizio i gospa odlazeći rekoše: »A sad otpočinite, jer vam je to možda potrebnije nego da ustanete. «

Pošto oni odoše, mladi se ponovno zagriše, i budući da obnoć ne bija-
hu prevalili više od šest milja prevališe još dvije prije negoli ustadoše,
i tako okončaše prvi dan. A kad poslije ustaše i Ricciardo se pribranije
porazgovori s gosparom Liziom, nakon nekoliko dana, kako to doliku-
je, pred okupljenim prijateljima i svojom ponovno se vjenča s mladi-
com, i uz veliko je slavlje svojoj kući odvede, i priredi dičan i sjajan
pir; a zatim je s njom dugo u miru i zadovoljstvu lovio slavuje i danju i
noću koliko god je htio. —

Peta novela

Guidotto iz Cremona ostavi Giacominu iz Pavije svoju djevojčicu i umre; u nju se u Faenzi zaljube Giannole di Severino i Minghino di Mingole; zbog nje se potuku; otkrije se da je djevojka Giannolova sestra pa je dadu Minghinu kao ženu.¹

Slušajući novelu o slavuju svaka se gospa toliko smijala, da se nisu mogle od smijeha suzdržati ni kad je Filostrato dokončao pripovijedanje. Ali ipak, kad su se do sita nasmijale, kraljica kaza: — Doista, ako si nas jučer rastužio danas si nas toliko razvedrio, da nijedna nema prava da se na tebe potuži. — I obrativši se riječima Neifili naredi joj da kazuje; ona radosno poče ovako govoriti:

— Pošto je Filostrato pripovijedajući zašao u Romagnu, i meni će jednako biti od koristi da se sa svojim kazivanjem malo po njoj prošćem.²

Velim dakle da su u gradu Fanu³ živjela dva Lombardanina, od kojih se jedan zvao Guidotto iz Cremona⁴ a drugi Giacomino iz Pavije,⁵ ljudi već vremešni koji gotovo cijelu svoju mladost provedoše u bojama i u vojsci. Tu na samrti Guidotto, koji nemaše djece ni drugoga prijatelja ni rođaka u koga bi imao više povjerenja nego u Giacomina, svoju djevojčicu od desetak godina i sve što imашe na svijetu, pošto mu potanko ispriča sve o sebi, ostavi njemu i umrije.

U to se vrijeme⁶ dogodi da se u gradu Faenzi, koji u ratu i nevolji dugo vremena bijaše, donekle poboljša sranje,⁷ i svi koji su se u nj htjeli vratiti mogli su to slobodno učiniti; stoga se Giacomino, koji je nekada u njemu prebivao i kojemu se tu boravak svidio, vrati tamo sa svom svojom imovinom i sa sobom povede djevojčicu koju mu Guidotto na samrti bješe ostavio, a kao svoju kćer ju je ljubio i pazio.

Ona poraste i postade ljepotica kakve u gradu tada nije bilo; a kao što bijaše lijepa tako bijaše krasno odgojena i uljudna; stoga joj mnogi

počeše udvarati, no najviše se od sviju dva veoma ljubazna i čestita u nju zaljubiše, tako da s ljubomora jedan drugoga smrtno zamrziše; a jedan se od njih zvao Giannole di Severino, a drugi Minghino di Mingole. I bili bi se jedan i drugi, jer je već imala petnaest godina,⁸ s njom oženili da su im to njihovi roditelji dopustili: videći stoga da na pošten način ne mogu do nje doći svaki je od njih pokušao zadobiti kako je bolje znao.

Imaše Giacomino u kući neku ostarjelu sluškinju i slugu koji se zvaše Crivello i bješe vrlo zabavan i prijazan čovjek; Giannole se s njim veoma prijatelji, pa kad mu se učini da je prilika otkri mu svu svoju ljubav i zamoli ga da mu pomogne doći do onog za čim žudi, obećavajući mu brda i doline ako to učini. Njemu Crivello reče: »Vidiš, drugačije ti u tome ne bih mogao pomoći nego da te, kad Giacomino ode kamo na večeru, dovedem tamo gdje ona bude, jer kad bih joj ja i želio reći koju riječ o tebi, ona me zacijelo ne bi htjela slušati. Ako ti je to po čudi, obećavam ti i učinit ću tako; a ti poslije, ako znaš, radi onako kako smatraš da je dobro.«

Giannole reče da više i ne traži, i pri tom dogovoru ostadoše.

Minghino se pak sa svoje strane bijaše sprijateljio sa sluškinjom i tako je pridobio da je više puta odnijela poruke djevojci i gotovo je za njegovu ljubav zagrijala; a osim toga bijaše mu obećala da će ga odvesti k njoj čim se dogodi da Giacomino navečer zbog kakva posla iz kuće izađe.

Dogodi se dakle, nedugo poslije tih dogovora, da Crivellovim nastojanjem Giacomino ode na večeru nekom svom prijatelju; i dojavivši to Giannolu uglavi s njim da dođe kad mu dade određeni znak, a vrata će naći otvorena. Sluškinja sa svoje strane ne znajući ništa o tom poruči Minghinu da Giacomino neće doma večerati, i reče mu da čeka blizu kuće, pa kad vidi znak koji će mu ona dati, neka dođe i uđe unutra. Kad stiže večer, oba ljubavnika ne znajući ništa jedan o drugom i svaki sumnjajući na drugoga s nekoliko naoružanih drugova krenuše da osvoje djevojku; Minghino se sa svojim skloni u kuću nekog svog prijatelja blizu djevojčine kuće da čeka znak, a Giannole sa svojim zaustavi se malo dalje od nje.

Kad Giacomino izađe, Crivello i sluškinja nastojahu da se jedno drugoga riješe. Crivello govoraše sluškinji: »Sto već ne odeš spavati? Zašto se toliko motaš po kući?«

A sluškinja govoraše njemu: »A ti zašto ne odeš za svojim gospodarom? Sto ti još čekaš ovdje, kad si već večerao?«

I tako jedno ne mogaše natjerati drugo da se makne.

Ali Crivello videći da je ura dogovorena s Giannolom već došla reče u sebi: »Sto me briga za nju? Ako ne bude šutjela dobit će svoje«; i davši ugovoreni znak ode da otvori vrata, a Giannole smjesta dođe i s dva svoja druga uđe unutra, i našavši djevojku u dvorani zgrabiše je da je odvedu. Mladica se poče odupirati i glasno vikati, a sluškinja isto tako; čuvši to Minghino odmah dotrča tamo sa svojim drugovima, i videći da djevojku već vuku kroz izlaz isukaše svi mačeve i povikaše: »Ah izdajice, umrite; to neće tako proći: kakvo je to nasilje?«; i rekavši to udariše na njih.

A s druge strane susjedi istrčavši na buku sa svijećama i oružjem stadoše ih zbog toga psovati i pomagati Minghinu; tako nakon poduže borbe Minghino preote Giannolu djevojku i vrati je u Giacominovu kuću. I metež tu ne prestade, dok ne stigoše žbiri gradskog kapetana i mnoge od njih ne pohvataše, a među ostalima uhitiše Minghina, i Giannola, i Crivella, i odvedoše ih u tamnicu. Ali kad se sve smirilo i kad se Giacomino vratio kući i jako se rastužio zbog te nezgode, ispitujući kako se to dogodilo i videći da djevojka ni u čemu ne bijaše kriva malo se umiri naumivši da je što prije uda kako se sličan slučaj ne bi više ponovio.

Kad svanu jutro, rođaci jedne i druge strane, pošto doznaše istinu o cijeloj zgodi, a znajući kakvo bi zlo moglo snaći uhićene mladiće ako Giacomino ushtjedne učiniti ono što bi po zakonu mogao, dođoše k njemu i laskavim ga riječima zamoliše da se ne osvrće toliko na uvredu koju mu je nanijela lakomislenost mladića koliko na ljubav i dobrohotnost što vjeruju da je on iskazuje onima koji ga mole, nudeći k tome u svoje ime i u ime mladića koji su zlo počinili svaku zadovoljštinu koja mu bude po volji.

Giacomino koji je u svom životu mnogo štošta prošao i bio velikodušan čovjek odgovori ukratko: »Gospodo, i da sam u svom rodnom kraju kao što sam u vašem, toliko se smatram vašim prijateljem da ni zbog ovoga ni zbog ičega drugoga ne bih ništa učinio što vama ne bi bilo po volji; a povrh toga još više moram udovoljiti vašim željama kad ste sami sebe uvrijedili, jer ova mladica nije, kao što možda mnogi sude, ni iz Cremone ni iz Pavije, nego je iz Faenze, iako ni ja, ni ona, ni onaj koji mi je dade nikada ne doznasmo čija je kći bila; stoga ću u tome što me molite postupiti onako kako mi naredite.«

Kad ti valjani muževi čuše da je ona iz Faenze začudiše se; i zahvalivši se Giacominu za njegov iskren odgovor zamoliše ga da se udostoji kazati im kako je onda došla k njemu i kako znade da je iz Faenze; a Giacomino im reče: »Guidotto iz Cremone bijaše moj drug i prijatelj,

i na samrti mi reče da onda kad car Fridrik osvoji ovaj grad⁹ i kad nastade pljačka svega po redu, on sa svojim drugovima uđe u neku kuću i nađe gdje je punu svakog blaga svi vlasnici već bjehu ostavili, osim te djevojčice koja ga, u dobi od možda dvije godine,¹⁰ kad on uzade uza stepenice nazva ocem. Stoga se njemu na nju sažalilo, te sa svim blagom iz kuće ponese sa sobom i nju u Fano;¹¹ i ondje na umoru, sa svim što je imao predade mi i nju naloživši mi da je udam kad joj dođe vrijeme i da joj sve što je bilo njezino dam u miraz. I eto, ona je već dorasla do udaje, ali ja još nisam našao čovjeka po svojoj čudi da mu je dam, a drage bih volje to uradio prije nego što mi se ponovi nešto slično jučerašnjem slučaju.

Bijaše tu među inima i neki Guiglielmino iz Medicine,¹² koji je s Guidottom bio u onom pothvatu i vrlo dobro znaše čija je bila kuća koju je Guidotto opljačkao; i videći ga tu među ostalima, približi mu se i reče: »Bernabuccio, čuješ li ti što Giacominu zbori?«

Reče Bernabuccio: »Da, i već sam na to pomislio, jer se spominjem da sam u onom metežu izgubio kćerčicu baš u dobi kako Giacominu kaže. « ■

Njemu Guiglielmino reče: »Zacijelo je to ona, jer se jednom nađoh u prilici da čujete kako Guidotto pripovijeda gdje je tu pljačku bio počinio, pa prepoznah da je to bila tvoja kuća; i zato se pokušaj sjetiti bi li je po kakvu znaku mogao prepoznati pa ga potraži, jer ćeš pouzdano utvrditi da je ona tvoja kći.«

Bernabuccio razmisli i sjeti se da bi morala imati ožiljak poput križića nad lijevim uhom od neke izrasline koji joj je malo prije one nesreće bio dao izrezati; stoga se nimalo ne oklijevajući približi Giacominu koji još bijaše tu i zamoli ga da ga odvede svojoj kući i da mu pokaže tu djevojku. Giacominu ga rado povede i pozva mladicu da preda nj dođe. Netom je Bernabuccio ugleda učini mu se da vidi lice njezine majke koja je još bila lijepa žena; ali to mu ne bješe dosta, nego reče Giacominu da mu milostivo dopusti pridići joj malo kosu nad lijevim uhom, i Giacominu na to pristade. Bernabuccio, približivši se djevojci koja je stidljivo stajala, podiže joj desnom rukom vlasi i ugleda križić; spoznavši po tom uistinu da je ona njegova kći nježno zaplaka i zagrlji je, premda se ona branila.

I okrenuvši se Giacominu reče: »Brate moj, ovo je moja kći; moja je bila ona kuća koju je Guidotto opljačkao, i u onom iznenadnom užasu nju je moja žena a njezina majka unutra zaboravila, i sve do sada mi smo mislili da je izgorjela u kući koja mi je istoga onog dana bila zapaljena.«

Kad mladica to začu, videći da je čovjek u godinama i vjerujući tim riječima, pokrenuta tajnom moći prepusti se njegovim zagrljajima i skupa s njim nježno zaplaka. Bernabuccio smjesta posla po njezinu majku i druge rodice, po sestre joj i braću; i pokazavši je svima i ispričavši cijelu zgodu, poslije tisuću poljubaca i velika veselja, uz veliko je Giacominovo zadovoljstvo sa sobom svojoj kući povede.

Kad to doznade gradski kapetan, koji bijaše valjan čovjek, znajući da je Giannole, kojega držaše u tamnici, sin Bernabucciov¹³ i njezin rođeni brat, odluči da mu velikodušno oprostí počinjeni prijestup; i postavši posrednikom u tome skupa s Bernabucciom i Giacominom nagna Giannola i Minghina da se pomire; i Minghinu na veliku radost cijele njegove svojte dade kao ženu djevojku koja se zvala Agnesa,¹⁴ i zajedno s njima pusti na slobodu Crivella i sve ostale koji su u tu stvar bili umiješani.

I uskoro presretan Minghino proslavi lijepu i veliku svadbu i povede djevojku svome domu te s njom u miru i sreći mnogo godina poživje.

Šesta novela

Giannija s Procide zateknu s ljubljenom djevojkom, koja je bila darovana kralju Fridriku, i svezu ga za stup da ga s njom spale; kad ga prepozna Ruggieri de Loria, spasi se i postane njezin muž.¹

Kad Neifile dokonča novelu koja se gospama jako svidjela, kraljica zapovjedi Pampineji da se spremi svoju ispričati; ona spravno podiže vedro lice i započne:

— Golemu moć, ljubazne gospe, imade ljubav, i ona ljubavnike teškim mukama i neizmjernim i neočekivanim opasnostima izvrgava, kao što se može razabrati iz novela koje smo danas i prije kazivali; no rada sam ipak to još jednom dokazati smjelošću nekog zaljubljenog mladića.

Posve blizu Napulja leži otok Ischia, gdje je nekada među ostalima živjela vrlo lijepa i vesela djevojka, po imenu Restituta,² kći nekog plemića s otoka koji se zvao Marin Bolgaro;³ nju mladić po imenu Gianni, koji bijaše s otočića zvanog Procida⁴ blizu Ischije, ljubljaše više nego život svoj, a i ona njega. On nije samo danju s Procide dolazio boraviti na Ischiji da je vidi, nego je mnogo puta i noću, kad ne bi našao čamca, plivajući od Procide do Ischije odlazio⁵ da uzmogne gledati, ako ništa drugo, barem zidove njezine kuće.

I dok je trajala ta tako žarka ljubav, dogodi se da se mladica, pošavši jednoga dana sama samcata na obalu i od grebena do grebena otkidajući nožićem s kamenja morske školjke, namjeri na samotno mjesto među hridinama; što zbog hladovine a što zbog zgodna izvora studene vode koji tamo bijaše, tu se neki mladi Sicilijanci, došavši iz Napulja, bjehu sa svojom lađom sklonili. Kad vidješe da je djevojka prekrasna, i da je sama, i da ih ne bješe opazila, između sebe odlučiše da je otmu i odvedu: i što smisliš to i učiniše. I koliko god je ona jako vikala, oni je uhvatiše, i ukrcaše na lađu, i odjedriše: i pošto stigoše u Kalabriju⁶ stadoše raspravljati

komu treba pripasti djevojka i ukratko svaki ju je htio; pa kad se nisu mogli složiti, u strahu da ne dođe do goreg zla i da zbog nje ne naškode sami sebi pristadoše na to da je daruju Fridriku, kralju Sicilije,⁷ koji je tada bio mlad i volio takve stvari; i stigavši u Palermo tako i učiniše.

Kad kralj vidje da je djevojka lijepa omilje mu; ali kako bijaše malko slabunjav⁸ zapovijedi da je odvedu u prekrasnu kuću u nekom njegovu perivoju, koji se zvao Cuba,⁹ i da je tamo dvore dok se on ne oporavi; i tako je bilo učinjeno.

Velika uzbuna bješe na Ischiji zbog ugrabljene djevojke, a najteže im je bilo to što nisu mogli doznati tko bijahu oni što je ugrabiše. Ali Gianni, kojega se to više nego ikoga drugog ticalo, ne čekajući da na Ischiji što dozna, a znajući na koju je stranu ona lađa bila otplovila, sam opremi jednu i ukrca se na nju te što je brže mogao prijeđe svu obalu od Minerve do Scaleje¹⁰ u Kalabrij, i pošto se posvuda propitivao o djevojci, u Scaleji mu rekoše da su je sicilijanski mornari odveli u Palermo. Onamo Gianni stiže što je brže mogao, i nakon duga traženja, doznajući da je djevojka bila darovana kralju i da je čuvaju u Cubi, jako se sneveseli i izgubi gotovo svu nadu da će je ikad više ne dobiti nego i samo vidjeti.

No ipak ljubav ga zadrž, te on otpusti lađu i znajući da ga tu nitko ne poznaje ostade; i kako je često prolazio pokraj Cube, jednoga dana slučajno je vidje na prozoru, a i ona vidje njega; stoga se oboje jako obradovaše. I videći Gianni da je mjesto osamljeno, nekako se primače i s njom se porazgovori, i pošto mu ona izloži kako da se ravna da bi s njom mogao izbližega razgovarati, on prvo ispita točan položaj toga mjesta pa se udalji; i počekavši do noći i pustivši da je dobar dio mine, vrati se tamo i hvatajući se za izbočine za koje se ni djetao ne bi mogao zakvačiti, uđe u vrt, i našavši u njemu neku gredu prisloni je na prozor kako ga je djevojka poučila te se po njoj vrlo lako uspe.

Mladica, sudeći da je i onako izgubila svoju čast zbog koje mu se u prošlosti pomalo opirala, pomislivši da se nikome dostojnije ne može podati doli njemu i videći da ga može nagovoriti da je odvede, bijaše odlučila udovoljiti svakoj njegovoj želji, i zato ostavi otvoren prozor da bi on mogao lako ući. Našavši ga dakle Gianni otvorena tiho uđe i leže pokraj djevojke koja nije spavala. A ona mu prije negoli na drugo prijeđoše otkri svoju namjeru moleći ga iznad svega da je odanle izbavi i odvede; na to Gianni reče da mu ništa milije ne bi bilo i da će ne dvoumeći se čim od nje ode sve tako urediti da će je prvi put kad se onamo vrati odvesti. I nakon toga, s najvećom se dragošću zagrlivši, kušaše oni slast užitka od kojeg većeg ne pruža nam Amor, i pošto ga nekoliko puta ponoviše, i ne primijetivši toga zagrljeni zaspashe.

Kralj, kojemu se ona na prvi pogled veoma svidjela, spomenu se nje i osjetivši se krepkim, premda se zora bližila odluči da malo bude s njom pa s nekoliko svojih slugu krišom ode u Cubu i ušavši u kuću i davši da se tiho otvore vrata od odaje gdje je znao da spava djevojka uđe u nju s velikim užeženim duplirom ispred sebe; i pogledavši na postelju vidje kako Gianni i ona goli i zagrljeni spavaju. Stoga se naglo razgnjevi i takvom se srdžbom ispuni, ni riječi ne prozborivši, da se jedva suzdrža da ih oboje ne ubije nožem što ga je o boku nosio. Tad pomisli da bi bilo veoma podlo bilo komu, a osobito kralju, ubiti dvoje golih na spavanju, pa se obuzda i odluči da ih dade javno spaliti na lomači; i okrenuvši se jedinom pratiocu koji s njim bijaše reče: »Sto ti misliš o ovoj grešnoj ženi prema kojoj sam gajio nadu?«, a zatim ga upita poznaje li mladića koji se toliko drznuo da uđe u njegovu kuću i tako ga uvrijedi i rastuži.

Upitani odgovori da se ne spominje da ga je ikad vidio.

Ode dakle srdit kralj iz odaje i zapovjedi da dvoje ljubavnika, onako nage kao što bijahu, uhite i svežu i, kad svane dan, da ih u Palermo odvedu i na trgu za stup privežu leđima jedno drugom okrenute te da ih tako ostave do treće ure¹¹ da ih svi mogu vidjeti, a zatim da ih spale, kao što su zaslužili. I rekavši tako vrati se veoma ogorčen u svoju odaju u Palermo.

Tek što kralj ode, odmah navali mnogo njih na ono dvoje ljubavnika te ne samo što ih probudiše nego ih smjesta bez ikakve milosti uhitiše i svezaše; a kad to vidje dvoje mladih, jasno da se ožalostiše i pobojaše za svoj život te se rasplakaše i razjedaše. Po kraljevoj zapovijedi njih odvedoše u Palermo, svezaše ih na trgu za stup i pred njihovim očima sakupiše suharke i drva za lomaču da ih spale u um koju je kralj odredio.

Tu se odmah slegoše svi Palermljani, muškarci i žene, da vide dvoje ljubavnika: muškarci svi se skupljahu da gledaju djevojku, i kao što su oni nju hvalili da je sva lijepa i stasita, tako su se žene koje sve trčahu da gledaju mladića sa svoje strane nadasve divile kako je lijep i stasit. Ali nesretni ljubavnici poniknuše nikom od silna srama oplakujući svoju nesretnu sudbinu i od časa do časa očekujući okrutnu smrt u plamenu. I dok su ih tako do određene ure držali po cijelom su gradu izvikivali prijestup koji su bili počinili, te glas doprije do ušiju Ruggierija de Loria,¹² čovjeka neprocjenjivih vrlina i u to vrijeme kraljeva admirala, koji krenu prema mjestu gdje bijahu vezani da ih vidi. I došavši tamo prvo pogleda mladicu i jako pohvali njezinu ljepotu, a zatim pogledavši mladića prepozna ga bez po muke i približivši mu se upita ga nije li on Gianni s Procide.

Gianni podiže glavu i prepoznavši admirala odgovori: »Gospodara moj, doista bijah onaj za kojega pitate, ali domalo više neću biti.«

Upita ga tada admiral što ga je dotle dovelo; njemu Gianni odgovori:

»Ljubav i kraljev gnjev.«

Admiral zaiska da mu potanko ispriča zgodu; i kad od njega ču kako je sve teklo i htjede da ode, Gianni ga pozva i reče mu: »Jao, gospodaru moj, ako možeš izmoli mi jednu milost u onoga koji naredi da ovdje stojim.«

Ruggieri upita: »Koju?«

Gianni mu reče: »Vidim da moram, i to uskoro, umrijeti; stoga ištem milost, budući da sam ovoj djevojci, koju više od svoga života ljubim a i ona mene, leđima okrenut kao i ona meni, da budemo jedno prema drugom okrenuti licem kako bih umirući i gledajući njezino lice utješem mogao preminuti.«

Ruggieri smiješeći se odgovori: »Uredit ću ja drage volje tako te ćeš je još toliko gledati da će ti i dosaditi.«

I otišavši od njega naloži onima koji su imali osudu izvršiti da bez nove kraljeve zapovijedi ništa dalje ne čine od onog što već bješe učinjeno; i ne oklijevajući ode kralju. Premda ga nađe gnjevna ne dopusti mu da kaže svoje mišljenje nego mu reče: »Kralju, čime su te uvrijedili mladić i djevojka koje si zapovjedio da ih dolje na trgu spale?«

Kralj nm to reče; nastavi Ruggieri: »Prijestup koji su počinili doista to zaslužuje, ali ne od tebe; pa kao što prijestupi zaslužuju kaznu, tako i dobročinstva zaslužuju nagradu, osim oprosta i smilovanja. Znaš li ti tko su oni koje želiš spaliti?«

Kralj odgovori da ne zna; Ruggieri tada reče: »A ja želim da ih upoznaš da bi uvidio koliko nerazborito puštaš da te napadaji gnjeva zanesu. Mladić je sin Landolfa s Procide, rođenog brata gospara Giana s Procide, po čijoj si zasluži ti kralj i gospodar ovog otoka;¹³ mladica je kći Marina Bolgara, čijom moći danas traje tvoja vlast na Ischiji.¹⁴ Osim toga, oni su mladi i već se dugo ljube, i ljubav ih je a ne želja da prkose tvom veličanstvu navela da počine taj grijeh, ako se može nazvati grijehom ono što mladi ljudi zbog ljubavi čine. Zašto dakle hoćeš da umru kad bi ih najvećim častima i darovima morao osuti?«

Kralj čuvši to i spoznavši da Ruggieri istinu kaže ne samo što ne ustraja u svojoj opakoj nakani, nego požali i ono što bješe učinio; stog odmah naredi da dvoje mladih odvežu sa stupa i da ih preda nj dovedu; i tako bješe učinjeno. I kada dozna sve njihove zgone i nezgone odluči da častima i darovima nanesenu im uvredu popravi; i pošto naredi da ih raskošno zaođjenu, čuvši da oboje to žele nagna Giannija da se mladicom oženi. I bogato ih nadarivši posla ih sretne njihovu domu, gdje ih s velikim slavljem primiše; a zatim oni dugo u zadovoljstvu i radosti zajedno poživješe. —

Sedma novela

Teodoro ljubi Violantu, kćer svoga gospodara gospara Ameriga; ona zatrudni i njega osude na vješala; kad ga pod šibama k njima povedu, otac ga prepozna i oslobodi, te se on Violantom oženi.

Gospe, koje su od straha napeto čekale da čuju je li dvoje ljubavnika bilo spaljeno, čuvši da su se spasili razveseliše se sve i Bogu zahvališe; a kraljica saslušavši konac naredi Lauretti da proslijedi; ona radosno stade govoriti:

— Prekrasne gospe, u vrijeme dok dobri kralj Vilim vladaše Sicilijom,¹ živio na otoku plemić po imena gospar Amerigo Abate² iz Trapanija,³ koji je uz druga blaga ovoga svijeta u izobilju i djece imao. Kako su mu stoga bile potrebne sluge, a s Levanta stigoše galije genoveških gusara⁴ koji gusareći duž Armenije⁵ mnoge dječake bijahu zarobili, kupi ih on nekoliko od njih misleći da su Turci;⁶ među njima, premda su mu se svi činili pastirima, bijaše jedan koji mu se činio plemenit i bolje pojave od ostalih, a zvao se Teodoro. I premda su s njim postupali kao sa slugom, on ipak odraste u kući s djecom gospara Ameriga; i naginjući više svojoj naravi nego udesu, poče se tako lijepo i uljudno ponašati, da uđe u volju gosparu Amerigu, te ga on oslobodi; i misleći da je Turčin pokrsti ga,⁷ i dade mu ime Pietro, i postavi ga upraviteljem svog imanja, jer se u njega posve pouzdavao.

Među ostalom Amerigovom djecom odraste i njegova kći po imenu Violante,⁸ krasna i nježna djevojka koja se, dok je otac otezao s njezinom udajom,⁹ slučajno zaljubi u Pietra; i ljubeći ga i diveći se njegovu ponašanju i njegovim djelima, ipak se sramila da mu to otkrije. Ali je Amor liši tog truda, jer se i Pietro, koji je više puta kradom na nju pogled bacio, tako u nju zaljubi da se samo onda dobro osjećao kad ju je gledao; ali se jako bojao da to tko ne opazi, jer je smatrao da ne čini dobro; to mladica

koja ga je rado gledala ipak opazi pa da ga osmjeli pokazivaše kako je time jako zadovoljna, kao što je i bila. I na tome dugo ostadoše ne usuđujući se jedno drugom ni riječi reći, premda su oboje to jako željeli.

Ali dok su oni tako jednako ljubavnim plamenom zapaljeni gorjeli, fortuna im, kao da je namjerno htjela da se to zbije, pokaza put kako da odagnaju bojažljivi strah što ih je sputavao. Imaše gospodar Amerigo veoma lijep posjed, možda milju daleko od Trapanija, kamo su često radi rasonode odlazile njegova žena i kći s drugim gospama i sluškinjama; otišavši onamo jednog dana, kad sparina bijaše velika, i povedavši sa sobom Pietra, dok tamo prebivahu dogodi se, kao što vidimo da se ponekad ljeti događa, da se iznenada nebo pokri tmastim oblacima; stoga gospa sa svojom družbom da ih nevjrijeme tu ne zateče krenu natrag u Trapani, i išli su što su žurnije mogli.

Ali Pietro, koji bijaše mlad, i djevojka podjednako u hodu mnogo odmičaju njezinoj majci i ostalim drugama, a možda ih nije manje gonila ljubav nego strah pred nevremenom; kad već toliko daleko podmakoše od gospe i družine da su se još jedva vidjeli, dogodi se¹⁰ da poslije duge grmljavine naglo zasu veoma krupan i gust grad, pred kojim se gospa sa svojom pratnjom skloni u kuću nekoga težaka. Pietro i mladica nemajući bližega skloništa udoše u staru i polurazrušenu crkvicu u koju nitko nije zalazio; i u njoj se pod ono malo krova što ga još bješe ostalo oboje stisnuše, i prisili ih tijesan natkriveni prostor da se dodirnu; taj dodir bješe uzrokom da se osmjeliše i otkriše svoje ljubavne žudnje.

I prvi prozbori Pietro: »Kad bi Bog dao da ovaj grad nikad ne prestane, da vječno ostanem gdje jesam!«

A mladica reče: »I meni bi bilo drago!«

I poslije tih riječi počеше se hvatati za ruke i stiskati se, a zatim se zagriše i naposljetku poljubise, dok je grad i dalje tukao; pa da ne pričam sve pojedinosti, nevjrijeme ne prestale dok se oni, spoznavši dokraja ljubavne slasti, ne dogovoriše da moraju potajno jedno s drugim užitke dijeliti. Oluja prestade i pričekavši gospu na ulazu u grad koji bijaše blizu vratiše se njom kući. Tu se nekoliko puta, uz velik oprez i tajnost, na svoje veliko zadovoljstvo sastadoše; i tako je posao tekao da djevojka zatrudnje, što bješe njoj i njemu jako nemilo; zato ona pokuša na razne načine spriječiti prirodan tijek trudnoće, ali u tome ne uspjede.

Zbog toga Pietro bojeći se za vlastiti život odluči pobjeći i to joj reče; čuvši to ona reče: »Ako otputuješ, ja ću se jamačno ubiti!«

A Pietro koji je jako ljubljajaše reče: »Kako da ostanem ovdje, gospo moja? Tvoja će trudnoća otkriti naš grijeh: tebi će ga lako oprostiti, a ja jadnik morat ću podnijeti kaznu za tvoj i za svoj grijeh.«

Njemu mladica reče: »Pietro, moj će se grijeh sigurno doznati, ali budi uvjeren da se tvoj ako ga sam ne priznaš nikada neće otkriti.«

Tada Pietro reče: »Kad mi tako obećavaš, ostat ću, ali pazi da to održiš.«

A kada djevojka koja je koliko god mogaše skrivala svoju trudnoću vidje da je zbog bujanja tijela više ne može kriti, gorko plaćući jednoga dana otkri sve majci moleći je da je spasi. Gospa ožalošćena preko mjere naveliko je ispsova i htjede doznati kako joj se to dogodilo. Djevojka, da se Pietru nikakvo zlo ne dogodi, izmisli neku priču zavijajući istinu u drugo ruho. Gospa u to povjerava, i da sakrije kćerin grijeh posla je na neki njihov posjed.

Ondje, kad dođe vrijeme porodu, dok je djevojka jaukala kao što rade sve žene, a njezina mati nije ni pomišljala da bi gospodar Amerigo, koji gotovo nikada onamo nije navraćao, mogao doći, dogodi se da on vraćajući se iz lova na ptice i prolazeći mimo odaje gdje je djevojka jaukala, čudeći se neočekivano uđe onamo i upita što se zbiva. Kad gospa ugleda muža sva žalosna ustade i ispriča mu što se kćeri dogodilo; no on, manje lakovjeran od svoje žene, reče da ne može biti istina da ona ne zna s kim je zanjela, i da stoga on to želi pošto-poto znati, i da će samo ako to kaže njegovu milost zadobiti, a ne kaže li neka zna da će bez ikakva smilovanja umrijeti. Gospa se trudila koliko god je mogla da umiri muža onim što mu je bila rekla, ali to bješe uzalud.

On, obuzet bijesom, s golim mačem u ruci poleti na kćer, koja bješe međutim, dok je otac o njoj u riječi bio, rodila muško čedo, i reče joj: »Ili očituj tko je otac ovom djetetu, ili ćeš ovoga časa umrijeti.«

Mladica u strahu pred smrću prekrši obećanje dano Pietru i otkri sve što se između nje i njega dogodilo; kad to vitez začu strašno se ražesti i jedva se uzdrža da je ne ubije; ali pošto izreče ono od čega ga je bijes hvatao, uzjaha ponovno konja, vrati se u Trapani i ode nekom gospodaru Curradu, koji tamo bijaše kraljev kapetan, te mu ispriповjedi zlo koje mu je Pietro nanio; on njega smjesta, dok se nije ni nadao, dade uhititi, i pošto ga je udario na muke, ovaj sve priznade.

I kako ga nakon nekoliko dana kapetan osudi da ga pod šibama provedu gradom i da ga zatim objese, da bi u isto vrijeme maknuo sa svijeta oboje ljubavnika i njihovo čedo gospodar Amerigo, kojemu gnjev ne bijaše utajilo to što bješe Pictra u smrt poslao, metnu otrova u pehar s vinom,¹¹ i predade ga sluzi, i još gol k tome nož, te reče: »Idi s ove dvije stvari Violanti i reci joj u moje ime da odmah izabere koju hoće od ovih dviju smrti, ili od otrova ili od noža: ako to ne učini, ja ću na oči svekolikih građana dati da je spale kao što je i zaslužila; i kad to učiniš zgrabit ćeš dijete koje

je prije nekoliko dana rodila; i pošto mu razmrškaš glavu o zid baci ga psima da ga požderu.« Kad nesmiljeni otac izreče ovu okrutnu presudu kćeri i unuku, sluga, više sklon zlu nego dobru, ode.

Osudeni Pietro, kojega su žbiri pod šibama vodili na vješala, prođe, kako se prohtjelo onima koji su četom upravljali, ispred svratišta gdje se bijahu tri armenska plemića, koje je armenski kralj kao poklisare bio poslao da s papom pregovaraju o odlučnim pitanjima u vezi s novim križarskim pohodom,¹² iskrcala da se osvježe i nekoliko dana odmora, te su im trapanški plemići iskazivali velike časti, a osobito gospodar Amerigo. Kada su čuli kako prolaze oni što su vodili Pietra, pristupiše prozoru da vide.

Pietro bijaše gol do pojasa i ruke mu bijahu svezane na leđima; gledajući ga jedan od triju poklisara, koji bijaše star i veoma ugledan muž, po imenu Fineo, opazi mu na grudima veliku crvenu mrlju, ne naličenu nego od prirode u kožu utisnutu, nalik na one što ih ovdje žene »cvjetovima« zovu. Netom to ugleda odmah mu se u sjećanje vrati jedan od njegovih sinova, kojega bijahu prije petnaest godina gusari na obali u Laiazzu¹³ ugrabili, i nikad više o njemu ništa nije doznao. I premišljajući o dobi toga jadrana kojega su šibali, spozna da bi njegov sin da je živ upravo bio one dobi koje mu se činilo da je taj mladić te posumnja po onom znaku nije li to on; i pomisli, ako je to on, da će se svoga i očeva imena i armenskog jezika zacijelo još sjećati.

Stoga kad bješe blizu zovnu: »O Teodorol«

Čim Pietro začu taj glas odmah diže glavu; njemu Fineo govoreći armenski reče: »Odakle si? I čiji sin?«

Stražari koji su ga vodili, iz poštovanja ga prema dičnom mužu zaustaviše, tako da Pietro odgovori: »Iz Armenije sam, sin čovjeka po imenu Fineo, a ovamo me još dok bijah malen dječak dovedoše nepoznati ljudi.«

Kad Fineo to ču nedvojbeno prepozna u njemu svog izgubljenog sina pa plačući siđe sa svojim drugovima i poleti da ga među svim onim stražarima zagrlji; i prebacivši mu preko leđa plašt od skupocjene tkanine što ga na sebi imaše zamoli onoga koji ga je na stratište vodio da bude ljubazan i da počeka ondje dok ne dobije novu zapovijed da ga odvede. On mu odgovori da će rado pričekati.

Bijaše Fineo već doznao uzrok zbog kojega su njega vodili da ga pogube, jer se glas o tom bio posvuda proširio; stoga odmah sa svojim drugovima i pratnjom ode gospodaru Curradu i ovako mu reče:

»Gosparu, onaj koga u smrt šaljete kao roba, slobodan je čovjek i moj je sin, i spreman je oženiti se onom koju je, kako kažu, djevičanstva lišio; i stoga vas molim da odgodite pogubljenje dok se ne mogne doznati

hoće li ona njega kao muža, tako da ovim činom, bude li ga htjela, ne prekršite zakona.«

Kad gospar Currado ču da je to Fineov sin jako se začudi i zasramivši se malo zbog hira sudbine, pošto priznade da je istina što kaže Fineo odmah naredi da ga vrate kući, i posla po gospara Ameriga, i sve mu po redu kaza. Gospar Amerigo, koji je već mislio da su mu kći i unuk mrtvi, nadasve se rastuži zbog onog što bješe učinio, spoznavši da bi se sve moglo lijepo urediti kad ona ne bi bila mrtva; pa ipak trkom posla glasnika tamo gdje mu je kći bila da se ne provede u djelo njegova zapovijed ako još nije bila provedena. Taj koji ode nađe slugu, kojega je bio poslao gospar Amerigo, kako djevojku, pošto bijaše pred nju metnuo nož i otrov a ona ne htjede smjesta izabrati, psuje i sili da uzme jedno; ali kad ču zapovijed svoga gospodara, ostavivši je vrati se k njemu i reče mu kako je sve teklo. Na to gospar Amerigo presretan ode onamo gdje bijaše Fineo i gotovo se plaćući kako je bolje znao i umio ispriča zbog onoga što se dogodilo i zamoli ga da mu oprostí uvjeravajući ga da bi bio veoma zadovoljan, ako se Teodora želi njegovom kćeri oženiti, da mu je dade.

Fineo drage volje primi isprike i odgovori: »Želim da moj sin uzme vašu kćer; a ako neće, neka se ispuni osuda koja mu je pročitana.«

Pošto se Fineo i gospar Amerigo tako složiše upitaše Teodora, koji sav još bijaše ustrašen od smrti i veseo što je oca našao, je li mu ta stvar po volji. Čuvši Teodoro da će Violante ako on bude htio postati njegovom ženom toliko se obradova da mu se učini kako je iz pakla u raj skočio, pa reče da će to za njega biti najveća milost, ako i ona bude isto željela. Tada poslaše glasnika djevojci da čuju njeno mišljenje, ona, čuvši što se dogodilo s Teodorom i što ga još čeka, dok rastužena nadasve očekivaše njegovu smrt, tek nakon mnogog nagovaranja donekle povjerava riječima, malko se razvedri i odgovori da *za* nju nema ničeg radosnijega, ako u tomu može postupiti po svojoj volji, nego da postane Teodorova žena, no ipak će učiniti ono što joj otac zapovjedi. Tako se dakle u slozi mladica udade i svečan pir se priredi na veliko zadovoljstvo sviju građana.

Mladica utješivši se i gojeći svoga sinčića za kratko vrijeme postade ljepša nego ikada; i kada se oporavi od poroda i izađe pred Finea, kojega se povratak iz Rima očekivao, iskaza mu sve počasti kao ocu; a on je, veoma zadovoljan tako lijepom snahom, pripremvši im gozbu uz veliko slavlje i veselje, primi kao svoju kćer i tako je uvijek držaše. I nakon nekoliko dana svoga sina i nju i unuka, ukrcavši ih na galiju, povede sa sobom u Laiazzo,¹⁴ gdje dvoje ljubavnika u miru i spokoju poživješe sve do konca svog života. —

Osma novela

Nastagio degli Onesti ljubeći djevojku iz kuće de' Traversari rasipa bogatstvo bez uslišanja ljubavi; na molbe svojih ode u Chiassi; ondje vidi kako neki vitez goni djevojku i ubija je i kako nju dva psa razderu; pozove na objed svojtu i ljubljenu gospu, koja gleda kako psi trgaju onu mladicu i bojeći se slične —sudbine vjenča še s Nastagiom.¹

Čim Lauretta umuknu, po kraljičinoj zapovijedi započe Filomena:

— Ljubazne gospe, kao što se naša samilost hvali, tako božanska pravda strogo kažnjava našu okrutnost; da vam to dokažem i da vas navedem na to da je posve od sebe odbacite, rada sam kazivati vam novelu koja je podjednako zabavna koliko i puna dirljivosti.

U Raveni, prastarom gradu Romagne,² življaše nekoć mnogo plemenitih i bogatih ljudi, i među njima mladić po imenu Nastagio degli Onesti,³ koji poslije smrti svoga oca i strica ostade neizmjereno bogat. Pa kao što se to mladima događa, kako ne bijaše oženjen zaljubi se u kćer gospara Paola Traversarija,⁴ mladicu mnogo višeg roda⁵ negoli on bješe, nadajući se da će svojim djelima⁶ zadobiti njezinu ljubav. No koliko god su njegova djela velika, i lijepa, i pohvalna bila, ne samo što mu nisu pomogla, nego se činilo da mu i škode, toliko je okrutna, i odbojna, i tvrda ljubljena mladica prema njemu bila, možda zato što se rad svoje čudesne ljepote ili plemstva tako uzoholila i uznijela, te niti joj se milio on, niti išta što se njemu mililo. To je Nastagiu tako teško bilo podnositi da ga je od jada više puta, pošto bi se natugovao, hvatala želja da se ubije; zatim se ipak svladavao i mnogo puta u srcu odlučivao da je se okani, ili ako bude mogao da je zamrzi kao što je i ona njega mrzila. Ali uzalud je takvu odluku donosio, jer se činilo da je njegova ljubav to više rasla što je manja nada bivala.

Dok je tako mladić ustrajavao u ljubavi i u prekomjernom rasipanju,

učini se nekim njegovim prijateljima i rođacima da će on jednako uništiti sebe i svoje bogatstvo; stoga su ga više puta molili i svjetovali da otputuje iz Ravenne i da u nekom drugom mjestu ode neko vrijeme boraviti da bi čineći tako smanjio i ljubav i troškove. Nastagio se više puta rugao tom savjetu; ali ipak ih pošto ga salijetahu ne mogaše toliko odbijati, nego reče da će tako učiniti; i naloživši da se obave velike pripreme, kao da u Francusku, ili u Španjolsku, ili u kakav drugi daleki kraj kani putovati, uzjaha konja i u pratnji mnogih prijatelja iz Ravenne izide i ode u mjesto možda tri milje od Ravenne po imenu Chiassi;⁷ i naredivši da se onamo donesu sjenice i šatori reče onima koji mu u pratnji bijahu da se tu želi zaustaviti, a oni neka se u Ravennu vrate. Utaborivši se dakle ondje Nastagio poče provoditi ljepši i raskošniji život nego ikad dotad pozivajući sad ove sad one na večeru i na objed, kako je bio navikao.

Onda se dogodilo jednog petka gotovo na početku svibnja,⁸ a bijaše krasno vrijeme i on se bješe zavezao u misli o svojoj okrutnoj gospi naredivši cijeloj posluži da ga ostavi sama kako bi do mile volje mogao razmišljati, da je korak po korak, zanesen mislima, stigao do borika. Bijaše već prošla peta ura dana⁹ i on zašao dobrih pola milje u borik ne sjetivši se ni jela niti ičega drugoga, kadli mu se odjednom učini da čuje strašan plač i prodorne jauke neke žene; to pomuti njegove slatke misli, pa podiže glavu da vidi što je, i začudi se kad vidje da je u boriku. A osim toga, pogledavši ispred sebe vidje kako iz trnovita gustiša, trčeći prema mjestu gdje je on dolazi prekrasna naga mladica, raskuštrana i sva izgrebena od drača i trnja, plačući i glasno ištući milost; i osim toga vidje¹⁰ sa strana dva velika i divlja ovčarska psa kako uzastopce za njom jure i često je okrutno grizu gdje god je dohvate; i za njom vidje kako na pomamnu vrancu stiže neki crni vitez, veoma gnjevna lica, s kratkim mačem u ruci, smrću joj i strašnim i pogrđnim riječima prijeteci. Od toga se u isto vrijeme čuđenjem i strahom ispunio njegova duša i naposljetku samilošću prema nesretnoj ženi, te se u njemu rodi želja da je spasi od tolika jada i smrti ako uzmogne. Ali našavši se bez oružja otkide granu sa stabla umjesto toljage te krenu prema psima i protiv viteza.

Ali vitez mu kad to opazi viknu izdaleka: »Nastagio, ne miješaj se, pusti pse i mene da učinimo ono što je ova opaka ženska zaslužila.«

I dok je još u riječi bio, psi ščepaše mladicu za bedra i zaustaviše je, a vitez se približi i sjaha s konja; Nastagio stupi k njemu i reče: »Ja ne znam tko si ti što mene tako poznaješ, ah samo ti kažem da je velika podlost oružanu vitezmu ubiti голу ženu i na nju pse uckati kao da je

šumska zvijer: ja ću je pouzdano braniti koliko budem mogao.«

Vitez tada reče: »Nastagio, iz istog bijah grada iz kojeg si i ti, i ti si bio još malen dječak kad se ja, koji sam se zvao gospodar Guido degli Anastagi,¹¹ mnogo više zaljubih u nju nego sada ti u onu Traversarijevu; i njezina oholosti okrutnost tako me unesrećiše da jednoga dana ovim mačem koji vidiš u mojoj ruci kao očajnik sebe skončah, te sam osuđen na vječne muke. I ne potraja dugo te ona koja se preko mjere radovala mojoj smrti i sama umrije i, zato što se za grijehе svoje okrutnosti i veselja prema mojim mukama nije pokajala jer nije mislila da joj je to grijeh nego zasluga, jednako i ona bješe i jest osuđena na muke u paklu. Čim u nj siđe, odmah i ona i ja bijasmo kažnjeni, ona da bježi preda mnom a ja koji sam je nekoć toliko ljubio da je progonim kao smrtnu neprijateljicu a ne kao ljubljenu ženu, pa koliko god je puta stignem toliko ovim mačem kojim sebe skončah ubijam nju i rasijecam je s leđa, i ono tvrdo i hladno srce koje nikad ni ljubavi ni smilovanja ne oćutje, skupa s ostalom utrobom, kao što ćeš odmah vidjeti, ćupam iz tijela i bacam ovim psima da ga požderu. I ne prođe zatim dugo te ona, jer tako pravda i svemogućnost Božja hoće, kao da i nije bila mrtva, uskrsne i ponovno zapoćne bolno bježanje, a psi i ja je progonimo. I događa se da je svakoga petka¹² u ovo vrijeme sustižem ovdje i ovdje je umorim, kao što ćeš vidjeti; ali nemoj misliti da drugih dana poćivamo, nego je sustižem na drugim mjestima gdje je prema meni okrutna bila mišlju i djelom; i pošto joj od ljubavnika postah neprijateljem, kao što vidiš, moram je ovako onoliko godina progoniti koliko je mjeseci ona prema meni okrutna bila. Pusti me dakle da izvršim; božansku pravdu, i nemoj se odupirati onome što ne bi mogao sprijećiti.«

Kad Nastagio ću te rijeći sav se ustraši i svaka mu se dlaka nakostriješi, te se povuće i gledajući nesretnu mladicu ustravljen poće ćekati što će ućiniti vitez; a on, tek što je umuknuo, kao razbješnjelo pseto s mačem u ruci navali na mladicu, koja ga klećeći između dva psa što su je ćvrsto držala glasno zaklinjaše da joj se smiluje, i svom je svojom snagom udari posred grudi i probode je na drugu stranu. Kad mladica dobi taj udarac sruši se kao pokošena neprestano plaćući i jaućući; a vitez se dohvati noža, raspori je s leđa, išćupa srce i sve oko njega i baci ga psima, koji ga izgladnjeli smjesta požderaše. Ne prođe dugo i mladica, kao da se ništa od svega toga ne bješe dogodilo, naglo ustade i dade se u bijeg prema moru, a psi za njom razdirući je bez prestanka; i vitez se ponovno uzjahavši i zgrabivši svoj mać nadade za njom, i u trenu se udaljise tako da ih Nastagio ne mogaše vidjeti.

Videći sve to dugo stajaše on pun sućuti i straha; a malo poslije pade mu na um da bi si tim događajem mogao okoristiti, kad se zbivao svakog petka; stoga se obilježivši mjesto vrati svojim slugama pa ih uskoro kad mu se učini zgodnim posla po svoje rođake i prijatelje te im reče: »Vi ste me dugo poticali da se kanim ljubavi prema onoj svojoj dušmanki i da prestanem rasipati imovinu, i ja sam spreman to učiniti ako jednu milost za me isprosíte, a to je ova: da u dođući petak uredite da gospar Paolo Traversari, i žena mu, i kći, i sve gospe od njihova roda, i druge koje vam je volja, budu ovdje kod mene na objedu. A zašto baš to želim, vidjet ćete tada.«

Njima se čini da je to prava sitnica; pa mu obećaše da će to učiniti; i vrativši se u Ravennu kad dođe vrijeme pozvaše one koje Nastagio bješe spomenuo, i premda je bilo teško onamo dovesti mladicu koju je Nastagio ljubio, ipak i ona s drugima tamo pođe. Nastagio priredi sjajnu gozbu i stolove dade postaviti ispod borova okolo onoga mjesta gdje bješe vidio muku one okrutne žene; i posjednuvši gospodu i gospe za stol uredi tako da upravo njegova ljubljena mladica bude postavljena sućelice mjestu gdje se prizor imao zbiti.

Bijaše već i zadnje jelo izneseno na stol, kadli svi čuše očajnički krik progonjene djevojke. Dok se svatko tomu jako čudio i pitao što je a nitko nije znao reći, svi ustadoše i gledajući što bi to moglo biti vidješe onu nesretnu djevojku, i viteza, i pse; i ne prođe dugo te se svi oni nadoše tamo među njima. Podiže se velika vika na pse i na viteza, a mnogi istupiše da pomognu djevojci; no vitez, prozborivši njima kao što bijaše zborio Nastagiu, ne samo što ih natjera da ustuknu nego ih uplaši i ispuni čuđenjem; i kad učini ono što i prvi put bijaše učinio, koliko god žena tamo bješe (jer mnoge među njima bijahu u svojti i s onom tužnom mladicom i s vitezom i sjećahu se njegove ljubavi i smrti) sve gorko plakahu kao da su vidjele da se to njima samima događa. A kada se taj prizor okonča te žena i vitez iščeznuše, svi su o njemu dugo i različito raspravljali. Ali među onima koji se najviše bjehu uplašili bila je okrutna mladica koju je Nastagio ljubio, jer dobro i točno bješe sve vidjela, i čula, i spoznala da se te stvari više odnose na nju nego i na koga drugoga, sjetivši se okrutnosti koju je oduvijek pokazivala prema Nastagiu; stoga joj se već činilo da pred njim razgnjevljenim bježi i da su joj psi kraj boka.

I toliki se strah od toga u njoj začé da joj se to isto ne dogodi te ona, čim joj se pruži prilika, a ukaza joj se te iste večeri, pošto joj se mržnja u ljubav preobrati, posla svoju pouzdanu dvorkinju Nastagiu, koja ga u njezino ime ponizno zamoli da dođe k njoj, jer je spravna udovoljiti

svim njegovim željama. Nastagio joj odgovori da se tome jako raduje, ali i da hoće, ako je njoj po volji, s njezinom čašću spojiti svoju želju, to jest da se s njom oženi. Mladica je znala da ne stoji do drugoga nego do nje što još nije Nastagiova žena, pa odgovori da joj je po volji. I pošto se sama zaprosi reče ocu i majci kako bi rado pošla za Nastagia, čemu se oni jako obradovaše.

I pošto se Nastagio naredne nedjelje njom oženi i proslavi svoju svadbu, još dugo uz nju veselo poživje. I nije taj strah bio uzrok samo ovoj sreći, nego od toga sve ravenske žene tako strašljive postadoše da otada zauvijek bjehu mnogo popustljivije muškim željama nego što prije bijahu. —

Deveta novela

Federigo degli Alberighi ljubi a nije ljubljen, i otmjeno rasipajući upropasti se, a ostane mu jedan jedini sokol kojim nemajući ništa drugo pogosti svoju gospu kad mu dođe u pohode: pošto ona to dozna promijeni se, uda se za njega i bogatim ga učini.¹

Filomena bješe već prestala govoriti kad kraljica, videći kako nitko više ne preostade da pripovijeda osim Dionea koji imашe povlasticu, radosna lica prozbori:

— Na meni je sada red da kazujem; a ja ću, predrage gospe, to rado učiniti novelom koja je donekle slična prethodnoj, ne samo zato da spoznate kolika je moć vaše ljepote nad plemenitim srcima, nego da i same naučite dijeliti svoje darove tamo gdje dolikuje ne dopuštajući da vas u tom uvijek fortuna vodi, jer ona ne nadaruje razborito, nego najčešće, kako to biva, bez ikakve mjere.

Valja dakle da znate da je Coppo di Borghese Domenichi,² koji je živio u našem gradu, a možda još živi,³ čovjek velika i štovana ugleda u naše vrijeme, a po lijepu ponašanju i po vrlinama mnogo više negoli po plemenitoj krvi glasovit i dostojan vječne slave, kad već zađe u godine često volio sa svojim susjedima i s drugima o minulim vremenima raspravljati, a to je bolje, i s više reda, i vrsnijim pamćenjem, i kićenijim riječima nego itko drugi znao činiti. Među inim svojim lijepim zgodama rado je kazivao kako u Firenci življaše neki mladić, po imenu Federigo sin gospara Filippa Alberighija,⁴ koji po viteškom umijeću i dvorjanstvu bješe cijenjen iznad svojih gospodičića u Toskani. On se, kako se većini plemića događa, zaljubi u ženu plemenita roda, koja se zvaše monna⁵ Giovanna, a držahu je u ono vrijeme jednom od najljepših i najljupkijih gospa u Firenci; i da bi njezinu ljubav zadobio on se borio na turnirima, natjecao u viteškim igrama, priređivao gozbe,

darivao i bez mjere rasipao; ali ona, koliko lijepa toliko i poštena, nije marila ni za njega ni za sve ono što je on radi nje činio.

Dok je rasipao dakle Federigo više negoli je mogao i smio a ništa ne stječuci, kao što se lako događa, ubrzo se bogatstvo rasplinu te on osiromaši i ništa mu ne preostade do nekog malog njegova sokola, jednog od najboljih na svijetu. Stoga, premda je njegova ljubav bila jača nego ikada, prosudi da više ne može po svojoj želji živjeti u gradu te se preseli u Campi⁶ gdje bijaše onaj njegov mali posjed. Tu je odlazeći kad je mogao u lov na ptice i ni u koga ništa ne pitajući strpljivo podnosio svoje siromaštvo.

I dogodi se jednoga dana, pošto Federigo zapade u krajnju bijedu, da obolje muž gospe Giovanne i čuteći da mu se smrt bliži napravi oporuku; i svemu svom velikom bogatstvu imenova baštinikom svog već poodrasla sina i uza nj, jer je jako ljubio monnu Giovannu, odredi nju, ako mu sin umre bez zakonita nasljednika, svojim baštinikom, i umrije.

Ostavši dakle monna Giovanna udovicom, kao što naše gospe običavaju, svakoga je ljeta s tim svojim sinom odlazila na selo na svoje imanje vrlo blizu Federigova posjeda. Tako se dogodi da se ovaj dječak prijatelji s Federigom i poče zanimati za ptice i pse; i gledajući mnogo puta Federigova sokola u letu neobično mu se sviđao i jako ga je želio, no ipak se nije usuđivao zaiskati ga videći da je njemu tako drag. I baš tada se dogodi da dječak obolje; rastužena majka, jer je samo njega imala i voljela više nego cio svijet, povazdan je nad njim bdjela i neprestano ga dvorila, i često zapitkivala želi li što moleći ga neka joj samo kaže, a ona će zacijelo ako ikako bude moguće to priskrbiti.

Dječak na mnoge njezine molbe naposljetku reče: »Majko moja, ako mi pribavite Federigova sokola, vjerujem da ću brzo ozdraviti.«

Čuvši to gospa malo se snebi pa poče razmišljati što joj je činiti. Znala je da ju je Federigo dugo ljubio i da ga ona nikada nije ni pogledala, pa reče u sebi: »Kako ću poslati koga ili sama otići da u njega zaištem tog sokola, koji je kako čujem najbolji što ikada uzletje, a osim toga on od njega živi? I kako bih mogla biti tako bezobzirna da tom plemenitom čovjeku, kojemu nikakvo drugo veselje ne preostade, i to oduzmem?« I smetena od tih misli, premda bijaše uvjerena da će ga dobiti ako ga zaište, ne znajući što bi rekla nije odgovarala sinu nego je mučala.

Naposljetku prevlada ljubav prema sinu i ona da mu udovolji odluči ne poslati nikoga nego sama, pa bilo što bilo, otići po nj da mu ga donese te mu odgovori: »Sine moj, ohrabri se i nastoj svim silama ozdraviti, jer ja ti obećavam da ću prvo što ujutro učinim otići po nj

i odmah ti ga donijeti.« Dječak se tomu obradova i istoga dana bolest mu krenu na bolje.

Idućeg jutra povede gospa sa sobom družbenicu i kao da će u šetnju krenu k Federigovoj kućici i dade ga dozvati. On je, jer vrijeme tada kao ni prijašnjih dana ne bijaše zgodno za lov, bio u vrtu i obavljao neke manje poslove; čuvši da monna Giovanna pita za nj na vratima jako se iznenadi i radostan onamo otrča.

Kad ga ona vidje da dolazi ljubazno i ljupko mu krenu u susret, i pošto je Federigo s puno poštovanja pozdravi, reče mu: »Zdrav mi bio Federigo!« pa nastavi: »Došla sam da popravim štetu koju si zbog mene pretrpio ljubeći me većma nego što je trebalo, a za odšeta naumila sam s ovom svojom drugaricom jutros s tobom skromno objedovati.« Federigo joj smjerno odgovori: »Gospo, ne spominjem se da sam ikad štetu ikakvu zbog vas trpio, nego samo dobro, jer ako ikad išta valjah to bješe samo zbog vaših vrlina i zbog ljubavi moje prema vama. A ovaj vaš ljubazan dolazak zacijelo mi je mnogo miliji nego da mogu još jedanput potrošiti sve ono što sam u prošlosti potrošio, premda ste siromašnu domaćinu došli«; i rekavši to stidljivo je uvede u svoju kuću, a odatle je povede u vrt i kako nikoga ne bješe da joj pravi društvo reče: »Gospo, kako nikoga u kući nema, neka vam društvo čini dobra žena ovoga težaka, dok ja priprelim stol.«

On dotada, uza sve svoje veliko siromaštvo, još dovoljno ne poimaše kako lakoumno bijaše rasuo sve svoje bogatstvo; ali to jutro, kad ne nađe ništa čime bi počastio gospu, za ljubav koje nekoć bezbroj ljudi počasti, navede ga da pojmi. I beskrajno žalostan, proklinjući u sebi svoju fortuna, kao čovjek izvan sebe motajući se čas ovamo čas onamo i ne nalazeći ni novca ni zaloga, dok je vrijeme hitalo i on jako želio ipak nečim počastiti plemenitu gospu, a opet nije htio ni od koga, čak ni od svog težaka, išta zatražiti, pade mu u oči njegov dobri sokol kojega vidje u predsoblju na prečici; pa nemajući kud ni kamo, uhvativši ga i videći da je debeo pomisli kako će to biti dostojno jelo za takvu gospu. I stoga mu ne razmišljajući više zavrnu vratom i naredi svojoj sluškinji da ga odmah operušana i očišćena natakne na ražanj i pažljivo ispeče; i prostrijevši po stolu prebijeje stolnjake kojih je još imao, vedra se lica vrati gospi u vrt i reče joj da je objed, kakav je on mogao prirediti, spreman. Tada gospa ustade sa svojom družbenicom i pođoše k stolu i, ne znajući što jedu, skupa s Federigom, koji ih je s puno poštovanja dvorio, pojedoše dobrog sokola.

I pošto od stola ustadoše i ostadoše malo s njim u ugodnu razgovoru, kad se gospi učini da je vrijeme da kaže ono radi čega je došla ljubazno

se obrati Federigu i ovako prozbori: »Federigo, ako se spominješ svog prijašnjeg života i moje čestitosti, koju si možda smatrao nesmiljenošću i okrutnošću, nimalo ne sumnjam da ćeš se začuditi mojoj smjelosti kad čuješ zašto sam zapravo ovamo došla; ali da imaš ili da si imao djece po kojoj bi mogao pojmiti kako je silna ljubav koja se prema njima čuti, čini mi se da bih bila sigurna da bi mi djelomice oprostio. Ali premda ti nemaš djece, ja koja imam jedno ne mogu izbjeći zakonima koji vrijede za sve majke; pa kako se moram njihovoj sili pokoriti valja mi protiv svoje volje i protiv svake pristojnosti i reda zaiskati od tebe da mi daruješ nešto što znam da ti je nadasve drago; a i pravo je, jer ti nikakvo drugo veselje, nikakva druga zabava, nikakva utjeha ne ostade od tvoga presahlog bogatstva; a taj dar je tvoj sokol, kojega moj sinak jako žarko želi, te se sve bojim, ako mu ga ne donesem, da će mu se bolest tako pogoršati te ću ga izgubiti. I stoga te molim, ne u ime moje ljubavi prema meni koja te ni na što ne obvezuje, nego u ime tvoje plemenitosti koja se kroz viteško ponašanje više nego i u koga drugoga istaknula, da mi ga se udostojiš darovati, kako bih mogla reći da sam tim darom održala na životu svoga sina i da sam ti ga time do vijeka obvezala.«

Kad Federigo ču što gospa od njega ište, znajući da joj ne može udovoljiti jer joj ga bješe dao da ga pojede, udari pred njom u plač prije nego što uspjede i riječi odgovoriti. Gospa pomisli da on ne plače ni zbog čega drugoga nego zbog tuge što se mora rastati od dobrog sokola, i već joj bješe na jeziku da mu kaže kako ga neće; ali suzdržavši se ipak, pričekala da joj poslije plača odgovori Federigo, koji ovako reče: »Gospo, pošto bješe volja Božja da vama svu svoju ljubav poklonim, činilo mi se da mi je sudbina u mnogim stvarima protivna i na nju sam se tužio; no sve to nije bilo ništa spram ovoga što mi je sada učinila, zbog čega se nikada više neću s njom izmiriti, kad pomislim da ste vi došli u ovaj moj siromašni dom gdje se niste udostojali doći dok je bio bogat, i da od mene neznan dar ištete, a ona je htjela da vam ga ne mognem dati: a zašto to ne mogu ukratko ću vam reći. Kad sam čuo da vi milostivo želite sa mnom objedovati, poštujući vašu uzvišenost i vašu vrlost smatrao sam dostojnim i doličnim da vas prema svojim mogućnostima biranijim jelom počastim nego što je ono čime se druge osobe nude; stoga spomenuvši se sokola kojega mi ištete i njegove izvrsnosti, smatrah da je on dostojno jelo za vas, i jutros ste ga pečena imali na pladnju, a ja sam mislio da ga bolje nisam mogao upotrijebiti; ali videći sada da ste ga vi drugačije željeli, tako me neizmjereno boli što vas ne mogu uslišati da nikad zbog toga neću mira imati.«

I rekavši to dade pred nju donijeti perje, i noge, i kljun, da joj budu dokazom. Kad gospa sve to vidje i ču prvo ga prekori što je ubio takva sokola da jelom počasti jednu ženu, a zatim u sebi plemenitost njegove duše koju siromaštvo niti bijaše moglo niti mogaše umanjiti veoma pohvali. Zatim, izgubivši svaku nadu da bi mogla dobiti sokola i zabrinuvši se stoga za zdravlje svoga sina, sjetna ode i vrati se sinu. On bilo od tuge što ne mogaše imati sokola, bilo od bolesti koja ga je svejedno morala srvati, nakon nekoliko dana na najveću žalost svoje

majkp preminn _____ ; _____ i _____

Pošto ona neko vrijeme plakaše i tugovaše, budući da ostade jako bogata i još mlada, mnogo je puta braća nagovarahu da se preuda. Njoj ne bijaše do toga stalo, ali videći da je uporno salijetaju sjeti se vrlog Federiga i njegove zadnje velikodušnosti, to jest da bješe onakva sokola ubio da nju počasti, pa reče braći: »Ja bih najradije, kad bi vama bilo pravo, ostala udovicom; ali kad ipak želite da odaberem muža, zacijelo nikoga drugoga neću odabrati, ako me ne zapadne Federigo legli Alberighi.«

Rugajući se s njom braća joj rekoše: »Ludo, što to govoriš? Kako to da hoćeš njega koji ništa na svijetu nema?«

Ona im odgovori: »Braćo moja, dobro znam da je tako kako vi kažete, ali draži mi je čovjek bez bogatstva nego bogatstvo bez čovjeka.«

Kad braća čuše kako je odlučna i znajući da je Federigo valjan, premda bijaše siromašan, kao što ona htjede sa svim mu je njezinim bogatstvom dadoše. A on kad vidje da je takvu i toliko ljubljenu gospu dobio kao ženu, i k tome se obogatio, u zadovoljstvu s njom postavši bolji domaćin proživje svoja ljeta. —

Deseta novela

Pietro di Vinciolo ode nekamo na večeru; njegova gospa pozove nekog mladića, Pietro se vrati, ona ga skriva pod košaru za piliće; Pietro kaže da su u Ercolanovoj kući, gdje je bio na večeri, našli mladića kojega je dovela njegova žena; gospa spuje Ercolanovu ženu; magarac po nesreći nagazi na prste onome koji bijaše pod košarom, on krikne, Pietro potrči tamo, vidi ga, spozna ženinu prijevaru, a na koncu zbog svoje pokvarenosti ostane s njom u slozi.¹

Kraljičino kazivanje bijaše okončano, i svi su hvalili Boga što je Federiga dostojno nagradio, kad Dioneo koji nikad nije zapovijedi čekao otpoče:

— Ne znam bih li rekao da je to slučajna mana koja je iznikla iz opakih običaja smrtnika, ili je to pak prirodni grijeh, da se radije smijemo zlim stvarima nego dobrim djelima, osobito kad se nas ne tiču. Pa zato što moj trud, koji sam prije podnosio i sad se spremam da ga preuzmem, nema drugoga cilja nego da odagna vašu sjetu i da vam pruži smijeha i veselja, premda sadržaj moje sljedeće novele, zaljubljene mladice, djelomično nije sasvim čestit, zato što može pružiti zabavu ja ću vam je ipak ispričati. A vi slušajući je učinite s njom ono što običavate činiti kad uđete u vrt gdje pruživši nježnu ruku berete ruže a ostavljate trnje: to ćete učiniti prepustivši opaka čovjeka zle kobi njegovoj sramoti, i radosno ćete se smijati ljubavnim spletkama njegove gospe, gajeći samilost prema tuđim nevoljama tamo gdje treba.

Nema tome dugo kako življaše u Perugi² bogat čovjek po imenu Pietro di Vinciolo,³ koji se oženio možda više zato da druge prevari i da ublaži opće mišljenje koje su svi njegovi sugrađani o njemu imali, negoli iz ljubavi; a sreća bješe u skladu s njegovom pohotom na taj način što žena koju on uze bijaše punačna, riđa i vatrena, koja bi radije bila

htjela dva muža nego jednoga, a namjerila se na takvoga koji mnogo skloniji nečemu drugom⁴ nego njoj bijaše.

Kad ona to tijekom vremena spozna, i videći da je lijepa, i svježa, i osjećajući se čilom i krepkom, najprije se zbog toga poče jako srditi, i ponekad se s mužem svađati, i gotovo neprestano u nezadovoljstvu živjeti; zatim, videći da će tako prije uništiti sebe nego popraviti opaćine svoga muža reče sama sebi: »Ovaj me jadnik zapušta, jer u svom nepoštenju hoće da kopitom gazi po suhom,⁵ a ja ću nastojati da po mokrom drugoga na svojoj lađi povezem. Udala sam se za njega i donijela mu velik i dobar miraz, znajući da je muško i misleći da žudi ono što žude i moraju žudjeti muškarci, a da nisam vjerovala da je muško ne bih se bila za nj nikada udala. On je znao da sam ja žena, pa zašto me je onda uzeo kad su mu žene bile mrske? To se ne može podnositi. Da sam se htjela odreći svijeta bila bih pošla u redovnice; ali kad ga se ne odričem i kad ga želim, budem li od njega čekala zabavu i užitak lako ću utaman čekajući ostarjeti; a kad ostarim i osvijestim se uzalud ću jadikovati što sam potratila svoju mladost, a on me sam najbolje uči kako je valja provoditi i pokazuje mi kako mogu uživati u onom u čemu i on uživa.⁶ I takvo je uživanje za mene pohvalno, dok je za njega jako pokudno: ja ću povrijediti samo zakone, a on vrijeđa i zakone i prirodu.«

Pošto se dakle ta ženica ovakvim mislima bavila, možda i više puta, da bi ih potajno provela u djelo sprijatelji se s nekom staricom koja bijaše nalik svetoj Verdiani što hrani zmije,⁷ koja je uvijek s krunicom u ruci hodila na sva proštenja te nikad ni o čemu drugom nije raspravljala nego o životima svetih otaca i o ranama svetoga Franje i gotovo svi su je sveticom smatrali. I kad joj se pruži prilika otkri joj ona potpuno svoju nakanu; starica joj reče: »Kćeri moja, Bog koji sve vidi zna da pravo činiš; pa kad ni zbog čega drugoga ne bi to činila, valjalo bi da to činiš ti i svaka mladica da ne gubite vrijeme u mladosti, jer nema teže boli od spoznaje da si vrijeme izgubila.⁸ A koji vrag nam poslije preostaje, kad ostarimo, nego da gledamo pepeo oko ognjišta? Ako nijedna druga to ne zna i ne može ti posvjedočiti, ja mogu: jer sada kad sam stara spoznajem s najvećim i najgorčim kajanjem u duši, ali bez koristi, vrijeme koje sam propustila; i premda ga nisam posve gubila, jer ne bih htjela da pomisliš da sam bila glupača, ipak nisam učinila sve što sam mogla učiniti, pa kad se sjetim toga, videći se ovakvom kakvom me ti vidiš, te ne bih našla nikoga tko bi mi ugarak posudio, sam Bog zna žalost koju ćutim. S muškima nije tako: oni se rađaju sposobni za stotinu stvari a ne samo za ovu, i većinom više valjaju stari

nego mladi; ali žene se rađaju samo da to jedno čine i da djecu na svijet donose, i za to su štovane. Pa ako to drugačije ne uviđaš, moraš uvidjeti po tome što smo mi uvijek na to spremne, a muškarci nisu: a povrh toga jedna žena bi zamorila mnogo muškaraca, dok mnogo muškaraca ne može zamoriti jednu ženu.⁹ I budući da smo za to rođene, ponovno ti kažem da pravo radiš što svom mužu milo za drago vraćaš, da ti duša u starosti ne bi imala zbog čega prekoravati tijelo. Na ovom svijetu svatko ima onoliko koliko sam uzme, a osobito žene, koje valja da se mnogo više nego muškarci koriste vremenom dok ga imaju, jer znaš i sama da nas ni muž ni drugi neće kad ostarimo, nego nas u kuhinju tjeraju da brbljamo s mačkom i lonce i zdjele brojimo; i još gore, jer nam pjevaju i rugalice i kažu: >Mladoj djevi dobar kus, staroj babi brusi, i još nam mnoge druge stvari govore. Pa da te dulje ne zadržavam, velim ti da nikome na svijetu nisi mogla dušu otkriti tko bi ti od mene bio korisniji, jer nema tako uznosita muškarca kome se ne bih usudila reći ono što treba, niti tako tvrda i gruba da ga ne bih smekšala i navela na ono što hoću. Šamo ti meni pokaži koji tise sviđa, a ostalo je moja briga; ali ti samo napominjem, kćeri moja, da ti se preporučujem jer sam sirota žena, a ja ću odsad tebe spominjati na svim svojim proštenjima i u svakom očenašu koji rekнем, da pred Bogom budu luč i svijeća tvojim mrtvima« i završi.

Ostade dakle mladica u sporazumu sa staricom da će ona, pošto joj potanko opisa izgled nekoga mladića koji je tom ulicom veoma često prolazio, znati što joj valja činiti ako ga bude vidjela; pa davši joj komad usoljena mesa posla je s milim Bogom. Poslije nekoliko dana starica joj mladića kojega joj bješe rekla potajno dovede u sobu, pa malo poslije i drugoga, kako bi se koji mladoj gospi svidio; a ona nije propuštala prilike, uvijek u strahu od muža, da u tom pogledu učini koliko može.

I dogodi se, kad morade jedne večeri muž otići na večeru nekom svom prijatelju koji se zvao Ercolano,¹⁰ da gospa naredi starici neka joj dovede jednog od najljepših i najljupkijih mladića u Perugi, a ona to spremno učini. I pošto gospa s mladićem sjede za stol da večera, kad eto ti na vrata Pietra kako zove da mu otvori. Kad ga je gospa čula na smrt se uplaši, ali ipak hoteći bude li mogla skriti mladića, ne dosjetivši se gdje bi ga drugdje poslala ili sakrila skloni ga na maleni trijem blizu odaje gdje su večeravali pod košaru za piliće koja tamo bijaše, a preko nje prebaci grubo platno od slamnjače koju toga dana bijaše ispraznila; i kad to svrši pohita da otvori mužu.

Netom on uđe u kuću, ona mu reče: »Brzo ste progutali tu večeru!«

Pietro odgovori: »Nismo je ni okusili.«

»Kako to?« upita ga žena.

Pietro tada reče: »Reći ću ti. Tek što sjedosmo za stol, Ercolano, i njegova žena, i ja, kadli čusmo kako kraj nas netko kihnu, ali se na to ni prvi ni drugi put ne osvrnusmo; ali kad onaj koji je kihao kihnu treći put, i četvrti, i peti, i još mnogo puta, svi se tomu začudismo; stoga Ercolano, koji je pomalo bio srdit na ženu jer nas bješe pustila da dugo stojimo pred vratima dok nije otvorila, gotovo bijesno reče: »Sto znači ovo? Tko je taj što tako kiše?« I ustavši od stola ode do obližnjih stuba, ispod kojih u podnožju bješe sklepana izbica od dasaka, gdje može tko hoće spremati razne stvari, kao što često vidimo da čine oni koji uređuju svoje kuće. I kako mu se činilo da se odanle čulo kihanje otvori vratašca koja tamo bijahu, a čim ih otvori, iznutra izbi strašan smrad od sumpora, iako nam je prije kad je do nas bio dopro taj smrad i kad smo se bili potužili žena rekla: iMaloprije sam sumporom bijelila svoje prijevjesje, pa sam crepulju na koju sam bila izasula sumpor da bih ih osumporila metnula pod te stube, tako da još zaudarac Ali pošto Ercolano otvori vratašca i smrad se malo razide, pogledavši unutra vidje ondje onoga koji je i prije i sada kihao, jer ga je žestina sumpora na to prisiljavala; i premda je on kihao, sumpor mu je već toliko bio pritisnuo grudi, te mu je još malo trebalo da nikada više ne kihne i ne pisne. Ercolano videći ga viknu: »Sad vidim, ženo, zašto si nas maloprije kad dođosmo ovamo onako dugo držala pred vratima i nisi nam otvarala; ali ne dao mi Bog sreće ako mi ne platiš za to!< Kad žena to ču i spozna da joj je grijeh na vidjelo izašao, bez riječi izmotavanja skoči iza stola i pobježe, i ne znam kamo ode. Ercolano i ne opazivši da mu žena bježi više puta reče onom koji je kihao da izađe; ali onaj već bješe obnemogao pa, govorio Ercolano što mu drago, nije se micao; tada ga Ercolano pograbi za nogu i izvuče van te pojuri po nož da ga ubije. Ali ja bojeći se i sam suda ustadoh i ne dopustih mu da ga ubije niti da mu ikakva zla nanese, nego počeh tako vikati i braniti ga da se tamo sjatiše susjedi te već polumrtva mladića ne znam kamo iz kuće odnesoše; tako nam se večera pokvari, te ne samo što je nisam progutao, nego je nisam, kao što rekoh, ni okusio.«

Čuvši gospa te zgrade spozna da ima i drugih koje su bile mudre kao i ona, premda je ponekad neka od njih znala i nastradati, i rado bi bila riječima obranila Ercolanovu ženu; ali pomislivši da će kuđenjem tuđeg grijeha slobodniji put svom otvoriti ovako prozbori: »Eto ti divote jedne! Eto ti dobre i svete žene kakva je ona bila! Eto ti vjernosti čestite gospe pred kojom bih se bila ispovjedila, toliko mi se pobožnom

činila! I što je još najgore, onako stara lijep primjer da je mladima! Proklet bio čas kad je na svijet došla i što još živi tako podla i grešna ženska, na zazor i sramotu svim žena na svijetu: bacivši pod noge svoje poštenje i vjeru zadanu svom mužu i čast ovoga svijeta, nije se sramila da njega, koji je takav čovjek i tako dičan građanin i koji je tako dobro s njom postupao, s drugim čovjekom osramoti i sebe zajedno s njime. Bog neka me uščuva, ali takve žene ne zaslužuju milosti: njih bi trebalo ubiti, njih bi žive živcate trebalo baciti u oganj i u pepeo ih sažeci!«

Zatim sjetivši se svoga dragana kojega je pod košarom u blizini držala poče nagovarati Pietra da pođe spavati, jer je već bilo tomu doba. Pietro, kojemu se više jelo nego spavalo, sve je pitao ima li što za večeru, a žena mu je odgovarala: »Gle, imali što za večeru! Mi na veliko spremamo večeru, kad tebe nema doma! Da, jer ja sam Ercolanova žena! Hajde, zašto ne pođeš spavati? Bolje bi ti bilo!«

Baš te večeri neki Pietrovi težaci bijahu nešto donijeli sa sela i spratili svoje magarce u staju blizu onoga trijema, a zaboravili ih napojiti, pa jedan od magaraca, crkavajući od žeđi, izvuče glavu iz oglava i izađe iz staje, te je išao okolo njuškajući ne bi li gdje našao vode; i idući tako nabasa na košaru ispod koje bijaše mladić. Pošto on bijaše, zato što mu je valjalo četveronoške stajati, prste jedne ruke pružio malo izvan košare po zemlji, takve bijaše sreće, ili da kažemo nesreće, da mu magarac na njih nagazi kopitom, te on osjetivši užasan bol strašno kriknu.

Čuvši to Pietro čudom se začudi i učini mu se da je to negdje u kući; stoga izašavši iz sobe i slušajući kako ovaj još jauče, jer mu magarac još ne bijaše dignuo kopita s prstiju nego ih i dalje jako pritiskivao, reče: »Tko je Božji?« i pojurivši do košare podiže je i ugleda mladića, koji je osim bola u prstima, prignječenim magarećim kopitom, sav drhtao od straha da mu Pietro kakvo zlo ne nanese. Pietro ga odmah prepozna, jer ga je u svojim opakim žudnjama dugo progonio, pa ga upita: »Sto ti tu radiš?«, a ovaj mu na to ništa ne odgovori nego ga zamoli za ljubav božju da mu nikakvo zlo ne učini.

Pietro mu reče: »Ustani, ne boj se da ću ti ikakvo zlo učiniti: samo mi reci kako to da si ovdje i zašto.«

Mladić mu sve po redu reče; njega Pietro, veseliji što ga je našao nego što je njegova žena bila rastužena, uhvati za ruku i sa sobom ga odvede u odaju gdje ga je gospa u neizmjernom strahu čekala.

Pietro sjede sučelice njoj i reče: »Ti si dočas proklinjala Ercolanovu ženu i govorila da je valja spaliti i da je svima vama na sramotu. Zašto

0 sebi nisi govorila? Ili ako nisi htjela o sebi govoriti, kako te duša nije boljela da govoriš o njoj, kad si znala da si sama počinila isti grijeh koji ona bijaše počinila? Zacijelo te ništa na to nije nagnalo nego to što ste sve vi jednake i tuđim grijesima pokušavate pokriti svoje prijestupe, da bi vas strijela Božja s visine sve spalila, sjeme jedno pakleno!«

Gospa, pošto vidje da joj u prvom naletu nikakva zla osim riječima ne bješe nanio, a uz to joj se još učini da se on sav nadima od užitka što za ruku drži tako lijepa mladića, ohrabri se i reče: »I ne sumnjam u to da bi ti htio da nas strijela Božja sve spali, jer si nas željan kao pas batina; ali križa mi Božjega to ti se neće ispuniti. Nego rado bih se s tobom malo porazgovorila, da čujem zbog čega se tužiš; i zasigurno ne bi mi loše bilo da me izjednačiš s Ercolanovom ženom, onom starom licemjerkom koja liže oltare i od njega ima sve što hoće, a on je štuje kao što ženu valja štovati, što sa mnom nije slučaj. Jer recimo da me ti dobro odijevaš i obuvaž, ali dobro znaš kako mi je što se drugoga tiče i koliko već vremena nisi sa mnom spavao; a ja bih više voljela odrpana

I bosa hoditi a da mi u postelji s tobom dobro bude, nego da sve to imam a da mi s tobom bude kao što mi jest. I dobro razumi, Pietro, da sam ja žena kao i sve druge i da želim isto ono što i druge, tako da, ako sam sama sebi priskrbila ono što mi ti ne daješ, nije pravo da me kudiš: barem ti toliko čuvam čast da se ne miješam sa slugama ni s odrpancima.«

Pietro shvati da joj cijele noći neće pomanjkati riječi, pa kako mu malo do nje bješe stalo reče: »Sad dosta, ženo: u tome ću ti sasvim ispuniti želju; a veliku ćeš nam ljubav učiniti ako nam daš da nešto pojedemo, jer mi se čini da ni ovaj mladić, baš kao ni ja, još nije večerao.«

»Zacijelo«, reče žena, »on još nije večerao, jer baš kad si ti na nesreću prispio, pošli smo za stol da večeramo.«

»Pa onda«, reče Pietro, »daj nam da večeramo, a poslije ću ja sve urediti tako da se nećeš imati na što potužiti.«

Kad vidje gospa da joj se muž udobrovoljio, ustade i brzo ponovno prostrije stol, i naredi da donesu večeru koju je već bila pripravila, te sa svojim nastranim mužem i s onim mladićem veselo večera.

Sto je poslije večere Pietro uredio da sve troje budu zadovoljni, to sam zaboravio; znam samo toliko da su idućega jutra mladića koji nije bio na čistu s kim se po noći više bavio, s mužem ili sa ženom, sve do glavnoga trga" otpratili. Stoga ću vam reći, drage moje gospe, vrati uvijek milo za drago; a ako ne možeš pamti do prve prilike, tako da opet bude šilo za ognjilo. —

Kada dakle Dioneo okonča svoju novelu kojoj su se gospe zbog stida a

ne zato što ih ona nije zabavila suzdržljivo smijale i kad kraljica vidje da je došao konac njezinoj vladavini, ustade i skide s glave lovor-vijenac i ljupko ga stavi na glavu Elissi veleći joj: — Na vama je, gospo, sada red da zapovijedate.

Elissa primi vijenac i učini isto što su i drugi prije nje činili: ponajprije starosti naredi sve što je bilo potrebno za vrijeme njezine vladavine, a zatim na zadovoljstvo družbe reče: — Više smo puta već slušali kako su mnogi umjeli lijepom doskočicom ili spremnim odgovorom ili hitrom dosjetljivošću otupiti nekome zube ili odvratiti od sebe neočekivane opasnosti; pa kako je predmet zgodan a može biti i poučan, želim da se sutra s Božjom pomoću u tim granicama raspravlja, to jest *o onima koji su, izazvani, kakvom zgodnom dosjetkom vratili milo za drago, ili spremnim odgovorom, ili domišljatošću, izbjegli gubitak, ili opasnost, ili sramotu.*

To svi jako pohvališe; stoga kraljica ustade i sve ih do večere otpusti. Čestita družba videći da je kraljica ustala sva skoči na noge i prema običaju svatko se posveti onom što mu je bilo najzabavnije.—

Ali pošto već cvrčci bijahu zamuknuli, pozvaše sve dojedno i odoše na večeru; pa kad ona radosno završi, svi se na pjevanje i na sviranje dadoše. I pošto već Emilia po kraljičinoj želji kolo povede, Dioneu bješe naređeno da zapjeva neku pjesmu. On odmah poče *Monna Aldruda, zadignite skute, Jer dobre vam glase nosim.*¹

Nato sve gospe prasnuse u smijeh, a ponajvećma kraljica koja mu zapovjedi da se okani te i da zapjeva neku drugu.

Dioneo reče: — Gospo, kad bih imao tamburin zapjevao bih *Podignite suknju, monna Lapa* ili *Pod uljikom je trava*; ili bi vam milije bilo da pjevam *Morski su vali bol mi zadali?* Ali ja tamburina nemam, i zato pogledajte koju hoćete od ovih drugih. Bi li vam se svidjela *Izađi mi da te svalim, Ko proljetni svib u polju?*

Kraljica reče: — Ne, daj neku drugu. —

— Onda, — reče Dioneo, — zapjevati ću *Monna Simona natače natače, A listopad još nije.*

Kraljica smijući se reče: - Hajde, ne luduj, daj neku lijepu, ako hoćeš, jer mi tu ne želimo.

Reče Dioneo: — Ne, gospo, ne uzmite to za zlo: samo koja vam se mili? Ja ih znam više od tisuću. Ili hoćete *Ova moja školjka velika je boljka*² ili *Daj polako, moj mužiću* ili *Kupila sam pijetla za sto lira?*

Tada kraljica malo rasrdena, premda su se sve druge smijale, reče:

— Dioneo, ostavi se šale i otpjevaj jednu lijepu; a ako nećeš, mogao bi iskušati kako se znam rasrditi.

Čuvši to Dioneo okani se ludosti i smjesta ovako poče pjevati:

*Amore, blaga svjetlost,
u njenim lijepim očima što gori,
od mene roba svog i njenog tvori.*

*Iz očiju joj lijepih bljesak krenu
te u mom srcu tvoj plam užga strasno,³*

----- jer i kroz moje minu;-----
*a kako silnu ti imadeš cijenu
lijepo joj lice pokaza mi jasno;
s njim mašta mi se vinu:
oćutjeh da vrlinu
dojednu svezak da je svaka dvori,
zbog nje moj uzdah ponovno se ori.*

*Tako sam tvoje postao čeljade
i krotko čekam, gospodaru mio,
milost od moći tvoje;
al ne znam da li cijelu žudnju znade
što čistu si je u grudi mi slio,
i stalnost vjere moje,
ona u vlasti koje
leži moj duh, što ni s kim se ne bori,
nit ikog želi, osim nje, da mori.*

*Zato te, slatki gospodaru, molim,
pokaži joj i nastoj da oćuti
nešto od tvoga plama,
da tako vidi kako trpeć volim,
i kako ginem dok me oganj ljuti
malo po malo slama,
zatim, kad bude sama,
s njome o meni dužno progovori,
jer s tobom rado u pohod ću skori.*

Pošto Dioneo šutnjom pokaza da je pjesma⁴ završena, kraljica zatraži da još pjevaju, pohvalivši ipak jako Dioneovu pjesmu. Ali pošto već minu dobar dio noći, osjeti kraljica da noćna svježina već bješe svladala dnevnu jaru, pa zapovjedi da svatko do narednoga dana po svojoj volji pođe na počinak.

TUMAČ
(PROSLOV, DAN 1 — V)

*BOCCACCIOVO REMEK-DJELO PREVELI SU JERKA
BELAN I MATE MARAS. IZVORNI TEKST KOJI JE UZET
KAO DEFINITIVNO MJERILO HRVATSKOG PRIJEVODA
JEST ONAJ ŠTO GA JE PRIREDIO VITTORE BRANCA ZA
KRITIČKO IZDANJE SVEUKUPNIH BOCCACCIOVIH DJELA
(TUTTE LE OPERE DI GIOVANNI BOCCACCIO. A CURA D'I
VITTORE BRANCA, KNJIGA IV, ARNOLDO MONDADORI
EDIT., MILANO, 1976., XXXVIII-1616.).*

Proslov

1. DEKAMERON: znači deset dana. Podrijetlo je naslova u grčkom *deka hemeron*, ali je Boccacciu mogao biti poticaj em naslov patrističkih srednjovjekovnih djela o šest dana stvaranja svijeta, kao što je primjerice, *Hexameron* sv. Ambrozija (oko 340. -397.).

2. KNEZ GALEOTTO: to je vitez Okruglog stola Gallehault (Galahad) koji je u mnogim stvarima pomagao svom prijatelju, vitezu Lancelotu, pa i u njegovoj predanoj ljubavi prema kraljici Ginevri, nagovorivši je da mu pruži cjelov. Usp. viteški roman *Lancelot du Lac* koji je nastao koncem 12. st., kao prvi dio ciklusa od pet »bretonskih« romana. Dante se poziva na ovaj roman u glasovitoj epizodi o ljubavi Paola i Frančeske (*Pakao, V*): »Čitasmo jednom, da s' otmemo čami,/ o Lancelotu, kog je ljubav splela...« (nav. djelo, *V*, str. 127-128). Ta je lektira pomogla srednjovjekovnim ljubavnicima da otkriju svoje osjećaje bez riječi, u strastvenom poljupcu: ulogu Galeotta za njih je obavila knjiga i njezin pisac (»Galeotto fu 'l libro e chi lo scrisse«, *Inferno, V*, 137.), pa je i to pridonijelo da ime drevnog brctonskog viteza dobije novo značenje »ljubavnog posrednika« (usp. Kombolov prijevod: »Svodnik je knjiga i njen pisac bio«, isto). Dakle, kao što je knez Galeotto bio na usluzi prijatelju Lancelotu, tako će Boccaccio, pisac ove knjige, odnosno knjiga sama, biti na usluzi ljubaznim gospa-

ma i zaljubljenim mladićima, pružajući im utjehu, pomoć i savjet u ljubavnim poslovima (usp. Uvod u četvrti dan *Dekameron*).

3. *Čovječno je... u drugih*. Prema zahtjevima srednjovjekovne retorike, književno djelo treba započeti sentencom ili poslovičom. Dalekoga evanđeoskog podrijetla, ova uvodna misao predstavlja pisca u svoj njegovoj ljudskoj jednostavnosti i prisnosti, no ujedno otkriva i temeljni kontrast između tobožnje ozbiljne moralističke pouke i realnoga, naravno senzualnog ljubavnog nauka. Sličnim je postupkom Boccaccio započeo i *Elegiju gospe Fiammette*.

4. Svrha je svečanom uvodu da od opće istine dovede čitatelja do pojedinačnog slučaja koji, dakako, ilustrira naprijed spomenute istine.

5. *od moje najranije mladosti... rodu*: aluzija na Boccacciovu veliku ljubav koju su biografi pokušali identificirati u Mariji d'Aquino, nezakonitoj kraljevskoj kćeri i supruzi Sanseverina, grofa od Mikta i Terranove. Njegova je ljubav bila uzvraćena, ali mu ljubavnica nije bila vjerna. Njezin lik živi u *Rimama* i u mladenačkim djelima. Novija kritika ne vjeruje na riječ velikom talijanskom pripovjedaču, Drži se, naprotiv, da je on tu priču oblikovao prema suvremenoj modi i ljuvenom nauku francuskog pisca Andrije Kapelana (*O ljubavi*; usp. *Filostrato*, bilj. 4) i sličnih pisaca rasprava o ljubavi, prema kojima je mudro ljubiti gospu iz višega staleža nego što je ljubavnikov (usp. *Dekameron*, 1,5). Poticajna je mogla biti i ambicija firentinskoga građanskog sina da svoju mladost provedenu u Napulju, dijelom i na sjajnom kraljevskom dvoru, uljepša tom ljubavnom pričom. Konačno, i stanoviti životni neuspjesi mogli su naći nadoknadu u stvaranju vlastitog mita o kraljevskom iako nezakonitom podrijetlu i o ljubavi s nezakonitom kraljevskom kćeri.

6. *razumni*. Biti razuman, pozitivna je osobina njegovih junaka, a i njihovih djela. Ona označava piščev ideal odmjerene i svjesne mudrosti, prema Danteovu shvaćanju (usp. *Gozba*, 1,11).

7. *Onoga*: Boga.

8. *stoga... samo milje*. Strastvena mladenačka ljubav pretvorila se u novo stanje duše, koje će biti idealni preduvjet za nastanak remek-djela, jer se u njemu iskreno i neposredno doživljena građa poništava u blagosti i vedrini uspomena i nekoj sjetnoj slobodi maštanja.

9. *onima... motovilo*: jer ni sve žene nisu plemenite gospe, nadahnute Amorom, kao što je učio stilnovizam; mnogima su sasvim dovoljni njihovi kućni poslovi.

10. *stotinu novela, priča, parabola ili pripovijesti*. Hoće reći da će građa njegove knjige biti različita, jer, novela je značila već tada pripovi-

jetku uopće; »priča« je u izvorniku *favola*, što će biti odjek francuskih *fabliaux*, tj. pričica u stihu koje izruguju nestalnost žena i hipokriziju redovnika, sadrže i druge, komične i, kadšto, poučne motive iz, srednjovjekovnog života; parabole su alegorijske poučne priče u kojima se pojavljuju ljudi, a ne životinje kao u basnama. U gore navedenom odlomku navođenje parabola znači da u *Dekameronu* ima i moralne pouke, osobito u uvodima i zaključcima pojedinih novela, u simboličnom rasporedu novela, okviru, pa i nekim novelama izrazito moralističke namjene (usp. I, 3, 7, 10). »Povijesti«, u izvorniku *storie*, vjerojatno su one novele u kojima uzvišene osobe visoka roda djeluju unutar prepoznatljiva povijesnog okvira. Ako se sjetimo i autoritativnog mišljenja Izidora Seviljskog [*Etimologije*], onda bismo morali dodati da su »povijesti« istinite stvari što su se zaista dogodile, a »priče« takve tvorevine koje pričaju o stvarima koje se nisu zbile niti su moguće.

11. *u doba... pomora*: crne kuge koja je harala Firencem.

PRVI DAN

UVOD

1. *na... kugu*: riječ je o kugi u Firenci i Italiji god. 1348.

2. *mu*: Boccacciovu djelu.

3. *na čelu*: na početku.

4. *ovaj užasni početak... ugodnija*. Neki misle daje to slobodna reminiscencija na Danteov početak *Božanstvene komedije*, gdje je, međutim, riječ o mračnoj i divljoj šumi, te o brežuljku obasjanom sunčanim zrakama.

»Vrijeme« priče podudara se i u jednoga i u drugoga pisca s njihovom tridesetpetom godinom, odnosno s polovicom životnoga puta. Dante se rodio 1265., a Boccaccio 1313. god. Radnja *Božanstvene komedije* datirana je s 1300., godinom općega kršćanskoga jubileja i oprosta, a novele *Dekamerona* pričaju se u 1348., godini velike kuge i pomora, iza kojih slijedi obnova života.

5. *na koncu... bol*: usp. *Stari zavjet*, Priče Salamunove ili Poslovice, Xiy 13. Usp. i Petrarca, *Kanconijer*, LXXI, 87-88. (»al je nužno.../ da krajnja radost sva se u plač vrati«; prev. F. Cale).

6. *Utjelovljenja Sina Božjega*. U Firenci je godina započinjala 25. ožuj-

ka, na dan Utjelovljenja ili Navještenja Mariji, a ne s danom Kristova rođenja (25. prosinca). Prema ljetopiscu Villaniju, kuga se javila u Firenci početkom travnja 1348., (Ljetopis, 1,2). Za opis kuge Boccaccio se poslužio nekim latinskim i talijanskim izvorima. To su: *Povijest Langobarda* Pavla Đakona (oko 730. -799.?), Villanijev *Ljetopis* (XII, 84) i još neki, manje poznati. No služio se, dakako, i vlastitim dojmovima i pričanjima očevidaca.

7. *nebeskih tijela*: tri planete znaku Vodnjaka. Tako i Giovanni Villani (*Ljetopis*, XII, 84) i Matreo Villani (*Ljetopis*, 1,2).

8. *u istočnim krajevima*: u Aziji, god. 1246. Iz Sirije, pomorci su prenijeli pošast na Siciliju.

9. *kao što... nauljene predmete*: po Danteu (usp. *Pakao*, XIX, 28-29; usp. *iFilostrato*, bilj. 17.).

10. *moje... vidješe*: jer je i pisac bio u Firenci god. 1348. Njegov je otac bio član gradskog povjerenstva kojem je bila povjerena borba protiv pošasti.

11. *mozak*: za koji se smatralo da je sjedište tzv. duhova života.

12. *Bijaše... plaču*: taj običaj spominje i Dante u *Novom životu* (XXII).

13. *Prosti... sloja*. Najprije je govorio o višem sloju, a sada spominje niži i srednji. Tako su i drugi suvremeni firentinski pisci dijelili gradsko stanovništvo. Pripadnici srednjeg sloja bijahu udruženi u tzv. niže cehove, pa su i oni dio slobodnoga i aktivnog firentinskog građanstva (najbogatiji su bili organizirani u tzv. više cehove). U niži su se sloj ubrajali bespravni radnici i siromasi izvan cehova.

14. *Neba*: misli se na zlokoban utjecaj zvijezda.

15. *između ožujka... u njemu?* Prema suvremenim izvorima u Firenci je, između ožujka i listopada, umrlo od pošasti od pedeset do devedeset tisuća ljudi, što je činilo oko tri petine ukupnog broja stanovnika u gradu i okolici.

16. *Galen, Hipokrat i Eskulap*. Antički liječnik, Grk Galen iz Pergama (129. - 199.) napisao je mnoga djela koja su stoljećima bila temelj medicinske znanosti; Grk Hipokrat sa Kosa (460. — 377. prije Krista) smatra se ocem znanstvene medicine; Eskulap je rimski bog; liječništva (grčki Asklepije).

17. *a iste večeri... predima*: reminiscencija na riječi grčkog heroja, spartanskog kralja Leonide, koji je 480. prije Krista branio klanac Termopile u ratu protiv Perzijanaca. Boccaccio ih je poznavao posredstvom rimskih pisaca Cicerona (*Razgovori u Tuskulu*, 1,42) i Valerija Maksima (Devet knjiga spomena vrijednih djela i izreka, 111,253).

18. *Santa Maria Novella*: jedna od najljepših firentinskih crkava. Njezina je gradnja počela god. 1278., a glavni su joj dijelovi bili dovršeni 1360. U Boccacciovo doba bila je obuhvaćena trećim krugom gradskih zidina. Bila je poznata po glasovitim propovjednicima koji su se u Danteovo i Boccacciovo doba borili protiv krivovjerja i podizali vjerski duh gradskog stanovništva. U tom su dijelu grada obitavali neki Boccacciovi prijatelji, pa možda i neke od osoba koje je pisac uvrstio u *Dekameron* kao fiktivne pripovjedače.

19. *utorak izjutra*. Pisac je izabrao utorak kao prvi dan okvirne priče. Bilo mu je potrebno nekoliko dana za normalno rasplitanje radnje, budući da se petkom ne priča radi pobožnosti, a isto tako ni subotom, radi odmora.

20. *nijedna... mlađa od osamnaest*. Prema shvaćanjima iz toga doba, ove gospe nisu suviše mlade, jer su se tadašnje djevojke udavale već između 14. i 18. godine. Inače, Boccacciove mladice imaju oko petnaest godina, a to je bila i kanonska godina za udaju.

21. *svaka... čestitosti*: pisac ne inzistira na njihovu vanjskom liku, a opis ističe umnost, vladanje, čestitost, uz obvezatnu plemenitost i konvencionalno lijepo obličje.

22. *prikladno ime od njih*. Prema raširenom shvaćanju u srednjem vijeku »imena su posljedica stvari«, pa i Boccaccio pronalazi pogodna imena koja sadrže literarnu poruku i koja su aluzivna s obzirom na neke odlike ili karakteristične crte likova.

23. *Prvu... Elissa*. Mnogi su pokušavali otkriti realne osobe predstavljene u ovim likovima i njihovim imenima, ali bez, većega uspjeha. Ipak Boccaccio nije slučajno odabrao baš ova imena, a ne neka druga. Ona označuju, prije svega, neke pojavne oblike ženske duše, a sadrže i aluzije na autorovo osobno, kulturno i književno iskustvo. Osim toga, tih je djevojaka ukupno sedam, kao što je sedam dana u tjednu ili planeta na nebu, kao što je sedam teoloških stožernih vrlina ili, isto toliko, tzv. slobodnih vještina. One nadahnjuju pripovijedanje i upravljaju njime, pa se mogu smatrati i Muzama ovoga novog svijeta. Kao dio pripovjedačkog okvira, one su najvažniji element jedinstvene, više književne razine u odnosu na epizodni karakter pojedinih novela. — Pampinea znači »bujna« [*pampinoso* — pun lišća o lozovu granju); to ime susrećemo u *Ametu*, pa njime Boccaccio aludira na to svoje mladenačko djelo. Fiammetta je glavna junakinja Boccacciove *Elegije gospe Fiammette*, a javlja se u nizu njegovih djela, od *Ritao* do *Dekamerona* gdje je susrećemo zadnji put. Filomena je ono što voli pjevanje; ženi toga imena Boccaccio je posvetio mladenačko djelo u stihu naslovljeno *Filostrato*,

jer je tu gospu volio prije Fiammette. Ime Emilija (laskavica, zamamljiva) susrećemo u Boccacciovoj *Tezeidi*. Laureta je odjek imena glasovite Petrarčine Laure, koju Boccaccio zove upravo Lauretta, primjerice, u *Rimama* (CXXVI), a sadrži i aluziju na lovor kojim su krunili pjesnike. Neifile treba značiti nanovo zaljubljena i zaljubljenica nove ljubavi, a predstavlja Dantea, njegov *Novi život* i stilnovističko pjesništvo uopće. Konačno, s imenom Elissa Boccaccio uvodi u svijet *Dekameron*a sjećanje na strastvenu i nesretnu junakinju Vergilijeve *Eneide*, kartašku kraljicu Didonu zaljublenu u Eneju, koju su zvali i Elissa (zaljubljena). I u *Dekameronu* se aludira na neku nesretnu ljubav Elissinu. Didonu-Elissu Boccaccio spominje u *Ljubavnoj viziji*.

24. *svojom odjećom*: crne boje, zbog korote.

25. *da bi za nas... predamo*: Pampinejine su riječi u potpunom skladu s preporukama uglednoga firentinskog liječnika Tommasa del Garba (*Savjeti protiv pošasti*).

26. *prevrtljive*: takvo je mišljenje o ženama Boccaccio izrazio i u *Rimanui* (I.XXXIX), u *Eilostratu* (npr. VITI, 30) i u *Korbaču*. Uzorom su mu mogli biti Vergilije (*Eneida*, IV, 569-570: »Prevrtljiv je stvor i promjenljiv/ Žena!«; prev. T. Maretić) i Petrarca (*Kanconijer*, CLXXXIII, 12: »Nepostojanom narav čini ženu«; prev. F. Cale). Isto je govorio i Andrija Kapelan (*O ljubavi*).

27. *trojice mladića*: upravo trojice kako bi se, skupa sa sedam djevojkica, popunio »savršeni« broj deset. Ali i zato jer je tri također magičan broj, simbol muškog načela.

28. *Jedan... Dioneo*. Tri mladića znače različite ali i komplementarne faze i oblike Boccacciova ljubavnog iskustva. Sva tri imena aludiraju ne samo na pisca, nego i na neka njegova mladenačka djela. Panfilo (sav ljubav) jest sretan ljubavnik, a Boccaccio ga spominje u *Eklogama* (III, V); tako se zove nevjerni ljubavnik u *Elegiji gospe Fiammette*. Filostrato se javlja i u naslovu Boccacciova mladenačkog spjeva, a trebalo bi da znači »pobijeden od ljubavi«, dakle on je prevareni i napušteni ljubavnik. Dioneo je razbludan Venerin mladić, jer je božica ljubavi bila kći Dione. U jednom mladenačkom latinskom pismu Boccaccio tako naziva sebe sama, a isto se ime javlja i u *Ametu*.

29. *svoje dragane... spomenutih*. Smatra se da Fiammetta čini par s Dioneom, Neifile s Panfilom, a Filomena s Filostratom. Sam se Boccaccio o tome ne izjašnjava, ostavljajući veselo društvo kao i sav okvirni dio Dekameronu koji je suprotstavljen slici kuge i smrti, u nekoj ljupkoj i vedroj neodređenosti proljetne idilične vizije u kojoj nema zasebnih naracija, dramatičnih sukoba i razrješenja.

30. iz *grada*: iz Firence.

31. *Bijaše rečeno mjesto itd.* Odavno je zabilježeno da je Boccaccio imao lijepu poljsku kućicu na Poggio Gherardi, podno Fiesola. Međutim, opis koji slijedi, kao i opisi svih drugih ugodnih obitavališta i vrtova u okvirnom dijelu *Dekameronu*, u prvom su redu fantastička i lirska rekonstrukcija eventualnih realnih lokaliteta. To je tim očiglednije, jer su im odlike slične a pojedinosti gotovo konvencionalne i u potpunom skladu s književnom tradicijom, i francuskom i talijanskom. To jest, usklađeni su s toposom što ga zovemo *locus amoenus*. Usp. *Dekameron*, III, Uvod, bilj. 3, 4.

32. *ono... trajati*: usp. Seneka, *Oedipus*, 930.

33. *starješina* itd. Bio je običaj u Firenci da se biraju družine koje su se posvećivale igri i zabavi, naizmjenice birajući svoga kralja ili kraljicu.

34. *jednoglasno... izabraše*: jer je inicijativu preuzela baš Pampinea, koja je najstarija od sedam djevojaka (ima dvadeset osam godina), sretno je zaljubljena, smirena, vedra i umna.

35. *lovoru* itd. Lišćem lovora, koje će biti toliko drago humanistima, ovjenčana je Fiammetta u Boccacciovu mladenačkom romanu *Filocolo* (IV). Boccaccio slavi lovor u *Tezeidi* (I, 1), *Ljubavnoj viziji* (akrostih III, XIX, 49. i d.), *Raspravici u pohvalu Dantea* i u nekim drugim djelima.

36. *ovjenča glavu*: u godinama što su prethodile nastanku *Dekameronu* nekoliko je glasovitih ličnosti bilo okrunjeno lovorovim vijencem: mislimo na Petrarca (1341.) i na Colu di Rienzo (1347.). Sam Boccaccio neće nikada dobiti to zaslužen priznanje, jer su mu moćni zaštitnici pretpostavili danas zaboravljena Zanolija da Stradu (1355.). I Dante je uzalud priželjkivao priznanje lovorovim vijencem u svojoj nezahvalnoj Firenci.

37. *Parmena*. Imena slugu smišljena su po grčkom ugoru, a uzeta iz djela rimskih pisaca, pretežno iz Plautovih i Terencijevih komedija, pa im je dalji izvor u helenističkoj komediji. Za razliku od svakodnevnih i narodnih imena koje susrećemo u novelama, imena slugu u okvirnom dijelu *Dekameronu* literarnog su podrijetla, u skladu s idiličnom, ne-realističnom strukturom opisa vesele družine i njihova okoliša. — Ime Parmeno javlja se u tri Terencijeve komedije (*Eunuli*, *Svekrva*, *Braća*), Sirisko u jednom Vergilijevu djelu, Tindaro u Plauta (komedija *Sužnji*), Mizija u Terencija (komedija *Djevojka s otoka Andra*), Liciska u Juvenala (*Satire*, VI, 122), i u Marcijala (*Epigrami*, IV 17), Himera u Horacija (Ode, I, 27), dok je Stratilija možda ime kćeri nekog Strata, kojega su slave proglasile kraljem u Tiru.

38. *treća ura*: oko devet sati po današnjem računanju. U 14. st. ure su se brojile po rimskom načinu, dvanaest od izlaza do zalaza sunca. Tih dvanaest ura dana dijelilo se na četiri dijela po tri sata svaki (treća, šesta, deveta ura, večernja).
39. *kao srebro*: obične su čaše u ono doba bile od kositra.
40. *pošto oprawe ruke*: kako nije bila poznata viljuška, često pranje ruku, prije i za vrijeme jela, bilo je i te kako potrebno.
41. *kolo*: nije isto što i hrvatsko narodno kolo, nego je to *carola*, ples francuskog podrijetla (*carole*), koji se izvodio držeći se za ruke i vrteći se u krugovima.
42. *leut*: glazbalo sa žicama, istočnjačkog podrijetla, u Europu je došlo preko španjolskih Arapa. Služilo je obično kao glazbena pratnja uz pjevanje.
43. *violu*: srednjovjekovno glazbalo iz kojeg se razvila današnja violina. I leut i viola bili su dvorska a ne pučka glazbala.
44. *deveta ura*: tri poslije podne. Usp. bilješku 38.
45. *i stoliće i šah*: zapravo stolove s označenim kvadratima na ploči za igru dame i šahovske table.
46. *bude slobodno... goditi*: jer prvi i deveti dan nemaju zadane teme za pričanje.

11

1. Podrijetlo je ove novele u francuskim pričama i anegdotama o prijevarama nesavjesnih i lukavih talijanskih trgovaca i lihvara (a lihvarima su smatrali sve one što su posuđivali novac uz kamate, dakle i bankare). Motiv o lažnim svetačkim moćima, o svecima kojih je kult nastajao i bez crkvena odobrenja, o čudima nad grobovima lupeža ili krivovjernih a ne svetih ljudi, tada općenito veoma aktualnih zbivanja, nije bio nov u književnosti prije Boccaccia. Dapače, bio je naravan i logičan, u doba kad je vjera bila veoma duboka, a broj redovnika i samostana golem po cijelom kršćanstvu. No, talijanski je pripovjedač tu tradicionalnu građu umjetnički oblikovao i pripisao osobi koja je doista postojala i za koju pouzdano znamo da se zvala Cepperello ili Ciapperello Dietaiuti iz Prata koji je bio živ još 1304. Bio je pobirač desetina i globa, služio je kralja Filipa Lijepog i papu Bonifacija VIII, boravio u Francuskoj i radio za braću Franzesi koji su bili na zlu glasu u Firenci zbog svojih sumnjivih poslova. Iz jedne njegove računске knjige, koja se sačuvala i koja se danas smatra značajnim jezičnim dokumentom, doznajemo da je negdje između 1288. i 1290.

radio za Biccia i Musciatta Franzesija, da je imao poslova u Burgundiji i daje isplatio neku svotu u korist franjevaca i dominikanaca. Ali za razliku od Boccacciova junaka nije bio notar, bio je oženjen i imao je djecu.

2. *Dolično je* itd. Prva novela svakoga dana počinje izravnim pričanjem, jer je njezin dio okvirne radnje ispričan u prethodnom uvodnom tekstu.

3. *Onoga*: Boga.

4. *On*: Bog.

5. *progonstvo posrednika*: jer je prognan u pakao. Usp. Danteovo »progonstvo u vječno...« u *Cistilištu*, XXI,18.

6. *Musciatto Franzezi*: sin Guida Franzesija, stekao je golemo bogatstvo trgujući u Francuskoj, gdje je postao savjetnikom kralja Filipa IV Lijepog (1268. - 1314.), koji je vladao Francuskom od 1285. Suvremeni firentinski ljetopisci nisu imali lijepo mišljenje o lukavu čovjeku niska roda i malena rastom, koji je savjetovao francuskog kralja u nekim njegovim operacijama protiv talijanskih trgovaca, a možda i u krivotvorenju novca, što je oštetilo francuske novčare. Bio je načelnik i gradski kapetan u Pratu, zatim kapetan toskanske lige (1301.). Francuski je kralj braći Franzesi podario viteški naslov imenovavši ih svojim rizničarima. God. 1310. više nije bio živ.

7. *poći... Karlom Bez Zemlje*. God. 1301. Karlo Valois, naivan Bez Zemlje jer je imao kraljevski naslov a ne i kraljevinu ili zato jer se nije uspio zadržati na Siciliji, polazi s vojskom u Italiju na poziv pape Bonifacija VIII. Tom je prilikom Karlo zauzeo Firencu i predao vlast u Danteovu gradu Crnim gvelfima. Dante se više nije vratio u Firencu i bio je osuđen na progonstvo i smrt, a kuća mu je poharana. Usp. Boccacciovu *Raspravu u pohvalu Dantea* (IV).

8. *pape Bonifacija*: Benedetta Caetanija, koji je kao papa uzeo ime Bonifacije VIII (1294. — 1303.). Bio je energičan vladar Crkve, koji je težio da proširi svjetovnu vlast papa nad Toskanom. Prema tvrdnji suvremenih ljetopisaca nije samo širio vlast Crkve nego i posjede svojih rođaka (usp. Villani, *Ljetopis*, VIII, 6, 64). Dante gaje smjestio u pakao [*Pakao*, XIX, passim).

9. Burgundana: stanovnika kraljevine Burgundije, na teritoriju današnje istočne Francuske. Burgundija svoje ime duguje germanskom narodu Burgunda koji ju je zauzeo za seobe naroda. Dugo je uživala nezavisnost i postigla visok domet duhovne i materijalne kulture. Burgundija je bila posredničko trgovačko područje između Italije i Njemačke.

10. *vjerolomni i nepošteni*: i u staroj francuskoj književnosti ima potvrda o zlom glasu što su ga uživali stanovnici Burgundije.

11. *cappello... Ciappelletto*: francuski *chapel* znači kruna, vijenac. I u tali-

janskom postoji *cappello* u tom značenju. Francuski deminutiv: *chapelet*.

12. *notar*: zato u noveli ima naslov *Ser*. Historijski Ciapperello iz Prata nije bio bilježnik.

13. *ali se jako sramio* itd. U opisu Ciappellettove sklonosti zlu ima reminiscencija na Salustija (O *Katilininoj uroti*, I, 5. i d.).

14. *neprirodnom bludu*: sodomiji.

15. *Ali zašto... riječima?* Usp. Boccaccio, *Korbač*.

16. *dvora*: francuskom kraljevskom dvoru.

17. *dio... utjeraš*: Musciatto je u Burgundiji pobirao porez. Kao što smo već kazali, povijesni je Cepperello bio pobirač globa i desetina.

18. *bačen u jarak*: jer su u jarke što su opasivali gradske zidine bacali leševe samoubojica, krivovjernika, izopćenih iz crkve i — lihvara.

19. *lombardske pse*: u Francuskoj su Lombardanima nazivali sve došljake iz sjeverne Italije, uključujući i Toskance. Kako su se Talijani bavili pretežno novčarskim poslovima, ubrzo je naziv postao sinonim za lihvara, koji je bio izopćen i nije imao pristupa u crkvu. Cesto su im prišivali i prijezirni naziv pasa (*chiens*).

20. *otkupio... krvlju*: prema stihu iz latinske crkvene himne *Te Deum laudamus*.

21. *jeli... s kojom ženom*: ispovijedajući, fratar počinje s lakšim grijesima, pa će onda prijeći na teže.

22. *neki red*: obveza čistoće koja je vezivala redovnike i redovnice.

23. *osim... drži*: Ciappelletto ovdje aludira ne samo na post od 46 dana prije Uskrsa, nego i na druge postove koje tijekom godine Crkva propisuje vjernicima.

24. *dijelio napola... njima*: kao sv. Martin, koji je svoju kabanicu podijelio s nekim siromahom. Ciappelletto nije prema tome trošio samo desetinu kao što je bio običaj.

25. *poslije devete ure*: poslije petnaest sati.

26. *ne poštovah... morao*: jer je nedjeljni odmor počinjao u subotu, poslije zalaza sunca. Ciappelletto je rekao sluzi da radi malo poslije devete ure (tri poslije podne), dakle nešto prije večernje, pa mu se čak i to čini svetogrdnim.

27. *ono... posvećujete*: hostiju posvećenu za službe Božje.

28. *u misnicama i pluvijalima*: u liturgijskoj odjeći. Misnica je duga liturgijska halja od bijeloga lana; pluvijal je široka halja polukružnog oblika napravljena od skupocjene tkanine.

29. *I tu umukne*. Ovo je jedini slučaj u *Dekameronu* da se pripovjedač pojavljuje na kraju novele.

1. Ova je novela ne samo smještena u Francuskoj (s glavnim junakom francuskim trgovcem), nego joj je i tema paradoksalna obrana kršćanstva — francuskog podrijetla. Naime, razmišljanje Židova Abrahama iz ove novele, pripisao je Estienne de Bourbon caru Fridriku (II.?) u svojim primjerima za propovjednike (*De diversis materiis preadicabilibus*), dok je John Bromyard govorio o nekome anonimnom Židovu (*Summa praedicatorum*, I, 199) koji iznosi slične misli. I sultanu Saladinu pripisuje se takvo rasuđivanje o vjerama u talijanskom romanu o sretnom Sicilijancu (*Fortunatus Sicculus ossia Lavventuroso Cicaliario*) pisca i političara Bosonca de Raffaellija da Gubbio (oko 1280.

— poslije 1338.). A dokazivanje da je kršćanstvo prava vjera *per absurdum*, utemeljena na činjenici njegova postojanja i proširenosti, bilo je poznato i crkvenim očima pa i Danteu (»Da se svijet ovaj — rekoh — na kršćanstvo / bez ikakvih čudesa drugih vrnu, / već samo to je stostruko im jamstvo«, usp. *Raj*, XXIV, 106-108; prev. M. Maras).

2. *Civigni*: talijanski oblik imena nekoga francuskog mjesta (Souvigny? Chauvigny?).

3. *Duh Sveti*: jer je Duh Sveti temelj kršćanske vjere, a ne pokvareni pojedinci. Boccaccio, ne zaboravimo, kao i likovi njegove vesele družbe, čvrsto vjeruje, a pisac to potvrđuje opisom protagonista (»veoma pošten i pravičan« bio je francuski trgovac, a isto tako »veoma pravičan i pošten« čovjek bio je i Židov) te stilom retoričkih dijelova pripovijedanja. Kritika Crkve, raširena u srednjem vijeku, bila je pojačana u to vrijeme zbog »avinjonskog« sužanjstva.

4. *braće kardinala*: jer papa naziva kardinale »braćom« (*fratres*).

5. *gdje li ćeš naći... ovdje*: budući da je Pariz bio najveće europsko središte teoloških izučavanja.

6. *oprostu*: jer su se hodočašća do svetih mjesta često poduzimala u vezi neke crkvene svečanosti, a sa svrhom da se dobije oprost od grijeha ili izmoli neka milost.

7. *više... nego duhu*: usp. Salustije, *O Katilininoj uroti*, 1,1.

8. *simoniju*: prema Simunu (Simonu) Magu, koji je, videći apostole kako polaganjem ruku zazivaju Duha Svetoga, htio od njih istu moć kupiti za novac, pa su po njemu svi koji prodaju ili kupuju crkvena dobra ili časti nazvani simonistima. Usp. Dante, *Pakao*, XIX, 1. i dalje.

9. *svetom ocu*: papa.

10. *smatram... djela*: usp. Petrarca, *Kanconijer*, CXXXVIII, 5.

11. *pastir*: papa

12. *dok bi... oslonac*: usp. *Novi zavjet*, Evandjelje: po Mateju, XVI, 21 .

13. *Naše Gospe pariške*: glasovita ranogotička crkva Notre-Dame de Pariš, koja se počela graditi u 12. st., a koja je već u Boccacciovo doba bila pariška katedrala.

1.3

1. Parabola o tri prstena (ili o mudrom Židovu] bila je jako raširena u srednjovjekovnoj književnosti. Nalazimo je, primjerice, u talijanskoj zbirci priča i anegdota *Novellino* (1281. - 1300.), pod brojem LXXIII, pa u spomenutoj knjizi Bosonea iz Gubbija (*Lavventuroso Ciciliano*, III], te u navedenoj knjizi primjera E. de Bourbona (*De diversis materiis praedicabilibus*), zatim, u Francuskoj poemici iz 14. st. naslovljenoj *Dis dou vrai aniel* i u *Djelima Rimljana* (89]. anonimnoj zbirci priča koja je oko 1300. nastala u Engleskoj ili Njemačkoj. Daleki je izvor toj paraboli u istočnjačkim književnostima. Bila je omiljena i poslije Boccaccia, pa je susrećemo, primjerice, u Lessingovoj drami *Mudri Natan* (1779.). Tendencija je te parabole kadšto bila u promicanju vjerske tolerancije, a kadšto i obratno, kada se željelo njome dokazati prvenstvo kršćanske vjere.

2. *Saladin... sultan*: sultan Egipta i Sirije, Saladin (arapski: Salahudin Jusuf ibn Ayyub, 1138. — 1139.), bio je podrijetlom Kurd (ali ne niska roda kao što to kaže Boccaccio); uspješno je ratovao protiv križara, kojima je preoteo Jeruzalem (1187.) i proslavio se mnogim javnim radovima i građevinama koje je dao podići. U zapadnoeuropskim književnostima uživao je ugled uzorna vladara, viteška protivnika i plemenita čovjeka. Tako se u zbirci *Novellino* spominje više puta (VII, XXIII, LXXIII, LXXIV). Dante slavi njegovu velikodušnost u *Gozbi* (IV], dajući mu počasno mjesto u Dvorcu mudraca (*Pakao*, IVj 129) i tako ga spašava, iako nije bio kršćanin, od muka u paklu. Petrarca o njemu pjeva u Trijumfima. Boccaccio mu je dao ulogu glavnog junaka čak u dvije novele (I, 3 i X, 9) što nije učinio ni s jednom drugom povijesnom ličnošću. Opširnije je o Saladinu pisao u Tumačenju četvrtog pjevanja Danteova *Pakla*. — *babelonski*: egipatski, jer se grad Kairo u Talijanskom tada nazivao *Babilonia* (*d'Egittoj*).

1,4

1. Središnji motiv ove novele Boccaccio koristi i u noveli IX,2. Pojavio se i prije njega u francuskom *fabliau* — u *Leveque qui benit*, u talijanskom *Novellino* (LIV), te u talijanskoj usmenoj književnosti.
2. *kako je... spasio*: usp. novelu 1,2.
3. *i kako je... zamki*: usp. prethodnu novelu.
4. u *Lunigiani*: u krajnjem sjeverozapadnom dijelu Toskane, nazvanom po gradu Luniju, nekadašnjoj rimskoj koloniji, srušenom god. 1016.
5. *samostan... danas*: benediktinski samostan Montelungo postojao je u 14. st. blizu Pontremolija (Lunigiana).
6. *grieh... okajan*: poslovice dobro poznata u 14. st. Usp. raolo da Certaldo, *Knjiga o dobrom ponašanju* (br. 73.).
7. *smatram... šalje*: još jedna toskanska poslovice, zabilježena i u novije vrijeme.
8. *zatvori*: jer je svaki samostan imao i svoj zatvor za redovnike koji su se teže ogriješili.
9. u *redu svetoga Benedikta*: u katoličkom vjerskom redu benediktinaca. Sv. Benedikt iz Nursije (Norcia) rodio se 480., a umro 540. Osnovao je god. 529. samostan Montecassino iz kojega se razvio taj red koji se proširio po cijeloj Europi u više desetina tisuća samostana, stekavši goleme zasluge na polju duhovne i materijalne kulture. Ali od 13. st. značenje benediktinaca opada u korist popularnijih redova dominikanaca i franjevac koji su propovijedali i borili se protiv novih hereza.

1,5

1. izvor je ovoj noveli napuljska anegdota koju mletački humanist i glasoviti izdavač Aldo Manuzio (1450.? - 1515.) spominje u svojim *Pismima* (Rim, 1592., str. 87.), a odnosi se na kralja Manfredija (poginuo u bitki kod Beneventa 1266. g.). No sličan novelistički motiv bio je i otprije poznat, npr. po *Knjizi sedam mudraca*, srednjovjekovnoj latinskoj zbirci novela indijskog podrijetla, koja je postojala i u talijanskim prijevodima (*Libro dei sette savi*).
2. *novelama... odgovara*: bit će to tema pripovijedanja šestoga dana.
3. *što je mudro... nego su one*: usp. *Filostrato*. bilj. 4; *Dekameron*,

Proslav, bilj. 5, gdje se spominje i francuski pisac Andrija Kapelan i njegova latinska knjiga ljubavnih pravila (*De Amore*).

4. *Markiz... Crkve*. Riječ je o Corradu degli Aleramiciju, markizu od Monferrata (u Pijemontu) od god. 1190., branitelju Carigrada i Tira i jeruzalemskom kralju. Ubijen je 1192. U trećem križarskom ratu bio je saveznik francuskog kralja Filipa Augusta.

5. *Filipa Jednookoga... vojnu*: to je francuski kralj Filip August (1165.

- 1223.), koji je s engleskim kraljem Rikardom Lavljeg Srca i njemačkim carem Fridrikom Barbarossom poveo treći križarski rat (1189.

- 1192.). Taj se rat spominje u ovim Boccacciovim novelama: I, 5; I, 9; Y 7; X, 9.

6. *smjesta... vidio*: u srednjovjekovnoj ljubavnoj književnosti naročito se cijenilo zaljubljanje na temelju dobra glasa. Usp. *Dekameron*, II, 7; IV, 4; VII, 7.

7. *u Genovi*: na putu prema Sv. Zemlji kralj Filip je uistinu otplovio iz genovske luke. Međutim, Boccaccio taj čin motivira kraljevom intimnom željom da upozna markizu od Monferrata, što je, dakako, literarni, novelistički motiv, a ne povijesna istina.

8. *markizi*: ona je izmišljeni lik, jer se Corrado degli Aleramici, koji je ostao udovcem, oženio god. 1187. u Carigradu s Teodorom, sestrom cara Aleksija, a već 1190., nakon što je napustio Teodoru, oženio se s Izabelom, jeruzalemskom princezom. Teodora nikada nije bila u Monferratu. I njegov nasljednik, markiz Bonifacije I (1192. - 1207.) bio je već udovac kada je vodio četvrti križarski rat.

9. *u markizevoj odsutnosti*: jer je već nekoliko godina ratovao na Istoku.

10. *žene... kao i drugdje*: slična je misao zabilježena i u navedenoj zbirci poslovice Paola iz Certalda (*Libro di buoni costumi*, br. 135.).

11. *u Genovu*: odakle će otploviti na Istok. Usp. bilj. 7.

1.6

1. *u našem gradu*: u Firenci.

2. *neki fratar... za krivovjerje*. Dugo se smatralo da je Boccaccio ovdje ovjekovječio lik licemjerna i pohlepna inkvizitora prema povijesnoj osobi Pietra iz Aquile, fratra minorita koji je bio inkvizitor u Firenci od 1344. do 1347. god., a ljetopisac Giovanni Villani zabilježio je njegova zlodjela i spor s firentinskom Komunom. Međutim, danas se ne drži vjerojatnim da je Boccaccio izvrgnuo ruglu moćna prelata

kao što je bio fra Pietro daH'Aquila, koji je uz to bio kapelan kraljice Ivane Napuljske, a zna se da je Boccaccio ostao tom vladarskom domu trajno odan. Zato se misli da bi licemjerni junak ove novele prije mogao biti fra Mino iz San Quirica, firentinski inkvizitor krivovjerja od 1332. do 1334., koji je zbog svojih zloupotreba bio smijenjen. Taj je brat Mino zaista volio dobra jela, preko posrednika je primao mito, a zbog tobožnjih krivovjernih izjava, izrečenih u šali, mnoge je osudio na smiješne pokore koje su ih ponižavale u očima sugrađana.

3. *cum gladiis et fustibus*: »mačevima i štapovima«, dakle, s neprijateljskim namjerama. Poslovičan je to izraz, poznat iz sudskog žargona. Usp. *Novi zavjet*, Evanđelje po Mateju, XXVI, 47.

4. *štovatelj... Zlatoustoga*. Sv. Ivan, nadbiskup carigradski, prozvan je Zlatoustim zbog svojega govorničkog umijeća. A kako je na firentinskim zlatnicima na jednoj strani bio utisnut gradski amblem, stilizirani ljljanov cvijet (tal. *fiore*, odatle *florin*), dok je na drugoj bio lik gradskoga zaštitnika, sv. Ivana Krstitelja, nastala je šaljiva zamjena imena osoba s aluzijom na grešnu odanost prema zlatnim fiorinima s likom sveca, dakle prema zlatu uopće.

5. *Cinciglione*: ime glasovitog pijanca koje se spominje i u drugim suvremenim djelima, jer je zbog sličnosti s Epulonom, imenom biblijskog gavrana, postalo emblematično.

6. *epikurejac... duše*. Prema grčkom filozofu Epikuru iz Samosa (341. — 270. prije Krista), koji je prirodu tumačio materijalistički i smatrao da bogovi nemaju nikakva utjecaja na čovjeka. U Firenci su sve gibeline proglašavali sljedbenicima Epikurovim, a isto tako i heretike općenito. Usp. Dante, *Pakao*, X, 14. - 15. (»... Epikur s družbom koja veli / da duša s tijelom umrijeti mora«, prev. M. Kombol).

7. *mašču... Zlatoustoga*: firentinskim zlatnicima.

8. *fratri minoriti*: red Male braće [*Ordo Fratrum Minorumj*, sinonim za franjevce. Iz njihovih se redova birao inkvizitor u Firenci.

9. *novac... ni dotaknuti*: franjevci polažu zavjet siromaštva, pa su upućeni na prosjačenje (prosjački red) i darove.

10. *Galen*: veliki antički liječnik. Usp. *Dekameron*, I, Uvod, bilj. 16.

11. *onaj prijeteći oganj*: lomača kojom mu je zaprijetio inkvizitor.

12. *.u križ... na crnoj podlozi*: umjesto kazne ognjem, koje se kao osumnjičeni krivovjernik bojao, za pokoru mu je naređeno da nosi na haljini križ poput križara (ali druge boje). Takve je kazne volio dijeliti spomenuti fra Mino (usp. bilj. 2.).

13. *u crkvi Svetoga Križa*: u crkvi Santa Croce, najvećem i najljepšem franjevačkom hramu u Firenci (13. — 14. st.). U franjevačkom samo-

stanu pokraj te crkve stanovali su inkvizitori.

14. *evanđelje... život vječni*: usp. *Novi zavjet*, Evanđelje po Mateju, XIX, 29.

1.7

1. *križarovu*: tj. dobričine iz prethodne novele koji je kao pokoru nosio križ na haljini poput pravih križara.

2. *gospara Cana della Scala*. O Cangrandeu (1291. - 1329.), carskom vikaru Verone, usp. Boccaccio, *Raspravica u pohvalu Dantea*, bilj. 309. Dante slavi njegovu velikodušnost u *Raju* (XVII, 70-91), ali slično su pisali o gibelinskom vođi i drugi pisci (npr. G. Villani u *Ljetopisu*, X, 139).

3. *caraFridrikaDrugoga*. Fridrik II. Hohenstaufovac (1194. - 1250.), kralj Sicilije i Jeruzalema i njemački car, od talijanskog dijela svojeg posjeda stvorio je modernu centraliziranu državu, okružio se umjetnicima i učenjacima, pisao talijanske stihove. Njegovu velikodušnost slavio je anonimni pisac *Novellina* (II, XXI), Dante [*Pakao*, XIII, 75; O *umijeću govorenja na pučkom jeziku*, I, 12), G. Villani [*Ljetopis*, VI, 1).

4. *Veroni*: u značajnom sjevernotalijanskom gradu kojim je obitelj Della Scala vladala više od stotinu godina. Boccaccio spominje taj grad u romanu *Filocolo* («Marmorina»), u noveli II, 2 *Dekameronu*, u *Raspravici u pohvalu Dantea* (I, II) i u svojim eruditskim djelima.

5. *dvorskih ... ruke*: ovdje je riječ o osobama koje su obavljale gospodu i uzvanike na svečanostima koje su organizirali i plaćali gospodari gradova; bili su to najrazličitiji zabavljači, učeni ljudi, histrioni i lude. Poznato je da su gospodari Verone u više navrata priređivali takve svečanosti koje su im proširile slavu cijelom Italijom. Navodi ih Boccaccio u *Filocolu*, a novelist Franco Sacchetti (1332. - 1400.) u jednoj pripovijetki svoje zbirke *Tristo novela* (CXLIV), da spomenemo samo neke od takvih književnih potvrda.

6. *Bergamino*: vjerojatno je to nadimak nekoga profesionalnog zabavljača. I Franco Sacchetti spominje Bergamina ili Bergolina [*Tristo novela*, IXVII).

7. *njegova umijeća*: zabavnog pripovijedanja.

8. *gostioničar*: vjerojatno vlasnik starinske gostionice koja se nalazila na veronskom trgu sv. Anastazije i u kojoj su odsjedali gosti koji su imali nekog posla na dvoru obitelji Della Scala. Na tom se mjestu

danas nalazi hotel Due Torri.

9. *smjesta... novelu*: znamo da je Bergamino bio »vrstan i kićen govornik«.

10. *Primas... stihotvorac*: to je Francuz Hugo Primas Orleanski (oko 1095. — oko 1160.), jedan od najizvornijih pjesnika srednjeg vijeka, luralica i autor latinskih pjesama različita sadržaja i oblika (o ljubavi, vinu, darovima, nepravdama, bijedi). Lakoća kojom je stvarao stihove bila je poslovična. U tom ga svojstvu spominje talijanski ljetopisac Salimbene de Adam (1221. -1287.) u latinskoj *Chronica*.

11. *opat... osim pape*. Benediktinska opatija u Clunyju (Cluniacum, srednja Francuska) utemeljena je god. 910., a najveće značenje dosegula je u 11. i 12. st., kada je imala oko osam stotina samostana. Slavnu francusku opatiju Boccaccio spominje i u noveli X, 2.

12. *mjesto gdje je živio*: jedan od njegovih samostana.

13. *tri kruha*: aluzija na njegova tri odijela.

14. *vode... milila*: Primasu se pripisuje i jedno prenje između vode i vina.

15. *veliko mnoštva... stolova*: u 14. st. bio je običaj da se za veći broj gostiju ne prostire jedan, nego više stolova s jelima.

16. *vode za ruke*: usp. *Dekameron*, I, Uvod, bilj. 40.

17. *vrlo slabo odjeven*: jedna od najljepših Primasovih pjesama posvećena je bijednom ogrtaču (*Pauper mantelle*).

18. *a ne bijaše... postiti*: Primas je uživao i glas izjelice.

19. *konja*: za jahanje i putovanje. Bio je to uobičajeni poklon u takvim prilikama, dokaz gospodske velikodušnosti. Usp. *Novellino*, XX.

20. *ostavi... da ostane*: obvezna izjava u diplomatskom ophođenju s poslanicima koji su obavili zadatak. Usp. Brunetto Latini, *Riznica znanja* (Le livre du Tresor, knj. IV, dio II).

21. *ostavi... ostane*: usp. prethodnu bilješku.

18

1. *u Genovi*. Velika talijanska trgovačka luka uživala je od 10. st. status nezavisne pomorske republike, stekavši u idućim stoljećima dominantan položaj u trgovini s Levantom. Zajedno s Venecijom, vječnom suparnicom, Genova je bila najveća talijanska i sredozemna pomorsko-trgovačka republika. Njezini stanovnici uživali su glas veoma škratih ljudi.

2. *Ermino de' Grimaldi*. Obitelj Grimaldi pripadala je najužem krugu

moćnih i bogatih genovskih patricija. Bili su saveznici Firentinaca u borbi protiv Piše. Firentinska komuna poslala je god. 1365. upravo Boccaccia genovskom duždu da posreduje u korist Grimaldijevih, osumnjičenih zbog nekih veza s Firencem. Ime Ermino javlja se u toj obitelji, ali se u drugoj polovici 13. st., kada je živio spomenuti Borsieri, ne zna ni za jednog Ermina Grimaldija.

3. *Guiglielmo Borsiere*. Prema Benedettu iz Imole, tumaču *Božanstvene komedije*, bio je to neki proizvođač torbi koji je zamijenio svoj obrt poslovima na dvorovima. Umro je nešto prije 1300., jer ga Dante susreće u paklu, među sodomitima [*Pakao*, XVI, 70-72). Boccaccio ga hvali u svojem Tumačenju XVI. pjevanja *Pakla*.

4. *trsili... svađe*: slične su poslove obavljali i Dante i Petrarca i Boccaccio.

5. *danas... u kalu grijeha*: usp. Dante, *Gozba*, II, 10.

1,9

1. Izvor je ovoj noveli, koja je najkraća u *Dekameronu*, u zbirci *Novellino* (LI).

2. *ex proposito*: hotimice.

3. *prvoga ciparskoga kralja*. Guy de Lusignan bio je najprije jeruzalemski kralj (1186. - 1192.), a kada se odrekao te časti, postao je kraljem otoka Cipra (1194. - 1205.) i utemeljiteljem dinastije koja je vladala otokom do 1489. Ciparska je dinastija bila u rodu s napuljskim Anžuvincima. Boccaccio je neke od njih osobno poznao. Hugu Lusignanu Boccaccio je posvetio latinsko eruditsko djelo naslovljeno *O rodoslovljima poganskih bogova*. Prvi ciparski kralj uistinu je bio slabić i nije se popravio, kao što se priča u ovoj noveli.

4. *Gotfrid Bujonski*: lotarinški vojvoda (oko 1060. - 1100.), jedan od vođa prvoga križarskog rata, pobijedio je u mnogim bitkama, osvojio Jeruzalem (1099.) i bio proglašen »zaštitnikom Sv. groba«.

5. iz *Gascogne*: iz povijesne pokrajine na francuskom jugozapadu. Latinski naziv Vasconia dobila je po narodu Baska.

1, 10

1. *kao što... danas žive*: ovaj prolog, učinjen po pravilima srednjo-vjekovne retorike, Boccaccio ponavlja gotovo doslovce i na početku

novele VI, 1.

2. *u Bologni*. Drevni sjevernotalijanski grad duguje svoje ime Rimljanima (Bononia), u srednjem je vijeku bio nezavisna komuna. Od 11. st. ima glasovitu pravnu školu, a od 12. i sveučilište.

3. *meštar Alberto*: po svoj prilici Alberto de' Zancari (oko 1280. — poslije 1348.), glasoviti liječnik i profesor medicine na Sveučilištu u Bologni, Boccacciov nešto stariji suvremenik.

4. *Malgherida dei Ghisolieri*. Malgherida je vjerojatno bolonjski oblik za ime Margheria. Obitelj Ghisolieri bila je poznata u Bologni. Guido Ghisolieri pripadao je krugu oko pjesnika Guida Guinizzelija. Nije na odmet spomenuti da se druga supruga meštra Alberta zvala upravo Margherita.

1, Zaključak

1. *onaj... budućnost*: prema drevnoj poslovice.

2. *Onoga... živi*: Boga. Usp. *Novi zavjet*, Evandjelje po Luki, XX, 38, Usp. i Dante, *Novi život*, XLII,

3. *ona*: Pampinea.

4. *fortuna*: o fortuni kao oruđu Providnosti, usp. Dante, *Pakao*, VII, 70-99. i Boccaccio, *Rime*, LXXXIX; *Tezeida*, VI; *Ameto*, XXXVI; *Elegija gospe Fiammette*, V; *Ljubavna vizija*, XXXI.

5. *previšnji... blagodari*: usp. Dante, *Pakao*, III, 18.

6. *Kad mu se... divotom*: prema jednom tumačenju ove balade, »previšnje dobro« kojemu »blagodari« um jest Bog; žena gleda u zrcalu svoju ljepotu i u njoj vidi božanstvo, sve se više zanosi i prepušta Bogu, nadajući se sve većoj radosti. Misli se, dakako, na duhovnu ljepotu. Neki drže da je to Mudrost, a gospa koja se gleda u zrcalu bila bi u tom slučaju Gramatika, jedna od sedam slobodnih vještina. Motiv žene sa zrcalom i alegorijski podtekst Boccaccio je mogao naći u liku Danteove Lije u zemaljskom raju (usp. *Cistilište*, XXVII).

7. *baladica*: balada je talijanski lirski sastav provansalskog podrijetla (13. st.). Pjevala se uz ples. Ova balada ima početnu strofu (pripjev, *ritornello* ili *ripresa*) od tri stiha, a sastoji se od tri strofe pretežno od jedanaesteraca (no svaki je sedmi stih sedmerac kao i drugi stih u pripjevu); zadnja riječ pripjeva ponavlja se na kraju svake strofe.

8. *kola*: usp. *Dekameron*, I, Uvod, bilj. 41.

DRUGI DAN

Uvod

1. *ptičice... napjeve*: usp. Petrarca, *Kanconijer*, CCXXXIX, 3 («i ptičice cvrkutat svoje rime»; prev. F. Čale).
2. *ona bez pogovora*: hoće reći isto što i Dante u *Čist.*, XXXIII, 130 («Bez isprike, ko duša plemenita»; prev. M. Kombol).

11,1

1. Ova se novela ne oslanja na starije književne izvore, ali je opis smrti i prvih čuda blaženog Henrika iz Bolzana (ili Trevisa) vrlo vjerno iznesen prema povijesnim činjenicama koje su zabilježili Boccacciovi suvremenici, među kojima je bio i Petrarčin i njegov prijatelj biskup Pietro Domenico iz Baona. Sličnih je događaja bilo i u Firenci, kao što su smrt i čuda dvojice svetih ljudi god. 1331. (usp. G. Villani, *Ljetopis*, X, 175). Dakako, i ovdje su povijesne pojedinosti u funkciji Boccacciove poetike i umjetničke poruke.
2. *zadanom predmetu*: za drugi dan.
3. *Življaše... Arrigo*. Henrik (tal. Arrigo, Enrico) rodio se u Bolzanu (Bozen, danas tal. južni Tirol), a umro je 10. lipnja 1315. u Trevisu, gradu u sjeveroistočnoj Italiji (30 km sjeverno od Venecije).
4. *naša sugrađanina*: Firentinca.
5. *Stecchi... Martellino*: spominje ih i Sacchetti kao dvorane i bufone (*Tristo novela*, CXLIV). Čini se da su doista postojali.
6. *ovdje*: u Trevisu.
7. *gospodar ovoga kraja*: Trevisom je upravljao gibelinski načelnik Manno della Branca iz Gubbija.
8. *poglavara*: načelnika.
9. *zlatnih fiorina*: ta je glasovita firentinska moneta bila iskovana prvi put god. 1252.
10. *Sandru Agolantiju*. Plemička obitelj Agolanti bila je protjerana iz Firence u drugoj polovici 13. st. Bilo ih je u Trevisu i Veneciji gdje su se bavili lihvom. Bernard Agolanti iz Firence bio je svjedokom nekoga čuda bi. Henrika u lipnju 1315. Ime Agolante javlja se i u noveli II, 3.

11. *Kneza*: riječ je o već spomenutom načelniku, jer su stari gospodari Trevisa i njihov zadnji predstavnik Guecellone da Camino bili protjerani prije smrti bi. Henrika.

11,2

1. *očenaš svetoga Julijana*. Sv. Julijana kao zaštitnika gostoljubivosti i dobra konaka mnogo su poštovali u srednjem vijeku i obraćali su mu se posebnim molitvama koje su mogle imati i dvostruk smisao kada se od njega tražilo da priskrbi putnicima ne samo gostoljubiv krov i dobru hranu, nego i društvo u krevetu. Putovanje i ljubav često su se miješali u govoru i dvosmislenim pjesmama i novelama, baš kao i u gornjim riječima Filostratovim. Legenda o sv. Julijanu bila je vrlo popularna i bezbrojne su književne potvrde u stihu i prozi. Od talijanskih pisaca koji spominju očenaš sv. Julijana i njegove dvosmislene usluge pobožnim putnicima, spomenimo samo Franca Sacchettija (*Tristo novela*, XXXIII), Giovannija Sercambija (*Novele*, LXXXII), Ser Giovannija Fiorentina (*Glupak*, III, 1), Pietra Aretina (komedija *Dvorski poslovi*, III, 3; V, 16).

2. *markiza Azza od Ferrare*: vrlo vjerojatno Azza VIII, koji je umro 1308. Ferrara je bila središte značajne sjevernotalijanske države u plodnoj dolini Pada, kojom su vladali članovi obitelji d'Este od 1222. do 1598., a bogatstvo joj se temeljilo na proizvodnji i trgovini žitaricama.

3. *Rinaldo d'Asti*: Rinaldo je bilo dosta rašireno ime u Astiju, značajnom trgovačkom središtu u Pijemontu (sjeverozapadna Italija). To ime nosi temperamentni vitez iz pučkih epskih pjesama (*cantari*) na karolinšku temu o borbi kršćanstva protiv nevjernika.

4. *s kojima... pridruži*: u suvremenim priručnicima preporučivalo se putnicima da se ne pridružuju nepoznatim osobama, te da nametljivim i znatiželjnim suputnicima uvijek kažu da idu dalje nego zaista namjeravaju stići.

5. *za dušu... Julijana*: prema legendi, sveti je Julijan pogreškom unio oca i majku, te je upravo zato okajavao svoj nenamjerni grijeh posvetivši se pomaganju putnika i bolesnika.

6. *Dirupisti... De Profundis*: tri latinske molitve. Prva je po Psalmu 73. i 115., druga je antifona O *intemerata Virgo*, a treća po Psalmu 129. Ovdje se njima aludira na razbojničke zgode i podvige.

7. *Castel Guiglielma*: mjesta na sjeveru Ferrare, u području zvanom

Polesine. Danas u pokrajini Rovigo.

8. *neke rijeke*: rijeka Tartaro ili neki njezin kanal.

9. *nedavno... rat*: najvjerojatnije rat koji je trajao između 1305. i 1307., a vodili su ga zbog nasljedstva braća Azzo VIII d'Este i njegov brat Francesco.

10. *cvokotanje... klepetanje*: usp. Dante, *Pakao*, XXXII, 36.

11. *u najboljim godinama*: imao je trideset pet godina. U izvorniku je riječ o polovici ljudskog života, pa je nužno citirati Dantea: »Na pola našeg životnoga puta« (Pakao, I, 1; prev. M. Kombol), gdje je riječ o istom broju godina.

12. *grad*: Castel Guiglielmo.

II, 3

1. *o djelima Fortune* itd.: usp. *Dekameron*, I, Zaključak, bilj. 4.1 ovdje se Boccaccio nadahnuo jednim Danteovim odlomkom (*Pakao*, VII, 77-90). Ali u novelama drugoga dana Boccaccio se pomalo udaljava od Danteova teološkog poimanja Fortune, shvaćajući je više kao slušaj.

2. *iz obitelji Lamberti*. U Firenci je postojala drevna obitelj toga imena koja je najveću moć dosegla u 12. st. Kao gibelini dva puta bijahu protjerani. Poslije 1268. u Firenci se više ne javljaju. Međutim, u prvoj polovici 14. st. to se ime vraća, ali u trgovačkoj sredini toskanskoga grada, u ovisnosti od velike kompanije Bardi, koja je imala svoje filijale i u Engleskoj, a za koju je radio i Boccacciov otac. Zanimljiv je i podatak da su god. 1308. trgovci Lamberto, Agnolo i Lenso Lamberti bili oglašeni kao bjegunci iz Firence.

3. *obitelj Agolanti*. Članovi te skromne firentinske obitelji bili su gibelini, a bavili su se posuđivanjem novca uz kamate (usp. G. Villani, *Ljetopis*, I, 39). U 13. st. ta je obitelj dala nekoliko sudaca.

4. *zanatu*: po prezimenu reklo bi se da je riječ o proizvođačima igala (tal. ago = igla).

5. *u Englesku*: jer su u 13. i 14. st. bile vrlo razvijene poslovne veze Firence s Engleskom i Škotskom, gdje su boravili mnogi poduzetni firentinski građani.

6. *Alessandra*: to je ime bilo dosta često u obitelji Agolanti. Neki Alessandro Agolanti spominje se u firentinskim dokumentima oko god. 1350.

7. *rat... sina*: misli se na borbu između kralja Flenrika II (1154. -

1189.) i njegova prvorodenog sina Henrika, koji se pobunio skupa sa svojom braćom god. 1173. i, ponovno, god. 1181. O tim engleskim ratovima ima spomena u *Novellinu* (XVII), Danteovu *Paklu* (XXX-VIII, 133-138) i Villanijevu *Ljetopisu* (V 4).

8. *iz Bruggea*: glavnoga grada zapadne Flandrije (Belgija), velikoga međunarodnoga proizvodnog i trgovačkog središta (platno, vuna) u 13-15 st. U njemu su se bavili i firentinski trgovci, osobito Bardi i Peruzzi, koji su imali razvijene novčarske poslove i u Engleskoj.

9. *bijeli opat*: nekoliko benediktinskih redova nosilo je bijelu halju.

10. *Svetoga oca*: papu.

11. *papi*: u doba spomenutog rata u Engleskoj papa je bio Aleksandar III

(1159-1181).

12. *engleskoga... oca*: već spomenutog kralja Henrika II. Usp. bilj. 7.

13. *škotskom kralju*: možda Wiliamu Lavu (1143. - 1214.).

14. *ovaj grad*: Rim.

15. *ona tri brata*: to su već spomenuti Lamberto, Tebaldo i Agolante, sinovi Tebalda Lambertija (ili Agolantija).

16. *kornvalsku grofoviju*: Cornvull je grofovija što obuhvaća poluotok na krajnjem jugozapadu Engleske.

17. *sina s ocem*: usp. bilj. 7.

18. *otoku*: Britaniji.

19. *punčevom*: kraljevom. Usp. bilj. 7.

20. *osvoji... Škotsku*: Škotska je tada bila nezavisna kraljevina. Vladala su njome tri Aleksandra: kralj Aleksandar I. Divlji, iz kuće Malcolm (1078. - 1124.), kralj Aleksandar II (1198. - 1249.) i Aleksandar III (1241. - 1286.) iz kuće Kenneth. Još su neki povijesni elementi mogli biti iskorišteni u Boccacciovoj noveli, a možda su i potaknuli njegovu maštu: npr. činjenica da je papa Aleksandar III. vjenčao Margaretu, kćer engleskoga kralja Henrika III; da se Ivana, kći engleskoga kralja Henrika II, udala za Talijana Guglielma Sicilskog, te da su Anžuvinci baš u doba Boccacciova boravka u južnotalijanskom gradu stupili u rodbinske veze sa škotskim kraljevima.

U, 4

1. *novelu... ishod*: u kojoj junak nije iz bijede uzdignut do kraljevskog prijestolja.

2. *primorje... tlu Gaete*: južnotalijanska obala od grada Reggio Cala-

bria do Gaete, koju oplakuje Tirensko more.

3. Salerno: grada u Južnoj Italiji u istoimenom zaljevu na jugu Napulja. U tom drevnom gradu bila je u 11. st. glasovita salernitanska medicinska škola.

4. Costa d'Amalfi: na sjeverozapadu od Salerno. Najveće je mjesto Amalfi, trgovačka republika u srednjem vijeku. Na strmim padinama te obale nalaze se nasadi izvrsnih limuna.

5. Ravello: lijep gradić na istoku Amalfija. Najveći sjaj doživio je u 11. — 13. st. Boccaccio je imao osobnih prijatelja u Ravellu.

6. Landolfo Rufolo. U 13. i 14. st. obitelj Rufolo bila je vrlo ugledna i bogata u Napulju, a jedan njezin ogranak živio je u Ravellu, gdje i danas privlači pozornost velika i lijepa njihova palača s dva tornja. Članovi te obitelji bili su kraljevski službenici i trgovci, a u nekoliko slučajeva i vrlo obrazovani ljudi. Osobito je zanimljiva povijest Mattea Rufola i njegova sina Lorenza, koji su uspješno trgovali s Grčkom i Egiptom, ali su 1283. bili osuđeni na zatvor i konfiskaciju zbog sudjelovanja u sicilijanskoj pobuni protiv Francuza; Lorenzo je ponovno stekao kraljevu milost, pa ipak se odao gusarenju dok nije bio zarobljen i zatvoren u neki kalabrijski kaštel gdje je i umro god. 1291. Prema nekim mišljenjima, baš je ova ljudska sudbina, dosta tipična u ono doba, bila značajnim podsticajem Boccacciovoj mašti. Ipak, on je promijenio ime junaka (Landolfo a ne Lorenzo) i kraj priče, da i ne spominjemo mnoge pojedinosti u strukturi novele.

7. ili pljačkom... štetu: u 14. st. nisu bili rijetki pomorci i trgovci koji su se odali gusarenju.

8. a ponajvećma Turcima: ovim umetkom Boccaccio želi opravdati svoga junaka zbog posla kojem se odao.

9. do Arhipelaga: do Egejskog mora i njegova otočja.

10. čeljad... grabežljiva: takvima su smatrali genoveške pomorce i trgovce.

11. Kefalonije: jednoga iz skupine Jonskih otoka.

12. Krfa: također grčkoga otoka u Jonskom moru. Njime su vladali napuljski Anžuvinci od 1267. do 1386. Na Krfu su trgovali i Firentinci, pod anžuvinskom zaštitom, među njima i Bardi.

13. Brindisi: južnotalijanska luka nasuprot Krfu.

14. do Tranija. I to je luka na obali talijanske pokrajine Puglie, sjeverozapadno od Barija. U doba Normana i Hohenstaufovaca ovaj je gradić na Jadranskoj obali bio mnogo bogatiji i značajniji nego što je danas. Boccaccio je te krajeve izravno upoznao.

15. sugrađane: trgovce iz Ravella.

11, 5

1. Iako neki pripovjedački motivi u ovoj noveli podsjećaju na drevne istočnjačke i arapske priče, bit će da su joj ipak pravi izvori u pričanjima trgovaca u suvremenoj napuljskoj sredini koju je pisac izvrsno poznao. Zanimljivo je da Paolo da Certaldo u već spomenutoj knjizi pouka o dobru ponašanju navodi kako nije dobro šetati sam po noći i bez svjetla, pogotovu kako ne valja prihvaćati noćne pozive kurtizana, osobito u pri-morskim i drugim stranim gradovima (Libro di buoni costumi, br. 86). Novela sličnog sadržaja, ali ne istog umjetničkog dometa, bit će i u drugih talijanskih novelista, primjerice u Franca Sacchetti (Tristo novela, LXX) i Giovannija Sercambija (Novelle, X, XLVIII).

2. Ova novela počinje izravno, tj. bez uobičajenih moralnih pouka ili opisa okvira. Jedina je veza s prethodnom isticanje razlike u vremenskim dimenzijama pripovijedanja.

3. u Perugi: glavnom gradu pokrajine Umbrije u srednjoj Italiji.

4. Andreuccio: neki Andrea iz Perugie bio je u Napulju god. 1313. glasnik Adenolfa Akvinskog, dakle jednoga člana obitelji kojoj je, po legendi koju je sam pisac širio, pripadala i njegova Fiammetta.

5. u Napulju... jeftini: konji iz Napuljskog kraljevstva bijahu veoma cijenjeni u srednjem vijeku. Kralj Karlo I. Anžuski nastojao je još poboljšati njihovu pasminu.

6. oko večernje: oko šest sati poslije podne.

7. Tržnicu: trg toga imena (Mercato) doista je postojao.

8. Sicilijanka... muškarcu: mnogo je napuljskih kurtizana u to doba bilo podrijetlom sa Sicilije. Još jednu »Sicilijanku« Boccaccio spominje u noveli VIII, 10.

9. Malpertugio: jedna od sumnjivih napuljskih ulica iz onoga doba (često se spominje u dokumentima iz 13. i 14. st.), tako nazvana zbog neke rupe (prolaza) u gradskom zidu (pertugio = rupa) i pokvarenosti svojih stanovnika. U tom se dijelu grada trgovalo: bio je sagrađen novi arsenal, dućani za strane trgovce, a bilo je i dovoljno prostora za sumnjive zabave i stanove javnih žena. U blizini je bila banka firentinskih novčara Bardija, gdje je Boccaccio proveo nekoliko godina svoje mladosti.

10. na srgovima... haljine: na motkama za rublje i odjeću, jer nije bilo ormara.

11. tamo: u Napulju, jer Boccaccio pripovijeda u Firenci.

12. Andreuccio itd. Izmišljena priča lukave Sicilijanke jako podsjeća na legendu o Boccacciovu podrijetlu, samo što umjesto Palerma treba zamisliti Pariz, a umjesto sina — kćer¹. Boccaccio je, naime, sam pridonio legendi prema kojoj se rodio u Parizu, aludirajući kako mu je majka bila visoka roda ili, možda, kći francuskoga kralja Takvi slučajevi ipak nisu bili rijetki u pustolovnom i lutalačkom životu talijanskih trgovaca onoga doba. Sličnu priču nalazimo i u Ametu (XXIII).

13. Palermu: najvećem sicilijanskom gradu i značajnoj luci na Tirenskom moru.

14. Loše... popraviti: usp. Boccaccio, Elegija gospe Fiammette, I.

15. iz Grigentija: grada u južnoj (danas: Agrigento).

16. gvelf... kraljem Karlom: gvelfi su bili pod zaštitom pape i anžuvinske dinastije. Francuska dinastija Anjou bila je protjerana sa Sicilije ustankom god. 1282. (slavna »Sicilijanska večernja«), pod vodstvom Giovannija iz Procide. »Naš kralj« bio je Karlo II. Šepavi koji je vladao Napuljem od 1285. do 1309. god. Andreucciove pustolovine trebat će dakle smjestiti baš u to razdoblje.—

17. kralj Fridrik: to je Fridrik II. Aragonski, sin Petra III. i Konstance, koja je kao kći kralja Manfreda Hohenstaufena (poginuo 1266.) naslijedila Siciliju. Fridrik II. proglašenje sicilijanskim kraljem god. 1266. Vladao je do 1337.

18. ovaj grad: Napulj, prijestolnicu anžuvinskih kraljeva, kojih je njezin tobožnji suprug bio vjerni pristaša.

19. kralj Karlo: Karlo II. Šepavi. Usp. bilj. 16.

20. dobru potporu: napuljski je kralj uistinu potpomagao mnoge svoje sljedbenike koji su pobjegli sa Sicilije.

21. Napulj... noću hoda: o noćnim opasnostima i izgredima na napuljskim ulicama ima mnoštvo vijesti u dokumentima iz onoga doba. I Petrarca je pisao o tim pojavama u jednom latinskom pismu (Familiars, V, 6).

22. mjesto gdje se sjedne. Kako nije postojala gradska kanalizacija, ta je naprava služila umjesto zahoda, kako bi se izmet skupljao na gomili iza kuće, a ne u stanu.

23. Fiordaliso: nadimak ih »profesionalno« ime sicilijanske kurtizane, znači cvijet različka. Slično ime (»Jancofiore«, tj. Bijeli cvijet) ima i druga sicilijanska prostitutka koju Boccaccio prikazuje u noveli VIII, 10. No još je značajnije da se u starim anžuvinskim registrima sačuvalo ime »gospe Flore Sicilijanke«, koja je stanovala »u sobi s polukatnom otaga« u ulici Malpertugio i to baš god. 1341., dakle u doba kad je mladi Boccaccio veselo živio u Napulju i vjerojatno dobro poznao

stanovnike i stanovnice zloglasne ulice.

24. Ruga Catalana: napuljska ulica koja i danas postoji a vodi od obale prema gornjim dijelovima grada. Ruga je riječ latinskog podrijetla i znači ulicu. Nazvana je »katalonskom« po mnogobrojnim trgovcima i mornarima iz te sredozemne zemlje koji su u njoj boravili u prvoj polovici 14. st.

25. Buttafuoca: Neki Francesco Buttafuoco unutra je malo prije svibnja 1336., tj. u doba Boccacciova boravka u Napulju. Bio je Sicilijanac, prognani pristaša Anžuvina, koji su mu isplaćivali potporu. Čini se da je bio vojnik i, vjerojatno, jedan od vođa neke razbojničke bande kakvih je u Napulju bilo dosta i u ono doba.

26. Filippo Minutolo. Doista je postojao nadbiskup toga imena. Umro je 24. listopada 1301. Međutim, radnja novele zbiva se negdje u ljetu (pisac spominje »veliku vrućinu«), a ne u jeseni te ili neke bliske godine na početku 14. st.

27. stolnoj crkvi: u napuljskoj Katedrali pokopan je zaslužni nadbiskup i to u kapeli obitelji Capece Minutolo.

28. bunara... skinuti: takvih je bunara bilo na svim raskršćima napuljskih ulica, a i to što je kabao netko ukrao kažu da je svakodnevna pojava u Napulju.

29. velike mramorne grobnice: još i danas stoji u Katedrali.

30. mrtvo nadbiskupovo tijelo: netaknuto nadbiskupovo tijelo čuva se i dandanas u podzemnoj kapeli napuljske katedrale.

11. 6

1. Pripovjedački motiv ima dosta sličnosti s legendom o Sv. Eustahiju, i nekim drugim srednjovjekovnim hagiografijama. Povijesna je pozadina borba za krunu južne Italije i Sicilije u drugoj polovici 13. st.

2. Fridrika Drugoga: usp. Dekameron, I, 7, bilj. 3. Fridrik II. umro je 1250. god.

3. Manfredi: sin Fridrika II. i polubrat Fridrikova nasljednika Konrada IV (umro 1254.). Okrunjen je tek 1258., kad se proširio glas o smrti Konradova sina Konradina Hohenstaufena. — Sicilije: isto što i Južne Italije kojom su vladali Hohenstaufovci do Manfredijeve, odnosno Konradinove pogibije (1266. ili 1268.).

4. Arrighetto Capece. prema Boccacciu bio bi to guverner otoka Sicilije, ali povijest ne zna za guvernera toga imena Obitelj Capece bila je inače vrlo ugledna u Napulju. Međutim, Manfredijevi veliki prijatelji

i vjerni pristaše bijahu Corrado Marino Capece; prvi od te dvojice bio je Manfredijev vojni zapovjednik Sicilije god. 1266., a zatim je, kao Konradinov generalni vikar, podigao Siciliju protiv Karla I. Anžuvinca. Zarobljen, bio je oslijepljen i obješen u Caraniji (istočna Sicilija). Konradinovi pristaše Marino Capece i Arrighetto iz Ventimiglie osvojili su i razorili Ischiju u tim ratovima. O stradanju Ischije Boccaccia je mogao izvijestiti Marino Bulgaro s tog otoka.

5. Napoletanka... Beritola Caracciola. Ime Beritola bilo je dosta rašireno među napuljskim plemkinjama u 14. st. Boccaccio spominje čak tri gospe toga imena u mladenačkom spjevu *Dijanin lov* (I, IV, V, X, XV). Obitelj Caracciolo pripada drevnom napuljskom plemstvu, a u borbama za Fridrikovo nasljedstvo bili su protivnici Anžuvinaca. U ogranku Caracciolo-Pisquizi zabilježena je god. 1295. jedna Beritola ili Biancofiore, supruga Corrada Capceca, a u *Dijaninom lovu* Boccaccio spominje drugu Beritolu, iz ogranka Caracciolo-Carafa.

6. Karlo Prvi: Karlo I. (1226. - 1285.), francuski feudalac, utemeljio anžuvinsku vladarsku kuću u Napulju. Došao je u Italiju god. 1265., a okrunjen je za kralja u Rimu, 6. siječnja 1266.

7. kod Beneventa u bitki kod Beneventa, grada u južnoj Italiji, gdje je 25. veljače 1266. poginuo Manfredi.

8. na Lipari: otok u istoimenoj skupini malih vulkanskih otoka (Liparski ili Eolski otoci) pred sjeveroistočnom obalom Sicilije.

9. Scacciato: znači »istjerani, prognani«. To je ime dosta često u srednjem vijeku, a davalo se djeci koja su se rodila u takvim teškim okolnostima.

10. otok Ponzo: to je Ponza u Tirenskom moru, u skupini Pontijskih otoka na ulazu u zaljev Gaete (sjeverno od Napulja).

11. duhovi... htjeli: tzv. duhovi život.

12. minu... treća ura: nešto poslije devet sati. Usp. Dekameron, I, Uvod, bilj. 38.

13. srna... pećinu. Topika šume bila je vrlo popularna u srednjovjekovnoj književnosti pustolovnog sadržaja, pa i u Dekameronu (usp. novele II, 7; IY 9; Y 1, 3; IX, 7; X, 3).

14. iz Piše: toskanskoga grada i luke na rijeci Arnu (danas 10 km od morske obale). U 12. st. bila je to jedna od najvažnijih trgovačkih i pomorskih republika Italije i Sredozemnog mora. Kasnije propada zbog zamuljivanja luke i poraza u borbi sa suparničkom Genovom i Venecijom, a onda i s Firencem koja ju je na koncu sasvim podjarmila.

15. Currado... Malespini. Bit će to Corrado II. od Villafranke (grada u Lunigiani), markiz Malaspina. Obitelj Malaspina iz Lunigiane (sjeve-

rozapadnog dijela Toskane] bila je gibelinska, pa prema tome na strani Fridrikovih sinova i njihovih progonjenih pristaša. Dante hvali njihovu gostoljubivost: (usp. Čistilište, VIII, 118-132).

16. sa svojom... gospom: Corradova supruga zvala se Orietta.

17. po svetim mjestima... ima: riječ je o nekom od glasovitih svetišta u Napuljskoj kraljevini, onom Sv. Mihovila u Garganu, Sv. Mateja u Salernu ili Sv. Nikole u Bariju.

18. nju... parunjavila: slično je opisana Marija Egipćanka nakon dugogodišnjega pustinjaškog života u knjizi Životi Sv. Otaca koju je napisao Domenico Cavalca (oko 1270. - 1342.).

19. Arrighetta Capecea: njezina supruga.

20. u Lunigianu: područje između Toskane i Ligurije. Usp. novelu I, 4, bilj. 4.

21. ušća Magre: toskanske rijeke koja protječe kroz Lunigianu i utječe u Liguriji u Tirensko more.

22. do njihova grada: možda do kaštela Mulazzo, koji je danas u ruševinama. Predaja hoće da je tu bio i »Danteov toranj«, tako nazvan jer je u njemu Dante stanovao.

23. Oni gusari., u Genovu: o genovskim pomorcima kao gusarima usp. Dekameron, II, 4, bilj. 10.

24. vlasnici... plijen: bio je običaj u primorskim gradovima da više osoba udruži sredstva i opremi brod za gusarenje.

25. Guasparrinu Doria. Ime je navedeno u genoveškom obliku, a prezime Doria nosili su članovi jedne od najstarijih genoveških obitelji. Boccaccio je time učinio vjerodostojnijim svoje pripovijedanje i podstaknuo znatiželju čitatelja, a do toga mu je kao pravom pripovjedaču bilo jako stalo.

26. sluge u kućanstvu: jer je u talijanskim gradovima bilo dosta slugu, pravih robova, uhvaćenih ili kupljenih u istočnim, pa i u našim stranama (robovi iz Bosne prodavali su se Talijanima na ušću Neretve). U tom su prednjačili Genovljani.

27. da bi... prepoznao: budući da su stanovnici Genove bili na strani gvelfskih Anžuvina, protiv kojih se borio otac ovih dječaka.

28. Procida: otok Procida u skupini Flegrejskih otoka nalazi se na zapadnom rubu Napuljskog zaljeva. Giovanni da Procida zvao se vođa ustanka na Siciliji god. 1282. protiv francuske anžuvinske vojske.

29. Nikolom iz Grignana: bio je podložnik obitelji Malaspina, a živio je u Val di Gragnano, kod grada Carrare, južno od Lunigiane.

30. od šesnaest... godina: iako je bila vrlo mlada, to nije nemoguće, jer su se djevojke po kanonskom pravu mogle udavati s petnaest godina.

31. Petar Aragonski... kralju Karlu. Petar III. Aragonski prešao je na Siciliju nakon »Sicilijanske večernje«, 31. ožujka 1282., u kojoj se istaknuo Giovanni da Procida, i potom postao gospodarom otoka. Karlu I. Anžijskom ostalo je Napuljsko kraljevstvo.
32. Prođe već... po svijetu. Bio je osam godina u službi Guasparri-na Dorije, četiri je lutao po svijetu, dvije godine proboravio je kod obitelji Malaspina (od toga jednu u tamnici). Prema tome, početak njihovih nevolja i Beritolin bijeg Boccaccio smješta u 1268. (datum bitke kod Tagliacozza), a ne u 1266. (bitka kod Beneventa i Manfredijeva smrt).
33. dvadeset i dvije godine: kad je Beritola pobjegla, sin joj je imao osam godina, a sada je 1282. Bježala je prema tome god. 1268., a ne 1266., inače bi imao dvadeset četiri. Usp. prethodnu bilješku.
34. onih... meni čini: tako je postupio Tancredi, knez salernitanski; usp. Dekameron, IVj 1.
35. počinih... kao neprijatelj. To je reminiscencija na Grka Pizistrata koji je, čuvši da mu je netko poljubio kćer, odbio da se osveti, odgo- vorivši: »Sto ćemo učiniti našim neprijateljima, ako se osvećujemo onima koji nas vole?« Po prilici tako Boccaccio je u svom romanu Filocolo (III, 34) prepričao poučnu priču koja je u srednjem vijeku bila poznata po Valeriju Maksimu (Devet knjiga spomena vrijednih djela i izreka, y 1).
36. pobuna na Siciliji: 31. ožujka 1282. Usp. bilj. 28. i 31.
37. u Lerici: luka u zaljevu La Spezia, blizu ušća Magre (u Tirenskom moru). Tu su se zadržavali i odmarali putnici koji su iz Genove kretali prema Toskani i Emiliji.
38. u gradu: Palermu.
39. kralja Petra: Perea III. Aragonskog. Usp. bilj. 31.
40. vodeći Spinu sa sobom: pisac je zaboravio na jedanaestogodišnju kćer gospara Guasparrina, koju je ovaj dao mladom Scacciatu za ženu.

11,7

1. Od mnogobrojnih književnih izvora koji se spominju u svezi s ovom pripovijetkom zaslužuju spomen jedino Efeške pripovijetke Grka Ksenofonta Efežanina (2. st. poslije Krista), jer u povijesti Habrokoma i Anteje ima nekih širih podudarnosti sa zbivanjima u ovoj noveli Međutim, motiv o tobože sačuvanom djevičanstvu nije rijedak

u srednjovjekovnoj književnosti, osobito kad se priča o mladim redivnicima. Isto je tako bio raširen motiv pustolovnog putovanja po Sredozemnom moru, kojem se dalji uzor mogao naći u helenističkom romanu.

2. Teško možemo spoznati itd. Ovaj je moralni uvod u skladu s osnovnom temom pripovijedanja u drugom danu. Hirovitost fortune osobito je uočljiva u prolaznosti i nesigurnosti svjetovnih dobara, u prvom redu bogatstva. Usp. Dante, *Gozba*, iy 11.

3. iz zlatnih... otrov: usp. Seneka, *Thyestes*, 453.

4. Onaj... treba: Bog.

5. kakva je... ljepota: to je temeljni pripovjedački motiv ove novele, kojim se Boccaccio koristi već u mladenačkim djelima; bio je popularan i u usmenoj pučkoj književnosti.

6. u četiri ljeta: prema nekima između 1315. i 1320.

7. devet puta vjenčavati: ako se tu uračuna i kralja Algabrije kojem je konačno ipak stigla.

8. u Babiloniji: Kairu. Usp. *Đekameron*, I, 3, bilj. 2.

9. Beminedab: izmišljeno ime, prema biblijskom imenu Aminedab (usp. Stari zavjet, Četvrta knjiga Mojsijeva ili Brojevi, I, 7; VII, 12; X, 14; Novi zavjet, *Evangelje po Mateju*, I, 4). Spominje se u *Novellinu* (XI) i u francuskom Romanu o Aleksandru, među protivnicima makedonskoga kralja.

10. kraj algarpski. Al Garb je arapsko kraljevstvo koje je obuhvaćalo Maroko i dio Iberskog poluotoka. Ime se sačuvalo u nazivu južnoportugalske pokrajine Algarve. Firentinci su trgovali izvrsnim vunanim tkaninama iz Garba. Usp. i *Đekameron*, VI, 10.

11. prodoše Sardiniju: možda reminiscencija na Danteov opis Odisejeva putovanja Sredozemnim morem (usp. *Pakao*, XXVI, 104).

12. Majorke: najvećeg otoka u skupini Baleara, istočno od Španjolske. Na Majorcki su firentinski Bardi imali stovarište za trgovinu algarpskim vunanim tkaninama.

13. deveta ura: oko tri sata poslije podne.

14. Pericon da Visalgo. Ime je načinjeno po katalonskoj umanjenici od Pere (Petar). Visalgo je kaštel na Majorcki.

15. ne bijaše... branio: islam brani svojim vjernicima uživanje alkoholnih pića.

16. Venerinim slugom: usp. Horacije, *Ode*, III. 18; Apulej, *Zlatni magarac*, 11, 11, 15.

17. na aleksandrijski način: egipatski, istočnjački.

18. Chiarenzu u Romaniji: luku na Peloponezu. Romanijom su naziva-

li istočnorimsko carstvo (Bizant). Spomenatu luku zauzeli su kneževi Majorke uz pomoć Katalonaca; god. 1315. tu se proslavila svadba Ferdinanda od Majorke, koji je bio brat napuljske kraljice, s Izabelom, rodicom Hiiga Lusignana, kralja ciparskog, kojem je Boccaccio posvetio svoje djelo O rodoslovljima poganskih bogova. Usp. Dekameron, I, 9, bilj. 3.

19. tješiti... dade: U izvorniku je santo cresci. Iako je svetac takva imena doista bio poštovan u Boccacciovo doba, očevidna je dvosmisljenost izraza, odnosno »falička metafora«.

20. morejskoga: peloponeskoga. Boccaccio je pratio i dobro poznao politička zbivanja na Moreji (Peloponezu) njegova doba. God. 1334. Firentinac Nikola Acciaiuoli, njegov prijatelj, preuzeo je brigu nad financijskim poslovima kneževa od Tarenta u Moreji. God. 1338. poveo je Katarinu Valois i njezine sinove Roberta i Louisa od Tarenta da preuzmu vlast u Ahajskoj kneževini, a vratio se 1341., o čemu je Boccaccio pisao u latinskoj Epistuli (V). Ako je firentinski pripovjedač iiojviše-sklorLdračkom^ogranku^AnžvinacajiegolLtarentskom^ nije isključeno da je likom ovoga »morejskoga kneza« želio aludirati na nekoga od spomenutih tarentskih knezova, koje u suvremenim ljetopisima nazivaju »ženskarima« i koji će biti, kao ljubavnici napuljske kraljice Ivane, upleteni u ubojstvo kralja Andrije.

21. atenski vojvoda. Možda je ovaj lik, u rodbinskom odnosu s morejskim knezom, nekako povezan s Gualtijerijem VI, nazvanim »vojvoda atenski«, kojega je Boccaccio upoznao u Napulju dok se vojvoda pripremao za novi pohod na Grčku. Supruga mu je bila kći Filipa Tarentskog, odnosno sestra gore spomenutih Roberta i Louisa, a Boccaccio ju je veličao u stihovima svoje Ljubavne vizije (XLI, 40-48). Vojvoda atenski bio je kasnije tiranin u Firenci.

22. Ciuriaci: izvedeno od imena Ciriaco.

23. onako naga: zato jer se sve do 15. st. u krevet išlo bez ikakve odjeće.

24. do devete ure: do tri sata poslije podne.

25. samo pritvorena: nisu bila zaključana.

26. sina Konstantina: Kanstantin, sin Andronika, bio je car u Bizantu početkom 14. st.

27. Manojla: nećaka cara Andronika. Boccaccia su i u ovom slučaju privukla isključivo imena poznatih povijesnih osoba; cilj mu je bio da pojača privid vjerojatnosti u svojem pričanju.

28. u Eginu: grad na istoimenom otoku nasuprot Atene, jugozapadno od Pireja.

29. koja... ljepotu: temeljni motiv ove novele. Usp. bilj. 5.
30. Hios: otok u Egejskom moru, pred lukom Smirnom. Tada je pripadao Genovskoj republici.
31. turski car Uzbek: kan tatarske Zlatne horde (1312. - 1340.). Bio je u dobrim odnosima s talijanskim trgovcima, osobito Genovljanima, na Krimu i Crnom moru, te sa zapadnim dvorovima koji su imali interesa na Istoku. Boccaccio je, vjerojatno, zato izabrao njegovo ime.
32. cara: bizantskog.
33. u Smirnu: veliku luku na zapadnoj obali Male Azije. Nije pripadala državi kana Uzbeka.
34. s kapadokijskim kraljem Bazanom. Kapadokija je antička zemlja u istočnoj Maloj Aziji, samostalna kraljevina u 3. — 1. st. prije n. e. U 14. st. bila je pod Turcima. Bazan je izmišljeno ime, osim ako pisac tim imenom nije htio aludirati na Baldona Bassana, dvorskog meštra i vjernog pristašu napuljskoga kralja Andrije, upornog protivnika tarentskih i ahajskih Anžuvinaca koji su podržavali kraljicu Ivanu.
35. Antioh: ime antičkih sirijskih vladara.
36. Rod: grčki otok u Egejskom moru, najveći u skupini Dodekaneza, pred obalom Male Azije. Prelazeći iz ruke u ruku, Alatiel se ipak pomalo približava zavičajnom Egiptu i Aleksandriji, gdje je započelo njezino lutanje. Na Rodu su trgovali firentinski novčari Bardi i Peruzzi, s kojima je bio povezan Boccacciov otac. Usp. Dekameron, IV, 3, bilj. 9; y 1, bilj. 9.
37. katalonskom galijom. Iberska zemlja Katalonija bila je u 14. st. nezavisna država pod aragonskom dinastijom i imala je značajnih trgovačkih veza i posjeda u Grčkoj. Katalonci su god. 1311. osvojili Arenu i držali je do 1388.
38. u Paf: luku Pafos, na jugozapadnom dijelu otoka Cipra.
39. Antigon. I ovo je ime Boccaccio izabrao zbog antičkih povijesnih reminiscencija. Aleksandrov vojskovođa Antigon Jednooki (380. — 301. prije Krista) proglasio se 306. kraljem Cipra zajedno sa sinom Demetrijem, ali je bio pobijeden u ratu sa suparnicima koji su podijelili njegovu državu što se prostirala od Helesponta do Eufrata.
40. ciparskoga kralja: u 14. st. Cipar je bio nezavisna kraljevina pod vladom dinastije Lusignan.
41. u Armeniju: zemlju drevne kulture, smještenu između Male Azije, Kavkaza i Irana. U 12. st. mnogi stanovnici Armenije bježe pred Seldžucima i nastanjuju se u maloazijskoj Kilikiji, osnivajući Malu Armeniju.
42. iz Famaguste: luke na istočnoj obali otoka Cipra.

43. Aguamorta: luka i grad u Provansi (Aigues Mortes). U to su mjesto putovali Boccacciovi nećaci. Priča koju će izreći Alatiel podsjeća na legendu Petra iz Provanse i Maguelonne, kćeri kralja napuljskog (Le livre de Maguelonne).

44. svetome Rastislavu... vole. Opseca aluzija. Usp. bilj. 19. U izvorniku: san Cresci in Valcva. U Toskani (Mugello) postojalo je svetište Sv. Crescija u mjestu Valcava (tal. valle — dolina; cava — kamenolom).

45. Onaj... ubili: Isus Krist.

46. U talijanskom izvorniku ova poslovice zvuči nešto drukčije, ali joj je smisao približno isti. To je i prva njezina potvrda u nekom pisanom tekstu. Prije toga, Boccaccio navodi točan broj Alatielinih ljubavnika, ali i pretjerano velik broj obluba, čemu slijede izrazi poput onih iz bajki (»dugo s njim i sretno poživje«).

1L8

1. Škotske: tako su u latinskim i talijanskim izvorima nazivali Irsku.

2. Kleveta odbijene žene početni je motiv ove novele. Taj je motiv toliko raširen u svjetskoj književnosti te neće biti moguće navesti ni sve značajnije Boccacciove prethodnike ili eventualne izvore. Spomenimo samo biblijsku priču o Josipu i Putifarki (Stari zavjet, Prva knjiga Mojsijeva ili Postanje, XXXIX), epizodu o Belerofontu i Antiji u Ilijadi (VI, 155-197), grčki mit o Hipolitu i Fedri, ženi Tezejevoj, koja je napastovala i prouzročila smrt svoga posinka (Boccaccio ga navodi u svojim mladenačkim djelima, od Filacola do Elegije gospe Fiammette), zatim staroegipatsku priču o Anupu i Bati (Povijest dvojice braće), priču o sedam vezira u Tisuću i jednoj noći, ne zaboravljajući ni primjere iz latinske književnosti 13. i 14. st., kao što su oni u Zlatnoj legendi Jacopa da Varazze (136) ili u Knjizi sedam mudraca. Književna povijest smatra osobito važnim za ovu Boccacciovu novelu provansalski roman Arnauta Vidala naslavljen Guillaume de la Barre (1318.). Ipak, lako je moguće daje najjači dojam na Boccaccia ostavio jedan zbiljski događaj, naime nesretna sudbina Pierrea de la Brossa, francuskoga liječnika i dvoranina, koji je boravio u Firenci i Napulju; njega je kralj Filip III. dao pogubiti zbog tobožnje izdaje (1278.), nakon što ga je kraljica krivo optužila. Ona ga je zamrzila jer ju je optuživao da je dala umoriti pastorka ne bi li tako pomogla svom sinu do prijestolja. Usp. Dante, Cistilište, VII, 19-24.

3. deset puta: hoće da kaže kako bi se o svakom takvom slučaju moglo ispričati deset novela.
4. Pošto je... na Nijemce. Franački kralj Karlo Veliki okrunio se za rimskog cara u Rimu god. 800., pa je tako Carstvo »prešlo« (lat. *translatio imperii*) na Franke (Francuze). God. 962. njemački kralj Oto I. okrunio se za rimskog cara, osnovavši tzv. Sveto rimsko carstvo njemačkog naroda. A time je Carstvo, kako kaže Boccaccio, prešlo od Francuza na Nijemce.
5. Gualtieri grof od Anversa. Flamanski Antvverpen, franc. Anvers, danas je glavna belgijska luka i glavni grad istoimene pokrajine. U 11. st. Anvverpen je sjedište brabantских grofova, u 13. st. proglašen je slobodnim gradom, a u 14. postaje značajna europska luka u kojoj trguju, između ostalih Talijana, i neizostavni Firentinci. Grofovi od Anversa bili su u rodbinskim vezama s francuskim kraljevima.
6. u sobi gdje bijahu sami: lako prepoznatljiv topos srednjovjekovne romaneskne književnosti. Usp. Danteove stihove iz glasovite epizode o tragičnoj ljubavi Paola i Frančeske: »bez svakog straha bijasmo i sami« (Pakao, Vj 129). Sličnih situacija ima i u drugim novelama Dekameronu (npr. II, 7, 9, 10; III, 7; VII, 6, 7).
7. drhteći: usp. Dante, Pakao, V, 136.
8. spoznati itd. Misli o ljubavi u odnosu s različitim društvenim podrijetlom i dužnostima, odnosno kaznama, Boccaccio je mogao naći u Andrije Kapelana i njegovih sljedbenika. Usp. Elegija gospe Fiammette (I), Dekameron (III, 10; IVj 7).
9. da ga raščetvore: tako su kažnjavali izdajice.
10. Cijeli ovaj prizor podsjeća na Ovidijeve Heroide (IV) i Senekinu Phaedru.
11. U pomoć... siluje: usp. Jacopo da Varazze, Zlatna legenda, 136.
12. prema Calais: gradu u sjevernoj Francuskoj, na Kanalu la Manche. Utemeljen u 12. st., ubrzo je postao važno središte za trgovinu s otočnom kraljevinom.
13. prvo... porušiše: tako se obično postupalo prema izdajicama.
14. ud pravednika posta krivcem: usp. Dante, Pakao, XIII, 72.
15. Violante: to je ime njegove nezakonite kćeri koja se rodila oko god. 1349., a umrla je kada je imala šest-sedam godina. Boccaccio ju je vrlo volio, čini se više od ostale svoje nezakonite djece. Usp. Boccaccio, Ekloga, XIV; Epistule, Xiy XXIII.
16. Perotto: prema franc. izvornom obliku, jer se radi o osobi francuskog podrijetla.
17. Giannetta. prema franc. Jeannette. Tako se zvala Boccacciova to-

božnja francuska majka. On se sam jednom potpisao kao Giannetto.

18. iz Pikardije: historijske pokrajine u sjeverozapadnoj Francuskoj. U toj je pokrajini i grad Calais, odakle je grof prešao u Englesku sa svojom djecom.

19. Wales: zemlja na zapadu Engleske, na istoimenom poluotoku.

20. dvorište: u plemićkim palačama dvorište je bilo veliko i prostrano, jer je služilo za vojničke i druge vježbe.

21. Strangford; u današnjoj sjevernoj Irskoj.

22. Violante itd. U opisu mlade djevojke ima reminiscencija iz Dan-teova Novog života (XXVI).

23. Sluči se itd. Epizoda o liječniku koji otkriva ljubav bolesnika pipajući mu bilo poznata je iz priča o ljubavi Antioha prema maćehi Stratonicu. Usp. Plutarh, Demetrijev život (381) iz Usporednih životopisa, i Valerije Maksim, Devet knjiga spomena vrijednih djela i izreka (Y 7).

24. ljudi... bili mladi: opće mjesto u razmišljanjima o ljubavi. Usp.

Dekameron, II, 6, gdje na sličan način govori Giuffredi, opravdavajući se pred Curradom.

25. kao što si ti. Gospodarica se prije obraćala Gianneti s »vi«, a sada samo s »ti«, jer ova nije prihvatila njezinu ponudu.

26. jer im... bez nje. Sličan »realistički« stav prema životu Boccaccio zauzima i u novelama Y 4; VIII, 8.

27. Lamiens. U ovoj noveli Boccaccio upotrebljava dosta riječi francuskog podrijetla (galicizme). Možda je i ovo prezime, koje je francuskog a ne engleskog oblika, zamislio upravo u tu svrhu, jer je Amiens glavni grad francuske pokrajine Pikardije, važno prometno središte prema Calaisu, Flandriji i Engleskoj.

28. u pomoć... mnogobrojno ljudstvo: ovi događaji nemaju potvrde u povijesti francusko-engleskih odnosa iz toga doba. Dinastije su doduše bile u rodbinskim vezama, ali su Englezi u više navrata bili saveznici njemačkih careva protiv francuskih kraljeva, a ne obratno.

29. ruanskom: iz grada Rouena u sjevernoj Francuskoj (Normandiji). U izvorniku stoji Ruem, pa neki tumači misle da je riječ o nadbiskupu iz Reimsa, grada u istočnoj Francuskoj, jer je baš taj crkveni velikodostojnik krunio francuske kraljeve.

11, 9

1. Motiv ove novele nadahnuo je i Shakespearea (dramska »romanca« Cymbelin), pa postoji golema literatura o njegovim daljim i bližim

izvorima. Na Boccaccia su utjecale neke francuske priče i romani, u stihu i prozi, koje je upoznao posredstvom talijanskih trgovaca koji su se bavili u Francuskoj, jer je vrlo karakteristično što su u njegovoj noveli kraljevski i feudalni likovi iz francuskih izvora zamijenjeni likovima običnih genovskih i firentinskih trgovaca.

2. zadanoga predmeta: usp. Dekameron, I, Zaključak (»o onima koji su, upavši u nevolje, iznad svojih nadanja veseo konac dočekali«).

3. Lomellin: rašireno prezime u genovskom trgovačkom i plemićkom staležu.

4. ženu itd. Pohvala ove Genovežanke ne proturječi općenito dobrom glasu koji je uživao ženski spol pomorske republike. Usp. Dino Compagni, Ljetopis (III, 30) i Franco Sacchetti, Tristo novela (VIII, CLIV).

5. iz Piacenze: i stanovnici ovoga sjevernotalijanskoga grada bijahu obična pojava u društvu talijanskih trgovaca u Parizu.

6. čista... ne bje uslišana: usp. Ovidije, Ljubavne pjesme, I, VIII, 43.

7. neki... pojas: simboli ženske vjernosti, predmeti koji su se darivali ženama.

8. Zinevra: genoveški oblik imena Ginevra koje je bilo veoma popularno jer ga je nosila mitska kraljica, supruga kralja Artura, iz romana tzv. bretonskog ciklusa o vitezovima Okruglog stola.

9. dvadeset milja: oko 50 km, jer je genoveška milja iznosila oko 2500 m. Zadržao se negdje na zapadu Savone, na putu što je iz Genove vodio prema Francuskoj uzduž ligurske obale.

10. posve presuši: milosrdni izvršitelj ubojstva i preodijevanje u muško ruho tradicionalni su motivi u pripovijetkama i legendama ove vrsti.

11. En Cararha: katalonsko ime. En je isto što i španjolsko don.

12. u Albisoli: gradiću na ligurskoj obali, blizu Savone, a na zapad od Genove.

13. iz Finala: gradića zapadno od Savone. Na obali je Finale Marino, a nešto u unutrašnjosti Finale Borgo.

14. u Akri. Luka Saint Jean d' Acre (Akko ili Akka) u sjev. Palestini (danas Izrael). Bilo je to zadnje križarsko uporište u Sv. Zemlji, pa je pad Akre 14. kolovoza 1291. izazvao težak dojam u kršćanskom svijetu. Na sajmovima u Akri sudjelovali su mnogi talijanski, osobito firentinski trgovci. Kako se spominje »sultanovo gospodstvo«, očito je da je radnja ove novele smještena u razdoblje nakon god. 1291.

15. dublona: to je bio zlatni novac španjolskog podrijetla.

16. onaj... upade: s ovom je poslovicom novela i započela.

11, 10

1. Djelomičnu anticipaciju ove novele nalazimo u Ametu (XXXII).
2. Bernaboova: tj. muža iz prethodne novele.
3. u Piši: toskanskom gradu na ušću rijeke Arno, sjedištu pomorsko-trgovačke republike koja se dugo borila s Genovom za prevlast u Tirenском moru.
4. Chinzica: ulica u Piši, koja je dobila ime po Cinziki Sismondi koja je 1005. digla uzbunu u gradu i potaknula sugrađane da se suprotstave navali saracenskih gusara.
5. Gualandi: prezime moćne plemićke obitelji u Piši. Dante spominje Gualandijeve (Pakao. XXXIII, 32) kao neprijatelje nesretnoga kneza Ugolina i njegove djece, koju su umorili zajedno s knezom u svom tornju, što se od tada zove »toranj gladi«. U Boccacciovo doba jedan Gualandi bio je poklisarem na dvoru kralja Roberta u Napulju.
6. tamo... guštericama. Ružnoća pizanskih žena bila je poslovična u Firenci, o čemu ima više književnih potvrda.
7. učiti... u Ravenni: nekada se pričalo kako u Ravenni ima toliko crkava koliko i dana u godini, pa djeca samo listaju kalendare da bi doznali kad neće ići u školu.
8. kvatre: u katoličkoj liturgiji to su četiri godišnja razdoblja po tri dana (srijeda, četvrtak i subota) na početku četiriju godišnjih doba (u prvom tjednu korizme, u duhovskom tjednu, u prvom tjednu rujna i trećem adventa).
9. korizmu: u katoličkoj liturgiji razdoblje od poklada do Uskrsa, posvećeno skrušenju i postu. Prema lat. *quaragesima* = četrdeseti dan prije Uskrsa.
10. blizu Monte Nera: ili Montenera, brda (312 m) južnije od Livorna, toskanske luke na jugu Piše. S Montenera se pruža lijep pogled na toskansku obalu do Apuanskih Alpi.
11. Paganina da Mare. Nema povijesnih potvrda o povijesnom postojanju osobe ovoga imena. Paganino je umanjena od Pagano, a to je ime bilo vrlo rašireno u Genovi. Prezime De Mare (ili De Mari) nosila je ugledna genoveška obitelj koja se preselila u Savonu. U Napulju je Boccaccio mogao čuti za Arrighina Da Mare, admirala Karla I. Anžuskog. Činjenica što se čovjek iz tako ugledne obitelji bavio gusarstvom ne smije nas iznenaditi niti u boccacciovskoj fikciji. U srednjem je vijeku bilo mnogo gospode, trgovaca i vitezova što su se bavili gusarenjem ili drumskim razbojništvom. Usp. Dekameron, II, 4, 6; X, 2.

12. izgubio kalendar: aluzija na »kalendar« gospara Ricciarda, koji je tom starom suprugu služio da izbjegne bračne dužnosti.
13. do Monaca. U Boccacciovo doba bilo je to poznato gusarsko gni-jezdo. Danas minijatura samostalna kneževina na obali Sredozemnog mora blizu talijansko-francuske granice. Gusari iz Monaca spominju se i u noveli VIII, 10.
14. u njemu ću.... stupati: dvosmislena igra riječima.
15. daje gospodar... s Ambruogiolom: usp. novelu II, 9.
16. jahao... nizbrdici: jer kože prelaze nizbrdicu u skokovima.

11, Zaključak

1. kao svježa... zvijezda Danica. Ove su usporedbe po uzoru na narodno pjesništvo, a druga i po ugledu na Dantea (usp. Pakao, II, 55; Čistilište, XII, 89-90).
2. moje prethodnice: Pampinea i Filomena.
3. zbog jela... uobičajenih: bio je propisan post.
4. Onaj... štovanja: Isus Krist.
5. potom: vjerojatno od večernje (oko šest sati poslije podne) pa nadalje.
6. četvrti dan: krenuli su iz Firence u srijedu.
7. osim Dionea... povlasticu: jer uvijek slobodno bira kakvu će novelu ispriповijedati.
8. povede kolo: usp. Dekameron, Uvod, bilj. 41.
9. pjesmicu... pripjevale: baladu, koju pjeva jedna od mladih gospa, a ostali pjevaju pripjev od dva stiha. Usp. Dekameron, I, Zaključak, bilj. 7. Ova se balada sastoji od pripjeva (dva jedanaesterca s parnim srokom) i od tri strofe u kojima su stihovi jedanaesterci (6) ili sedmerci (2). Zadnji stih svake strofe rimuje se s pripjevom.
10. U baladi je izražena vedra i radosna Pampinejina narav. Prema nekim tumačenjima balada ima autobiografsko značenje, a prema drugima ona koja pjeva bila bi alegorija Dijalektike ili Logike. Usp. Dekameron, I, Zaključak, bilj. 6.

TREĆI DAN

Uvod

1. Sunce... zore: usp. Dante, Čistilište, II, 7-9.
2. pola treće ure: oko sedam i pol ujutro.
3. do krasna... dvorca. Prema nekim tumačima to je bila Villa Schifanoia (nazvana i »de' Tre Visi« ili Villa Palmieri) na brežuljku Camera-ta. Međutim, ta je vila mnogo više od dvije tisuće koraka udaljena od Poggio Gherardi, brežuljka na kojem se nalazilo prvo sklonište vesele družine Boccacciovih mladića i djevojaka. Opis dvorca sasvim je u skladu s toposom koji zovemo locus amoenus. Usp. francuski Roman o ruži (Roman de la Rose).
4. podrum... vina: usp. Dekameron, I, Uvod, bilj. 31.
- 5. Topos divna perivoja nije rijedak u Boccacciovim djelima. Usp. npr. Ljubavna vizija (XLIX) i Ameto (XXVI).
- 6.1 ove pojedinosti Boccacciova »zemaljskog raja« susreću se u njegovim mladenačkim djelima. Usp. Ljubavna vizija (XXXIX) i Ameto (XXVI).
7. šest pjesmica: jer, ako ne računamo kraljicu, ima ukupno šest dje-vojaka.
8. romana: tj. priča o ljubavi i viteštvu. Čitala je takve knjige Fiam-metta u Elegiji gospe Fiammette (Uvod), udovica u Korbaču, pa i Danteovi ljubavnici Paolo i Francesca izRiminija (Pakao, V 127-129). Usp. i Dante, Čistilište, XXVI, 118 (»u ljubavnom je stihu i romanu«; prev. M. Kombol).
9. po devetoj uri: poslije petnaest sati (tri sata poslije podne).

111, 1

1. Motiv o redovnicama koje nisu poštivale zavjet čistoće pa su zatrud-njele nije rijedak u srednjovjekovnoj književnosti. Ipak, Boccaccio nije imao uzora kada je pisao ovu novelu. Pričica br. LXII u Novellinu ima drukčiji ishod.
2. na glavu... crna ruho: karakteristični dijelovi odjeće u nekih ženskih crkvenih redova.
3. našem kraju: Toskani. Do danas nije bilo moguće identificirati taj ženski samostan.

4. Lamporecchio: mjesto između Empolija i Pistoje (zapadno od Firence).
5. tako ću... obradio: želja je Masettova dakako dvosmislena. Usp. Dekameron, II, 10; III, 6, bilj. 14; VII, 10.
6. koliko... ne održil: usp. Dekameron, III, 7.
7. deveta... ura: tri sata poslije podne.
8. još tri pridružiše: skupa s glavaricom bilo ih je devet.
9. kako mu... otkriven: očito, kao siromah, nije nosio gaća.
10. slušao sam... jednu ženu: usp. Dekameron, III, 10; V, 10; VI, 7.

III, 2

1. Dva motiva ove novele — lukav postupak konjušara i mudrost opreznoga kralja — imaju mnogo preteča, od kojih za prvi spominjemo samo Novellino (C) i priču o slikaru i trgovčevoj ženi iz arapske zbirke indijskog podrijetla Kalila i Dimna (8. st.), koju je na Zapadu popularizirao Giovanni da Capua (Directorium humanae vitae, 13. st.), a za drugi motiv navodimo Herodotovu Povijest (II, 121).
2. Langobardski kralj Agilulf. Germanski narod Langobarda vladao je srednjom i sjevernom (a dijelom i južnom) Italijom do dolaska Karla Velikog (773.). Agilulf je kraljevao od 591. do 615. god.
3. Paviju... prijestolnicu. Glavni grad istoimene pokrajine u sjevernoj Italiji bio je prijestolnica langobardskog kraljevstva od druge polovice 6. st.
4. Teudelingom: bavarskom princezom, poznatijom kao Teodolinda.
5. Autarija... kralj. Autarije je vladao od 584. do 590.
6. ona... u ljubavi: neke podatke o Teodolindi Boccaccio je našao u latinskoj Povijesti Langobarda (III) Pavla Đakona.
7. dičio... teže: prema teoriji o ljubavi Andrije Kapelana.
8. gorio... plama: usp. Boccaccio, Rime, XXIII.
9. zastor: koji je po tadašnjem običaju okruživao krevet.
10. jako duge nosile: kao što je bio običaj u Langobarda. Usp. P. Đakon, Povijest Langobarda (iy22).
11. Francuski pisac La Fontaine iskoristio je građu ove novele za jednu svoju Priču u stihu.

III, 3

1. muža srednjih godina: imao je oko trideset pet godina, što se sma-

tralo kao najpogodniju doba za ljubavnika. Usp. Dekameron, II, 2, bilj. 11; VIII, 7.

2. pristojnoj... odjeci: kakvu su nosili vitezovi i ugledni građani.

3. sedam: neodređeni broj kao što su i 3, 10, 12, 25, 100. Hoće reći: mnogo.

4. pojasa i torbica: bili su to uobičajeni ukrasi ženske raskoši u odijevanju. Usp. Dekameron, II, 9, bilj. 7.

5. četrdeset misa svetoga Grgura: gospa pretjerava (tj. pisac koji se podsmijeva njezinoj lažnoj pobožnosti i fratrovoj lakomosti). Služilo se samo trideset misa sv. Grgura Velikoga za pokojnike. Priča se da je svetac s upravo toliko misa oslobodio dušu redovnika Justa.

6. u Genovu: kako joj je muž bio sukнар, nije čudo da je i on otputovao poslom u grad u kojem su toliki Firentinci trgovali čohom.

7. prije jutrenje: prije zore. U katoličkoj liturgiji jutrenja je noćna služba, prije zornice i prve ure (šest sati).

8. gola... rođena: u to su doba muškarci i žene spavali nagi pod pokrivačima. Usp. Dekameron. II. 7. bilj. 23.

9. vretenima... pređi: tj. gospinu mužu, koji je samo na svoj sukнарski obrt mislio.

Ili, 4

1. Motiv ove novele poslužio je engleskom piscu Geoffreyu Chauceru (oko 1340. - 1400.) za njegovu priču u stihovima The Miller's Tale (Kanterberijske priče, 1386. - 1400.), a i talijanskom novelistu Giovanni Sercambiju (Novele, CXI, CXVII).

2. samostana svetoga Pankracija: riječ je o crkvi i franjevačkom samostanu sv. Brancazija (rj. Pankracija), koji postoje i danas u Firenci (ulica Della Spada). Po toj se crkvi nazvala jedna gradska šestina (proširena Firenca dijelila se na šestine, ne na četvrti). Grb je tog dijela grada bio lavlja šapa (branca) na štitu, pa je tako i svecu bilo promijenjeno ime.

3. Puccio di Rinieri. U pergamentskom registru firentinske crkve Santa Maria Nuova zabilježeno je 30. siječnja 1300. god. da je Puccio Carini, sin Aldobrandina, proglasio punoljetnima svoje sinove Rinierija, Benuccija i Albizza. Prema tome, Boccacciov Puccio bit će dade sin toga Rinierija, odnosno unuk spomenutog Puccija. U gradsko područje oko crkve Sv. Pankracija Boccaccio smješta još jednog bogomoljca, Giannija Lotteringhija (usp. Dekameron, VIII, 1).

4. među trećoredce itd. Trećoredci ili Tertiarii treći su franjevački red, osnovan god. 1221., koji prima članove brz obzira na spol i dopušta im brak i posjedovanje imovine, pa oni žive laičkim ne strogim redovničkim životom.
5. družbi bičevalaca: bratstva flagelanata, koji su se iz vjerskih pobuda trapili bičevanjem. Bilo ih je osobito mnogo za velike kuge 1348. god. Papinskom bulom zabranjeni su 1349. Spominje ih i Sacchetti (Tristo novela, CXIII). Usp. Dekameron, VII, 1.
6. kazolanska jabuka: crvena jabuka iz Casolea, u Valdelsi.
7. fra Anastazijeve propovijedi: ne radi se o nekom poznatom propovjedniku, nego o fratarskim propovijedima uopće, jer je to ime bilo veoma popularno među redovnicima.
8. Magdalene Pokornice: neko od popularnih djela o Sv. Magdaleni, grešnici koja se pokajala i obratila.
9. iz Pariza: velikoga znanstvenoga središta u kojem su cvjetale teološke studije. Usp. Boccaccio, Rasprava u pohvalu Dantea (III, XI, XX) i Dekameron (I, 2; VIII, 7, 9).
10. jutrenje: usp. Dekameron, III, 3, bilj. 7
11. na živini... Ivana Gualberta: jer su ti sveti pustinjaci jahali na margarcu. Opseceni smisao ovih izraza vrlo je jasan.
12. Tko... se previjal: ova je poslovice zabilježena već u 12. st.

III, 5

1. iz Pistoje: toskanskoga grada blizu Firence.
2. Francesco... Vergellesi: obitelj Vergellesi ili Vergiolesi bila je vrlo ugledna u Pistoji, gdje je bila na čelu Bijelih gvelfa, a zatim i lokalnih gibelina. Francesco de' Vergellesi otputovao je god. 1313. kao poslanik u Pariz, a oko 1326. za načelnika u Lombardiju.

III, 6

1. Motiv ove zamjene žene ili muškarca vrlo je čest u orijentalnoj novelistici, no češći je slučaj da se žena predstavi kao ljubavnica koju bi suprug htio imati. Usp. Knjigu sedam mudraca (LVII).
2. naš grad: Firencu.
3. U Napulju... gradu Italije: usp. Boccaccio, Elegija gospe Fiammette, V

4. Ricciardo Minutolo: član aristokratske napuljske obitelji, koju Boccaccio spominje i u noveli o Andreucciu iz Peruge (Dekameron, II, 5), ovaj je vitez bio dvorjanin kralja Roberta Napuljskog, a kraljica Ivana I. imenovala ga je god. 1343. potkraljem i vojnim zapovjednikom Otranta. On je pratio tarenskog kneza na vojnom pohodu u Grčkoj.
5. Catella: to je oblik od milja za ime Caterina (Caterinella). Caterinu Afellopane Boccaccio spominje dva puta u Dijaninom lovu, mladenačkom spjevu iz napuljske sredine (III, 47; XI, 9).
6. Filippella Sighinolfi: Filippo Sighinolfi bio je također dvorjanin kraljice Ivane. Međutim, njegova se supruga drukčije zvala. Boccaccio je tu obitelj poznao, jer je jedan drugi Sighinolfi oženio kćer dobra pjesnikova prijatelja Giovannija Barrilea.
7. u neku ... gospu: to je lik druge žene koji služi da bi se prikrila prva ljubav. Tako su radili trubaduri, ali i Dante (usp. Novi život, V), daka-ko ne s praktičkim ciljem koji si je postavio Boccacciov junak.
8. boriti... u viteškim igrama: te je viteške zabave uveo u Napulj kralj Karlo I. Anžijski, a prisustvovala se im i gospe. Usp. Boccaccio, Elegija gospe Fiammette, V
9. mnoge gospe... večerali: ove je oblike napuljskoga mondenog života Boccaccio evocirao u Rimama (VI, LX, LXI, LXII, LXV) i u Elegiji gospe Fiammette (V).
10. ovdašnje kupalište: u srednjem su vijeku ne samo napuljska javna kupališta služila kao skrovita ljubavna sastajališta.
11. o devetoj uri: nešto prije petnaest sati, kada je u Napulju doba popodnevnice sijeste.
12. Ta mu... obvezna. U 14. st. obitelj Minutolo posjedovala je javno kupalište u Napulju.
13. O devetoj uri: usp. bilj. 11.
14. obrađivao si... tuđu. Posao u polju, njiva, plug i brazda drevni su simboli spolnih radnji i organa. Usp. Dekameron, II, 10; III, 1; VII, 10.
15. Čekao si... na bojište: i ovo su aluzije na spolni odnos.
16. voda je... morala: i ovo je dvosmislena aluzija koju objašnjava kontekst. U ono se doba smatralo da četiri elementa teže svaki svojoj posebnoj sferi. Pri tom se zamišljalo da se sfera vode nalazi niže od ostalih.
17. ono što je bilo... života: sličan stav Boccaccio iskazuje i u drugim istovrsnim situacijama. Usp. Spjev o fjezolanskim nimfama, 276; Dekameron, iy 6, 8; V 4; VIII, 10; IX, 7; X, 5,8.
18. stradat će... nego vama: usp. Tit Livije, Od osnutka grada, I, 58;

Valerije Maksim, Devet knjiga spomena vrijednih djela i izreka, VI,
1.

III, 7

1. u naš grad: Firencu.
2. dvije prijašnje pripovjedačice: Elissa i Fiammetta. Radnja njihovih novela zbiva se u Pistoji i Napulju.
3. Tedaldo Elisei. Elisei su se s pravom ubrajali u najstarije i najuglednije firentinske obitelji, a stanovali su u istoj gradskoj »šestini« u kojoj i obitelj Alighieri s kojom su vjerojatno bili u rodu.
4. Ermellina. Novelist Franco Sacchetti spominje nekog Gherarda Elisei, kop je oženio taštu i pokvarenu udovicu Ermellinu (Tristo novela, IXXW).
5. Aldobrandina Palerminija. I ova se firentinska obitelj ubrajala u najstarije gradske loze. Po stranačkoj pripadnosti bili su gibelini. Usp. Dekameron, X, 1. Iako nema arhivskih potvrda o povijesnom postojanju navedenih osoba, imena Tedaldo, Ermellina i Aldobrandino bila su česta u Boccacciovoj Firenci.
6. u Anconu: talijansku luku na zapadnoj jadranskoj obali, u pokrajini Marche. Stanovnici Ancone bili su u dobrim poslovnim odnosima s Firentincima, a isto tako s napuljskim Anžuvincima. Na svojim putovanjima u Ravenu (1346.) i Forli (1347. - 1348.) Boccaccio je izravno upoznao ove krajeve.
7. San Lodeccio: mjesto na prometnoj cesti između Riminija i Urbina.
8. sa Svetoga groba: u Jeruzalemu.
9. u nekom... njegove gospe: u dijelu grada koji se nazivao po sv. Pankraciju i u kojem su stanovali Palermini (obitelj u koju se udala gospa Ermellina, usp. bilj. 5); bilo je tu nekoliko svratišta u Boccacciovo doba.
10. odjećom: nosio je grubi hodočasnički ogrtač s velikim naborima i širokim rukavima nazvan schiavina, jer je bio skrojen po uzoru na neku odjeću iz hrvatskih strana.
11. slijepu strogost... bezakonja. Kao što je neštedimice osuđivao zlopotrebe crkvenih ljudi, Boccaccio je isto tako smiono prosvjedovao protiv korumpiranih i zatucanih svjetovnih sudaca i primitivne pravde njegova doba. Usp. Dekameron, II, 1,10; III, 5, 6; iy 3, 6, 7, 10; V, 1; Vili, 5.

12. iz Evandelja... poučavati: usp. Novi zavjet, Evandelje po Mateju, **iy 23.**

13. S ovom izrekom završava najdulji Boccacciov polemički odlomak u Dekameronu uperen protiv redovnika i njihovih zloupotreba. Taj izljev doživljene moralne kritike redovničke dvoličnosti nije jedini (usp. Dekameron, I, 2, 6; III, 3; iy 2; VII, 3) niti je u tome Boccaccio bio osamljen — dovoljno bi bilo navesti primjere Jacoponea i Dantea. Iako se ovdje Boccaccio »ideolog« ne uklapa najharmoničnije u pripovjedačku strukturu novele, treba mu ipak priznati da je dobro poznao glavne motive srednjovjekovne antiklerikalne polemike te da ih je prožeo uvjerenjem smiona predstavnika shvaćanja firentinskoga građanstva.

14. prekršiti... opaka duha. Boccaccio se drži Aristotelove trojne podjele grijeha, koju je prihvatio sv. Toma Akvinski, a po njemu i Dante (»Ne sjećaš li se više riječi onih/ kojim tvoja Etika kod ćudi/ tri svojstva luči što ih nebo goni:/ neumjerenost, zlost i bijes ljudi?«; Pakao, XI, 79-82; prev. M. Kombol).

15. govoreći firentinski: nije više prikrivao svoj firentinski izgovor i naglasak.

16. dva brata... slugu: to su ona »tri čovjeka što bijahu sišla s krova«, a spominje ih na početku novele.

17. na mjestu... počinili: prema raširenom srednjovjekovnom običaju utemeljenom na zakonu odmazde.

18. smeđim: bila je to boja korote za žene.

19. iz Lunigiane: usp. Dekameron, I, 4, bilj. 4; II, 6, bilj. 20.

20. iz Pontriemolija: Pontremolija, grada na gornjem toku rijeke Magre u Lunigiani.

21. Dao Bog... u svojoj: istim je riječima završila i prethodna novela.

111,8

1. Kao mogući se uzor ovoj noveli spominje fabliau Jeana de Bovesa, naslovljen Du Vilain de Bailluel. No neki se dalji izvori mogu naći i u anonimnoj zbirci Djela Rimljana, a ima motivskih sličnosti s Anegdota-tama Nasredin-hodže te pričama Somadeve.

2. gdje su... pokopali: Tedalda Eliseja iz Firence umjesto Faziuola iz Pontremolija.

3. sjede do nogu: u Boccacciovo doba u crkvama nisu postojale ispo-vjedaonice.

4. On: Bog.

5. čuvati... preudaju: jer su o tom odlučivali roditelji ili braća udovice. Usp. Dekameron, V, 9; X, 9.

6. Gorski starac... dozvati. Književni je izvor ovoj legendi knjiga Marka Pola (1254. - 1324.) nazvana Milione (XXXI). Gorski starac bio je legendarni vođa ismailitske sekte asasina (11. — 13. st.). On je svoje pristaše nudio hašišom, i uvjerivši ih da su bili u raju, koristio za ratne i razbojničke pothvate.

7. On: Bog.

8. ženi... medenoj: građanin Boccaccio ruga se zatucanosti priprostog seljaka koji komplimente voljenoj supruzi pravi pomoću aluzija na ukusna jela od sira, šećera i meda.

9. svetoga Benedikta: jer se radilo o jednom od mnogobrojnih benediktinskih samostana. Usp. Dekameron, I, 4, bilj. 9.

10. Miserere: »Smiluj mi se, Gospodine...«, početna riječ latinskog prijevoda najpoznatijeg od pet pokajničkih psalama Davidovih.

11. arkandela Braghiella: Gabrijela. Glupi Ferondo krivo izgovara ime vođe andeoskih korova.

12. Benedetto Ferondo: tj. »Blaženi« Ferondo.

111,9

1. Temeljni motiv ove novele obradio je Shakespeare u komediji Sve je dobro što se dobro svrši (1602. - 1603.). No i prije Boccaccia bio je poznat u europskim (Terencije, Svekrva, 165. prije Krista) i orijentalnim književnostima (Kalidasa, Sakuntala, oko 500. poslije Krista).

2. od Roussillona: povijesne pokrajine u južnoj Francuskoj uz istočne Pirineje. Od 8. do 12. st. Roussillon je nezavisna grofovija, zatim pripada Aragonskom kraljevstvu i Španjolskoj, a tek od 17. st. Francuskoj. Još jedan grof od Roussillona javlja se u Dekameronu, IVj 9.

3. iz Narbonne: drevnoga grada u južnoj Francuskoj.

4. Beltrama. Ne govori nam mnogo podatak da je Beltramo del Balzo pomagao Firentincima u ratu protiv Siene (13. st.), kao ni onaj o drugom Beltramu del Balzo koji je bio vojni zapovjednik u Firenci između 1328. i 1336. god.

5. Giletta: umanjenica od Gilles (Egidije). To je ime bilo veoma popularno, a tako se zvala sestra Karla Velikog, tobožnja majka viteza Rolanda, opjevanog u francuskim i talijanskim junačkim pjesmama.

6. ostavi ga kralju: jer je kralj bio staratelj siročadi svojih velikaša.

7. Firenca... sa Sienom. Firenca je u 13. st. više puta ratovala s toskanskim suparničkim gradom Sienom, primjerice 1228., 1235., 1254., 1260. i 1268. god., pa je vrlo teško utvrditi na koji se rat odnosi Boccacciova aluzija. Zato se ne može preciznije odrediti ni vrijeme zbivanja ove novele.

8. grofa... zadovoljan: sličan stav pokazat će i podanici Markiza od Saluzza u završnoj noveli Dekameronu (X, 10).

9. Montpellier: u Languedocu nedaleko Narbonne, a na putu za Roussillon.

10. na dan Svih svetih: 1. studenog.

III, 10

1. Franco Sacchetti ispričao je sličnu novelu (CI), ali je radnju smjestio u talijansko mjesto Todi (Umbrija), a ne u egipatsku pustinju Tebaidu. Motiv iz mnogobrojnih svetačkih legendi i priča o napastima----- kojima su izvrgnuti pustinjaci dobio je u Boccacciovoj obradbi šaljiv i zabavan oblik, svjedočeći još jednom o trijumfu ljudskog nagona.

2. spoznati... sve podvrgava: aristokratsko srednjovjekovno shvaćanje ljubavi u Boccacciovu svjetonazoru postepeno poprima demokratskije obilježje i dosiže općeljudske sadržaje.

3. Kapsi: Gafsi u Tunisu.

4. Berberiji. To je skupni naziv za sjevernoafričke zemlje od Tripolitnije do Maroka. Naziv je nastao prema »barbari«. Danas je to ime za predarapsko stanovništvo tih područja (Berberi).

5. Tebajdske pustinje: područje oko Tebe u Egiptu, gdje se razvio velik pustinjački pokret.

6. jedva... napunila: usp. Dekameron, II, 6. bilj. 30.

7. Rustico. U latinskoj patristici i talijanskoj književnosti 12. i 13. st. to ime nije rijetko, a nose ga pustinjaci i redovnici. Boccaccio je u jednoj svojoj knjizi zabilježaka prepisao neku legendu o sv. Rustiku. Sv. Jeronim uputio je latinsku epistulu Ad Rusticum.

8. Neerbal. Ovo je ime Boccaccio napravio po Salustijevu Maarbalu (Jugurtin rat).

III, Zaključak

1. vijenac: od lovora.

2. znade li... vukove: jer je Filostrato prvi muškarac koji postaje kraljem ove birane družine.
3. kao što se ... dozvao: usp. Dekameron, III, 1.
4. otkad sam se... od vas: možda je to Fiammetta, a možda i Filomena. U Filostratovim riječima neki vide autobiografske aluzije samog pripovjedača.
5. draga... ostavila: aluzija na tužnu sudbinu Troila, kojega je iznevjerila lijepa udovica Criseida pošavši za Diomeda. Usp. Boccacciov spjev Filostrato.
6. pjesmu... del Vergiu: to je talijanski Cantare della Donna del Vergiu, napisan prema francuskom La Chastelaine del Vergi (13. st.).
7. sjetan način: jer anticipira pripovijedanje o ljubavima s nesretnim završetkom.
8. druge otpjevale: u zboru su pjevale pripjev Laurettinij baladi, koja se sastoji od pripjeva i pet strofa. Pripjev ima tri stiha, od toga dva sedmerca i jedan jedanaesterac, a svaka strofa po devet stihova (pet jedanaesteraca i četiri sedmerca). Sustav rima: abA, CdCDcDdeA. Po broju stihova u pri-pjevu ova bi balada bila »srednja« (da ih je četiri bila bi »velika«).
9. Onaj: Bog.
10. što giba... svaku: usp. Dante, Raj, XXXIII, 145.
11. smrtno zlo: ljudska nesavršenost.
12. ljubomor... davi: Laurettina žalba zbog ljubomora u skladu je s tematikom njezinih novela (III, 8; iy 3; VII, 4).
13. lijepa u crnini: bila je udovica prije nego se ponovno udala.
14. Onaj: Bog.
15. Gospa iz ove balade prema nekim je tumačima alegorija Plemenitosti, a po drugima Retorike; neki međutim tumače ovu baladu u vezi s naklonosti zrelog Boccaccia prema udovicama.
16. na milanski način: tj. s praktičnim smislom koji je karakterističan za stanovnike Milana.

ČETVRTI DAN

Uvod

1. Predrage gospe Obranu svoga remek-djela pisac upućuje ženskoj publici, »gospama« kojima se obratio i na početku Uvoda u Dekameron i u svim slučajevima kada izravno intervenira u tekstu.

2. vreo vjetar... drveća: usp. Dante, Raj, XVII, 133-134.

3. bez naslova: neki ova tumače kao »bez imena autora«, jer, doista, incipit ovoga djela ne sadrži Boccacciovo ime. Drugi misle da pisac hoće reći kako Dekameron nema posvete. Treći pak zaključuju, na temelju odlomka iz Boccacciovih Tumačenja Dantea, da je riječ o jedinstvenu »naslovu« koji djelu manjka, jer ga zbirka tako različita sadržaja ne bi ni mogla imati, tim više što je pisac slao u svijet svoje novele u skupinama (vjerojatno po »danima«), dakle prije nego sto je knjiga bila dovršena i zaključena.—

4. stil... bez ursa. To je tradicionalan stav srednjovjekovnog pisca, izraz skromnosti stvaraoca, kojim se Boccaccio služi i u Filostratu (Uvod), u Elegiji gospe Fiammette (IX) i u Raspravici u pohvalu Dantea. S druge strane, sam Boccaccio tako definira »komički« stil u svojim Tumačenjima Dantea. Dante u Poslasticama (XIII, 10) opisuje »način govora« u Komediji kao »tih i ponizan, jer je to pučki govor, jer njime saobraćaju i ženice« (prev. T. Ladan).

5. onaj vjetar: zavisti protivnika koji mrze njegovo djelo.

6. mudraci... nevolju: usp. Valerije Maksim, Devet knjiga spomena vrijednih djela i izreka, IVj 7.

7. u mojoj dobi: imao je blizu četrdeset godina kad je ovo pisao, ali on je o ženama raspravljao ili im ugađao od svoje prve mladosti. Usp. Uvod, bilj. 5.

8. ostati... na Parnasu: baviti se ozbiljnim pjesništvom. Na grčkom brdu Parnasu borave Muze koje nadahnjuju pjesnike.

9. ni trećinu... djela: svega trideset novela od predviđenih stotinu.

10. ako im... ne stane: ako im se ne suprotstavi polemičkom obranom Boccacciova djela.

11. u našem gradu: Firenci. Podrijetlo je ove novele u orijentalnim književnostima. U indijskom spjevu Ramajana spominje se pustinjač i njegov sin koji otkriva moć ljubavi, dok je u Barlaamu i Jozafatu (XXIX) riječ o kralju i njegovu sinu. Iz tog je romana (posredstvom grčkog prijevoda iz 8. st.) motiv prešao u zapadnoeuropske književnosti (npr. u Zlatnu le-

gendu Jacopa da Varazzea), u kojima su žene kojima se nevini mladić divi nazvane vragovima ili guskama. Talijanska književnost poznaje novelu s istim motivom i prije Boccaccia (Novellino, XIV; anonimni Cvijet vrlina, oko 1320.; Životi svetih Otaca Domenica Cavalke, oko 1270. - 1342.). Motiv je poslužio i francuskom pjesniku La Fontaineu (Les oies de frere Philippe).

12. Balducd: firentinska obitelj. Pripadali su sitnijem građanstvu, a radili su za moćne novčare iz obitelji Bardi, kao i Boccacciovi.

13. Asinaio: danas Senario. Tu je bilo nekoliko špilja koje su naselili pustinjaci i koristili ih kao ćelijice za svoj isposnički boravak u osami.

14. od djetinjstva: zapravo ljudskog doba između sedme godine i četrnaeste. Motiv zaljublivanja u djetinjstvu kao da se osobito sviđao Boccacciu. Usp. Dekameron, III, 9; IV Uvod; IV 7; Y 5, ali i roman Filocolo.

15. da poriluk... glava bijela: usp. zaključak novele I, 10.

16. Guido Cavalcanti: firentinski pjesnik i Danteov najbolji prijatelj kojem je posvetio Novi život. Kad je umro (god. 1300.), imao je nešto više od četrdeset godina.

17. Dante... stari ljudi: Dante ni u progonstvu nije prestao pjevati ljubavne pjesme, upućene gospama koje je susretao na svojim lutanjima.

18. Cino da Pistoia: ljubavni pjesnik i značajni pravni pisac (oko 1270. - 1337.), kojega je Boccaccio upoznao u Napulju pohađajući njegova predavanja na Sveučilištu (1330. - 1331.).

19. po... riječima: usp. Pavao apostol, Poslanica Filipljanima, IY 12.

IV.1

1. Ovu su novelu oponašali tijekom nekoliko stoljeća. Humanisti su je prevodili na latinski jezik. Čini se da nema poznatih preteča, ali je Boccaccio zasigurno koristio legendu o gepidskoj kraljevini Rozmundi, koju je langobardski kralj Alboin, pobijedivši njezin narod, oženio i prisilio da pije iz lubanje svojega oca. Rozmunda je otrovala Alboina (572.), a potom i sama bila otrovana (usp. Pavao Đakon, Povijest Langobarda, II, 28).

2. Tancredi: ime koje se susreće u Normana, ali nijedan normanski knez u Salerno nije se tako zvao.

3. Salerno: grada i luke u Campaniji (južna Italija), kojim su dugo vladali Normani. Boccaccio ga spominje više puta (usp. Dekameron, II, 4; IV 10; VIII, 10).

4. odavna... dorašla: prešla je petnaestu godinu. Usp. Dekameron, II, 6, bilj. 30.

5. Capove: tj. Kapue (Capue), drevnoga grada na rijeci Volturnu, sjeverno od Napulja. Kneževi salernski i grofovi od Kapue bili su u rodbinskim vezama, ali Kapua nije bila vojvodstvo. U Kapui je Boccaccio bio unajmio neka dobra.
6. Guiscardo: ime poznatoga normanskog vojvode Roberta Guiscarda (1056. - 1085.) koji je, kao papin vazal, primio u feud cijelu južnu Italiju i s kraljem Zvonimirom sklopio protubizantski savez (1080. - 1081.). Dakako da Boccacciov mladi normanski paž nema, osim imena, nikakve veze s normanskim osvajačem južne Italije i dijela Balkana.
7. preobradi... u gorak plač: usp. Dante, Pakao, XXVI, 136.
8. Ghismonda... zvala: nije ovo ni prvi ni jedini slučaj da Boccaccio najprije predstavi neki lik i opiše ga u akciji, a tek onda nam saopći njegovo ime. Usp. Dekameron, II, 5, 8, 9; IY 8; V 4, 5; VII, 3, 6; X, 9,10 itd. Ime Ghismonda, koje Boccaccio navodi i kao Ghismunda, svojim oblikom podsjeća na normanska imena (Guiskard), ali i na langobardsku Rozmundu za koju je doznao posredstvom Pavla Đakona (usp. bilj. 1).
9. Ljubav jedaća itd. mogla bi biti reminiscencija na poslovični Vergilijev stih: *Omnia vincit Amor et nos cedamus Amori* (Ekloge, X, 69), koji u prijevodu T. Maretića glasi: »Svemu odol'jeva Amor; nek ustupim Amoru i ja«.
10. plačući... dijete: usp. Dante, Novi život, XII, 2.
11. na bit svega itd. Ideje o prvobitnoj jednakosti ljudi, o vrlini po kojoj su se počeli razlikovati, o plemenitosti itd. Boccaccio nije sam otkrio. Spominju ih njegovi klasici (Seneka, Juvenal), Andrija Kapelan (O ljubavi), pjesnici slatkoga novog stila, Guinizzelli i Dante (Gozba, IV; Pakao, VII, 73-76; Čistilište, XVI, 85. i d.), dok je pjesnik Bindo Bonichi (oko 1260. - 1338.) iz Siene, prenio istu teoriju »jednakosti« u jednu svoju pjesmu moralnoga nadahnuća.
12. siromaštvo...može: usp. Dante, Gozba, IV 11.
13. njegovom: Guiscardovom.
14. koju si ti... čuvalo: jer se smatralo da duša ima sjedište u ljudskom srcu.
15. isti grob: kao i Piram s Tizbom i Tristan s Izoldom. Usp. Dekameron, IV 7, 8, 9.

IV. 2

1. Preteče ove novele mogu se naći u grčkoj književnosti, npr. u Pseudo Kalistenovoj knjizi O Aleksandrovim djelima (IV), gdje se pripovijeda kako je egipatski mag i kralj Nektaneb prevario Aleksandrovu majku

Olimpijadu, pa u knjizi Josipa Flavija Stara judejska povijest (XVIII, 7). Posredstvom srednjovjekovnih prijevoda Boccacciu je bila poznata priča o Olimpijadi, te ona o Mundu i Paolini, prema Flaviju.

2. što... Assisi: što ih je u franjevačkom redu, jer se osnivač reda, sv. Franjo, rodio u Assisiju (Umbrija), gdje je i pokopan, u crkvi San Francesco.

3. u Imoli: gradu na jugoistoku Bologne.

4. Berto: Alberto.

5. della Massa: iz mjesta koje se zove Massa Lombarda, a smješteno je nekoliko kilometara od Imole.

6. Mletke... gnusobe. Boccaccio je više puta posvjedočio svoj protumletački stav, odraz širih firentinskih antipatija u odnosu na Veneciju, suparnicu u trgovini, kako na tlu Italije, tako i na Istoku i na Zapadu. Usp. i Dekameron, VI, 4.

7. minoritski red: red Male braće, sinonim za franjevce.

8. fra Alberto iz Imole: fratre se nazivali po imenu najpoznatijeg mjesta u blizini onoga u kojem su se rodili ili u kojem su djelovali. Ime fra Alberto postalo je brzo poslovično, a označavalo je hipokrita. Usp. pismo koje je Niccolo Machiavelli uputio Francescu Guicciardiniju dne 17. svibnja 1521. »Dobri fra Alberto« spominje se u talijanskoj preradbi francuskog Romana o ruži (Li Fiore, LXXVIII, CXXX).

9. sveti Franjo Asiški: talijanski svetac i jedan od prvih književnika na narodnom jeziku (oko 1181. - 1226.), autor Pjesme o bratu Suncu ili Pjesme o stvorovima.

10. Lisetta iz kuće Quirino. Obitelj Querini (latinizirani oblik: Quirini) bila je jedna od najstarijih i najuglednijih u Mlecima. Ime Eišabetta (skraćeno: Lisetta) bilo je često u toj obitelji i dokumentirano je u više navrata u 14. st. Neku Lisettu opjevao je Dante (Rime, LXVIII), a osim Dantea pjesnici Giovanni Quirini i Aldobrandino Mezzabati.

11. trgovaca... u Flandriju: i ovaj se detalj oslanja na povijesnu istinu, jer su Mlečani naveliko trgovali na flandrijskim tržištima.

12. klečaše... nogama: usp. Dekameron, III, 8, bilj. 3.

13. rajsku ljepotu... ljubim: neki vide u ovim riječima karikirani stilnovistički prizor (usp. Dante, Novi život, XIX).

14. anđeo Gabrijel: arkandeo koji je Djevici Mariji navijestio da će roditi Spasitelja (crkvena svečanost 24. ožujka).

15. srebrnjaka: mletački srebrni novac (matapane), koji je bio u prometu od konca 12. do 15. st. Spominje ga i Dante (Raj, XIX, 141).

16. dopuštenje: da se udalji iz samostana. Vjerojatno je to bio najglasovitiji franjevački samostan u Veneciji — Dei Frari.

17. na jahanje ždrebica: nastavlja se niz dvosmislenih izraza (»jahač«,

»konj«),

18. jutrenje: usp. Dekameron, III, 3, bilj. 7.

19. nad Velikim kanalom: mletačkim Canal Grandeom. Obitelj Querini posjedovala je više palača, a ovo bi mogla biti Ca' Grande koja se nalazila na mjestu današnje ribarnice (Pescheria).

20. na Rialtu: najvećem mletačkom otoku na kojem se nalazilo trgovačko središte grada, točno nasuprot palači Querini.

21. u divljeg čovjeka: aluzija na pučku svečanost i masku »divljeg čovjeka« koja je bila vrlo popularna u Veneciji, a bila je nastavak drevnih narodnih običaja.

22. na trgu svetoga Marka: najvećem i najljepšem mletačkom trgu.

23. davši mu... iz klaonice: upravo je takav bio spomenuti običaj u Veneciji.

24. jer tako... drže riječ: još jedna protumletačka žaoka. Možda je to i aluzija na separadni mir koji su Mlečani sklopili s Mastinom della Scala god. 1339., zadobivši tako Treviso, dok njihovi saveznici Firentinci nisu dobili-Luccu.-----

25. do trga: sv. Marka, gdje je nekad bilo svratiste »Kod divljaka«.

26. za stup: ne zna se da li onaj crkve Sv. Teodora ili Sv. Marka ili Duždeve palače.

27. početak lova: pučke javne predstave s maskom divljeg čovjeka i sličnim likovima, kao što je bilo gore rečeno.

28. kad vepar... lova: na toj se predstavi pojavljivao divlji čovjek sa psima na lancu i veprom što su ga psi progonili.

29. s neba... silazi: usp. Dante, Novi život, XXVI.

30. čovjek... nije vjerovao: novela završava navođenjem poslovice koju smo pročitali i na njezinu početku.

IV, 3

1. Marsilija: francuski grad i luka Marseille (ant. Massilia).

2. nekad... negoli danas: možda zato jer je Provansa teško stradala za križarskog rata protiv heretika Albigenza (1209. - 1229.).

3. N'Arnald. provansalski naslov N' znači isto što i španjolski i talijanski Don (gospodin).

4. bijahu... četrnaest: usp. Dekameron, II, 6, bilj. 30.

5. Ninetta... Bertella: ženska imena koja su bila česta u Provansi. Bertella je ime gospa kojima su pjevali provansalski pjesnici Rimbaut de Vaqueiras i Guilhem de Toroella.

6. Folco... Ughetto. Ova su imena nosila i neke povijesne ličnosti u Provansu. Folqueta (Foka, Folchetta) iz Marseillea, provansalskog trubadura iz 12. st., koji je završio kao biskup u Toulouseu, spominje Dante u Raju (IX, 37). Boccaccio je mogao znati za dva provansalska pjesnika imenom Ugo (Uc de Bacalaira, Uc de Saint Circ), a jednog Huga Lusignana osobno je poznao. Navodimo ova imena kako bismo istaknuli da je pisac time htio stvoriti provansalski kolorit u noveli, iako njegovi likovi inače nisu ni u kakvoj svezi s navedenim ličnostima.

7. Kandije: glavne luke na grčkom otoku Kreti u istočnom dijelu Sredozemnog mora.

8. kako ona... brzo dosadi: usp. Ciceron, O govorniku, III, 25,10; Boccaccio, Filostrato, iy 152; Ameto, XXXII; Elegija gospe Fiammette, VI.

9. na Rod: najveći otok u grčkoj otočnoj skupini Dodekanez, pred obalom Male Azije. Usp. Dekameron. II, 7, bilj. 3b; V, 1, bilj. 9.

IV, 4

1. Elissi: nije slučajno da mladica koja nosi ime kartaške kraljice (Didona — Elissa) pripovijeda novelu o žalosnoj sudbini tuniske kraljevine.

2. mnogi vjeruju... strijelja: tako je mislio Dante, stilnovisti i sam Boccaccio u svojim mladenačkim djelima.

3. glas izazvao ljubav: vrlo raširen motiv u srednjovjekovnoj književnosti i trubadurskoj lirici. Navodi ga Andrija Kapelan u knjizi O ljubavi. Sicilijanski pjesnik Jacopo da Lentini pjevao je o zaljubljanju »bez viđenja«, a slično i Petrarca (Kanconijer, LIH, 103). Od posebnog je značenja za sudbinu ovoga motiva ljubavni roman trubadura Jaufrea Rudela. Boccaccio se ovim motivom poslužio više puta u Dekameronu (npr. I, 5; II, 7; VII, 7).

4. Vilim Drugi: riječ je o Vilimu Dobrom, koji je vladao Sicilijom od 1166. do 1189. Spominje ga Dante (Raj, XX, 64-66).

5. dvoje djece: povijesni izvori govore da ovaj normanski kralj nije imao djece.

6. Ruggieri... Gostanza: to su bili kraljevi stric i tetka, a ne djeca. Costanza ga je naslijedila na prijestolju.

7. Gerbino. potpuno izmišljeno lice. Ime mu je možda skovano po nazivu otoka Djerbe uz tunisku obalu oko kojega su se sporili tuniski Saraceni i sicilijanski Normani.

8. uBerberiji... sicilijanskom kralju: kralj Vilim Dobri zauzeo je god. 1175. Tunis, pa je, prema tome, samo taj dio sjeverne Afrike bio u vazalnom

- odnosu prema Normanima. O Berberiji usp. Dekameron, III, 10, bilj. 4.
9. tuniskoga kralja. Taj se lik često javlja u srednjovjekovnoj novelistici. Usp. Dekameron, Y 2.
10. kralju Granade: grada i pokrajine u južnoj Španjolskoj. U 12. st. nije postojalo kraljevstvo toga imena, a novo će biti utemeljeno tek u 13. st. (god. 1238.).
11. posla... rukavicu: prema starom germanskom običaju bilo je to najsigurnije jamstvo.
12. u kartaginskoj luci: slavna fenička Kartaga bilo je značajno rimsko središte u Africi, a zatim je došla pod Vandale i Arape.
13. u Palermo: luku na sjeveru otoka, glavni grad Sicilije i sjedište normanskih vladara.
14. u Messinu: veliki sicilijanski grad na sjevernoj obali Sicilije, ali daleko od Palerma. Tako se Gerbino udaljio od kralja koji nije smio znati za njegov pothvat i lakše se pripremao za put prema Sardiniji.
15. ljubavi... vrline u sebi: usp. Dante, Novi život, XX («Amor i srce nježno jedno biva,/ u pjesmi Mudrog kao što-se štije,/ jedno bez drugog nigdje ne prebiva/.../ Slično kad žena vrlog muža vidi»; prev. T. Marojević i M. Tomasović).
16. reče... potrebna: jer su sokolari nosili čvrste rukavice kako im sokolove pandže ne bi ranile ruku na kojoj su nosili lovnu pticu.
17. s obiju strana: u starim kronikama o ratovima sicilijanskih Normana s tuniskim kraljevima pripovijeda se kako je god. 1180. bila oteta kćer marokanskog vladara, ali ju je dobri Vilim II. vratio ocu.
18. zaslužio. U grčkim Pripovijestima o Leukipu i Klitofontu pisca Ahileja Tatija (3. st. poslije Krista) nalazi se slična epizoda u kojoj gospu ubijaju i bacaju u more.
19. kao... glad: usp. Vergilije, Eneida, IX, 339-341; Boccaccio, Filostrato, VII, bilj. 28; Dekameron, V, 1, bilj. 10.
20. na Ustiki: malom otoku na sjeverozapadu Palerma.
21. gotovo nasuprot Trapaniju: takav položaj u odnosu na luku Trapani (zapadna Sicilija) imaju Egadski otoci, a ne Ustica.
22. on sam... glavu: usp. epizodu o Rimljaninu Torkvatu koji je isto tako osudio sina u: Tit Livije, Od osnutka grada, VIII, 7.

IV, 5

1. spomenuti grad Messinu: jer se i u prethodnoj noveli spominjao isti, dobro poznati grad na zapadnoj Siciliji, pa autor takvim postupkom (na-

vođenjem neke zajedničke zemljopisne činjenice) povezuje dvije, inače odvojene pripovjedačke cjeline.

2. trgovci... iz San Gimignano. U 13. i 14. st. bilo je u Messini nekoliko trgovačkih naseobina iz toskanskoga gradića San Gimignano (između Siene i Firence), koji je nekad bio značajno središte suknarske proizvodnje, a danas je poznat po mnogim sačuvanim tornjevima.

3. Lisabettu: u ovoj se noveli spominje kao Elisabetta, Elisabetta i Lisabetta. Naši su se prevoditelji odlučili za ovaj treći oblik.

4. ali je... udali: bila je dakle zrela za udaju kao i Ghismonda (IVj 1).

5. iz Piše: toskanskog grada na ušću Arna, značajnoga po velikoj trgovačkoj djelatnosti u srednjem vijeku i divnim umjetničkim spomenicima.

6. u snu. Proročanski snovi nakon smrti bliske ili drage osobe česti su u Boccacciiovim djelima (usp. Filostrato, VII, 23; Filocolo, iy Ameto, XXXV; Raspravica u pohvalu Dantea, I; Dekameron, IVj 6; IX, 7). Boccacciiova djela Ljubavna vizija i Korbač ispričana su kao građa iz nekoga sna. Pojava u snu što otkrivaju svoju sudbinu živima ima i u klasičnoj književnosti koju je Boccaccio poznavao (usp. Apulej, Zlatni magarac, VIII, 8; IX, 31).

7. otputovaše... u Napulj. Baš oko polovice 13. st. trgovci Ardinghelli, podrijetlom iz San Gimignano, preseliše se iz Messine, gdje su dotad obitali, u Napulj, metu ovih Boccacciiovih junaka.

8. Tko... stručak: drevna narodna tužaljka ispevana na isti motiv sačuvana je u više varijanata, ali nijedna ne počinje ovim riječima koje je zabilježio Boccaccio. Očito je da se pisac nadahnuo nekim popularnim djelom usmenog pjesništva iz kojega je uzeo okosnicu radnje, dodavši mnoge svoje pojedinosti, a naročito motiv cvijeća (isto tako narodnog podrijetla) što raste na grobu ljubavnika. Sjetna priča o nesretnoj ljubavi, zločinu i djevočinu ludilu nadahnula je engleskog pjesnika Johna Keatsa, autora kratkog spjeva Izabela ili sud s bosiljkom (Isabelle or the Pot of the Basil).

IV, 6

1. San... događaju: već smo ukazali na tehniku povezivanja dviju novela (usp. iy 5, bilj. 1), a spomenuli smo i naklonost pripovjedača prema proročanskim snovima (usp. iy 5, bilj. 6).

2. u... Bresci: gradu u Lombardiji (sjeverna Italija).

3. Negro iz Pontecarrara: prema prezimenu obitelji da Ponte Carali ili Poncarale, iz Brescie. Ta je obitelj bila dobro poznata u Firenci, gdje su nekim njezinim članovima bile povjerene visoke vojne i administrativne

dužnosti.

4. Gabriotto: lombardski oblik za deminutiv imena Gabriele. Ne treba zaboraviti da se radnja ove novele odvija u lombardskoj sredini.

5. mladica... lijepa: kao i Guiscardo (iy 1).

6. crvenih i bijelih ruža: to je simboličan cvijet i boje što označuju čistu ljubav i uskrснуće, pa su ih polagali oko mrtvih.

7. k podnožju... u vrtu: tradicionalni locus amoenus, kao prikladan ambijent mladenačkoj ljubavi.

8. svilene tkanine: koja je u Boccacciovo doba još bila rijetka i skupa.

9. palaču. Gradska palača u Bresci sagrađena je između 1187. i 1230., pokraj Katedrale.

10. načelnik. Poslije 1270. komunom u Bresci upravljao je knez (načelnik) kojega je postavljao kralj Robert Napuljski. Obavljao je i dužnosti gradskog suca. Prema nekim mišljenjima, načelnik o kojem je riječ u ovoj noveli bio bi Giovanni Acquabianca. Njega su građani lombardske komune istjerali godine 1319., jer je zlorabio svoj položaj u odnosu prema njihovim ženama

11. iz dvorišta: gradske palače.

IV, 7

1. Novela o tragičnoj ljubavi Simone i Pasquina temelji se na firentinskoj gradskoj kronici i suvremenom praznovjerju u svezi sa štetnim osobinama nekih običnih i inače nevinih životinja i biljaka.

2. jednu... iznenadnom smrću: ova se novela povezuje s prethodnom posredstvom nekih sličnih pojedinosti u radnji i mjestu događanja. Usp. Dekameron, iy 5, bilj. 1.

3. premda Amor... straše. To je već poznati motiv o ljubavi koju mogu upoznati i srca siromaha, a ne samo bogatih ljudi. Usp. Dekameron, I, 5; 8; III, 2; iy 8; y 2; X, 10.

4. u naš grad: Firencu. Istim se riječima poslužila Emilija i u noveli III, 7.

5. na proštenje u San Gallo: u Firenci bijaše običaj da se svake prve nedjelje u mjesecu ide na proštenje u San Gallo (usp. F. Sacchetti, Tristo novela, LXXy gdje se veli da svijet ide »više radi zabave, nego radi oprosta grijeha«). Crkva i samostan San Gallo sagrađeni su blizu istoimenih gradskih vrata početkom 13. st., a razoreni su za opsade Firence god. 1530.

6. Lagina: deminutiv imena Lagia. Tako se zvala i gospa kojoj je pjevao stilnovist Lapo Gianni.

7. Puccino: deminutiv imena Jacopo (Jacopuccio, Puccio).

8. Stramba: prema strambo (nastran, čudan).
9. list... ostane: u tu se svrhu kaduljino lišće još i danas prodaje na firentinskim ulicama. Kadulja se smatra ljekovitom biljkom.
10. Oh sretne duše itd. Apostrofa i epifonem po uzoru na Vergilijevo »Blažena dvojica« itd. (Eneida, IX, 446-449), kojim se emfatički zaključuje pričanje i naglašava njegov moralni smisao.
11. grebenari: bili su radnici na pripremi vune za suknarsku proizvodnju u Firenci i pripadali su istom društvenom sloju kojem i protagonisti novele.
12. Guccio Imbratta: to je Guccio Aghinetti, koji je uistinu živio u prvoj polovici 14. st. u Firenci. Usp. Dekameron, VI, 10, bilj. 16.
13. u crkvi svetoga Pavla. To je današnja firentinska crkva San Paolino, između gradskih ulica Via dei Fossi, Via Palazzuolo i Via del Porcellana. U bolnici koja je pripadala crkvi San Paolo radio je spomenuti Arriguccio Aghinetti u god. 1324. — 1325.

IV, 8

1. zvijezde, trećeg, Venerinog neba.
2. Sighieri: to je bila firentinska obitelj koje je ime zabilježeno u mnogim suvremenim dokumentima. Imali su posjede u Francuskoj i Provansi.
3. duhove života: duhovima života nazivale su se životne funkcije u srednjovjekovnoj znanosti, a to je našlo odjeka i u stilnovističkom pjesništvu, odakle ih preuzima Boccaccio. Usp. Filostrato, IV 116, 1-3; Ameto, XX-III; Elegija gospe Fiammette, VII; Spjev o fiezolanskim nimfama, 254.
4. nad njim... naš običaj: firentinski običaj da skup žena oplakuje umrlog spominje Boccaccio i u noveli IVj 6; bio je to dakako vrlo raširen običaj i u drugih naroda (naše »narikače«).
5. među žene... među muškarcima: jer je u crkvama posebno mjesto bilo određeno ženama, koje se nisu smjele miješati s muškarcima.
6. u isti grob pokopaše: motiv zajedničkog groba za ljubavnike bio je vrlo popularan u srednjovjekovnoj književnosti (usp. Roman o Tristanu), a bio je poznat i u starijim orijentalnim književnostima (priča o babilonskim ljubavnicima PIRAMU i TIZBI). Neće na odmet ako ovdje spomenemo i Shakespeareovu lirsku dramu *Romeo i Đulijeta* (1595.), i — si licet parva... — domaću legendu o kaštelanskim ljubavnicima Miljenku i Dobrih koji također počivaju u zajedničkom grobu (usp. Marco Casotti, *Milenco e Dobrilla*, 1833.).

IV, 9

1. Motiv o ljubavnikovu srcu koje nevjerna žena u neznanju pojede orijentalnog je podrijetla, ali su ga poznavale i keltske književnosti. Boccaccio ga je najvjerojatnije upoznao preko Provansalaca, jer je baš u toj literaturi mogao naći životopis trubadura Guilhema de Cabestanha koji je volio Soremondu (ili Margeritu), suprugu gospara Raimonda de Castel-Roussillona, koji je strašno kaznio trubadura i nevjernu ženu, navevši je da pojede srce dragog čovjeka. Motiv je bio široko poznat u svim glavnim europskim književnostima. Od talijanskih pisaca spominje ga anonimni autor Novellina (LXII), a osamnaestogodišnji Dante opisao je u svom prvom poznatom sonetu kako Amor sili gospu da pojede njegovo srce (usp. Novi život, III).

2. kako... Guardastagno. I ovdje je zanimljiv odnos talijanskog pripovjedača prema povijesnoj istini koju on dosta slobodno koristi kako bi stvorio i ojačao dojam vjerodostojnosti svoje novele. Provansalski životopisi (Vidas) spominju Raimonda (umro 1209.), a ne Guilhema od Roussillona, gospodara dvorca blizu Perpignana (usp. Dekameron, III, 9). Iz istih izvora doznajemo da je Guilhem de Cabestanh, trubadur katalonskog podrijetla, bio vazal a ne prijatelj grofa od Roussillona. Od Guilhema de Cabestanha, koji je sudjelovao u nekoj značajnoj bitki god. 1212., ostalo je devet pjesama (po nekima svega sedam), od kojih su dvije posvećene Raimondu.

3. ženu: Bila bi to Soremonda de Pedralada, koja je, ostavši udovicom, pošla za udovca Raimonda od Roussillona (god. 1197.). Nije se ubila, kao što hoće Boccaccio, nego se poslije smrti drugoga supruga udala i po treći put (god. 1210.). Provansalske biografije visoko ocjenjuju njezinu ljepotu, ljupkost i udvornost.

4. preko mojih usana... prijeđe: isto tako govori gospa u jednoj od četiriju verzija spomenutog trubadurskog Životopisa (Vida) i u tužaljki Lai Guiron (gdje Izolda pjeva svom Tristanu).

5. u isti grob: usp. bilj. 6. uz novelu IV 8.

IV, 10

1. Ljubavnik zatvoren u škrinju nije rijetka pojava u svjetskoj književnosti. Kao dokaz navodi se tibetanski Sakjamuni, indijska zbirka Pančatantra, arapske pripovijetke... Može se spomenuti i Apulejev Zlatni magarac,

gdje doduše nije riječ o ljubavniku (IX, 40; 42) i niz Boccacciovih novela: Dekameron, II, 9; V 10; VIII, 8; IX, 1.

2. u Salernu: usp. II, 4, bilj. 3; IV 1, bilj. 3.

3. Mazzeo della Montagna. Boccaccio aludira na Mattea Selvatica, nazvanog »mantuanos« ili »montanos« (odatle naziv »della Montagna«), Napisao je opsežnu liječničku enciklopediju koju je posvetio god. 1317. napuljskom kralju Robertu (prvo tiskano izdanje god. 1474.). Umro je poslije 1342. doživjevši, kao što i Boccaccio bilježi, duboku starost.

4. meštar: naslov koji je pripadao liječnicima. Usp. Dekameron, VIII, 9; IX, 3.

5. u postelji slabo pokrivaio: sličan će dvosmisleni izraz upotrijebiti i Machiavelli u svojoj komediji Mandragola (čin II, prizor 6).

6. gospodar Ricciarda... sveci: usp. Dekameron, II, 10.

7. svoje... tuđe: i to je dvosmislen izraz.

8. Ruggieri d'Aieroli: identificiran kao Ruggieri Meli (ili Mele) od Agerole, mjesta koje je pripadalo njegovoj obitelji. Živio je raskalašeno, a onda se odao i razbojništvu.

9. ne prepuste li... prepustiše: bio je takav običaj u ono doba, gotovo obred, što je osiguravao liječnika pred osvetom razljućene svojte kada mu zahvat ne bi uspio.

10. iz Amalfia: grada koji je 25 km udaljen od Salerna. Usp. Dekameron, 11.4, bilj. 4.

11. o jutrenjoj: prije zore. Usp. Dekameron, III, 3, bilj. 7.

12. malo... ure: nešto poslije sedam i pol sati ujutro.

13. dobro kožuh stresti: usp. Dekameron, VIII, 7; X, 10.

14. svojim šilom... dušicu: čini se da Boccaccio nije imao najbolje mišljenje o sucima svojega doba. Usp. Dekameron, IV 3, 6.

15. unča: zlatnoga novca što je vrijedio koliko i fiorin.

IV, Zaključak

1. ove pjesme: balade. U njoj možda ne treba tražiti nikakav alegorijski skriveni smisao, a njezina jednostavna poruka podsjeća na slične žalbe u Filostratu (VIII, 12), u Elegiji gospe Fiammette, u Rimama (LXVIII, LXXVII). Balada ima pripjev od tri stiha (sedmerca i dva jedanaesterca), pa se može nazvati »velikom«, te šest strofa po devet stihova (od toga dva sedmerca).

2. on: Filostrat.

PETI DAN

Uvod

1. slatkim pjevom... slavile: usp. Dante, Čistilište, XXVIII, 14-17.
2. po devetoj uri: malo poslije tri sata poslije podne.
3. pro tribunal: lat., kao sudac pred svojim sudištem, na počasnom mjestu.
4. novela sa sretnim završetkom: u skladu s osnovnom temom pričanja tijekom petoga dana boravka izvan Firence, tj. o onom »što je nekoga ljubavnika, nakon mnogih prijekih i kobnih nevolja, sretno zadesilo«.

V, 1

1. koliko je... osuđuju: tema ove novele nije nova, jer njezin protagonist »od ljubavi postaje razborit« isto kao i Ameto u istoimenom Boccacciovom djelu, da ne nabrajamo druge primjere iz njegovih spisa u kojima se o ljubavi govori na sličan način.
2. u drevnim... ljetopisima: vjerojatno je riječ o bajoslovnim, a ne o pravim povijesnim izvorima.
3. Kimon. Kao i Aristip i Galeo, i ovo je grčko ime. Velika promjena u njegovu razvoju podsjeća na karakterizaciju mladoga Kimona u Plutarhu (Kimon, 4) i u Valeriju Maksimu (Devet knjiga spomena vrijednih djela i izreka, VI, 9).
4. livadicu... izvor: topos ugodnog mjesta koje je prikladno za ljubav već smo imali prilike susresti u Dekameronu (usp. III, Uvod; bilj. 3; iy 6, bilj. 7).
5. ugleda itd. I ovo je tradicionalni motiv, koji je Boccaccio preuzeo iz ljubavnih i viteških romana, i koji će još dugo nadahnjivati talijanske pjesnike, do Poliziana, Boiarda, Ariosta.
6. posumnja... božica: usp. Ameto, XXXV
7. Ifigenija: kao i kći kralja Agamemnona.
8. oči... krili: usp. Dante, Novi život, XXVI.
9. Roda: otoka koji se neizostavno pojavljuje u Boccacciovim novelama smještenim u grčko-sredozemni prostor. Usp. Dekameron, II, 7. bilj. 36; IV 3, bilj. 9.
10. i srčan... kao ovce: usp. Dekameron, IV 4, bilj. 19.

11. još dugo ... na zemlji. Slično će završiti još nekoliko novela ovoga dana: 2, 5, 6, 7.

V, 2

1. Lipari: usp. Dekameron, II, 6, bilj. 8.
2. gusariti: stanovnici otoka Lipari bili su na glasu zbog svoje sklonosti gusarenju.
3. obale Berberije: sjevernoafričke obale. Usp. Dekameron, III, 10, bilj. 4.
4. tom otoku: Lipariju.
5. Suša: Suša, luka u zaljevu al-Hamma, južno od grada Tunisa. »Iznad« znači ovdje »iza« ili »preko«, za onoga koji plovi od Sicilije prema jugu.
6. Trapanija: usp. Dekameron, IV, 4, bilj. 21. U to je doba skupina Sicilijanaca iz Trapanija doista boravila u Tunisu baveći se lovom na koralje.
7. Carapresa: ime dosta rašireno u Siciliji, koje se može protumačiti kao »dragi plijen« ili »sretan dobitak«, pa će to biti povod dobru raspoloženju nesretne djevojke.
8. njihov jezik: vjerojatno arapski, jer samo mali postotak tuniskog stanovništva govori berberski.
9. Meriabdela: trebalo bi stajati Muliabdela, jer muli odgovara arapskom Mulaj (naslov), a abdela arapskom imenu Abd-Alah. Tako su se zvala dva tuniska kralja u 13. st. (Abu Abd-Alah Mohamed I. i II.).
10. Granade: grada i kraljevstva na Pirinejskom poluotoku. O arapskom kraljevstvu Granade usp. Dekameron, iy 4, bilj. 10.
11. berberski jezik: usp. bilj. 8.
12. Valja vam izraditi itd. Za ovaj se odlomak Boccaccio možda poslužio Villanijevim Ljetopisom (VIII, 35), gdje se priča kako se istim lukavstvom poslužio tatarski kralj u ratu protiv egipatskog sultana god. 1299.
13. po našem vjerezakonu: kršćanskom.

V, 3

1. Rimu... svijetu: o Rimu kao glavi svijeta (caput mundi) pisao je Tit Livije (Od osnutka grada, I, 16) i Petrarca (Kanconijer, Lili, 20).

Isti je izraz u više navrata bio utisnut u rimski novac (jednom i god. 1347., za vladavine pučkog tribuna Cole di Rienzija). O propadanju i zapuštenosti Rima, dok su pape boravili u Avignonu, osvjestio se Boccaccio za svojih putovanja (posljednji put god. 1350.) ostavivši o tom tragova u svojim djelima.

2. nema tomu dugo: početkom 14. stoljeća.

3. Boccamazza. Dvije plemićke rimske obitelji nosile su to prezime. Neki Pietro Boccamazza spominje se u dokumentu iz 1321. a neka Angela Boccamazza, možda unuka nižespomenute Agnoelle, bila je živa god. 1394.

4. Saulloo: o ovoj pučkoj obitelji nema tragova u suvremenim dokumentima.

5. prema Alagni: Anagniju. Gradić Anagni nalazi se pedesetak kilometara južno od Rima.

6. puta: vjerojatno je to bila cesta nazvana Via Larina, kojom je i Boccaccio putovao u nekoliko navrata, krećući prema Napulju ili vraćajući se u Firencu,—

7. od Rima... milja, čini se da je to mjesto nazvano Casale Ciampino.

8. dvorcu: jednom od rimskih Kaštela. Ovaj je pripadao obitelji Colonna ili nekom od njihovih pristaša.

9. gustoj šumi. To je Selva d'Aglio, blizu Frascatija.

10. uprkos Orsinijima. Orsini su bili aristokratska rimska obitelj. Kao gvelfi i pristaše papinske politike vodili su dugotrajne krvave borbe s gibelinskom obitelji Colonna.

11. kad se... jutrenja: prije zore. Usp. Dekameron, III, 3, bilj. 7.

12. oka pola treće ure: oko sedam i pol sati ujutro.

13. Liello di Campo di Fiore. Liello (deminutiv od Raffaello) živio je u 14. st., a pripadao je ogranku Orsinijevih koji su imali kuće na rimskom Campo dei Fiori. Dvorac koji se tu spominje bit će onaj na istoku Grottaferrate.

14. njeгова žena: zvala se Banna di Tolomeo de' Leoni di Montanea. Bila je živa još god. 1352. Boccaccio je bio prijatelj Orsinijevih.

V, 4

1. Ova novela ima mnogo preteča u literaturi. Dvosmisleni motiv o »slavuju«, što ga je djevojka »slušala«, prije Boccaccia opjevala je Marie de France (2. pol. 12. st.), prva poznata francuska pjesnikinja, u Lai de Laustic. I u engleskoj, njemačkoj i latinskoj srednjovjekovnoj

književnosti ima sastava na isti motiv.

2. u Romagni: talijanskoj povijesnoj pokrajini na obali Jadranskog mora, s glavnim gradom Ravennom. Boccaccio ju je posjetio više puta. Osim Ravenne (usp. Dekameron, II, 10, bilj. 7; Y 8), Boccaccio spominje još i neke druge gradove u Romagni (Imola, IY 2; Faenza, Y

5)-

3. Lizio da Valbona: povijesna ličnost, bio je u Firenci u službi načelnika Guida Novella god. 1260. Slovio je kao velikodušan i plemenit gospodin Dante ga spominje u Čistilištu (XIY 97), zajedno s Arrigom Manardijem (isto, 98). Za Lizija iz Valbone znao je i anonimni pisac Novellina (XLVII).

4. Manardi,.. Ricciardo. Gospara iz Bertinora spomenuli smo u prethodnoj bilješci. Nema dvojbe da je Boccaccio oba imena, i to spomenuta zajedno, našao u Danteovom Čistilištu. Bertinoro je gradić u Romagni, između Forlimpopolija i Cesene. O nekom Ricciardiju iz te kuće nema povijesnih podataka.

5. slavuja... pjeva: tradicionalna i simbolična ptica ljubavi u raspjevanoj noći.

V, 5

1. Po motivu prepoznavanja (agnicije) ova bi novela mogla imati mnogo preteča. Spomenimo samo najvažnije i najvjerojatnije. To su Plautova komedija Epidicus i Terencijeve komedije Djevojka s otoka Andra, Čovjek koji sam sebe muči, Phormio. Boccaccio je čitao rimske komediografe.

2. u Romagnu... po njoj prošećem. Već smo ukazali na slična povezivanja ili suprotstavljanja novele. Usp. Dek., III, 7; IY 5, bilj. 1; IV, 7, bilj. 2.

3. Fanu: grada na jadranskoj obali blizu ušća rijeke Metauro. Nalazi se između Pesara i Ancone (Marche). Danas poznato kupališno mjesto.

4. iz Cremona: grada u sjevernoj Italiji na rijeci Padu.

5. iz Pavije: usp. Dek., III, 2, bilj. 3.

6. U to se vrijeme: oko polovice 13. stoljeća.

7. u gradu... stanje. Grad Faenza u Romagni, glasovit od davnine zbog izradbe izvrsne fajanse, nalazi se između Bologne i Ravenne, odnosno između Imole i Forlija. Pod nominalnom vlašću rimske Kurije, Komuna u Faenzi bila se oporavila nakon teških borbi gradskih gvelfa i gibelina.

8. već... godina: usp. Dek., II, 6, bilj. 30.
9. kad car... ovaj grad: car Fridrik II. Hohenstaufen osvojio je Faenzu god. 1241.
10. djevojčice... dvije godine: ako je ta djevojčica god. 1241. imala dvije godine, a u vremenu u kojem se odvija glavna radnja petnaest, onda se vrijeme novele može odrediti kao 1253. godina.
11. Fano: usp. bilj. 3.
12. Guiglielmino iz Medicine: god. 1258. zabilježeno je u Faenzi ime nekoga Guiglielmina iz San Paola blizu Medicine (mjesta između Bologne i Ravenne). Obitelj da Medicina spominje i Dante (Pakao, XXVIII, 73).
13. sin Bernabucciov: tek sada doznajemo taj važan podatak. Prije je pisac rekao samo da je Giannole »di Severino«.
14. djevojku... Agnesa: već smo ukazali na ovaj postupak pisca koji »kasno« navodi ime junaka ili junakinje. Usp. IV, 1, bilj. 8.

----- VT6 -----

1. U ovoj je noveli Boccaccio prepričao središnju epizodu iz svojega Filocola, koja se temelji na sličnom zbivanju u starofrancuskom spjevu Floire et Blanchefleur iz 12. st. Boccacciova novela utjecat će na Ariosta (Mahniti Orlando, XXV] i na Tassa (Oslobođeni Jeruzalem, II).
2. Restituta: stanovnici otoka Ischije veoma su štovali sv. Restitutu.
3. Marin Bolgaro: povijesna ličnost Marino Bulgaro bio je Boccacci-ov prijatelj, živ još 1341. god. Istaknuo se kao graditelj bojnih galija. Kralj Robert imenovao ga je vitezom.
4. Gianni... Procida: nećak slavnog Giovannija s Procide. Usp. II, 6, bilj. 28.
5. noću... odlazio: reminiscencija iz Ovidija (Heroide, XVIII-XIX), kad pjeva o mitu Floroje i Leandra koji je plivajući prelazio Helespont da bi se sastao s voljenom djevojkom. Heroju i Leandra Boccaccio spominje više puta u svojim djelima, primjerice u Ametu (usp. bilj. 94, 161) i u Elegiji gospe Fiammette (usp. bilj. 72, 134, 276, 369).
6. Kalabriju: pokrajinu na krajnjem jugu Italije, na poluotoku koji čini »prste« apeninske čizme.
7. Fridriku, kralju Sicilije: Fridriku II. Aragonskom, koji je bio kralj Sicilije od 1296. do 1337. Kako se malo niže za njega kaže daje »bio mlad«, ovu novelu možemo vremenski smjestiti na sam početak nje-

gove vladavine (oko 1296-1297. god.).

8. slabunjav: i to je povijesna istina.

9. Cuba: (čit. Kuba) arapsko-normanska zgrada iz 12. st., danas na periferiji Palerma. Ime je arapskog podrijetla.

10. svu obalu... do Scaleje: tj. od rta Punta della Campanella, koji se nekada zvao Minervin rt, u Napuljskom zaljevu nasuprot otoku Capriju, do luke Scaleje na jugu zaljeva Policastro. Suvremeni dokumenti potvrđuju da su stanovnike te obale uznemiravali sicilijanski gusari.

11. do treće ure: do devet sati ujutro*

12. Ruggierija de Loria. Ruggero di Lauria bio je Fridrikov admiral god. 1296. — 1297., no proslavio se pobjedom nad Anžuvincima u pomorskoj bitki kod Napulja god. 1284. Tom je prilikom zarobio kralja Karla II. Anžuskog.

13. Giana... ovog otoka. Giovanni da Procida bio je na čelu sicilijanskog ustanka protiv francuskih četa Karla I. Anžuskog (Sicilijanska večernja, 1282.). Usp. Dek., II, 6, bilj. 31. Tako je kralj Petar Aragonski, oženjen Costanzom, kćeri kralja Manfreda Hohenstaufena, mogao lakše zadobiti Siciliju.

14. Marina... na Ischiji. Ne zna se ništa o ulozi Marina Bolgara u borbi Aragonaca i Anžuvinača oko Ischije. Činjenica je, međutim, da je taj otok sve do god. 1299. bio pod vlašću aragonskog kralja, a ne Karla II. Anžuskog.

V, 7

1. u vrijeme... Sicilijom: normanski kralj Vilim II. Dobri vladao je Sicilijom od 1166. do 1189. Usp. Dek., IV 4, bilj. 4.

2. Amerigo Abate. Moćna obitelj Abbate iz Val di Mazare vladala je dugo Trapanijem. U doba kralja Vilima kapetan u Trapaniju bio je Stazio Abbate; on je 1188. trebao, potpomoći treću križarsku vojnu koja se spominje u ovoj noveli.

3. iz Trapanija. O zapadnosiciljskoj luci koju Boccaccio spominje više puta u Dekameronu, usp. novele IV 4, bilj. 21; V, 2, bilj. 6.

4. genoveških gusara: usp. Dek., II, 4, bilj. 10; II, 6, bilj. 23.

5. Armenije: usp. Dek., II, 7, bilj. 40. Međutim, ovdje je riječ o tzv. Maloj Armeniji. Usp. bilj. 13.

6. misleći da su Turci: jer su Turci već bili prodrli u Malu Aziju.

7. pokrsti ga: ustvari, kao Armenac, bio je već kršćanin.

8. Violante: usp. Dek., II, 8, 15.

9. otme... udajom: uzrok mnogim nezakonitim ljubavima u Dekameronu. Usp. novele II, 6; IVj 1, 3, 5; Y 5; VI, Uvod; IX, 5. Violante je dakle imala više od petnaest godina.

10. dogodi se itd. Ova je epizoda reminiscencija na ljubav Eneje i Didone u špilji, dok vani bijesni oluja. Usp. Eneida, IVj 160-172.

11. otrova u pehar s vinom: usp. Dek., IVj 1.

12. s novim križarskim pohodom: trećim križarskim ratom za koji su se pripremali papa, Vilim Dobri i Fridrik Barbarossa, a vodili su se i pregovori s armenskim carem. U 14. st. armenska vladarska kuća bila je u rodbinskim vezama s Aragoncima i napuljskim Anžuvincima.

13. u Laiazzu: sredozemna luka Ayas u Maloj Armeniji (nazivala se i Nova ili Donja Armenija). Nalazila se u današnjoj jugozapadnoj Anatoliji, na području Adane (Cilicija). Postojala je od 11. do 14. st. kao nezavisno armensko kraljevstvo. Kralj Leon primio je god. 1199. kraljevsku krunu od cara Henrika VI. i pape. Posljednji Armenci u Maloj Armeniji poubijani su ili protjerani nakon prvoga svjetskog rata.

14. u Laiazzo: gdje je postojala kolonija sicilijanskih trgovaca kojima je armenski vladar Leon V podijelio mnoge povlastice.

V, 8

1. Prizor paklenskog lova dio je tradicionalnog repertoara poučnih primjera (exempla) koji su služili propovjednicima u srednjem vijeku. Boccaccio se mogao poslužiti zbirkom Flores francuskog pisca Elinanda iz Froidmonta (12. — 13. st.), ili, još vjerojatnije, enciklopedijom iz 13. st. Vincenta iz Beauvaisa (Vincentius Bellovacensis) pod naslovom Veliko zrcalo (XXIX, 120), no bila je i drugih, sličnih izdanja što donose istu priču. Drugi motiv ove novele, ljubavnikovo lukavstvo, Boccaccio možda duguje orijentalnoj priči koja se u Europi proširila posredstvom zbirke *Disciplina clericalis* Petra Alfonsa (XIV), iz koje ju je preuzeo spomenuti Vincent is Beauvaisa (III, 9, 5); motiv kažnjavanja lijepih zloknobnica mogao je naći i u Ovidijevim *Metamorfozama* (XIV) ili u djelu *O ljubavi* Andrije Kapelana. Boraveći u Ravenni, gdje je bila živa legenda o paklenskom lovu gorskog kralja Teodorika, koji je stolovao upravo u tom gradu, kao i Božanstvena komedija bijahu mu dodatni poticaji. Ovo je jedna od najglasovitijih Boccacciiovih novela. Svidjela se Petrarci i slikaru Botticelliju, koji su se njome nadahnuli.

2. U Ravenni... Romagne: usp. Dek., II, 10, bilj. 7; V 4, bilj. 2.

3. Nastagio degli Onesti. Stara plemićka obitelj Onesti iz Ravenne

bila je, kako se čini, u rodu s obitelji Anastagi, koje Dante spominje u Cistilištu (XIV; 107), pa je Boccaccio možda baš tu uzeo ime Nastagio za svoga Onestija.

4. Paola Traversarija. I to je povijesna ličnost. Spominje ga fra Salimbene u svom Ljetopisu i anonimni Novellino (XXXIV). Umro je god. 1240. Njegova oca Pietra hvali Dante zbog udvornosti i viteštva, govoreći o Traversarijima kao o lozi koje je muška grana već utrnila (Čistilište, XIV 98, 107-111).

5. mnogo višeg roda: njihovo drevno plemstvo potjecalo je iz Bizanta, a imali su pravo na vojvodski naslov.

6. djelima: riječ je o djelima nadahnutim viteškim krepostima, velikodušnosti i plemenitosti, to jest o idealima što su nadahnjivali legendarno dvoranstvo. Boccaccio je prihvaćao takve vrijednosti za svoje heroje uljudbe, pa tako i za ove.

7. Chiassi: jadranska obala i borik Classe ili Classi južno od Ravenne što ga evocira Dante — »... kao što šumi od hvoje do hvoje / kod Chiassija na žalu borik cio / kad Eol pusti Jug iz špilje svoje« — uspoređujući božansku šumu zemaljskog raja s ravenskim borikom (Čist., XXVIII, 2-21; cit. mjesto 19-21, prev. M. Kombol).

8. na početku svibnja: jer je to posvećeno doba za ljubavna viđenja.

9. peta ura dana: jedanaest sati ujutro.

10. vidje itd. Na ovaj je prizor jamačno utjecao Danteov odlomak iz Pakla (XIII, 111-129) u kojem opisuje sličan »lov« sa psima što progone i razdiru rasipnike u šumi samoubojica. U drugim legendama o paklenskom lovu ne spominju se ti okrutni ovčarski psi.

11. Anastagi: ugledna obitelj iz Ravenne. Dante ih spominje zajedno s Traversarijima, kojima su bili suparnici (Čist., XIV 107).

12. svakoga petka: jer je to dan pokore. — Prema srednjovjekovnoj legendi žena i njezin ljubavnik kažnjeni su zbog putena grijeha; Boccaccio je preokrenuo pouku legende, pa je ženu kaznio zato što je bila odbojna prema čovjeku koji ju je volio, a ne zato što je puteno zgriješila.

V, 9

1. Kao ni druge Boccacciove »firentinske« novele, ni ova priča o viteškom Federigu i njegovu sokolu nema značajnijih literarnih uzora, ako izuzmemo orijentalnu legendu o čovjeku koji je meso svog konja ponudio baš onome što je došao da ga zatraži kao dar, te fabliau o pažu

koji se razbolio pa mu je trebalo dati najboljeg sokola (Guillaume au Faucon). Možda nije na odmet spomenuti i mit o Filemonu i Baukidi koji htjedoše, kako se priča u Ovidijevim Pretvorbama (VIII, 611-724) žrtvovati omiljenu gusku da bi počastili božanske goste.

2. Coppo di Borghese Domenichi itd. Coppo (od Gacoppo — Jakov) živio je u firentinskoj četvrti Santa Croce; nije bio plemić, ali je u demokratskoj Komuni obnašao mnoge javne službe. Umro je između 1348. i 1353, pa je u trenutku kad Fiammetta priča mogao još biti živ. Spominje ga i Franco Sacchetti (Tristo novela, LVI).

3. možda još živi: u Firenci još bjesni kužna pošast.

4. Alberighija. Bila je to jedna od najstarijih firentinskih obitelji. Stanovali su u blizini obitelji Alighieri. Dante ih spominje u Raju (XVI, 89-90), ali kao rod koji više nije »na visini«. Prema firentinskom ljetopiscu Villaniju u 14. st. taj se rod već bio ugasio.

5. monna: od madonna (gospođa).

6. Campi: Campi Bisenzio, mjesto udaljeno nekoliko kilometara od Firence, kojoj je na sjeverozapadu, između Peretole i Prata. -Spominje ga Dante (Raj, XVI, 50).

7. draži nije... čovjeka: usp. Ciceron, O dužnostima, II, 20; Plutarh, Usporedni životi (Temistokle, XVIII); Valerije Maksim, Devet knjiga spomena vrijednih djela i izreka (VII, 2). No, isto tako, suvremena djela, kao što su, primjerice, Pavao iz Cerralda (Knjiga o dobrom ponašanju, br. 168), Brunetto Latini (Riznica, III, 40) i si.

V, 10

1. Izvor je ovoj noveli u Apulejevu Zlatnom magarcu (IX, 14-28), knjizi koju je Boccaccio vrlo volio i kojom se često koristio. Dodatni poticaj i neka narativna rješenja Boccaccio je mogao naći u anonimnom kratkom spjevu ili »elegijskoj komediji« iz 12. st. koja je ovako označena: *Uxor quedam cunqueritur de marito sodomita cui nomen erat Cavichiolus.*

2. u Perugi: drevnom gradu u srednjotalijanskoj pokrajini Umbriji. Boccaccio je izabrao baš Perugiu kao mjesto zbivanja ove novele, jer Firentinci nisu voljeli taj grad zbog suparništva u trgovini, a i zato jer su stanovnici Perugie uživali loš glas zbog navodne sklonosti sodomi-

ji-

3. Pietro di Vinciolo. Povijesna ličnost, taj je Pietro živio na prijelazu iz 13. u 14. st. Bio je ugledan građanin Perugie kojoj je služio zauzima-

jući značajne političke i administrativne funkcije. Manje je vjerojatno da pisac aludira na drugog Pietra iz iste peruginske obitelji koji je živio između 1306. i 1313., jer je naprijed kazao »Nema tome dugo«, određujući tako i vrijeme svoje novele.

4. nečem drugom: mladićima.

5. kopitom... po suhom: dvosmisleni izraz kojim se aludiralo na homoseksualnu strast.

6. u oman... uživa: u ljubavi s mladim muškarcima.

7. svetoj Verdiani... zmiје: sv, Verdiani Attavanti, kojoj su u pustinjačkoj ćeliji u Castelfiorentinu došle dvije zmiје da je napastuju, a ona ih je hranila.

8. nema... izgubila: toskanska poslovice. Usp. Dante, Čist., III, 78.

9. jedna žena... jednu ženu: usp. Dek., III, 1, bilj. 10.

10. Ercolano. Sv. Herkulan, biskup Perugie i mučenik bio je osobito štovan u tom gradu, pa su i mnogi njegovi stanovnici dobili ime po tom svecu.

11. do glavnog trga: u Perugi je to trg pred Kneževom palačom (Palazzo dei Signori).

V, Zaključak

1. Monna Aldruda itd. To su početni stihovi pučkih pjesmica dvosmislena sadržaja koje su pjevali na svečanostima i pučkim zabavama.

2. Ova... boljka. Od svih navedenih, jedino je ova opscena pučka pjesmica (Questo mio nicchio s'i o nol picchio) sačuvana i više puta tiskana.

3. iz očiju... strasno: usp. Boccaccio, Rime, XIII.

4. pjesma: balada s mnogo reminiscencija iz tradicionalne lirike (Dante, Petrarca). Sastoji se od pripjeva, koji ima jedan sedmerac i dva jedanaesterca (aBB), i tri strofe po devet stihova od kojih su tri sedmerci (CDeCDeeBB).

Kazalo

DEKAMERON

(preveli Jerka Belan i Mate Maras)

Proslov..... 7

PRVI DAN

Uvod..... 10

Prva novela..... 23

Ser Cepparello lažnom ispovijeđu prevari pobožna fratra i umre; i premda je za života bio veoma opak čovjek, po smrti ga proglaše svecem i nazovu sveti Ciappelletto.

Druga novela..... 33

Zidova Abrahama potakne Giannotto di Civigni da ode u Rim na papinski dvor, a kad Abraham upozna pokvarenost svećenstva vrati se u Pariz i pokrsti se.

Treća novela..... 37

Židov Melkisedek pričom o trima prstenima otkloni od sebe veliku pogibelj koju mu je pripremao Saladin.

Četvrta novela..... 40

Neki redovnik upadne u grijeh i zasluži najtežu kaznu, ali čestito prekori svoga opata s istoga grijeha pa se nje oslobodi.

Peta novela..... 43

Markiza od Monferrata kokošjom gozdom i s nekoliko ljupkih riječi

suzbije mahnitu ljubav francuskoga kralja.

Šesta novela.....45

Neki valjani čovjek lijepom izrekom izvrše ruglu opako redovničko licemjerje.

Sedma novela.....47

Bergamino na lijep način novelom o Primasu i opatu iz Clunyja ukori iznenadnu škrtost gospara Cana della Scala.

Osma novela.....52

Guiglielno Borsiere domišljatim riječima pokudi škrtost gospara Ermina de' Grimaldi.

Deveta novela.....53

Ciparski kralj, pošto ga prekori jedna gospa iz Gascogne, od slabića postade junačan.

Deseta novela.....55

Meštar Alberto iz Bologne na lijep način posrami gospu koja htjede njega posramiti što je u nju bio zaljubljen.

DRUGI DAN

Uvod.....60

Prva novela.....61

Martellino, hineći da je uzet, pretvara se da ga je sveti Arrigo iscijelio; kad njegova prijevara dođe na vidjelo, isprebijaju ga, a kad ga zatim uhite, dolazi u opasnost da bude obješen, ali se na koncu spasi.

Druga novela.....65

Pokradeni Rinaldo d'Asti dospije u Castel Guiglielmo, gdje ga ugosti neka udova gospa, pa kad nadoknadi gubitak živ se i zdrav vrati svojoj kući.

Treća novela.....70

Tri mladića rasipničkim životom potrate svoju imovinu i osiromaše; njihov se nećak, vraćajući se očajan kući, namjeri na nekoga opata u

kojemu prepozna kćer engleskoga kralja; ona ga uzme za muža i nadoknadi sve gubitke njegovih stričeva i vrati im blagostanje.

Četvrta novela..... 76

Landolfo Rufolo osiromaši i postane gusar, ali ga zarobe Genovežani i doživi brodolom; spasivši se na škrinjici punoj dragoga kamenja, na Krfu ga primi neka žena, i on se bogat vrati svojoj kući.

Peta novela..... 80

Andreuccio iz Perugie došavši u Napulj da kupuje konje u jednoj noći triput upadne u veliku opasnost, ali se svaki put izvuče i s rubinom se vrati svojoj kući.

Šesta novela.....89

Gospu Beritolu, pošto izgubi dva sina, nađu s dva srndaća na nekom otoku, a ona odatle pođe u Lunigianu; tamo jedan od sinova stupi u službu njezina gospodara i obljubi mu kćer te dopadne tamnice. Sicilija se pobuni protiv kralja Karla, i majka prepozna sina koji se ženi gospodarovom kćeri i nalazi svoga brata, te se uspinju na visoki paložaj.

Sedma novela..... 99

Babilonski sultan pošalje svoju kćer algarpskom kralju za ženu; za četiri godine razne je nezgode dovedu u ruke devetorici muškaraca na različitim mjestima; naposljetku je kao djevicu vrate ocu, te otputuje, kao što je isprva pošla, u Algarbiju kralju za ženu.

OS7tia novela..... 114

Anverski grof, lažno optužen, ode u progonstvo i ostavi svoje dvoje male djece u različitim mjestima u Engleskoj; nepoznat vraća se iz Škotske i nalazi ih u blagostanju; zatim stupi kao konjušar u vojsku francuskoga kralja, pa kada se njegova nevinost dokaže, budu mu vraćene sve prijašnje časti.

Deveta novela.....125

Bernabo iz Genove, pošto ga Ambruogiolo prevari, izgubi imetak i naredi da se njegova nevinna žena pogubi; ona pobjegne i u muškoj odjeći služi sultanu, otkrije varalicu i dovede Bernaboa u Aleksandriju, gdje varalica bude kažnjen, a ona se, opet nadjenuvši žensku odjeću, s mužem bogata vrati u Genovu.

Deseta novela..... 134

Paganino iz Monaca ugrabi ženu gospodaricu Ricciardu di Chinzica; ovaj sazna gdje se ona nalazi pa ode tamo, prijatelji se s Paganinom i zaište je natrag, a on joj to dopusti ako želi; ali ona se ne želi s njim vratiti i, kada gospodar Ricciardo umre, postane Paganinova žena.

TREĆI DAN

Uvod..... 142*Prva novela*..... 145

Masetto iz Lamporecchija hineći da je nijem postane vrtlar u ženskom samostanu gdje se sve redovnice natječu da s njim spavaju.

Druga novela..... 150

Neki konjušar spava sa ženom kralja Agilulfa, i Agilulf to primijeti ali muči; nađe ga i zastrize ga; ovaj zastrize sve ostale i tako izbjegne pogibelji.

Treća novela..... 154

Nekom vrstom ispovijedi i hineći čistu savjest gospa zaljubljena u mladića navede časna fratra da joj bez svoga znanja pomogne udovoljiti željama.

Četvrta novela..... 161

Don Felice pouči brata Puccia kako će postati blažen čineći pokoru; brat Puccio je čini, a dotle se don Felice s bratovom ženom zabavlja.

Peta novela..... 165

Zima daruje gospodaricu Francescu Vergellesiju svoga konja i zato s njegovim dopuštenjem govori s njegovom ženom; dok ona šuti, on sam mjesto nje odgovara i po svojim se odgovorima poslije ravna.

Šesta novela..... 169

Ricciardo Minutolo ljubi ženu Filippella Sighinolfi; doznajući da je ljubomorna dojavio joj da će se Filippello sutradan sastati s njegovom ženom u nekom kupalištu, pa ona tamo ode i misleći da je sa svojim mužem otkrije da je spavala s Ricciardom.

Sedma novela..... 175

Tebaldo se posvadi sa svojom gospom i otputuje iz Firence, vrati se nakon nekog vremena kao hodočasnik, razgovara s gospom, i dokaže joj njezinu zabludu, i oslobodi njezina muža smrtno kazne, jer mu je bilo dokazano da je njega ubio, i izmiri ga s braćom, a zatim razborito uživa sa svojom gospom.

Osma novela..... 187

Ferondo proguta neki prašak, pa ga pokopaju kao mrtva, a opat, koji se zabavlja s njegovom ženom, izvadi ga iz groba, i baci u tamnicu, i uvjeri ga da je u čistilištu; a pošto uskrsne, goji, kao svoje, dijete što ga je njegova žena s opatom začela.

Deveta novela..... 194

Giletta iz Narbonne iscijeli francuskom kralju pištanjak i zaište kao muža Beltrama iz Roussillona; ovaj se protiv svoje volje oženi njom i ozlojeđen ode u Firencu, tamo se zaljubi u neku mladicu, ali umjesto nje s njim legne Giletta i rodi mu dva sina; stoga je on naposljetku zavoli i prihvati kao ženu.

Deseta novela..... 201

Alibek ode među pustinjake gdje je redovnik Rustico poučava kako se utjeruje vruga u pakao; kada je odatle odvedu postane Neerbalovom ženom.

ČETVRTI DAN

Uvod..... 208*Prva novela*..... 213

Tancredi, knez od Salerna, ubije ljubavnika svoje kćeri i pošalje joj njegovo srce u zlatnom peharu; ona ga prelije otrovom koji popije i tako umre.

Druga novela..... 220

Fra Alberto obmane neku gospu da je u nju zaljubljen anđeo Gabrijel i u njegovu liku više je puta obljudi; od straha pred njezinom svojtom skoči s prozora i skriva se u kući nekoga siromaška, koji ga sutradan kao divljeg čovjeka odvede na trg, gdje ga prepoznaju pa ga njegova subraća odvedu i utamniče.

Treća novela.....227

Tri mladića ljube tri sestre i s njima pobjegnu na Kretu; najstarija zbog ljubomora ubije svoga dragoga; druga se poda kretskom vojvodi da spasi sestre, no ubije je njezin dragi i pobjegne s prvom; za to su optuženi treći mladić i treća sestra; njih uhite i oni priznaju, ali u strahu od smrti podmite stražu i pobjegnu osiromašeni na Rod gdje u bijedi umru.

Četvrta novela..... 232

Gerbino, usprkos vjeri koju je zadao njegov djed kralj Vilim, navali na brod tuniskoga kralja da mu otme kćer; kad nju ubiju oni koji su bili na brodu, on njih poubija, a naposljetku i njemu bude odrubljena glava.

Peta novela.....236

Lisabettina braća ubiju njezina ljubavnika; on joj se u snu javi i otkrije joj gdje je zakopan; ona potajno otkopa njegovu glavu i metne je u zemljani sud s bosiljkom, a pošto nad njim svaki dan dugo plakaše, braća joj ga oduzmu, pa ona malo zatim umre od bola.

Šesta novela.....239

Andreuola ljubi Gabriotta; kazuje mu svoj san, a on njoj svoj, te joj odmah zatim u naručju izdahne; dok ga ona sa sluškinjom nosi njegovoj kući, uhite je a ona sve po istini ispriča; gradski načelnik je hoće silovati, ali se ona ne da; kad to čuje njezin otac i spozna da je nevinna oslobodi je, a ona se odrekne svijeta i zaredi se.

Sedma novela..... 244

Simona ljubi Pasquina; dok su zajedno u vrtu, Pasquino trljazube kaduljinim listom i umre; Simonu uhite i ona, da pokaže sucukako je Pasquino umro, protrlja zube jednim od onih listova i isto onako umre.

Osma novela.....247

Girolamo ljubi Salvestru; majka ga molbama prisiljava da ode u Pariz; on se vraća i nalazi je udatu; potajno joj uđe u kuću i kraj nje umre; kad ga odnesu u crkvu, Salvestra umre kraj njega.

Deveta novela..... 251

Gospar Guiglielmo Rossiglione ubije ženina ljubavnika gospara Gui-

gielma Guardastagna i dade joj da pojede njegovo srce; kad ona to dozna baci se s visoka prozora i umre, a zatim je s ljubavnikom pokopaju.

Deseta novela.....254

Žena nekoga liječnika zatvori svoga uspavanog ljubavnika u škrinju kao da je mrtav; dva lihvara odnesu škrinju svojoj kući; ovaj se osvjestiti i uhite ga kao lupeža; sluškinja one gospe na sudu iskaže da ga je ona zatvorila u škrinju koju su lihvari ukrali; tako on izbjegne vješala, a lihvare zbog krađe škrinje osude da plate globu.

PETI DAN

Uvod..... 263

~~*Prvor-novela*~~.....

Kimon od ljubavi postane razborit i na moru otme svoju gospu Ifigeniju; na Rodu ga bace u tamnicu, odakle ga Lizimah izvuče i iznova s njim otme Ifigeniju i Kasandru sa svadbe, pobjegavši s njima na Kretu; i pošto im tamo postanu ženama, s njima se vrate svojim kućama.

Druga novela.....272

Gostanza ljubi Martuccia Gomita, i čuvši da je umro sva se očajna ukrci sama u čamac koji vjetar zanese u Sušu; nađe ga živa u Tunisu i otkrije mu se, a on, kojega je kralj uzvisio zbog danih savjeta, pošto je uzme bogat se s njom vraća na Lipari.

Treća novela.....277

Pietro Boccamazza bježi s Agnolellom, namjeri se na razbojнике, djevojka bježi kroz šumu i stiže do nekog dvorca, Pietra uhite, ali bježi razbojnicima iz ruku i nakon raznih nezgoda prispijeva u dvorac gdje je bila Agnolella; i pošto se s njom vjenča vraća se u Rim.

Četvrta novela.....282

Gospar Lizio da Valbona nađe Ricciarda Manardija sa svojom kćeri, s kojom se ovaj vjenča i s njezinim ocem ostane u miru.

Peta novela.....287

Guidotto iz Cremona ostavi Giacominu iz Pavije svoju djevojčicu i

umre; u nju se u Faenzi zaljube Giannol di Severino i Minghino di Mingole; zbog nje se potuku; otkrije se da je djevojka Giannolova sestra pa je dadu Minghinu kao ženu.

Šesta novela.....292

Giannija s Procide zateknu s ljubljenu djevojkom, koja je bila darovana kralju Fridriku, i svežu ga za stup da ga s njom spale; kad ga prepozna Ruggieri de Loria, spasi se i postane njezin muž.

Sedma novela..... 296

Teodoro ljubi Violantu, kćer svoga gospodara gospodar Ameriga; ona zatrudni i njega osude na vješala; kad ga pod šibama k njima povedu, otac ga prepozna i oslobodi, te se on Violantom oženi.

Osma novela.....307

Nastagio degli Onesti ljubeći djevojku iz kuće de' Traversari rasipa bogatstvo bez uslišanja ljubavi; na molbe svojih ode u Chiassi; ondje vidi kako neki vitez goni djevojku i ubija je i kako nju dva psa razderu; pozove na objed svojtu i ljubljenu gospu, koja gleda kako psi trgaju onu mladicu i bojeći se slične sudbine vjenča se Nastagiom.

Deveta novela.....306

Federigo degli Alberighi ljubi a nije ljubljen, i otmjeno rasipajući upropasti se, a ostane mu jedan jedini sokol kojim nemajući ništa drugo pogosti svoju gospu kad mu dođe u pohode; pošto ona to dozna promijeni se, uda se za njega i bogatim ga učini.

Deseta novela.....311

Pietro di Vinciolo ode nekamo na večeru; njegova gospa pozove nekog mladića, Pietro se vrati, ona ga skriva pod košaru za piliće; Pietro kaže da su u Ercolanovoj kući, gdje je bio na večeri, našli mladića kojega je dovela njegova žena; gospa psuje Ercolanovu ženu; magarac po nesreći nagazi na prste onome koji bijaše pod košarom, on krikne, Pietro potrči tamo, vidi ga, spozna ženinu prijevaru, a na koncu zbog svoje pokvarenosti ostane s njom u slozi.

TUMAČ

(Mate Zorić)

<i>Proslov</i>	320
<i>Prvi dan</i>	322
<i>Drugi dan</i>	339
<i>Treći dan</i>	359
<i>Četvrti dan</i>	369
<i>Peti dan</i>	381

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica - Zagreb

UDK 821.131.1-32=163.42

BOCCACCIO, Giovanni
Dekameron / Giovanni Boccaccio;
prijevod Jerka Belan i Mate Maras. -
Zagreb: Globus media, 2004.

Prijevod djela: II Decameron.

ISBN 953-7160-30-0 (cjelina)

Dio 1. - (Lektira popularni klasici; 11)

ISBN 953-7160-42-4

440913062